

ALEXANDRE DUMAS
MONTE CRISTO GRÓFJA

FORDÍTOTTA
CSETÉNYI ERZSI

ELSŐ KÖTET

TARTALOM

ELSŐ KÖNYV

- 1 Marseille - az érkezés
- 2 Apa és fiú
- 3 A katalánok
- 4 Cselszövés
- 5 Az eljegyzési lakoma
- 6 A királyi ügyész helyettese
- 7 A kihallgatás
- 8 If vára
- 9 Az eljegyzés estéje
- 10 Kis dolgozószoza a Tuilériákban
- 11 A korzikai emberevő
- 12 Apa és fiú
- 13 A Száz Nap
- 14 Az őrjöngő fogoly és a bolond fogoly
- 15 A 34-es és a 27-es
- 16 Egy olasz tudós
- 17 Az abbé zárkája
- 18 A kincs
- 19 A harmadik roham
- 20 If várának temetője
- 21 Tiboulen szigete

MÁSODIK KÖNYV

- 1 A csempészek
- 2 Monte Cristo szigete
- 3 Káprázat
- 4 Az ismeretlen
- 5 A Pont Du Gard-hoz címzett vendégfogadó
- 6 Az elbeszélés
- 7 A fogolylajstrom
- 8 A Morrel cég
- 9 Szeptember ötödike
- 10 Olaszország - Szindbád, a tengerész
- 11 Ébredés
- 12 Római banditák
- 13 Különös jelenség
- 14 A mazzolata
- 15 A római karnevál
- 16 Szent Sebestyén katakombái
- 17 A találkozó

ELSŐ KÖNYV

Marseille - az érkezés

A Notre-Dame de la Garde parti őrsege 1815. február 24-én jelezte a Szmirna, Trieszt és Nápoly felől érkező háromárbocos *Pharaon* hajót.

Mint rendesen, egy révkalauz azonnal nekiindult a kikötőből, érintette If várát, és a Morgion-hegyfok és Rion szigete között érte el a hajót.

És ugyancsak, mint rendesen, a Saint-Jean erőd lapos teteje megtelt kíváncsiakkal. Mert Marseille-ben mindig nagy esemény egy hajó érkezése, főleg az olyan hajóé, amelyet, mint a *Pharaon*-t, a hajdani Phókai¹ hajógyáraiban építettek, szereltek fel, raktak meg, és amely a város egyik hajótulajdonosáé.

Eközben a hajó előrehaladt. Szerencsésen átjutott a szoroson, amelyet valamely vulkáni kitörés vájt Clasareigne szigete és Jaros szigete közé. Megkerülte Pomègue-et, és áthaladt három csúcsvitorlájával, nagy orrvitorlájával és farvitorlájával, de olyan lassan és olyan szomorúan, hogy az érdeklődők a szerencsétlenséget megérezők ösztönével azon töprengtek, vajon miféle baleset érhetette útközben a hajót. A szakértők azonban rájöttek, hogy ha bármi szerencsétlenség történt volna, az nem magával a hajóval eshetett meg, mert az minden tekintetben a tökéletesen kormányzott hajó hatását keltette: horgonya kivetésre kész, homlokárbo-c-kötele leakasztva, és a révkalauz mellett, aki készen állt, hogy a *Pharaon*-t a marseille-i kikötő keskeny bejáratán keresztül irányítsa, fürge mozgású, élénk tekintetű fiatalember állott, figyelemmel kísérte a hajó minden mozdulatát, és megismételte a révkalauz parancsait.

Az a különös nyugtalanság, amely a tömeget elfogta, Saint-Jean terének egyik nézőjét különösen hatalmába ejtette, elannyira, hogy be sem várta, míg a hajó befut a kikötőbe, hanem beugrott egy kis csónakba, és parancsot adott, evezzenek a *Pharaon* elé, hogy szembe érje a Réserve-kert öblét.

A fiatal tengerész ennek a férfinak közeledését látva, otthagya a révkalauzt, és kalapját kezében tartva a hajó széléhez támaszkodott. Szép fekete szemű és hajú, magas, karcsú, tizenhét-húsz esztendő fiatal volt. Egész lényén azoknak az embereknek nyugalma és sajátságos határozottsága ömlött el, akik gyermekkoruk óta megszokták, hogy harcoljanak minden veszedelemmel.

- Ah, maga az, Dantès! - kiáltott a férfi a csónakban. - Mi történt, mit jelent ez a szomorúság, amely lerí a hajóról?

- Nagy szerencsétlenség történt, Morrel úr - válaszolta a fiatalember -, nagy szerencsétlenség, főleg reám nézve: Civita-Vecchia magasságában elveszítettük a derék Leclère kapitányt.

- És a rakomány? - kérdezte élénken a hajótulajdonos.

- Szerencsésen partot ért, Morrel úr, és remélem, meg lesz elégedve ebben a tekintetben. Hanem a szegény Leclère kapitány...

- De hát mi történt vele? - kérdezte a hajótulajdonos szemmel láthatóan megkönnyebbülten. - Mi történt a derék kapitánnyal?

- Meghalt.

- A tengerbe esett?

- Nem, agylázban halt meg. Rengeteget szenvedett szegény.

Azután embereihez fordult:

- Hé, fiúk! - kiáltotta. - Mindenki a helyére! Horgonyt vetünk!

---

¹ Phókai (Phocaea): régi görög város, lakói alapították Galliában Massiliát (ma Marseille).

A hajó legénysége engedelmessé vált. A nyolc-tíz matróz közül egyesek a vontatókötelekhez, mások a vitorlaejtőkhöz, fordítókötelekhez és az orrvitorla lehúzóihoz rohantak, a többiek pedig a vitorlák vonóköteleit vették kezelésbe.

A fiatal tengerész futó pillantást vetett a kikötés előkészületeire: látta, hogy teljesítik parancsait, visszatért Morrelhez.

- És hogyan történt ez a szerencsétlenség? - folytatta a hajótulajdonos az imént félbehagyott beszélgetést.

- Bizony, uram, egészen váratlanul: Leclère kapitány hosszan beszélt a kikötő parancsnokával, aztán igen izgatottan távozott Nápolyból. Huszonnégy óra múlva ágynak esett, és három napra rá meghalt... A szokásos módon temették el. Illőképpen beburkoltuk egy függőágyba, harminchat fontos ágyugolyót kötöttünk a lábára meg a fejére. El Giglio szigetének közelében nyugszik. Becsületrendkeresztjét és a kardját elhoztuk özvegyének. Érdemes volt - folytatta a fiatalember szomorú mosollyal - tíz esztendőig harcolni az angolokkal, hogy végül is ágyban haljon meg, mint bárki más.

- De hát mit csináljunk, Edmond úr - válaszolta a hajótulajdonos egyre jobban megvigasztalódva -, hiszen mindannyian halandók vagyunk, és az a rendje, hogy az öregek átadják helyüket a fiataloknak, különben semmi sem halad előre. És ha maga biztosít, hogy a rakomány...

- Kifogástalan állapotban van, Morrel úr, arról felelek. Azt tanácsolom, hogy ennél az útnál ne érje be huszonötezer frank nyereséggel.

Majd mikor elhagyták a tornyot, az ifjú tengerész ezt kiáltotta a legényeknek:

- Bevonni az árbocvitorlát, a kormányvitorlát és az orrvitorlát! Rajta!

A parancsot olyan gyorsan teljesítették, akár egy hadihajón.

- Vitorlákat bevonni!

Az utolsó parancsra minden vitorla leereszkedett, és a hajó csaknem észrevétlenül haladt előre. Már csak a végső lökés ereje hajtotta.

- Nem akar beszélni, Morrel úr? - kérdezte Dantès, mert látta, hogy a hajótulajdonos türelmetlen. - Danglars úr, az ön számtisztje, éppen most jött ki a kabinjából, ő mindenről felvilágosítást tud adni önnek. Nekem pedig a horgonyvetésnél a helyem, meg arról is gondoskodnom kell, hogy a hajó gyászt öltsön.

A hajótulajdonos nem mondatta magának kétszer. Megragadta a kötelet, amelyet Dantès ledobott neki, és olyan ügyesen, hogy egy tengerésznek is becsületére vált volna, felmászott a hajó domború oldalához erősített létrán, a fiatal tengerész ezalatt visszatért másodtiszti helyére, átengedte a szót a Danglars néven említett férfinak, aki kabinjából kilépve a hajótulajdonos felé igyekezett.

Huszonöt-huszonhat éves, meglehetősen mogorva arcú férfi volt a közeledő. Fölötteseivel szemben alázatosan, alárendeltjeivel pedig dőlyfösen viselkedett. Még a számtiszt állása sem tette valami népszerűvé a matrózok körében, akik éppúgy idegenkedtek tőle, mint amennyire szívükbe zárták Edmond Dantèst.

- Hát, Morrel úr - kezdte Danglars -, ugye hallotta már, milyen szerencsétlenség történt?

- Hogyne, hogyne. Szegény Leclère kapitány! Derék, becsületes ember volt!

- És főleg kitűnő tengerész. A nyílt tengeren öregedett meg, ahogy olyan emberhez illik, aki ilyen fontos cégnek az érdekeit képviseli, mint amilyen a Morrel és Fia cég - válaszolta Danglars.

- De azt hiszem - jegyezte meg a hajótulajdonos, szemével Dantèst követve, aki a horgonyvetéshez alkalmas helyet keresett -, nem is szükséges olyan öreg tengerésznek lenni, mint ahogy maga mondja, Danglars, ahhoz, hogy valaki jól értse a mesterségét. Hiszen itt van előttünk Edmond barátunk, amint látom, ellátja a dolgát anélkül, hogy bárkitől is tanácsot kellene kérnie.

- Úgy van - felelte Danglars, és álnok pillantást vetett Dantèsre. Tekintetében gyűlölet villant fel. - Úgy van, fiatal, és talán túlságosan önhitt. Alig halt meg a kapitány, ő azonnal átvette a parancsnokságot, anélkül hogy bárkivel is megbeszélte volna, és elveszítettünk miatta másfél napot, mert Elba szigetére mentünk, ahelyett hogy egyenesen hazajöttünk volna Marseille-be.

- A másodtisztnek kötelessége, hogy ilyen esetben átvegye a parancsnokságot. A másfél napos idővesztés Elba szigetén, az helytelen volt, hacsak nem szorult a hajó valami javításra.

- A hajónak éppúgy nem volt semmi baja, mint nekem. Kívánom, hogy ön is olyan jó erőben legyen, Morrel úr. Azt a másfél napot pusztá szeszélyből vesztettük el, csak mivel neki kedve volt partra szállni.

- Dantès - szólt a hajótulajdonos a fiatalembernek -, jöjjön csak ide.

- Bocsánat, uram - felelte Dantès -, egy pillanat alatt rendelkezésére állok. - A legénységhez fordult.

- Horgonyt le! - mondta.

A horgonyt ledobták, a lánc csörögve hullt alá. Noha a révkalauz is jelen volt, Dantès mindaddig a helyén maradt, míg az utolsó művelet is véget nem ért.

- Félárbocra a lobogót és a jelzőszalagot, keresztbe a vitorlarudakat! - adta ki a parancsot.

- Tetszik látni - jegyezte meg Danglars -, szavamra mondom, máris kapitánynak képzelem magát.

- És valóban az is - jelentette ki a hajótulajdonos.

- Az, csak két aláírás kell hozzá, az öné, Morrel úr, és a társáé.

- Teringettét, és ugyan miért ne hagynánk meg ebben a tisztségben? - kérdezte a hajótulajdonos. - Igaz, hogy fiatal, de úgy látom, nagyszerűen érti a mesterségét.

Danglars homloka elborult.

- Bocsánatot kérek, Morrel úr - mondta Dantès, a beszélgetőkhöz lépve. - Most, hogy a hajó lehorgonyzott, rendelkezésére állok: azt hiszem, hívott az imént.

Danglars hátralépett.

- Csak azt akarom megkérdezni, miért vesztegelt Elba szigetén?

- Nem tudom, uram. Teljesítenem kellett Leclère kapitány utolsó kívánságát. Halála előtt egy kis csomagot adott át nekem Bertrand főmarsall számára.

- Találkozott is vele, Edmond?

- Kivel?

- A főmarsallal.

- Találkoztam.

Morrel körülnézett, és félrevonta Dantèst.

- És hogy van a császár? - kérdezte élénken.

- Amennyire láttam, jól van.

- Látta tehát a császárt is?

- Éppen a marsallnál járt, mikor ott voltam.

- És maga beszélt is vele?

- Inkább ő szólt énhozzám, uram - felelte Dantès mosolyogva.

- És mit mondott magának?

- A hajóról kérdezősködött. Megkérdezte, mikor indult a hajó Marseille-ből, milyen útirányt követett, és miből áll a rakománya. Azt hiszem, ha üres lett volna a hajó, és én lettem volna a gazdája, szívesen megvette volna. De tudtára adtam, hogy csak egyszerű másodtiszt vagyok, a hajó pedig a Morrel és Fia cég tulajdona. „Ó - mondta -, ismerem a céget. A Morrelek foglalkozása apáról fiúra száll, és volt egy Morrel, aki ugyanabban az ezredben szolgált, amelyikben én, amikor Valence-ban állomásoztam.”

- Biz' isten igaz! - kiáltott fel a hajótulajdonos vidáman. - Policar Morrel volt az, a nagybátyám, kapitány lett belőle. Dantès, mondja majd meg a nagybátyámnak, hogy a császár megemlékezett róla, és meglátja, sírva fakad a vén harcos. Jól van - folytatta a hajótulajdonos, és barátságosan vállon veregette a fiatalembert -, helyesen cselekedett, Dantès, amikor teljesítette Leclère kapitány utasításait és kikötött Elba szigetén, jóllehet, ha kitudódna, hogy csomagot vitt a marsallnak, és beszélt a császárral, nagy kellemetlensége származhatna belőle.

- Mennyiben kompromittálhat, uram? - kérdezte Dantès. - Hiszen azt sem tudom, mit vittem oda, a császár pedig csak olyan kérdéseket intézett hozzám, amelyeket bárki másnak is feltett volna. De bocsánatot kérek - folytatta Dantès -, itt az egészségügyi és a vámvizsgálat, megengedi ugyebár?

- Csak tessék, kedves Dantès.

A fiatalember távozott, mire Danglars azonnal visszatért.

- Nohát - kezdte -, úgy látom, Dantès jól megokolta, miért vetett horgonyt Porto Ferrajón?

- Kitűnően, kedves Danglars úr.

- Akkor nincs semmi baj - válaszolta Danglars -, mert bizony mindig rosszul esik látnunk, ha egy társunk nem teljesíti a kötelességét.

- Dantès teljesítette a magáét - válaszolta a hajótulajdonos -, kifogástalanul viselkedett. Leclère kapitány parancsolta meg neki, hogy kikössön.

- Igaz, Leclère kapitányról jut eszembe, nem adott át egy tőle származó levelet?

- Kicsoda?

- Dantès.

- Nekem nem! Levél is volt nála?

- Azt hittem, hogy a csomagon kívül levelet is bízott rá Leclère kapitány.

- Miféle csomagról beszél, Danglars?

- Hát arról, amelyet Dantès Porto Ferrajóban leadott.

- Honnan tudja, hogy le kellett adnia valami csomagot Porto Ferrajóban?

Danglars elpirult.

- A kapitány ajtaja nyitva állott, mikor éppen arra haladtam, és megláttam, amint egy csomagot és egy levelet ad át Dantèsnek.

- Nekem nem szólt róla semmit - mondta a hajótulajdonos. - De ha van nála ilyen levél, ide fogja adni.

Danglars egy percig elgondolkozott.

- Akkor nagyon kérem, Morrel úr - mondta -, ne említse a dolgot Dantès előtt. Úgy látszik, tévedtem.

Ebben a pillanatban visszatért a fiatalember, Danglars pedig távozott.

- No, most már szabad, kedves Dantès? - kérdezte Morrel.

- Szabad vagyok, uram.

- Nem tartott sokáig az egész.

- Nem, a vámtiszteknek átadtam áruink jegyzékét, a révkapitányság pedig küldött a révkalauzon kívül egy embert, akinek odaadtam a papírjainkat.

- Így hát nincs itt többé semmi tennivalója?

Dantès gyors pillantást vetett maga körül.

- Nincs, minden rendben van - felelte.

- Akkor ugye velünk ebédelhet?

- Bocsásson meg, Morrel úr, bocsásson meg, nagyon kérem, először édesapámat látogatom meg. De nagyon hálás vagyok a megtisztelésért.

- Igaza van, Dantès, igaza van. Tudom, hogy maga jó fiú.

- És... jól érzi magát az apám? Mit tud róla? - kérdezte Dantès némi habozással.

- Hát azt hiszem, jól, kedves Edmond-om, ámbár nem láttam.

- Bizony, egész nap ki sem mozdul a szobájából.

- Ez legalább azt bizonyítja, hogy a maga távollétében nem nélkülözött semmit.

Dantès mosolygott.

- Édesapám büszke ember, uram, és ha mindenben szükségét látott volna, sem kért volna senkitől semmit, hacsak az Istentől nem.

- Jól van hát, de az első látogatás után számítunk magára.

- Ismét elnézését kérem, Morrel úr, de az első látogatás után egy második következik, ami nem kevésbé kedves nekem.

- Ah, igaz, Dantès. Megfeledkeztem róla, hogy a katalánok között van valaki, aki éppen olyan türelmetlenül várja magát, akár az édesapja: a szép Mercédès.

Dantès mosolygott.

- Ezen már cseppet sem csodálkozom - jegyezte meg a hajótulajdonos -, hiszen már háromszor is eljött hozzám, hogy hírt halljon a *Pharaon*-ról. Az ördögbe is! Edmond, maga egy cseppet sem sajnálatra méltó, ugyancsak szép kedvese van!

- Nem a kedvesem, uram - felelte komolyan a fiatal tengerész -, hanem a menyasszonyom.

- Ez sok esetben ugyanaz - nevetett a hajótulajdonos.

- De nálunk nem, uram - felelte Dantès.

- Jól van, kedves Edmond-om - folytatta a hajótulajdonos -, nem akarom tartóztatni. Elég jól ellátta az én ügyeimet ahhoz, hogy most ideje legyen saját dolgaival is foglalkozni. Nincs szüksége pénzre?

- Nincs, uram. Megvan az útra kapott teljes fizetésem, vagyis csaknem háromhónapi zsold.

- Igazán derék fiú maga, Edmond.

- Ne feledje, hogy apám szegény ember, Morrel úr.

- Igen, igen, tudom, hogy jó fiú. Látogassa hát meg az édesapját: nekem is van fiam, és ugyancsak rossz néven venném, ha háromhónapos utazás után valaki távol tartaná tőlem.

- Akkor hát megengedi? - kérdezte a fiatalember és elköszönt.

- Csak tessék, ha mást már nem akar mondani.

- Nem akarok.

- Leclère kapitány halála előtt nem adott egy nekem szóló levelet magának?

- Írni sem tudott volna, uram. De erről eszembe jut, hogy kétheti szabadságot szeretnék kérni öntől.

- Meg akar házasodni?

- Igen, utána pedig Párizsba szeretnék menni.

- Rendben van, addig marad, ameddig akar, a kirakodás eltart jó hat hétig, és három hónapnál hamarabb aligha kerülünk tengerre... Három hónap múlva azonban itt kellene lennie. A *Pharaon* nem indulhat útnak a kapitánya nélkül - folytatta a hajótulajdonos, és megveregette a fiatal tengerész vállát.

- A kapitánya nélkül! - kiáltotta Dantès örömtől ragyogó szemmel. - Vigyázzon rá, mit mond, uram, mert ez a leghőbb vágyam. Csakugyan szándékában van, hogy engem a *Pharaon* kapitányává nevezzen ki?

- Ha magam volnék, kezet adnék rá, kedves Dantèsem, és azt mondanám: „Rendben van.” De társam is van, és maga ismeri az olasz közmondást: *Che ha compagno ha padrone.*² Félig máris nyert ügye van, mivel két szavazat közül egyet már megkapott. Bízva rám a másodikat is, én mindent elkövetek az érdekében.

- Ó, Morrel úr - kiáltott fel az ifjú tengerész könnyes szemmel, és megragadta a hajótulajdonos kezét -, Morrel úr, köszönöm az édesapám és Mercédès nevében.

- Jól van, Edmond, jól van, Isten vigyáz az ilyen derék emberekre. Menjen csak el az édesapjához és Mercédèshez, azután jöjjön vissza hozzám.

- De ne vigyem vissza önt a partra?

- Köszönöm, nem szükséges. Itt maradok, hogy rendezzem Danglars-ral számadásaimat. Meg volt vele elégedve az utazás alatt?

- Attól függ, hogy mire érti ezt a kérdést, uram. Ha mint jó cimborát kérdi, nem, mert azt hiszem, nem szeret engem azóta, hogy egy kettőnk között lefolyt kis perpatvar után elég oktanul azt ajánlottam neki, álljunk meg tíz percre Monte Cristo szigetén, és intézzük el a veszekedést. Helytelen volt az ajánlatom, és igaza volt, hogy visszautasította. Ha a kérdés a számtisztre vonatkozik, azt hiszem, semmi sem szól ellene, és ön meg lesz elégedve a munkájával.

- De nézze csak, Dantès - kérdezte a hajótulajdonos -, ha maga a *Pharaon* kapitánya lenne, szívesen megtartaná Danglars-t?

- Akár mint kapitány, akár mint másodtiszt, Morrel úr - válaszolta Dantès -, mindig tisztelni fogom azokat, akik az én hajótulajdonosaim bizalmát élvezik.

- Hát nézze, Dantès, látom, hogy maga minden tekintetben derék fiú. Nem akarom tovább tartóztatni, menjen, mert látom, hogy már tükön ül.

- Megkaptam hát a szabadságot? - kérdezte Dantès.

- Menjen, megmondtam.

- Megengedi, hogy a csónakjába üljek?

- Tessék.

- Viszontlátásra, Morrel úr. Ezer köszönet.

- Viszontlátásra, kedves Edmond-om, sok szerencsét!

A fiatal tengerész a csónakba ugrott, leült a csónak faránál, és megparancsolta, hogy kössenek ki a Canebière-nél.³ Két matróz csakhamar nekifeküdt evezőjével, és a bárka olyan sebesen siklott előre, ahogy csak lehetett az ezernyi csónak között. Ezek eltorlaszolták a keskeny utat, amely két sor hajó között a kikötő bejáratától az Orléans-i rakpartig vezetett.

---

² Akinek társa van, annak gazdája is van.

³ Marseille főutcája.

A hajótulajdonos mosolyogva követte tekintetével a partig, látta, amint kiugrik a rakodópart kövezetére, és azonnal elvész a tarkabarka tömegben. Ez a tömeg hajnali öt órától este kilencig összetorlódik e nevezetes rue de la Canebière-en, amelyre a modern phókaiabeliek annyira büszkék, hogy a legnagyobb komolysággal és jellegzetes hangsúlyukkal azt mondják: „Ha a Canebière Párizsban volna, Párizs valóságos kis Marseille lehetne.”

Amint Morrel megfordult, Danglars-t pillantotta meg maga mögött. Úgy látszott, Danglars gazdája parancsaira várt, de tulajdonképpen az ifjú tengerészt kísérte tekintetével.

Hanem a két férfi ugyancsak különböző kifejezésű tekintettel követte ugyanazt az embert.

Apa és fiú

Hagyjuk, hadd viaskodjék Danglars a gyűlölet szellemével, hadd próbáljon meg gonosz rágalmakat súgni a hajótulajdonos fülébe régi cimborájáról, és kövessük Dantès-t, aki végigsiet a Canebière-en, a rue de Noailles-on, és belép egy kis házba, amely az allées de Meilhan bal oldalán áll. A sötét lépcsőn felsiet az ötödik emeletre, egyik kezével a karfába kapaszkodik, a másikat dobogó szívére szorítva megáll egy félig nyitott ajtó előtt, amelyen át jól be lehet látni a kis szobába.

Ebben a szobában lakott Dantès édesapja.

A *Pharaon* érkezésének híre még nem jutott el az öregemberhez, aki székében ülve, remegő kézzel rendezgetett néhány szál sarkantyúvirágot és klematiszt, amelyek ablaka rácsán felfutottak.

Hirtelen átkarolta valaki, és egy jól ismert hang szólalt meg mögötte:

- Apám, édes jó apám!

Az öregember felkiáltott, megfordult, és amint megpillantotta a fiát, sápadtan, remegve ölelte át.

- Mi bajod van, édesapám? - kiáltott fel a fiatalember nyugtalanul. - Csak nem vagy beteg?

- Nem, nem, kedves Edmond fiam, gyermekem, nem vagyok beteg. De nem vártalak, és az öröm, a váratlan viszontlátás izgalma... Ó, istenem, azt hiszem, meghalok!

- No, csak nyugodj meg, édesapám! Én vagyok, igazán én! Azt mondják, hogy az öröm nem okozhat bajt, ezért jöttem el hozzád minden híradás nélkül. Mosolyogj hát reám, ne nézz olyan idegenül! Visszajöttem, és most boldogok leszünk.

- Így már jó lesz, fiam - felelte az öreg Dantès. - De hogyan leszünk boldogok? Nem hagysz el többé? No, meséld el a szerencsédet.

- Isten bocsássa meg nekem - jegyezte meg a fiatalember -, hogy egy család gyászának köszönhetem a szerencsém, de Isten a megmondhatója, hogy nem kívántam ezt a szerencsét. Így esett, és nekem nincsen erőm búsulni miatta: meghalt a derék Leclere kapitány, és valószínű, hogy Morrel úr támogatásával én kerülök a helyére. Érted, édesapám? Kapitány leszek húszéves koromban! Száz arany fizetéssel és haszonrészesedéssel. Ez ugye több, mint amennyit egy magamfajta szegény matróz remélhetett volna?

- Bizony, fiam - felelte az öregember -, ez csakugyan nagy szerencse.

- Azt akarom, hogy az első keresetemből vegyünk neked egy kis házat, kertet, ahol ápolgathatod a loncot, a klematiszt és a sarkantyúvirágot... De mi bajod, édesapám, rosszul érzed magad?

- Türelem, türelem, mindjárt elmúlik...

És az öregember elgyengülten hátrahanyatlott.

- Hamar, hamar, egy pohár bort, apám! - kiáltott a fiatalember. - Ez erőt ad. Hol tartod a bort?

- Nem, köszönöm, ne keresd, nincs rá szükségem - mondta az öreg Dantès, visszatartva fiát.

- Dehogynem, édesapám, hol tartod hát a borodat?

A fiatalember egymás után kinyitogatott két vagy három szekrényt.

- Hasztalan... - mondta az öreg. - Nincs több borom itthon.

- Micsoda? Nincs itthon borod? - csattant fel Dantès elsápadva, és hol az öreg beesett, halvány arcát, hol pedig az üres szekrényeket nézte. - Hát nincs itthon borod? Nem volt rá pénzed, apám?

- Nincs szükségem semmire, hiszen itt vagy te - mondta az öreg.

- Pedig - dadogta Dantès, verejtékes homlokát törülgetve - kétszáz frankot hagytam itt elutazásom előtt, három hónapja.

- Igen, így van, Edmond, de elutazásod előtt megfedekeztem arról a kis összegről, amellyel Caderousse szomszédnak tartozunk. Hívatott és tudtomra adta, hogy ha nem fizetem ki a tartozásodat, Morrel úrhoz fordul a pénzért. Így hát érthető, félttem, nehogy kellemetlenséged legyen...

- No és?

- Hát kifizettem neki.

- De hiszen én száznegyven frankkal tartoztam Caderousse-nak!

- Igen - dadogta az öreg...

- És ezt a tartozást abból a kétszáz frankból adtad meg, amit itt hagytam neked?

Az öreg igent intett.

- Ilyen módon három hónapig éltél hatvan frankból! - mormogta a fiatalember.

- Tudod, hogy milyen kevéssel beérem - jegyezte meg az öreg.

- Istenem, istenem, bocsáss meg nekem! - kiáltott Edmond, és térdre esett apja előtt.

- Jaj, mit csinálsz?

- Fáj érted a szívem!

- Semmi az egész. Te itt vagy - mondta mosolyogva az öregember. - Most már minden rossznak vége, mert minden rendben van.

- Igen, itt vagyok - mondta a fiatalember -, szép jövő vár, és némi pénzem is van. Tessék, apám - folytatta -, vedd el, és hozass mindjárt valamit.

Ezzel az asztalra ürítette zsebei tartalmát. Tizenkét arany, öt vagy hat darab ötfrankos tallér és valami aprópénz került elő.

Az öreg Dantès arca felderült.

- Kié ez? - kérdezte.

- Hát az enyém... a tied... a miénk!... Vedd el, és vásárolj élelmet, légy boldog, holnapra hozok megint.

- Csak lassan, fiam - mondta az öregember mosolyogva. - Ha megengeded, nem nagyon költekezem a pénzedből, mert ha látják, hogy most nyakra-főre vásárolok, azt gondolják, be kellett várnom jöttödet, hogy vásárolhassak.

- Tégy, ahogy jónak látod, de mindenekelőtt fogadj egy szolgálólányt, édesapám, nem akarom, hogy egyedül maradj. Van csempészett kávé és kitűnő dohányom egy kis ládában a hajófenéken, holnap elhozom. De csendesen, jön valaki.

- Caderousse lesz az, bizonyára meghallotta, hogy megérkeztem, és üdvözölni akar.

- Ez is mindig mást mond, mint amit gondol - mormogta Edmond. - De se baj, mégiscsak szomszédunk, valamikor szívességet tett nekünk, lássuk hát szívesen.

Alig fejezte be Edmond halk szavait, csakugyan megjelent a lépcsőház ajtajában Caderousse szakállas, fekete feje. Huszonöt-huszonhat éves ember volt. Szövetdarabkát tartott a kezében, amelyet éppen egy kabát kihajtójának szánt, mert szabóság volt a mestersége.

- Nicsak, hát visszajöttél, Edmond? - kérdezte jellegzetes marseille-i kiejtéssel és olyan széles mosollyal, hogy kivillant elefántcsontszínű fogsora.

- Amint látja, Caderousse szomszéd, visszajöttem, és szolgálatára állok, bármiről van is szó - válaszolta Dantès, rosszul leplezve ridegségét az udvariaskodással.

- Köszönöm, köszönöm, szerencsére semmire sincs szükségem, sőt, gyakran megesik, hogy mások szorulnak az én segítségemre. - Dantès ingerült mozdulatot tett. - Ezt nem miattad mondom, fiú: kölcsönadtam neked pénzt, visszafizetted. Megtörténik jó szomszédok közt, és most már nem tartozunk egymásnak semmivel.

- De azoknak - jegyezte meg Dantès -, akik egyszer leköteleztek bennünket, akkor is hálával tartozunk, ha a tartozásunkat már megadtuk nekik.

- Már ugyan mire való erről beszélni? Ami elmúlt, az elmúlt. Beszéljünk inkább szerencsés hazaérkezésedről, fiú. Kimentem a kikötőbe, hogy ellássam magam barna szövettel, és találkoztam Danglars barátommal. „No, mi az, te itt jársz Marseille-ben?” „Én bizony itt” - felelte. „Azt hittem, Szmirnában vagy.” „Ott lehetnék, de hiszen éppen onnan jöttem.” „Hát a kis Edmond hol van?” „Bizonyára az apjánál” - válaszolta Danglars, és én ekkor ide siettem - folytatta Caderousse -, hogy megszorítsam egy jó barátom kezét.

- Derék, jó Caderousse - jegyezte meg az öregember -, nagyon szeret bennünket.

- Bizony, szeretlek és becsüllek benneteket, hiszen olyan ritka a becsületes ember! De úgy látszik, meggazdagodtál, fiú! - folytatta a szabó, és sunyi pillantást vetett arra a marok aranyra és ezüstre, amelyet Dantès az asztalra dobott.

A fiatalember figyelmét nem kerülte el, hogy szomszédja szemében sóvár fény villant meg.

- Ó, istenem, ez a pénz nem az enyém - jegyezte meg hanyagul. - Éppen azt mondtam apámnak, félek, hogy távollétemben nélkülöznie kellett, mire ő ideürítette erszényét az asztalra, hogy megnyugtasson. No, most tedd vissza a pénzedet a perselyedbe, apám - folytatta Dantès -, hacsak most nincs véletlenül Caderousse szomszédnak szüksége rá, mert akkor rendelkezésére áll.

- Nincs rá szükségem, fiú - felelte Caderousse -, hála istennek, eltart a mesterségem. Tedd el a pénzedet, sohasem sok az. De azért éppen olyan hálás vagyok ajánlatodért, mintha el is fogadtam volna.

- Jó szívvel mondtam - jegyezte meg Dantès.

- Nem vonom kétségbe. Igaz is, hát jól áll a szénád Morrel-nél? Nagy ravasz vagy.

- Morrel úr mindig nagyon jó volt hozzám - válaszolta Dantès.

- Akkor pedig nem jól tetted, hogy visszautasítottad az ebédre szóló meghívását.

- Micsoda? Visszautasítottad a meghívását? - kérdezte az öreg Dantès. - Hát ebédre hívtott?

- Igen, apám, meghívott - felelte Edmond és elmosolyodott, látva, hogy édesapja mennyire csodálkozik ezen a nagy megtiszteltetésen.

- És miért utasítottad vissza, fiam? - kérdezte az öreg Dantès.

- Hogy mielőbb viszontlássalak, édesapám - válaszolta a fiatalember. - Már alig vártam, hogy lássalak.

- Ez bizonyára bosszúságot okozott a derék Morrel úrnak - jegyezte meg Caderousse. - És ha valaki kapitány akar lenni, nem valami okos dolog bosszantani a hajótulajdonost.

- Megmagyaráztam neki a visszautasítás okát - mondta Dantès -, és remélem, megértette.

- Igen ám, de aki kapitány akar lenni, az hízelegjen egy kissé a gazdáinak.

- Remélem, hogy anélkül is kapitány leszek - válaszolta Dantès.

- Annál jobb! Minden régi jó barátod örülni fog, és ismerek valakit ott a Saint-Nicolas erőd mögött, aki szintén nem fog haragudni érte.

- Mercédès? - kérdezte az öreg.

- Igen, édesapám - felelte Dantès -, Mercédès, és most már, hogy láttalak, hogy tudom, egészséges vagy, és nem nélkülözöl semmit, nagyon kérlek, engedd meg, hogy ellátogassak a katalánokhoz.

- Eredj, fiam - válaszolta az öreg Dantès -, és kívánom, Isten éppúgy áldjon meg a feleségeddel, mint ahogy engem megáldott a gyermekemmel.

- Feleségeddel! - szólt közbe Caderousse. - Ugyancsak siet, Dantès apó! Hiszen még nem is a felesége.

- Még nem, de nagyon valószínű, hogy nemsokára az lesz - felelte Edmond.

- Nagyon helyes - jegyezte meg Caderousse -, de jól is tetted, hogy hazasiattél, fiú.

- Ugyan miért?

- Hát mivel Mercédès nagyon szép lány, és a szép lányok körül sokan forgolódnak. Mercédèsnek pedig legalább egy tucat udvarlója van.

- Igazán? - kérdezte Edmond mosolyogva, de mosolya mögött egy kis nyugtalanság bujkált.

- Bizony így van - állította Caderousse -, még hozzá gazdag legények is. No de te rövidesen kapitány leszel, téged aztán nem fog visszautasítani.

- Ez annyit jelent - mondta Dantès olyan mosollyal, amely rosszul palástolta nyugtalanságát -, hogy ha nem lennék kapitány...

- Hát, hát... - mormolta Caderousse.

- No, már én általában jobb véleménnyel vagyok a nőkről, mint ön, főleg pedig Mercédèsről - tette hozzá a fiatalember -, és meg vagyok győződve arról, hogy akár kapitány leszek, akár nem, ő hűséges marad hozzám.

- Annál jobb! - jelentette ki Caderousse. - Mikor az ember házasodni készül, fontos, hogy hinni tudjon. De akárhogy van is a dolog, hallgass rám, fiú, ne késlekedj, jelentsd neki, hogy megérkezted, és mondd el, milyen szerencse vár rád.

- Máris megyek - felelte Edmond.

Megcsókolta apját, elbúcsúzott Caderousse-tól és távozott.

Caderousse még maradt egy percig, azután elbúcsúzott az öreg Dantèstől, maga is elment, és ismét csatlakozott Danglars-hoz, aki a rue de Sénac sarkán várta.

- No, hát láttad? - kérdezte Danglars.

- Most jövök tőle - válaszolta Caderousse.

- Említette azt a reményét, hogy kapitány lesz?

- Úgy beszél róla, mintha már is az volna.

- Türelem! - jegyezte meg Danglars. - Úgy látom, kissé elhamarkodja a dolgot.

- Ejnye, úgy látszik, Morrel úr bizonyosra ígérte neki.

- Így hát nagyon jókedvű?

- Inkább kissé arcátlan. Nekem már is felajánlotta szolgálatait, mintha valami nagy személyiség volna. Felkínálta, hogy pénzt kölcsönöz nekem, akárcsak egy bankár.

- És te visszautasítottad?

- Természetesen, bár elfogadhattam volna, hiszen én adtam kezébe az első ezüstpénzt. De Dantès úr most már nem szorul majd senkire, mivel kapitány lesz.

- Ugyan - jelentette ki Danglars -, még nem az.

- Hát bizony jó volna, ha nem is lenne az - tette hozzá Caderousse -, hiszen akkor már nem is lehet majd beszélni vele...

- Ha nagyon akarjuk - szólt közbe Danglars -, az marad, ami most, sőt, talán még kisebb ember lesz belőle, mint amekkora most.

- Mit mondasz?
- Semmit, csak magamban beszéltem. Még mindig szerelmes a szép katalán lányba?
- Örülten szereti. Épp odament hozzá. De ha nem csalódom, ott bosszúság éri.
- Magyarázd meg, hogy gondolod.
- Ugyan minek?
- Sokkal fontosabb ez, semmint hinnéd. Te nem szereted Dantèst, ugye?
- Nem szeretem a pökhendi embereket.
- No, hát akkor mondj el mindent a katalán lányról, amit csak tudsz.
- Nem tudok én semmi bizonyosat, de észrevettem egyet-mást, amiből arra következtetek, mint már mondtam, hogy a leendő kapitány kissé bosszankodni fog a chemin des Vieilles-Infirmieries környékén.
- Mondd el már, mit láttál.
- Hát azt láttam, hogy valahányszor Mercédès a városba jön, egy fekete szemű, piros arcú, igen barna és tüzes, magas katalán legény kíséri, akit unokabátyjának nevez.
- Igazán? És gondolod, hogy ez a rokon csapja neki a szelet?
- Feltételezem. Mert mi az ördögöt is keresne egy huszonegy éves magas legény egy tizenhét esztendőes szép lány körül?
- Azt mondtad, hogy Dantès a katalánokhoz ment?
- Szemem láttára indult oda.
- Ha mi is odatartanánk és megpihennénk a Réserve-kertben, egy pohár La Malue bor mellett, talán megtudhatnánk egyet-mást.
- Ugyan kitől?
- Az országúton leszünk, és leolvassuk Dantès arcáról, mi történt.
- Menjünk - felelte Caderousse -, de te fizetsz?
- Természetesen - jelentette ki Danglars.

Ezzel mind a ketten gyors léptekkel elindultak a jelzett irányba.

Odaérve, egy üveg La Malue bort és két poharat hozattak. Pamphile apó, a kocsmáros, mintegy tíz perce látta Dantèst arra haladni. Mivel a két férfi most már bizonyos volt, hogy Dantès a katalánoknál van, helyet foglaltak a lombosodó platánok és szikomorfák alatt, amelyeknek ágai között vidám madársereg üdvözölte énekével a tavasz egyik első szép napját.

A katalánok

Száz lépésre attól a helytől, ahol a két jó barát - tekintetét a szemhatárra függesztve és éberem fülelve - szürcsölgette a gyöngyöző La Malue bort, egy csupasz domb mögött terült el a katalánok telepe. A dombot kopárrá tette a nap és a misztrál-szél.

Valamikor régen egy titokzatos kivándorló csapat kerekedett fel Spanyolországban, és kikötött azon a földnyelven, ahol ma is él. Senki sem tudta, honnan jön, és milyen nyelven beszél. A csapat egyik vezetője, aki értette a provence-i nyelvet, azt kérte Marseille városától, adja nekik ezt a kopár és terméketlen hegyfokot, amelynél az ókori tengerészek módjára kikötötték hajóikat. A kérést teljesítették, és három hónap múlva kicsiny telep vette körül a tizenkét-tizenöt hajót, amelyek idehozták a tenger cigányait.

A települők leszármazottai most is e furcsa és festői módon épült, félig mór, félig spanyol stílusú telepen laknak. Apáik nyelvét beszélik. Három vagy négy évszázadon át hívek maradtak a kis hegyfokhoz, amelyen megültek, akár egy tengeri madárcsapat, egyáltalán nem avatkoztak bele a marseille-i lakosság dolgaiba, egymás között házasodtak, és megőrizték ősi hazájuk szokásait, viseletét és nyelvét.

Kövessenek végig olvasóink bennünket e kis telep egyetlen utcáján. Lépjenek be velünk az egyik házba. A ház falát hervadt levélszínűre festette a napfény, belül pedig csak a fehér árnyalatú fal díszítette, akárcsak a spanyol *posada*-kban.⁴

Koromfekete hajú, szép fiatal lány állt ott egy falnak támaszkodva; bársonyos szeme a gazella szemére emlékeztetett. Karcsú, klasszikusan szép ujjai egy ártatlan harangvirág szirmait tépdesték. A szirmok szanaszét heverték a földön. Könyökig mezítelen, barna, de az arles-i Venushoz méltó szépségű karja lázas türelmetlenséggel remegett; szépen ívelt kecses lábával úgy dobogott, hogy jól látszott lábszárának tiszta, büszke és merész vonala. Szürke és kék kockával tarkított piros pamutharisnyát viselt.

Tőle három lépésnyire egy húsz-huszonkét esztendő legény ült. Idegesen hintázott a székén, s egy szúrágta régi bútorra könyökölt. Arca nyugtalanságot és bosszúságot árult el. Kérdően nézett a fiatal lányra, aki azonban parancsolóan szegezte a legényre bátor és határozott tekintetét.

- Hát, Mercédès - mondta a fiatalember -, ismét közeledik a húsvét, a lagzi ideje. Mit gondolsz?

- Már százszor megmondtam, Fernand, és igazán nem értem, miért kérdezed annyiszor, hiszen csak magadnak ártasz velem!

- Ismételd el hát, könyörgök, ismételd el, hogy el tudjam hinni. Mondd el századszor, hogy visszautasítod szerelmemet, melyet édesanyád is örömmel látott. Hadd értem meg, hogy csak játszol a boldogsággal, hogy életem és halálom mit sem jelent neked. Istenem, istenem, tíz éve álmodom róla, hogy a feleségem leszel, Mercédès, és most el kell veszítenem azt a reménységet, amely életemnek egyetlen célja volt!

- Nem én bátorítottalak fel erre a reménységre, Fernand - válaszolta Mercédès. - Soha életemben nem kacérkodtam veled, hogy a szememre vethetnéd. Mindig azt mondtam neked: szeretlek, mint a testvéretem, de sose várj tőlem egyebet, mint ezt a testvéri érzést, mert a szívem másé. Ugye, hogy mindig ezt mondtam neked, Fernand?

- Igen, tudom, Mercédès - válaszolta a fiatalember. - Mindig kegyetlenül őszinte voltál hozzám. De elfelejtetted, hogy a katalánok között él egy szent törvény: csak egymás között házasodnak?

---

⁴ Lakóház. (spanyol)

- Tévedsz, Fernand, ez nem törvény, csak szokás, semmi több, és ne hivatkozz erre a szokásra a magad érdekében. A sorozáson kiestél, az a szabadság, amelyet meghagytak neked, nem végleges, egyik percről a másikra behívhatnak. Ha pedig katona lettél, mihez kezdesz velem, szegény, szomorú, vagyontalan árvalánnyal, akinek semmije sincs, csupán egy majdnem romokban álló kunyhója, benne mindössze néhány rongyos halászháló. E hálók nyomorult örökség gyanánt szálltak apámról anyámra és anyámról énreám. Gondold csak el, Fernand, egy esztendeje, mióta anyám meghalt, jóformán az emberek könyörületességéből éltem. Te úgy tettél néha, mintha hasznomat vennéd, csak azért, hogy megosszad velem halász-zsákmányodat. És én elfogadtam ezt, Fernand, hiszen apám testvérének fia vagy, és mert együtt nevelkedtünk, főleg pedig azért, mert neked nagyon rosszul esett volna, ha visszautasítlak. Jól érzem azonban, hogy ez a hal, amelyet eladni viszek, és amelynek árából megveszem a fonáshoz szükséges kendert, érzem, Fernand, hogy ez könyörödomány.

- Mit bánom én, Mercédès, bármilyen szegény és magányos vagy is, így is többet érsz nekem, mint Marseille legbüszkébb hajótulajdonosának vagy leggazdagabb bankárjának a lánya! Mi kell egyéb a magunkfajtának? Becsületes feleség és jó háziasszony. Találhatnék-e nálad különbet?

- Fernand - válaszolta Mercédès, fejét rázva -, ha valaki más férfit szeret, nem a férjét, rossz háziasszonnyá válik, és nem maradhat becsületes feleség sem. Érd be a barátságommal, mert, ismétlem, csak ennyit ígérhetek. Nem ígérek mást, mint amit bizonyosan adni tudok.

- Értem - felelte Fernand. - Türelmesen viselted el a magad nyomorát, de félsz az enyémtől. No hát, Mercédès, ha szeretnél, szerencsét próbálnék, te sikert hoznál nekem, és meggazdagodnék: megnövelhetném halászatomat. Beléphetnék egy irodába segédnek, sőt, magam is lehetnék kereskedő!

- Mindezt nem próbálhatod meg, Fernand, hiszen katona vagy, és csak azért maradhatsz a katalánoknál, mert nincs háború. Maradj te csak halász. Ne álmodj olyasmiről, ami a valóságot még szörnyűbbé tenné számodra, és érd be a barátságommal, mivel ennél többet nem adhatok neked.

- No jó, igazad van, Mercédès, hát tengerész leszek. Apáink öltözéke helyett, amit te úgy megvetsz, díszes kalapot, csíkos inget és olyan kabátot veszek, melynek gombjait vésett horgonyok díszítik. Ugye, ilyen ruha kell ahhoz, hogy a te tetszésedet megnyerje valaki?

- Mit beszélsz? - kérdezte Mercédès, és büszkén a legényre nézett. - Mit beszélsz? Nem értelek.

- Azt akarom mondani, Mercédès, csak azért vagy olyan szigorú és kegyetlen hozzám, mert arra a valakire vársz, aki ezt az öltözéket viseli. De az, akit te vársz, talán megbízhatatlan, és ha ő, nem is, a tenger igazán megbízhatatlan.

- Fernand! - kiáltott fel Mercédès. - Azt hittem, jó ember vagy, de csalódtam benned! Gonosz vagy, Fernand, hogy féltékenységedben Isten haragját hívod segítségül! Hát jól van, nem titkolom, várom és szeretem azt a férfit, akit említettél, és ha nem térne vissza, akkor ahelyett, hogy azzal az ingatagsággal vádolnám, amellyel te vádoltad, azt fogom mondani, hogy utolsó leheletéig engem szeretett.

A fiatal katalán dühösen ökölbe szorította a kezét.

- Megértelek, Fernand; te őt okolod azért, hogy nem szeretlek. Szívesen mérnéd össze törével a te katalán késedet! De mit érnél vele? Ha legyőzne, elveszítenéd barátságomat, de ha te győznél, meglátnád, miként változik át ez a barátságom gyűlöletté. Hidd el, nem férközhetsz egy nő szívébe, ha összetűzést keresel azzal a férfival, akit szeret. Nem, Fernand, ne engedj rossz gondolataidnak. Ha nem lehetek a feleséged, érd be azzal, hogy jó barátod és testvéred leszek. És egyébként is - tette hozzá zavart és könnyes tekintettel - várj, várj, Fernand: az imént mondtad éppen, hogy a tenger megbízhatatlan, és immár négy hónapja, hogy ő elutazott. Négy hónap óta pedig ugyancsak sűrűn voltak viharok!

Fernand érzéketlen maradt. Nem is próbálta letörölni a Mercédès arcán végiggördülő könnycseppeket. Pedig e könnyek minden cseppjéért odaadta volna szíve vérének. E könnyek azonban más férfiért ömlöttek.

Fernand felállt, fordult egyet a kunyhóban, majd visszatért, és sötét tekintettel, ökölbe szorított kézzel megállt Mercédès előtt.

- Mercédès - mondta -, még egyszer kérdezlek: ez a végső elhatározásod?
- Szeretem Edmond Dantèst - felelte hidegen a fiatal lány -, és senki másnak nem leszek a felesége.
- És mindig őt fogod szeretni?
- Amíg csak élek.

Fernand lehajtotta fejét, mint aki mélyen elcsüggedt, nyögéshez hasonló sóhajt hallatott, majd hirtelen felkapta fejét, fogát összeszorította, orrcimpája kitágult, és ezt mondta:

- De hátha meghalt?
- Ha meghalt; én is meghalok.
- De hátha hűtlen lett hozzád?
- Mercédès! - kiáltott egy vidám hang kívülről. - Mercédès!
- Ah - kiáltott a fiatal lány, felsikoltott örömeiben, és nagyot ugrott boldogságában -, látod, nem lett hozzád hűtlen, hiszen itt van!

Ezzel az ajtóhoz rohant, kitérte, és felkiáltott:

- Gyere ide, Edmond, itt vagyok!

Fernand sápadtan, remegve húzódott hátra, mint aki útjában kígyót pillant meg, azután visszadült székébe.

Edmond és Mercédès egymás karjába borultak. Marseille tüzes napja, amely a nyitott ajtón át betűzött, fényhullámmal öntötte el őket. Eleinte semmit sem láttak abból, ami körülöttük van, végtelen boldogság választotta el őket a világtól, és nem mondtak mást, mint az öröm szaggatott szavait, amelyek már szinte a fájdalom hatását keltik.

Edmond hirtelen megpillantotta Fernand sötét alakját, amint sápadtan és fenyegetően feltűnt a homályban. Az ifjú katalán szinte öntudatlanul az övében viselt késhez kapott.

- Ó, bocsánat - mondta Dantès, és most már ő húzta össze szemöldökét -, nem vettem észre, hogy hármásban vagyunk.

Azután Mercédèshez fordult:

- Ki ez az úr? - kérdezte.
- Ez az úr a te legjobb barátod lesz, Dantès, mivel az én barátom is, és unokatestvérem, testvérbátyám. Fernand az, vagyis az az ember, akit teutánad, Edmond, a legjobban szeretek a világon. Nem ismered meg?
- Ó, csakugyan - mormogta Edmond.

És anélkül hogy elengedte volna Mercédès karját, a másik kezét barátságos mozdulattal a katalán felé nyújtotta.

Fernand azonban nem fogadta el a baráti kezet, néma és mozdulatlan maradt, mint egy szobor.

Ekkor Edmond kutató pillantást vetett az izgatott és remegő Mercédèsre, utána Fernand-ra, akinek sötét és fenyegető tekintetéből mindent kitalált. Harag ült ki homlokára.

- Mikor annyira siettem hozzád, Mercédès, nem sejtettem, hogy ellenséget találok nálad.
- Ellenséget! - kiáltott Mercédès, dühösen tekintve unokabátyjára. - Ellenséget nálam, Edmond, azt mondod? Ha így gondolnám, karon fognálak, és Marseille-be mennék, elhagynám ezt a házat, és soha többé nem térnék vissza.

Fernand szeme villámot lövellt.

- És ha valami baj találna érni téged, Edmond-om - folytatta a lány, és engesztelhetetlen hidegsége azt bizonyította, hogy Mercédès kitalálta Fernand legsötétebb gondolatait -, ha téged baj érne, felmennék a Morgion-hegyfokra, és fejjel ugranék a sziklákra.

Fernand szörnyen elsápadt.

- De tévedtél, Edmond - folytatta a fiatal lány -, nincs itt semmiféle ellenség. Nincs itt más, csak Fernand, a testvérem, aki mindjárt kezet szorít veled, mint jó barátjával.

E szavaknál Mercédès parancsolóan a katalánhoz fordult, az pedig - mintha e tekintet megbabonázta volna - lassan közelebb lépett Edmond-hoz, és kezét nyújtotta neki.

Gyűlölete, akár valami tehetetlen, de haragos hullám, megtört azon a hatáson, amelyet ez a lány gyakorolt reá.

De alig érintette Edmond kezét, úgy érezte, hogy többet nem bírna ki, és kirohant a házból.

- Ó! - kiáltotta, úgy futott, mint valami eszeveszett, és a haját tépte. - Ki szabadít meg ettől az embertől? Jaj nekem, jaj nekem!

- Ej, katalán, no, Fernand, hová futsz? - kérdezte egy hang.

A fiatalember hirtelen megállt, körülnézett és megpillantotta Caderousse-t, amint egy lugas asztalánál Danglars-ral üldögélt.

- Nohát, miért nem jössz ide? - kérdezte Caderousse. - De sietsz, még annyi idő sincs, hogy jó napot kívánj barátaidnak?

- Főleg, ha azok előtt egy csaknem teli borosüveg álldogál - tette hozzá Danglars.

Fernand bárgyú arccal meredt a két férfira, és nem felelt.

- Mintha megzavarodott volna - jegyezte meg Danglars, és megbökte Caderousse térdét. - Tévedtünk talán, és Dantès mégis győzött, számításunk ellenére?

- Ejnye, ezt meg kell tudni - mondta Caderousse.

A fiatalemberhez fordult:

- No, katalán, elszántad már magad? - kérdezte.

Fernand megtörülte verejtékes homlokát, és lassan a lugas felé indult.

Az árnyas lombok alatt mintha kissé lecsillapodott volna ingerültsége, az üde levegőben pedig talán felfrissült tikkadt teste.

- Adjisten - kezdte -, hívtatok, ugye?

Valósággal lezuhant az asztal körül álló egyik székre.

- Azért hívtalak, mert úgy futottál, mint a bolond, már attól féltem, hogy a tengerbe veted magad - felelte Caderousse nevetve. - Az ördögbe is, a barátaink nemcsak arra valók, hogy megkínáljuk őket egy pohár borral. Azt sem engedhetjük, hogy három-négy pint vizet lenyeljenek.

Fernand akkorát nyögött, hogy zokogásnak is beillett volna, és fejét ráejtette az asztalon keresztbe rakott két öklére.

- Nohát, azt akarom mondani, Fernand - folytatta Caderousse a beszélgetést, azoknak az egyszerű embereknek a darabosságával, akik kíváncsiságukban minden óvatosságot felednek -, olyan vagy, mint egy kikoszorózott kőről!

Hangosan nevetett a tréfáján.

- Ugyan - tette hozzá Danglars -, az ilyen szép szál legény nem arra született, hogy szerencsétlen legyen a szerelemben. Csak tréfálsz, Caderousse.

- Nem én - felelte a másik. - Figyeld csak, mekkorákat sóhaj. Ejnye, Fernand - folytatta Caderousse -, ne lógasd már az orrod és felelj. Cseppet sem illendő ám, ha valaki nem felel a barátainak, mikor az egészsége felől érdeklődnek.

- Kutya bajom - jelentette ki Fernand.

Ökölbe szorította a kezét, de a fejét nem emelte fel.

- No látod, Danglars - jegyezte meg Caderousse, szemével intve barátjának -, itt a bökkenő: Fernand, magad is láthatod, derék, jó katalán, Marseille egyik legjobb halásza, szerelmes egy Mercédès nevű szép lányba. De sajnos, úgy látszik, a szép lány a *Pharaon* másodtisztjét szereti, a *Pharaon* pedig éppen ma futott be a kikötőbe. Érted?

- Nem, nem értem - felelte Danglars.

- Szegény Fernand-nak útilaput kötöttek a talpára - folytatta Caderousse.

- Hát aztán! - kiáltotta Fernand. Felkapta a fejét, és úgy nézett Caderousse-ra, mintha azt keresné, hogy kin töltsé ki a haragját. - Mercédès nem függ senkitől, ugye? Azt szeretheti, akit akar!

- Ha te így fogod fel a dolgot, az már más! - mondta Caderousse. - Azt hittem, katalán vagy, és úgy tudtam, a katalánok nem engedik, hogy vetélytársuk üljön a nyeregbe. Sőt, azt is hallottam, hogy Fernand különösen rettenetes a bosszúállásban.

Fernand szánakozóan mosolygott.

- Aki szerelmes, az sohasem rettenetes - jelentette ki.

- Szegény fiú! - kezdte ismét Danglars; azt színlelte, hogy őszintén sajnálja a fiatalembert. - Nézd csak, nem várta, hogy Dantès ilyen hirtelen visszatér, sőt, talán azt gondolta, hogy már meghalt, vagy hogy hűtlen lett azóta, ki tudja! Az ilyesmi azért olyan kínos, mert váratlanul jön.

- Ohó - mondta Caderousse, aki a beszélgetés közben folyton ivott, és ezért a bódító La Malue bor kissé már a fejébe szállt -, annyi bizonyos, hogy nem Fernand az egyetlen, akit bosszantott Dantès szerencsés hazatérte. Igaz-e, Danglars?

- Biz az úgy van, és szinte azt mondhatom, hogy ez lesz a veszte.

- Sebj - folytatta Caderousse, és töltött Fernand poharába, a magáét immár nyolcadszor vagy tizedszer öntötte tele. Danglars pedig szinte nem is nyúlt a borhoz. - Sebj, közben feleségül veszi Mercédést, a szép Mercédést. Hiszen ezért jött haza.

Danglars átható tekintettel nézte a fiatalembert, akinek szívére oly súlyosan nehezedtek Caderousse szavai, mint az ólom.

- És mikor lesz az esküvő? - kérdezte.

- No, ott még nem tartunk! - mormogta Fernand.

- Mindegy, meglesz, olyan bizonyos, mint az, hogy Dantès lesz a *Pharaon* kapitánya, ugye, Danglars?
- tette hozzá Caderousse.

Danglars megremegett e váratlan támadásra, és Caderousse felé fordult. Most ő vizsgálta társa arcát, hogy lássa, előre megfontolt volt-e ez a támadás. De Caderousse-nak immár ittasságtól bárgyú arcáról irigységen kívül semmit sem olvasott le.

- Hát rajta - mondta, teleöntve a poharakat - igyunk Edmond Dantèsnek, a szép katalán nő férjének egészségére!

Caderousse elnehezült kézzel vitte a szájához poharát, és egy hajtásra kiitta. Fernand fogta a magáét, és földhöz vágta.

- Ej, ej - jegyezte meg Caderousse -, nini, mit látok a domb tetején? Nézd csak, Fernand, neked jobb a szemed. Úgy hiszem, kissé zavarosan kezdek látni, és tudod, a bor is áruló: úgy rémlik, mintha két

szerelmes tartana erre egymás mellett, kéz a kézben, Uram, bocsá'! Ezek nem is sejtik, hogy látják őket, és nini, most csókolóznak!

Danglars jól látta, hogy Fernand arcát szemlátomást eltorzította az aggodalom.

- Ismeri őket, Fernand úr? - kérdezte.

- Ismerem - válaszolta Fernand közönyösen -, Edmond úr az és Mercédès kisasszony.

- No lám csak! - jegyezte meg Caderousse. - Én pedig nem ismertem meg őket. Hé, Dantès! Hahó, szép kislány! Jöjjenek ide egy kicsit, és mondják el, mikor lesz az esküvő, mert Fernand úr úgy megmakacsolta magát, nem akarja elárulni nekünk.

- Nem hallgatsz! - szólt közbe Danglars, és úgy tett, mintha visszatartaná Caderousse-t, aki a részegek makacsságával hajolt ki a lugasból. - Igyekezz egyenesen ülni, és hagyd nyugton csókolózni a szerelmeseket. Nézd csak, végy példát Fernand úrról, ő milyen okosan viselkedik.

Meglehet, hogy Fernand, akit Danglars kötekedése kezdett kihozni a sodrából - mint torreádor bősztítése a bikát -, már-már rárohant volna Dantèsre, fel is állt, hogy vetélytársának ugorjon, de abban a pillanatban a szép Mercédès nevetve fordult felé, és tiszta tekintete Fernand-ra esett. Fernand-nak eszébe jutott a fiatal lány fenyegetése, hogy Edmond esetleges halálába ő is belehalna - és csüggedten visszaült a helyére.

Danglars egyik férfiről a másikra nézett. Az egyiket egészen elbutította az ital, a másikat a szerelem tartotta hatalmában.

- Mit kezdjek ezekkel az ostobákkal? - mormogta. - Attól tartok, hogy egy részeggel meg egy gyáva fickóval van dolgom: az egyik a bortól ittas, ahelyett hogy a gyűlölet kábítaná el, a másik meg egy ostoba kamasz, akinek az orra elől kapják el a kedvesét, és beéri azzal, hogy sír és panaszkodik, mint egy gyermek. Pedig olyan villogó szeme van, akár egy spanyolnak, sziciliainak vagy kalábriainak, márpedig ezek bosszút szoktak állni. Az ökle pedig olyan, hogy egy csapással szét tudná zúzni egy ökör fejét, akár a mészáros taglója. Bizonyos, hogy Edmond felülkerekedik, csúffá tesz mindannyiunkat, elveszi a szép lányt, kapitány lesz, hacsak... - és kaján mosoly ömlött el Danglars ajkán - hacsak én bele nem avatkozom - tette hozzá.

- Hé! - kiáltott ismét Caderousse, félig felállva és öklével az asztalra támaszkodva. - Hé, Edmond! Hát meg se látod barátaidat, vagy máris büszkébb lettél, semhogy szóba állj velük?

- Dehogy, kedves Caderousse barátom - válaszolta Dantès. - Nem büszke vagyok én, hanem boldog, márpedig úgy hiszem, a boldogság még jobban elvakít, mint a büszkeség.

- Így már helyes, ezt jól megmagyaráztad - jegyezte meg Caderousse. - Jó napot, Dantèsné asszonyom. Mercédès komolyan köszönt.

- Még nem viselem ezt a nevet - mondta -, és az én hazámban úgy tartják, hogy szerencsétlenséget jelent, ha a lányt jegyese nevéen szólítják az esküvő előtt. Kérem, szólítson csak Mercédèsnek.

- Bocsássunk meg ennek a derék Caderousse szomszédnak - mondta Dantès -, hiszen olyan keveset tévedett!

- Így hát az esküvő hamarosan meglesz, Dantès úr? - kérdezte Danglars, üdvözölve a fiatal párt.

- Amilyen hamar csak lehetséges, Danglars úr. Még ma megtartjuk az eljegyzést Dantès papánál, és holnap vagy legkésőbb holnapután megüljük a lakomát a Réserve-kertben. Remélem, eljönnek barátaink is. Önöket is meghívjuk, Danglars úr, Caderousse úr.

- Hát Fernand? - kérdezte Caderousse erőltetett nevetéssel. - Fernand-t is meghívják?

- Feleségem testvére nekem is testvérem - jelentette ki Edmond -, és Mercédès is meg én is nagyon sajnálnánk, ha nem jönne el a lakodalmunkra.

Fernand felelni akart, de a hang megakadt a torkán, egy szót sem tudott szólni.

- Tehát ma lesz az eljegyzés, holnap vagy holnapután meg a lakodalom... Az ördögbe is, kapitány, ön ugyancsak siet.

- Danglars - mondta Edmond mosolyogva -, ugyanazt ismétlem el, amit az imént Mercédès mondott Caderousse-nak: ne szólítson azon a címen, amely még nem illet meg, mert az szerencsétlenséget jelent.

- Bocsánat - felelte Danglars -, én egyszerűen csak annyit mondtam, hogy úgy látszik, ugyancsak sietnek. Az ördögbe is, van időnk, hiszen a *Pharaon*, három hónapon belül nem indul útnak.

- Az mindig sürgős, hogy boldogok legyünk, Danglars úr, mert amikor valaki már sokat szenvedett, nagyon nehezen hisz a boldogságban. Engem azonban nem csupán az önzés sarkall: Párizsba kell mennem.

- Igazán? Párizsba! Először utazik Párizsba, Dantès?

- Először.

- Elintéznivalója van ott?

- Nem a saját dolgom: teljesítenem kell szegény Leclère kapitányunk végső akaratát. Megérti, Danglars, hogy ez szent kötelesség. Egyébként legyen nyugodt, csak éppen megyek és jövök.

- Értem, értem - felelte Danglars jó hangosan.

De magában hozzátette: „Párizsba megy, hogy átadja a megadott címre azt a levelet, amelyet a főmarsalltól kapott. A mindenségit! Erről a levélről kitűnő ötletem támadt! Ohó, Dantès barátom, a te neved még nincs a *Pharaon* névsorának élére írva.”

Ezzel ismét Edmond-hoz fordult, aki már távozóban volt.

- Hát jó utat! - kiáltotta.

- Köszönöm - válaszolta Edmond hátrafordulva és barátságosan intve.

A szerelmespár ezután olyan vidáman és nyugodtan folytatta útját, mint két kiválasztott, aki az égbe indul.

Cselszövés

Danglars követte tekintetével Edmond-t és Mercédèst, míg csak a szerelmesek el nem tűntek a Saint-Nicolas erőd egyik kanyarulatánál. Akkor visszafordult, és látta, hogy Fernand sápadtan, remegve visszahanyatlott helyére, Caderousse pedig valami bordalt dűnnyögött.

- Nocsak, kedves uram - mondta Danglars Fernand-nak -, úgy látom, ez a házasság nem mindenkit tesz boldoggá.

- Engem kétségbe ejt - jelentette ki Fernand.

- Maga hát szerette Mercédèst?

- Imádtam!

- Régóta?

- Mióta csak ismerem.

- Na és most a haját tépi, ahelyett hogy megpróbálna segíteni a bajon! Az ördög vigye el, nem hittem volna, hogy így viselkedik egy katalán!

- Hát mit csináljak? - kérdezte Fernand.

- Mit tudom én? Ez nem az én dolgom. Úgy hiszem, nem én vagyok szerelmes Mercédès kis-asszonyba, hanem maga. Azt mondja az evangélium: „Keressetek és találni fogtok.”

- Én már találtam.

- Mit?

- Le akartam szúrni azt az embert, de a lány azt mondta, hogy megöli magát, ha a vőlegényét valami baj éri.

- Ugyan, ugyan, könnyen kimondják az ilyesmit, de nem teszik meg.

- Maga nem ismeri ám Mercédèst, uram: amit ígért, meg is teszi.

- Ostoba! - mormogta Danglars. - Bánom is én, megöli-e magát vagy sem, csak Dantès ne legyen kapitány.

- És ha Mercédès meghal, én is meghalok - folytatta Fernand, és érződött a hangján, hogy elhatározása megmásíthatatlan.

- Ez aztán a szerelem! - jelentette ki Caderousse egyre nehezebben forgó nyelvvel. - Vagy én nem értek hozzá!

- Maga derék fiúnak látszik - jegyezte meg Danglars -, és az ördög vigyen el engem, ha meg nem próbálom kihúzni magát a csávából, de...

- Igen, igen - mondta Caderousse.

- Kedves barátom - kezdte ismét Danglars -, te bizony úgyszólván tökrészeg vagy, ha kiiszod ezt az üveget, teljesen berúgysz. Igyál és ne törődj azzal, hogy mi mit csinálunk: ahhoz, amit mi tenni akarunk, tiszta fej kell.

- Már hogy én részeg volnék? - kérdezte Caderousse. - Ugyan, eredj már! Megiszom még vagy négy ilyen üveggel, nem nagyobbak ezek, mint valami kölnivizes üveg. Pamphile apó, bort ide!

Caderousse poharával az asztalt verte, hogy nagyobb nyomatékot adjon szavának.

- Mit mondott, uram? - kezdte ismét Fernand, és mohón leste a félbemaradt mondat folytatását.

- Hogy mit mondtam? Már nem is emlékszem. Ez a részeg Caderousse kiverte a fejemből.

- Hát ha éppen tudni akarod: részeg vagyok. Annak fájjon, aki nem iszik, mert valami titkot takargat, és attól tart, hogy a bor megoldja a nyelvét.

Ezzel Caderousse egy akkoriban nagyon divatos dal két utolsó sorát kezdte énekelni:

*Minden gonosz csupán vizet iszik,
Az özönvíz erről tanúskodik.*

- Azt mondta az imént, uram, hogy segíteni akar rajtam, de... - kezdte ismét Fernand.

- Igen, de... ahhoz, hogy kihúzzam a csávából, elég, ha Dantès nem veszi feleségül azt a lányt, akit maga szeret. Ez a házasság Dantès halála nélkül is pompásan füstbe mehet.

- Csak a halál választhatja el őket egymástól - jelentette ki Fernand.

- Maga úgy gondolkodik, mint valami csiga, barátom - mondta Caderousse -, de Danglars elég agyafúrt, rosszmájú, körmönfont, be fogja bizonyítani, hogy magának nincs igaza. Rajta, Danglars. Kezeskedtem érted. Mondd meg neki, nem feltétlenül szükséges, hogy Dantès meghaljon. Kellemetlen is volna, ha meghalna. Jó fiú az, én szeretem. A te egészségedre, Dantès.

Fernand türelmetlenül állt fel.

- Hadd beszéljen - kezdte ismét Danglars, visszatartva a fiatalembert. - Egyébként akármilyen részeg is, nem sokat téved. A távollét éppen úgy elválaszt, mint a halál. Ha Edmond és Mercédès közé egy börtön fala ékelődik, csakúgy szétválasztja őket, akár egy sírkő.

- Igen ám, csak hogy a börtönből egyszer ki is szabadulhat - szedte össze Caderousse maradék józanságát -, és ha az ember kijön a börtönből, s ha Edmond Dantèsnek hívják, bizony, bosszút áll.

- Bánom is én! - mormogta Fernand.

- Egyébként - kezdte ismét Caderousse -, miért vetnék Dantèst börtönbe? Se nem lopott, se nem gyilkolt.

- Hallgass - mondta Danglars.

- Nem hallgatok - felelte Caderousse. - Tudni akarom, miért akarják Dantèst börtönbe vetni. Én bizony szeretem Dantèst. A te egészségedre, Dantès!

Újra felhajtott egy pohár bort.

Danglars látta a szabó merev tekintetéből, hogy ittassága fokozódott, és Fernand-hoz fordult:

- Nohát, érti már - kérdezte -, hogy nem szükséges megölni?

- Értem, ha - mint az imént mondta - van rá mód, hogy letartóztassák. De melyik az a mód?

- Ha nagyon keressük, megtaláljuk - felelte Danglars. - De - folytatta - ugyan mi az ördögnek avatkozzam én bele? Mi közöm hozzá?

- Nem tudom, van-e valami köze hozzá - mondta Fernand, és megragadta Danglars karját. - De annyit tudok, van valami oka rá, hogy Dantèst módfelett gyűlölje. Aki maga is gyűlöl valakit, az nem csalódhat a mások érzéseiben.

- Már hogy nekem volna okom Dantèst gyűlölni? Szó sincs róla, szavamra mondom. Láttam, hogy maga boldogtalan, és a boldogtalansága részvétet keltett bennem, ennyi az egész. De abban a pillanatban, hogy maga azt hiszi, saját érdekemben dolgozom, isten velem, kedves barátom, segítsen magán, ahogy tud.

És Danglars úgy tett, mintha fel akarna állni.

- Nem - mondta Fernand, és visszatartotta Danglars-t -, maradjon! Végül is nem törődöm velem, hogy maga haragszik-e Dantèsre vagy sem: én bizony gyűlölöm, és ezt nem is titkolom. Találjon rá módot,

én pedig keresztülviszem, feltéve, ha nincs szó gyilkolásról, mert Mercédès kijelentette, hogy öngyilkos lesz, ha Dantès meghal.

Caderousse, aki eddig az asztalra hajtotta fejét, most felpillantott, bárgyún s zavarosan nézett Fernand-ra és Danglars-ra:

- Megölni Dantèst? - kérdezte. - Ki akarja megölni Dantèst? Én nem akarom, hogy megöljék: nekem jó barátom. Ma reggel is felajánlotta, hogy megosztja velem a pénzét, mint ahogy én is adtam neki a magaméból. Nem akarom, hogy megöljék Dantèst!

- Ugyan ki akarja megölni, te ostoba? - felelte Danglars. - Csak egy kis tréfáról van szó. Igyál az egészségére - tette hozzá, és újra töltött Caderousse poharába -, és hagyj nekünk békét.

- Igen, igen, Dantès egészségére! - mondta Caderousse, és kiürítette poharát. - Az ő egészségére!... Az ő egészségére!...

- No de milyen módot gondolt ki? - kérdezte Fernand.

- Maga még nem talált ki semmit?

- Nem, ezt maga vállalta.

- Igaz - ismerte be Danglars -, a franciák ebben felülmúlják a spanyolokat, a spanyolok soká rágódnak valamin, a franciák találékonyabbak.

- Mondjon hát valami jó ötletet - türelmetlenkedett Fernand.

- Pincér - mondta Danglars -, tollat, tintát, papírost ide!

- Tollat, tintát, papírost! - mormogta Fernand.

- Igen, én számtiszt vagyok: toll, tinta és papíros a szerszámom. És ezek nélkül semmit sem tudok csinálni.

- Tollat, tintát, papírost! - kiáltott most Fernand is.

- Minden van ezen az asztalon, amit kértek - felelte a pincér, és a kért tárgyakra mutatott.

- Adja hát ide őket.

A pincér fogta a papírt, tintát és tollat, s a lugas asztalára tette.

- Ha meggondolja az ember - jegyezte meg Caderousse, és kezét a papírra ejtette -, hogy ezekkel a holmikkal biztosabban megölhetnek valakit, mintha egy fa mögül lesből akarnák meggyilkolni! Mindig jobban féltem a tolltól, egy üveg tintától és egy lap papírostól, mint a kardtól vagy a pisztolytól.

- Ez a fickó még korántsem olyan részeg, mint amilyennek látszik - jegyezte meg Danglars. - Töltsön csak neki még, Fernand.

Fernand megtöltötte Caderousse poharát, és Caderousse, mint vérbeli iszákos, elvette kezét a papírról, és megfogta a poharat.

A katalán tekintetével követte mozdulatát, míg csak Caderousse, akit ez az újabb pohár végleg levett a lábáról, le nem tette, vagy inkább le nem ejtette poharát az asztalra.

- Nos? - kezdte ismét a katalán, mikor látta, hogy az utolsó pohár bor végleg elhomályosította Caderousse öntudatát.

- Nohát, azt mondom - jelentette ki Danglars -, ha például azok után, hogy Dantès útközben kikötött Nápolyban és Elba szigetén, valaki feljelenené a királyi ügyésznek, hogy bonapartista ügynök...

- Én feljelenem! - kiáltotta izgatottan a fiatalember.

- Igen ám, de alá kell írnia nyilatkozatát, és szembesítik azzal, akit feljelentett; én el is tudnám látni bizonyítékokkal, de Dantès nem maradhat börtönben élete végéig, egy szép napon kiszabadul, és akkor jaj annak, aki odajuttatta.

- Nem is kívánnék mást - jelentette ki Fernand -, mint azt, hogy kikezdjen velem!

- Az ám, de hát Mercédès! Mercédès bizony meggyűlöli magát, ha maga miatt az ő imádott Edmondjának csak a haja szála is meggörbül!

- Az igaz - jegyezte meg Fernand.

- Nem, nem - kezdte el újra Danglars -, ha ilyesmire szánja el magát az ember, legjobb egészen egyszerűen fogni ezt a tollat, mint ahogy én teszem, bemártani a tintába, és hogy rá ne ismerjenek az írásra, bal kézzel megírni a kis feljelentést.

Ezzel Danglars megmutatva, hogyan képzelte el a dolgot, bal kézzel és megszokott írásától teljesen, elütő, balra dülő írással papírra vetett és Fernand-nak nyújtott néhány sort. Fernand félhangon olvasta:

A trón és a vallás egyik híve értesíti a királyi ügyész urat, hogy a Pharaon hajó Edmond Dantès nevű másodtisztje ma reggel megérkezett Szmirnából, miután hajójával kikötött Nápolyban és Porto Ferrajón. A nevezettet Murat bízta meg, hogy levelet adjon át a bitorlónak,⁵ a bitorló pedig egy másik levelet küldött vele a párizsi bonapartista bizottság számára.

Bűnének bizonyítéka nyomban meglesz letartóztatása után, mert ez a levél vagy nála, vagy apjánál, vagy pedig a Pharaon hajón levő fülkéjében található.

- Ez rendjén volna - fűzte hozzá Danglars -, így józanul áll bosszút, nem árulja el magát, és a dolog simán halad előre. Nincs más tennivaló, mint összehajtogatni ezt a levelet, mint ahogy én teszem, és megcímezni: „A királyi államügyész úrnak.” Így rendben is lesz az egész.

Danglars könnyedén megcímezte a levelet.

- Igen, minden rendben van - kiáltott fel Caderousse, aki értelmének végső erőfeszítésével követte a levél felolvasását, és ösztönösen megértette, hogy milyen nagy szerencsétlenséget okozhat ez a feljelentés. - Igen, minden rendben volna, csakhogy alávalóság lenne. - Kinyújtotta karját a levélért.

- Hiszen - mondta Danglars, elkapva előle a levelet - mindaz, amit mondtam és amit írtam, merő tréfa. Magam haragudnám meg legelsősorban, ha valami baj találná érni Dantést, ezt a jó Dantést! Ide nézzetek ...

Fogta a levelet, összegyűrte és a lugas egyik sarkába dobta.

- Így már rendjén van - jelentette ki Caderousse -, Dantès az én barátom, és nem akarom, hogy valami baj érje.

- Ugyan már, ki az ördög akarná bajba keverni? Sem én, sem Fernand! - mondta Danglars.

Felállt és szemmel tartotta a fiatalembert, aki ülve maradt, de tekintetével mohón követte a sarokba dobott feljelentést.

- Hát akkor - kezdte ismét Caderousse - bort ide: inni akarok Edmond és a szép Mercédès egészségére.

- Máris nagyon sokat ittál, te részeges kancsó - felelte Danglars -, és ha így folytatod, itt kell majd aludnod, hiszen meg sem tudsz állni a lábadon.

- Még hogy én - mondta Caderousse az ittas ember önhittségével -, még hogy én nem tudok megállni a lábamon! Fogadok, hogy felmászom az Accoule-ok tornyára, és még csak el sem szédülök!

- Jól van, tessék - felelte Danglars -, fogadok, de csak holnapra; most már itt az ideje, hogy hazamenj, add ide a karodat, és gyerünk.

---

⁵ A királypártiak így nevezték Napóleont.

- Gyerünk - mondta Caderousse -, de ahhoz nincs szükségem a te karodra. Jössz, Fernand? Visszajössz velünk Marseille-be?

- Nem - felelte Fernand -, hazamegyek a katalánokhoz.

- Rosszul teszed, gyere inkább velünk Marseille-be.

- Semmi dolgom Marseille-ben, nem akarok odamenni.

- Hogy mondtad? Nem akarsz, kedves barátom? Ahogy tetszik! Nem erőszak a disznótor! Gyere, Danglars, hadd menjen vissza ez az úr a katalánokhoz, ha így akarja.

Danglars arra használta fel Caderousse-nak ezt az engedékeny pillanatát, hogy Marseille felé vonszolja. De hogy Fernand-nak rövidebb és könnyebb útja legyen, ahelyett hogy a Rive-Neuve rakodópartjára tért volna, a Saint-Victor kapu felé vette útját. Caderousse, karjába kapaszkodva, tántorogva követte.

Danglars mintegy húsz lépés után hátrafordult, és látta, amint Fernand megragadja a papírt és zsebre teszi. Azután kisiet a lugasból, és Pillon felé indul.

- Ugyan, mit csinál? - kérdezte Caderousse. - Hiszen hazudott nekünk: azt mondta, a katalánokhoz megy, most pedig a városnak indult. Hé, Fernand! Eltévedtél, fiam!

- Inkább te látsz zavarosan - jegyezte meg Danglars -, ő egyenesen a Vieilles-Infirmaries útján halad.

- Csakugyan! - mondta Caderousse. - Márpedig megesküdtem volna rá, hogy jobbra fordult. Mindennek a bor az oka.

- Gyerünk már - mormogta Danglars -, azt hiszem, most már megy a dolog, megy a maga útján, és hagyni kell, hadd menjen szépen előre.

Az eljegyzési lakoma

Másnap szép időre virradtak. A nap tisztán, ragyogóan kelt fel, és első bíborpiros sugarai rubinttal ékesítették a hullámok tajtékos taraját.

Az ebédet ugyanannak a Réserve-nek első emeletén rendezték meg, amelynek lugásával már megismerkedtünk. A nagytermet öt vagy hat ablak világította meg, mindegyik ablak fölött (magyarázza meg ezt a csodát, aki tudja) Franciaország egy-egy nagyvárosának neve díszlett.

Egy fából készült tornác, mint az épület többi része, végigvonult az ablakok egész hosszában.

Noha a lakomát csak délre tervezték, a tornácon már délelőtt tizenegy óra óta türelmetlenül sétálgattak a vendégek. A *Pharaon* kiváltságos matrózai és néhány katona, valamennyien Dantès barátai. Mindannyian legszebb ruhájukat öltötték fel a jegyespár tiszteletére.

Az a hír járta a leendő asztaltársak között, hogy a *Pharaon* tulajdonosai is meg akarják tisztelni jelenlétükkel másodtisztjuk eljegyzési lakomáját. De ez olyan óriási megtiszteltetés lett volna Dantès számára, hogy egyelőre senki sem merte elhinni.

Pedig a Caderousse-szal együtt érkező Danglars is megerősítette ezt a hírt. Aznap reggel találkozott magával Morrel úrral, és Morrel úr mondta neki, hogy a Réserve-ben fog ebédelni.

És csakugyan, az ő érkezésük után csakhamar Morrel úr is belépett. A Pharon matrózai egyhangú tapsal és hurrázással fogadták.

Úgy vélték, a hajótulajdonos jelenléte annak a hírnek a megerősítése, hogy Dantès lesz a kapitány. Mivel pedig Dantèst szívből szerették a hajón, ezek a derék emberek ilyen módon fejezték ki hálájukat Morrelnek, amiért választása ezúttal megegyezett az ő kívánságukkal.

Alig lépett be Morrel úr, Danglars-t és Caderousse-t közös megegyezéssel elküldték a vőlegényhez; az ő dolguk volt értesíteni Dantèst a fontos személyiség megérkezéséről, akinek megjelenése élénk feltűnést keltett, és nekik kellett sürgetniük is a fiatalembert.

Danglars és Caderousse szinte futva indultak neki, de alig tettek száz lépést, mikor a löporraktár mellett megpillantottak egy közeledő kis csoportot.

E kis csoport négy fiatal lányból állott. Mercédès barátnői voltak, katalánok, mint ő. A menyasszonyt kísérték, akit Edmond karonfogva vezetett, A jegyespár mögött haladt Dantès apó, utánuk pedig a gonoszul mosolygó Fernand.

Fernand gonosz mosolyát sem Mercédès, sem Edmond nem vette észre. Szegény gyermekek olyan boldogok voltak, hogy csak egymást látták, és a gyönyörű tiszta égboltot, amely áldóan borult fölējük.

Danglars és Caderousse teljesítették feladatukat, azután jó erősen, barátságosan kezét szorítottak Edmond-nal, és Danglars Fernandhoz, Caderousse pedig Dantès apóhoz csatlakozott. Mindenki őket figyelte.

Az öreg Dantès apó tűzött tafota ünneplőruhájában jelent meg. A ruhát nagy, metszett acélgombok díszítették. Vékony, de izmos lábán gazdagon mintázott gypjúharisnya feszült. Messziről látszott, hogy angol csempészárú. Háromszögletű kalapjáról nagy csomó fehér és kék szalag libegett.

Kampós nyelű, csavart fabotra támaszkodott, amely valami régi római bothoz volt hasonlatos. Szinte olyan volt, mint azoknak a pézsmaszagú piperkőcöknek egyike, akik 1796-ban a Luxembourg és a Tuilériák újra megnyitott kertjeiben parádéztek.

Mint mondtuk, Caderousse az öreg mellé férközött. A jó lakoma reményében ugyanis végre kibékült Dantèsékkal. Emlékezetében halványan derengett mindaz, ami az előző este történt, mint ahogy reggeli ébredéskor az álom képeiből is felrémlik valami.

Danglars Fernand-hoz csatlakozott, és mélyen a csalódott szerelmes szemébe nézett. Fernand a jövőző házaspár mögött lépkedett.

Mercédès tökéletesen elfeledte őt, hiszen a szerelem fiatalos és bájos önzésében senki mást sem látott, csak az ő Edmond-ját, Fernand sápadt volt, időnként vörös foltok jelentek meg arcán, és utána ismét egyre sápadtabb lett. Többször Marseille felé pillantgatott, ilyenkor ideges és önkéntelen remegés futott át tagjain. Úgy látszott, Fernand vár vagy legalábbis sejt valami nagy eseményt.

Dantès egyszerűen volt öltözve. Mivel a kereskedelmi tengerészethez tartozott, öltözéke a katonai egyenruha és a polgári öltözet keveréke volt. Ebben a ruhában tökéletes volt megjelenése, amit még menyasszonyának boldogsága és szépsége is fokozott.

Mercédès olyan szép volt, mint egy koromfekete szemű és korall piros ajkú ciprusi vagy chiosi görög nő. Az arles-i és andalúziai nők büszke és merész tartásával lépkedett. Valami városi lány talán megpróbálta volna fátyola vagy legalábbis szempillája bársonya mögé rejtetni boldogságát, de Mercédès rámosolygott és rátekintett mindenkire, aki körülötte volt, mosolya és tekintete éppolyan őszintén mondták, mint ahogy szavai mondhatták volna: „Ha barátaim vagytok, örüljetek velem, mert igazán boldog vagyok!”

Mihelyt a Réserve-ből látni lehetett a jegyespárt és kíséreit, Morrel úr lesétált eléjük. A matrózok és katonák követték őket. Morrel előttük megismételte Dantèsnek tett ígéretét, hogy ő lesz Leclere kapitány utóda. Amint Edmond megpillantotta őket, elbocsátotta menyasszonya karját, és Morrel úr karjára bízta a lányt. A hajótulajdonos és a fiatal lány jó példával járva elől, elsőnek mentek fel a falépcsőn, és a már megterített ebédlőbe léptek. A lépcső öt álló percen át nyikorgott a vendégek súlyos lépteit alatt.

- Apám - mondta Mercédès, megállva az asztal közepénél -, kérem, üljön a jobb oldalamra. Bal oldalamra azt ültetem, akit testvéremnek tekintettem - tette hozzá oly gyöngéden, hogy szavai tördőfészként hatoltak Fernand szívébe. Ajka elfehéredett, és látszott, amint napbarnította, férfias arcából kifut a vér, és a szívébe tódul.

Ezalatt Dantès ugyanígy rendelkezett. Jobbjára Morrel urat, baljára Danglars-t ültette, azután intett, hogy mindenki foglaljon helyet tetszése szerint.

Már megjelentek az asztal körül a barna húsú, ínycsiklandozó arles-i kolbászok, a csillogó páncélú tengeri rákok, a rózsás kagylójú tengeri pókok, fűszeres körítésű, tüskés hajú gesztenyéhez hasonló tengeri sünök, a kis parti kagylók, amelyek a délvidék ínycsemegetésében vetekednek az északi osztrigával, végül mindaz a sok finom falat, amelyet a hullám vet ki a fövenyes partra. A hálás halászok ezeket tengeri gyümölcsnek nevezik.

- Különös ez a csend! - jegyezte meg az öregember, és megízlelt egy pohár topáz-sárga bort, amelyet Pamphile apó személyesen tett le Mercédès elé. - Mintha nem is csak nevetni gyűlt volna össze itt ez a harminc ember.

- Ej, nem mindig jókedvű a férj - jelentette ki Caderousse.

- Annyi bizonyos - mondta Dantès -, hogy e pillanatban sokkal boldogabb vagyok, semhogy vidám lehessenek. Ha így értette a dolgot, szomszéd, akkor igaza van! Néha az öröm különös hatással van az emberre: éppen úgy fojtogat, akár a fájdalom.

Danglars figyelmesen nézte Fernand-t, akinek érzékeny természete minden izgalmat felfogott és visszavert.

- Csak nem fél valamitől? - kérdezte Danglars Dantèst. - Hiszen úgy látom, minden a maga kívánságai szerint történik!

- Éppen ez ijeszt meg - felelte Dantès. - Azt hiszem, az ember nem arra született, hogy ilyen könnyen elérje a boldogságot! A boldogság olyan, mint az elvarázsolt szigetek palotái, amelyeknek kapuit sárkányok őrzik. Harcolni kell érte, hogy meghódítsuk, és én igazán nem tudom, mivel érdemeltem meg azt a boldogságot, hogy Mercédès férje lehessenek.

- Férje, férje - mondta Caderousse nevetve -, még nem, kapitány uram. Próbálg csak meg kissé férj módjára viselkedni, majd meglátod, milyen fogadtatásban lesz részed!

Mercédès elpirult.

Fernand nagyon kínlódott, a legkisebb zajra megremegett, időről időre nagy izzadságcseppeket törülgetett le homlokáról, amelyek úgy gyöngyöztek ott, mint valami viharos eső első cseppjei.

- Caderousse szomszéd - mondta Dantès -, igazán nem érdemes meghazudtolni engem ilyen csekélység miatt. Igaz, hogy Mercédès most még nem a feleségem... (kihúzta óráját) de másfél óra múlva már az lesz!

Mindenki felkiáltott meglepetésében, kivéve Dantès apót, aki jóízűen nevetve mutogatta még mindig szép fogsorát. Mercédès mosolygott, és már nem pirult. Fernand görcsösen kapta meg kése nyelét.

- Másfél óra múlva! - mondta Danglars, és maga is elsápadt.

- Hogy lehet az?

- Így van, barátaim - válaszolta Dantès -, hála Morrel úr segítségének, minden akadályt legyőztünk. Morrel úr az, akinek édesapám után a világon a legtöbbet köszönhetem. A kihirdetés díját megfizettük, és fél háromra a marseille-i polgármester vár bennünket a városházán. Mivel pedig most ütötte el a negyed kettőt, azt hiszem, nem tévedek sokat, ha azt mondom, hogy másfél óra múlva Mercédèst Dantèsné asszonynak fogják hívni.

Fernand lehunyta a szemét: szemhéját tűzfelhő égette. Az asztalhoz támaszkodott, hogy el ne ájuljon, és minden erőfeszítése mellett sem tudott elfojtani egy tompa nyögést, amely beleveszett a társaság nevetésének és szerencsekívánatainak zajába.

- Ez aztán gyorsan ment, mi? - kérdezte Dantès apó. - Nem vesztegette az idejét, ugye? Tegnap reggel érkezett, ma három órakor házasodik! Látjátok, a tengerészek becsülettel végzik munkájukat.

- De hát a többi formalitások? - vetette ellen félénken Danglars. - A szerződés, az iratok...

- A szerződés - felelte Dantès nevetve -, bizony készen áll: Mercédèsnek nincs semmije, nekem sincs! Vagyonközösség alapján kötünk házasságot: ennyiből áll az egész! Nem volt rajta sok írivaló, és nem lesz sok a fizetnivaló sem.

E tréfa hallatára ismét ujjongásba és éljenzésbe tört ki a hallgatóság.

- Így hát, amit mi eljegyzési lakomának hittünk, az tulajdonképpen nászlakoma - mondta Danglars.

- Nem így van - jelentette ki Dantès. - Legyetek nyugodtak, nem veszíttek semmit. Holnap reggel Párizsba utazom. Négy nap kell az odautazásra, négy nap a hazatérésre, egy napra van szükség, hogy lelkiismeretesen elvégezzem megbízatásomat, és március 1-én már újra itt leszek. Március 2-án megüljük az igazi nászlakomát.

Egy új lakoma reménye annyira felfokozta a jókedvet, hogy Dantès apó, aki az ebéd kezdetén a nagy csend miatt panaszkodott, most, a nagy zajban, hiába erőlködött, hogy felköszöntse a jövődő házaspárt.

Dantès kitalálta apja gondolatát, és szeretettel rámosolygott. Mercédès a teremben levő kakukkos órára pillantott, és intett Edmondnak.

Az asztal körül zajos jókedv és fesztelenség uralkodott, ahogy az egyszerű emberek között az étkezések végén szokásos. Akik nem jól érezték magukat a helyükön, felálltak és más szomszédokat kerestek, Mindenki egyszerre beszélt, és mindenki csak a saját gondolataira válaszolt, nem pedig asztaltársai kérdéseire.

Fernand sápadtsága szinte átszállt Danglars arcára. Fernand úgyszólván nem is élt már, és úgy hatott, mint valami elkárhozott a pokol tüzében. Csaknem elsőnek állt fel, és fel-alá járkált a teremben. Azon igyekezett, hogy ne hallja a dalokat és a pohárcsörgést.

Caderousse közeledett Fernand-hoz, de abban a pillanatban Danglars, akit ő kerülni látszott, elfogta a terem egyik sarkában.

- Igazán - mondta Caderousse, aki Dantès mellett, kellemes magatartása és főleg Pamphile apó jó bora hatására, megszabadult annak a haragnak legkisebb maradványától is, melynek csíráját Dantès váratlan boldogsága ültette a lelkébe -, Dantès igazán kedves fiú. És amint itt látom a menyasszonya mellett ülni, azt mondom magamban, milyen kár lett volna elkövetni vele azt az aljas tréfát, amit tegnap megbeszéltek.

- Hiszen láttad - felelte Danglars-, hogy nem folytattuk a dolgot. Szegény Fernand annyira magánkívül volt, hogy először megsajnáltam. De ha már egyszer megemberelte magát, és elvállalta, hogy vőfély legyen vetélytársa lakodalmán, már senkinek sem lehet semmi kifogása ellene.

Caderousse Fernand-ra nézett. A fiatalember arca ólomszínű volt.

- Az áldozat annál nagyobb - folytatta Danglars -, mert a lány igazán szép. Teringettét! Micsoda szerencsés fickó az én jövőendő kapitányom! Csak tizenkét óra hosszát szeretnék Dantès bőrében lenni.

- Indulunk? - kérdezte Mercédès szelíd hangján. - Már kettőt üt az óra, és negyed háromra várnak bennünket.

- Igen, igen, induljunk! - felelte Dantès, és gyorsan felállt.

- Induljunk! - ismételték kórusban a vendégek.

Ebben a pillanatban Danglars, aki nem vesztette szem elől az ablak párkányán üldögélő Fernand-t, látta, hogy az kimeresztí a szemét, szinte görcsös mozdulattal ugrik fel, és mindjárt visszaesik az ablakpárkányra. Csaknem ugyanakkor tompa zaj hangzik a lépcső felől, súlyos lépések zaja, fegyvercsörgéssel keveredő zavaros hangok vegyülnek a vendégek zsibongásába, és magukra vonják az általános figyelmet, amely e pillanatban valami nyugtalan csendben nyilvánult meg.

A zaj egyre közeledett: az ajtón három kopogás hangzott. Mindenki csodálkozva nézett szomszédjára.

- A törvény nevében! - kiáltott egy harsány hang, de senki sem felelt rá.

Nyílt az ajtó, és egy rendőrbiztos lépett a terembe, szolgálati övvel a derekán. Nyomában négy fegyveres katona, egy káplár vezetésével.

A nyugtalanságot rémület váltotta fel.

- Mi történt? - kérdezte a hajótulajdonos, odalépve a rendőrbiztoshoz, akit ismert. - Bizonyára valami tévedés.

- Ha tévedés történt, Morrel úr - válaszolta a rendőrbiztos -, higgye el, hogy hamarosan jóvátesszük. Addig is elfogatási parancsot hoztam, és ha sajnálattal tesztek is eleget kötelességemnek, de meg kell tennem. Uraim, melyik önök közül Edmond Dantès?

Minden tekintet a fiatalember felé fordult, aki nagyon izgatott lett, de megőrizte méltóságát. Egy lépést előrelépett, és azt mondta:

- Én vagyok az, uram, mit óhajt tőlem?

- Edmond Dantès - kezdte ismét a rendőrbiztos -, önt a törvény nevében letartóztatom!

- Letartóztat! - válaszolta Edmond kissé elhalványulva. - De miért tartóztat le?

- Azt nem tudom, uram, de az első kihallgatáson meg fogja tudni.

Morrel úr megértette, hogy a helyzet könyörtelensége ellen nem tehetnek semmit: egy szolgálati övet viselő rendőrbiztos már nem ember, hanem a törvény szobra, hideg, süket és néma.

Az öregember azonban a rendőrbiztoshoz sietett. Vannak dolgok, amelyeket az apa vagy az anya szíve sohasem érthet meg.

Kért, könyörgött; a könnyek, az esdeklések nem segítettek, de annyira kétségbe volt esve, hogy meghatotta a rendőrbiztos.

- Uram - mondta -, tessék megnyugodni. Talán a fia elmulasztotta a vámnak vagy az egészségügyi vizsgálatnak valami formaságát, és igen valószínű, hogy ha megkapják tőle a kívánt felvilágosításokat, azonnal szabadon bocsátják.

- Ejha! Mit jelent ez? - kérdezte Caderousse Danglars-tól, és összevonta a szemöldökét. Danglars meglepetést tettett.

- Mit tudom én? - felelte Danglars. - Annyit tudok, amennyit te tudsz: látom, mi történik, de nem értek belőle semmit, és egészen meg vagyok zavarodva...

Caderousse Fernand-t kereste tekintetével: Fernand eltűnt.

Az előző esti jelenet ijesztő tisztasággal jelent most meg Caderousse emlékezetében. Mintha a borzasztó csapás hirtelen letépte volna róla a fátyolt, amelyet előző esti ittassága emlékezete elé vont.

- Ó, jaj! - mondta rekedten. - Csak nem annak a tréfának a következménye ez, amelyről tegnap beszéltek, Danglars? Ha így volna, jaj annak, aki véghezvitte, mert nagyon nagy baj lett belőle.

- Szó sincs róla! - kiáltott Danglars. - Hiszen tudod, hogy eltéptem a papirost.

- Nem tépted el - jegyezte meg Caderousse -, csak az egyik sarokba dobtad. Így volt.

- Hallgass, te semmiről sem tudsz, hiszen részeg voltál.

- Hol van Fernand? - kérdezte Caderousse.

- Mit tudom én? - felelte Danglars. - Bizonyára dolga volt valahol. De ne ezzel törődjünk: hanem inkább igyekezzünk segíteni ezeken a szegény kétségbeesetteken.

E beszélgetés alatt Dantès mosolyogva szorított kezét barátaival, és mialatt letartóztatták, így búcsúzott:

- Legyetek nyugodtak, a tévedés ki fog derülni, és valószínűleg nem is jutok el a börtönig.

- Ó, ez egészen bizonyos, erről kezeskedem - válaszolta Danglars.

Mint mondtuk, éppen ebben a pillanatban ért a Dantès körüli csoporthoz.

Dantès lement a lépcsőn, előtte haladt a rendőrbiztos, körülötte a katonák. A kapu előtt nyitott ajtajú kocsik állottak. Dantès felszállt, nyomában fellépett a két katona meg a rendőrbiztos, az ajtó ismét becsukódott, és a kocsi megindult Marseille felé.

- Isten veled, Dantès! Edmond, isten veled! - kiáltott Mercédès, kihajolva a tornácon.

A fogoly meghallotta ezt az utolsó kiáltást, amely úgy szakadt ki menyasszonya megtört szívéből, mint egy zokogás. Kihajolt a kocsi ablakán, úgy kiáltotta: „Viszontlátásra, Mercédès!” - és eltűnt a Saint-Nicolas erőd kanyarulatánál.

- Várjanak meg itt - mondta a hajótulajdonos -, beülök a legelső kocsiba, amellyel találkozom, Marseille-be rohanok, és híreket hozok.

- Menjen! - kiáltották valamennyien. - Menjen! És jöjjön vissza minél hamarább!

A két férfi távozása után a hátramaradottakon valami szörnyű kábulat lett úrrá.

Az öreg Dantès és Mercédès egy ideig külön-külön maradtak, mindegyik a maga fájdalmával volt elfoglalva. De végül is találkozott tekintetük, rájöttek, hogy mindketten ugyanannak a csapásnak az áldozatai, és egymás nyakába borultak.

Ezalatt Fernand visszatért, egy pohár vizet töltött magának, kiitta és leült az egyik székre.

A véletlen úgy akarta, hogy amint Mercédès kibontakozott az öreg Dantès karjaiból, éppen a mellette álló székre roskadjon.

Fernand ösztönös mozdulattal hátratólta a székét.

- Ő az - jegyezte meg Danglars-nak Caderousse, aki nem tévesztette szem elől a katalánt.

- Nem hiszem - válaszolta Danglars -, sokkal ostobább. De annyi bizonyos, hogy az ütés visszasújt arra, aki véghezvitte.

- Arról nem beszélj, aki a tanácsot adta - jegyezte meg Caderousse.

- Ugyan már! - mondta Danglars. - Csak nem felelős az ember mindenért, amit úgy vaktában kimond!

- De bizony, ha a vaktában kimondott szó elevenbe talál.

Eközben az egyes csoportok többféleképpen magyarázták a letartóztatást.

- Hát magának, Danglars, mi a véleménye a dologról? - kérdezte egy hang.

- Azt gondolom, hogy valami tiltott árut hozhatott be.

- De ha erről volna szó, magának tudnia kellene róla, Danglars, hiszen maga volt a számtiszt.

- Az igaz. A számtiszt azonban csak azokat a csomagokat ismeri, amelyeket bejelentenek neki: tudom, hogy gyapotot szállítunk, ennyi az egész, hogy a rakományt Alexandriából hozzuk, Pastret úrtól, és Szmirnából, Pascal úrtól. Egyebet hiába kérdeznek tőlem.

- Ó, most már emlékszem - mormogta a szegény apa, megkapaszkodva ebbe az utolsó szalmaszálba -, azt mondta tegnap, hogy hozott nekem egy ládika kávé és dohányt.

- Na látja - mondta Danglars -, ez az: valószínű, hogy távollétünkben a vám vizsgálatot tartott a *Pharaon* hajón, és felfedezte a titkot.

Mercédès egy szót sem hitt ebből, és eddig visszafojtott fájdalma most görcsös zokogásba tört ki.

- Fel a fejjel! Reméljünk! - mondta Dantès apó, de maga sem igen tudta, mit beszél.

- Remélni! - ismételte Danglars.

- Remélni! - próbálta Fernand is mormogni.

Ez a szó azonban elhalt az ajkán. Szája mozgott, de hang nem jött ki belőle.

- Uraim - kiáltott az egyik vendég, aki a tornácon maradt őrszemnek -, uraim, kocsi közeledik! Morrel úr az! Bátorság, bátorság! Bizonyára jó híreket hoz.

Mercédès és az öreg Dantès apó a hajótulajdonos elé szaladtak, és az ajtóban szembetalálkoztak vele. Morrel úr igen sápadt volt.

- Nos? - kiáltották egyszerre.

- Nos, barátaim - válaszolta Morrel úr a fejét rázva -, a dolog sokkal komolyabb, semmint hittük volna.

- Ó, uram - kiáltott fel Mercédès -, Dantès ártatlan!

- Én elhiszem - felelte Morrel úr -, de azzal vádolják...

- De hát mivel? - kérdezte az öreg Dantès.

- Azzal, hogy bonapartista ügynök.

Azok az olvasóim, akik e történet idejében éltek, bizonyára emlékeznek rá, milyen szörnyű vád volt akkor az, ami Morrel úr ajkáról elhangzott.

Mercédès felsikoltott, az öregember pedig egy székre rogyott.

- Ó - mormogta Caderousse -, maga megcsalt engem, Danglars, a tréfát mégis megcsinálták. De én nem hagyom ám bánatában meghalni sem az öregembert, sem ezt a lányt. Mindent elmondok nekik.

- Hallgass, szerencsétlen - kiáltott Danglars, és megkapta Caderousse kezét -, vagy érted sem felelek! Honnan tudod, hogy Dantès valóban nem bűnös-e? A hajó kikötött Elba szigetén, ő kiszállt, egy egész napot töltött Porto Ferrajóban, és ha valami olyan levelet találnak nála, amely kompromittálja, mindenki büntetésének fog számítani, aki pártját fogja.

Caderousse az önzés gyors ösztönével megértette ennek az okoskodásnak a következetességét. A félelemtől és fájdalomtól zavaros szemmel nézett Danglars-ra, és gyorsan takarodót fújt.

- Akkor hát várjunk - mormogta.

- Úgy van, várjunk - felelte Danglars, - Ha ártatlan, szabadon bocsátják, ha pedig bűnös, fölösleges, hogy egy összeesküvő miatt veszélybe kerüljünk.

- Menjünk hát, tovább nem maradhatok itt.

- Igen, igen - mondta Danglars boldogan, amiért társra talált a visszavonuláshoz. - Gyere, hagyjuk őket, hadd menjenek el, ahogy tudnak.

Távoztak. Fernand ismét a fiatal lány támasza lett, kézen fogta Mercédést, és visszakísérte a katalánokhoz. Dantès barátai pedig hazavitték a csaknem ájult öregembert az allées de Meilhanra.

Annak a híre, hogy Dantèst mint bonapartista ügynököt letartóztatták, csakhamar városszerte elterjedt.

- Hitte volna ezt, kedves Danglars? - kérdezte Morrel úr, mikor újra összeháldkozott számtisztjével és Caderousse-szal. Ő maga is sietve visszatért a városba, hogy néhány közvetlen hírt halljon Edmondról a királyi ügyészhelyettől, Villefort úrtól, akit úgy-ahogy ismert is. - Hitte volna ezt?

- Ejnye, uram - válaszolta Danglars -, hiszen megmondtam önnek, hogy Dantès minden igaz ok nélkül kikötött Elba szigetén, és mint tudja, ez az ott időzés nekem gyanús volt.

- De másnak is elmondta ezt a gyanúját rajtam kívül?

- Isten ments, uram - felelte halkán Danglars. - Hiszen tudja, az ön nagybátyja, Policar Morrel úr miatt, aki Napóleon alatt szolgált, és nem rejti véka alá gondolatait, önt amúgy is azzal gyanúsítják, hogy sajnálja Napóleont. Félttem volna, hogy bajt okozok Edmondnak is, meg önnek is. Vannak efféle dolgok, amelyeket egy alárendelt köteles elmondani főnökének, de mások előtt szigorúan titokban kell tartania.

- Helyes, Danglars, helyes! - jegyezte meg a hajótulajdonos. - Maga derék fiú. Gondoltam is magára arra az esetre, ha ez a szegény Dantès a *Pharaon* kapitánya lett volna.

- Hogy érti ezt, uram?

- Igen, előzően megkérdeztem Dantèst, mi a véleménye magáról, és nincs-e ellenére, ha magát meghagyom a régi helyén. Mert nem tudom, miért, de mintha valami hidegséget tapasztaltam volna maguk között.

- És mit felelt?

- Hogy valamit vétett maga ellen egy ízben, de erről nem beszélt, hanem azért, mint mondta, mindenki, akiben a főnök megbízik, élvezzi az ő bizalmát is.

- Ó, a képmutató! - mormogta Danglars.

- Szegény Dantès! - jegyezte meg Caderousse. - Annyi bizonyos, hogy kitűnő fiú volt.

- Igaz - mondta Morrel úr -, de a *Pharaon* most mégiscsak kapitány nélkül marad.

- Ó - jegyezte meg Danglars -, hiszen csak három hónap múlva indulhatunk, van hát reményünk rá, hogy közben Dantès kiszabadul.

- Kétségtelenül, de hát addig?

- Addig meg itt vagyok én, Morrel úr - felelte Danglars. - Tudja, uram, hogy éppúgy értek a hajóhoz, mint akármelyik hosszújratú hajó kapitánya. Önnek az az előnye is meglesz, ha én szolgálom, hogy

mikor Edmond hazakerül a börtönből, ön senkinek sem tartozik majd köszönettel: ő elfoglalja a maga helyét, én is a magamét, és kész.

- Köszönöm, Danglars - válaszolta a hajótulajdonos. - Így csakugyan rendbe jön minden. Vegye hát át a parancsnokságot, felhatalmazom rá, és ügyeljen fel a kirakodásra. Bármilyen szerencsétlenség éri is az egyes embereket, az üzlet nem szenvedheti meg.

- Legyen nyugodt, uram. De láthatjuk legalább szegény Edmond-t?

- Ezt rövidesen meg tudom mondani, Danglars. Igyekszem beszélni Villefort úrral, és közbenjárók a fogoly érdekében. Tudom ugyan, a királyi ügyész úr dühös királpárti, de az ördögbe is, ha mégolyan királpárti, és ha mégúgy királyi ügyész, akkor is ember, és nem hinném, hogy rossz lelkű volna.

- Nem - felelte Danglars -, de azt hallottam, hogy nagyravágyó, és a kettő igen hasonlít egymáshoz.

- Hát majd meglátjuk - fejezte be Morrel úr sóhajtva. - Menjen csak a hajóra, majd maga után megyek. Ezzel otthagytá a két jó barátot, hogy az igazságügyi palota felé vegye útját.

- Látod - mondta Danglars Caderousse-nak -, hogy fordul a kocka. Van-e még kedved Dantèst támogatni?

- Persze hogy nincs. De azért borzalmas dolog, hogy egy tréfának ilyen következménye legyen.

- Ugyan már, ki követte el? Sem te, sem én, ugyebár? Fernand volt az. Tudod jól, hogy én a papirost egy sarokba dobtam, sőt, azt hittem, el is téptem.

- Nem, nem - felelte Caderousse. - Ebben aztán bizonyos vagyok. Még most is látom a lugas sarkában összegyűrve, bárcsak most is ott volna, ahol látom!

- Mit akarsz? Fernand kellett hogy felvegye. Fernand kellett hogy lemásolja vagy lemásoltassa, esetleg még annyi fáradságot sem vett magának, és ha elgondolom... istenem! Talán az én saját leveletem küldte el! Szerencsére elferdítettem az írásomat.

- De hát te tudtad, hogy Dantès összeesküvő?

- Én a világon semmit sem tudtam. Már mondtam, az egészet egyszerűen tréfának szántam, de úgy látszik, hogy mint Harlekin, nevetve mondtam meg az igazat.

- Mindegy - kezdte ismét Caderousse -, sok mindent odaadnék, ha ez a dolog meg nem történt volna, vagy legalábbis ha nem keveredtem volna bele semmibe. Majd meglátod, Danglars, bajba kerülünk miatta!

- Ha valaki bajba kerül miatta, az csak az igazi bűnös lehet, az igazi bűnös pedig Fernand, és nem mi. Ugyan, mi baj is érhetne minket? Nekünk csak nyugodtan kell viselkednünk, nem szabad beszélünk az egészeztől, és a vihar el fog vonulni anélkül, hogy lecsapna a mennykő.

- Ámen! - mondta Caderousse, és búcsút intett Danglars-nak.

Az allées des Meilhan irányába indult, a fejét rázta, és magában beszélt, mint ahogy a nagyon tépelődő emberek szoktak.

- Helyes! - mondta Danglars. - A dolog úgy fordul, ahogy reméltem: ideiglenesen kapitány lettem, és ha ez az ostoba Caderousse befogja a száját, az is maradok. Megtörténhet még az, hogy a bíróság szabadon engedje Dantèst? Ó - tette hozzá mosolyogva -, a bíróság az bíróság, és én megnyugszom az ítéletében.

Ezzel beugrott egy csónakba, és megparancsolta a révésznek, hogy vigye el a *Pharaon* hajóhoz, ahol, mint emlékszünk, a hajótulajdonos várt rá.

A királyi ügyész helyettese

Ugyanannak a napnak ugyanabban az órájában még egy eljegyzési lakomát ültek meg, a rue de Grand-Cours-on, a Meduzák kútjával szemközt, az egyik ódon házban, A házat Puget építette, arisztokratikus stílusban.

Míg azonban annak a másik jelenetnek a szereplői a nép gyermekei voltak, matrózok és katonák, ezek a marseille-i társaság színe-javához tartoznak. Régi tisztviselők, akik a bitorló uralma alatt beadták lemondásukat, régi katonatisztek, akik itt lemondtak rangjukról, hogy ugyanazzal a ranggal a Condé hadseregébe lépjenek, fiatalok, akik még nem tudtak elhelyezkedni, családjuk még nem erősödött meg annak az embernek a gyűlöletében - noha négy vagy öt helyettest fizettek meg -, akiből ötévi számkivetésnek vértanút, tizenöt évi Restaurációnak pedig istent kellett formálnia.

Asztalnál ültek, és a társalgás égő szenvedéllyel folyt, benne égett a kor szenvedélye, és ez a szenvedély annál is szörnyűbb, elevenebb és elkeseredettebb volt a délvidéken, mert ötszáz esztendeje a politikai gyűlölködéshez még vallási gyűlölködés is járult.

A császárt - aki most Elba szigetének királya, míg azelőtt a világ egy részének ura volt, aki most öthatezer lelken uralkodik, míg azelőtt százhuszmillió embertől tíz különböző nyelven hallotta kiáltani: „Éljen Napóleon!” - e körben Franciaország és a trón szempontjából végleg levitézlett embernek tekintették. A tisztviselők a politikai hibákat rótták fel, a katonák Moszkváról és Lipcséről beszéltek, a nők pedig a Joséphine-től való válásáról. Ez a királpárti társaság úgy látta, hogy az élet ismét az ő számára indul meg, hogy kínos álomból ocsúdik fel; boldog és diadalmas volt, nem annyira az ember bukása, mint inkább az elv megsemmisülése miatt.

Egy idős férfi, a Szent Lajos-keresztel a mellén, felállt és vendégei előtt felköszöntötte XVIII. Lajos királyt. Saint-Méran marquis volt.

Ezt a pohárköszöntőt, amely a hartwelli száműzetésről és egyúttal Franciaország rendteremtő királyáról emlékezett meg, nagy zaj követte, a poharakat angol módra a magasba emelték, a nők letépték csokraikat, és teleszórták velük az asztalterítőt. Szinte poétikus volt ez a lelkesedés.

- Egyvalamit belátnának, ha itt volnának - jegyezte meg Saint-Méran marquis, aki ötvenéves kora ellenére elegánsan és arisztokratikusan hatott; tekintete rideg, szája keskeny volt - mindazok a forradalmárok, akik elkergettek bennünket, és akiknek most megengedjük, hogy nyugodtan folytassák összeesküvésüket a mi régi kastélyainkban, amelyeket a Rémuralom alatt egy darabka kenyérért megvásároltak. Belátnának, hogy a valódi hűség a mi oldalunkon állott, hiszen mi ragaszkodtunk az összeomló monarchiához, míg ellenben ők a felkelő napot köszöntötték, és megszedték magukat, miközben mi elszegényedtünk. Elismernék, hogy a király, a mi királyunk valóban a Hőn-Szeretett Lajos volt, míg a bitorló, az ő bitorlójuk mindig csak az átkozott Napóleon volt, ugyebár, Villefort?

- Parancsol, marquise?... Bocsásson meg, nem figyeltem a beszélgetésre.

- Ugyan, hagyja a gyerekeket, marquise - jegyezte meg az az öregúr, aki a pohárköszöntőt mondta. - Ezek a gyerekek rövidesen összeházasodnak, és az csak természetes, hogy egészen más megbeszélni valójuk van, mint a politika.

- Bocsánatot kérek, anyám - mondta egy szép, fiatal szőke lány. Bársonyos szeme gyöngyházfényben úszott. - Visszaadom Villefort urat, csak egy percre raboltam el. Villefort úr, anyám szólt önhöz.

- Kész vagyok válaszolni, asszonyom, ha megismétli kérdését, mert rosszul hallottam - jelentette ki Villefort.

- Megbocsátunk, Renée - mondta a marquise olyan gyöngéd mosollyal, amely szinte csodaszámba ment ezen a rideg arcon. - De a nő szíve úgy van alkotva, hogy bármennyire fásult lesz is a balítéletek

hatására és az illem követelésére, mindig van egy termékeny és vidám sarka: ezt áldozta Isten az anyai szeretetnek. Megbocsátunk... Azt mondtam, Villefort, hogy a bonapartistákban nem volt meg sem a mi meggyőződésünk, sem a mi lelkesedésünk, sem a mi hűségünk.

- Ó, asszonyom, de rendelkeztek valamivel, ami pótolja mindezt: a fanatizmussal. Napóleon: a Nyugat Mohamedje. Ezeknek a közönséges, de igen nagyra törő embereknek a szemében nemcsak törvényhozó és úr, hanem mintakép is, az egyenlőség mintaképe.

- Az egyenlőség! - kiáltott a marquise. - Napóleon az egyenlőség mintaképe! Akkor mit csinál ön Robespierre úrral? Úgy rémlik, ellopja a helyét, és átadja a korzikainak. Márpedig azt hiszem, bitorlóból egy is elég.

- Nem, asszonyom - felelte Villefort -, mindenkit meghagyok a maga piedesztálján: Robespierre-t a place Louis XV.-en a maga vérpadján, Napóleont pedig a place Vendôme-on a maga oszlopán. Csak hogy az egyik azt az egyenlőséget jelentette, amelyik lealacsonyít, a másik pedig azt az egyenlőséget, amelyik felemel. Az egyik visszavezette a királyokat a guillotine színvonalára, a másik felemelte a népet a trón magaslatára. Ez nem jelenti azt - tette hozzá Villefort nevetve -, hogy ne volnának mindketten alávaló forradalmárok, és hogy thermidor 9-e és 1814. április 4-e ne volnának Franciaország boldog napjai, és ne volnának méltók arra, hogy a rend és monarchia barátai egyenlően megünnepeljék őket. De azt is megmagyarázza, hogyan tudta Napóleon megtartani fanatikusait, noha akkorát bukott, hogy, mint remélem, soha többé fel nem tápáskodik. Mit gondol, marquise? Cromwellnek⁶ is megvoltak a maga fanatikusai, pedig feleannyit ért csak, mint Napóleon.

- Tudja-e, Villefort, hogy amit mondott, egy mérföldnyire lehel a forradalmat? De én megbocsátok önnek: nem lehet valaki egy girondista fia anélkül, hogy meg ne őrizne valamit annak a talajnak a zamatából.

Villefort homlokán élénk pirosság futott át.

- Apám girondista volt, asszonyom - mondta -, az igaz, de nem szavazott a király halálára. Apámat ugyanaz a Rémuralom száműzte, amely önöket, és hajszálon múlt, hogy nem került ugyanarra a vérpadra, amely lehullani látta az ön édesapja fejét.

- Igaz - felelte a marquise, de ez a véres emlék semmiféle változást sem idézett elő az arcán. - Csak hogy mindketten homlokegyenest ellenkező elvek miatt kerültek oda, és ennek bizonyossága, hogy egész családom ott maradt a száműzött hercegek mellett, míg az ön édesapja nyilsebesen csatlakozott az új kormányhoz, és hogy Noirtier polgártárs girondista volt, Noirtier gróf pedig szenátor lett.

- Anyám, anyám - mondta Renée -, megbeszéltük, ugye, hogy nem idézzük fel ezeket a rossz emlékeket.

- Asszonyom - válaszolta Villefort -, csatlakozom Saint-Méran kisasszonyhoz azzal az alázatos kérelemmel, hogy feledjük a múltat. Mire jó új vádat emelni olyan dolgok miatt, amelyekkel szemben még Isten is tehetetlen? Isten megváltoztathatja a jövőt, de nem változtathat semmit a múlton. Mi, emberek, nem tehetünk egyebet, mint azt, hogy fátyolt borítunk reá, ha már le nem tagadhatjuk. Én bizony apámnak nemcsak a nézeteit, hanem a nevét is levettem. Apám bonapartista volt, és talán még ma is az, és a neve Noirtier. Én királypárti vagyok, és Villefort-nak hívnak. Engedje, hogy kihaljon a forradalmi erő az öreg fatörzsben, és ne lásson mást, asszonyom, mint ennek a törzsnek friss hajtását, amely nem tud, sőt, talán nem is akar teljesen elszakadni tőle.

- Nagyszerű, Villefort - jegyezte meg a marquis -, pompásan felelt. Magam is mindig azt prédikáltam a marquise-nak, feledjük a múltat, de a kérésemet sohasem teljesítette. Remélem, ön szerencsésebb lesz.

- Rendben van - mondta a marquise -, feledjük el a múltat, ebben egyetértünk, magam sem kívánok egyebet. De legalább a jövőben legyen Villefort hajthatatlan. Ne feledje, Villefort, hogy mi

---

⁶ Az angol polgári forradalom vezére, államférfi (1599-1658). Az egy évtizedig fennállott angol köztársaság protektora.

felelősséget vállaltunk önért Őfelsége előtt, hogy Őfelsége, a mi ajánlásunkra, szintén feledni akar (kezét nyújtotta a férfinak), mint ahogy én is feledni fogok az ön kérésére. De ha valami összeesküvő kerül a kezébe, jusson eszébe, annál is inkább szemmel tartják önt, mert olyan családból való, amely esetleg kapcsolatot tart ezekkel az összeesküvőkkel.

- Sajnos, asszonyom - mondta Villefort -, hivatásom és főleg a kor, amelyben élünk, azt parancsolja, hogy szigorú legyek. Az leszek. Már képviseltem a vádat néhány politikai perben, és megálltam a helyemet. Fájdalom, még nem értünk a végére.

- Úgy gondolja? - kérdezte a marquise.

- Tartok tőle. Napóleon Elba szigetén igen közel van Franciaországhoz. Partjainkról csaknem szemmel látható jelenléte ébren tartja cinkosai reményét. Marseille tele van fél-zsoldos tisztekkel, akik bármilyen mondvacsinált ürüggyel naponta veszekedést kezdenek a királpártiakkal. Innen származnak a magasabb körök párbajai, innen a gyilkosságok a nép soraiban.

- Igen - jegyezte meg Salvieux gróf, Saint-Méran úr régi barátja és d'Artois gróf kamarása -, igen, de tudja, hogy a Szent Szövetség számúzi.

- Igen, erről már volt szó akkortájt, mikor Párizsból eljöttünk - válaszolta Saint-Méran úr. - És hová küldik?

- Szent Ilonára.

- Szent Ilonára! Hát az mi? - kérdezte a marquise.

- Sziget, kétezer mérföldnyire innen, túl az egyenlítőn - válaszolta a gróf.

- Nagyon helyes! Mint ahogy Villefort mondotta, igen nagy ostobaság ezt az embert otthagyni Korzika mellett, ahol született, Nápoly mellett, ahol a sógora még ma is uralkodik, és szemközt Olaszországgal, amelyből királyságot akart csinálni a fia számára.

- Sajnos - mondta Villefort -, 1814-ben megegyeztünk velük, és most nem nyúlhatunk Napóleonhoz anélkül, hogy megsértenénk ezeket a szerződéseket.

- Hát akkor meg fogjuk sérteni őket - jelentette ki Salvieux úr. - Ő talán olyan nagyon törődött a szerződésekkel, mikor agyonlövötte a szerencsétlen d'Enghien herceget?

- Így hát ez rendben van - mondta a marquise -, a Szent Szövetség megszabadítja Európát Napóleonról, és Villefort megszabadítja Marseille-t Napóleon cinkosaitól. Vagy uralkodik a király, vagy nem, ha uralkodik, kormánya erős legyen, tisztviselői hajthatatlanok. Így lehet a bajt megelőzni.

- Fájdalom, asszonyom - mondta Villefort -, a királyi ügyész helyettese mindig csak akkor érkezik, mikor a baj már megtörtént.

- Akkor pedig az ő dolga, hogy helyrehozza.

- Azt mondhatnám még, asszonyom, hogy mi nem helyrehozzuk, hanem megbosszuljuk a bajt. Ennyi az egész.

- Ó, Villefort úr - szólalt meg egy csinos fiatal lány, Salvieux gróf lánya és Saint-Méran kisasszony barátnője -, igyekezzék, hogy legyen valami szép pere, míg Marseille-ben vagyunk. Sohasem láttam még esküdszéki tárgyalást, és azt mondják, az nagyon érdekes.

- Csakugyan nagyon érdekes, kisasszony - mondta az ügyész helyettese. - Mert mesterséges tragédia helyett valóságos drámát látni. Megjátszott fájdalmak helyett élő fájdalmak láthatók. Az az ember, akit ott látunk, a függöny legördülése után nem tér haza, nem fogyasztja el családjával a vacsoráját, és nem fekszik le nyugodtan, hogy másnap folytassa a munkáját, hanem a börtönbe megy, és ott találja a hóhért. Láthatja, hogy az olyan ideges emberek szemében, akik izgalmat keresnek, semmiféle látvány sem ér fel ezzel.

Legyen nyugodt, kisasszony, ha a körülmények úgy alakulnak, megszerzem önnek ezt a látványt.

- Szinte megborzongatja az embert... és nevet! - jegyezte meg Renée és elsápadt.

- Mit gondol... Ez párbaj... Már öt vagy hat ízben kértem halált politikai vagy egyéb vádlottak fejére... Ugyan ki tudhatja, vajon ebben a pillanatban hány tört köszörülnek titokban, vagy hányat fordítanak máris ellenem?

- Ó, istenem! - kiáltott fel Renée egyre jobban elkomorodva. - Komolyan beszél, Villefort úr?

- Komolyabban már nem is lehet, kisasszony - felelte a fiatal ügyész mosolyogva. - És ezekkel a szép perekkel, amelyekkel a kisasszony csak a kíváncsiságát akarja kielégíteni, én pedig az ambíciómat, a helyzet csak súlyosodni fog. Napóleon katonája, aki megszokta, hogy vaktában menjen neki az ellenségnek, vajon gondolkodik-e, ha el kell sütnie egy puskát, vagy szuronyrohamra kell mennie? Nohát, többet gondolkodnak-e majd akkor, ha olyan embert akarnak megölni, akit személyes ellenségüknek tartanak, mintha egy orosz, osztrákot vagy magyart ölnének meg, akit sohasem láttak? És látja, ennek így is kell lennie, enélkül a mi mesterségünknek nem volna semmi mentsége. Mikor a vádlott szemében a düh lángját látom felvillanni, magam is nekibátorodom, lelkesedem: ez már akkor nem is per, hanem ütközet. Harcolok ellene, ő visszavág, én ráduplázok, és a csata, mint minden csata, győzelemmel vagy bukással ér véget. Ilyen a vádbeszéd: a veszedelem készlet az ékesszólásra. Ha egy vádlott a vádam hallatára rám mosolyogna, azt a hitet keltené bennem, hogy rosszul beszéltem, hogy amit mondtam, az halvány, erőtlen. Képzelve csak el, milyen büszkeség fogja el a királyi ügyészt, mikor meg van győződve a vádlott bűnösségéről, és látja, amint a bűnös elsápad, megtörik a bizonyítékok súlya alatt, az ő ékesszólása hatására! Feje lehajlik, és le fog hullani.

Renée halkán felsikoltott.

- Ez aztán tud beszélni - jegyezte meg az egyik vendég.

- Ilyen emberre van szükség a mi időnkben! - tette hozzá egy másik.

- A legutóbbi ügyében is remek volt, kedves Villefort-om - mondta egy harmadik. - Tudja, az az ember, aki meggyilkolta az apját. Nohát, maga jóformán megölte már, mielőtt a hóhér hozzányúlhatott volna.

- Ó, az apagyilkosokat nem sajnálom, az ilyenek számára nincs is eléggé nagy büntetés - mondta Renée. - De a szerencsétlen politikai vádlottak!...

- Hiszen ez még rosszabb, Renée, mert a király a nemzet atyja, és ha valaki meg akarja buktatni vagy meg akarja ölni a királyt, az annyi, mintha harminckétfélmillió ember atyját akarná megölni.

- Mindegy, Villefort úr - válaszolta Renée -, megígéri, hogy elnéző lesz az iránt, akit én ajánlok a figyelmébe?

- Legyen nyugodt - mondta Villefort legkedvesebb mosolyával -, együtt csináljuk majd a vádbeszédeket.

- Kedvesem - szólt közbe a marquise -, foglalkozzék a kolibrijaival, vadászkutyaival és piperéivel, ne avatkozzék jövődő férje dolgaiba. Ma pihennek a fegyverek, és a ruha a fontos. Van egy igen mély értelmű latin mondás erről . . .

- *Cedant arma togae*⁷ - mondta Villefort meghajolva.

- Nem mertem latinul beszélni - válaszolta a marquise.

- Azt hiszem, jobban szeretném, ha orvos volna - jegyezte meg Renée. - Az öldöklő angyal, bármennyire angyal, engem mégis mindig rémületbe ejt.

- Jó kis Renée! - mormogta Villefort, és szerelmes pillantással simogatta végig a fiatal lányt.

- Lányom - mondta a marquis -, Villefort úr az egész vidék erkölcsi és politikai orvosa lesz, márpedig ez nagyon szép szerep.

---

⁷ Szó szerint: a fegyverek átadják helyüket a tógának. (A tóga ebben az esetben a béke jelképe.)

- És módot ad arra, hogy elfeledtesse azt a szerepet, amelyet az apja játszott - tette hozzá a javíthatatlan marquis.

- Asszonyom - kezdte ismét Villefort szomorú mosollyal -, már volt szerencsém megmondani, hogy apám azóta megtagadta múltja tévedéseit, legalábbis remélem, hogy a vallás és a rend buzgó híve lett, sőt, talán még jobb királypárti, mint én magam, Mert ő bűnbánatból lett azzá, míg én lelkesedésből.

Villefort e kikerekített mondat után, hogy megítélhesse, milyen hatást ért el kis szónoklatával, végignézett a vendégeken, mint ahogy effajta mondatok után a törvényszéken végigkísérte volna tekintetével a hallgatóságot.

- Kedves Villefort-om - kezdte ismét Salvieux gróf -, tegnapelőtt pontosan ezt feleltem a Tuilériákban a király személye körüli miniszternek, mikor kissé számon kérte egy girondista fiának és egy Condé-hadseregbeli tiszt leányának kapcsolatát. A miniszter remekül megértett. XVIII. Lajos kedveli az egybeolvadásnak ezt a módszerét. Még a király is félbeszakított bennünket, pedig nem is sejtettük, hogy hallotta beszélgetésünket: „Villefort - mondta (jegyezzék meg, hogy a király nem ejtette ki a Noirtier nevet, ellenkezőleg, a Villefort nevet hangsúlyozta) -, Villefort - mondta hát a király - szépen fog haladni. Már érett fiatalember, és az én híveim közé tartozik. Örömmel láttam, hogy Saint-Méran marquis és marquise vejükül fogadják, és magam is tanácsoltam volna nekik ezt a házasságot, ha nem ők kérték volna beleegyezésemet e házasság megkötéséhez.”

- Ezt a király mondta, gróf? - kiáltott fel Villefort elragadtatással.

- Az ő saját szavait ismétlem, és ha a marquis őszinte akar lenni, be fogja vallani, hogy ugyanazt ismétlem, amit a király neki magának mondott ezelőtt hat hónappal: akkor a leányának önnel tervbe vett házasságáról volt szó.

- Igaz - jelentette ki a marquis.

- Ó, hát mindent ennek a nagyszerű uralkodónak köszönhetek. Minden erőmmel őt fogom szolgálni!

- Így már rendjén van - jegyezte meg a marquis. - Így szeretem önt: most jöjjön ide valami összeesküvő, a legjobbkor érkezik.

- Márpedig én, anyám, azért imádkozom - mondta Renée -, hogy ne hallgassa meg önt az Isten, és ne küldjön Villefort úrhoz mást, csak apró tolvajokat, letört csődbejutottakat és félénk csalókat. Ha így lesz, nyugodtan fogok aludni.

- Ez éppen olyan - nevetett Villefort -, mintha egy orvosnak azt kívánná, hogy csak fejfájós, kanyarós és méhcsípéses betegek legyenek, mert ezek a bajok csak a bőr felületét érintik. De ha azt akarja, hogy királyi ügyész legyen belőlem, akkor ellenkezőleg, kívánjon olyan borzalmas betegségeket, amelyeknek gyógyítása az orvos becsületére válik.

Ebben a pillanatban - és mintha a véletlen csak a Villefort kívánságának kinyilatkoztatását várta volna, hogy rögtön teljesítse - belépett egy inas, és néhány szót súgott neki. Villefort erre mentegetőzve távozott, majd néhány pillanat múlva derús arccal tért vissza.

Renée szerelmesen nézett rá, mert így valóban elegáns és szép fiatalember volt, kék szemével, halvány arcával és arcát keretező fekete barkójával. A fiatal lány minden figyelmével a férfi szavát leste, így várt magyarázatot vőlegénye iménti rövid távollétére.

- Az előbb - kezdte Villefort - ön arra vágyott, kisasszony, hogy bár orvos lenne a férje. Én legalább annyiban hasonlítok Esculapus tanítványaihoz (1815-ben még így beszéltek), hogy sohasem vagyok ura időmnek, és hogy még ön mellett is, sőt, eljegyzési lakománkon is megzavartak.

- És miért zavarták meg, uram? - kérdezte a szép fiatal lány kissé nyugtalanul.

- Fájdalom, egy olyan beteg miatt, ha hinni lehet a hallottaknak, aki halálán van: ezúttal komoly esetről van szó, a betegség a vérpadot horzsolja.

- Jaj, istenem! - kiáltott fel Renée elsápadva.

- Igazán? - hangzott a vendégek egybehangzó szava.

- Úgy látszik, egész egyszerűen egy kis bonapartista összeesküvést lepleztek le.
- Lehetséges ez? - kérdezte a marquise.
- Itt a feljelentő levél.

Villefort a következőket olvasta fel:

A trón és a vallás egyik híve értesíti a királyi ügyész urat, hogy a Pharaon hajó Edmond Dantès nevű másodtiszte ma reggel megérkezett Szmirnából, miután hajójával kikötött Nápolyban és Porto Ferrajón. A nevezettet Murat bízta meg, hogy levelet adjon át a bitorlónak, a bitorló pedig egy másik levelet küldött vele a párizsi bonapartista bizottság számára.

Bűnének bizonyítéka nyomban meglesz letartóztatása után, mert ez a levél vagy nála, vagy apjánál, vagy pedig a Pharaon hajón levő fülkéjében található.

- Csakhogy - mondta Renée - ez a levél, amely egyébként is névtelen, a királyi ügyésznek szól, nem pedig önnek.
  - Igaz, de a királyi ügyész távol van, és így a levél a titkárjához került, akinek tiszte felbontani a leveleket. Felbontotta hát ezt is, értem küldött, és mivel nem talált otthon, kiadta az elfogatási parancsot.
  - Így hát a bűnöst letartóztatták? - kérdezte a marquise.
  - Helyesebben: a vádlottat - jegyezte meg Renée.
  - Le, asszonyom - felelte Villefort -, és mint az imént volt szerencsém elmondani Renée kisasszonynak, ha megtalálják az említett levelet, a beteg állapota bizony igen súlyossá válik.
  - És hol van az a szerencsétlen? - kérdezte Renée.
  - A hivatalomban.
  - Menjen hát, barátom - mondta a marquis -, ne mulassza el a kötelességét miattunk, ha egyszer a király szolgálata máshová szólítja. Oda menjen, ahová a király szolgálatában mennie kell.
  - Ó, Villefort úr - mondta Renée, és összetette a kezét -, legyen elnéző, hiszen ez az eljegyzésünk napja!
- Villefort megkerülte az asztalt, és a fiatal lány székéhez közeledve, a szék támlájának támaszkodott.
- Hogy megnyugtassam - mondta -, minden tőlem telhetőt megteszek, drága Renée. Ha azonban a jelek nem csalnak, ha a vád igaz, akkor bizony ki kell irtani azt a gaz bonapartista.
- Renée végigborzongott az *irtani* szóra, mert eszébe jutott, hogy a szóban forgó gaznak feje is van.
- Ugyan már! - szólt közbe a marquise. - Ne hallgasson erre a kislányra, Villefort, majd belenyugszik.
- És a marquise odanyújtotta szikár kezét Villefort-nak, az kezét csókolt neki, de közben Renée-t nézte, mintha szemével ezt mondta volna:
- Az ön kezét csókolom, vagy legalábbis azt szeretném megcsókolni ebben a pillanatban.
  - Baljóslatú jelek! - mormogta Renée.
  - Ön igazán kétségbeejtően gyerekes, kisasszony - jegyezte meg a marquise. - Láss be, kérem, hogy az állam érdeke előbbrevaló, mint az ön szeszélye és érzélgőssége.
  - Ó, anyám! - suttogta Renée.
  - Legyen elnéző a hölgyel, marquise - mondta Villefort -, megígérem: királyi ügyészhelyettesi tisztemet lelkiismeretesen fogom ellátni, vagyis nagyon szigorú leszek.

De a vőlegény, miközben a marquise-zal beszélt, titokban menyasszonyára pillantott, és ez a tekintet ezt mondta:

„Legyen nyugodt, Renée: az ön szerelme kedvéért elnéző leszek.”

Renée legédesebb mosolyával felelt e tekintetre, Villefort pedig boldogan távozott.

A kihallgatás

Alig lépett ki Villefort az ebédlőből, levetette vidám álarcát, és komoly férfivá lett, akinek az a magas hivatása, hogy döntsön felebarátai életéről. Noha az ügyészhelyettes arca igen mozgékony volt, hiszen, mint az ügyes színész, többször tanulmányozta magát a tükör előtt, ezúttal sok fáradságába került, amíg összehúzta a szemöldökét, és megkeményítette vonásait. Eltekintve apja politikai múltjának emlékétől, amely, hacsak nem szakít vele teljesen, tönkretelheti egész jövőjét, Gérard de Villefort e pillanatban tökéletesen boldog volt. Már maga is gazdag, és huszonhét esztendősi létére igen előkelő államhivatali helyet tölt be, vőlegénye egy szép és fiatal lánynak, akit szeret, nem szenvedélyesen ugyan, de okosan, ahogyan már egy királyi ügyészhelyettes szerethet. Saint-Méran kisasszony, a menyasszonya, nemcsak nagyon szép, hanem olyan család tagja is, amely ez idő szerint igen nagy kegyben áll. A menyasszony szülei nagyon befolyásos emberek, és nem lévén több gyermekük, minden összeköttetésüket a vejüknek szentelhették. Ezenkívül még ötvenezer tallér hozományt is adtak leányuknak, és ez az összeg, a házasságközvetítők szörnyű szavaival élve, egy szép napon remélhetőleg félmilliós örökséggé növekszik.

Mindezek olyan ragyogóan boldoggá tették Villefort-t, hogy szinte elvakult, amikor lelki szemével sokáig nézte benső életét.

A kapuban a rendőrbiztos várta. Amint megpillantotta a baljóslatú embert, azonnal lepottyant a hetedik mennyről arra a valóságos földre, amelyen járunk. Az alkalomhoz illő arcot öltött, úgy, ahogyan elmondtuk, s a rendőrhöz lépett:

- Itt vagyok, uram - mondta -, elolvastam a levelet, jól tette, hogy letartóztatta ezt az embert. Most pedig mondjon el tőviről hegyire mindent, amit róla és az összeesküvésről megtudott.

- Az összeesküvésről még semmit sem tudunk, uram, minden erre vonatkozó irat egy csomóban, lepecsételve az ön íróasztalán van. A vádlott, mint a feljelentő levél is mutatja, egy Edmond Dantès nevezetű másodtiszt a *Pharaon* háromárbocos, hajón, Ez a hajó gyapotot szállított Alexandriából és Szmírnából: Tulajdonosa a marseille-i Morrel és Fia cég.

- Mielőtt a kereskedelmi hajóra került, hadihajón is szolgált?

- Ó, dehogyan, uram, hiszen még egészen fiatal.

- Hány éves?

- Tizenkilenc, legfeljebb húszéves.

Ebben a pillanatban, amint Villefort a Grande-Rue-n végighaladva a rue des Conseils sarkára érkezett, megszólította egy férfi, aki, úgy látszott, várt reá. Morrel úr volt az.

- Á, Villefort úr! - kiáltott a derék ember, amint megpillantotta az ügyészhelyettest. - Nagyon örülök, hogy találkoztam önnel. Képzelmé csak, a legfurcsább és leghallatlanabb tévedést követték el: letartóztatták hajóm másodtisztját, Edmond Dantèst.

- Tudom, uram - válaszolta Villefort -, éppen azért jöttem, hogy kihallgassam.

- Ó, uram - folytatta Morrel úr, akit magával ragadott a Dantès iránt érzett szeretete -, ön nem ismeri a vádlottat, de én igen: képzelje maga elé a legszelídebb, a legbecsületesebb embert, sőt, merném mondani, azt az embert, aki legjobban érti a kereskedelmi tengerészet minden csínját-bínját. Ó, Villefort úr, őszintén és tiszta szívből figyelmébe ajánlom őt.

Villefort, mint láttuk, a város előkelőségei közé tartozott, Morrel pedig a plebejusokhoz. Az előbbi ultra-királypárti volt, az utóbbiról gyanítani lehetett, hogy titkos bonapartista. Villefort megvetően nézte végig Morrelt, és hidegen válaszolt:

- Tudhatja, uram, hogy lehet valaki szelíd a magánéletben, becsületes a kereskedelmi vonatkozásokban, értheti a maga dolgát, de azért még igen nagy bűnös is lehet, mármint politikailag. Ugye tudja ezt, uram?

Az ügyészhelyettes ezeket az utolsó szavakat úgy hangsúlyozta, mintha magára a hajótulajdonosra is vonatkoztatná őket, míg kutató tekintete szinte behatolt a szíve mélyére annak az embernek, aki elég merész volt, hogy közbenjárjon másért, noha tudja, hogy neki magának is elnézésre van szüksége.

Morrel elpirult, mert politikai tekintetben nem érezte egészen tisztának a lelkiismeretét, azonkívül kissé megzavarta az a vallomás is, amelyet Dantès tett neki a főmarsallal való találkozásáról és arról a néhány szóról, amelyet a császártól hallott. Mégis, nagyon melegen fűzte hozzá:

- Kérve kérem, Villefort úr, legyen olyan igazságos, amilyennek lennie kell, legyen olyan jó, amilyen mindig szokott lenni, és *adja nekünk vissza* mihamarább ezt a szegény Dantèst!

Az *adja nekünk vissza* kissé forradalmian hangzott a királyi ügyészhelyettes fülének.

„Ugyan, ugyan! - mondta magában. - Adja nekünk vissza... Vajon ez a Dantès valami carbonari szektának a tagja-e, hogy pártfogója akaratlanul is a közös formulát használja? Azt hiszem, a rendőrtiszt mondta, hogy valami kocsmában fogták el, mégpedig nagy társaságban, tette hozzá a rendőr. Az a kocma valami carbonari gyülekezőhely lehet.”

- Uram - folytatta hangosan -, tökéletesen nyugodt lehet, és nemhiába folyamodott igazságérzetemhez, ha a vádlott ártatlan, ha ellenben bűnös, kénytelen leszek kötelességemet teljesíteni, mert bizony nehéz idöket élünk, amikor a felmentés végzetes következményekkel járhat.

Ezzel - az igazságügyi palotának támaszkodó háza kapujához érve - méltósággal belépett, miután előbb jeges udvariassággal üdvözölte a szerencsétlen hajótulajdonost. Morrel szinte kővé meredten maradt állva azon a helyen, ahol Villefort elhagyta.

Az előszobában csendörök és a rendőrség emberei nyüzsögtek. Közöttük, jól szemmel tartva, gyűlölettel villogó tekintetek gyűrűjében állt nyugodtan és mozdulatlanul a fogoly.

Villefort áthaladt az előszobán, lapos pillantást vetett Dantèsre, az egyik rendőrtől átvett egy iratesomót, azután eltűnt, és távozóban így szólt:

- Vezessék be a foglyot.

Bármilyen futtában látta is Villefort a kihallgatásra váró embert, fogalmat tudott alkotni róla: a széles, nyílt homlokról felismerte az intelligenciát, a határozott tekintetről és az összehúzott szemöldökről a bátorságot, a keskeny és félig nyitott száj pedig, amelyből két elefántcsontszínű fogsor villant elő, őszinteségre vallott.

Az első impresszió kedvező volt Dantèsre nézve. Villefort azonban sokszor hallotta, mint politikai alapelvet, hogy az első érzésben nem szabad megbízni. Így hát, mivel ez az első érzése kedvező volt, az alapelvet az impresszióra is alkalmazta, nem törődve a kettő közt levő ellentéttel.

Elfojtotta hát azt az ösztönös jóindulatot, amely elárasztotta szívét, majd agyát, a tükör előtt ünnepiesre igazította arcát, és sötéten, fenyegetően ült le íróasztalához.

Egy perccel később belépett Dantès.

A fiatalember még mindig sápadt volt, de nyugodtnak látszott és mosolygott. Könnyed udvariassággal köszönt bírójának, azután tekintetével széket keresett, mintha csak Morrel hajótulajdonos szalonjában tett volna.

Csak akkor találkozott Villefort érzéketlen tekintetével. A bírák jellegzetes tekintete volt ez, akik nem akarják, hogy bárki is olvasson gondolataikban, és szemükből tejüveget csinálnak. Ez a tekintet tudtára adta Dantèsnek, hogy a komor arcú igazságszolgáltatás előtt áll.

- Kicsoda ön, és mi a neve? - kérdezte Villefort, és azokban a jegyzetekben lapozgatott, amelyeket a tisztviselő adott át neki, amikor belépett, és amelyek egy óra alatt már terjedelmessé nőttek. Ilyen gyorsan tapad a kémkedés korrupciója azokhoz a szerencsétlenekhez, akiket vádlottaknak neveznek.

- A nevem Edmond Dantès, uram - válaszolta a fiatalember nyugodt és csengő hangon. - Másodtiszt vagyok a *Pharaon* hajón, amely a Morrel és Fia cég tulajdona.

- Kora? - folytatta Villefort.

- Tizenkilenc éves vagyok - felelte Dantès.

- Mit csinált abban a pillanatban, amikor a rendőrség letartóztatta?

- Eljegyzési lakománkat ültük, uram - mondta Dantès kissé meghatott hangon, annyira fájdalmas volt az ellentét a boldogság percei és a most folyó komor szertartás között. Villefort úr sötét arcának ellentétéként vakító fénybe borítva látta Mercédès ragyogó alakját.

- Eljegyzési lakomáját ülte? - kérdezte az ügyészhelyettes, és akarata ellenére összeresztett.

- Igen, mert éppen feleségül akartam venni azt a lányt, akit három éve szeretek, uram.

Bármennyire érzéketlen szokott is lenni Villefort, most mégis szíven ütötte a körülmények ilyen összetalálkozása, és a boldogsága közepette meglepett Dantès meghatott hangja rokonérzést keltett lelke legmélyén: ő is házasodni készült, ő is boldog volt, és megzavarták a boldogságát azért, hogy elrontsa egy ember örömét, aki - hozzá hasonlóan - már a boldogság küszöbén állt.

„Ez a filozófiai elmefuttatás - gondolta - igen nagy hatást kelt majd, mire visszatérek Saint-Méran úr szalonjába.” És míg Dantès további kérdésekre várt, Villefort gondolatban jó előre megszerkesztette azokat a szóképeket, amelyekre a szónokok tapsot várnak, és amelyekkel olykor elhíttetik, hogy valóban ékesszólóak voltak.

Mikor Villefort kis belső *speech*-ét ⁸ befejezte, elégedetten elmosolyodott a hatáson, és ismét Dantèshez fordult:

- Folytassa, uram - mondta.

- Mit folytassak?

- Az igazságszolgáltatás felvilágosítását.

- Mondja meg előbb az igazságszolgáltatás, miről kér felvilágosítást, és én elmondok mindent, amit csak tudok. Csakhogy - tette hozzá, s most már ő mosolygott - előrebocsátom, hogy nem valami sokat tudok.

- Szolgált a bitorló alatt?

- Akkor soroztak volna be a haditengerészetbe, mikor ő megbukott.

- Azt mondják, hogy önnek túlzó politikai nézetei vannak - jegyezte meg Villefort, bár egyetlen szót sem hallott erről, de szívesen adta fel a kérdéseket vádak formájában.

- Politikai nézeteim, nekem, uram? Sajnos, szinte szégyen kimondani, de nekem még bizony sohasem volt olyasmim, amit nézetnek lehetne nevezni: alig vagyok tizenkilenc éves, mint ahogy volt szerencsém már mondani. Nem tudok semmit, nem vagyok alkalmas semmiféle szerep eljátszására. Azt a csekélyet, ami vagyok és ami leszek, ha megadják nekem azt az állást, amelyet elnyerni szeretnék, csak Morrel úrnak köszönhetem. Egyébként minden nézetem, nem politikait értek, hanem magánjellegűt, e három érzésben merül ki: szeretem édesapámat, tisztelem Morrel urat, és imádom Mercédèst. Tessék, uram, mindössze ennyit mondhatok az igazságszolgáltatásnak. Láthatja, hogy ez bizony nem nagyon érdekes a számára.

Mialatt Dantès beszélt, Villefort elnézte szelíd és őszinte arcát, és visszaemlékezett Renée szavaira. A fiatal lány ismeretlenül is jóindulatát kérte a vádlott számára. Az ügyészhelyettes már úgy ismerte a büntetett és a bűnözőket, hogy Dantès minden szavából ártatlanságának bizonyosságát érezte ki. Ez a fiatalember - csaknem gyermek még - barátságos érzéseket keltett bírāja szívében. Dantès egyszerű, természetes és nyílt szívű volt, és olyan ékesszóló, amilyenek sosem tudunk lenni, amikor akarjuk.

---

⁸ Szónoklat. (angol)

Magához szerette volna ölelni az egész világot, mert boldog volt, és a boldogság még a legrosszabb embereket is megjavítja. Edmond tekintetéből, hangjából, mozdulataiból csak jóindulat és jóság áradt a kérdező felé, noha Villefort nyers és szigorú volt vele szemben.

„Bizisten - mondta magában Villefort -, kedves fickó, és remélem, nem lesz nehéz leköteleznem Renée-t azzal, hogy első kérését teljesítsem: ez megér nekem egy meleg kézszorítást nyilvánosan, és egy édes csókot valamelyik sarokban.”

Villefort arca felderült e kedves reménységre, és mikor álmodozásából felocsúdva tekintetét ismét Dantèsre emelte, a fiatalember, aki szemmel követte bírāja minden arcmozdulatát, éppen olyan vidám volt, mint Villefort gondolatai.

- Mondja, uram - kérdezte Villefort -, vannak ellenségei?

- Ellenségeim, nekem? - mondta Dantès. - Szerencsére sokkal kevésbé vagyok fontos ember, semhogy ellenségeim lehetnének. Ami a jellememet illeti, talán kissé élénk vagyok, de mindig igyekeztem elnézően bánni az alárendeltjeimmel. Tíz vagy tizenkét matróz van a parancsnokságom alatt: őket tessék megkérdezni, uram, azt fogják mondani, hogy szeretnek és tisztelnek, nem úgy, ugyan, mint az apjukat, mert ahhoz túlságosan fiatal vagyok, hanem úgy, mint egy idősebb testvért.

- De ha nincsenek ellenségei, talán vannak irigyei: tizenkilenc éves korára kapitány lesz, ez a maga helyzetében előkelő állás. Csinos lányt vesz feleségül, menyasszonya szereti, pedig ez ritka boldogság az egész világon. A sorsnak ez a két kegye igazán felkelthette egyesek irigységét.

- Igen, ebben igaza van. Önnek jobban kell ismernie az embereket, mint nekem, és ez lehetséges. De ha ezek az irigyek a barátaim közül kerültek ki, bevallom, inkább nem akarom megtudni, kik azok, semhogy gyűlölnöm kelljen őket.

- Nincs igaza, uram. Amennyire lehetséges, mindig tisztán kell látnunk mindent magunk körül. És ön olyan derék fiatalembernek látszik, hogy a kedvéért eltérek az igazságszolgáltatás megszokott szabályaitól, és segítségére leszek, hogy világosságot teremtsünk. Megmutatom önnek azt a feljelentést, amely ide juttatta: itt a vádló levél, Felismeri az írást?

Ezzel Villefort kihúzta a levelet zsebéből, és átadta Dantèsnek.

Dantès ránézett és elolvasta. Homlokán felhő vonult át.

- Nem, uram - felelte -, nem ismerem ezt az írást. Elváltoztatott írás, és mégis elég merész. Mindenesetre ügyes kéz munkája. Nagyon boldog vagyok - tette hozzá, és hálásan tekintett Villefort-ra -, hogy ilyen emberhez kerültem, mint amilyen ön, mert az irigyem valóban ellenségem.

Míg a fiatalember e szavakat mondta, szemében olyan villám lobbant fel, amiből Villefort kiolvashatta, hogy előbbi szelídsége mögött mennyi heves energia rejlik.

- És most feleljen őszintén, uram - mondta az ügyészhelyettes -, nem úgy, mint vádlott a bírójának, hanem úgy, mint ahogyan egyik ember válaszol ferde helyzetében a másinak, aki érdeklődik iránta: mi igaz ebből a névtelen feljelentésből?

Ezzel Villefort undorral dobta az asztalra a levelet, amelyet Dantès visszaadott neki.

- Minden és semmi, uram. Tengerészi becsületemre, Mercédès iránt érzett szerelmemre, apám életére, a tiszta igazságot mondom.

- Beszéljen, uram - biztatta Villefort hangosan.

Utána magában hozzátette: „Ha Renée láthatna, remélem, meg volna velem elégedve, és nem nevezne többé hóhérnak!”

- Hát, amint elhagytuk Nápolyt, Leclère kapitány agylázat kapott. Mivel a hajón nem volt orvos, és mivel ő sehol sem akart kikötni, hiszen sietnie kellett Elba szigetére, betegsége annyira rosszabbodott, hogy a harmadik nap vége felé érezte halála közeledtét, és engem magához hívott. „Kedves Dantès - mondta -, esküdjön meg becsületszávára, hogy megteszi, amit mondok. Igen fontos érdekekről van szó.” „Esküszöm, kapitányom” - válaszoltam neki. „No hát, mivel halálom után, mint másodtiszt, ön

veszi át a hajó parancsnokságát, tartson Elba szigetének, kössön ki Porto Ferrajóban, keresse fel a főmarsallt, és adja át neki ezt a levelet: meglehet, hogy adnak magának egy másik levelet, és megbízzák valaminek az elintézésével. Ezt a megbízást én kaptam volna, Dantès, de teljesítse helyettem maga, és minden dicsőség a magáé lesz.” „Meglesz, kapitányom, de hátha nem egykönnyen lehet majd a főmarsall elé kerülni.” „Tessék, itt van ez a gyűrű, juttassa el hozzá - mondta a kapitány - , ez majd elhárít minden nehézséget.” E szavakkal átadott egy gyűrűt - folytatta Dantès. - Ideje volt: két órára rá önkívületbe esett, és másnap meghalt.

- Mit tett ön akkor?

- Amit tennem kellett, uram, azt, amit mindenki megtett volna a helyemben: egy haldokló kérése mindenestre szent, a tengerészeknél azonban a fölöttes kérése parancs is, amelyet teljesíteni kell. Én tehát Elba szigete felé vitorláztam, és másnap megérkeztem oda. Mindenkinek megtiltottam, hogy a hajót elhagyja, és egymagam szálltam partra. Mint ahogyan előre láttam, nem volt könnyű a főmarsall elé kerülnöm. De beküldtem neki a gyűrűt, amely ismertetőjelül szolgált, és minden ajtó megnyílt előttem. A főmarsall fogadott, kikérdezett a szerencsétlen Leclère kapitány halálának körülményeiről, és mint ahogy a kapitány gondolta, ő is átadott nekem egy levelet, és megbízott velem, hogy személyesen vigyem el Párizsba. Megígértem, hogy megteszem, mert ezzel kapitányom utolsó kívánságát teljesítettem. Partra szálltam, gyorsan elintéztem a hajó minden ügyét, azután menyasszonyomhoz siettem, akit szebbnek és vonzóbbnak találtam, mint valaha. Morrel úr segítségével legyőztünk minden egyházi nehézséget, végül pedig, uram, mint mondtam, részt vettem eljegyzési lakománkon, úgy volt, hogy egy óra múlva megesküszünk, mert holnap Párizsba akartam utazni. Ekkor tartóztattak le, ennek a feljelentésnek alapján, amelyet, mint látszik, ön éppúgy megvet, mint jómagam.

- Igen, igen - mormogta Villefort -, azt hiszem, mindez így igaz, és ha ön bünt követett is el, csak meggondolatlanságból tette, és ezt a meggondolatlanságot is menti, hogy kapitányának parancsára cselekedett. Adja ide azt a levelet, amelyet Elba szigetén kapott, adja a becsületszavát, hogy jelentkezik az első idézésre, és térjen vissza barátaihoz.

- Így hát szabad vagyok, uram! - kiáltott fel Dantès kimondhatatlanul boldogan.

- Szabad, csak adja ide azt a levelet.

- Ott kell lennie ön előtt, uram, mert azt is elvették tőlem többi irattal együtt, amelyek közül néhányat felismerem ebben az iratcsomóban.

- Várjon - mondta az ügyész helyettes Dantèsnek. A fiatal ember már vette a kesztyűjét és kalapját. - Várjon. Kinek van a levél címezve?

- *Noirtier úrnak, rue Coq-Héron, Párizs.*

Ez a név olyan hirtelenül és váratlanul érte Villefort-t, mint egy villámcsapás. Visszahanyatlott karosszékébe, azután félig felemelkedett, hogy elérje a Dantèsnél lefoglalt papírokat, sietve átlapozta őket, kihúzta közülük a végzetes levelet, és kimondhatatlan rémülettel ránézett a vádlottra.

- Noirtier úr, rue Coq-Héron, 13. szám - mormogta egyre sápadtabban.

- Igen, uram - válaszolta Dantès csodálkozva -, talán ismeri?

- Nem - felelte Villefort élénken. - A király hű szolgálja nem ismerhet semmiféle összeesküvőt.

- Hát összeesküvésről van szó? - kérdezte Dantès, s miután előbb szabadnak hitte magát, most még nagyobb rémület fogta el, mint az imént. - Mindenesetre, uram, mint mondtam, egyáltalában nem ismerem annak a levélnek a tartalmát, amelyet velem küldtek.

- Igaz - kezdte ismét Villefort tompán -, de ismeri annak a nevének a levél szövegét!

- Tudnom kellett, uram, hogy átadhassam saját kezébe.

- És a levelet nem mutatta meg senkinek? - kérdezte Villefort olvasás közben és egyre sápadtabban.

- Becsületesen mondom, uram, senkinek!

- Senki sem tudja, hogy ön Elba szigetéről levelet hozott, amely Noirtier úrnak volt címezve?
- Senki sem, uram, kivéve azt, aki a kezembe adta.
- Az is sok, túlságosan sok! - mormogta Villefort.

Homloka egyre komorabb lett, amint a levél vége felé közeledett. Sápadt ajka, remegő keze és égő szeme láttára Dantès egyre kínzóbb aggodalom töltötte el.

Amint Villefort befejezte az olvasást, feje két kezébe hanyatlott; és lesújtva maga elé meredt.

- Ó, istenem! De hát mi baja van, uram? - kérdezte Dantès félénken. Villefort nem válaszolt, de csakhamar felemelte sápadt és feldúlt arcát, és másodszor is elolvasta a levelet.

- Ön azt mondja, hogy nem ismeri e levél tartalmát? - kezdte ismét Villefort.

- Becsületesre, nem ismerem, uram, ismétlem - válaszolta Dantès. - De mi baja van önnek, istenem? Mindjárt rosszul lesz. Csengessek, hívjak be valakit?

- Nem kell, uram - felelte Villefort és felugrott -, ne mozduljon, ne szóljon egy szót se: az én dolgom, hogy itt rendelkezem, nem pedig az öné.

- Uram - mondta Dantès sértődötten -, én csak önön akartam segíteni.

- Nincsen szükségem semmire sem. Futó szédülés volt az egész: saját magával foglalkozzék, ne velem. Feleljen.

Dantès most már a vallatást várta, amelyre ez a felszólítás célzott, de hiába: Villefort visszaesett székébe, jéghideg kezével végigsimította verejtékező homlokát, és harmadszor is nekilátott a levél olvasásának.

„Ó, ha ismeri a levél tartalmát - mondta magában -, és ha valaha is megtudja, hogy Noirtier azonos a Villefort édesapjával, elvesztem, mindörökre elvesztem!”

Időnként Edmond-ra nézett, mintha tekintete széttörhette volna azt a láthatatlan sorompót, amely a szívben a néma titkokat tartja bezárva.

- Ó, nincs több kétség! - kiáltott hirtelen.

- De az isten szerelmére, uram! - jajdult fel a szerencsétlen fiatalember. - Ha ön kételkedik bennem, ha gyanúsít, adjon fel kérdéseket, és én készséggel válaszolok.

Villefort heves küzdelmet folytatott önmagával, és igyekezett megkeményíteni a hangját, mikor megszólalt.

- Uram - mondta -, kihallgatása eredményeképpen a legsúlyosabb vádak bukkantak fel, így hát nem áll módomban, hogy mint előbb reméltem, azonnal szabadon bocsássam. Mielőtt ilyen intézkedést tennék, tanácskoznom kell a vizsgálóbíróval. Pedig láthatta, hogy jóindulattal kezeltem az ügyet.

- Ó, hogyne, uram! - kiáltott fel Dantès. - Köszönöm is önnek, hiszen sokkal inkább barátom volt, semmint a bírám.

- Egy ideig még visszatartom önt mint foglyot, uram, a lehető legrövidebb ideig, amennyire csak módomban áll. A legfőbb vád ön ellen ez a levél, és nézzen csak ide...

Villefort a kandallóhoz lépett, a levelet a tűzbe dobta; és ott állt, míg csak el nem hamvadt.

- Láthatja, megsemmisítettem - folytatta.

- Ó! - kiáltott Dantès. - Uram, ön több, mint az igazságszolgáltatás, ön maga a jóság!

- De hallgasson rám - folytatta Villefort -, ilyen cselekedet után megérti, ugye, hogy megbízhat bennem?

- Ó, uram, csak rendelkezék, és én követem parancsait.

- Nem - felelte Villefort a fiatalember mellé lépve -, nem parancsot akarok adni önnek, érte, hanem inkább tanácsot.

- Mondja el, és úgy megfogadom, mintha parancs volna.

- Ma estig itt tartom önt az igazságügyi palotában. Lehet, hogy még másvalaki is ki fogja hallgatni: mondja el mindazt, amit nekem mondott, de erről a levélről egy szót se szóljon.

- Ígérem, uram.

Most szinte Villefort könyörgött, és a vádlott nyugtatta meg a bírót.

- Most hát ez a levél nincs többé, érte, ugye? - jegyezte meg Villefort a hamura meredve, amely még megőrizte a levél alakját, és a lángok között röpdösött. - Csak mi ketten tudjuk, hogy volt valaha ez a levél, senki sem varázsolhatja vissza: ha tehát bárki is szóba hozza, tagadja le, tagadja le bátran, és megmenekül.

- Le fogom tagadni, uram, legyen egészen nyugodt - mondta Dantès.

- Rendben van! - felelte Villefort, és megfogta a csengő zsinórját.

Mielőtt azonban csengetett volna, megállt.

- Ez az egyetlen levél volt önnél? - kérdezte.

- Ez.

- Esküdjék meg rá.

Dantès esküre emelte a kezét.

- Esküszöm - mondta.

Villefort csengetett.

A rendőrbiztos belépett.

Villefort odament hozzá, néhány szót súgott neki, amire a rendőr csupán fejbőlintással felelt.

- Kövesse ezt az urat - mondta Villefort Dantèsnek.

Dantès meghajtott magát, még egy utolsó hálás pillantást vetett Villefort-ra és távozott.

Alig csukódott be az ajtó Dantès mögött, Villefort-t minden ereje elhagyta, és csaknem ájultan roskadt egy karosszékre.

- Ó, istenem! - mormogta. - Min is múlik az élet meg a vagyon!... Ha a királyi ügyész Marseille-ben lett volna, ha helyettem a vizsgálóbíró hívják, végem van. És ez a papiros, ez az átkozott papiros az örvénybe taszított volna. Ó, apám, apám, hát már mindig csak akadályozni fogja a boldogságomat és örökké csak az ön múltja ellen kell harcolnom!

Ekkor váratlanul fény gyúlt az agyában, felderült az arca. Míg összeszorított ajka mosolyra húzódott, tétova tekintete megkeményedett. Úgy látszott, hogy eszébe jutott valami.

- Ez az - mondotta. - Az a levél, amely csaknem vesztemet okozta, talán a szerencsém forrása lesz. Előre, Villefort, munkára!

Amint a királyi ügyész helyettes meggyőződött róla, hogy a vádlott már nincs az előszobában, ő maga is kiment, és vidáman menyasszonyának otthona felé indult.

If vára

Az előszobán áthaladva, a rendőrbiztos intett a két csendőrnek, mire egyikük jobbról, másikuk balról Dantès mellé lépett. Kinyitottak egy ajtót, amely a királyi ügyész lakosztályából az igazságügyi palotába vezetett, azután végigmentek azoknak a nagy, sötét folyosóknak egyikén, amelyektől minden arra haladó összeborzong, még akkor is, ha nincs rá semmi oka.

Villefort lakosztálya az igazságügyi palotába vezetett, az pedig a börtönre nyílt. A börtön az igazságügyi palotával összeépült komor ház volt, és az Accoules tornya, amely előtte emelkedett, kíváncsian meredt rá tátongó nyílásaival.

Dantès áthaladt a hosszú, zezugos folyosókon, és végül megpillantott egy ajtót, amelyen vasrácsos kémlelőlyuk volt. A rendőrbiztos egy vaskalapáccsal háromszor megkopogtatta az ajtót. Dantès úgy érezte, mintha azok az ütések a szívéen koppantak volna. Az ajtó kinyílt, a két csendőr kissé meglökte a foglyot, aki még mindig habozott. Dantès végre átlépte a félelmes küszöböt, mögötte nagy zajjal becsukódott az ajtó. Most más levegőt szívott; romlott és nehéz levegőt. Börtönben volt.

Elég tiszta, de rácsos ablakú és retesszel elzárt helyiségbe vezették, amely nem félemlítette meg túlságosan. Különbösen is a fülébe csengtek még a királyi ügyészhelyettes szavai, a remény megannyi édes ígérete, és Dantès úgy érezte, hogy az ügyész hangja tele van szeretettel.

Már négy óra elmúlt, mire Dantèst a szobájába vezették.

Mint mondtuk, március elseje volt, tehát hamarosan ráesteledett a fogolyra.

Minél kevésbé látott a sötétben, annál finomabbá vált a hallása. A legkisebb neszre, amely behatolt hozzá, felugrott és gyorsan az ajtónak tartott, abban a bizonyos hitben, hogy szabadon akarják engedni. A zaj azonban csakhamar elhalt más irányban, és Dantès visszaroskadt zsámolyára.

Végre este tíz óra felé, abban a pillanatban, amikor már-már elveszítette reménységét, újabb zajt hallott, s úgy vélte, hogy most az ő szobája felé közeledik valaki. Valóban, lépések visszhangoztak a folyosón, és megálltak az ő ajtaja előtt. A zárban kulcs fordult, megcsikordult a tolózár, megnyílt a tömör tölgyfa ajtó, és a sötét szobában hirtelen két fáklya vakító fénye villant fel.

E két fáklya világánál Dantès négy csendőr kardját és karabélyát látta megvillanni.

Előbb két lépést tett előre, de a fegyveres erő ilyen megnövekedése láttán hirtelen megállt.

- Értem jöttek? - kérdezte Dantès.

- Igen - felelte az egyik csendőr.

- A királyi ügyészhelyettes úr parancsára?

- Azt hiszem.

- Jól van - mondta Dantès -, kész vagyok követni magukat.

Az a meggyőződés, hogy Villefort úr küldött érte, egészen eloszlatta a szerencsétlen fiatalember félelmét. Nyugodtan, könnyed lépésekkel indult el, és maga helyezkedett el kísérői között.

A kapu előtt kocsi várakozott, a kocsis a bakon ült, és mellette egy csendőr.

- Énrtem jött ez a kocsi? - kérdezte Dantès.

- Magáért - válaszolta az egyik csendőr -, szálljon fel.

Dantès valami megjegyzést akart tenni, de nyílt a kocsi ajtaja, és érezte, hogy meglöki. Nem tudott és nem is akart ellenállni, és egy pillanat múlva a kocsiban ült, két csendőr között. A másik kettő előtte ült a lócán, és a súlyos batár baljóslatú zajjal gördült el.

A fogoly a nyílásokra pillantott, és mindegyiken rácsot látott: börtönt cserélt csupán. Csakhogy ez a börtön valami ismeretlen cél felé haladt. A rács olyan sűrű volt, hogy az ujja is alig fért el a rések között. Dantès azonban mégis felismerte, hogy a rue Caisserie-n, a rue Saint-Laurent-on és a rue Taramison haladnak keresztül, és a rakodópart felé tartanak.

A kocsirácsai és annak a háznak rácsai között, amely mellett elhajtottak, felcsillantak a poggyász-megőrző épületének fényei.

A kocsi megállt, az altiszt leszállt, és az őrséghez lépett. Előjött tizenkét katona, és sorfalat állt. Dantès a rakodópart utcai lámpásainak fényénél ismét látta a fegyverek villanását.

„Vajon énmiattam használják ezt a nagy fegyveres erőt?” - tűnődött.

Az altiszt azzal, hogy kinyitotta a kulcsra záródó kocsi ajtaját, beszéd nélkül is megfelelt e kérdésre; mert Dantès látta, hogy a két sor katona között utat hagytak neki a kocsitól a kikötőig.

Először a két csendőr szállt le, aki elöl ült a padon, utána Dantèst szállították le, majd követték azok, akik közrefogták. Egy csónak felé indultak, amelyet a vámórség egyik tengerésze láncsal a rakodópart mellett tartott. A katonák bárgyú kíváncsisággal nézték, amint Dantès elhaladt előttük, s egy pillanat múlva már a csónak farában ül, most is a négy csendőr között. Az altiszt a csónak elején foglalt helyet. Egy erős lökés eltávolította a csónakot a parttól, négy legény nagy erővel a Pilon-gát felé evezett. Valaki kiáltott a csónakban, mire a kikötőt elzáró lánc leereszkedett, és Dantès az úgynevezett Frioulban, vagyis a kikötőn kívül találta magát.

A fogoly először nagyon megörült, hogy szabad levegőre került. A levegő már csaknem a szabadságot jelenti. Tele tüdővel élvezte hát azt az élénk szellőt, amely szárnyán hozza az éjszaka és a tenger minden ismeretlen illatát. De azért mindjárt fel is sóhajtott. Elhaladt a Réserve-kert előtt, ahol még aznap reggel, mielőtt letartóztatták volna, olyan nagyon boldog volt, és ahonnét két ablak fénylő nyílásán vidám báli zsvivaj szűrődött ki.

Dantès összetette a kezét, szemét az égre emelte. Imádkozott.

A csónak folytatta útját. Elhagyta a Tête de Mort-t, szembekerült a Pharo-öböllel, és meg akarta kerülni a parti ágyúüteget. Ezt Dantès sehogy sem értette.

- De hát hová visznek? - kérdezte az egyik csendőrtől.

- Mindjárt megtudja.

- De mégis...

- Semmiféle felvilágosítást sem adhatunk.

Dantès félig-meddig katona volt. Lehetetlenségnek tartotta, hogy olyan alárendeltek faggasson, akiknek nem szabad felelniük. Elhallgatott.

Most a legkülönösebb gondolatok cikáztak végig agyán: mivel nagy utat nem lehet ilyen kis csónakon megtenni, és mivel semmiféle lehorgonyzott hajó sem volt azon az oldalon, amely felé tartottak, bizonyára leteszik valahol távol a parttól, és azt mondják, hogy szabad. Nem volt megkötözve, meg sem kísérelték, hogy megbilincseljék, s ő mindezt jó jelnek vélte. És egyébként is nem azt mondta-e az ügyészhelyettes, aki hozzá olyan jóságos volt, hogy ha nem ejti ki ezt a végzetes Noirtier nevet, nincs mitől tartania? És Villefort nem az ő jelenlétében semmisítette-e meg azt a veszedelmes levelet, amely egyetlen bizonyíték lett volna ellene?

Némán és elgondolkodva várt tehát, s a tengerész sötéthez és messzeséghez edzett tekintetével igyekezett áthatolni az éjszaka homályán.

Bal felől elhagyták Ratonneau szigetét, amelyen fény világított, és csaknem az egész part mentén végighaladva, a katalánok kis öbléhez érkeztek. Itt a fogoly tekintete éberebb lett: itt volt Mercédès, és Dantès minduntalan egy bizonytalanul kirajzolódó női alakot vélt felbukkanni a komor parton.

Hogy is nem érezte meg Mercédès, hogy kedvese itt halad, tőle háromszáz lépésnyire?

A katalánoknál csak egyetlen fény világított. Dantès észrevette, hogy ez a világosság menyasszonya szobájából jön. Csak Mercédès virrasztott a kis telepen. Ha Dantès egy nagyot kiált, menyasszonya bizonyára meghallotta volna.

De valami álszemérem visszatartotta. Mit szólnának ezek az emberek itt, akik nézik, ha kiáltozni kezdene, mint valami eszeveszett? Néma maradt hát, de tekintetét nem vette le a fényről.

Eközben a csónak folytatta útját. A fogoly azonban nem a csónakra gondolt, hanem Mercédèsre.

Egy dombocska hajlata eltakarta a fényt. Dantès hátrafordult, és észrevette, hogy a csónak kiért a nyílt tengerre.

Mialatt saját gondolataiba mélyedve maga elé nézett, az evezőket vitorlával cserélték fel, és a csónakot most a szél vitte előre.

Bármennyire is idegenkedett Dantès attól, hogy újabb kérdéseket intézzen a csendőrhöz, mégis közelebb férközött hozzá.

- Bajtárs - mondta -, lelkiismerete nevében és katona voltára hivatkozva könyörgök, legyen irgalmas, és válaszoljon nekem. Dantès kapitány vagyok, becsületes és jó francia ember. Nem tudom, miféle áruházzal vádolnak. Hová visznek? Mondja meg, és tengerészbecsületesemre, alávetem magam a parancsnak, és beletörődöm sorsomba.

A csendőr megvakarta a fülét, és bajtársára nézett. Az vállat vont, mint aki azt mondja: „Azt hiszem, most már ennek semmi akadály.” Az első csendőr Dantèshez fordult.

- Maga marseille-i és tengerész - mondta. - Tőlem kérdezi hát, hová megyünk?

- Igen, mert szavamra mondom, nem tudom.

- Nem is sejti?

- Egyáltalán nem.

- Lehetetlen.

- Arra esküszöm, ami a világon a legszentebb nekem. Feleljen, az isten szerelmére!

- És a parancs?

- A parancs nem tiltja meg önnek, hogy tudtomra adja azt, amit tíz perc, félóra vagy esetleg egy óra múlva úgyis megtudok. Csak a bizonytalanság évszázadaitól kímél meg engem. Úgy kérdezem öntől, mintha a barátom volna. Nézze: nem akarok sem fellázadni, sem elmenekülni. Ezt egyébként nem is tudnám megtenni. Hová megyünk?

- De hát hacsak nincs bekötve a szeme, ha valaha is kihajózott Marseille kikötőjéből, mégiscsak ki kell találnia, hova megy?

- Nem.

- Akkor hát nézzen körül.

Dantès felállt, természetesen arrafelé nézett, amerre a csónak tartott. Száz ölnyire maga előtt megpillantotta azt a fekete és meredek sziklát, amelyen, mint egy nagy kőhalmaz, If komor vára emelkedett.

Ez a különös alakú épület, ez a börtön, mélységes borzadást kelt. Ez az erőd három évszázad óta táplálja Marseille-t gyászos hagyományaival. Dantèsnek eszébe sem jutott ez a vár, de amint megpillantotta, úgy érezte magát, mint a halálraítélt, ha megpillantja a vérpadot:

- Ó, Istenem! - kiáltott fel. - If vára! Minek megyünk oda?

A csendőr elmosolyodott.

- Csak nem azért, hogy oda bezárjanak? - folytatta Dantès. - If vára állami börtön, igen veszedelmes politikai bűnözők számára. Én nem követtem el semmiféle bűntettet. Vannak talán If várában vizsgálóbírák vagy valamilyen igazságügyi tisztviselők?

- Azt hiszem - válaszolta a csendőr -, nincs más, csak az igazgató, a börtönőrök, a várórség és a jó falak. Ugyan, ugyan, barátom; ne adja már annyira az ártatlant, mert még azt találom hinni, hogy hálából tréfát űz belőlem.

Dantès úgy megszorította a csendőr kezét, hogy az majd eltört.

- Azt állítja hát - mondta -, azért hurcolnak If várába, hogy börtönbe vessenek?

- Ez valószínű - felelte a csendőr -, de azért, pajtás, semmi esetre se szorítsa úgy a kezemet.

- Minden bírói vizsgálat, minden formáság nélkül?

- A formaságoknak eleget tettek, a vizsgálatokat befejezték.

- Így hát Villefort úr minden ígérete ellenére?

- Azt nem tudom, vajon Villefort úr tett-e magának ígéretet - jelentette ki a csendőr -, de annyit tudok, hogy If várába megyünk. Nono! Mit csinál? Hé, bajtársak, ide gyertek!

Dantès egy villámgyors mozdulattal a tengerbe akarta vetni magát, de a gyakorlott szemű csendőr észrevette szándékát. Abban a pillanatban, amikor lába felemelkedett, négy izmos kéz kapta el.

Dühében üvöltve zuhant vissza a hajó fenekére.

- Hát így állunk? - kiáltott a csendőr, és Dantès mellére térdelt. - Helyes, hogy így tartja meg tengerész-becsületszavát? Így higgyen az ember a nagy fogadkozásoknak! No de most már, kedves barátom, egyetlen mozdulat, és golyót röpítek a fejébe. Az első parancsot megszegtem, de felelek érte, hogy a másodikat nem szegem meg.

És karabélyát valóban Dantèsre szegezte. A fiatalember érezte, hogy a puskacső vége a halántékát súrolja.

Átvillant rajta, hogy megteszi a tiltott mozdulatot, és így erőszakosan végez azzal a váratlan szerencsétlenséggel, amely reá szakadt, és egy keselyű karmaként szorítja. De azután arra gondolt, hogy ez a szerencsétlenség nem lehet tartós, éppen azért, mert váratlanul tört rá, és ismét eszébe jutottak Villefort úr ígéretei is. És valljuk be: rútznak és sivárnak találta, hogy egy csendőr kezétől pusztuljon el egy csónak fenekén.

Így hát vadul ordítva zuhant vissza a csónak aljára, és a kezét harapdálta dühében. Csaknem ugyanakkor erős lökés rázta meg a csónakot. Az egyik hajóslegény kiugrott arra a sziklára, amelyet a kis csónak orra érintett: kötél csavarodott le a csigáról, és Dantès megértette, hogy megérkeztek és kikötnek.

Őrei, akik karjánál és ruhája gallérjánál fogták, valóban kényszerítették rá, hogy felálljon, kiszálljon, majd a citadella kapujához vezető lépcsőre vonzolták, az altiszt pedig szuronyos puskával haladt mögötte.

Dantès most már lemondott minden céltalan ellenállásról. Lassúságát inkább bágyadság, semmint ellenkezés okozta, Kábult volt, és támolygott, mint aki részeg. Újra katonákat látott, akik a meredek lejtőn zárkóztak fel, érezte, hogy lépcsőn kell emelgetnie lábát, hogy átmeny egy kapu alatt, és hogy ez a kapu becsukódik mögötte.

De mindez gépiesen történt, szinte csak ködön át látta az egészet, és semmit sem fogott fel világosan. Már a tengert sem látta, amelyet a foglyok oly végtelenül fájdalmasan és oly borzasztóan tehetetlenül néznek.

Egy pillanatra megálltak, ezalatt Dantès igyekezett összeszedni gondolatait. Körülnézett. Négyszögletű udvaron állt, amelyet négy magas fal vett körül. Hallani lehetett az örök lassú, szabályos lépteit.

Valahányszor elhaladtak a két vagy három fényfolt előtt, amelyet a vár belsejéből kivillanó lámpák vetettek a falakra, mindannyiszor megcsillant puskájuk csöve.

Mintegy tíz percig váraoztak. A csendőrök most már bizonyosak lehettek benne, hogy Dantès nem szökhet meg, tehát eleresztették. Úgy látszott, parancsra várnak. A parancs megérkezett.

- Hol van a fogoly? - kérdezte egy hang.

- Itt van - felelték a csendőrök.

- A fogoly kövessen, viszem a szállására.

- Menjen - mondták a csendőrök, és meglökték Dantèst.

A fogoly követte vezetőjét, aki egy csaknem föld alatti terembe irányította. A helyiség csupasz és nyirkos falát mintha könny áztatta volna. Valami kis lámpaféle állt egy zsámolyon. A lámpa kanóca bűzös zsírban hunyorgott, megvilágította a szörnyű hely nedvesen fénylő falait, és megmutatta Dantèsnek vezetőjét, egy rosszul öltözött és rossz képű, alárendelt beosztású börtönőrt.

- Ez lesz a szobája ma éjszakára - mondta. - Későre jár, és az igazgató úr már lefeküdt. Majd holnap, ha felkel és megadja a magára vonatkozó rendelkezéseket, talán más lakást jelöl ki magának. Addig itt a kenyér, és ebben a korsóban a víz, szalma pedig ott van abban a sarokban: többet nem kívánhat egy fogoly. Jó éjszakát.

És még mielőtt Dantès felelhetett volna valamit, mielőtt láthatta volna, hová tette a börtönőr a kenyeret, mielőtt szemügyre vehette volna, hol a vizeskorsó és hol a fekvőhelyül szolgáló szalma, a börtönőr elvitte a kis lámpát, és bezárta az ajtót. Ilyen módon megfosztotta a foglyot attól a halvány derengéstől is, amely, mint a villámfény, megmutatta neki börtönének nyirkos falait.

Egyedül maradt tehát a sötétben és a csendben, s éppen olyan néma és komor volt, mint azok a boltozatok, amelyeknek jeges hidegét leszállni érezte égő homlokára.

Mikor a pirkadat első világossága némi fényt vetett ebbe a barlangba, újra bejött a börtönőr azzal a paranccsal, hogy a foglyot ott kell hagyni, ahol van. Dantès nem változtatott helyet. Mintha egy vaskéz odaszegezte volna, ahol előző este megállt: csupán a szeme dagadt be a sok elfojtott könnyezéstől. Nem mozdult, és a földet nézte.

Így töltötte az egész éjszakát, állva, és egy pillanatra sem aludt el.

A börtönőr odament hozzá, megkerülte, de úgy látszott, Dantès észre sem veszi.

Az ór a vállára ütött, Dantès összerezzen, megrázta a fejét.

- Hát nem aludt? - kérdezte a börtönőr.

- Nem tudom - válaszolta Dantès.

A börtönőr csodálkozva nézte.

- Nem éhes? - folytatta.

- Nem tudom - felelte ismét Dantès.

- Kíván valamit?

- Szeretném látni az igazgatót.

A börtönőr vállat vont és távozott.

Dantès követte a szemével, kezét a félig nyílt ajtó felé nyújtotta, de az újra becsukódott.

Erre keserves zokogásra fakadt. Könnyei, amelyek eddig fullasztották, most patakként ömlöttek szeméből. Arccal a földre borult, és soká imádkozott. Végiggondolta egész elmúlt életét, és azon tűnődött, ugyan mi bünt követett el fiatal életében, amely miatt ilyen kegyetlen büntetést érdemelt volna.

Így telt el az egész nap. Alig evett néhány falat kenyeret, és csak egypár korty vizet ivott. Hol leült és gondolataiba mélyedt, hol körüljárta börtönét, mint valami vasketrecbe zárt vadállat.

Főleg egy gondolat izgatta: az átkelés alatt, amikor nem is sejtette, hová viszik, nyugton és csendben maradt, holott tízszer is a tengerbe ugorhatott volna. Kitűnő úszó s hosszú gyakorlata következtében Marseille egyik legügyesebb víz alatti úszója volt, eltűnhetett volna a hullámok alatt, megszökhetett volna őreitől: elérte volna a partot, elmenekült volna, elrejtőzött volna egy elhagyott kis öbölben, bevárt volna egy genovai vagy katalán hajót, eljutott volna Olaszországba vagy Spanyolországba, onnan írt volna Mercédèsnek, hogy jöjjön el hozzá. Ami a megélhetést illeti, ez egy vidéken sem nyugtalanította: mindenütt ritka a jó tengerész. Úgy beszélt olaszul, mint egy toszkánai, spanyolul, akár egy ó-kasztíliai. Szabadon, boldogan élt volna apjával és Mercédèsszel, mert apja is eljött volna hozzá. Így azonban most börtönben van, bezárták If várába, ebbe az áttörhetetlen börtönbe, nem tudja, mi lett apjával, mi lett Mercédèsszel, s mindezt azért, mert hitt Villefort szavának. Ebbe bele kell bolondulni. Dantès magánkívül forgolódott a szalmán, amelyet a börtönőr hozott.

Másnap, ugyanabban az órában ismét bejött a börtönőr.

- No, már jobban észnél van, mint tegnap volt? - kérdezte.

Dantès nem válaszolt.

- Ejnye, no - mondta az ő -, hát csak bátorság! Kíván valamit, amit módomban van megtenni? Mondja meg.

- Beszélni szeretnék az igazgatóval.

- Ej - türelmetlenkedett a börtönőr -, már megmondtam, hogy ez lehetetlen.

- Miért volna lehetetlen?

- Mert a börtön szabályai szerint ezt egy fogoly sem kérheti.

- Mit szabad hát itt kérni? - kérdezte Dantès.

- Jobb ellátást, ha megfizeti, egy kis sétát, és olykor könyveket.

- Nincs szükségem könyvekre, semmi kedvem sétálni, és ellátásomat jónak találom. Így hát nem akarok mást, csak az igazgatót látni.

- Ha örökösen ugyanazt a nótát fújja, nem hozok több ennivalót - jelentette ki a börtönőr.

- Helyes! - felelte Dantès. - Ha nem hozol több ennivalót, éhen halok, ennyi az egész.

Dantès ezt olyan hangon mondta, amelyből a börtönőr megérthette, hogy a fogoly boldogan meghalna. De minthogy minden fogoly összesen mintegy tíz sou-t jövedelmez naponta órének, a Dantès porkolábja számolt azzal a veszteséggel, amely a fogoly halálával érné, és sokkal szelídebben folytatta:

- Figyeljen ide: lehetlenséget kíván. Ezt ne is kérje többé, mert arra még nem volt példa, hogy az igazgató egy fogoly kérésére lejött volna hozzá. De legyen jó magaviseletű, akkor engedelmet kap a sétára, az pedig megtörténhet, hogy egyszer séta közben találkozik az igazgatóval: akkor kérdést intézhet hozzá, és meglehet, hogy válaszol is magának, ha akar.

- De meddig kell várnom - vetette közbe Dantès -, míg sor kerül egy ilyen véletlen találkozásra?

- Ugyan már! - mondta a börtönőr. - Egy hónap, három hónap, hat hónap, talán egy év.

- Micsoda hosszú idő! - sóhajtotta Dantès. - Én azonnal találkozni szeretnék vele.

- Ugyan - mondta a börtönőr -, ne élje bele magát ennyire egy lehetetlen kívánságba, mert két hét alatt megőrül.

- Ah, azt hiszed? - kérdezte Dantès.

- Bizony, megőrül. A téboly mindig így kezdődik, van itt erre példa: állandóan egymilliót ígért az igazgatónak, ha szabadlábra helyezi, így zavarodott meg az abbé, aki maga előtt ebben a szobában lakott.

- És mennyi ideje hagyta el a szobát?

- Két éve.

- Szabadon engedték?

- Nem, sötétzárkába vitték.

- Hallgass csak ide - mondta Dantès. - Én nem vagyok abbé, és nem vagyok bolond, bár meglehet, hogy majd az leszek. E pillanatban, sajnos, még egészen eszemnél vagyok. Én más ajánlatot teszek neked.

- Miféle ajánlatot?

- Nem ígérek neked milliót, mert nem tudnám megadni, de felajánlok száz tallért, ha vállalod, hogy mikor először elmegy Marseille-be, lemegy a katalánokhoz, és átadsz egy levelet egy fiatal lánynak, akit Mercédèsnek hívnak. Nem is levelet, csak két sor írást.

- Ha elviszem azt a két sort és ha kitudódik, elveszítem az állásomat, amely évente ezer frankot jövedelmez nekem, a jutalmakon és az ellátáson kívül. Láthatja hát, milyen ostoba volnék, ha évi ezer frankot kockáztatnék háromszáz frank nyereségért.

- Jól van - mondta Dantès -, ide figyelj, és jól jegyezd meg: ha visszautasítod, hogy elvigyél két sor írást Mercédèsnek vagy legalább értesítsd arról, hogy itt vagyok, valamelyik nap az ajtó mögött foglak várni, és amint belépsz, ezzel a számollyal verem szét a fejedet.

- Fenyegetések! - kiáltott a börtönőr, védekező mozdulattal hátralépve. - Határozottan kezd megzavarodni. Az abbé is így kezdte, mint maga, és három nap múlva maga is kötözni való bolond lesz, akárcsak ő. Szerencsére vannak If várában sötétzárkák.

Dantès fogta a számolyt, és megforgatta a feje fölött.

- Jól van, jól van! - mondta a börtönőr. - Hát ha olyan nagyon akarja, értesítjük az igazgatót.

- Helyes! - jegyezte meg Dantès, és számolyát visszatette a földre. Ráült, lehajtotta a fejét, és tétován maga elé bámult, mintha valóban megzavarodott volna. A börtönőr kiment, és csakhamar visszatért négy katonával és egy káplárral.

- Az igazgató parancsára - mondta - vezessétek le a foglyot egy emelettel mélyebbre.

- A sötétzárkába hát - mondta a káplár.

- A sötétzárkába: bolondnak bolond mellett a helye.

A négy katona megragadta Dantèst, akin valami érzéketlenség vett erőt, s ekként ellenállás nélkül követte őreit.

Tizenöt lépcsőfokon vezették le, majd kinyitották egy sötétzárka ajtaját, és Dantès belépett.

- Igaza van - mondta -, bolondnak bolond mellett a helye.

Az ajtó ismét becsukódott, és Dantès kinyújtott karral tapogatózott előre, míg csak falat nem érzett a kezével. Akkor leült a sarokba, és mozdulatlan maradt. Szeme lassanként megszokta a sötétséget, és kezdte megkülönböztetni az egyes tárgyakat. A börtönőrnek igaza volt. Kevés hiányzott ahhoz, hogy valóban megőrüljön.

Az eljegyzés estéje

Mint mondtuk, Villefort visszatért a place du Grand-Cours-ra, és mire belépett Saint-Méranné házába, a vendégeket, akiket az ebédlőasztalnál hagyott, a szalonban találta, amint éppen kávéztak.

Renée türelmetlenül várta, ez a türelmetlenség egyébként az egész társaságot elfogta. Általános ujjongással fogadták:

- Nahát, hóhér, állam támasza, királpárti Brutus! - kiáltotta az egyik vendég. - Mondja már el, mi újság?

- No, csak nem fenyeget bennünket megint a Rémuralom? - kérdezte valaki más.

- A korzikai emberevő kijött volna a barlangjából? - kérdezte a harmadik.

- Marquise - mondta Villefort, jövendő anyósához lépve -, azért jöttem, hogy megkérjem, bocsásson meg, amiért kénytelen vagyok önöket most ismét itthagyni... Marquis, lehetnék olyan szerencsés, hogy négyszemközt mondhaszak önnek néhány szót?

- Ah, hát csakugyan olyan komoly dologról van szó? - kérdezte a marquise, mert észrevette, hogy Villefort homloka elkomorodott.

- Olyan komoly, hogy kénytelen vagyok néhány napra búcsút venni önöktől. Láthatja - folytatta Renée-hez fordulva -, hogy komoly dologról van szó.

- Elutazik, uram? - kiáltott fel Renée, és nem bírta eltitkolni, hogy ez a váratlan hír mennyire felizgatja.

- Sajnos el, kisasszony - válaszolta Villefort. - Meg kell tennem.

- Hová megy tulajdonképpen? - kérdezte a marquise.

- Ez az igazságszolgáltatás titka, asszonyom. Ha azonban valamelyiküknek volna valami elintézni-valója Párizsban, egyik barátom ma este odautazik, és örömmel elvégzi.

A vendégek összenéztek.

- Egypercnyi beszélgetést kért tőlem? - kérdezte a marquis.

- Igen, ha lehet, menjünk át a dolgozószobájába.

A marquis karon fogta Villefort-t, és együtt távoztak.

- Beszéljen - mondta a marquis, amint beléptek a dolgozószobába -, mi történt?

- Olyan eset történt, amit a lehető legkomolyabbnak tartok, és ami szükségessé teszi, hogy azonnal Párizsba utazzam. És most, marquis, bocsássa meg ezt az indiszkrét kérdést: van állami járadéka?

- Minden vagyonom államkötvényekben van, csaknem hat- vagy hétszáz ezer frank.

- Nohát, adja el őket, marquis, adja el, különben tönkremegy.

- De hát hogyan adhatnám el innen?

- Csak van önnek bankárja?

- Hogyne volna.

- Adjon egy levelet a számára, hogy adja el a papírokat, ne veszítsen egyetlen percet, egyetlen másodpercet sem. Az is lehet, hogy magam is túl későn érkezem.

- Az ördögbe is! - kiáltott fel a marquis. - Ne vesztegessük az időt.

Asztalhoz ült, levelet írt bankárjának, és utasította, hogy mindenáron adja el a papírokat.

- Most, hogy ez a levél nálam van - mondta Villefort, miközben az írást gondosan beletette tárcájába -, szükségem van még egy levélre.

- Kinek szóljon?

- A királynak.

- A királynak?

- Igen.

- Nem vállalhatom, hogy csak így egyszerűen levelet írjak Őfelségének.

- Nem is öntől kérem én ezt, hanem azt szeretném, ha Salvieux úrtól kérne levelet a királyhoz. Szükségem van egy levélre, amelynek segítségével bejuthatok Őfelségéhez anélkül, hogy a kihallgatáskérés formásaival tölteném értékes időmet.

- Hiszen ott van a pecsétőr, annak szabad bejárása van a Tuilériákba, az ő segítségével ön is éjjel-nappal szabadon bejuthat a királyhoz.

- Ez kétségtelen. Csakhogy nem szükséges bárkivel is megosztanom az érdemet, hogy ezt a hírt viszem. Érti? A pecsétőr, igen természetesen, második sorba helyezne engem, és elütne a dolog minden előnyétől. Csak egyet mondok önnek, marquis: ha elsőnek érkezem a Tuilériákba, jövőm biztosítva van, mert olyan szolgálatot teszek a királynak, amelyet sohasem szabad elfelejtenie.

- Ebben az esetben, kedvesem, menjen, csomagoljon, én pedig hívom Salvieux-t, és megíratom vele azt a levelet, amely önnek szabad bejárást biztosít.

- Helyes, ne veszítsen időt, mert egy negyedóra múlva a postakocsiban kell ülnöm.

- Állíttassa kocsiját a kapu elé.

- Természetesen. Ugye ki fog menteni a marquise-nál és Saint-Méran kisasszonynál? Mélységesen sajnálom, hogy ezen a napon el kell távoznom.

- Mindkettlen a dolgozószobámban lesznek, ott elbúcsúzhat tőlük.

- Hálásan köszönöm. Kérem, intézze el a leveletem.

A marquis csengetett, csakhamar belépett egy lakáj.

- Mondja meg Salvieux grófnak, hogy várom... Most hát menjen - folytatta a marquis, Villefort-hoz fordulva.

- Megyek is, és máris jövök.

Villefort futva távozott, de a kapuban eszébe jutott, hogy egy királyi ügyészhelyettes nem rohanhat, mert ha meglátják, az egész város nyugalalmát feldúlhatja. Így tehát szokott hivatali méltóságához illő járással ment tovább.

A kapu árnyékában észrevett egy fehér fantomot, amely mozdulatlanul állva várt reá.

A szép katalán lány volt. Mercédès nem kapott semmi hírt Edmondról, tehát amint leszállt az este, elindult, hogy személyesen tudakozódjék: vajon miért tartóztatták le kedvesét?

Villefort közeledtére eltávolodott a faltól, amelyhez eddig támaszkodott, és elállta a férfi útját. Dantès beszélt menyasszonyáról az ügyészhelyettesnek, és Mercédèsnek nem kellett megneveznie magát, hogy Villefort felismerje. A férfit meglepte Mercédès szépsége és méltósága, s amikor a fiatal leány számon kérte tőle, hogy mi történt kedvesével, Villefort úgy érezte, ő a vádlott, és a lány a bírāja.

- Az az ember, akiről beszél - válaszolta Villefort nyersen -, igen nagy bűnös, és semmit sem tehetek érte, kisasszony.

Mercédès felzokogott, és amikor Villefort tovább akart menni, a leány másodszor is megállította.

- De legalább azt mondja meg - könyörgött -, hogy hol van, hadd tudjam meg, él-e vagy meghalt?

- Nem tudom, már nem tartozik hozzám - válaszolta Villefort.

Zavarta ez a szelíd és könyörgő tekintet, félretolta hát Mercédès, és bement a házba. Erősen becsapta a kaput, mintegy azért, hogy az eléje táruló fájdalmat kirekessze.

A fájdalmat azonban nem lehet így kizárni. A megsebzett ember magával hordja, mint a gyilkos nyilat, amelyről Vergilius beszél.

Villefort belépett, becsukta a kaput, de amint a szobájába ért, lába felmondta a szolgálatot. Zokogásszerű sóhaj hagyta el ajkát, és egy karosszékbe roskadt.

Ekkor a beteg szív mélyén csirázásnak indult egy halálos fekély.

Azt az ifjút, akit feláldozott a saját becsvágyának, azt az ártatlan embert, akinek az ő bűnös apjáért kellett fizetnie, sápadtnak és fenyegetőnek látta; úgy állt előtte Dantès, amint szintén halvány menyasszonyának nyújtja a kezét. Nyomába szegődött a lelkiismeretfurdalás, mégpedig nem az, amelytől a beteg felszökik, mint az antik végzet őrjöngői, hanem az a néma és fájdalmas harangzúgás, amely olykor kopogtat a szíven, valami elmúlt cselekedetre emlékezteti az embert és összezúzza. És ezek a zúzódasok halálos sebekké mélyülhetnek.

Egy pillanatra még megkísértette az ingadozás. Már több ízben kért halálbüntetést vádlottakra, és csupán azt az indulatot érezte, amelyet a bírónak a vádlottal való viaskodása okoz. Ezeket a vádlottakat az ő lesújtó ékesszólása következtében végezték ki, mert úgy magával ragadta a bírákat vagy az esküdteket, hogy semmi kétségük sem maradt; s azok a vádlottak valóban bűnösök voltak, vagy legalábbis Villefort bűnösöknek hitte őket.

Most azonban más volt a helyzet: most ártatlan embert juttatott életfogytiglan tartó rabságba, még hozzá olyan ártatlan embert, aki éppen a boldogság küszöbén állt. Ő ennek az embernek nemcsak a szabadságát, hanem a boldogságát is megölte: most már nem bíró volt, hanem hóhér.

Erre a gondolatra az a néma döbbenet fogta el, amelyről beszéltünk, és amelyet eddig nem ismert, s most bizonytalan szorongás töltötte el a szívét. A heves fájdalom figyelmezteti sebére a sebesültet, aki nyílt sebéhez csak remegő ujjal nyúl, míg csak a seb be nem gyógyul.

De Villefort sebe az a fajta seb volt, amely vagy nem gyógyul be soha, vagy csak azért heged be, hogy annál vérzőbben és fájdalmasabban kiújuljon.

Ha ebben a pillanatban felhangzott volna előtte Renée szelíd hangja, hogy kegyelemért könyörögjön, ha a szép Mercédès belépett volna, hogy így szóljon: „Adja vissza a jegyesemet az Isten nevében, aki lát bennünket, és ítél felettünk” - igen, lehorgasztott fejét teljesen meghajtaná, és bizonyos, hogy jéghideg kezével aláírná a parancsot, hogy bocsássák szabadon Dantèst, bármi hárulna is reá emiatt. A csendben azonban nem szólalt meg semmiféle hang, és az ajtó is csak azért nyílt meg, hogy megjelenjen Villefort inasa, aki jelentette, hogy a postakocsi indulásra készen áll.

Villefort felállt, vagy inkább felugrott, mint aki legyőzött valami belső vívódást, íróasztalához futott, az egyik fiókban levő összes aranyat a zsebeibe rakta, egy pillanatig rémülten ácsorgott a szobában, kezét homlokára tette, és összefüggéstelen szavakat mormolt, végül amikor érezte, hogy inasa a vállára tette felöltőjét, kiment, kocsiba ült, és rövid parancsot adott, hogy a rue du Grand-Cours felé menjenek, Saint-Méran úrék házához.

A szerencsétlen Dantès sorsa meg volt pecsételve.

Mint ahogy Saint-Méran úr megígérte, Villefort a marquise-t és Renée-t a dolgozószobában találta. Amint megpillantotta a lányt, összerezsent, mert azt hitte, hogy Renée újra Dantès szabadságát fogja kérni tőle. De sajnos, el kell mondanunk, hogy a szép fiatal lányt szégyenletes önzésében csak egyetlen dolog foglalkoztatta: Villefort utazása.

Szerette Villefort-t, és Villefort csaknem abban a pillanatban fog elutazni, amikor összeházasodnának. Nem is tudja megmondani, mikor tér vissza. Renée most ahelyett, hogy sópánkodnék Dantès miatt, elátkozta azt az embert, akinek büntette elválasztja kedvesétől.

De mit szólhatott akkor Mercédès?

A szegény Mercédès a rue de la Loge sarkán ismét összetalálkozott Fernand-nal, aki nyomon követte. A fiatal lányt visszatért a katalánokhoz, és félholtan, kétségbeesve vetette le magát ágyára. Fernand az ágy előtt térdre borult, és megfogta a lány jéghideg kezét. Mercédèsnek nem jutott eszébe, hogy visszahúzza. A fiatalember forró csókjaival halmozta el, de Mercédès még csak nem is érezte.

A lány így töltötte az éjszakát. A lámpa kialudt, amint kifogyott belőle az olaj : ő nem vette észre a sötétséget, mint ahogy a világosságot sem látta. Felkelt a nap, de ő arról sem tudott.

A fájdalom ellenzőt vont a szeme elé, nem látott mást, csak Edmond-t.

- Ah, hát te itt vagy? - kérdezte végül, Fernand felé fordulva.

- Tegnap óta nem mozdultam el mellőled - válaszolta Fernand fájdalmas sóhajjal.

Morrel úr nem csüggedt: megtudta, hogy a kihallgatás után Dantést börtönbe vetették. Erre sorba járta barátait, felkereste Marseille befolyásos személyiségeit, de már akkor híre terjedt, hogy a fiatalembert mint bonapartista ügynököt tartóztatták le, és mivel ebben a korszakban a legmerészebbek is esztelen ábrándnak tartottak minden kísérletet arra, hogy Napóleon újra a trónra kerüljön, mindenfelé csak hidegség, félelem vagy elutasítás fogadta. Kétségbeesve tért haza, de belátta, hogy a helyzet súlyos, és hogy senki sem tud segíteni.

Caderousse is nyugtalan volt, és borzasztóan kínlódott, de nem ment el, mint Morrel úr, nem kísérelt meg semmit Dantès érdekében, ami egyébként nem is állt módjában, hanem bezárkózott két üveg ribizliborral, és aggodalmát mámorba akarta fojtani. Mostani lelkiállapotában azonban két üveg bor kevésnek bizonyult ahhoz, hogy elaltassa józan esztét. Mivel ahhoz túlságosan részeg volt, hogy újabb borért menjen, de ahhoz nem volt eléggé részeg, hogy emlékei elhomályosodjanak, ott maradt a bicegő asztalra könyökölve a két üres borosüveggel, és hosszú kanócú gyertyája világánál fekete, fantasztikus porszemekként táncoltak előtte azok a kísértetek, amelyekkel Hoffmann⁹ hintette tele punctóól nedves kéziratát.

Egyedül Danglars nem kínlódott és nem nyugtalankodott. Ellenkezőleg: jókedve volt, hiszen bosszút állt egy ellenségén, biztosította a *Pharaon* hajón az állását, amelyet féltett. Danglars olyan számító ember volt, aki már úgy jön a világra, hogy toll van a füle mögött, és tintatartó a szíve helyén; az ő szemében ezen a világon minden csak kivonásból és szorzásból állt, a számjegyet értékesebbnek tartotta, mint az embert, ha ez a számjegy növelni tudta azt az összeget, amelyet az ember csökkenteni tudott.

Danglars tehát megszokott idejében feküdt le, és nyugodtan aludt.

Villefort kezébe kapta a Salvieux úr levelét, azután mindkét orcáján megcsókolta Renée-t, Saint-Mérannének kezét csókolt, a marquis kezét megszorította, majd a postakocsin gyors iramban Aix felé hajtatott.

Dantès apó csaknem belehalt fájdalmába és aggodalmába.

Ami Edmond-t illeti, jól tudjuk, mi történt vele.

---

⁹ E. T. A. Hoffmann (1776-1822): német novellaíró. Műveiben igen sok a kísérteties elem.

Kis dolgozószoba a Tuilériákban

Hagyjuk ott Villefort-t a párizsi országúton, ahol lóhalálában vágat, mert háromszoros viteldíjat fizetett, és nézzünk be a Tuilériákba, haladjunk át két, három termen, és állapodjunk meg abban a boltíves ablakú kis szobában, amelyről közismert, hogy valaha Napóleonnak legkedvesebb dolgozószobája volt, amelyet annak idején nagyon szeretett XVIII. Lajos, és amelyet ma Lajos-Fülöp is igen kedvel.

XVIII. Lajos király ebben a szobában ült, annál a diófa asztalnál, amelyet Hartwellből hozatott. A nagy személyiségekre jellemző különködéssel különösképpen szerette ezt az asztalt. A király unottan hallgatott egy ötven-ötvenkét éves, őszes hajú, arisztokratikus arcú és kifogástalanul öltözött férfit, és közben a Horatius-kötet margójára jegyeztetett. A könyv eléggé hibás, bár kedvelt Gryphiusféle kiadás volt, és nagyon sok anyagot szolgáltatott Őfelsége éles elméjű filológiai megfigyeléseire.

- Mít mond hát, uram? - kérdezte a király.

- Azt, hogy kimondhatatlanul nyugtalan vagyok, sire.

- Csak nem látott álmában hét kövér és hét sovány tehenet?

- Nem, sire, hiszen ez nem jelentene nekünk mást, csak a hét bő és a hét szűk esztendőt, és ilyen gondos király országában, mint amilyen felséged, nincs mit félni az ínségtől.

- Miféle más csapásról van hát szó, kedves Blacas?

- Azt hiszem, sire, minden okom megvan arra, hogy attól tartsak: a déli part felől valami vihar fenyeget.

- Nohát, kedves hercegem - válaszolta XVIII. Lajos -, úgy gondolom, rosszul értesült, mert én egész bizonyossággal tudom, hogy arrafelé igen szép idő járja.

Bármilyen szellemes ember volt is XVIII. Lajos, mégis kedvelte a könnyű tréfákozást.

- Sire - mondta Blacas -, nem jó lenne, ha felséged leküldene megbízható embereket a Languedocba, Provence-ba és a Dauphinéba, hogy az ottani hangulatról hírt hozzanak, már csak azért is, hogy megnyugtassa egy hűséges szolgáját?

- *Conimus surdis* - válaszolta a király, és tovább folytatta a Horatius-jegyzeteket.

- Sire - nevetett az udvaronc, hogy úgy lássék, megérti a latin költő versét -, felségednek teljesen igaza lehet, ha Franciaország jó szellemére számít, de úgy gondolom, nemigen tévedek, ha valami kétségbeesett kísérletől félek.

- Kinek a részéről?

- Bonaparte, vagy legalábbis a pártja részéről.

- Kedves Blacas-m - mondta a király -, rémlátásaival zavarja munkámat.

- Engem viszont az nem hagy aludni, hogy felségedet nem érzem biztonságban.

- Várjon, kedvesem, várjon, igen szerencsés jegyzetem van a *Pastor quum traheret*-hez, várjon csak, majd azután folytathatja.

Egy percig csend volt, azalatt XVIII. Lajos a lehető legapróbb betűkkel új jegyzetet írt Horatiusa margójára.

- Folytassa, kedves hercegem - mondta, mikor ezzel elkészült, annak az embernek az elégedettségével, aki azt hiszi, hogy neki magának volt valami ötlete, holott csak másnak az ötletét magyarázta -, folytassa, hallgatom.

- Sire - mondta Blacas, aki egy percig abban reménykedett, hogy Villefort-t elsikkaszthatja a saját előnyére -, kénytelen vagyok megmondani, hogy ami engem nyugtalanít, az nem alaptalan, légből kapott hír. Egy helyesen gondolkodó, minden bizalmamra méltó embert megbíztam vele, örködjék a délvidéken (a herceg habozva ejtette ki e szavakat). Ez az ember postakocsin érkezett ide, hogy hírül adja nekem: „Nagy veszedelem fenyegeti a királyt.” Erre iderohantam, sire.

- *Mala ducis avi olomum* - folytatta XVIII. Lajos jegyezgetve.

- Parancsolja felséged, hogy ne folytassam ezt a tárgyat?

- Nem, kedves hercegem, de nyújtsa ki a kezét.

- Melyiket?

- Amelyiket akarja, arra balra nyúljon.

- Ide, felség?

- Azt mondtam: balra, ön pedig jobb felé nyúl. Bal oldalra nyúljon, igen, oda. Ott kell lennie tegnapi dátummal a rendőrminiszter jelentésének... De nézze csak, itt van maga Dandré úr... Ugyebár, Dandré urat jelenti? - szakította félbe magát XVIII. Lajos, az ajtónállóhoz fordulva, aki csakugyan a rendőrminisztert jelentette be.

- Igen, felség, Dandré báró úr - felelte az ajtónálló.

- Helyes, báró - jegyezte meg XVIII. Lajos, alig észrevehető mosollyal. - Jöjjön beljebb, báró, és mesélje el a hercegnek, mi újat tud Bonaparte úrról. Ne titkoljon el előttünk semmit, bármilyen komoly is a helyzet. Lássuk csak, Elba szigete tűzhányó-e, és látunk-e majd onnan lángoló háborút kitörni: *bella, horrida bella?*

Dandré úr igen kecsesen himbálta magát egy karosszék támláján, amelyre két kezével rátámaszkodott.

- Felséged bizonyára tárgyalt a tegnapi jelentésről?

- Hogyne, hogyne. De mondja meg magának a hercegnek, mert nem találja meg a jelentést, mi volt a tartalma. Részletezze, mit csinál a bitorló a szigetén.

- Uram - mondta a báró a hercegnek -, őfelsége minden szolgája kell hogy tapsoljon azoknak az új híreknek, amelyek Elba szigetéről érkeztek. Bonaparte...

Dandré úr XVIII. Lajosra nézett, aki fel sem pillantott, úgy belemerült egy jegyzet írásába.

- Bonaparte - folytatta a báró - halálosan unatkozik. Egész napokat tölt azzal, hogy elnézi, mint dolgoznak Porto Longone bányászai.

- És szórakozásul vakarózik - jegyezte meg a király.

- Vakarózik? - kérdezte a herceg. - Mit akar ezzel mondani felséged?

- Ejnye, kedves hercegem, csak nem felejtette el, hogy ez a nagy ember, ez a hős, ez a félisten valami pusztító bőrbajban, *prurigoban* szenved?

- Ez még semmi, herceg - folytatta a rendőrminiszter -, csaknem bizonyosan tudjuk, hogy a bitorló hamarosan megbolondul.

- Megbolondul?

- Kötözni való bolond lesz: a feje egyre kisebbedik, hol forró könnyeket ont, hol meg torkaszakadtából nevet. Olykor órákat tölt el a tengerparton azzal, hogy kavicsokat dobál a vízbe, és ha a kavics ötször vagy hatszor ugrál a víz színén, akkor olyan boldognak látszik, mintha egy új Marengót vagy Austerlitzet nyert volna meg. Beláthatják, hogy ezek a téboly jelei.

- Vagy a bölcsességé, báró úr, vagy a bölcsességé - mondta XVIII. Lajos nevetve. - Az ókor nagy hadvezérei is azzal mulattak, hogy kavicsokat dobáltak a tengerbe. Nézzék meg, mit ír Plutarchos Scipio Africanusról.

Blacas úr elgondolkozott. Villefort nem akart mindent elmondani neki, nehogy másvalaki megtudjon valamit a titkárból, annyit azonban elmondott, amennyivel felkelthette Blacas nyugtalanságát.

- Nézze csak, Dandré - mondta XVIII. Lajos -, Blacas-t még egyáltalán nem győzte ám meg. Térjen át arra, hogy a bitorló megtért.

A rendőrminiszter meghajolt.

- Hogy a bitorló megtért! - mormogta a herceg, és a királyra és Dandréra tekintett, akik úgy váltották egymást a szóban, mint Vergilius két pásztora. - Hát megtért a bitorló?

- Teljesen, kedves hercegem.

- Kitűnő. Magyarozza meg ezt, báró!

- A következő történt, hercegem - mondta a miniszter a világ legkomolyabb hangján. - Legutóbb Napóleon szemlét tartott, és amikor öreg zsémbesei közül, ahogy ő nevezi őket, ketten vagy hárman kifejezték óhajukat, hogy szeretnék visszatérni Franciaországba, elbocsátotta őket, és lelkükre kötötte, hogy szolgálják jó királyukat. Pontosan így mondta, herceg, erre bizonyítékaim vannak.

- No, Blacas, mi a véleménye? - kérdezte diadalmasan a király, és egy percre abbahagyta a nyitott, vaskos szövegmagyarázó kötet tanulmányozását.

- Azt mondom, sire, hogy vagy a rendőrminiszter úr téved, vagy én tévedek. De mivel az lehetetlen, hogy a rendőrminiszter úr tévedjen, hiszen kezében tartja felséged biztonságát és becsületét, tehát valószínű, hogy én tévedek. Mindamellet, sire, felséged helyén kihallgattatnám azt az embert, akit említettem; sőt, még ahhoz is ragaszkodnék, hogy felséged maga tisztelje meg ezzel.

- Szívesen, herceg, az ön ajánlatára azt fogadom, akit ön óhajt; de csak fegyverrel a kezemben. Miniszter úr, van az említettél újabb jelentése? Mert ez még február 20-i, most pedig március 3-a van!

- Nincs, sire, de óráról órára várom. Én még reggel eljöttem, és meglehet, hogy távollétemben megérkezett.

- Menjen el a prefektúrára, és ha nem érkezett semmi, hát akkor... hát akkor - folytatta nevetve XVIII. Lajos - készítsen egyet. Így csak jó lesz?

- Ó, sire! - felelte a miniszter. - Hála istennek, ebben a tekintetben nincs szükség rá, hogy kitaláljunk valamit. Mindennap megtelnek íróasztalaink a legkörülményesebben megírt feljelentésekkel. Szegény ördögök hálát várnak azokért a szolgálatokért, amelyeket nem tettek meg, de meg akartak tenni. Számítanak a véletlenre, és remélik, hogy egyszer valami váratlan esemény igazolni fogja jóslásukat.

- Jól van, menjen, uram - mondta XVIII. Lajos -, és ne feledje, hogy várom.

- Megyek, és már jövök is, sire. Tíz perc múlva újra itt vagyok.

- Én pedig, sire, a hírnökömért megyek - mondta Blacas.

- Várjon csak, várjon csak - szólt közbe XVIII. Lajos. - Blacas, igazán meg kell változtatnom az ön címerét: kiterjesztett szárnyú sas lesz, amely karmai között tartja zsákmányát, és ez a zsákmány hiába igyekszik kiszabadulni. Jelszava lesz: *Tenax*.¹⁰

- Hallgatom, sire - felelte Blacas, türelmetlenségében ökölbe szorítva kezét.

- Erre a kitételre nézve szeretnék önnel tanácskozni: *Molli fugiens anhelitu*. Tudja, valami farkas elől menekülő szarvasról van benne szó. Hiszen ön vadász és farkasvadász! Mit szól ehhez a kettős címhez: *molli anhelitu*?

- Csodálatos, sire. De az én hírnököm olyan, mint az a szarvas, amelyről az imént beszélt felséged, mert most tett meg kétszázhusz mérföldet postakocsin, mégpedig alig három nap alatt.

---

¹⁰ Valamit erősen tartó. (latin)

- Bizony ez fárasztó és nehéz dolog volt, kedves hercegem, mikor itt a telegráf, amely három vagy négy óra alatt végzi el, mégpedig a világon a legkisebb fáradság nélkül.
- Ó, sire, felséged ugyancsak rosszul értékeli ennek a szegény fiatalembernek a fáradságát, aki olyan messziről és annyi buzgalommal jött, hogy fontos hírt közöljön felségeddel. Könyörgök, fogadja szívesen, ha másért nem, Salvieux úr kedvéért is, hiszen ő ajánlotta nekem.
- Salvieux úr, testvérem kancellárja?
- Ő maga.
- Csakugyan, ő most Marseille-ben van.
- Éppen onnan írt nekem.
- Beszél erről az összeesküvésről is?
- Nem, de ajánlja nekem Villefort urat, és rám bízta, hogy bocsássam felséged színe elé.
- Villefort urat? - kiáltott fel a király. - Hát Villefort-nak hívják azt a hírnököt?
- Igenis, sire.
- És ő jött Marseille-ből?
- Ő személyesen.
- Miért nem mondta meg rögtön a nevét? - kérdezte ismét a király, és arcán valami nyugtalanság derengett.
- Sire, azt hittem, hogy ez a név ismeretlen felséged előtt.
- Dehogy, dehogy, Blacas. Komoly, nemes lelkű és főleg becsvágyó ember. Teringettét, hiszen ön ismeri az apja nevét.
- Az apját?
- Igen, Noirtier.
- Noirtier, a girondista? Noirtier, a szenátor?
- Pontosan az.
- És felséged ennek az embernek a fiát alkalmazta?
- Blacas, barátom, maga nem értett meg. Azt mondtam, hogy Villefort becsvágyó; hogy előrehaladjon, Villefort feláldoz mindent, még az apját is.
- Akkor hát bebocsássam, sire?
- De rögtön, herceg. Hol van?
- Valószínűleg lent várakozik a kocsimban.
- Hívja fel.
- Szaladok.

A herceg fiatalos fürgeséggel távozott. Forró királpárti érzelmei húszévéssé varázsolták.

XVIII. Lajos egyedül maradt; tekintetével visszatért a felnyitott Horatiusra, és ezt mormogta:

- *Justum et tenacem propositi virum.*¹¹

Blacas úr ugyanazzal a gyorsasággal tért vissza, amellyel leszaladt. Az előszobában azonban kénytelen volt a király tekintélyére hivatkozni. Villefort poros kabátja, ruhája semmiben sem egyezett meg az udvari szokásokkal, és ez izgatta Brézé úr érzékenységét. Brézé úr nagyon csodálkozott, hogy

---

¹¹ Latin idézet Horatiusból: „Az igaz és szándékában állhatatos férfiút.”

a fiatalember ilyen öltözetben akar megjelenni a király előtt. A herceg azonban egyetlen szóval elhárított minden akadályt: „Őfelsége parancsa.” És bár a szertartásmester továbbra is folytatta megjegyzéseit az elv érdekében, Villefort-t bevezették.

- Lépjön csak be, Villefort úr - mondta a király -, lépjen be.

Villefort meghajolt, néhány lépést tett előre, és várta, hogy a király megszólítsa.

- Villefort úr - folytatta XVIII. Lajos -, Blacas úr azt állítja, hogy önnek valami fontos mondanivalója van számomra.

- Sire, a hercegnek igaza van, és remélem, felséged maga is el fogja ezt ismerni.

- Elsősorban és mindenekelőtt mondja, uram, a baj valóban oly nagy-e az ön nézete szerint, mint ahogy azt velem el akarják hitetni?

- Sire, azt hiszem, a dolog igen sürgős, de remélem, hogy hála a nagy sietségemnek, nem jótételeztem.

- Ha akarja, beszéljen kimerítően, uram - mondta a király.

Most már őt is elfogta az az izgalom, amely Blacas úr arcát feldúlta, és elváltoztatta Villefort hangját.

- Beszéljen és főleg: kezdje a legelején. Mindenben szeretem a rendet.

- Sire, hűséges jelentést adok felségednek, de kérem felségedet, bocsásson meg, ha szavaimban talán némi homályt idéz elő az a zavar, amely elfogott.

Villefort, miután az ügyesen előadott bevezetés végén a királyra pillantott, és ez a pillantás meggyőzte felséges hallgatója jóakarataról, így folytatta:

- Sire, a lehető legnagyobb gyorsasággal érkeztem Párizsba, hogy értesítsem felségedet: hivatalom hatáskörén belül felfedeztem egy komoly összeesküvést. Nem azoknak a mindennapi és jelentéktelen összeesküvéseknek egyikéről van itt szó, amelyet a nép és a hadsereg alsó rétegében gyakorta szönek, hanem valóságos összeesküvésről, olyan viharról, amely nem kevesebbet fenyeget, mint felséged trónját. Sire, a bitorló három hajót fegyverez fel. Valami különös tervet forral. Meglehet, hogy esztelenséget, de az is lehet, hogy szörnyű az a terv, még akkor is, ha esztelen. Ebben az órában már el kellett hagynia Elba szigetét, és mit tudom én, hová tart, de annyi bizonyos, hogy megkísérel partra szállni akár Nápolyban, akár Toszkána partjain, vagy esetleg még Franciaországban is. Felséged jól tudja, hogy Elba szigetének uralkodója megtartotta kapcsolatait Olaszországgal és Franciaországgal.

- Igen, tudom, uram - felelte izgatottan a király -, legutóbb kitudódott, hogy a rue Saint-Jacques-on bonapartista gyűléseket tartottak. De folytassa, kérem. Honnan tudja ezeket a részleteket?

- Sire, mindezek egy marseille-i ember kihallgatása során kerültek napvilágra. Ezt az embert régóta szemmel tartom, és elutazásom napján tartóztattam le. Gyanús volt ez az izgága, bonapartista tengerész. Titokban Elba szigetén járt, ott látta a főmarsallt, aki egy párizsi bonapartista számára szóbeli üzenetet küldött vele, s ennek a nevét a világért sem árulta el. Ez az üzenet azonban felhívta a bonapartista, hogy készítse elő a talajt Napoleon visszatérésére (ne feledje, sire, hogy ez volt a vallomás), a visszatérésre, amely nem késhet soká.

- És hol van ez az ember? - kérdezte XVIII. Lajos.

- Börtönben, sire.

- És ön súlyosnak látta a helyzetet?

- Annyira súlyosnak, sire, hogy bár ez az eset családi ünnepség kellős közepén talált, eljegyzésemet ültük, otthagytam menyasszonyomat és barátaimat, mindent későbbre halasztottam, hogy aggodalmimmal és hűséggel járuljak felséged színe elé.

- Igaz - mondta XVIII. Lajos. - Ugye úgy volt, hogy házasságot köt Saint-Méran kisasszonnyal?

- Felséged egyik leghívebb szolgájának leányával.

- Igen, igen. De térjünk csak vissza a cselszövéshez, Villefort úr.

- Sire, attól tartok, ez már több, mint cselszövés, félek, hogy ez már komoly összeesküvés.

- Összeesküvést ezekben az időkben könnyű kigondolni - mondta a király mosolyogva -, de keresztülvinni annál nehezebb. Mióta visszahelyeztek bennünket a trónra, nyitott szemmel nézzük a múltat, a jelent és a jövőt. Tíz hónap óta minisztereim megkettőzték éberségüket, hogy a Földközi-tenger partvidéke jó őrizet alatt álljon. Ha Bonaparte partra szállna Nápolyban, az egész szövetség rögtön talpon teremne, még mielőtt a bitorló Piombinóba érne. Ha Toszkánában száll ki, ellenséges országba kerül. Ha Franciaországban akar partra szállni, egy maroknyi emberrel jön, és nagyon könnyen végzünk vele, hiszen a nép gyűlöli. Nyugodjék meg hát, uram, de azért számíthat királyi hálánkra.

- Ah, itt van Dandré úr! - kiáltott fel Blacas herceg.

Ebben a pillanatban valóban megjelent a küszöbön a rendőrminiszter, sápadtan, reszketve, és tekintete olyan tétova volt, mintha valami fény hirtelen elvakította volna.

Villefort vissza akart vonulni, de Blacas úr egy kézszorítással visszatartotta.

A korzikai emberevő

XVIII. Lajos e feldúlt arc láttára vadul ellökte az előtte álló asztalt.

- De hát mi baja, báró úr? - kiáltott fel. - Egészen magánkívül van. Ez a zavar, ez a tétovázás összefügg-e azzal, amit Blacas úr mondott, és amit Villefort úr az imént megerősített?

Blacas gyorsan a báróhoz lépett, de az udvaronc rémülete megakadályozta az államférfit abban, hogy kérkedjék diadalával. Ebben a helyzetben csakugyan előnyösebb volt, hogy a rendőrfőnök alázza meg őt, mintsem ő alázza meg azt ilyen ügyben.

- Sire... - dadogta a báró.

- No, mi az? - kérdezte XVIII. Lajos.

A rendőrminiszter kétségbeesett mozdulattal a király lába elé akarta vetni magát, XVIII. Lajos azonban szemöldökét összehúzta, és hátrált egy lépést:

- Beszéljen - mondta.

- Ó, sire, micsoda borzasztó szerencsétlenség! Nincs elég fájdalmas szó hozzá. Örökké vigasztalhatatlan leszek!

- Uram - mondta XVIII. Lajos -, parancsolom, hogy beszéljen.

- Sire, a bitorló február 28-án elhagyta Elba szigetét, és március 1-én partra szállt.

- Hol? - kérdezte élénken a király.

- Franciaországban, sire, egy kis kikötőben. Antibes mellett, a Juan-öbölben.

- A bitorló partra szállt Franciaországban. Antibes mellett, a Juan-öbölben, kétszázötven mérföldnyire Párizstól, március 1-én, és ön ezt a hírt csak ma, március 3-án tudja meg!... Ej, uram; lehetetlenség az, amit ön itt beszél, vagy hamis jelentést adtak önnek; vagy pedig megbolondult!

- Fájdalom, sire, nagyon is igaz!

XVIII. Lajos kimondhatatlan haragra és rémületre valló mozdulattal egyenesedett fel, mintha valami váratlan ütés érte volna szívén és arcán.

- Franciaországban! - kiáltott. - A bitorló Franciaországban! De hát nem örködtek fölöttem? Vagy ki tudja, talán egy követ fűjtak velem?

- Ó, sire - kiáltott fel Blacas herceg -, olyan embert, mint Dandre úr, nem lehet árulással vádolni. Sire, valamennyien vakok voltunk, és a rendőrminiszter is részese volt ennek az általános vakságnak, ennyi az egész.

- De... - szólt közbe Villefort, hirtelen azonban megállt. - Ó, bocsánat, sire, bocsánat - tette hozzá meghajolva -, buzgalmam magával ragad, felséged kegyes elnézését kérem.

- Beszéljen, uram, beszéljen bátran - mondta a király. - Csak ön értesített előre a bajról, segítsen hát orvosolni is.

- Sire - felelte Villefort -, a bitorlót gyűlölettel veszik körül a délvidéken, úgy látom, nagy a kockázata ott, könnyű volna ellene lázítani a Provence-ot és a Languedocot.

- Ez kétségtelen - jegyezte meg a miniszter -, csakhogy Napóleon Gap és Sisteron felé nyomul előre.

- Előrenyomul, előrenyomul - mondta XVIII. Lajos. - Tehát Párizsnak tart?

A rendőrminiszter hallgatott, és ez már beismerés volt.

- Hát a Dauphiné? - kérdezte a király Villefort-tól. - Mit gondol, uram, azt is éppúgy fel lehetne lázítani, mint a Provence-ot?

- Sire, nagyon bánt, hogy kénytelen vagyok felségednek megmondani a kegyetlen valóságot, de a Dauphiné szelleme távolról sem közelíti meg a Provence és a Languedoc szellemét. A hegyilakók bonapartisták, sire.

- Mondhatom - mormogta XVIII. Lajos -, a bitorló jól volt tájékozva mindenről. És mennyi embere van?

- Sire, azt nem tudom - válaszolta a rendőrminiszter.

- Hogyhogy nem tudja? Erről elfelejtett érdeklődni? Igaz, hogy nem is valami fontos dolog - tette hozzá lesújtó mosollyal.

- Sire, nem szerezhettem be értesülést. A távirat csupán a bitorló partraszállását és útirányát közölte.

- És milyen úton jött ez a távirat? - kérdezte a király.

A miniszter lehajtotta a fejét, és homlokát élénk pirosság öntötte el.

- Telegráf útján, sire - dadogta.

XVIII. Lajos egy lépést tett előre, és keresztbe fonta a karját, úgy, ahogy Napóleon szokta.

- Így hát - mondta haragtól sápadtan - ezt az embert hét szövetséges hadsereg buktatta meg, engem huszonöt évi számkivetés után csak egy isteni csoda ültetett vissza őseim trónjára. E huszonöt esztendő alatt ennek a nekem ígért Franciaországnak a lakosságát és helyzetét tanulmányoztam, vizsgáltam, elemeztem, csak azért, hogy mikor a cél küszöbén állok, az az erő, amelyet a kezemben tartottam, felrobbanjon és szétzúzzon engem.

- Sire, ez a végzet - mormogta a miniszter. Érezte, hogy az a súly, amely a végzetnek túlságosan könnyű, ahhoz elegendő, hogy egy embert megsemmisítsen.

- Ilyenformán igaz tehát mindaz, amit az ellenségeink mondtak rólunk: „Semmit sem tanultak, semmit sem felejtettek”? Még ha úgy árultak volna el engem, mint ahogy őt elárulták, találnék vigasztalódást. De olyan emberek között, akiket én helyeztem hivatali méltóságukba, akiknek kötelességük lett volna, hogy jobban vigyázzanak rám, mint saját magukra, mivel az én sorsom egyben az övék is, akik előttem mit sem értek, utánam ismét nem fognak érni semmit - most nyomorultul vesszek el, tehetetlenségük és ostobaságuk miatt! Igen, igen, uram, önnek igaza van, ez a végzet.

A miniszter csak úgy görnyedt e szörnyű szemrehányás hallatára.

Blacas úr verejtékes homlokát törülgette. Villefort magában mosolygott, mert úgy érezte, hogy jelentősége megnövekedett.

- Elbukni - folytatta XVIII. Lajos, aki egy pillanat alatt felmérte azt a mélységet, amelynek szélén a monarchia állt -, elbukni és a bukásról táviratból értesülni! Ó, sokkal szívesebben mennék fel bátyám, XVI. Lajos vérpadjára, mintsem hogy így, nevetségessé válva, menjek le a Tuilériák lépcsőjén... Nem tudja ön, uram, mit jelent Franciaországban: nevetségessé válni, pedig mindezt tudnia kellett volna.

- Sire, sire, irgalom! - mormogta a miniszter.

- Jöjjön ide, Villefort úr - folytatta a király, a fiatalemberhez fordulva. Villefort hátul állt, és mozdulatlanul figyelte ezt a beszélgetést, amelyben rémülten hánykolódott egy királyság sorsa. - Jöjjön ide, és mondja meg ennek az úrnak, hogy mindazt tudhatta volna előre, amit nem tudott.

- Sire, a szó szoros értelmében lehetetlen volt kitalálni azokat a terveket, amelyeket az az ember titokban tartott mindenki előtt.

- A szó szoros értelmében lehetetlen! Nagy szó ám ez, uram. Sajnos, mint ahogy nagy emberek vannak, vannak nagy szavak is, már felmértem őket. A szó szoros értelmében lehetetlen volna egy miniszter számára, akinek rendelkezésére áll a közigazgatás, a hivatalok, az ügynökök, a besúgók, a kémek, és egymillió-ötszázezer frank a titkos alapból, hogy megtudja, mi történik Franciaország

partjaitól hatvan mérföldnyire! No hát ide nézzen, itt ez az úr, akinek mindez nem állt a rendelkezésére, itt ez az úr, egyszerű hivatalnok, és többet tudott, mint ön az egész rendőrségével. Ez az úr megmentette volna koronámat, ha joga lett volna a távirót használnia, úgy, ahogy önnek jogában állt.

A rendőrminiszter haragosan nézett végig Villefort-on, aki a diadal szerénységével hajtotta le a fejét.

- Mindezt nem önnek mondom, Blacas - folytatta XVIII. Lajos -, mert ha ön nem leplezett is le semmit, de legalább állhatatosan kitartott a gyanúja mellett: az ön helyében másvalaki jelentéktelennek találta volna Villefort úr felfedezését, vagy legalábbis olyannak, amelyet a megvásárolható becsvágy sugalmazott.

E szavak azokra céloztak, akiket a rendőrminiszter egy órával előbb olyan nagy önbizalommal említett.

Villefort megértette a király játékát. Másvalakit talán magával ragadott volna a dicséret mámora, ő azonban attól tartott, hogy a rendőrminiszter halálos ellenségévé lesz, noha érezte, hogy a miniszter visszavonhatatlanul megbukott. De a miniszter, aki hatalmának teljességében nem tudta megfejtetni Napóleon titkát, bukásának végső pillanatában feltárhatta Villefort titkát: az ügyészhelyettesnek nem kellett mást tennie, csak Dantést kihallgatnia. Villefort tehát nem tönkretenni akarta a minisztert, hanem inkább segítségére sietett.

- Sire - mondta Villefort -, az esemény gyorsasága azt bizonyítja felségednek, hogy azt egyedül csak az Isten akadályozhatta volna meg, ha valami hatalmas vihart támaszt. Az, amit felséged az én részemről óriási éleslátásnak vél, tisztára és egész egyszerűen a véletlen műve. Én ezt a véletlent kihasználtam alázatos szolga módjára, ez az egész. Ne becsüljön engem érdememen felül, sire, nehogy a rólam való első véleményét meg kelljen változtatnia.

A rendőrminiszter sokat jelentő tekintettel mondott köszönetet a fiatalembernek, és Villefort megértette, hogy terve sikerült, vagyis nem vesztett semmit a király hálájából, és szerzett egy jó barátot, akire, szükség esetén, bizton számíthatott.

- Jól van - mondta a király. - És most, uraim - folytatta Blacas-hoz és a rendőrminiszterhez fordulva -, nincs többé szükségem önökre, visszavonulhatnak: a többi most már a hadügyminiszterre tartozik.

- Szerencsére, sire, számíthatunk a hadseregre - jelentette ki Blacas. - Felséged tudja, hogy a jelentések szerint a hadsereg milyen hű felséged kormányához:

- Ne beszéljen jelentésekről; most már jól tudom, herceg, mennyire bízhatom bennük. De igaz is, a jelentésekről jut eszembe, báró úr, mi újat hallott a rue Saint-Jacques-beli ügyről?

- A rue Saint-Jacques-beli ügyről! - kiáltott fel Villefort. Nem tudta elfojtani ezt a felkiáltást. - Bocsánat, sire - szakította félbe önmagát. - Felséged iránt érzett hódolatom minduntalan elfeledtetni velem az etikett szabályait, bár a tiszteletet nem érinti, hiszen az sokkal mélyebben vésődött a szívembe.

- Szót sem érdemel, uram - jelentette ki XVIII. Lajos. - A mai napon ön megszerezte magának a kérdés jogát.

- Sire - válaszolta a rendőrminiszter -, éppen ma akartam felségeddel közölni azokat az új híreket, amelyeket erről az eseményről megszereztem, mikor felséged figyelmét az öbölben történt szörnyű katasztrófa kötötte le. Ezek a hírek már nem érdekelhetik a királyt.

- Ellenkezőleg, uram, ellenkezőleg - mondta XVIII. Lajos -, úgy látom, ez az ügy egyenesen összefügg azzal, amely bennünket foglalkoztat, és Quesnel tábornok halála talán valami nagy belső összeesküvés nyomára vezet bennünket.

Quesnel tábornok nevének hallatára Villefort összeresztette a száját.

- Valóban, sire - folytatta a rendőrminiszter -, minden azt a hitet kelti, hogy a tábornok nem lett öngyilkos, mint ahogy előbb hittük, hanem meggyilkolták: Quesnel tábornok, úgy látszik, egy bonapartista klubból távozóban tűnt el. Azzal reggel egy ismeretlen ember jött érte, és a rue Saint-Jacques-on adott neki találkozót. A tábornok inasa, aki éppen akkor fésülte, mikor az ismeretlent

bevezették a kis szobába, jól hallotta, amint az rue Saint-Jacques-ot mondott, de a számot nem jegyezte meg.

Mialatt a rendőrminiszter értesüléseit közölte XVIII. Lajossal, Villefort, aki szinte az ajkán csüngött, hol piros lett, hol elsápadt. Most hozzá fordult a király:

- Ugye az ön véleménye is az, ami az enyém, Villefort úr, hogy Quesnel tábornok, akiről azt lehetett volna hinni, hogy mélységesen a bitorlóval tart, a valóságban azonban szívvel-lélekkel az én hívem volt, valami bonapartista orgyilkosság áldozata lett?

- Nagyon valószínű, sire - válaszolta Villefort. - De többet nem tudnak róla?

- Nyomában vannak annak az embernek, aki a találkozóra hívta.

- Nyomában vannak? - ismételte Villefort.

- Igen, az inas megadta a személyleírást: ötven-ötvenkét év körüli barna férfi, fekete szemét sűrű szemöldök takarja, és bajusza van. Kék felöltőt viselt, és gomblyukában a Becsületrend tiszti szalagja piroslott. Tegnap nyomon követtek valakit, akire pontosan illett ez a személyleírás, de a rue de la Jussienne és a rue Coq-Héron sarkán elveszítették szem elől.

Villefort egy karosszék támlájához dült, mert mialatt a rendőrminiszter beszélt, egyre jobban érezte, hogy a lába roskadozik. Mikor azonban meghallotta, hogy az ismeretlen meglépett a nyomozó elöl, ő is fellélegzett.

- Keresse meg ezt az embert, uram - mondta a király a rendőrminiszternek -, mert ha Quesnel tábornok a jelek szerint gyilkosság áldozata lett, akár bonapartista gyilkosságé, akár nem, azt akarom, hogy a gyilkosok kegyetlenül megbűnhődjenek. Quesnel tábornok e pillanatban igen nagy hasznunkra lehetett volna.

Villefort-nak ismét szüksége volt minden hidegvérére, hogy el ne árulja, milyen borzalmas félelmet keltett benne a király parancsa.

- Különös dolog! - folytatta a király rosszkedvűen. - A rendőrség azt hiszi, azzal mindent elmondott, hogy gyilkosság történt, és amikor hozzátette: a tettes nyomában vannak, akkor már minden megtehetőt meg is tett.

- Sire, remélem, hogy legalább ebben a tekintetben kiérdemlem felséged meglepedését.

- Jól van, majd meglátjuk. Nem tartóztatom tovább, báró. Villefort úr, ön bizonyára fáradt a hosszú utazástól, menjen, pihenjen le. Nyilván az édesapjánál szállt meg?

Villefort szeme káprázni kezdett.

- Nem, sire - felelte -, a Madrid Szállóban szálltan meg, a rue de Tournonon.

- De látta az édesapját?

- Sire, legelőször Blacas herceghez siettem.

- De legalább fog vele találkozni?

- Nem hiszem, sire.

- Igaz is - folytatta XVIII. Lajos, és mosolya azt bizonyította, hogy nem célzatosság nélkül tette fel ezeket a kérdéseket -, megfeledkeztem arról, hogy ön nincs valami bensőséges viszonyban Noirtier úrral, és hogy ez is áldozat, amelyet a királyság ügyéért hozott. Ezért kárpótolnom kell önt.

- Sire, az a jóság, amellyel felséged elhalmoz, olyan jutalom, amely felülmúlja minden becsvágyamat, s így nincs semmi kérvényem a királytól.

- Nem tesz semmit, uram, legyen nyugodt, nem feledkezünk meg önről. Egyelőre (a király levette a Becsületrend keresztjét, amelyet kék kabátján szokott viselni a Szent Lajos-kereszt mellett, a Carmel-hegyi Notre Dame és Szent Lázár-rendjel fölött, és átnyújtotta Villefort-nak), egyelőre fogadja el tőlem ezt a keresztet - mondta.

- Sire - válaszolta Villefort -, felséged téved, ez tiszti rendjel.

- Csak vegye át így, ahogy van, uram - mondta XVIII. Lajos. - Nincs rá időm, hogy most másikat kérjek. Blacas, az ön gondja lesz, hogy Villefort úr megkapja az oklevelet is.

Villefort szemében a büszke öröm könnye csillant meg. Átvette a keresztet és megcsókolta.

- És most - kérdezte - milyen parancsokkal tisztel meg felséged?

- Pihenje ki magát, mert erre szüksége van, és ne feledje, hogy ha Párizsban nem is tehet nekem szolgálatot, Marseille-ben annál hasznosabbá teheti magát.

- Sire - felelte Villefort és meghajolt -, egy óra múlva már nem leszek Párizsban.

- Menjen, uram - mondta a király -, és ha meg találnék feledkezni önről (a királyok igen gyorsan felednek), csak nyugodtan juttassa magát az eszembe... Báró úr, adja ki a parancsot, hogy hívják ide a hadügyminisztert. Blacas, ön maradjon itt.

- Ó, uram - mondta a rendőrminiszter Villefort-nak, miközben távoztak a Tuilériákból -, ön jól indult, és megalapozta szerencsáját.

- Vajon hosszan fog-e tartani? - dűnyögte Villefort, és elkészönt a bukott minisztertől.

Kocsi után nézett, hogy hazatérjen.

A rakodóparton bérkocsi haladt keresztül, Villefort intett neki, mire a bérkocsi odahajtott. Villefort megadta címét, beült a kocsi mélyébe, és átadta magát becsvágyó ábrándjainak. Tíz percre rá a szállásán volt. Úgy rendelkezett, hogy két óra múlva lovai álljanak elő, és ebédet rendelt.

Éppen asztalhoz akart ülni, amikor igen határozottan megszólalt a csengő. Az inas ajtót nyitott, és Villefort saját nevét hallotta említeni.

„Ugyan ki tudhatja máris, hogy itt vagyok?” - tűnődött a fiatalember.

Ebben a pillanatban visszatért az inas.

- Nos, mi az? - kérdezte Villefort. - Ki csengetett? Ki keres?

- Valami idegen, és nem akarja megnevezni magát.

- Ugyan már! Egy idegen, aki nem akarja megnevezni magát?

És mit akar tőlem az az idegen?

- Beszélni akar önnel.

- Velem?

- Önnel.

- A nevemet mondta?

- Igenis.

- Milyen a külseje?

- Olyan ötven év körüli férfi.

- Magas? Alacsony?

- Körülbelül akkora, mint ön, uram.

- Barna vagy szőke?

- Barna, sötétbarna: a haja fekete, a szeme fekete, és fekete a szemöldöke is.

- És milyen a ruhája? - kérdezte élénken Villefort.

- Végiggombolt kék felöltője van. A Becsületrend keresztjét viseli.

- Ő az - mormogta Villefort elsápadva.

- No, a kutyafejét! - mondta az ajtón belépve a jövevény, akinek személyleírását már kétszer is megadtuk. - Furcsa divat! Talán Marseille-ben az a szokás, hogy a fiúk az előszobában várakoztatják apjukat?

- Apám! - kiáltott fel Villefort. - Nem tévedtem hát... Sejtettem, hogy ön lesz az.

- Hát ha sejtetted, hogy én vagyok - kezdte ismét a jövevény, miközben botját az egyik sarokba állította, kalapját pedig egy székre tette -, hadd mondjam- meg neked, kedves Gérard fiam, cseppet sem kedves dolog, hogy így megvárakoztatsz.

- Hagyjon magunkra, Germain - mondta Villefort.

Az inas látható csodálkozással távozott.

Apa és fiú

Noirtier úr, mert a jövevény valóban ő volt, szemmel követte az inast, míg csak az ajtó be nem csukódott mögötte. Azután attól tartva, hogy az inas az előszobában hallgatózni talál, rányitotta az ajtót. Ez az óvatosság nem volt fölösleges, mert az a gyorsaság, amellyel Germain koma onnan távozott, azt bizonyította, hogy ő sem volt mentes attól a büntől, amely ősapáinkat egykor bajba juttatta. Noirtier úr ekkor nem restellte a fáradságot, és maga zárta be az előszoba ajtaját, utána bezárta a hálószoobaajtót, bereteszte, majd visszatért, és kezét nyújtott Villefort-nak. A fiatalember mindezt ugyanazzal a meglepetéssel bámulta, amelyből még nem tért magához.

- Ej no! Úgy veszem észre, kedves Gérard fiam - mondta a fiatalembernek, olyan mosollyal nézve rá, amelyből nehéz volt kiokosodni -, mintha cseppet sem örülnél a jöttömnek.

- Dehogynem, apám - felelte Villefort -, nagyon is örvendek. Csakhogy nem voltam elkészülve látogatására, és így kissé meglepett.

- De édes barátom - kezdte ismét Noirtier úr és leült -, magam is ugyanezt mondhatnám. Ön közli velem, hogy február 28-án tartja eljegyzését Marseille-ben, és március 3-án már Párizsban van. Hogy lehet ez?

- Hogy itt vagyok, apám - felelte Gérard, odalépve Noirtier úrhoz -, azon ne akadjon fenn, mert éppen ön miatt jöttem. Ez az utazás talán megmenti önt.

- Igazán? - kérdezte Noirtier úr, és kényelmesen hátradült a karosszékekben. - Igazán? Meséljen erről, ügyész úr, mert ez nagyon érdekes lehet.

- Apám, bizonyára hallott egy bizonyos bonapartista klubról, amely a rue Saint-Jacques-on van?

- Az 53. szám alatt? Hogyne, hiszen az alelnöke vagyok.

- Apám, az ön hidegvére megfélemlít.

- Ugyan, mit akarsz, fiam? Ha valakit a hegypártiak¹² üldöztek, ha az illető egy szénásszekéren hagyta el Párizst, ha Robespierre vizslái bekerítették a bordeaux-i mezőkön, akkor sok mindenhez hozzászokik az ember. Folytasd csak. Nahát, mi történt abban a rue Saint-Jacques-beli klubban?

- Az történt, hogy odahívták Quesnel tábornokot, hogy Quesnel tábornok este kilenc órakor ment el hazulról, és másnap a Szajnából húzták ki.

- Ugyan, ki mesélte önnek ezt a gyönyörű történetet?

- Maga a király, uram.

- Nahát, meséjéért cserébe közlök önnel egy egészen új hírt - jelentette ki Noirtier.

- Azt hiszem, apám, már tudom ezt az új hírt.

- Igazán? Már tud róla, hogy Öfelsége, a császár, partra szállt?

- Csendesebben, apám, nagyon kérem, elsősorban ön miatt, másodsorban magamért. Igen, már hallottam ezt a hírt, sőt, előbb tudtam, mint ön, hiszen három nap óta vágatok Marseille-ből Párizsba, és düh fog el arra a gondolatra, hogy azt a hírt, amely agyamat égeti, nem tudtam kétszáz mérföldnyire előrerepíteni.

- Három nap óta! Megbolondult? Hiszen három nappal ezelőtt a császár még nem is szállt partra.

- Mindegy, tudtam a tervet.

---

¹² Jakobinusok.

- Hát ez hogyan lehetséges?
- Egy levél adta tudtomra, amelyet Elbáról küldtek önnek.
- Nekem?
- Önnek. De én ezt a levelet elfogtam a küldönc tárcájában.

Ha ez a levél másvalakinek a kezébe kerül, akkor önt talán már agyon is lőtték volna, apám.

Villefort apja elnevette magát.

- Lám, lám - mondta -, úgy látszik, a Restauráció megtanulta a Császárságtól, hogyan kell gyorsan elintézni az ügyeket... Agyonlőni! Hová gondol, kedvesem? És hol az a levél? Sokkal jobban ismerem önt, semhogy attól tartanék, otthagya valahol.

- Elégettem, hogy még nyoma se maradjon. Mert ez a levél az ön halálos ítéletét jelentette volna.

- És tönkretette volna az ön jövőjét - válaszolta hidegen Noirtier. - Ezt megértem. De nekem nincs mit félnem, hiszen ön pártfogol.

- Többet teszek ennél, uram, megmentem az életét.

- Mi az ördög! Egyre drámaibbá lesz. Magyarázza meg, mire gondol.

- Uram, visszatérek a rue Saint-Jacques-beli klubra.

- Úgy látszik, a rendőr urak nagyon a szívükön viselik ezt a klubot. Miért nem keresték jobban? Rátaláltak volna.

- Nem találtak rá, de már nyomon vannak.

- Tudom, tudom, ez az elfogadott kifejezés. Ha a rendőrség kudarcot vall, akkor kijelenti, hogy nyomon van, és a kormány nyugodtan várja azt a napot, amikor a rendőrség szégyenkezve bejelenti: a nyom elveszett.

- Igen ám, de találtak egy hullát. Quesnel tábornokot megölték, és ezt gyilkosságnak nevezik a világ minden országában.

- Gyilkosságnak? Azt mondja? De hiszen semmi sem bizonyítja, hogy a tábornok gyilkosság áldozata lett. Naponta találnak a Szajnában olyan embereket, akik kétségbeesésükben ugrottak bele, vagy belefelladtak, mert nem tudtak úszni.

- Ön jól tudja, apám, hogy a tábornok nem kétségbeesésében ugrott a Szajnába, tudja azt is, hogy januárban nem szokás a Szajnában fürödni. Nem, nem, csak ne áltassa magát, ezt a halálesetet gyilkosságnak minősítették.

- És ki minősítette annak?

- Maga a király.

- A király! Azt hittem, elég bölcs ahhoz, hogy megértse: a politikában nincsen gyilkosság. Politikában, kedvesem, hiszen ön is csakúgy tudja, mint én, nem emberek vannak, hanem eszmék, nem érzések, hanem érdekek. A politikában nem ölnek meg egy embert: mindössze akadályt hártanak el. Akarja tudni, miként történt a dolog? Elmondom. Azt hittük, hogy lehet számítani Quesnel tábornokra: Elba szigetéről ajánlották nekünk. Egyikünk felkeresi otthonában, meghívja, jöjjön el a rue Saint-Jacques-ra egy gyűlésre, ahol jó barátokat fog találni. Odajön, ott felfedik előtte az egész tervet, a távozást Elba szigetéről és a tervbe vett partraszállást. Mikor már mindent végighallgatott és megértett, és nem kellett semmi egyebet megtudnia, akkor kijelentette, hogy ő királpárti. Erre valamennyien összenéztünk, a tábornokot megesketik, ő leteszi az esküt, még hozzá olyan kelletlenül, hogy valóságos istenkísértés. Hát, mindennek ellenére, engedték, hogy elmenjen szabadon, egészen szabadon. Ő nem tért haza; ki tehet róla, kedves fiam? Tőlünk eltávozott: eltévedt az úton, ez az egész. Gyilkosság! Igazán meglep, Villefort, hogy ön, a királyi ügyész helyettese, ilyen gyöngye bizonyítékra épít vádat. Mondtam-e valaha is önnek, amikor királpárti tevékenységét folytatta, és az enyéim közül valakit

lefejeztetett: „Fiam, ön gyilkosságot követett el”? Nem, én az mondtam: „Remek volt, uram, diadalmasan harcolt. Holnap majd bosszút állunk.”

- De apám, vigyázzon, az lesz igazán szörnyű, ha mi állunk bosszút.

- Nem értem önt.

- Ön hát számít a bitorló visszatérésére?

- Bevallom, számítok.

- Téved, apám. A bitorló nem tehet meg tíz mérföldet sem Franciaország területén, mert üldözik és bekerítik, mint valami vadállatot.

- Kedves barátom, a császár ebben a pillanatban a grenoble-i országúton van, tizedikén vagy tizenkettedikén Lyonban lesz, és huszadikán vagy huszonötödikén Párizsban.

- A lakosság fellázad...

- Hogy elébe menjen.

- Mindössze néhány ember van vele, és hadseregeket indítanak ellene.

- Ezekből kerül ki majd a kíséret, amellyel ismét bevonul a fővárosba. Igazán gyerek még ön, kedves Gérard fiam; azt hiszi, jól értesült, mert a partraszállás után három nappal egy táviratból olvasta: „A bitorló néhány emberrel partra szállt Cannes-ban, de üldözőbe vették.” De hol van? Mit csinál? Erről ön semmit sem tud. Annyit tud csak, hogy üldözőbe vették. Rendben van. Így fogják üldözni, sértetlenül, egészen Párizsig, egyetlen puskalövés nélkül.

- Grenoble és Lyon a királyhoz hű városok, és áthághatatlan akadályt állítanak útjába.

- Grenoble lelkesen nyitja meg előtte kapuit, és egész Lyon kivonul elébe. Higgyen nekem, mi éppen olyan jól értesültek vagyunk, mint önök, és a mi rendőrségünk ér annyit, mint az önöké. Akar erre bizonyítékot? No hát, ön el akarta titkolni előttem utazását, én pedig egy félórával azután, hogy ön áthaladt a sorompón, értesültem érkezéséről. A postakocsison kívül senkinek sem adta ön meg a címét, én pedig tudom, bizonyosság reá, hogy abban a pillanatban érkezem önhöz, amikor asztalhoz akar ülni. Csengessen hát, és kérjen még egy terítéket. Együtt ebédelünk.

- Csakugyan - válaszolta Villefort, és csodálattal nézett apjára -, úgy látom, jól értesült mindenről.

- Ej, istenem, egyszerű a dolog. Önök, akik hatalmon vannak, csak azokkal a módszerekkel rendelkeznek, amelyeket a pénz biztosít, mi pedig, akik várjuk a hatalom megszerzését, azokat a módszereket tartjuk kezünkben, amelyeket az önfeláldozástól kapunk.

- Az önfeláldozástól? - nevetett Villefort.

- Igen, az önfeláldozástól. Így nevezik becsületes szóval azt az ambíciót, amely reménykedik.

Ezzel Villefort édesapja maga nyúlt a csengő után, hogy beszéltsa az inast, akit fia nem hívott be.

Villefort megfogta a karját.

- Várjon, apám - mondta a fiatal ember -, még egy szót előbb.

- Mondja.

- Bármilyen gyatra is a királpárti rendőrség, egy rettenetes dologról mégis tud.

- Miről?

- Annak az embernek a személyleírásáról, aki Quesnel tábornoknál járt aznap reggel, amikor a tábornok eltűnt.

- Ó, hát tudja ezt ez a derék rendőrség? És miféle személyleírás az?

- Barna arc, fekete haj, barkó és szem, kék felöltő, állig begombolva, gomblyukában a Becsületrend tisztí szalagjával, széles karimájú kalap és nádpálca.

- Lám, lám! Hát tudja ezt? - kérdezte Noirtier. - És ha tudja, akkor miért nem csípte el ezt az embert?

- Mert tegnap vagy tegnapelőtt szem elől tévesztette a rue Coq-Héron sarkán.

- Hát nem megmondtam, hogy az önök rendőrsége ostoba?

- Igen ám, de egyik percről a másikra rátalálhat önre.

- Hogyne - mondta Noirtier, és gondtalanul nézett körül -, hogyne, ha azt az embert nem értesítették volna, de értesítették. És - tette hozzá mosolyogva - az megváltoztatja arcát és ruházatát.

E szavakkal felállt, levetette kabátját és nyakkendőjét, odament ahhoz az asztalhoz, amelyen fia toalett-tárgyai voltak, fogott egy borotvát, beszappanozta az arcát, és biztos kézzel leborotválta áruló barkóját, amely a rendőrségnek olyan értékes ismertetőjelül szolgált. Villefort rémülten bámulta apját.

Mikor már barkója eltűnt, Noirtier másképpen fésülte a haját. Fekete nyakkendője helyett színeset kötött, amelyet egy nyitott bőröndben legfelül talált, kék végig-gombos felöltője helyett felvette Villefort egyik gesztenyebarna, bő kabátját, és a tükör előtt felpróbálta a fiatalember egyik felhajtott szélű kalapját. Úgy látta, jól illik neki, nádpálcáját a kályha mellett levő sarokban hagyta, és ideges kezével megsuhintott egy kis bambuszbotot, amely az elegáns ügyészhelyettes megjelenésének könnyedségét szokta biztosítani. Ez a könnyedség volt a fiatalember járásának egyik fő tulajdonsága.

- Nohát - mondta Noirtier a fiához fordulva, aki megdöbbenten nézte a szeme láttára történt változást -, mit gondolsz, így is rám ismer a rendőrséged?

- Nem, apám - dadogta Villefort. - Legalábbis remélem, hogy nem.

- És most, kedves Gérard fiam - folytatta Noirtier -, az okosságodhoz folyamodom, hogy eltüntesd mindazokat a tárgyakat, amelyeket rád bízok.

- Ó, legyen nyugodt, apám - felelte Villefort.

- Igen, igen! És azt hiszem, igazad van, valóban, alighanem megmentetted az életemet. De légy nyugodt, rövidesen viszonzom ezt a szívességet.

Villefort a fejét rázta.

- Nem hiszed?

- Legalábbis remélem, hogy ön téved.

- Viszontlátod a királyt?

- Talán.

- Akarod, hogy prófétának higgyen?

- Sajnos, az udvarnál nem szívesen látják a balsors prófétáit, apám.

- Lehet, de előbb-utóbb igazságot szolgáltatnak nekik, és ha megisméltődik a Restauráció, nagy ember lesz belőled.

- Végül is mit mondjak hát a királynak?

- Ezt: „Sire, Felsőgedet megtévesztik Franciaország hangulata felől, a városok állásfoglalása, a hadsereg szelleme felől. Azt az embert, akit Párizsban a korzikai emberevőnek, Nevers-ben még bitorlónak neveznek, Lyonban Bonaparte-nak, Grenoble-ban pedig már császárnak hívják. Ön azt hiszi, hogy Napóleon be van kerítve, üldözik, menekül, pedig úgy megy előre, olyan sebesen, mint a sas, amelyet visszahoz. Katonái, akikről ön azt hiszi, hogy majd éhen halnak, és elcsigázottak a fáradtságtól, hogy készek öt elárulni, valójában egyre többen vannak, mint a hópehelyek a rohanó hógörgő körül. Utazzék el, sire, engedje át Franciaországot igazi urának, aki nem vásárolta, hanem meghódította. Utazzék el, sire, nem mintha veszedelem fenyegetné, hiszen ellenfele elég erős ahhoz, hogy kegyelmet gyakorolhasson, hanem azért, mert megalázó volna Szent Lajos unokájára nézve, hogy életét Arcole, Marengo és Austerlitz hőisének köszönheti.” Mondd ezt meg neki, Gérard, vagy inkább mégse, menj és ne szólj neki semmit. Titkold el utazásodat, ne dicsekedj azzal, amit most

tettél, azzal sem, amit Párizsban csináltál. Ül fel újra a postakocsira, és ha jövet siettél, hazafelé csak úgy száguldj. Éjnek idején érkezzél Marseille-be, kis hátsó ajtón menj be lakásodba, maradj ott csendben, alázatosan, titkon, és főleg ne árts senkinek, mert ezúttal, esküszöm, kemény legények módjára fogunk viselkedni, mivel jól tudjuk, kik az ellenségeink. Menj, fiam, menj, kedves Gérard fiam, és ha engedelmeskedel apád parancsainak, vagy ha jobban tetszik, hallgatsz egy jó barátod tanácsaira, talán meghagyunk állásodban. Ez alkalmat ad arra tette hozzá Noirtier mosolyogva -, hogy másodízben is megments engem, ha a politikai hinta egy szép napon téged ismét a magasba emel, engem pedig ledob. Isten veled, kedves Gérard fiam. Legközelebbi utazásod alkalmával nálam szállj meg.

E szavak után Noirtier azzal a teljes nyugalommal távozott, amely egy pillanatra sem hagyta el a komoly beszélgetés alatt.

Villefort sápadtan és izgatottan futott az ablakhoz, félrevonta a függönyt, és látta, amint apja nyugodtan, teljes hidegvérrel távozik két vagy három rossz képű ember közt, akik lesben álltak a sarokkőnél és az utcák keresztezésénél, talán azért, hogy elfogják a fekete barkós férfit, aki kék kabátot és széles karimájú kalapot visel.

Villefort így maradt állva és lélegzetét visszafojtva, míg csak apja el nem tűnt a rue Bussy sarkánál. Akkor fogta az otthagyt tárgyakat, a fekete nyakkendőt meg a kék kabátot, bedugta a bőrtáska legmélyére, az összecsavart kalapot a szekrény aljába gyömöszölte, a nádpálcát háromfelé törte és a tűzre dobta, úti sapkát vett fel, behívta inasát, egyetlen pillantással beléfojtotta azt az ezer kérdést, amelyhez annak kedve lett volna, rendezte számláját a fogadóssal, beugrott kocsijába, amely már útra készen várakozott rá.

Lyonban megtudta, hogy Bonaparte bevonult Grenoble-ba, és végig igen izgalmas út után megérkezett Marseille-be. Már hatalmába kerítette szívét a szorongás, amely a nagyravágyással és az első méltóságok megszerzésével együtt költözik az ember szívébe.

A Száz Nap

Noirtier úr jó próféta volt, az események olyan gyorsan peregtek, ahogy ő előre megmondta. Mindenki előtt ismeretes ez az Elbáról való visszatérés, ez a különös, csodálatos visszatérés, amelyhez hasonló nem volt a múltban, és valószínű, hogy a jövőben sem lesz rá példa.

XVIII. Lajos alig-alig próbálta kivédeni ezt a súlyos csapást: mivel nemigen bízott az emberekben, az eseményekben sem volt sok bizalma. A királyság vagy inkább a monarchia, amelyet alighogy helyreállított, megrendült még bizonytalan alapjaiban, és a császárnak egyetlen mozdulata romba döntötte ezt az egész épületet, a régi balítéletek és az új eszmék idomtalan keverékét. Villefort nem kapott tehát mást királyától, mint olyan elismerést, amely ebben a percben nemcsak haszontalan, hanem egyenesen veszedelmes is volt. A Becsületrend tisztí kerestjét, noha Blacas úr a király rendeletére elküldette a róla szóló oklevelet, elég okosan, nem mutogatta senkinek.

Napoleon bizonyára elmozdította volna Villefort-t az állásából, ha Noirtier nem fogja pártját. Noirtier a Száz Nap alatt mindenható volt az udvarnál, mind az átélt veszedelmek, mind pedig a császárnak tett szolgálatai miatt. Úgy, ahogy megígérte: a 93-as girondista és az 1806-os szenátor segítette azt a férfit, aki előzőleg őt pártfogolta.

Villefort minden hatalma tehát arra szorítkozott a császárság újjáéledése alatt - amelynek második bukása egyébként előrelátható volt -, hogy elfojtsa azt a titkot, amelyet Dantès már-már nyilvánosságra hozott.

Csupán a királyi ügyészt mozdították el állásából, mert azzal gyanúsították, hogy a bonapartizmus számára megbízhatatlan.

De alig állt helyre a császári hatalom, vagyis alighogy beköltözött a császár a Tuilériákba, amelyet XVIII. Lajosnak el kellett hagynia, és éppen csak hogy kiadta sok és sokféle parancsát abban a kis dolgozószobában, ahová Villefort kíséretében bevezették olvasóinkat, és amelynek diófa asztalán még ott találta XVIII. Lajos nyitott és félig telt dohányszelencéjét, midőn Marseille, a hatóság magatartása ellenére, már kezdte érezni a polgárháború fellobbanó szikráját, amelyet a délvidéken mindig csak félig-meddig tudtak elfojtani. Kis híja volt, hogy a megtorlás meg nem haladta a macskazenét, amellyel az otthonukba bezárkózott királypártiakat illették, és a nyilvános sértegetéseket, amelyekkel azokat támadták meg, akik ki merészeltek mozdulni hazulról.

A természetes fordulat következtében, a derék hajótulajdonos, akiről megmondottuk, hogy a nép pártjához tartozott, ebben a pillanatban felemelhette szavát, ha nem is volt mindenhatónak nevezhető, hiszen óvatos és kissé félénk ember volt, mint azok a kereskedők, akik lassan és sok munkával szereztek meg vagyonukat, és ha túl is tettek rajta a bonapartista törtető, akik őt mérsékeltnak tartották, mondom, mégis abban a helyzetben volt, hogy felemelhette szavát valakiért. Könnyű kitalálni, hogy ez a valaki Dantès.

Villefort, főnöke bukása ellenére, megmaradt a helyén, és házasságát szerencsésebb időkre halasztotta el, bár nem bontotta fel eljegyzését. Ha a császár uralmon marad, Gérard-nak más kapcsolatra van szüksége, és apja majd igyekszik megtalálni azt a másikat. Ha azonban egy második Restauráció vissza találná hozni XVIII. Lajost Franciaországba, Saint-Méran úr befolyása megkétszereződik, csakúgy, mint az övé, és ez a házasság kívánatosabb lenne, mint valaha.

A királyi ügyész helyettes tehát ebben a pillanatban Marseille első bírósági hivatalnok volt. Egy szép napon nyílt az ajtaja, és Morrel urat jelentették neki.

Másvalaki a hajótulajdonos elé sietett volna, és ezzel az előzékenységgel elárulta volna gyengeségét. Villefort azonban felsőbbrendű lény volt, jó ösztöne sohasem hagyta cserben, ha gyakorta bizony hiányzott is. Az előszobában várakoztatta Morrelt, mint ahogy a Restauráció alatt tette volna, pedig

éppen senki sem volt nála, de az már szokás volt, hogy egy királyi ügyészhelyettes mindenkit előszobáztasson. Később, egy negyedóra múlva, amikor már elolvasott két-három különböző irányú újságot, szólott, hogy bocsássák be a hajótulajdonost.

Morrel úr azt hitte, hogy Villefort-t levert állapotban találja. Villefort azonban ugyanúgy viselkedett, mint hat héttel azelőtt, vagyis nyugodtan, magabiztosan és azzal a hideg udvariassággal - s ez a legáthatolhatatlanabb minden sorompó között -, amely az előkelő embert a nép emberétől elválasztja.

Amikor Morrel belépett Villefort szobájába, meg volt győződve arról hogy az ügyészhelyettes összerezzen a láttára, de éppen ellenkezőleg történt: ő maga borzongott meg, és ő jött zavarba a vallató személyiség előtt, aki íróasztalára könyökölve várta.

Morrel megállt az ajtóban. Villefort úgy tett, mintha nagyon is nehezen ismerne reá.

Végül néhány másodpercnyi vizsgálódás és hallgatás után, mialatt a derék hajótulajdonos ide-oda forgatta kezében a kalapját, megszólalt:

- Azt hiszem, Morrel úr?

- Én volnék, uram - válaszolta a hajótulajdonos.

- Jöjjön hát közelebb - folytatta az ügyészhelyettes, és kezével bátorítóan intett -, mondja el, minek köszönhetem, hogy megtisztelt látogatásával?

- Nem is sejti, uram? - kérdezte Morrel.

- Fogalmam sincs róla. Ez azonban nem akadályoz abban, hogy szolgálatára legyek, ha módomban áll.

- Az ügy csupán öntől függ, uram - jegyezte meg Morrel.

- Magyarázza hát meg.

- Uram - folytatta a hajótulajdonos, akinek beszéd közben megjött a bátorsága, már az ügy igazságának és az illető ártatlanságának tudatában is -, bizonyára emlékszik rá, hogy néhány nappal azelőtt, hogy köztudomású lett Ófelségének, a császárnak partraszállása, felkerestem önt, hogy jóindulatát kérjem egy szerencsétlen fiatalember, egy tengerész számára, aki másodtiszt volt a hajómon. Ha visszaemlékszik rá, azzal vádolták, hogy kapcsolata volt Elba szigetével. Az a kapcsolat, amely akkoriban bűncselekményszámba ment, ma jogcím a dicséretre. Ön akkor XVIII. Lajost szolgálta, és nem kímélte a fiatalembert, uram. Ez volt a kötelessége. Ma azonban ön Napóleont szolgálja, és így pártját kell fognia a fiúnak. Ez is kötelessége. Azért jöttem, hogy megkérdezzem, mi lett a fiatalemberrel?

Villefort-nak erőt kellett vennie magán.

- Hogy hívják ezt az embert? - kérdezte. - Legyen szíves, nevezze meg.

- Edmond Dantèsnek.

Bizonyos, hogy Villefort szívesebben szenvedett volna el egy párbajt, ahol huszonöt lépésről lő rá ellenfele, semmint így hallja szemtől szembe kiejteni ezt a nevet. De azért a szeme sem rebtent.

„Ilyen módon - tűnődött Villefort - sohasem vádolhatnak majd azzal, hogy ezt a fiatalembert pusztán személyes okok miatt tartóztattam le.”

- Dantès? - ismételte. - Úgy mondta, hogy Edmond Dantès? - kérdezte.

- Úgy mondtam, uram.

Villefort fellapozott egy nagy lajstromot, amely az egyik szomszédos polcon állott, az egyik asztalhoz lépett, az asztaltól visszament az iratokhoz, azután a hajótulajdonoshoz fordult:

- Bizonyos, hogy nem téved, uram? - kérdezte a legtermészetesebb arccal.

Ha Morrel ravaszabb lett volna, vagy világosabban látta volna ezt az ügyet, különösnek találta volna, hogy a királyi ügyészhelyettes kegyeskedik válaszolni neki ebben a tárgyban, amely tökéletesen

idegen a hatáskörétől, és azon töprengett volna, vajon miért nem küldte őt Villefort a rabok lajstromának vezetőjéhez, a börtönigazgatóhoz, a megyefőnökhöz. Mivel azonban Morrel hiába kereste Villefort arcán a félelmet, ettől a perctől kezdve csak az előzékenységet látta. Villefort jól számított.

- Nem, uram, nem tévedek - válaszolta Morrel. - A szerencsétlen fiút egyébként tíz esztendeje ismerem, szolgálatomban pedig négy év óta áll. Emlékszik rá? Hat héttel ezelőtt azért jártam önnél, hogy megkérjem, legyen elnéző, mint ahogy ma azt kérem, legyen igazságos a szegény fiúhoz. Ön meglehetősen ellenszenvvel fogadott, és bizalmatlanul válaszolt. Ó, bizony a királpártiak igen kegyetlenek voltak akkoriban a bonapartistákkal!

- Uram - felelte Villefort, megszokott fürgeségével és hidegvérével védve ki a támadást -, királpárti voltam, mert azt hittem, hogy a Bourbonok nemcsak a trón törvényes örökösei, hanem a nemzet választottjai is. Az a csodálatos visszatérés azonban, amelynek tanúi voltunk, bebizonyította, hogy tévedtem. Napóleon lángesze diadalmaskodott: mindig a szeretett uralkodó a törvényes uralkodó.

- Rendben van! - kiáltott fel az egyszerű és őszinte Morrel. - Igazán örülök, hogy így hallom beszélni és ezt jó jelnek vélem Edmond számára.

- Várjon csak - kezdte ismét Villefort egy újabb iratcsomóban lapozgatva -, már megtaláltam: tengerész ez a fiatalember, és egy katalán lányt vett feleségül? Igen, igen, most már emlékszem: nagyon súlyos eset volt.

- Hogyan?

- Azt tudja, ugye, hogy amikor tőlem eltávozott, az igazságügyi palota börtönébe került?

- Igen, és azután?

- Azután megírtam jelentésemet Párizsba, és elküldtem a nála talált iratokat. Ez kötelességem volt, hiszen tudja... Nyolc nappal a letartóztatása után a foglyot elvitték.

- Elvitték! - kiáltott Morrel. - Ugyan mit csinálhattak a szegény fiúval?

- Ó, legyen nyugodt. Elvitték Fenestrelles-be, Pignerolba, a Sainte-Marguerite szigetekre, hivatalosan ezt száműzetésnek hívják. Egyszer majd visszatér, és átveszi hajója parancsnokságát.

- Bármikor jön, elfoglalhatja állását. De mi lehet az oka, hogy még nem tért vissza? Úgy gondolnám, hogy a bonapartista igazságszolgáltatás első dolga lett volna szabadlábra helyezni azokat, akiket a királpárti törvények bebörtönöztek.

- Ne vádoljon vakmerően, kedves Morrel úr - válaszolta Villefort. - Minden ügyben le kell folytatni a törvényes formásgokat. A bebörtönzés parancsa felülről jött, a szabadonbocsátás parancsának is felülről kell jönnie. Egyébként Napóleon mindössze alig két hete tért vissza, valószínű, hogy a pertörleszt iratait is éppen csak hogy kiküldhették.

- De - kérte Morrel az ügyészt - nincs rá mód, hogy meggyorsítsuk a formalitásokat, most, amikor uralmon vagyunk? Van néhány barátom, van némi befolyásom is. Meg tudom szerezni az ítélet megszüntetéséről szóló végzést.

- Nem volt ítélet.

- Akkor hát a rabok lajstromából való törlést.

- Politikai ügyekben nincsenek a rabok lajstromozva. Olykor a kormányoknak előnyös, ha nyomtalanul tüntetnek el valakit: a rabok lajstroma elősegítené a nyomozást.

- Ez így lehetett a Bourbonok uralma alatt, de most...

- Mindig így van ez, kedves Morrel úr. A kormányok egymást követik, és hasonlítanak egymáshoz. Az a büntető gépezet, amely XIV. Lajos uralkodása alatt indult meg, még ma is jár, kivéve a Bastille-t. A császár mindig szigorúbban vette a börtönök szabályzatát, mint maga a nagy király, és se szeri, se száma az olyan foglyoknak, akiknek a nyomát nem őrzi semmiféle lajstrom.

Ennyi jóindulat még a bizonyosságot is tévútra vezette volna, és Morrel még csak nem is gyanakodott.

- De hát mégis, Villefort úr - mondta -, mit tanácsol, mi módon lehetne siettetni a szegény Dantès visszatérését?

- Csak egyet tanácsolhatok, uram. Írjon kérvényt az igazságügyminiszterhez.

- Ó, uram, tudjuk jól, mit érnek a folyamodványok. A miniszter kétszázat is kap naponta, és jó, ha négyet elolvas belőlük.

- Ez igaz - felelte Villefort -, de azt a folyamodványt el fogja olvasni, amelyet én küldök neki, én látok el ajánlással, és személyesen neki címezek.

- És ön magára vállalná, hogy eljuttassa hozzá ezt a folyamodványt, uram?

- A legnagyobb örömmel. Dantès bűnös lehetett annak idején, de ma ártatlan, és nekem most kötelességem, hogy visszaszerezem annak az embernek a szabadságát, akit egykor kötelességem volt bebörtönözni.

Villefort ilyen módon elejét vette a bírói vizsgálatnak, amely kevésbé volt ugyan valószínű, de mégis bekövetkezhet, és őt menthetetlenül megbuktatta volna.

- De hogy kell a miniszternek írni?

- Üljön csak ide, Morrel úr - felelte Villefort, és átadta helyét a hajótulajdonosnak. - Diktálok.

- Igazán lenne olyan szíves?

- Természetesen. Ne vesztegessük az időt, máris sokat mulasztottunk.

- Igaz, uram, gondoljunk rá, hogy az a szegény fiú várakozik, szenved és talán kétségbe is esik.

Villefort végigborzongott, amint erre a fogolyra gondolt, aki a csendben és sötétségben őt átkozza. De most már túlságosan messzire ment ahhoz, hogy visszavonulhatott volna: Dantèsnek össze kellett törnie az ő becsvágyának kerekai között.

- Várok, uram - mondta Morrel, Villefort karosszékében ülve, tollal a kezében.

Villefort ekkor diktált egy kérvényt, amelyben egy kétségtelenül kitűnő cél érdekében túlzottan ecsetelte Dantès hazafiasságát és azokat a szolgálatokat, amelyeket a bonapartista ügy javára tett. Dantést Napóleon visszatérésének egyik legtevékenyebb ügynökeként tüntette fel.

Nyilvánvaló volt, hogy ha a miniszter ezt a folyamodványt elolvassa, haladéktalanul igazságot kell szolgáltatnia, ha ugyan ez még meg nem történt.

Amint a folyamodvány elkészült, Villefort felolvasta.

- Rendben van - mondta -, és most bízva rám az egészséget.

- Hamarosan elküldi a kérvényt, uram?

- Még ma.

- Ajánlással is ellátja?

- A lehető legjobb ajánlással, uram, és hitelesítem mindazt, amit ön a kérvényben írt.

Most Villefort ült le és a folyamodvány egyik sarkára ráírta hitelesítését.

- És most mi a tennivaló, uram? - kérdezte Morrel.

- Várni - mondta Villefort. - Mindenért vállalom a felelősséget.

Ez az ígéret visszaadta Morrelnek a reményt. Elragadtatással távozott a királyi ügyész helyettől, és sietett közölni Dantès öreg édesapjával, hogy hamarosan viszontlátja a fiát.

Villefort pedig nemhogy Párizsba küldte volna, hanem gondosan megőrizte a folyamodványt - amely most megmenthette volna, de a jövőben rettenetesen kompromittálhatta Dantést -, mert feltételezte

azt, aminek a feltételezésére az európai helyzet és az események fordulata már feljogosította, vagyis egy második Restaurációt.

Dantès tehát továbbra is fogoly maradt. Börtöne mélyén mit sem hallott XVIII. Lajos bukásának rettentő zajából, majd a Császárság összeomlásának még borzasztóbb robajából.

Villefort azonban annál éberebben figyelt mindent. Morrel két ízben is alkalmatlankodott nála a rövid császári uralom alatt, amelyet Száz Napnak neveznek. Morrel állandóan Dantès szabadságáért harcolt, és Villefort mindannyiszor ígéretekkel és reménységgel csillapította. Végül elérkezett Waterloo. Morrel nem ment el többé Villefort-hoz. Megtett ifjú barátjáért mindent, ami emberileg csak lehetséges volt. Ha a második Restauráció alatt újabb kísérletet tesz, fölöslegesen kompromittálja magát.

XVIII. Lajos visszatért trónjára. Villefort számára Marseille csupa lelki-furdalást okozó emlék volt. Kérésére megkapta a toulouse-i királyi ügyész megüresedett helyét. Két héttel új székhelyén való beiktatása után feleségül vette Renée de Saint-Méran kisasszonyt, akinek édesapja most nagyobb kegyet élvezett az udvarnál, mint valaha.

Így történt, hogy Dantès a Száz Nap alatt és Waterloo után is a rácson belül maradt, és ha az emberek nem feledték is el, elfelejtette az Isten.

Danglars, amikor látta, hogy Napóleon visszatér Franciaországba, megértette, mekkora csapással sújtotta Dantès-t. Feljelentése elevenbe vágott, és mint mindenki, aki a bűnözésben járatos és nem sokat ért a mindennapi életből, az eseményeknek ezt a különös találkozását a *Gondviselés akarátának* nevezte.

Mikor azonban Napóleon visszatért Párizsba, s hangja ismét parancsolóan és hatalmasan zengett, Danglars megijedt. Minden percben attól tartott, hogy Dantès visszatér. Dantès mindent tud, Dantès fenyegeti, és elég erős ahhoz, hogy kegyetlen bosszút álljon. Ekkor bejelentette Morrel úrnak, hogy elhagyja a tengerészszolgálatot. Morrel úr ajánlatára március vége felé, vagyis tíz-tizenkét napra rá, hogy Napóleon visszatért a Tuilériákba, egy spanyol kereskedő segédjéül szegődött. Madridba utazott tehát, és többé nem hallott róla senki.

Fernand pedig nem értett semmit. Dantès távol volt, és neki csak ez kellett. Mi lett belőle? - nem is érdekelte, de mióta Dantès nem volt a közelében, egyre csak törte a fejét. Egyrészt ki akart vándorolni, és a lányt is magával akarta vinni. De időről időre - és ezek életének sötét órái voltak - leült a Pharo-hegyfok tetején, ahonnan jól látszott Marseille és a katalánok telepe. Szomorúan és mozdulatlanul nézett előre, mint egy ragadozó madár, azt leste, nem jön-e valamelyik úton magasra emelt fejjel a délceg járású, szép fiatalember. Dantès most már reá nézve is a kegyetlen bosszúállás hírnöke volt. Fernand már eltökélte magát: egy puskalövessel szétloccsantja Dantès fejét, azután öngyilkos lesz, hogy szépitse a gyilkosságát. Fernand azonban tévedett: sohasem ölte volna meg magát, mert még mindig reménykedett.

Időközben sok fájdalmas ingadozás közepette a császárság még egy utolsó toborzást hirdetett, és minden épkézláb férfi rohant Franciaországból a császár hívó szavára. Fernand is elment, mint a többi, otthagynya kunyhóját és Mercédès-t, bár ott bujkált agyában az a sötét és rémítő gondolat, hátha visszatér vetélytársa, és feleségül veszi szerelmesét.

Ha Fernand valaha is rá tudta volna szólni magát, hogy öngyilkos legyen, most lett volna itt a pillanat: akkor, amikor el kell hagynia Mercédès-t.

Mercédès iránt való figyelmessége, az az együttérzés, amellyel a fiatal lány bánatában látszólag részt vett, az az igyekezet, hogy minden kívánságát teljesítse, a fiatal lányban azt a hatást keltette, amely az odaadás láttára minden nemes lélekben felébred. Mercédès mindig barátjaként szerette Fernand-t, barátsága most egy újabb érzéssel, a hálával is gyarapodott.

- Bátyám - mondta, amikor a katalán fiúnak hátára kötötte katonaszákját -, bátyám, egyetlen barátom, ne engedd megölni magad, ne hagyj magamra a nagyvilágon, hiszen egyre csak sírok, és teljesen magamra maradnék nélküled.

Ezek a búcsúszavak némi reményt ébresztettek Fernand-ban: ha Dantès nem tér vissza, Mercédès egyszer mégiscsak az övé lesz. Mercédès egyedül maradt azon a puszta földön, melyet még sohasem látott ilyen sivárnak, a mérhetetlen láthatárba vesző tenger partján, s könnyáztatta arccal bolyongott naphosszat a kis katalán telep körül, mint a bolond lány, akiről a szomorú rege szól. Hol megállt az izzó déli nap alatt, mozdulatlanul, némán, akár egy szobor, és tekintete Marseille felé szállt, hol leült a parton, és hallgatta a tenger sóhaját, amely éppannyira örökös volt, mint az ő fájdalma, és egyre azon tűnődött, nem volna-e jobb előrehajolni és belezuhanni az örvénybe, mintsem így végigszenvedni a reménytelen várakozás minden kegyetlen kínját.

Nem a bátorsága hiányzott Mercédèsnek ahhoz, hogy tervét véghezvigye, hanem a vallás jött segítségére, az mentette meg az öngyilkosságtól.

Caderousse-t is behívták, akárcsak Fernand-t, de mivel ő nyolc esztendővel idősebb volt, mint a katalán, és házas is volt, csak a harmadik menettel indult el, és őt a partvidékre küldték.

Az öreg Dantès, akit már csak a reménység éltetett, a császár bukásakor elveszítette minden reményét.

Kereken öt hónappal azután, hogy fiától elszakították, és csaknem órára pontosan öt hónapra rá, hogy Edmond-t letartóztatták, Mercédès karjaiban kilehelte lelkét.

Temetésének minden költségét Morrel úr viselte, aki azokat az apró adósságokat is kifizette, amelyekre az öregember a betegsége idején kényszerült.

Morrel nemcsak nemesen, hanem bátran is cselekedett. A délvidék lángban állott, és súlyos bűncselekménynek számított, ha valaki segítséget nyújtott - még ha a halálos ágyánál is - olyan veszedelmes bonapartista apjának, mint amilyen Dantès volt.

Az őrjöngő fogoly és a bolond fogoly

Körülbelül egy esztendővel XVIII. Lajos visszatérte után a börtönök főfelügyelője ellenőrző körútra indult.

Dantès hallotta zárkájából, amint odafent az előkészítő munkálatok jó nagy zajjal, csikorgással és gördüléssel folynak. Ott lent ezt senki más meg nem hallotta volna, mint az a fogoly, akinek füle az éj csendjében ahhoz is hozzácsokott, hogy meghallja, mint szövi hálóját a pók, és hogyan hull le szabályos időközökben az a vízcsepp, amely óránként gyűlik össze a cella mennyezetén.

Kitalálta, hogy fent az élőknel valami szokatlan dolog készül: már olyan régóta lakott a sírban, hogy bizvást tekinthette magát halottnak.

A főfelügyelő valóban végigjárta a szobákat, cellákat és zárkákat, egyiket a másik után. Több foglyot kihallgattak: azokat, akiket szelídségük vagy ostobaságuk ajánlott az igazgatóság figyelmébe. A főfelügyelő megkérdezte, milyen az ellátásuk, és vannak-e panaszai.

Valamennyien egyhangúlag azt felelték, hogy élelmük undorító, és visszakövetelik szabadságukat.

A felügyelő akkor azt kérdezte, vajon nincs-e egyéb mondanivalójuk.

A foglyok a fejüket rázták. Ugyan mi más kívánságuk is lehetne a foglyoknak, mint a szabadság?

A főfelügyelő mosolyogva fordult az igazgatóhoz:

- Igazán nem tudom, minek küldenek bennünket ezekre a céltalan ellenőrző körutakra. Aki egy foglyot látott, az látott százat. Aki egy foglyot meghallgatott, ezret hallgatott meg. Mindig ugyanaz a nóta: rossz az élelem, és ők ártatlanok. Van még több fogoly is?

- Vannak veszedelmes vagy bolond foglyaink is, azokat külön zárkákban tartjuk.

- Menjünk hát - mondta a főfelügyelő, és igen fáradt arcot öltött -, fejezzük be a munkánkat. Gyerünk le a zárkákba.

- Várjon - felelte az igazgató. - Menjenek legalább két fegyveres emberért. A foglyok olykor már csak életuntságból is, azért, hogy halálra ítéljék őket, elkövetnek kétségbeesett, céltalan cselekedeteket: megtörténhetik, hogy ön áldozata lesz valami ilyesféle merényletnek.

- Tegye hát meg óvintézkedéseit - mondta a főfelügyelő.

Csakugyan el is küldtek két katonáért, azután olyan bűzös, olyan undorító, olyan penészes lépcsőn indultak lefelé, amely már magában is borzalmasan hatott a látó, a szagló és lélegző szervekre.

- Ó! - mondta a főfelügyelő, és félúton megállt. - Ki az ördög lakhat odalent?

- Egy igen veszedelmes összeesküvő. Különösen figyelmünkbe ajánlották, mint olyan embert, aki mindenre képes.

- Egyedül van?

- Természetesen.

- Mióta van itt?

- Csaknem egy éve.

- És mindjárt itt helyezték el, amikor a börtönbe került?

- Nem, uram, csak akkor, amikor meg akarta ölni a börtönőrt, aki az élelmet hozta be neki.

- Meg akarta ölni a börtönőrt?

- Meg bizony, uram, mégpedig azt, aki most világít nekünk. Igaz-e, Antoine? - kérdezte az igazgató.

- Úgy ám, meg akart ölni - válaszolt a börtönőr.

- No, de hát bolond az az ember?

- Rosszabb annál - jelentette ki a porkoláb -, valóságos ördög.

- Akarja, hogy jelentsem az esetet? - kérdezte a főfelügyelő az igazgatótól.

- Fölösleges, uram, eléggé megbűnhődik így is. Most egyébként is az örület határán van, tapasztalataink szerint nem telik bele egy év, és tökéletesen megzavarodik.

- Szavamra mondom, jobban is járna - mondta a főfelügyelő. - Kevesebbet fog szenvedni, ha egészen megbolondul.

Láthatjuk, hogy ez a főfelügyelő telve volt emberszeretettel, és igazán méltó volt arra az emberbaráti tisztségre, amelyet betöltött.

- Igaza van, uram - felelte az igazgató -, és megjegyzése azt bizonyítja, hogy alaposan tanulmányozta az anyagot. Mintegy húsz lábnyira innen, egy másik zárkában, amelyhez külön lépcső vezet, egy öreg abbét őrzünk. Ez az öreg abbé valaha pártvezér volt Olaszországban. 1811 óta van itt, 1813 vége felé bomlott meg elméje, és azóta rá sem lehet ismerni. Hol sír, hol nevet, egyszer lefogy, másszor meghízik. Talán inkább ezt nézné meg, mint a másikat. Ennek a bolondsága mulattató, és cseppet sem fogja lehangolni.

- Mind a kettőt megnézem - válaszolta a főfelügyelő. - Lelkiismeretesen kell elvégezni munkánkat.

A főfelügyelő most első ízben volt ilyen körúton, és kedvező véleményt akart kelteni magáról a hatóság előtt.

- Akkor hát menjünk be először ehhez - mondta.

- Ahogy tetszik - felelte az igazgató, és intett a börtönőrnek, aki kinyitotta az ajtót.

Dantès, zárkája egyik sarkában guggolva, kimondhatatlan örömmel fogadta azt a csekélyke fényt, amely egy szűk, rácsos szelelőlyukon keresztül szűrődött be hozzá. A tömör záruk csikorgására, a rozsdás ajtósarkok nyikorgó hangjára most felemelte a fejét. Amint megpillantotta az ismeretlen embert, akit két börtönőr fáklyája világított meg, és akivel a két katona kíséretében megjelent börtönigazgató levett kalappal beszélt, kitalálta, miről van szó, és megértette, hogy végre alkalma nyílik egy felsőbb hatósági embernek könyörögni.

Felugrott és összetette a kezét.

A katonák azonnal szuronyt szegeztek, mert azt hitték, hogy a fogoly rossz szándékkal közeledik a főfelügyelőhöz.

Maga a főfelügyelő is hátrált egy lépést, Dantès látta, hogy félelmes embernek festhették le. Ezért tekintetével igyekezett kifejezni mindazt a szelídséget és alázatosságot, amely az emberi szívben elfér, és ékesen szóló szelíd szavakkal, amelyek a jelenlevőket bámulatra bírták, meg akarta hatni látogatója szívét.

A főfelügyelő végighallgatta Dantès panaszát, azután az igazgatóhoz fordult:

- Kezd ájtatos lenni - mondta halkan. - Már szelídebb húrokat penget. Lám, a félelem nagy hatással van rá. Meghátrált a rászegzett szuronyok elől. A bolond bizony nem hátrál meg semmi elől. Ebben a tekintetben igen érdekes megfigyeléseket tettem Charentonban.¹³

Most a fogolyhoz fordult:

- Mindent összevéve, mi a kívánsága?

---

¹³ Charentonban elmeógyógyintézet van.

- Azt szeretném tudni, milyen büntetést követtem el? Azt kérem, állítsanak bírák elé. Azt kérem, hogy ügyemet tárgyalják, és végül azt kérem, lőjenek agyon, ha bűnös vagyok, de ha ártatlan vagyok, helyezzenek szabadlábra.

- Meg van elégedve az ellátásával? - kérdezte a főfelügyelő.

- Meg, azt hiszem, mit tudom én. De ez nem is fontos. Az a fontos, mégpedig nemcsak rám, szerencsétlen fogolyra nézve, hanem valamennyi ítélőbíróra, sőt, magára az uralkodó királyra nézve is, hogy aki ártatlan, az ne lehessen áldozata egy gyalázatos feljelentésnek, és ne haljon meg a börtönben, hóhérait átkozva.

- Maga ma nagyon alázatos - jegyezte meg az igazgató. - Nem mindig volt ilyen. Egészen másként beszélt, kedves barátom, amikor akarta ütni az őrért.

- Ez igaz, uram - felelte Dantès -, és alázatosan bocsánatot kérek ettől az embertől, hiszen mindig jó volt hozzám... De hát nem tehetek róla, bolond voltam, örjöntem.

- És most már nem bolond?

- Nem vagyok, uram, mert a fogság megtört, összezúzott, megsemmisített... Hiszen olyan régen vagyok már itt!

- Olyan régen?... Ugyan mikor tartóztatták le? - kérdezte a főfelügyelő.

- 1815. február 28-án, délután két órakor.

- Ma 1816. július 30-a van. Mit akar? Mindössze tizenhét hónapja van börtönben - számolgotott a főfelügyelő.

- Mindössze tizenhét hónapja! - válaszolta Dantès. - Ó, uram, nem tudja ön, mit jelent tizenhét hónapig börtönben lenni: tizenhét év, tizenhét évszázad ez, főleg az olyan embernek, aki, mint én, éppen a boldogság küszöbén állott, aki, mint én, éppen feleségül akarta venni szerelmesét, az olyan embernek, aki előtt a becsületes pálya állott, és aki mindezt elveszítette, aki élete legszebb napjának kellős közepén belezuhant a legsötétebb éjszakába, aki látja, hogy pályája kettétörik, aki mit sem tud arról, hogy aki szerette, most is szereti-e még, aki nem tudja, vajon öreg édesapja él-e még. Tizenhét hónapi börtön az olyan embernek, aki a tenger levegőjéhez, a tengerész szabadságához, a nagy látóhatárhoz, a végtelenséghez szokott! Uram, tizenhét hónapi börtön több, mint amennyit a világ leggyűlöletesebb bűnének elkövetője érdemel. Legyen irgalommal irántam, uram, és kérjen számomra szigorúságot, nem pedig elnézést: ítéletet, nem pedig kegyelmet, bíróságot, uram, csak bíróságot kérek. Nem tagadhatják meg a vádlottól a bíróságot.

- Rendben van - felelte a főfelügyelő -, majd meglátjuk.

Azután az igazgatóhoz fordult.

- Igazán megsajnáltam ezt a szegény ördögöt. Majd odafent mutassa meg nekem a lajstromlapját.

- Természetesen - felelte az igazgató. - De attól tartok, hogy abban borzasztó vádakat talál ellene.

- Uram - folytatta Dantès -, jól tudom, hogy nem engedhet ki innen a saját elhatározásából. De továbbíthatja kérésemet a fölöttes hatóságnak, keresztülviheti, hogy bírói vizsgálatot rendeljenek el ügyemben, és végül kieszközölheti, hogy bíróság elé kerüljek. Ezt kérem csupán, ítéletet, hogy tudjam, milyen bűncselekményt követtem el, és mire ítélték el. Mert higgye el, a bizonytalanság a kínok kínja.

- Világítsanak - mondta a főfelügyelő.

- Uram - kiáltott fel Dantès -, érzem a hangján, hogy meg van hatva. Mondja, uram, hogy remélhetek.

- Ezt nem mondhatom - válaszolta a főfelügyelő -, csak annyit ígérhetek, hogy megvizsgálom az iratait.

- Ó, uram, akkor szabad vagyok, akkor megmenekültem!

- Ki tartóztatta le? - kérdezte a főfelügyelő.
- Villefort úr - felelte Dantès. - Beszéljen vele, kérdezze meg őt.
- Villefort úr már egy éve nincs Marseille-ben, átkerült Toulouse-ba.
- Ó, akkor már nem csodálkozom - mormogta Dantès. - Egyetlen jóakaróm elköltözött.
- Volt valami oka Villefort úrnak, hogy haragudjék önre? - kérdezte a főfelügyelő.
- Semmi a világon, uram. Ellenkezőleg, csak jóakarattal viseltetett irányomban.
- Akkor hát megbízhatom azokban az adatokban, amelyeket ő adott, vagy ezután adni fog nekem?
- Tökéletesen, uram.
- Jól van, legyen türelemmel.

Dantès térdre esett, az ég felé tárta két karját, és halk imádságban Isten kegyelmébe ajánlotta ezt az embert, amiért lejött hozzá a börtönbe, akár a Megváltó, aki szállt a pokolba, hogy onnan kimentse a lelkeket.

Az ajtó becsukódott, de az a reménység, amelyet a főfelügyelő hozott, Dantès zárkájában maradt.

- Akarja-e azonnal látni a foglyok lajstromát - kérdezte az igazgató -, vagy előbb menjünk be az abbé zárkájába?
- Végezzünk egy füst alatt a zárkával - válaszolta a főfelügyelő. - Ha ismét feljutok a napvilágra, talán nem is lenne többé bátorságom, hogy folytassam szomorú hivatásomat.
- Az a másik fogoly egészen másféle, mint ez volt, és annak a bolondsága sokkal kevésbé elszomorító, mint szomszédjának igazságkeresése.
- És miben áll a bolondsága?
- Ó, ez különös dolog: azt képzelem, hogy valami óriási kincs tulajdonosa. Fogsága első évében egymilliót ajánlott fel a kormánynak, ha szabadlábra helyezik, a második évben kétmilliót, a harmadikban hármát és így tovább. Most ötödik esztendeje van börtönben. Arra fogja önt kérni, hogy hallgassa meg négyszemközt, és fel fog ajánlani ötmilliót.
- Ó, hát ez csakugyan érdekes - jegyezte meg a főfelügyelő. - És hogy hívják ezt a milliomot?
- Faria abbénak.
- 27-es szám! - jegyezte meg a főfelügyelő. - Ez az. Nyissa csak ki, Antoine.

A porkoláb engedelmeskedett, és a főfelügyelő kíváncsian pillantott be a bolond abbé zárkájába.

Általában így nevezték ezt a foglyot.

A zárka közepén, egy darabka vakolattal húzott körben, a földön feküdt egy csaknem egészen mezítelen ember. Ruhája már csak rongyokban lógott rajta. Ebbe a körbe igen pontos mértani alakokat rajzolt, és úgy elmerült problémája megoldásába, akár Archimédész, mielőtt Marcellus egyik katonája megölte. A nyíló ajtó zajára sem mozdult meg, és úgy látszott, csak akkor tért magához, mikor a fáklyák fénye szokatlan világosságot vetett a nedves talajra, amelyen munkálkodott. Ekkor hátrafordult, és csodálkozva látta, milyen sokan látogatják meg zárkájában.

Hirtelen felállt, nyomorúságos ágyáról levett valami odadobott takarót, és gyorsan beleburkolózott, hogy az idegenek szemében illőbb külseje legyen.

- Mi a kívánsága? - kérdezte a főfelügyelő a szokott módon.
- Nekem, uram? - csodálkozott az abbé. - Nem kérek semmit.
- Bizonyára nem érti - kezdte ismét a főfelügyelő. - Én a kormány megbízásából végigjárom a börtönöket, hogy meghallgassam a foglyok panaszait.

- Ó, az már más, uram - kiáltott fel élénken az abbé -, remélem, megértjük egymást.

- Látja - mondta a főfelügyelőnek halkán az igazgató -, hát nem úgy kezdődött, ahogy előre mondtam?

- Uram - folytatta a fogoly -, Faria abbé vagyok, Rómában születtem. Húsz évig Spada bíboros titkára voltam. Nemigen tudom, miért tartóztattak le az 1811. év elején. Attól a perctől kezdve követelem az olasz és a francia hatóságoktól, hogy adják vissza szabadságomat.

- Miért a francia hatóságoktól? - kérdezte az igazgató.

- Mert Piombinóban fogtak el, és az a gyanúm, hogy mint Milánó és Firenze, Piombino is valamelyik francia megye székhelye lett.

A főfelügyelő meg az igazgató nevetve néztek össze.

- Az ördögbe is, kedvesem - mondta a főfelügyelő -, olaszországi értesülései nem éppen a legfrissebbek.

- Abból az időből származnak, amikor letartóztattak, uram - felelte Faria abbé. - És mivel a császár öfelsége megalapította a római királyságot a fia számára, akivel éppen akkor ajándékozta meg az ég, felteszem, hogy hódításai folyamán valóra váltotta Machiavelli és Cesare Borgia álmát: egész Olaszországot egységes királysággá tette.

- Uram - mondta a főfelügyelő -, a Gondviselés szerencsére megváltoztatta kissé ezt a hatalmas tervet, amelynek, úgy látom, ön elég lelkes híve.

- Ez az egyetlen módja, hogy Olaszország erős, független és boldog állam legyen - válaszolta az abbé.

- Lehetséges - mondta a főfelügyelő -, de nem azért jöttem, hogy az ultramontán politikáról vitatkozzam önnel, hanem hogy megkérdezzem, mint ahogy már meg is tettem, van-e valami panasza a helyiség és az élelem ellen?

- Az élelmezés olyan, mint minden börtönben - válaszolta az abbé -, vagyis nagyon rossz. Ami a helyiséget illeti, mint látja, nedves és egészségtelen, mindazonáltal börtöncellának megfelelő. De most nem erről van szó, hanem egy roppant fontos és igen érdekes nyilatkozatról, amelyet a kormánynak tenni akarok.

- Helyben vagyunk már - súgta az igazgató a főfelügyelőnek:

- Emiatt örvendek úgy önnek - folytatta az abbé -, bár egy igen fontos számításomban zavart meg, amely ha sikerül, talán megdönti Newton rendszerét. Megtehetné nekem azt a szívességet, hogy négy szemközt hallgat meg?

- Na, mit mondtam? - kérdezte az igazgató a főfelügyelőtől.

- Ön ismeri az embereit - felelte az mosolyogva, azután Faria abbéhoz fordult: - Uram - mondta -, a kérését nem teljesíthetem.

- De hátha arról volna szó, uram - kezdte ismét az abbé -, hogy a kormány ezáltal óriási összeghez, például ötmillióhoz juthat?

- Szavamra mondom - mondta a főfelügyelő az igazgatóhoz fordulva -, ön még az összeget is pontosan eltalálta.

- Hát kérem - mondta az abbé, látva, hogy a főfelügyelő távozni akar -, nem kell feltétlenül egyedül lennünk. Az igazgató úr is jelen lehetne beszélgetésünknel.

- Kedves uram - felelte az igazgató -, sajnos már jó előre és könyv nélkül tudjuk, mit fog mondani. A kincseiről van szó, ugyebár?

Faria olyan pillantást vetett a gúnyolódó igazgatóra, amelyben egy pártatlan szemlélő bizonyára észrevette volna az értelem és az igazság felcsillanását.

- Természetesen - felelte. - Ugyan mi egyébről beszélhetnénk, ha nem erről?

- Főfelügyelő úr - folytatta az igazgató -, én éppen olyan jól el tudom mondani önnek ezt a dolgot, mint az abbé, mert négy vagy öt esztendeje, hogy egyebet sem hallok tőle.

- Ez azt bizonyítja, igazgató úr - mondta az abbé -, hogy ön éppen olyan, mint azok, akikről az Írás azt mondja: szemük van, és nem látnak, fülük van, és nem hallanak.

- Kedves uram - mondta a főfelügyelő -, a kormányzat gazdag, és hála istennek, nem szorul az ön pénzére. Tegye csak el arra az időre, amikor majd kiszabadul a börtönből.

Az abbé szeme kitégult. Megragadta a főfelügyelő kezét.

- De ha egyáltalában nem szabadulok ki a börtönből - mondta -, ha az igazság ellenére fogva tartanak ebben a zárkában, ha meghalok itt anélkül, hogy bárkire is rábíztam volna titkomat, akkor vesszen el ez a kincs? Nem lenne-e jobb, ha a kormány is hasznát látná, és én is jól járnék? Elmegyek egészen hatmillióig, uram. Igen, lemondok hatmillióról, és beérem a többivel, ha visszaadják a szabadságomat.

- Szavamra mondom - jelentette ki halkán a főfelügyelő -, ha nem tudnám, hogy bolond, azt hinném, a tiszta igazat mondja, olyan meggyőző erővel beszél.

- Nem vagyok én bolond, uram, és a színigazat mondom - jelentette ki Faria abbé, mert mint minden fogolynak, rendkívül finom volt a hallása, és tökéletesen megértette a főfelügyelő szavait. - Ez a kincs, amelyről beszélek, valóban megvan, és én felajánlom: kössünk szerződést, amelynek értelmében ön elvezet engem arra a helyre, amelyet megjelölök. Ott a szemünk láttára felássák a földet, és ha hazudok, ha nem találnak ott semmit, ha bolond vagyok, mint ahogy ön mondja, no, hát akkor hozzanak vissza ebbe a zárkába, és itt maradok életem végéig, soha többé nem kérek semmit sem öntől, sem mástól.

Az igazgató felnevetett.

- Messze van a kincse? - kérdezte.

- Mintegy száz mérföldnyire innen - felelte Faria.

- Egészen jól gondolta ki a dolgot - jegyezte meg az igazgató. - Ha minden fogoly azzal akarna szórakozni, hogy száz mérföldön megsétáltassa őreit, és ha az örök hajlandók volnának erre, a foglyok könnyűszerrel kerekét oldanának, mihelyt alkalom kínálkoznék rá. És ilyen utazás során egészen bizonyosan kínálkozik is.

- Ez közismert módszer - jelentette ki a főfelügyelő -, ez az úr még csak a feltaláló érdemével sem dicsekedhetik.

- Azt kérdeztem az imént, jó-e az élelmezés? - mondta ismét az abbéhoz fordulva.

- Uram - válaszolta Faria -, esküdjék meg Krisztusra, hogy kiszabadít innen, ha igazat mondtam, és megmondom, hol van elásva a kincs.

- Jó az élelmezés? - ismételte a főfelügyelő.

- Uram, ön így semmit sem kockáztat, és láthatja, nem a szökésre keresek alkalmat, hiszen itt maradok a börtönben, amíg felkeresik a megjelölt helyet.

- Nem felel a kérdésemre - jegyezte meg a főfelügyelő türelmetlenül.

- Ön sem az én kérésemre! - kiáltott az abbé. - Legyen hát átkozott, mint a többi esztelenek, akik nem akartak hinni nekem! Nem akar az aranyaimból, megtartom hát magamnak. Nem adja vissza a szabadságomat, majd megadja az Isten. Menjen, nincs több mondanivalóm.

Ezzel az abbé visszadobta takaróját, ismét kezébe vette a kis vakolatdarabot, visszaült a kör közepébe, tovább rajzolt, meg számolt.

- Voltaképpen mit csinál ez az ember? - kérdezte távozóban a főfelügyelő.

- A kincseit számolgatja - válaszolta az igazgató.

Faria megvető pillantással válaszolt erre a csípős gúnyra.

Távoztak. A börtönőr bezárta mögöttük az ajtót.

- Bizonyára volt valami vagyona - jegyezte meg a főfelügyelő, amikor felmentek a lépcsőn.
- Vagy azt álmodhatta, hogy van - válaszolt az igazgató -, és másnapra kelve megbolondult.
- Csakugyan - mondta a főfelügyelő a romlott emberek naivságával -, ha valóban gazdag lett volna, most nem ülne börtönben.

Így végződött a kaland Faria abbé számára. Továbbra is fogoly maradt, és e látogatás után még jobban megerősödött róla az a hit, hogy mulatságos bolond.

Még Caligula és Nero is, e nagy kincskeresők, akik a lehetetlent is megkísérelték, felfigyeltek volna ennek a szegény embernek a szavaira, és kiengedték volna a levegőre, a kék ég alá, ahova úgy kíváncszott, és megadták volna neki azt a szabadságot, amelyért olyan nagy árat ígért. De a manapság uralkodó királyok, akik a valószínűség határain belül élnek, nem mernek többé akarni. Félnék a fültől, amely kihallgatja parancsaikat, és a szemtől, amely tetteik után nyomoz. Már nem érzik isteni lényük felsőbbrendűségét. Megkoronázott emberek csupán. Hajdanában azt hitték, vagy legalábbis azt mondták magukról, hogy Jupiter fiai, és megőriztek valamit apjuk isten voltából. Bajos ellenőrizni, mi történik a felhők fölött. A mi korunkban a királyok könnyebben utolérhetők. A zsarnok kormányok mindig idegenkedtek attól, hogy napfényre hozzák a börtön és a kínpad világát, és arra is kevés példa van, hogy az inkvizíciók áldozatai megmutathatták volna összetört csontjaikat és vérző sebeiket. Éppen így az örütség, ez a fekély, amely a sötétzárkák fertőjében, az erkölcsi kínzás következményeként tör ki, csaknem mindig gondosan elrejtőzik ott, ahol született, vagy ha ki is lép onnan, eltemetkezik valami sötét kórház mélyén, ahol az orvosok nem ismerik fel sem az embert, sem a gondolatot abban az alaktalan romban, amelyet a fáradt börtönőr átad nekik.

Faria abbét, aki a börtönben zavarodott meg, éppen örütsége ítélte örökös fogságra.

Ami Dantèst illeti, a főfelügyelő megtartotta a szavát. Amint visszatértek az igazgató szobájába, elkérte a rabok lajstromát. A foglyokra vonatkozó bejegyzés a következő volt:

EDMOND DANTÈS

*Dühös bonapartista. Tevékeny részt vett
az Elba szigetéről való visszatérésben.
A legszigorúbb titkos őrizet alatt tartandó.*

Ez a jegyzet más kézírással és más tintával íródott, mint a lajstrom többi része.

Vagyis valószínűleg Dantès börtönbe zárása után írta oda valaki.

A vád sokkal súlyosabb volt, semhogy meg lehetett volna kísérelni a megdöntését. A főfelügyelő tehát ezt írta az összefogójel alá:

Nincs semmi tennivaló.

Dantès azonban úgyszólván újjáéledt a látogatás élményétől. Amióta börtönbe került, megfélemedezett róla, hogy számon tartsa a napokat, a főfelügyelő látogatása óta azonban Dantès számára új időszámítás kezdődött. A mennyezetről levált vakolatdarabkával hátul felírta a falra: 1816. július 30. És ettől az időtől kezdve mindennap tett oda egy rovást, hogy többé el ne veszítse az időszámítás fonálát.

Teltek a napok, majd a hetek, azután a hónapok. Dantès csak egyre várt, és eleinte két héten belül várta a szabadulást. Ha a főfelügyelő feleannyi érdeklődéssel kísérte is ügyét, mint amennyit öelötte tanúsított, ennyi idő elég kellett hogy legyen az elintézéséhez. A két hét elteltével úgy gondolta, lehetetlenséget kívánt, amikor azt hitte, hogy a főfelügyelő Párizsba való visszatérése előtt foglalkozhatik az ő ügyével. Párizsba csak körútja végeztével mehetett vissza, márpedig ez a körút is eltarthatott egy vagy két hónapig. Így hát a határidőt nem két hétben, hanem három hónapban szabta meg. Mikor a három hónap is eltelt, más okoskodásba fogott, és ennek következtében hat hónapot állapított meg, de amikor ez is elmúlt, és összeadta a napokat, rájött, hogy immár tíz és fél hónapja várakozik. Ezalatt fogsága életrendjében semmi sem változott. Új, vigasztaló hír nem érkezett hozzá. Ha a börtönőrt faggatta, az néma maradt, mint rendesen. Dantès most már kételkedni kezdett érzékei

épségében, kezdte hinni, hogy az, amire emlékezni vél, hallucináció volt csupán, és hogy az a vigasztaló angyal, aki meglátogatta börtönében, csak az álom szárnyán jelent meg előtte.

Egy év múltán leváltották az igazgatót, aki most a Ham-erőd igazgatója lett. Magával vitte néhány alárendeltjét, többek között Dantès börtönőret is. Új igazgató érkezett. Ez fölöslegesnek tartotta, hogy megjegyyezze a foglyok nevét, csak számokkal jelölte meg őket. Ötven szoba volt ebben a szörnyű fogadóban. Lakóikat ezután szobájuk száma szerint nevezték, és a szerencsétlen fiatalember nem volt többé sem Edmond, sem Dantès, hanem egyszerűen a 34-es szám.

A 34-es és a 27-es

Dantès végigszenvedte mindazt a kínt, amelyet a feledésre ítélt foglyok csak átélhetnek a börtönben.

Eleinte a remény következtében és ártatlansága tudatában viselte sorsát. Később kételkedni kezdett ártatlanságában, és ezzel már-már igazolta az igazgatónak azt a hitét, hogy foglya megőrült. Végül lezuhant büszkesége magasságából, könyörögni kezdett az embereknek, de még nem az Istennek. Isten a végső menedék. Az a szerencsétlen, akinek legelőször az Úrhoz kellene folyamodnia, csak akkor kezd benne reménykedni, amikor a reménynek már minden más forrása kiapadt.

Dantès tehát azért könyörgött, hogy helyezték másik zárkába, még akkor is, ha az sötétebb és mélyebb, mint a régi. Még a kedvezőtlen változás is változás lett volna, és néhány napra ez is lekötötte volna figyelmét. Kérte, hogy engedélyezzék a sétát, a szabad levegőt, és könyveket, szerszámokat kért. Egyik kívánságát sem teljesítették. Nem törődött vele, azért csak egyre könyörgött. Kezdte megszokni, hogy beszéljen új börtönőréhez, noha az, ha lehetséges, még némábbnak tűnt, mint a régi. De már az is öröm volt, ha szólhatott valakihez, még ha némához is. Dantès azért beszélt, hogy a saját hangját hallja. Megpróbált olyankor is beszélni, amikor egyedül volt, de ilyenkor megijedt önmagától.

Mikor Dantès még szabadon élt, gyakran festett maga elé rémképeket a börtönökről, amelyeket csavargók, útonálló, gyilkosok töltenek meg: ezeknek aljas öröme értelmetlen tivornyákba és ijesztő barátkozásokba fullad. Most már egyenesen vágyott egy ilyen lebujs után, csak azért, hogy más embereket is lásson, ne csak annak a börtönőrnek érzéketlen arcát, aki a világért sem állt vele szóba. Szánta a gályarabokat, megbecstelenítő ruhájukban, lábukra vert bilincseikkel és vállukon a bélyeggel. De a gályarabok legalább egymás társaságában voltak, a szabad levegőt szívták, látták az égboltot. Ó, boldogok a gályarabok!

Egyik napon azért könyörgött órének, kérjen társat a számára, bárkit: még az a bolond abbé is jó lesz, akinek már hallotta hírét. A porkolábok zord külseje mögött mindig lappang valami emberség. Az új börtönőr, bár az arca mit sem árult el, szíve mélyén gyakran megsajnálta ezt a szerencsétlen fiatalembert, akit olyan súlyosan megviselt a rabság. Továbbította a 34-es kérését az igazgatóhoz, de az olyan óvatos volt, mint valami politikus. Attól tartott, hogy Dantès fel akarja lázítani a foglyokat, valami összeesküvésre készül, valamelyik barátja segítségével szökést akar megkísérelni, és visszautasította Dantès kérését.

Dantès tehát embertől nem remélhetett többé segítséget. Ahogy mondtuk, elérkezett az az idő, hogy Istenhez forduljon. Eszébe jutottak azok a vallásos gondolatok, amelyekre a sorsüldözött szerencsétlen rendszerint rátalálnak. Visszaemlékezett azokra az imádságokra, amelyeket édesanyjától tanult, ám most olyan értelmet talált bennük, amelyet azelőtt nem vett észre. Mert az ember számára az imádság egyhangú és üres marad mindaddig, amíg boldog, ha ellenben bajba jut, a fájdalom megérteti vele azt a magasztos nyelvet, amelyben Istennel beszélhet.

Nem buzgón, hanem dühvel imádkozott, és fennhangon, hogy ne féljen saját szavától. Imádság közben valami ekstázis fogta el. Minden kiejtett szavánál nagy ragyogás közepette látni vélte az Istent. Úgy hitte, hogy megalázott és elveszett életének minden mozzanata a mindenható Isten akarata, és levonta az események tanulságát.

Feladatokat tűzött maga elé, minden imádság végére odacsempészte és magára is értette azt a könyörgést, amellyel az emberek sokkal gyakrabban fordulnak embertársaikhoz, mint Istenhez: „És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeznek.”

Dantès mind e sok buzgó imádság ellenére is fogoly maradt. Idővel agya elborult, szeme előtt köd sűrűsödött. Dantès egyszerű, tanulatlan ember volt. A múltat sötét fátyol takarta előle, amelyet csak a tudás lebbenthetett fel. Börtönének magányában és gondolatai pusztaságában nem tudta maga elé varázsolni az elmúlt korokat, nem tudta életre kelteni a kihalt népeket, újjáépíteni az ókori városokat,

amelyeket a képzelet felnagyít és költőivé tesz, s amelyek óriásinak tűnnek fel, és égi fényben látszanak ragyogni, mint Martin babilóniai képei. Neki csak rövidke múltja, sötét jelene és igen kétes jövője volt, csupán tizenkilenc esztendő világosságával elmélkedhetett egy talán örök éjszakáról. Így hát semmiféle elfoglaltság sem segíthetett rajta. Tetterős lelke, amely legszívesebben végigszáguldott volna a korok végtelenjén, arra kényszerült, hogy fogságban maradjon, mint a sas, ha kalitkába zárják. Egy gondolatba kapaszkodott: valami különös végzet minden látható ok nélkül összetörte a boldogságát. E gondolathoz kétségbeesetten ragaszkodott, ezerszer is meghányta-vetette, és úgy szétmarcangolta, mint Dante Poklában a könyörtelen Ugolino szétrágja Rogerius érsek koponyáját. Dantès csak ideig-óráig hitt az isteni hatalomban, de a hitét azután elveszítette, mint ahogy elveszítik azt mások is, ha sikert értek el, Csakhogy neki nem volt belőle semmi haszna.

Az aszketizmust vak düh váltotta fel. Edmond olyan istenkáromlásokra fakadt, amelyek hallatára még a börtönőr is elképedt. A zárka falához verdeste testét. Dühvel vont felelősségre mindent, ami csak körülötte volt, és főleg önmagát a legcsekélyebb kellemetlenség miatt, ha akárcsak egy homokszemecske, egy szalmaszál vagy egy kis szellő okozta is. Akkor hirtelen eszébe ötlött az a feljelentő levél, amelyet látott és megérintett, mert Villefort a kezébe adta. A feljelentő levél minden sora úgy lángolt, mint Belzacár *Mene Tekel Ufarsin*-ja. Azt mondta magában, hogy az emberek gyűlölete taszította őt abba az örvénybe, amelyben most van, nem pedig Isten bosszúja. Azoknak az ismeretlen embereknek kívánta mindazt a szenvedést, amelyekkel lázas képzelete megtöltötte agyát, és úgy találta, hogy még a legszörnyűbb kínok is túlságosan enyhék s főleg nem elég hosszan tartók ezeknek a számára, mert a kínszenvedés után a halál következik. És a halálban, ha nem is volt meg a nyugalom, de megvolt legalább az érzéketlenség, amely hasonlít hozzá.

Minthogy elhitette magával, éppen az ellenségei miatt, hogy a halál nyugalmat jelent, és hogy aki kegyetlenül akar büntetni, annak a büntetés más módjait kell kitalálnia, mint a halált; az öngyilkosság sötét gondolata foglalkoztatta. Jaj annak, akit a szerencsétlenség lejtőjén ilyen komor gondolatok kerítenek hatalmukba! Olyan ez, mint valami holt tenger, amelynek tiszta hullámai égszínkéken csillognak, amelyben azonban az úszó lába egyre jobban és jobban beletapad egy szurokkal telt edénybe. Ez az edény vonzza, szívja, elnyeli. Aki egyszer így járt, annak vége, hacsak az isteni Gondviselés nem jön segítségére. Minden kísérlet, amellyel meg akarná menteni magát, csak egyre közelebb viszi a halálhoz.

És ez az erkölcsi haldoklás mégsem annyira szörnyű, mint az a szenvedés, amely megelőzte, és mint amilyen az a büntetés lehet, amely majd követi. A vigasztalódásnak valami szédületes fajtája ez, amely megmutatja a tátongó örvényt, de egyúttal megmutatja az örvény mélyén a semmit is. Amikor Edmond eddig jutott gondolatai sorában, kissé megvigasztalódott. Minden fájdalom, minden szenvedése, a rémképek sorozata, amely ezek nyomában járt, mintha elillant volna a börtön zugából, ahová nesztelenül beléphetett a halál angyala. Dantès most nyugodtan tekintett vissza elmúlt életére, félt a jövőjétől, és azt a középutat választotta, amelyet menedéknek vélt.

- Néha - mondta akkor magában - régi életemben, amikor még ember, szabad és erős ember voltam, másoknak adtam parancsokat, és parancsaimat teljesítették, láttam beborulni az eget, háborogni és zúgni a tengert, láttam, amint az ég egy sarkában vihar születik, és óriási sasként szárnyával beborítja a látóhatárt. Akkor úgy éreztem, hogy hajóm csak gyenge menedék, könnyű, mint a pehely egy óriás kezében, s az óriás maga is remeg és imbolyog. Kisvártatva a hullámok ijesztő zajának hallatára, a hegyes sziklák láttára halálfélelem fogott el. Minden erőmet összeszedtem, hogy megmeneküljek, megfeszítettem minden akaraterőmet, és latba vettem minden tengerész-tudásomat, hogy megküzdjek Istennel!... Mert akkor boldog voltam. Életem megmentése azt jelentette, hogy visszatérhetek a boldogsághoz; nem én hívtam, nem én választottam a halált: úgy éreztem, túlságosan kemény fekvőhely az a hínáros kavicságy. Felháborodtam azon, hogy én, aki hitem szerint Isten képmására vagyok teremtve, halálom után tengeri sirályok és keselyűk eledelévé válok, Ma már másként áll a dolog. Elveszítettem mindazt, ami kedvessé tette előttem az életet, ma úgy mosolyog felém a halál, miként a dajka arra a gyermekre, akit el akar ringatni. Ma már kedvemre van a halál, elalszom fáradtan és összetörten, mint ahogy elaludtam azoknak a kétségbeesett és őrző estéknek egyikén, amikor háromezerszer róttam végig zárkám, harmincezer lépést tettem meg, vagyis csaknem tíz mérföldet.

Mióta ez a gondolat megszületett lelkében, a fiatalember szelídebb, vidámabb lett. Jobban elviselte a kemény fekhelyet és a fekete kenyeret, még kevesebbet evett, alig aludt valamit, és csaknem elviselhetőnek találta az életnek azt a kis maradványát, amelyről tudta, hogy akkor hagyja ott, amikor kedve tartja, mint ahogy az ember levet valami elhasznált ruhát.

Két módja volt a halálnak: az egyszerűbb mód, hogy felkötözi zsebkendőjét az egyik ablakrácsra, és felakasztja magát. De azt is megteheti, hogy csak látszólag eszi meg ételét és éhen hal. Az elsőtől nagyon idegenkedett Dantès. Úgy nevelték, hogy irtózzék a tengeri kalóztól, márpedig azokat szokták a hajóvitorla rúdja felkötöni: az akasztást tehát megbecstelenítő büntetésnek tekintette, amelyet nem akart önmagával szemben alkalmazni. Így hát inkább a másodikat fogadta el, és terve végrehajtását még aznap meg is kezdte.

Csaknem négy esztendő telt el az elmondott viszontagságok közepette. A második év végén Dantès már nem számolta a napokat, és visszazuhant az időtlenségbe, amelyből valamikor a főfelügyelő ragadta ki.

Dantès azt mondta: „Meg akarok halni”, és halált is választott. De amikor jobban szembenézett a halállal, attól való féltében, hogy visszariad elhatározásától, még egyszer megesküdt önmagának: meg kell halnia.

„Amikor behozták a reggelimet és a vacsorámat - gondolta -, az ételeket kiöntöm az ablakon. Azt fogják hinni, hogy elfogyasztottam.”

Úgy is tett, ahogy megfogadta. Napjában kétszer kiöntötte ennivalóját a szűk, rácsos nyíláson, amelyen át csak egy kis darabka eget láthatott. Eleinte vidáman tette, később elgondolkodva, utóbb pedig sajnálkozva. Nem volt szabad megfélemlenie esküjéről, hogy végre tudja hajtani rettenetes tervét, csakhogy ezekről az ételekről, amelyektől azelőtt irtózott, most éhségében úgy érezte: étvágygerjesztőek, fűszeres illatúak. Megtörtént, hogy olykor egy óra hosszat is kezében tartotta a tele tálat, tekintetét le nem vette a rothadó húsdarabkáról vagy a romlott halról és a fekete, penészes kenyérről. Az életösztön még harcolt benne, és időről időre gátat vetett elhatározásának. Ilyenkor zárkáját sem látta olyan sötétnek, állapotát sem annyira kétségbeejtőnek. Még fiatal volt, huszonöt vagy huszonhat éves lehetett, még körülbelül ötven év hátra volt életéből, vagyis kétszer annyi, mint amennyit eddig élt. Ilyen óriási idő alatt az események feltörhetik a kapukat, felboríthatják If várának falait, és visszaadhatják a szabadságát! Ilyenkor szájához emelte ételét, amelyet, Tantalus sorsát önként vállalva, önszántából tagadott meg magától, de ekkor eszébe jutott esküje. És minthogy ez a tiszta lelkű ember nem bírta volna elviselni saját megvetését, nem szegte meg fogadalmát. Szigorúan és kérlelhetetlenül élte tovább életének kis maradványát, míg egy napon már annyi ereje sem volt, hogy felkeljen, és a szelelőlyukon át kidobja a kapott vacsorát.

Másnap már nem látott, és alig hallott valamit. A börtönőr azt hitte, hogy a fogoly súlyosan megbetegedett. Edmond abban reménykedett, hogy közeledik a halál.

Így telt el ez a nap. Edmond érezte, hogy valami bizonytalan zsibbadás fogja el, de ez nem volt éppen kellemetlen. Gyomrának ideges nyugtalansága megnyihült. Szomjúsága is csillapodott. Ha behunyta szemét, ragyogó fényt látott, amely hasonlított az éjszakánként iszapos talajon futkározó lidércfényhez. Ez már derengése volt annak az ismeretlen világnak, amelyet halálnak neveznek.

Este kilenc óra felé hirtelen tompa zaj ütötte meg a fülét. Azon a falon, amely mellett feküdt, valami koppanás hallatszott.

Annyi tisztátlan állat nesze hallatszott ebben a börtönben: Edmond lassanként megszokta, hogy ne zavartassa magát ilyen csekélységekkel. De ezúttal akár azért, mert érzékei az éhségtől éberebbek voltak, akár mert a zaj erősebben hangzott, mint rendszeren, akár pedig mivel ebben az utolsó percben mindent fontosabbnak vélt maga körül, Edmond felemelte a fejét, hogy jobban halljon.

Valami csöndes kaparászást hallott, amely vagy nagy karomra, vagy hatalmas fogra, vagy valami követ fészítő szerszámra vallott.

A fiatalembert, bármilyen legyengült volt is, az a gondolat kerítette hatalmába, amely minden foglyot foglalkoztat: a szabadulás gondolata. Ez a zaj pontosan abban a pillanatban hangzott fel, amikor már éppen azt hitte, hogy minden zaj örökre megszűnik számára. Úgy rémlett neki, hogy Isten végre megelégedte szenvedéseit, és azért küldte neki ezt a zajt, hogy felszólítsa: álljon meg a sír szélén, amelybe csaknem leszállt. Ki tudja, vajon valamelyik barátja vagy szeretett hozzátartozója - akikhez olyan gyakran szállt a gondolata - e pillanatban éppen nem vele foglalkozott-e, és nem kísérelte-e meg, hogy a mérhetetlen távolságon keresztül hozzá közeledjék?

De nem, kétségtelenül csalódik; ez csak azoknak az álmoknak egyike lehet, amelyek a halál kapuja előtt lebegnek!

Edmond egyre figyelte a neszt. A zaj körülbelül három órán át tartott, akkor Edmond valami omlásszerű hangot hallott, azután minden elcsendesedett.

Néhány óra múlva újra kezdődött a zaj, de most már erősebben és közelebből. Most már nagyon érdekelte Edmond-t ez a munka, és elszórakoztatta magányában. Csakhamar belépett a börtönőr.

Mintegy nyolc napja határozta el a fogoly, hogy meghal, négy nap telt el azóta, hogy állta esküjét, és azóta egyetlen szót sem szólt ehhez az emberhez, nem is felelt neki, ha az megkérdezte, mit gondol, miféle betegség támadta meg, sőt, ha a börtönőr figyelmesen nézte, a falnak fordult. Ma azonban a börtönőr meghallhatja ezt a tompa zajt, lármát csaphat, véget vethet az egésznek, és ilyen módon megzavarhat egy nem tudni miféle reménységet, amelynek még a gondolata is megédesítette Dantès utolsó perceit.

A börtönőr hozta a reggelit.

Dantès feltápáskodott, és emelt hangon beszélni kezdett mindenféléről, ami csak eszébe jutott, a hozott ételek ehetetlenségéről, a hidegről, amelytől olyan sokat szenved ebben a zárkában; mormogott és zsörtölődött, hogy oka legyen jobban kiabálni. Kihozta a sodrából a börtönört, aki éppen aznap húsleveset és friss kenyeret könyörgött ki a beteg fogolynak, és mindezt be is hozta neki.

Szerencsére azt hitte, hogy Dantès félrebeszél. Az ételt letette a bicegő asztalra, mint rendesen, és távozott.

Edmond most már fellélegzett, és boldogan hallgatózott tovább. A zaj most olyan tisztán hallatszott, hogy a fiatalember minden erőfeszítés nélkül is hallotta.

- Semmi kétség többé - mondta önmagának -, a zaj nappal is hallatszik, tehát valamelyik magamfajta szerencsétlen fogoly dolgozik azon, hogy kiszabaduljon. Ó, ha mellette volnék, hogy segítenék neki!

De ebben a boldogtalansághoz szokott agyban, amely már csak nagyon nehezen tudta befogadni az emberi örömeket, a reménység hajnalára hirtelen sötét felhő borult. Egyszerre az a gondolata támadt, hogy ezt a zajt talán néhány munkás okozza, akikkel az igazgató egy szomszédos szobát javíttat ki.

Könnyű lett volna erről meggyőződnie, de hogyan kockáztassa meg a kérdést? Bizonyos, hogy egyszerű volna bevárni a börtönört, meghallgattatni vele a zajt és látni, mit szól hozzá, de ekként értékes előnyöket veszíthet el egy percnyi elégtételért! Sajnos, Edmond fejébe, mint egy üres harangba, csak rögeszme fészkelhette be magát: olyan gyenge volt, hogy szelleme hullámozott, mint a pára, és nem tudott egy gondolatnál megmaradni. Csupán egyetlen módot látott, hogy rendet teremtsen gondolatai között, és világosan tudjon ítélni. A még párolgó húslevesre nézett, amelyet a börtönőr éppen most tett le az asztalra. Felállt, tántorogva odabotorkált, fogta a csészét, ajkához emelte, és lenyelte az italt, amely leírhatatlanul jó érzéssel töltötte el.

Volt annyi ereje, hogy beérje ezzel. Hallott róla, hogy azok a szerencsétlen hajótöröttek, akikre az éhségtől legyengülten találtak rá, azonnal szörnyethaltak, mihelyt valami nagyon is tápláló ételt falánk módon egyszerűben lenyeltek. Edmond kenyerét, amelyet már csaknem a szájához vitt, visszatette az asztalra, azután újra lefeküdt. Már nem akart meghalni.

Csakhamar érezte, hogy agya megvilágosodik. Gondolatai még bizonytalanul, határozatlanul, de ismét elfoglalják helyüket azon a csodálatos sakkjárában, amelyen talán egyetlen kockával több elég ahhoz,

hogy megteremtse, az ember felsőbbrendűségét az állatok fölött. Már tudott gondolkodni, és gondolatait érveléssel támasztotta alá.

Így töprengett:

„Ki kell próbálni, de úgy, hogy senkinek se ártsak vele. Ha a zaj okozója munkás, csak kopognom kell a falon, ő azonnal abbahagyja a munkáját, megkísérli kitalálni, vajon ki kopog, és mi célból. De minthogy a munkája nemcsak megengedett, hanem még rendelt munka is, csakhamar folytatni fogja. Ha ellenben valami fogoly csinálja, akkor megijed attól a zajtól, amit én okozok, fél, hogy felfedezték, és abbahagyja munkáját. Legfeljebb este kezdi újra, amikor azt gondolja, hogy már mindenki lefeküdt és elaludt.”

Edmond újra felkelt. Most már nem remegett a lába, és a szeme sem káprázott. A zárka egyik sarkába ment, letört egy követ, amely a nedvességtől félig-meddig már levált, és megkopogtatta vele a falat ott, ahol a legerősebben visszhangzott.

Háromszor koppantott a falon.

Az első koppantásra, mintegy varázslatra, megszűnt a zaj. Edmond egész lelkével figyelt. Eltelt egy óra, eltelt két óra, de újabb zaj nem hallatszott. Edmond tökéletes csendet teremtett a vastag fal másik oldalán.

Erősödő reménnyel evett néhány falatot kenyereből, ivott rá pár korty vizet, és hála kitűnő szervezetének, csakhamar olyan jól érezte magát, mint azelőtt.

Eltelt a nap, de a csend tovább tartott.

Leszállt az éjszaka anélkül, hogy a zaj újra kezdődött volna. Ezen az éjszakán Edmond le sem hunyta a szemét.

Ismét beköszöntött a reggel, jött a börtönőr, és hozta az enivalót. A tegnapi már elköltötte Edmond, most bekapta a frisset, miközben állandóan a zajra fülelt, de az csak nem hangzott fel. Félt, hogy végérvényesen megszűnik, tíz vagy tizenkét mérföldet tett meg zárkájában, és hosszú órákon át rázta szelelőablakának vasrácsát. E régóta gyakorolt testmozgás következtében tagjai visszanyerték rugalmasságukat és erejüket. Végül felkészült a nagy harcra végzete ellen, mint ahogy a birkózó próbálgatja karját, és olajjal dörzsöli meg testét, mielőtt kilép a porondra. E lázas tevékenység időközében hallgatózott, vajon nem ismétlődik-e a zaj. Türelmetlenné tette annak a fogolynak az óvatossága, aki nem találta ki, hogy a szabadságért vívott küzdelmében egy fogolytársa zavarta meg, akinek legalább olyan fontos volna a szabadság, mint öneki.

Három nap telt el, hetvenkét rettenetes óra, amelyeket percenként számlált!

Végre egy este, amikor a börtönőr aznap utoljára járt bent, amikor Dantès vagy századszor a falhoz tapasztotta fülét, úgy rémlett neki, mintha valami alig észrevehető rezzenést érzett volna a csendes köveken.

Dantès visszalépett, hogy rendbe hozza megzavart agyát, néhányszor körüljárt a zárkában, majd újra odatapasztotta a fülét a falnak ugyanarra a pontjára.

Nem volt többé kétség: valami történt a másik oldalon! A fogoly bizonyára rájött munkája veszedelmes voltára, és valami másba kezdett, bizonyára azért, hogy nagyobb biztonsággal folytassa tevékenységét, s a vésőjét emelővel cserélte fel.

Edmond-t merésszé tette ez a felfedezés, és elhatározta, hogy segítségére siet fáradhatatlanul dolgozó sorstársának. Először is elmozdította ágyát, mert úgy látta, amögött munkálkodik a kiszabadulásra törekvő, és szemével olyan tárgyat keresett, amellyel feltörhetné a falat, leülhetné a nedves cementet, és végül is kiemelhetne egy követ.

De semmi ilyesmit nem látott. Nem volt sem kése, sem más éles szerszáma. Csak a kis ablak rácsára gondolhatott volna, ha számtalanszor meg nem győződött volna róla, milyen erősen tart a rács. Meg sem kísérelte kimozdítani a helyéből.

Minden bútorzata egy ágyból, székből, asztalból, vederből és korszóból állott.

Az ágyon voltak ugyan vascsapok, de ezeket a csapokat csavarok erősítették a fához. Ahhoz, hogy leszedje a csavarokat, és kiszabadítsa a csapokat, csavarhúzóra lett volna szüksége.

Az asztalon és a széken semmi alkalmas tárgy sem volt. A vedernek volt ugyan valamikor fogantyúja, de azt már régen leszedték.

Csak egyetlen lehetőség marad: el kell törnie korszóját, és az egyik cserépdarabbal nekiláthat a munkának.

Leejtette a korszót a kőpadlóra, és az darabokra tört.

Dantès kiválasztott két vagy három hegyes darabot, eldugta szalmazsákjába, a többit otthagya a földön. A korszó eltörése sokkal természetesebb volt, semhogy gyanút kelthetett volna.

Edmond egész éjszaka dolgozhatott. De a sötétségben rosszul ment a munka, mert csak tapogatózva haladhatott, és csakhamar érezte, hogy az idomtalan szerszám valami igen kemény anyagban kicsorbult.

Helyére húzta hát az ágyat, és várta a reggelt. A reménység visszaadta türelmét is.

Egész éjszaka hallgatta ismeretlen szomszédját, aki folytatta föld alatti munkáját. Reggel, amikor bejött a börtönőr, Dantès azt mondta neki, hogy előző este ivott a korszóból, leejtette, és az darabokra tört. A börtönőr dörmögve ment ki új korszóért, és még annyi fáradságot sem vett magának, hogy a régi cserepeit magával vigye.

Egy perccel később visszatért, figyelmeztette a foglyot, hogy ügyesebb legyen, és távozott.

Dantès most kimondhatatlan örömmel hallgatta a zár csukódását, noha azelőtt ennek hallatára mindig elszorult a szíve. Hallotta, mint távolodnak a lépések, majd mikor a zaj egészen elhalt, ágyához ugrott, félrehúzta, és annál a gyenge kis fénynél, amely a reggeli nappól behatolt a zárkába, láthatta, milyen hiábavaló munkát végzett az éjjel azzal, hogy a követ akarta elmozdítani, ahelyett hogy a körötte levő gipszet próbálta volna leszedni.

A nedvességben a gipsz tartása meglazult.

Dantès boldog szívdobogással látta, hogy a gipsz szépen letöredezik. Igaz, hogy a töredékek úgyszólván csak porszemecskék voltak, de azért Dantès egy félóra alatt csaknem egy maroknyit szedett össze. Egy számtantudós ki tudta volna számítani, hogy ha nem ütközik valami sziklába, csaknem két esztendő alatt vájhat ki egy két láb széles, ugyanolyan magas és húsz láb hosszúságú átjárót.

A fogoly szemrehányást tett önmagának, amiért nem használta fel erre a munkára a sok-sok hosszú órát, amelyek egyre lassabban teltek, és amelyeket reménykedésre, imádságra és kétségbeesésre vesztegetett el.

Csaknem hat esztendőt töltött ebben a zárkában, és azalatt, bármilyen lassan is halad, már elkészült volna munkájával.

Erre a gondolatra új tettvágy fogta el.

Három nap alatt hallatlan óvatossággal eljutott odáig, hogy leszedje az összes cementet, és az egész követ megtisztítsa: a vastag fal kis terméskövekből készült, amelyek közé, hogy fokozza a szilárdságot, egy-egy nagyobb kődarab volt beépítve. Egy ilyen kődarabot csaknem teljesen körülásott, és most már csak meg kellett volna ingatnia üregében.

Dantès körömmel próbálta kifordítani a követ, de a körme nem volt elég erős hozzá.

A korszó cserepei, amelyeket a hézagok közé dugott, eltörtek, amikor emelőként akarta használni őket.

Egyórai hiábavaló kísérletezés után Dantès homlokát kiverte a verejték. Halálos félelem fogta el.

Hát már a legelején is kudarcot vall? Tehetetlenül, tétlenül kell várnia, hogy szomszédja, aki talán még beleun a munkába, mindent maga csináljon?

Ekkor hirtelen ötlet villant fel agyában. Újra felegyenesedett és elmosolyodott. Izzadságtól nedves homloka magától felszáradt.

A börtönőr mindennap egy bádgedényben hozta Dantès levesét. Ebben a lábostban volt Dantès még egy fogoly leve. Dantès észrevette, hogy az edény egyszer színgig van telve, máskor félig üres, aszerint, hogy a börtönőr melyiküknél kezdte el az ételosztást.

A lábostnak vasnyeje volt. Ezt a vasnyelet szerette volna megszerezni Dantès, és ha kell, örömet odaadott volna tíz évet az életéből.

A börtönőr szokás szerint a lábost tartalmát Dantès tányérjába öntötte, Dantès pedig egy fakanállal elfogyasztotta levesét, majd lemosta a tányért, s ez így volt napról napra.

Ezen az estén Dantès letette a tányérját a földre, éppen az ajtó és az asztal közé. A börtönőr, amint bejött, egyenesen belelépett a tányérba, s az ezer darabra tört.

Ezúttal nem szidhatta össze Dantèst: igaz, nem volt helyes, hogy tányérját a földön hagyta, de ő is hibás volt, amiért nem nézett a lába alá. Beérte hát egy kis morgással.

Azután körülnézett, ugyan mibe is önthetné a levest. Dantèsnek ezen az egy tányéron kívül nem volt egyebe.

- Hagyja itt a lábost - mondta Dantès -, majd holnap elviszi, mikor a reggelimet hozza.

Ez a tanács kedvezett a börtönőr lustaságának, így nem kellett újra felmásznia, megint lejönnie és ismét felmennie. Otthagyta az edényt.

Dantès reszketett örömeiben.

Gyorsan megette a levest és a húst, amelyeket, ahogy a börtönben szokás, egy edényben hoztak. Egyórás várakozás után, megbizonyosodva arról, hogy a börtönőr nem gondolja meg magát, elhúzta ágyát, fogta a lábost, a nyele végét bedugta a cementtől megtisztított kődarab és a mellette levő terméskő közé, mint egy emelőt.

Valami könnyű lazulás arra vallott, hogy a munka jól halad.

Egy óra múlva a kő valóban kimozdult a falból, amelyben most egy több mint másfél láb átmérőjű üreg képződött.

Dantès gondosan összeszedett minden gipsztörmelékét, a zárka sarkaiba hordta, korsója egyik cserepével szürkés földet kapart rá, és így egészen elfedte a kis kupacot.

De ki akarta jól használni ezt az éjszakát, amikor a véletlen vagy inkább furfangos terve ilyen értékes szerszámot juttatott neki, és dühös szenvedéllyel folytatta az ásást.

Hajnamban a követ visszahelyezte a lyukba, ágyát a helyére húzta és lefeküdt.

A börtönőr belépett, és a darab kenyérből álló reggelit az asztalra tette.

- No, mi az, hát nem hoz másik tányért? - kérdezte Dantès.

- Nem - felelte a börtönőr. - Maga mindent eltör, eltörte a korsóját, és maga az oka annak is, hogy a tányérját eltörtem. Ha minden fogoly ennyi kárt csinálna, nem győzné a kormány. Itt hagyjuk a lábost, abba fogjuk önteni a levest. Így talán majd nem töri el az edényeit.

Dantès égre emelte a szemét, és takarója alatt imára kulcsolta a kezét.

Ezért a darabka vasért, amely nála maradt, sokkal hálásabb volt Istennek, mint a legszebb percekért, amelyeket addigi életében valaha is átélt.

Észrevette azonban, hogy amióta ő elkezdett dolgozni, a másik fogoly abbahagyta a munkát.

Sebaj, ez nem volt ok arra, hogy ő is abbahagyja. Ha szomszédja nem jön el hozzá, majd elmegy ő ahhoz.

Egész álló nap szünet nélkül dolgozott. Estére, hála új szerszámának, több mint tíz marék terméskő-, gipsz- és cementtörmelékkel szedte ki a falból.

Amikor a látogatás ideje közeledett, legjobb tudása szerint kiegyengette a lábát elgörbült nyelét, és az edényt megszokott helyére tette. A börtönőr betöltötte a rendes adag levest és húst, vagy inkább levest és halat, mert böjtös nap volt; a foglyok számára ugyanis hetenként háromszor tartottak böjtös napot. Ilyen módon is könnyű lett volna számolni a napok múlását, ha Dantès már réges-rég abba nem hagyta volna az időszámítást.

Amint a börtönőr betöltötte a levest, el is ment.

Ezúttal Dantès meg akart bizonyosodni arról, vajon szomszédja valóban abbahagyta-e a munkát.

Hallgatózott. Minden csendes volt, mint mindig az utolsó három nap alatt, amióta a munka félbeszakadt.

Dantès felsóhajtott. Nyilvánvaló volt, hogy szomszédja bizalmatlan iránta.

Ám azért nem csüggedt, és egész éjszaka folytatta a munkát. De két vagy három óra múlva akadályba ütközött. A vas nem hatolt beljebb, valami sima felületen félresiklott.

Dantès megérintette kezével az akadályt, és rájött, hogy valami gerendához ért. Ez a gerenda keresztezte vagy inkább elzárta az egész lyukat, amelyet Dantès ásott.

Most vagy alatta, vagy fölötte kell tovább vájni.

A szerencsétlen fiatalember nem számított erre az akadályra.

- Ó, Istenem, Istenem! - kiáltott fel. - Annyit könyörögtem, és azt hittem, meghallgatod kérésemet, Istenem! Elvetted tőlem az élet szabadságát, Isten! Elvetted tőlem a halál nyugalmát, Isten! Te, aki visszaadtad életemet, könyörülj rajtam, ne hagyd, hogy meghaljak kétségbeesésben!

- Ki beszél Istenről és ugyanakkor a kétségbeesésről? - hallatszott egy hang, amely olyan volt, mintha a föld alól jönne, és amely a sötétségen át olyan tompán ért el a fiatalember füléhez, mintha a sírból szállna fel. Edmond úgy érezte, a haja is égnek áll, és térden csúszva hátrált.

- Ah - mormogta. - Emberi szót hallok!

Elmúlt már öt vagy hat éve, hogy Edmond nem hallott beszélni mást, mint börtönőrért, és a fogoly szemében a börtönőr nem számít embernek: ez csak egy eleven ajtó a tölgyfa ajtó mögött, húsból való rács a vasrács mellett.

- Az isten szerelmére! - kiáltott Dantès. - Ön, aki az előbb szólott, beszéljen még, bár megrémített a hangja. Kicsoda ön?

- De kicsoda ön, hát ön kicsoda? - kérdezte a hang.

- Egy szerencsétlen fogoly - válaszolta Dantès egyszerűen.

- Melyik országból való?

- Franciaországból.

- A neve?

- Edmond Dantès.

- Foglalkozása?

- Tengerész.

- Mióta van itt?

- 1815. február 28. óta.

- Bűncselekménye?

- Ártatlan vagyok.
- De mivel vádolják?
- Hogy összeesküvést szőttem a császár visszatéréséért.
- Hogyan! A császár visszatéréséért? Hát a császár már nem uralkodik?
- Lemondott a trónról Fontainebleau-ban 1814-ben, és száműzték Elba szigetére. De hát mióta van ön itt, hogy minderről mit sem tud?
- 1811 óta.

Dantès megremegett. Ez az ember négy esztendővel régebben van itt, mint ő.

- Jól van, ne ásson tovább - mondta a hang igen gyorsan. - Csak azt mondja meg, milyen magasan van az az üreg, amelyet vájt?
- A padlózat magasságában.
- Hogyan van elrejtve?
- Az ágyam mögött.
- Elmozdították az ágyát, mióta a börtönben van?
- Soha.
- Hova nyílik a zárkája?
- Egy folyosóra.
- Hát a folyosó?
- Az udvarra vezet.
- Sajnos - mormogta a hang.
- Ó, istenem! Mi a baj? - kiáltott fel Dantès.
- Az, hogy tévedtem, megcsalt rajzaim tökéletlensége. Elveszek, amiért nincs körzőm. Tervrajzomon egy téves vonal tizenöt lábnyi területet jelent, és azt a falat, amelyet ön váj, a citadella falának véltem!
- De hiszen akkor a tengerhez jutna!
- Éppen ezt akartam.
- És ha sikerült volna?
- Elúsztam volna valamelyik szigetre, amely If vára közelében van, akár Daume szigetére, akár Tiboulenra, vagy akár a partra, és megmenekültem volna.
- El tudott volna úszni olyan messzire?
- Isten adott volna erőt hozzá. De most minden elveszett.
- Minden?
- Minden. Tömje be az üreget óvatosan, ne ásson tovább, ne foglalkozzék semmivel, és várja meg, amíg én jelentkezem.
- De legalább... Kicsoda ön?... Mondja meg, kicsoda ön?
- Én... én... a 27-es szám vagyok.
- Nem bízik hát bennem? - kérdezte Dantès.

Edmond a boltozaton áthatoló keserű nevetést vélt hallani.

- Ó, jó keresztény vagyok - kiáltott, mert ösztönösen kitalálta, hogy a másik fogoly el akarja hagyni. - Krisztusra esküszöm, hogy inkább meghalok, semhogy hóhérainak, akik az én hóhéraim is, egyetlen

szót is eláruljak. De az isten szerelmére, ne fosszon meg a jelenlététől, ne fosszon meg a hangjától, mert esküszöm, széttöröm a fejemet a falon, hiszen fogytán az erőm, és halálom majd az ön lelkén szárad.

- Hány éves? A hangja fiatalemberre vall.

- Nem tudom, hány éves vagyok, mert nem számoltam az időt, amióta idehurcoltak. Annyit tudok, hogy tizenkilenc éves voltam, amikor 1815. február 28-án elfogtak.

- Most nem egészen huszonhat éves - mormogta a hang. - No, ebben a korban még nem áruló az ember.

- Ó, nem, nem, esküszöm! - ismételte Dantès. - Már mondtam egyszer, és most újra mondom, inkább darabokra vágatnám magam, semhogy eláruljam önt.

- Jól tette, hogy rábeszélte, jól tette, hogy könyörgött, mert már más tervem volt, és itt akartam hagyni önt. De kora megnyugtat, vissza fogok jönni, várjon reám.

- Mikor?

- Számolnom kell lehetőségeinkkel. Majd jelt adok.

- De el ne hagyjon, ne hagyjon magamra. Térjen vissza, vagy megengedi, hogy én menjek önhöz? Együtt menekülünk, és ha nem sikerül szöknünk, majd beszélgetünk. Ön azokról beszél, akiket ön szeret, én pedig azokról, akiket én szeretek. Bizonyára szeret valakit?

- Egyedül állok a világban.

- Akkor hát engem fog szeretni: ha ön fiatal, akkor a pájtása leszek, ha öreg, akkor a fia. Van édesapám, aki hetvenéves, ha ugyan még él, csak őt szerettem, és egy fiatal leányt, akit Mercédèsnek hívtak. Apám nem felejtett el, abban bizonyos vagyok. De isten tudja, vajon Mercédès gondol-e még rám. Úgy fogom szeretni önt, ahogy apámat szerettem.

- Jól van - mondta a fogoly -, viszontlátásra holnap.

E néhány szó úgy hangzott, hogy Dantès megnyugodott. Nem kért többet, felállt, ismét óvatosan elrejtette a falból kiszedett törmeléket, és visszahúzta ágyát a falhoz.

Ettől kezdve Dantès egészen átadta magát boldogságának. Többé nem lesz hát egyedül, sőt, talán ki is szabadul. Legrosszabb esetben azonban, ha fogoly marad, akkor is lesz egy társa, és a megosztott fogság már csak fél fogság. A közösen elmondott panaszok csaknem imádságszámba mennek. A kettesben mondott imádság pedig már csaknem hálaadás.

Dantès egész nap fel és alá járt zárkájában, szíve repesett örömeiben. Ez az öröm időnként fojtogatta, ilyenkor leült az ágyára, és kezét mellére szorította. A legkisebb zajra, amely a folyosóról behallatszott, az ajtóhoz ugrott. Egyszer-kétszer átvillant agyán a rémület, hogy el találják választani attól az embertől, akit nem is ismer, de máris jó barátjaként szeret. Elhatározta: ha a börtönőr esetleg elhúzza az ágyat, és lehajol, hogy megvizsgálja az üreget, azonnal összetöri a fejét azzal a kővel, amelyen a korszója áll.

Halálra ítélnék, tudja jól. De vajon nem halt volna meg amúgy is már életuntságában és kétségbeesésében, ha az a csodálatos zaj vissza nem adja az életnek?

Este bejött a börtönőr. Dantès az ágyán feküdt, úgy érezte, így jobban eltakarja a befejezetlen nyílást. Bizonyára különös módon tekintett az alkalmatlan látogatóra, mert az így szólt:

- No, mi az, csak nem bolondult meg újra?

Dantès nem válaszolt, félt, hogy izgatott hangja elárulja. A börtönőr fejét csóválva távozott.

Amint beállt az éjszaka, Dantès azt hitte, hogy szomszédja felhasználja a csendet és a sötétséget, hogy újabb beszélgetésbe kezdjen vele, de csalódott. Az éjszaka eltelt anélkül, hogy lázas várakozására bármilyen zaj is felelt volna. De másnap, a reggeli látogató után, amint éppen elhúzta ágyát a faltól, egyenlő időközben három koppanást hallott. Térdre esett.

- Ön az? - kérdezte. - Itt vagyok!

- Börtönőre már elment? - kérdezte a hang.

- El - válaszolta Dantès -, már csak este jön vissza. Tizenkét óra hosszat szabadok vagyunk.

- Akkor kezdek a munkát? - kérdezte a hang. - Ó, hogyne, hogyne, azonnal, most rögtön, könyörgök!

És ekkor Dantès, aki félig a nyílásban volt, úgy érezte, hogy az a darab föld, amelyre két kezével támaszkodik, megmozdul alatta. Hátravetette magát, erre egy csomó föld és levált kődarab omlott le egy lyukba. Ez a lyuk az alatt a nyílás alatt keletkezett, amelyet ő vájt. És ekkor a sötét lyuk alján, amelynek mélységét nem tudta felmérni meglátott egy fejet, két vállat, és végül egy egész embert, aki elég függén bújt ki a mesterséges nyílásból.

Egy olasz tudós

Dantès karjaiba zárta új barátját, akit oly régen és oly türelmetlenül várt, s az ablak felé vonta, hogy az ott beszüremelő kevéske napfény megvilágítsa a jövevény egész alakját.

Kistermetű ember volt, haja inkább a szenvedésektől, semmint a kortól fehér, átható tekintetű szeme sűrű, deres szemöldök mögé bújt, fekete szakálla egész mellét eltakarta; mély ráncok barázdálta sovány arc, jellegzetes arcvonásainak merészsége inkább szellemi képességekre, mint fizikai erőre vallott. A jövevény homloka verejtékes volt.

Ruházatának eredeti alakját lehetetlen volt megállapítani, mert foszlányokban csüngött rajta.

Legalább hatvanöt évesnek látszott, noha mozdulatainak bizonyos határozottsága arról tanúskodott, hogy talán fiatalabb, és csak a hosszú raboskodás miatt látszik öregnek.

A fiatalember kitörő öröme jólesett neki. E forró lélek érintésére mintha egy pillanatra felengedett volna lelkének fagyossága. Melegen megköszönte a szíves fogadtatást, noha csalódása nem volt csekély, hiszen a várt szabadság helyett egy másik zárkára talált.

- Legelőször is lássunk neki - mondta -, tüntessük el börtönőreink szeme elől bejáratom nyomait. Csak akkor közlekedhetünk nyugodtan, ha ők semmit sem sejtenek.

A nyíláshoz hajolt, fogta a követ, amelyet súlya ellenére könnyedén emelt meg, és a lyukba illesztette.

- Ezt a követ ugyancsak hanyagul szedte ki - jegyezte meg fejét csóválva. - Nem voltak szerszámjai?

- Hát önnek vannak? - kérdezte Dantès ámulva.

- Készítettem néhányat. Ráspoly kivételével mindenem van, ami szükséges: véső, fogó, emelő.

- De szeretném látni, hogy türelmes munkájával és ügyességével miket készített! - mondta Dantès.

- Tessék, itt van először is a véső.

Egy erős és éles lemezt vett elő. A véső nyele bükkfából volt.

- Ezt mivel csinálta? - kérdezte Dantès.

- Az ágyam egyik vaspántjával. Ezzel a szerszámmal vájtam ki az egész idevezető utat, amely csaknem ötven láb hosszú.

- Ötven láb! - kiáltott fel Dantès iszonyattal.

- Halkabban beszéljen, fiatalember. Gyakran megesik, hogy hallgatóznak a foglyok ajtajánál.

- Úgy tudják, hogy egyedül vagyok.

- Nem jelent semmit.

- Azt mondta, ötven lábnyi utat vájt ki, amíg ideért?

- Igen, körülbelül ekkora távolság választja el kettőnk zárkáját. Csakhogy én rosszul számítottam ki a kanyarulatot, mivel nincs mértani mérőeszközöm az arányos méretek megállapítására. A vélt negyven lábnyi ellipszis helyett ötven lábnyi mutatkozott. Azért hittem, mint már említettem, hogy a külső falhoz jutok el, keresztülfürom a falat, és a tengerbe vetem magam. Végighaladtam a folyosó hosszában, amelyre az ön zárkája nyílik, ahelyett hogy alatta mentem volna el. Minden munkám kárba veszett, mivel ez a folyosó egy örökkel teli udvarra vezet.

- Ez igaz - jegyezte meg Dantès. - De ez a folyosó az én zárkámnak csak egyik oldalát érinti, márpedig annak négy oldala van.

- Igen, ez kétségtelen, de az egyik falát maga a szikla alkotja. Minden szerszámmal felszerelt tíz vájárnak tízévi munkájára volna szüksége, hogy a sziklát keresztülfúrják. A másik fala az igazgató lakosztályának alapzatához kell hogy támaszkodjék; itt olyan pincébe esnénk, amely bizonyára kulccsal záródik, és elfognának bennünket. A negyedik oldal, várjon csak, hová nyílik a negyedik oldal?

Ezen az oldalon volt az a lőrés, amelyen keresztül beszűrődött a világosság. Ez a lőrés kifelé egyre keskenyedett, amíg csak a világosságig nem ért. Egy gyermek sem tudott volna átbújni rajta, és egyébként is háromsoros vasrostély zárta el. Így hát a leggyanakvóbb börtönőrnek sem volt oka itt a szökéstől tartani.

E szavaknál a jövevény az ablak alá húzta az asztalt.

- Másson fel az asztalra - mondta Dantèsnek.

Dantès engedelmességet kitalálta társának tervét, hátát a falnak vetette, s odanyújtotta neki a kezét.

És az az ember, aki zárkája számával nevezte meg magát, és akinek igazi nevét Dantès még most sem tudta, sokkal könnyebben ugrott fel, mint ahogy koránál fogva várni lehetett volna. A macskához vagy a gyíkhöz illő fürgeséggel először az asztalra lépett, az asztalról Dantès kezére, majd a vállára. Odafent kétrét görnyedt, mert a zárkaboltozat miatt nem tudott felegyenesedni, fejét az első rács-sor közé fúrta, és így le tudott nézni a magasból.

Egy perccel később gyorsan visszahúzta a fejét.

- Ó, ó - mondta -, jól sejtettem. - Ezzel Dantès mellett lecsúszott az asztalra, az asztalról pedig a földre ugrott.

- Mit sejtett jól? - kérdezte aggódva a fiatalember, és szintén leugrott.

Az öreg fogoly gondolkozni kezdett:

- Igen - mondta -, ez az. Zárkájának negyedik fala egy külső folyosóra néz, ez valami körbefutó párkányon van, amelyen az őrzékek haladnak keresztül, és az őrszemek strázsálnak.

- Bizonyos benne?

- Láttam a katona csákóját, puskája csövét, és csak azért vonultam vissza olyan hirtelen, mert attól tartottam, hogy ő is meglát engem.

- No és? - folytatta Dantès.

- Láthatja, hogy az ön zárkáján keresztül lehetetlen megszökni.

- Tehát? - kérdezte a fiatalember.

- Tehát - felelte az öreg fogoly -, legyen meg az Isten akarata.

És az öregember arcán keserű lemondás tükröződött.

Dantès csodálattal nézte ezt az embert, aki oly nagy bölcsességgel tudott lemondani nagyon régen dédelgetett reménységéről.

- Nem mondaná meg most, hogy kicsoda ön? - kérdezte.

- Ó, istenem, dehogynem, ha ez még érdekli önt, hiszen most már nem veheti semmi hasznomat.

- Dehogynem. Megvigasztalhat engem, támogathat, mert úgy látom, ön erős az erők között.

Az abbé szomorúan mosolygott.

- Faria abbé vagyok - mondta -, 1811 óta fogoly, mint ahogy már tudja, If várában. De Fenestrelle erődjébe bezárva is töltöttem három esztendőt. 1811-ben Piemontból Franciaországba hoztak át. Akkor tudtam meg, hogy a sors, amely abban az időben, mintha csak az ő akaratának lett volna alávétve, fiúgyermeket ajándékozott Napóleonnak, és hogy ez a gyermek még a bölcsőben megkapta a

„Római Király” címet. Akkor még nem is sejtettem mindazt, amit ön az imént közölt velem: hogy négy évvel később ez az óriás összeomlik. Ki uralkodik most Franciaországban? II. Napóleon?

- Nem, XVIII. Lajos.

- XVIII. Lajos! XVI. Lajos testvére! Az ég útjai különösek és titokzatosak. Mi célja lehetett a Gondviselésnek azzal, hogy megalázza azt az embert, akit előbb magasba emelt, és felemelje azt, akit előbb megalázott?

Dantès tekintetével végigmérte az abbét, aki egy percre megfedkezett saját sorsáról, hogy a nagyvilág sorsával foglalkozzék.

- Igen, igen - folytatta -, így van ez Angliában is. I. Károly után Cromwell, Cromwell után II. Károly, és talán II. Jakab után valamelyik vő vagy rokon, valamelyik orániai herceg, egy *stathouder*¹⁴, aki királlyá verekszi fel magát, utána új engedmények a népnek, majd alkotmány, azután a szabadság! Ön meglátja majd ezt, fiatalember - mondta, ismét Dantèshez fordulva. Csillogó, mély tekintettel nézte, ahogy csak a próféták nézhettek. - Magának még van hozzá ideje, hogy meglássa, meg is fogja látni.

- Igen, ha kijutok innen.

- Ah, igaz is - jelentette ki Faria abbé. - Foglyok vagyunk, de vannak pillanatok, amikor megfedkezem róla, mikor szabadnak hiszem magamat, mert szemem áthatol a falakon, amelyek körülvesznek.

- De hát miért van ön bezárva?

- Én? Mert 1807-ben arról a tervről álmodtam, amelyet 1811-ben Napóleon meg akart valósítani, mert, mint Machiavelli az apró hercegecskék között, akik Olaszországból zsarnoki és gyenge kis királyságok fészket csináltak: egységes, nagy császárságot akartam, amely szilárd és erős. Azt hittem, hogy rátaláltam az én Cesare Borgiámra, pedig csak egy megkoronázott fajankót leltem, aki úgy tett, mintha megértene engem, csak hogy könnyebben elárulhasson. Ez volt VI. Sándor és VII. Kelemen terve is. De ez a terv mindig meg fog hiúsulni, mivel ügyetlenül fognak hozzá, és mert Napóleon sem tudta befejezni. Olaszország el van átkozva!

Az öregember lehajtotta fejét.

Dantès nem értette, hogyan kockáztathatta valaki az életét ilyen érdekek miatt. Igaz, hogy ismerte Napóleont, hiszen látta és beszélt is vele, de azt nem is sejtette, hogy ki volt VII. Kelemen és VI. Sándor.

- Nem ön az a pap - kérdezte Dantès, és kezdte maga is azt hinni, amit a börtönőr mondott, és amit általában egész If várában hittek -, nem ön az a pap, akiről úgy vélik... úgy vélik, hogy beteg?

- Akit bolondnak tartanak, így akarta mondani, ugye?

- Ezt nem mertem - felelte Dantès mosolyogva.

- Igen, igen - folytatta Faria keserű nevetéssel -, én vagyok az, engem tartanak bolondnak. Én szórakoztatom már jó ideje a börtön lakóit, én mulattatnám a kisgyermeket, ha volnának gyermekek a reménytelen fájdalomnak e lakóhelyén.

Dantès egy pillanatig mozdulatlanul és némán állt.

- Így hát már lemondott a menekülésről? - kérdezte.

- Lehetetlennek tartom a menekülést. Ha azt kíséreljük meg, ami Isten akarata ellen van, ez annyi, mintha fellázadnánk Isten ellen.

- Miért csügged? Sok volna azt kívánni a Gondviseléstől, hogy egy csapásra minden sikerüljön. Nem kezdhethé újra más irányban azt, amit eddig csinált?

---

¹⁴ Az orániai hercegek címe (helytartó).

- Tudja-e ön, mit csináltam, hogy újrakezdekről beszél? Tudja-e, hogy négy évre volt szükségem, amíg elkészítettem a szerszámaimat? Tudja-e, hogy két év óta árok és vajak ebben a földben, amely olyan kemény, akár a gránit? Tudja-e, mennyi követ kellett kiszednem, akkora köveket, amelyekről valaha nem hittem volna, hogy meg tudom mozdítani, tudja-e, hogy egész napok teltek el ebben a titáni munkában, és hogy néha, esténként, boldog voltam, ha egy hüvelyknyi darabot le tudtam faragni abból a régi cementből, amely éppen olyan kemény lett, mint maga a kő? Tudja-e, tudja-e, hogy mindazt a földet és törmelékét, amelyet kiszedtem, el kellett helyeznem, és ezért át kellett fúrnom egy lépcső boltívet, ennek üregébe raktam be a törmelékét, és az üreg már úgy tele van, hogy többé egy szemernyit sem tudnék hová elhelyezni? És tudja-e végül, hogy azt hittem, mind e munkám végeztével célhoz érek? Csak annyi erőm maradt, hogy befejezzem feladatomat, és íme, Isten nemcsak elodázza, hanem ki tudja, milyen sokáig késlelteti célom megvalósítását. Ah, azt mondom önnek ismét: nem csinállok már semmit, hogy visszanyerjem szabadságomat; mivel Isten akarata az, hogy mindörökre elveszítsem.

Edmond lehajtotta fejét, mert nem akarta bevallani ennek az embernek, mennyire örül, hogy társra talált, és az örömtől nem tud illően részt venni fogolytársának fájdalmában.

Faria abbé leült Edmond ágyára, Edmond pedig állva maradt.

A fiatalember még sohasem gondolt szökésre. Némely dolog annyira lehetetlennek látszik, hogy az embernek eszébe sem jut megkísérelni, és ezért ösztönösen kerüli. Ötven lányit vájni a föld alatt, erre a műveletre rááldozni három év munkáját, hogy siker esetén eljusson egy tengerre néző, meredek szakadék fölé, ötven, hatvan, talán száz lányi magasságból vetni le magát, hogy estében szétzúzza a fejét valamelyik sziklán, ha ugyan az örök golyója már előbb meg nem öli, arra kényszerülni, hogy ha mindezt a sok veszedelmet túl is éli, úszva tegyen meg egy mérföldnyi utat - ez sokkal több volt, semhogy le ne mondjon róla, és láttuk, Dantèsnek örökre le kellett erről mondania.

Most azonban, hogy a fiatalember látta, mennyi akaratereővel ragaszkodott az élethez az aggastyán, és milyen kétségbeesett elhatározásra szánta el magát, gondolkodóba esett, és mérlegelni kezdte saját bátorságát. Másvalaki megkísérelte azt, amire ő sohasem gondolt. Egy nála idősebb, gyengébb és ügyetlenebb ember türelemmel és leleményesen megszerezte magának mindazokat a szerszámokat, amelyekre ehhez a hihetetlen művelethez szüksége volt. Ha e művelet bármelyik részletét rosszul tervezte volna ki, már belebukott volna. Egy másik ember mindezt megcselekedte, Dantèsnek tehát semmi sem volt lehetetlen; Faria keresztülfúrt ötven lányit, ő át fog fújni százat. Faria ötvenéves, és három évet szentelt munkájának, ő csak feleannyi idős, ő hat évet fog rááldozni. Faria, az abbé, a tudós, a pap, nem félt megkockáztatni, hogy átússzon If várából Daume, Ratonneau vagy Lemaire szigetére ő, Edmond, a tengerész, ő, Dantès, a vakmerő bűvárúszó, aki gyakran merült le a tenger fenekére egy korallágért, vajon habozna-e, ha úszva kellene megtennie egy mérföldet? Mit jelent egy mérföldnyit úszni? Egy órát? Ugyan, hát nem maradt ő akárhányszor órák hosszat a tengerben anélkül, hogy lábát a partra tette volna? Nem, nem, Dantèsnek csak arra volt szüksége, hogy ez a példa bátorságot öntsön belé. Mindazt meg fogja tenni, amit egy másik ember már megtett vagy megtehetett volna.

A fiatalember elgondolkozott.

- Rátaláltam arra, amit ön keresett - mondta az aggastyánnak.

Faria megremegett.

- Ön? - mondta. Felemelte a fejét, és tekintete elárulta, hogy ha Dantès igazat mondott, az abbé csüggedése hamarosan véget ér. - No lássuk, hát mire talált rá?

- Az a folyosó, amelyet ön keresztülfúrt, hogy saját zárkájából ide jusson, ugyanabban az irányban halad, mint a külső folyosó, ugye?

- Úgy van.

- Nem is lehet távolabb tőle, csak mintegy tizenöt lépésnyire?

- Legfeljebb.

- Nohát! A folyosó közepe felé, keresztbe fúrunk egy utat. Ezúttal számításai legyenek pontosabbak. Kijutunk a külső folyosóra. Megöljük az őrt és elmenekülünk. Ahhoz, hogy ez a terv sikerüljön, nem kell más, csak bátorság és erő. Ön bátor, erőben pedig nekem nincs hiányom. Nem beszélek türelemről: ön már bebizonyította türelmét, és én is bizonyosságot fogok adni a magaméról.

- Egy pillanat - felelte az abbé. - Ön, kedves barátom, nem tudja, milyen természetű az én bátorságom, és hogy mire tartogatom az erőmet. Ami a türelmet illeti, úgy gondolom, eléggé türelmes voltam, amikor minden áldott reggel újrakezdtém azt, amit éjszaka végeztem, és minden éjjel folytattam nappali munkámat. De figyeljen jól ide, fiatalember: én hittem, hogy Istent szolgálom, ha kiszabadítom egy teremtményét, aki, mivel ártatlan volt, jogtalanul volt elítélve.

- Hát most már másképpen áll a dolog? - kérdezte Dantès. - Most, hogy velem találkozott, már bűnösnek tartja magát?

- Nem, de nem is akarok azzá lenni. Mostanáig csak tárgyakkal volt dolgom, ön pedig azt akarja, hogy emberekkel is dolgom legyen. Keresztülfürhettam egy falat, szétrombolhattam egy lépcsőt, de nem dőfök keresztül egy emberi mellett, és nem oltok ki egy emberi életet.

Dantès meglepetten bámult az öregemberre.

- Hogyan - mondta -, önt visszatarthatná ilyen lekiismereti kérdés, amikor arról van szó, hogy visszaszerezze a szabadságát?

- De hát vajon ön miért nem ütötte agyon egy este börtönőrt az asztal lábával - kérdezte Faria -, vajon miért nem kapta magára annak ruháját, és miért nem próbált így elmenekülni?

- Mert nem jutott eszembe - válaszolta Dantès.

- Mert ösztönösen borzad az ilyen büntől, olyannyira, hogy még csak nem is gondolt rá - folytatta az öreg. - Mert az egyszerű és megengedett dolgokkal kapcsolatban természetes vágyaink is tudunkra adják, hogy nem tértünk le a helyes útról. A tigrisnek természetes, hogy vért ontson, ez az életformája, a rendeltetése, csak arra van szüksége, hogy szimata hírül adja: zsákmány van a közelben. Ő rögtön ráveti magát a zsákmányra és szétszagatja. Ez természetes ösztöne, ennek engedelmessé válik. Az ember ellenben iszonyodik a vértől, nem a társadalom, hanem a természet törvényei tartják vissza a gyilkolástól.

Dantès összezavarodott: valóban ez volt a magyarázata annak, ami tudán kívül elméjében vagy még inkább a lelkében lezajlott, mert vannak olyan gondolatok, amelyek az agyból erednek, és vannak olyanok, amelyek a szívből fakadnak.

- És azután - folytatta Faria - idestova tizenkét esztendeje, hogy börtönben vagyok, és gondolatban minden híres szökést magam is megkíséreltem. Csak ritkán láttam sikeres szökést. A szerencsés szökések, a sikerrel koronázottak mindig azok, amelyeket gondosan kiterveltek és lassan készítettek elő. Ilyen módon szökött meg Vincennes várából Beaufort herceg, Fort-l'Evêque-ből Dubuquoi abbé és a Bastille-ből Latude. Vannak olyanok is, amelyek a véletlennek köszönhetőek, ezek a legjobbak. Várjunk valami alkalomra, higgyen nekem, és ha úgy adódik, éljünk az alkalommal.

- Ön várhatott - jegyezte meg Dantès sóhajtva. - A hosszan tartó munka lekötötte minden percét, és amikor nem volt tennivalója, amely elszórakoztassa, megvolt a reménysége, és az megvigasztalta.

- Meg én nemcsak ezzel foglalkoztam ám - mondta az abbé.

- Hát még mit csinált?

- Írtam vagy tanultam.

- Hát adtak papirost, tollat meg tintát?

- Nem - felelte az abbé -, csináltam magamnak.

- Papirost, tollat és tintát csinált magának? - kiáltott Dantès.

- Igen.

Dantès bámulattal nézett erre az emberre, de alig akart hinni a fülének, Faria észrevette ezt a kis hitetlenkedést.

- Majd ha eljön hozzám - mondta -, megmutatom egy kész művemet, egész életem gondolatainak, kutatásainak és elmélkedéseinek eredményét, mert sok gondolatom támadt a római Colosseum árnyékában, Velencében a San Marco-oszlop lábánál állva, Firenzében az Arno partján, és nem is sejtettem, hogy egyszer majd If várának négy fala közt börtönőreim időt engednek hozzá, hogy mindezt leírjam. Művem: *Értekezés az egységes monarchia lehetőségéről Olaszországban*. Nagy negyedrét kötet lesz.

- És mire írta?

- Két ingre. Feltaláltam egy szert, amely a vásznat olyan simává teszi, mint a pergamen.

- Ön tehát vegyész?

- Egy kissé. Ismertem Lavoisier-t, és jó viszonyban vagyok Cabanisszal.

- De e mű megírásához történelmi kutatásokra volt szüksége. Voltak hát könyvei?

- Rómában mintegy ötezer kötetes könyvtáram volt. Azzal, hogy ezeket többször végigolvastam, rájöttem, hogy ha jól kiválasztunk százötven könyvet, megtaláljuk bennük mindazt, amit tudnunk kell, ha nem is az emberi ismeretek összességét. Életem három esztendejét áldoztam arra, hogy újra meg újra elolvassam ezt a százötven kötetet, úgyhogy csaknem szó szerint tudtam már őket, amikor letartóztattak. Börtönömben egy kis megerőltetéssel sikerült mindenre visszaemlékezni. Így hát ma is el tudom mondani Thukididész, Xenophón, Plutarchos, Titus Livius, Tacitus, Strada, Jornandes, Dante, Montaigne, Shakespeare, Spinoza, Machiavelli és Bossuet egyes műveit. Csak a legfontosabakat említem.

- Ön tehát több nyelven beszél?

- Öt élő nyelven beszélek: németül, franciául, olaszul, angolul és spanyolul. Az ógörög segítségével megértem a modern görögöt is, csak gyengén beszélem, de most tanulom éppen.

- Most tanulja? - kérdezte Dantès.

- Most, összeállítottam egy szótárt azokból a szavakból, amelyeket ismerek, rendbe szedtem, összeraktam, ide-oda forgattam, míg csak nem tudtam velük kifejezni gondolataimat. Csaknem ezer szót tudok, ennyi kell nekem szigorúan véve, noha azt hiszem, a szótárakban százezer is van. Nem leszek ugyan valami ékesszóló, de remekül meg tudom értetni magam, és ez elég nekem.

Edmond csodálata nőttön-nőtt, amint ennek a különös embernek szinte természetfölötti képességeit megismerte. Szerette volna bármilyen fogyatékoságon rajtakapni, és azt kérdezte:

- De ha nem adtak önnek tollat - mondta -, mivel tudta megírni ezt a terjedelmes értekezést?

- Kitűnő tollakat készítettem, többre is becsülnék őket a szokásos tollaknál, ha ismernék az anyagát. Azoknak az óriási tőkehalaknak a fejporcogójából készítettem, amelyeket böjtös napokon tálalnak fel nekünk. Mindig örömmel várom a szerdai, a pénteki és a szombati napot, amikor szaporíthatom tollkészletemet, mert történelmi munkám írása, bevallom, a legkedvesebb foglalkozásom. Amikor a múltba merülök, elfelejtem a jelent. Amidőn szabadon és függetlenül járok-kelek a történelemben, nem jut eszembe, hogy börtönben vagyok.

- De hát a tinta? - kérdezte Dantès. - Miből készítette a tintát?

- Valamikor volt egy kéménylyuk a zárkában - felelte Faria. - Ezt a kéménylyukat kétségtelenül kevéssel idejöttöm előtt tömhették be, de számos éven át tüzeltek benne, így tehát az egész belseje csupa korom. Ezt a kormot feloldom abban az adag borban, amelyet vasárnaponként adnak, és máris kész a kitűnő tinta. A legfontosabb megjegyzéseket a véremmel írom meg olyan módon, hogy beleszúrok az ujjamba.

- És mikor láthatom mindezt? - kérdezte Dantès.

- Amikor akarja - válaszolta Faria.

- Ó, hát azonnal! - kiáltott a fiatalember.

- Jöjjön hát utánam - mondta az abbé.

Ezzel bebújt a föld alatti folyosó bejáratán és eltűnt. Dantès követte.

Az abbé zárkája

Miután Dantès teljesen meggörnyedve, de azért könnyűszerrel átmászott a föld alatti átjárón, elérkezett annak a folyosónak a túlsó oldalára, amely az abbé zárkájába vezetett. Az átjáró egyre szűkült, csak nagy ügyel-bajjal, kúszva juthatott át rajta. Az abbé zárkája kövezett volt. A leg-sötétebb sarokban levő egyik kő kiemelésével kezdte el valamikor az abbé azt a fásztó munkát, amelynek befejezését már ismerte Dantès.

A fiatalember, alighogy bejutott és felegyenesedett, nagy figyelemmel kezdte vizsgálni a zárkát. Első látásra semmi különösét sem vett észre.

- Jól van - jegyezte meg az abbé -, még csak negyed egyre jár, van jó néhány óránk.

Dantès körülnézett, kereste az órát, amelyről az abbé ilyen pontosan leolvasta az időt.

- Nézzen arra a fénysugárra, amely az ablakon beszűrődik - mondta az abbé -, azután nézze meg azokat a vonalakat, amelyeket a falra rajzoltam. Ezeknek a vonalaknak köszönhetem, hogy pontosabban tudom az időt, mintha zsebórámm volna, mert az óra elromolhat, de nap és föld sohasem, márpedig én ezeket a vonalakat a föld kettős mozgásának és a nap ellipszis alakú pályájának megfelelően rajzoltam meg.

Dantès nem értette meg ezt a magyarázatot. Amikor látta, hogy a nap felkel a hegyek mögött, és lenyugszik a Földközi-tengerbe, mindig azt hitte, hogy a nap mozog, nem pedig a föld. A földgolyó e kettős mozgását, amelyből ő semmit sem érzett, szinte hihetetlennek találta. Társának minden szava a tudomány titkait tárta elé, amelyeknek éppolyan csodálatos lehetett a mélyére hatolni, mint azoknak az arany- és gyémántbányáknak, amelyeket még úgyszólván gyerekkorában látott a Guzaratében és Golkondóban tett utazása alkalmával.

- Kérem szépen - mondta az abbénak -, szeretném már látni a kincseit.

Az abbé a kéménylyukhoz lépett, és a vésővel, amelyet eddig a kezében tartott, kiemelte azt a követ, amely valamikor a tűzhely volt, és amely elég mély üreget takart. Ebben az üregben voltak elrejtve mindazok a tárgyak, amelyekről Dantèsnek beszélt.

- Mít akar legelőször látni? - kérdezte.

- Mutassa meg azt a nagy művét, amelyet az olasz királyságról írt.

Faria az értékes szekrényből három vagy négy összegöngyölt vászontekercset vett elő, amelyek úgy voltak egymásra hajtva, mint a papirusz levelei. Ezek a mintegy négy hüvelyk széles és tizenhét hüvelyk hosszú, megszámozott vászonsíkok Dantès számára érthető írással voltak írva, minthogy az abbé az anyanyelvén, vagyis olaszul fogalmazta meg gondolatait. Dantès pedig provence-i volt, s így tökéletesen megértette az olasz szöveget.

- Látja - mondta az abbé -, minden itt van. Talán még csak egy hete, hogy odaírtam a vége szót a hatvannyolcadik csík alá. Ráment két ingem és valamennyi zsebkendőm. Ha valaha is kiszabadulok, és akad Olaszországban nyomdász, aki ki meri nyomtatni, híres ember leszek.

- Igen - válaszolta Dantès -, így igaz. És most nagyon kérem, mutassa meg a tollakat, amelyekkel ezt a művet írta.

- Tessék - felelte Faria.

Egy hat hüvelyk hosszúságú pálcikát mutatott, amely olyan vastag volt, mint egy ecset nyele. A pálcika végére fonállal rákötözött porcogó, amelyről az abbé már beszélt Dantèsnek, még nedves volt a tintától. Éppúgy hegyben végződött, és éppúgy be volt hasítva, mint a rendes tollak.

Dantès jól megvizsgálta, és kereste szemével azt a szerszámot, amellyel ilyen tökéletesen ki lehetett nyesegetni.

- Ah, igen - mondta Faria -, a bicskát keresi, ugye? Ez a mesterművem. Egy régi vas gyertyatartóból készítettem, éppúgy, mint ezt a kést.

A zsebkés úgy vágott, mint valami borotva. Még jobb is volt a borotvánál, mert késnek és törnek egyaránt használni lehetett. Dantès ugyanazzal a figyelemmel vizsgálta ezeket a különböző tárgyakat, mint ahogy a marseille-i ritkaságok boltjában megbámulta néha a vademberek készíttette szerszámokat, amelyeket a déli tengerekről hoztak magukkal a tengerjáró hajók kapitányai.

- Ami a tintát illeti - mondta Faria -, azt már tudja, hogyan gyártottam. Annyit készítek belőle, amennyire éppen szükségem van.

- Egy dolgon csodálkozom - mondta Dantès -, azon, hogy a nappalok elegendők voltak mindennek az elvégzésére.

- Az éjszakák is rendelkezésemre álltak - válaszolta Faria.

- Éjszakák! Macskaszeme van hát önnek, hogy éjjel is lát?

- Nem, hanem Isten értelmet adott az embernek, hogy ezzel pótolja érzékei fogyatékoságát. Szereztem magamnak világítást.

- Ugyan hogy?

- A kapott húsról leszedem a zsiradékot, kiolvasztom és valami sűrű olajfélét készítek belőle. Nézze, itt van a gyertyám.

Az abbé olyanféle mécseszt mutatott Dantèsnek, mint amelyet körmenetekben használnak.

- És tüzet hol szerzett?

- Itt van két kovakő és egy kanóc.

- És gyújtószer?

- Bőrbetegséget színleltem, kértem egy kis ként, és meg is kaptam.

Dantès az asztalra rakta a kezében tartott tárgyakat, és lehajtotta fejét, mert meg kellett hajolnia a szellem állhatatossága és ereje előtt.

- Ez még nem minden - folytatta Faria -, mert nem szabad minden kincset egy helyre dugni. Zárjuk le most ezt.

A kőlapot a helyére rakták, az abbé egy kis port szórt rá, a lábával kissé le is taposta, hogy minden nyomot eltüntessen, azután az ágyához lépett és félrehúzta.

A fekvőhely mögött egy nyílás volt, amelyet egy kő csaknem tökéletesen elzárt. Ebben a nyílásban volt elrejtve egy huszonöt-harminc láb hosszúságú kötélletra.

Dantès jól megnézte; a kötélen olyan erős volt, hogy minden próbát kiállhatott.

- Honnan szerezte ehhez a csodálatos munkához szükséges kötelet? - kérdezte Dantès.

- Fenestrelle-ben háromévi fogságom alatt először meglevő ingeim, majd a lepedőim szegélyét szálakra bontottam. Mikor áthoztak If várába, módját ejtettem, hogy magammal hozzam ezeket a cafrangokat. Itt azután folytattam a munkát.

- De hát nem vették észre, hogy az ágy lepedőiről hiányzik a szegély?

- Újra elvarrtam őket.

- Mivel?

- Ezzel a tűvel.

Az abbé kitárta ruhája foszlányait, és egy hosszú, hegyes és még befűzött szálkát mutatott, amelyet magánál hordott.

- Igen - folytatta Faria. - Eleinte arra gondoltam, hogy leszedem a rácsokat, és elmenekülök ezen az ablakon keresztül, amely egy kissé szélesebb, mint az öné, ahogy láthatja is. Sőt, szökésem előtt még meg is nagyobbítottam volna. De akkor rájöttem, hogy az ablak egy belső udvarra nyílik, és tervemet, mint igen bizonytalanul, elvettem. A kötélletrát azonban, egy előre nem látott eset reményében, megőriztem valami véletlen adta szökéshez, amilyenről már beszéltem.

Dantès, bár úgy látszott, hogy a létrát vizsgálgatja, most mégis másra gondolt. Különös ötlete támadt. Arra gondolt, hogy ez a nagyon értelmes, találékony és eszes ember talán világosabban látna az ő szerencsétlensége homályában, amelyre ő maga sohasem talált magyarázatot.

- Mire gondol? - kérdezte az abbé mosolyogva, mert Dantès elmélyedését a legnagyobb fokú csodálatnak hitte.

- Először is arra a hatalmas szellemi erőre gondolok, amelyre szüksége volt, hogy odáig eljusson, ahol most tart. Mit tudott volna véghezvinni, ha szabadon élhetne?

- Talán semmit. Meglehet, hogy agyamnak ez a tútelítettsége haszontalanul elpazarlódott volna. Szerencsétlenség kell ahhoz, hogy kiaknázzuk az emberi értelem titkos képességeit. Nyomás kell hozzá, hogy felrobbanjon a puskapor. A fogság egy pontba sűrítette az én itt-ott szétszórt tehetségeimet, ezek egy szűk helyen összeütköztek, és, mint tudja, a felhők összeütközéséből villamosság lesz, a villamosságból villám és a villámból fény.

- Nem, nem tudok semmit - jelentette ki Dantès, tudatlansága miatt leverten. - A mondottaknak egy részét nem értem. Ön igazán boldog lehet, hogy olyan sokat tud!

Az abbé mosolygott.

- Ön két dologra gondolt, így mondta az imént, ugye?

- Igen.

- És velem csak az egyiket közölte. Mi a másik?

- A másik az, hogy ön elbeszélte nekem az életét, de az én sorsomat nem ismeri.

- Fiatalember, ön még sokkal rövidebb ideje él, semhogy valami valóban fontos eseményről számolhatna be.

- Egy végzetlen szerencsétlenségről adhatok számot - felelte Dantès. - Egy olyan szerencsétlenségről, amelyet igazán nem érdemeltem meg. Szeretném az emberekre hárítani a felelősséget boldogtalanságomért, hogy ne káromoljam az Istent, mint ahogy olykor megtettem.

- Ön tehát azt állítja, hogy ártatlan abban, amivel vádolják?

- Teljesen ártatlan vagyok, arra a két lényre esküszöm, akiket szeretek, apámra és Mercédésre.

- Akkor hát - mondta az abbé, bezárva rejtekhelyét és ágyát helyére tolva -, mondja el nekem a történetét.

Ekkor Dantès elmesélte azt, amit a történetének nevezett. Ez egy indiai utazásra és két-három olyan útra szorítkozott, amelyet a Levantén tett. Végül elérkezett utolsó hajóútjához, Leclère kapitány halálához, és ahhoz a csomaghoz, amelyet átadott a főmarsallnak, a főmarsallal való találkozásához, ahhoz a levélhez, amelyet az küldött vele, és amely egy bizonyos Noirtier úrnak szólt. Végül eljutott Marseille-be való megérkezéséhez, apjával való találkozásához, Mercédès iránt érzett szerelméhez, az eljegyzési lakomához, letartóztatásához, a kihallgatáshoz, ideiglenes fogságához az igazságügyi palotában, majd végleges fogságához If várában. Dantès attól kezdve, hogy idekerült, nem tudott semmiről, még azt sem tudta, mennyi ideje van börtönben.

Mikor vége volt a történetnek, az abbé elgondolkozott.

- Van egy mély értelmű jogi felfogás - mondta kis idő múlva - arra vonatkozóan, amit az imént mondtam önnek, vagyis a rossz gondolat szülőanyja rendszerint elferdült lelki alkat, mert az ember természeténél fogva borzad a bűntől. A civilizáció azonban adott nekünk ínséget, bűnöket, mesterséges vágyakat, amelyek olykor arra kényszerítenek, hogy elfojtsuk jó ösztöneinket, és rosszra vezetnek bennünket. Innen származik ez az alapelv: „Ha rá akarsz találni a bűnösre, keresd meg előbb azt, aki hasznát látta volna az elkövetett bűnnek.” Kinek lehetett előnyös az, hogy ön eltűnjék?

- Senkinek sem, istenem! Hisz olyan kis senki voltam én.

- Ne feleljen így, mert ez a felelet nem ésszerű és nem bölcs. Minden viszonylagos, kedves barátom, kezdve a királytól, aki útjában áll leendő utódjának, egészen addig a kistisztviselőig, aki a számszelethez áll útjában. Ha meghal a király, a koronát az utód örökli. Ha a kistisztviselő meghal, a számszeletti örököl ezerkétszáz frank fizetést. Ez az ezerkétszáz frank fizetés az ő uralkodói fizetése. Neki erre a fizetésre éppen olyan szüksége van a megélhetéséhez, mint a királynak a tizenkétfélmillióra. A társadalmi létra legalacsonyabb fokától a legmagasabbig minden egyén körül elhelyezkedik egy kis érdekvilág, s ennek megvannak a maga örvényei és atomjai, mint Descartes világainak. Csakhogy ezek a világok, amint felfelé haladunk, egyre nagyobbak lesznek. Képzелjen el egy felfordított kúpot, amely egy állandó egyensúlyozás révén a csúcán tartja magát. Térjünk vissza hát az ön világára. Úgy volt, hogy önt a *Pharaon* kapitányává nevezik ki?

- Úgy volt.

- Egy szép fiatal lányt akart feleségül venni?

- Igen.

- Érdekében állt-e valakinek, hogy ön ne legyen a *Pharaon* kapitánya? Érdekében állt-e valakinek, hogy ne vegye feleségül Mercédès-t? Először az első kérdésre válaszoljon, mert rend a lelke mindennek. Érdekében állt-e valakinek, hogy ön ne legyen a *Pharaon* kapitánya?

- Nem. Nagyon szerettek a hajón. Ha a matrózok választhattak volna kapitányt, bizonyos, hogy engem választottak volna meg. Csak egyetlenegy embernek volt oka haragudnia rám, akivel kevéssel a történetek előtt összevesztem, párbajra is hívtam, de visszautasította.

- Nocsak! Hogy hívták ezt az embert?

- Danglars-nak.

- Mi volt ő a hajón?

- Számtiszt.

- Ha önt kinevezték volna kapitánnyá, megtartotta volna őt a régi helyén?

- Ha tőlem függ a dolog, nem tartottam volna meg, mert úgy vettem észre, nem egészen becsületesen vezette a számadásokat.

- Helyes. Na mármost, jelen volt-e valaki Leclère kapitánnyal való utolsó beszélgetésekor?

- Nem, kettesben voltunk.

- Hallhatta valaki a beszélgetésüket?

- Hallhatta, mert az ajtó nyitva volt, sőt... várjon csak... igen, igen, éppen akkor haladt arra Danglars, amikor Leclère kapitány átadta nekem a főmarsallnak szánt levelet.

- Jól van - mondta az abbé -, most már nyomom vagyunk. Vitt ön magával valakit, mikor Elba szigetén időzött?

- Senkit.

- Adott önnek valaki levelet?

- Adott, a főmarsall.

- Mit csinált ön ezzel a levéllel?
- Betettem az irattárcámba.
- Tehát az irattárcáját magával hordta? Hogy lehet az, hogy egy hivatalos írásokra méretezett tárcsa beférhetett egy tengerész zsebébe?
- Igaza van, irattárcám a hajón maradt.
- Tehát csak a hajón tette be a levelet az irattárcába?
- Igen.
- Porto Ferrajótól a hajóig mit csinált a levéllel?
- A kezemben tartottam.
- Akkor hát amikor ismét felszállt a *Pharaon*-ra, mindenki láthatta, hogy levél van a kezében?
- Mindenki.
- Danglars éppúgy, mint más?
- Danglars éppúgy, mint más.
- Most jól figyeljen: szedje össze minden emlékezőtehetségét. Vissza tud-e rá emlékezni, milyen kifejezésekkel volt megírva a feljelentő levél?
- Ó, hogyné! Háromszor is elolvastam, és minden szava belevésődött az emlékezetembe.
- Ismétlje el nekem.

Dantès igyekezett összeszedni gondolatait.

- Tessék - mondta -, szóról szóra ez volt:

A trón és a vallás egyik híve értesíti a királyi ügyész urat, hogy a Pharaon hajó Edmond Dantès nevű másodtisztje ma reggel megérkezett Szmirnából, miután hajójával előbb kikötött Nápolyban és Porto Ferrajón. A nevezettet Murat bízta meg, hogy levelet adjon át a bitorlónak, a bitorló pedig egy másik levelet küldött vele a párizsi bonapartista bizottság számára.

Bűnének bizonyítéka nyomban meglesz letartóztatása után, mert ez a levél vagy nála, vagy apjánál, vagy pedig a Pharaon hajón levő fülkéjében található.

Az abbé vállat vont.

- Világos, mint a nap - mondta -, önnek ugyancsak tiszta szívű embernek kellett lennie, hogy rögtön rá nem jött az egészsre.
- Azt hiszi? - kiáltott fel Dantès. - Hát ez már igazán gyalázatos dolog volna!
- Milyen volt Danglars rendes írása?
- Szép, dült betűs írás.
- És milyen volt a névtelen levél írása?
- Hátrafelé dültek a betűi.

Az abbé mosolygott.

- Torzított írás volt, ugye?
- Sokkal határozottabb volt, semhogy torzított lehetett volna.
- Várjon csak - mondta az abbé.

Fogta a tollát, vagyis inkább azt, amit ő ennek nevezett, bemártotta a tintába, és egy most elővett vászondarabkára bal kézzel leírta a feljelentés első két vagy három sorát.

Dantès visszahőkölt, és szinte rémülten tekintett az abbéra.

- Ó, csodálatos - kiáltott fel -, hogy hasonlít ez az írás ahhoz a másikhoz.

- Azért, mert a feljelentést bal kézzel írták. Valamit megfigyeltem - folytatta az abbé.

- Mit?

- Azt, hogy minden jobb kézzel írt írás különbözik egymástól, és minden bal kézzel írt írás hasonló.

- Hát ön mindent látott, mindent megfigyelt életében?

- Folytassuk.

- Ó, igen, igen!

- Térjünk át a második kérdésre.

- Hallgatom.

- Érdekében állt-e valakinek, hogy ön ne vegye feleségül Mercédést?

- Hogyne! Egy fiatalembernek, aki szerette őt.

- Mi a neve?

- Fernand.

- Spanyol név ez?

- Fernand katalán volt.

- Hihetőnek tartja-e, hogy ő írta a levelet?

- Nem! Ő legfeljebb leszúrt volna.

- Igaz, a spanyoloknak vérükben van a gyilkolás, de a gyávaságot nem ismerik!

- Egyébként - folytatta Dantès -, ő nem is tudott azokról az adatokról, amelyek a feljelentésben szerepeltek.

- Senkivel sem beszélt ezekről?

- Senkivel.

- Még a kedvesével sem?

- Még a menyasszonyommal sem.

- Akkor Danglars volt az.

- Ó, most már bizonyos vagyok benne.

- Várjon csak... Ismerte Danglars Fernand-t?

- Nem... de... emlékszem...

- Mire?

- Eljegyzésem előtt való este láttam őket egy asztalnál ülni Pamphile apó lugásában. Danglars nagyon barátságos volt és tréfálgzott, Fernand ellenben sápadt és zavart volt.

- Csak ketten voltak?

- Nem, volt velük egy harmadik társuk is, ez jó ismerősöm, egy Caderousse nevű szabó, bizonyára ő ismertette meg őket egymással. Caderousse azonban már akkor részeg volt. Várjon csak... várjon csak... Hogy is nem jutott ez az eszembe? Az asztalon, amelynél iszogattak, tinta, papiros és toll volt. (Dantès a homlokára bökött.) Ó, az aljasok! Az aljasok!

- Akar még valamit tudni? - kérdezte az abbé mosolyogva.

- Hogyne, hogyne, hiszen ön mindenbe belelát! Tudni akarom, miért hallgattak ki mindössze egyszer, miért nem állítottak bíróság elé, és hogyan zárhattak be ítélet nélkül?
- Ó - felelte az abbé -, ez már súlyosabb dolog. Az igazságszolgáltatásnak sötét és rejtélyes fordulatai vannak, és ezekbe nehéz behatolni. Az, amit mostanáig megállapítottunk a két barátjáról, gyerekjáték volt. Ebben az ügyben a legpontosabb adatokra lesz szükségem.
- Tessék kérdezni, mert ön igazán tisztábban látja az életemet, mint én magam.
- Ki hallgatta ki önt? A királyi ügyész, a helyettese vagy a vizsgálóbíró?
- A helyettes.
- Fiatal vagy öreg?
- Fiatal: huszonhét vagy huszonnyolc éves.
- Rendben van! Még nem lehetett romlott, de már becsvágyó - jelentette ki az abbé. - Hogyan viselkedett önnel?
- Inkább szelíden, mintsem szigorúan.
- Mindent elmondott neki?
- Mindent.
- És a kihallgatás során megváltozott a modora?
- Egy pillanatra megváltozott, mikor elolvasta azt a levelet, amely engem tönkretett. Mintha lesújtotta volna az én szerencsétlenségem.
- Az ön szerencsétlensége?
- Igen.
- Bizonyos benne, hogy az ön szerencsétlensége hatott így rá?
- Hát legalábbis nagy tettel bizonyította be.
- Hogyan?
- Elégette azt az egyetlen írást, amely engem tönkretehetett.
- Melyiket? A feljelentést?
- Nem, a levelet.
- Bizonyos ebben?
- A szemem láttára történt.
- Az már más. Ez az ember sokkal gonoszabb lehetett, mint azt ön hiszi.
- Becsületesre mondom, ön megrémít! - kiáltott fel Dantès. - Hát a világot csupa tigris és krokodilus népesíti be?
- Igen, csak hogy a kétlábú tigrisek és krokodilusok sokkal veszedelmesebbek, mint a négylábúak.
- Folytassuk, folytassuk.
- Szívesen. Ön azt mondja, hogy az az ember elégette a levelet, ugye?
- El bizony, és azt mondta: „Látja, ön ellen csak ez az egy bizonyíték van, és én azt most megsemmisítem.”
- Az ilyen viselkedés sokkal nagyszerűbb, semhogy természetes lehetett volna.
- Azt hiszi?
- Bizonyos vagyok benne. Kihez volt a levél címezve?

- Noirtier úrhoz, Párizsban, rue Coq-Héron 13. alá.
- Feltehető-e, hogy az ügyészhelyettesnek érdekében állott volna a levél eltűnése?
- Talán igen, mert kétszer vagy háromszor is megígértette velem, mint mondotta, saját érdekében, hogy senkinek sem beszéljek erről a levélről, sőt, arra is megesketett, hogy a címzett nevét senki előtt ki nem ejtem.
- Noirtier?... - ismételte az abbé. - Noirtier? Ismertem egy Noirtier-t a hajdani etrúriai királynő udvarában. Az a Noirtier girondista volt a forradalom idején. Hogy hívták azt az ügyészhelyettest?
- Villefort-nak.
- Az abbé felnevetett.
- Dantès elképedve nézte:
- Mi történt önnel? - kérdezte.
- Látja ezt a fénysugarat? - kérdezte az abbé.
- Látom.
- Nohát, most már világosabb előttem minden, mint ez a tiszta, ragyogó fénysáv. Szegény fiú, szegény fiatalember! És ez az ügyészhelyettes jó volt önhöz?
- Jó.
- Ez a derék ügyészhelyettes elégette, megsemmisítette a levelet?
- Igen.
- És a hóhérnak ez a becsületes szállítója megeskette önt, hogy a Noirtier nevet soha ki nem ejti?
- Igen.
- Ez a Noirtier, maga szerencsétlen vak ember, tudja-e, ki volt ez a Noirtier?... Ez a Noirtier az ő apja volt!

Ha villám csapott volna le Dantès lábához, és olyan örvényt nyitott volna meg előtte, amelynek mélyén maga a pokol van, az sem lehetett volna megsemmisítőbb, kétségbeejtőbb, mint ezek a váratlan szavak. Felállt, két kezébe szorította a fejét, mintha meg akarná akadályozni, hogy széthasadjon.

- Az apja! Az apja! - kiáltotta.
- Igen az apja, akit Noirtier de Villefort-nak hívnak - folytatta az abbé.

Hirtelen fény villant át Dantès agyán. Ebben a pillanatban ragyogó világosság árasztotta el mindazt, ami eddig homályos volt. Villefort-nak a kihallgatás alatti tétovázásai, az elégetett levél, a kierőszakolt eskü, az ügyészhelyettesnek szinte könyörgő hangja, s hogy fenyegetés helyett inkább esdekelt - mindez hirtelen eszébe villant. Kiáltás tört ki az ajkán, egy pillanatra megingott, akár egy részeg, azután odarohant a nyíláshoz, amely az abbé cellájából a sajátjába vezetett.

- Ó - mondta -, egyedül kellennem, hogy mindezt végiggondoljam.

Amint zárkájába ért, rázuhant ágyára. A börtönőr még este is ott találta; kimeredt szemmel, eltorzult arccal, de mozdulatlanul és némán ült ágyán, mint valami szobor.

Az elmélkedés órái alatt, amelyek úgy repültek el, mintha másodpercek lettek volna, borzasztó elhatározásra jutott, és rettentő fogadalmat tett!

Ebből az álmodozásból Dantèst egy hang ragadta ki, Faria abbé hangja. Faria, amikor börtönőre eltávozott tőle, átjött és meghívta Dantèst, hogy vacsorázzanak együtt. Az, hogy bolondnak, főleg pedig mulatságos bolondnak tartották, egy-két előnyt biztosított az öreg fogolynak. Vasárnaponként

például valamivel fehérebb kenyeret és egy kis üveg bort kapott. És mivel éppen vasárnap volt, az abbé meghívta ifjú társát, hogy megossa vele kenyerét és borát.

Dantès követte az abbét. Vonásai ismét kisimultak, megszokott arckifejezése visszatért, de olyan merevség és akaraterő rítt le róla, amely, bizvást mondhatjuk, elárulta, hogy nagy elhatározásra jutott.

Az abbé figyelmesen nézte.

- Sajnálom, hogy segítségére voltam ügyének felderítésében - mondta végül -, és bánom, hogy mondtam azt, amit mondtam.

- Ugyan miért? - kérdezte Dantès.

- Mert most olyan érzést csepegtettem a szívébe, amely eddig hiányzott belőle: a bosszúállást.

Dantès mosolygott.

- Beszéljünk másról - mondta.

Az abbé egy pillanatig nézte, azután szomorúan megcsóválta a fejét. Később, Dantès kérésének engedve, másról kezdett beszélni. Az öreg fogoly szavai, mint általában a sokat szenvedett emberek szavai, igen tanulságosak és érdekesek voltak, de sohasem önzőek. A szerencsétlen öregember sohasem beszélt saját szenvedéseiről.

Dantès csodálattal hallgatta az abbé minden szavát: néha olyasmiről esett szó, ami már nem volt ismeretlen Dantès előtt, vagy tengerészeti kérdések vetődtek fel, amelyekben otthonos volt. Máskor Faria ismeretlen dolgokat tárt fel a fiatalember előtt, és miként a sarki fény a hajósoknak déli vidékeken: fantasztikus, új megvilágításban fénylő tájakat és látóköröket fedett fel neki. Dantès megtanulta, milyen boldogság az értelmes léleknek, ha egy emelkedett szellemet erkölcsi, filozófiai vagy társadalmi kérdések magasságaiba követhet, és ott el-elidőzhet vele.

- Taníthatna valamire abból, amit tud, abbé úr - mondta Dantès -, már csak azért is, hogy elűzze unalmát, ha velem van. Most úgy érzem, hogy talán jobban szeretne egyedül lenni, mint egy magamfajta tanulatlan és jelentéktelen társsal. Ha megteszi azt, amire kérem, ígérem, hogy többé nem beszélek szökésről.

Az abbé mosolygott.

- Fájdalom, gyermekem - mondta -, az emberi tudomány nagyon is véges, és ha megtanítom matematikára, fizikára, történelemre és arra a három-négy élő nyelvre, amelyen beszélek, akkor éppen annyit fog tudni, mint amennyit én tudok: és mindezt a tudományt alig két év alatt átöntöm az én fejemből az önébe.

- Két év! - mondta Dantès. - Azt hiszi, hogy mindezt megtanulhatom két év alatt?

- Alkalmazni nem, de elvben igen. Ha valamit megtanultunk, az még nem jelenti a tudást. Vannak olyanok, akik tudnak, és vannak tudósok; az előbbieket az emlékezetük segíti, az utóbbiakat a filozófia.

- Hát a filozófiát nem lehet megtanulni?

- A filozófiát nem lehet megtanulni. A filozófia a tudományok összesítése, amelyeket a tudást alkalmazó lángész szerzett meg magának. A filozófia az a fényes felhő, amelyre Krisztus akkor tette rá a lábát, amikor felszállt a mennybe.

- Mit tanulunk először? - kérdezte Dantès. - Alig várom, hogy elkezdjük, szomjazom a tudásra.

- Mindent! - felelte az abbé.

És a két fogoly valóban még aznap este elkészítette a tantervet, és a tanulást másnap meg is kezdték. Dantèsnek csodálatos memóriája és rendkívül könnyű felfogása volt: matematikai tehetsége alkalmassá tette arra, hogy számítások alapján mindent megértsen, viszont a tengerész lelkében élő költészet pótolta mindazt, ami túlságosan anyagiassá lehetett a csupán száraz számokra vagy egyenes mértani vonalakra támaszkodó levezetésekben. Egyébként tudott olaszul és kissé újgörögül is, amit a

Keleten tett utazásai alkalmával tanult meg. Ennek a két nyelvnek a segítségével csakhamar megértette a többi nyelv szerkezetét, és fél év múlva már kezdett spanyolul, angolul és németül beszélni.

Mint ahogy előre megmondta Faria abbénak - akár mivel ez az elfoglaltság kissé kárpótolta a szabadságért, akár mert, mint meggyőződöttünk róla, szavát tartó ember volt -, már nem beszélt szökésről, és napjai gyorsan, hasznosan folytak. Egy év múlva egészen más ember lett belőle.

Ami Faria abbét illeti, Dantès észrevette, hogy bár az ő jelenléte eltereli gondolatait a fogságról, mégis napról napra komorabbá válik. Mintha állandóan foglalkoztatta volna valami. Mélyen elmerült álmodozásaiban, akaratlanul is nagyokat sóhajtott, hirtelen felugrott, keresztbe fonta karját, és komoran körbe-körbejárt zárkájában.

Egyik nap, amikor már vagy századszor járta körül zárkáját, hirtelen megállt és felkiáltott:

- Ó, hiszen ha nem volna ő!

- Őr csak addig van, amíg óhajtja, hogy legyen - válaszolta Dantès, aki követte az abbé gondolatait, és úgy átlátott rajtuk, mint a kristályon.

- Mondtam már önnek - jegyezte meg az abbé -, irtózom a gyilkosságtól.

- Ha ez a gyilkosság megtörténne, csak önfenntartási ösztönünk és önvédelmünk miatt történne meg.

- Mindegy, nem tudnám megtenni.

- És mégis szökésre gondol?

- Szünet nélkül, szünet nélkül - mormogta az abbé.

- És megtalálta volna a módját? - kérdezte Dantès élénken.

- Megtaláltam, feltéve, hogy a folyosóra vak és süket őrt állítanak.

- Az őr vak és süket lesz - válaszolta a fiatalember olyan elszántsággal, amely rémületbe ejtette az abbét.

- Nem, nem! - kiáltott fel. - Ezt nem tehetjük meg!

Dantès folytatni akarta a témát, az abbé azonban a fejét rázta, és többé nem is adott választ.

Három hónap telt el ismét.

- Erős-e ön? - kérdezte egyik nap az abbé Dantéstől.

Dantès felelet helyett fogta a vésőt, pusztá kézzel patkó alakúra hajlította, azután visszaegyenesítette.

- Megígérné nekem, hogy az őrt csakis a legvégső esetben öli meg?

- Becsületemre ígérem.

- Akkor - mondta az abbé - végrehajtjuk tervünket.

- Mennyi idő kellene hozzá?

- Legalább egy esztendő.

- De hozzáfoghatunk máris?

- Rögtön.

- Ó, látja, veszítettünk egy évet - mondta Dantès.

- Úgy véli, hogy elveszítettük ezt az évet? - kérdezte az abbé.

- Ó, bocsásson meg! - kiáltott fel Dantès elpirulva.

- Csak csendben - mondta az abbé. - Az ember mindig csak ember, és ön még egyike a legjobbaknak azok közül, akiket eddig ismertem. Hallgassa meg a tervemet.

Az abbé egy vázlatot mutatott Dantèsnek: az ő szobája, Dantès szobája és a kettőt összekötő folyosó volt rárajzolva. A folyosó közepe táján egy akna tűnt fel, olyasféle, mint amelyet a bányákban alkalmaznak. Ezen az aknán a két fogoly az alá a külső folyosó alá juthatna, amelyen az őr sétál. Amint ideérnek, mély gödrot ásna, meglazítják a folyosó kőpadlójának egyik kockáját. A kőlap a katona súlya alatt egy adott pillanatban lesüllyed, a katonát pedig elnyeli a gödör. Dantès abban a pillanatban, mikor a katona a zuhanástól elkábul, rárohan, megkötözi, felpeckeli a száját, mire ők ketten kimásznak a folyosó egyik ablakán, a kötéllelra segítségével leereszkednek a külső falon és elmenekülnek.

Dantès örömeiben tapsolt, és szeme ragyogott a boldogságtól. A terv igen egyszerű volt, és sikerülnie kellett.

A vájárok még aznap munkához láttak, mégpedig annál nagyobb buzgalommal, mert régóta nem dolgoztak már effélét, és mert ez minden valószínűség szerint mindkettőjük benső és titkos vágyát elégítette ki.

Semmi sem szakította félbe őket, csak az az időszak, amikor mindegyikük kénytelen volt zárkájában tartózkodni, hogy a börtönőr ott találja. Megszokták már egyébként, hogy az őr lépteinek alig észrevehető zajára pontosan tudják, mikor jön lefelé. Sohasem kapták rajta egyiküket sem. A földet, amelyet kivájtak az új folyosóból, és amely teljesen eltömté volna a régit, felváltva, hol Dantès, hol Faria abbé zárkájának ablakából, apránként, igen nagy óvatossággal szórták ki: előbb gondosan porrá törték, az éjszakai szél pedig messzire hordta, anélkül hogy nyoma maradt volna.

Több mint egy év telt el ezzel a munkával, amelyhez minden szerszámuk egy véső, egy kés meg egy faemelő volt. Ebben az évben munka közben is folytatta az abbé Dantès tanítását. Hol az egyik, hol a másik nyelven beszélt vele, megismertette a nemzetek történetével, és beszélt neki azokról a nagy emberekről, akik időről időre fényes nyomot hagynak maguk után, amit dicsőségnek neveznek. Az abbé társaságbeli, sőt, nagyvilági ember lévén, modorában megőrzött valami fanyar méltóságot, amelyből Dantès, hála természetadta alkalmazkodóképességének, leszűrte magának azt az előkelő udvariasságot, amely addig hiányzott belőle, és azt az arisztokratikus magatartást, amelyet csak az előkelő körökkel vagy a magasabb rendű emberekkel való érintkezésben szerezhetett volna meg.

Tizenöt hónap eltelte után készen állt az akna. A folyosó alatt megvolt a gödör. Hallatszott, amint az őr fel- és alá járkal, de a két munkás, aki kénytelen volt bevárni egy sötét éjszakát, amikor holdvilág nem süt, hogy szökése még biztonságosabb legyen, most már csak egy dolog miatt aggódott: a kőlap máris süllyedni kezdett a katona lépte alatt. Ezt a bajt úgy hártották el, hogy alátámasztották egy kis gerendafélével, amelyet az alapépítményben találtak.

Dantès éppen azzal volt elfoglalva, hogy elhelyezze a gerendát, mikor hirtelen meghallotta Faria abbé fájdalmas kiáltását. Az abbé Dantès szobájában maradt, és azzal foglalkozott, hogy valami cöveket hegyezzen a kötéllelra számára. Dantès visszaroht zárkájába, és az abbét sápadtan, verejtékező homlokkal és ökölbe szorított kézzel találta, a szoba közepén.

- Jaj, istenem! - kiáltotta Dantès. - Mi történt? Mi baja?

- Gyorsan, gyorsan! - felelte az abbé. - Hallgasson rám.

Dantès az abbé arcára nézett, látta, hogy Faria szemét kék karika övezi, ajka sápadt, haja kuszált, ijedtében kiejtette kezéből a vésőt.

- Mi történt hát? - kiáltott fel Edmond.

- Végem van! - mondta az abbé. - Hallgasson rám. Rettenetes, talán halálos betegség tör reám. Érzem: a roham közeledik; volt már ilyen rohamom egy évvel előbb, mintsem börtönbe vetettek. Erre a betegségre csak egyetlen orvosság van, meg is mondom: fusson azonnal át a szobámba, emelje meg az ágy lábát. Az ágy lába ki van vájva, a vájatban talál egy kis kristályüveget, amely félig van valami piros folyadékkal. Azt hozza ide. Vagy mégsem, nem, meglephetnének itt, inkább segítsen hazatérnem, míg telik az erőmből. Ki tudja, mi történik, amíg a roham tart?

Dantès nem vesztette el a fejét, noha a csapás rettenetes volt. Leereszkedett a folyosóra, szerencsétlen társát magával vonszolta, majd nagy ügyel-bajjal végigvezette a folyosó másik végéig, eljutott az abbé zárkájába, és a beteget lefektette az ágyára.

- Köszönöm - mondta az abbé, és úgy végigborzongott, mintha jeges vízből lépett volna ki. - Már közeledik a roham, meg fogok dermedni. Lehet, hogy meg sem moccanok, talán nem is fogok jajgatni. De az is lehet, hogy szájam tajtézkik, megmerevedem és ordítani fogok. Igyekezzék, hogy senki se hallja meg kiáltásaimat, ez a fő, mert könnyen megeshetik, hogy akkor más zárkába tesznek át, és mindörökre elválasztanak bennünket egymástól. Amikor észreveszi, hogy nem mozdulok, hideg és úgyszólván halott vagyok, de jól értse meg, csakis ebben a pillanatban, feszítse szét fogamat a késsel, és öntsön a számba nyolc vagy tíz cseppet ebből a folyadékából. Meglehet, hogy életre kelek.

- Csak meglehet? - kérdezte fájdalmasan Dantès.

- Segítség! Segítség! - kiáltott az abbé. - Én... meg... meghal...

A roham olyan hirtelen és heves volt, hogy a szerencsétlen fogoly be sem fejezhette a mondatot. Homloka elsötétedett, mint viharban a tenger. Szeme kitágult, szája eltorzult, arca szederjessé vált. Hadonászott, tajtékozott, ordított. De Dantès, úgy, ahogy az abbé jó előre meghagyta, takarójával elfojtotta e kiáltásokat. Két óra hosszat tartott a roham. Ekkor tehetetlenül, fehéren és hidegen, mint a márvány, élettelenebbül, mint a letiport nád, visszazuhant ágyára, úgy merevedett még egy utolsó görcsbe, és arca ólomszínűvé vált.

Edmond megvárta, míg a halálnak e merevsége megszállja az egész testet, és a hidegség a szívig terjed. Akkor fogta a kést, pengéjét az abbé foga közé szorította, hallatlan erőfeszítéssel tudta csak szétnyitni görcsösen összeszorított állkapcsát, tíz cseppet öntött egyenként a szájába a piros folyadékából és várt.

Egy óra telt el anélkül, hogy az öregember megmozdult volna. Dantès attól félt, hogy túl sokáig várt, és a haját tépve leste az abbé arcát. Végre gyenge pirosság jelent meg a beteg arcán, addig állandóan nyílt és élettelen szeme ismét értelmessé vált, ajkáról gyenge sóhajtás szállt fel, azután megmozdult.

- Meg van mentve! Meg van mentve! - kiáltotta Dantès.

A beteg még egyáltalán nem bírt beszélni, de látható aggódással nyújtotta kezét az ajtó felé. Dantès fülelni kezdett, és meghallotta a börtönőr lépteit. Hét óra felé járt, és Dantès eddig nem ért rá, hogy az idő múlásával is gondoljon.

A fiatalember a nyíláshoz ugrott, bebújt, feje fölé visszahelyezte a kőlapot, és visszatért zárkájába.

Egy perccel később az ő ajtaja is nyílt, és a börtönőr, mint rendesen, ágyán ülve találta a foglyot.

Alig távozott a börtönőr, alig halt el lépéseinek zaja a folyosón, midőn Dantès, a nyugtalanságtól magánkívül, anélkül hogy evésre gondolt volna, ismét felemelte a kőlapot, és visszatért az abbéhoz.

Az öregember már öntudatra tért, de még mindig elnyúlva, bágyadtan és erőtllenül hevert az ágyán.

- Nem hittem, hogy még viszontlátom - mondta Dantèsnek.

- Miért? - kérdezte a fiatalember. - Azt hitte, hogy meghal?

- Nem. De minden készen áll a szökéséhez, és azt hittem, megszökik.

Dantès arcán a méltatlanság pirossága ömlött el.

- Ön nélkül! - kiáltotta, - Igazán olyannak tartott, aki ilyesmit meg tud tenni?

- Most már látom, hogy tévedtem - mondta a beteg. - Ó, gyenge vagyok nagyon, törődött és bágyadt.

- Csak bátorság, visszatér az ereje - felelte Dantès.

Leült Faria ágyára, és megfogta a kezét.

Az abbé a fejét rázta.

- A múlt alkalommal a roham csak félórát tartott - mondta -, utána éhes voltam, és egyedül ültem fel. Ma ellenben sem jobb karomat, sem lábamat nem tudom megmozdítani. Fejem zavart, ami agyvérzésre vall. Harmadszorra már teljesen megbénulok, vagy hirtelen ér a halál.

- Nem, nem, nyugodjék meg, nem hal meg. Mikor harmadszorra is elfogja ez a roham, már szabad ember lesz. Megmentjük éppúgy, mint most, de még jobban, mert rendelkezésünkre áll majd minden segítség.

- Barátom - mondta az öreg abbé -, ne áltassa magát, az imént elmúlt roham örökös fogságra kárhoztatott a meneküléshez járni is kellene tudnom.

- Akkor hát várunk egy hétig, egy hónapig, két hónapig, ha kell. Azalatt megerősödik. Szökésünkhöz minden elő van készítve, és rajtunk áll, hogy az időpontját meghatározzuk. Azon a napon, amikor ön elég erősnek érzi majd magát az úszáshoz, végrehajtjuk tervünket.

- Én többé már nem fogok úszni - szólta Faria -, a fél karom megbénult, mégpedig nem egy napra, hanem örökre. Emelje csak meg, meglátja, milyen súlyos.

A fiatalember felemelte az abbé karját, de az érzéketlenül esett vissza. Dantès felsóhajtott.

- Meggyőződött róla, ugye, Edmond? - kérdezte Faria. - Higgyen nekem, tudom, mit beszélek. Mióta első ízben jött rám ez a roham, folyton erre gondolok. Vártam, hogy bekövetkezik, mert ez családi örökség, apám a harmadik rohamnál halt meg, nagyapám szintén. Az az orvos, aki ezt az orvosságot összeállította, és aki nem más, mint a híres Cabanis, ugyanezt a sorsot jósolta nekem is.

- Az orvos is tévedhet - kiáltott fel Dantès. - A bénulás pedig nem akadály, mert én önt a vállamra veszem, és úszva fogom vinni.

- Gyermek - felelte az abbé -, ön tengerész, jól úszik, így hát tudnia kell, hogy ha valakit ekkora súly terhel, az még ötven úszótempót sem tehet a tengerben. Ne hagyja, hogy félrevezessék ábrándjai, amelyekben saját jó szíve sem hisz többé. Én itt maradok hát, amíg csak nem üt szabadulásom órája, amely most már csak a halál lehet. De ön fusson, meneküljön! Ön fiatal, ügyes és erős, ne nyugtalankodjék miattam, visszaadom a szavát.

- Rendben van - felelte Dantès. - Akkor hát én is itt maradok.

Felállt, kezét ünnepélyesen az öreg felé nyújtotta, és azt mondta:

- Krisztus vérére esküszöm, hogy haláláig el nem hagyom önt!

Faria ránézett az egyszerű, de nemes lelkű fiatalemberre, és a legtisztább odaadást tükröző érzései őszinteségét és esküje hűségét olvasta le.

- Jól van - mondta a beteg -, elfogadom áldozatát. Köszönöm.

Azután feléje nyújtotta a kezét.

- Meglehet, hogy elnyeri jutalmát ezért az önzetlen odaadásért - mondta. - De mivel én nem bírok, ön pedig nem akar elmenni, be kell tömnünk a folyosó alatt készített aknát: a katona járás közben észre találja venni a kivájt hely kongását, felhívja rá a felügyelő figyelmét, akkor pedig rajtakapnak és széjjelválasztanak bennünket. Végezze el ezt a munkát, amelyben, sajnos, én nem segíthetek többé. Ha kell, dolgozzék rajta egész éjjel, és csak holnap reggel, a börtönőr látogatása után jöjjön vissza. Akkor majd néhány fontos közölnivalóm lesz.

Dantès megszorította az abbé kezét, az egy mosollyal megnyugtatta, és a fiatalember, szívében odaadással és tisztelettel öreg barátja iránt, eltávozott.

A kincs

Amikor másnap reggel Dantès belépett fogolytársa zárkájába, Faria abbét nyugodt arccal, ülve találta.

Bal kezével egy darab papírt tartott a cellája ablakán beszűrődő fénysugár felé. Mint emlékszünk, most már csak ezt a kezét használhatta. A papiros egyike volt a vékonyan felcsavart göngyölegeknek, és most sehogy sem akart kinyílni.

Szótlanul mutatta Dantèsnek a papirost.

- Mi ez? - kérdezte a fiatalember.

- Nézze meg jól, - felelte mosolyogva az abbé.

- Nézem, nézem - mondta Dantès -, de nem látok mást, csak egy félig elégett papirost, amelyre valami különleges tintával gót betűk vannak írva.

- Ez a papiros, barátom - mondta Faria -, most, hogy magát már kipróbáltam, bevallhatom: ez a papiros az én kincsem, amelynek fele a mai naptól kezdve az öné.

Dantès homlokát hideg verejték lepte el. Mostanáig és milyen hosszú időn át kerülte, hogy szóba hozza Fariának a kincset. Hiszen éppen emiatt tartották örültnek szegény abbét. Edmond ösztönös gyöngédséggel nem érintette ezt a fájdalmas húrt, és Faria is hallgatott. Edmond az abbé hallgatását arra magyarázta, hogy az öreg észre tért. Ma azonban, e súlyos roham lezajlása után, a Faria ajkáról elszállt szavak az örületbe való súlyos visszaesését jelenthették.

- Az ön kincse? - hebegte Dantès.

Faria mosolygott.

- Az - mondta. - Ön minden tekintetben nemes lélek, Edmond, és halványságából, borzongásából látom, hogy mi játszódik most le a lelkében. Nem, legyen nyugodt, nem vagyok én örült. Ez a kincs valóban megvan, Dantès, és ha nem is adatott meg nekem, hogy birtokba vegyem, majd birtokba veszi ön: senki sem akart engem meghallgatni, és senki sem hiit nekem, mert bolondnak tartottak. De ön, akinek tudnia kell, hogy nem vagyok az, hallgasson meg, és higgyen nekem.

„Fájdalom! - gondolta Edmond. - Szegény bizony visszaesett! Még csak ez a szerencsétlenség hiányzott.”

- Barátom - mondta hangosan Fariának -, talán kifárasztotta a rohama, nem lenne jó, ha kissé kipihenné magát? Majd holnap, ha úgy kívánja, meghallgatom elbeszélését, ma azonban még ápolni szeretném. Egyébként - folytatta mosolyogva -, olyan nagyon sürgős nekünk ez a kincs?

- Nagyon is sürgős, Edmond! - válaszolta az öreg. - Ki tudja, holnap vagy talán holnapután nem következik-e be a harmadik roham? Gondolja el, hogy akkor mindennek vége! Igen, igaz: gyakran keserű örömmel gondoltam arra, hogy ez a vagyon, amely tíz családot tehetne gazdaggá, elveszett azok számára, akik engem üldöztek: ez a gondolat bosszúra ösztönzött, és én lassan ízlelgettem ezt a bosszút börtönöm éjszakájában. De most, hogy ön miatt megbocsátottam a világnak, most, hogy mindarra gondolok, ami e titok feltárása révén önnek megszerezheti a boldogságot, megremegek a késlekedéstől, és félve félek, hogy esetleg nem tudom biztosítani ezt az elrejtett vagyont olyan valaki számára, aki annyira méltó rá, mint ön.

Edmond sóhajtva fordította el a fejét.

- Edmond, ön még mindig hitetlenkedik - folytatta Faria -, hát nem győzte meg a hangom? Már látom, bizonyítékokra van szüksége. Jól van! Olvassa el ezt a papirost, amelyet még soha senkinek sem mutattam meg.

- Holnap, barátom - felelte Edmond, szembeszállva az öreg rögeszméjével. - Azt hittem, megegyeztünk abban, hogy majd csak holnap beszélünk róla.

- Majd csak holnap beszélünk róla, de ezt a papirost még ma olvassa el.

„Ne izgassuk fel” - gondolta Edmond.

Átvette a papirost, amelynek egyik fele hiányzott. Kétségtelenül valami tüzeset martaléka lett. Ezt olvasta:

*A mai napon, 1498. április 25-én
attól tartok, hogy nem éri be
tőlem, és Caprara
megmérgezték, tudatom
hogy egy olyan helyen, ahol
Cristo nevű kis sziget barlangjaiban elástam
aranypénzben, drágakövekben, gyémántokban, ékszerekben
nek a kincsnek létezéséről, amely
ezt megtalálhatja, ha a kis keleti
huszadik sziklát eltávolítja. A
a kincs a második üreg legtávolabbi
és reá ruházok minden tulajdonjogot,*

1498. április 25.

Ces

- Nos? - kérdezte Faria, mikor Edmond befejezte olvasmányát.

- De hiszen - felelte Dantès - én itt csak csonka sorokat, félbemaradt mondatokat látok. A betűket elemésztette a tűz, és így érthetetlen az egész.

- Az ön szemében, barátom, aki első ízben olvasta, de nem nekem, aki számtalan éjszakán át törtem rajta a fejemet, és helyreállítottam minden egyes mondatot, kiegészítettem minden gondolatot.

- És úgy gondolja, hogy megtalálta az értelmét?

- Bizonyos vagyok benne, ítélje meg maga. De előbb hallgassa meg ennek az írásnak a történetét.

- Csend! - kiáltott fel Dantès. - Lépések!... Valaki közeledik... megyek... isten önnel.

És Dantès boldogan, amiért megszökhetett az elbeszélés és a magyarázat elől, amelyek csak barátja nagy baját bizonyíthatták, mint valami vipera, siklott végig a szűk folyosón, mialatt Faria, aki félelmében erőre kapott, lábával helyére taszította a kőlapot, és eltakarta egy gyékénnyel, hogy elfedje szem elől az üreget, amelyet teljesen nem tudott eltüntetni.

Az igazgató jött be, mert a börtönőrtől megtudta Faria rosszullétét, amelynek súlyosságáról saját szemével akart meggyőződni.

Faria ülve fogadta, került minden áruló mozdulatot, és sikerült az igazgató előtt eltitkolni a bénulást, amely már fél oldalát teljesen hatalmába kerítette. Attól tartott, hogy az igazgató csupa szánalomból majd egészségesebb cellába helyezi át, és így elválasztja ifjú barátjától. Szerencsére azonban ez nem következett be, az igazgató abban a meggyőződésben távozott el, hogy a szegény bolondot, akihez szíve mélyén némileg vonzódott, csupán múlt rosszullét fogta el.

Ezalatt Edmond az ágyán ült, fejét két kezébe fogta, s igyekezett összeszedni gondolatait. Amióta csak ismerte Fariát, az abbé gondolatai mindig okosak, tiszták és logikusak voltak. Dantès nem tudta megérteni, hogy ez a nagyszerű koponya egyetlen esetben ilyen oktalanul ragaszkodjék valamihez. Vajon Faria téved a kincset illetően, vagy mindenki téved Fariát illetően?

Dantès egész nap zárkájában maradt, mert nem mert visszatérni barátjához. Így akarta halogatni azt a pillanatot, amikor egész bizonyossággal megtudja, hogy az abbé örült. Ez a bizonyosság borzalmas lett volna számára.

De estefelé, a rendes börtönöri látogatás után, Faria látta, hogy a fiatalember nem tér vissza, s megkísérelte, hogy maga menjen át hozzá. Edmond megremegett a fájdalmas erőfeszítések hallatára, amelyekkel az öregember vonszolta magát: lába tehetetlen volt, karját nem tudta használni. Edmond kénytelen volt segíteni, mert az abbé sohasem bírt volna egymaga átvánszorogni azon a szűk nyíláson, amely Dantès szobájába vezetett.

- Könyörtelenül üldözöm önt -, mondta jóindulattól sugárzó mosolyával az öreg. - Azt hitte, megszökhet a bőkezűségem elől, de ebből semmi sem lesz. Hallgasson hát ide.

Edmond látta, hogy nem hátrálhat. Az öreget leültette ágyára, maga pedig a zsámolyára telepedett az öreg mellé.

- Azt tudja - kezdte az abbé -, hogy Spada bíboros titkára, bizalmasa és barátja voltam. A bíboros utolsó sarja volt a Spada hercegek családjának. Mindazt a boldogságot, amelyet valaha is élveztem életemben, ennek a nemesúrnak köszönhetem. Nem volt gazdag, noha családjának gazdagsága szinte közmondásos volt, és gyakran hallottam mondani: „Gazdag, akár egy Spada.” Ő, mivel ez a hír járta róla, életmódjával a gazdagság látszatát keltette. Palotája számomra a paradicsom volt. Tanítottam unokaöccseit, akik azóta már meghaltak, és amikor magára maradt az életben, odaadó hálával fizettem vissza neki mindazokat a jótéteményeket, amelyeket tíz esztendőn át reám pazarolt.

A bíboros házában nem volt előttem semmi titok. Gyakran láttam őeminenciáját, amint régi könyvekben búvárkodik, és poros családi iratok között kutat.

Egy alkalommal, amikor szemére hánytam ezt a sok hiábavaló virrasztást és az azt követő kimerültséget, keserű mosollyal nézett rám, és fellapozott nekem egy könyvet, amely Róma történetéről szólt.

Ott, a VI. Sándor pápa életéről szóló részben, a huszadik fejezetben a következő sorok voltak olvashatók, amelyeket sohasem tudtam elfelejteni:

Romagna nagy háborúi befejeződtek. Cesare Borgiának, hódító hadjárata végeztével, pénzre volt szüksége, hogy megvásárolja egész Olaszországot. A pápának szintén pénz kellett, hogy végezzen XII. Lajossal, Franciaország királyával, aki utolsó vereségei ellenére még mindig igen félelmes maradt. Így tehát jó spekuláció kellett, ami nem volt könnyű dolog ebben a szegény, kimerült Olaszországban.

Őszentségének jó gondolata támadt. Elhatározta, hogy kinevez két bíborost.

Ha nagy római személyiséget, főleg két jó gazdagot választ ki, a következő előnyökhöz jut: először is eladhatja azt a két magas méltóságot és a velük járó előkelő hivatalt, amelyet a két bíboros addig betöltött. Ezenkívül a két bíborosi kalap eladása révén is fényes jövedelemre számíthatott.

Hátra volt még a nyerészkedő tervnek egy harmadik része, mint ahogy mindjárt kitűnik.

A pápa és Cesare Borgia először kiválasztotta a két jövődó bíborost: az egyik Giovanni Rospigliosi volt, aki egymaga töltötte be a Szentszék négy legmagasabb méltóságát, a másik Cesare Spada, egyik legnemesebb és leggazdagabb római. Mindegyikük nagyra becsülte a pápa kegyét. Mindketten becsvágyóak voltak. Miután ezeket kiválasztotta, Cesare mindjárt talált is utódokat a jelöltek megüresedett tisztségeire.

Végeredményben Rospigliosi és Spada jó árat fizettek a bíborosi méltóság elnyeréséért, és fizetett nyolc másik személy is, hogy elnyerje mindazt a hivatalt, amelyet a két új bíboros azelőtt betöltött. Így hát nyolcszázezer tallér folyt be a spekulánsok pénztárába.

Ideje, hogy rátérjünk a spekuláció utolsó részére. Miután a pápa Rospigliosit és Spadát elhalmozta kegyeivel, és nekik adományozta a bíborosi méltóság jelvényeit, bizonyos volt benne, hogy ezek hálájuk kézzelfogható lerovása végett magukkal hozták és pénzzé tették vagyonukat, minthogy meg akarnak telepedni Rómában. A pápa és Cesare Borgia meghívta ebédre a két bíborost.

A Szentatya és fia között vita merült fel ebben a dologban: Cesare úgy vélte, hogy fel lehetne használni azoknak az eszközöknek egyikét, amelyeket mindig készen tartott benső barátainak, vagyis: először is azt a híres kulcsot, amellyel bizonyos embereknek bizonyos szekrényt kell kinyitniuk. Ezen a kulcson, valószínűleg a készítő munkás hanyagsága miatt, kis hegyes vasdarabka állt ki. Mikor

valaki azon erőlködött, hogy kinyissa a nehezen járó zárat, megszúrta magát ezzel a tűcskével, és másnap meghalt. Azután ott volt az oroszlánfej-gyűrű, amelyet Cesare akkor húzott az ujjára, amikor bizonyos emberekkel kezét akart fogni. Az oroszlán ilyenkor beleharapott az erre ítélt kézbe, a harapás halálos volt, és huszonnégy óra alatt végzett az illetővel.

Cesare tehát azt ajánlotta apjának, akár a szekrényt nyitassa ki az új bíborosokkal, akár baráti kézfogással tiszteljék meg őket. VI. Sándor azonban így válaszolt:

- Ha a kitűnő Spada és Rospigliosi bíborosról van szó, nem számít az ebéd. Valahogy úgy érzem, még visszanyerjük ezt a költséget. Egyébként ön elfelejti, Cesare, hogy bizonyos gyomorrontás azonnal jelentkezik, míg egy szúrás vagy harapás csak egy-két nap múlva érezteti hatását.

Cesare megadta magát ennek az érvelésnek. Ezért hívták meg hát ebédre a két bíborost. Abban a kis villában terítettek ebédhez, amely a pápának San-Pietro-és-Liens közelében levő szőlőjében állott. A bíborosok már hallották hírét ennek a hajléknak.

Rospigliosi, aki szinte kábult volt új méltóságától, már előre örült a lakomának. Spada okos ember lévén, aki senki mást nem szeretett, mint unokaöccsét, egy legszebb reményekre jogosító fiatal kapitányt, tollat és papirost vett elő, és megírta végrendeletét.

Azután megüzente ennek az unokaöccsének, hogy várjon rá a villa közelében, de úgy látszik, az üzenetet vivő inas nem találta otthon a kapitányt.

Spada ismerte ezeket a meghívásokat. Mióta a kereszténység, a civilizáció e legfőbb terjesztője, Rómába vitte eredményeit, már nem jelent meg centurio¹⁵ a zsarnok küldöttjeként, hogy bejelentse: „Caesar azt akarja, hogy meghalj.” Hanem pápai követ jött, a *latere*,¹⁶ és mosolyogva adta át a pápa üzenetét: „őszentsége kívánsága, hogy vele költse el az ebédet.”

Spada két óra felé indult el San-Pietro-és-Liens-be. Az első arc, amely Spadának szemébe ötlött, unokaöccse arca volt. A fiatalember teljes díszben jelent meg, és Cesare Borgia igen kedves volt hozzá. Spada elsápadt. Cesare, aki majd felnyársalta gúnyos tekintetével, megértette vele, hogy mindent előre látott, és hogy a kelepce tökéletes volt.

Ebédhez ültek. Spada csak annyit kérdezhetett unokaöccsétől: „Megkaptad üzenetemet?” Öccse nemmel válaszolt, és rögtön megértette a kérdés jelentőségét, de már késő volt, mert éppen akkor ivott meg egy pohárral abból a kitűnő borból, amelyet a pápa pincemestere egyenesen az ő számára tett félre. Spada látta, hogy ugyanakkor még egy üveget hoznak, amellyel őt kínálják meg igen szívesen. Egy órával később egy orvos megállapította, hogy mindkettőjüket kucsmagomba mérgezése ölte meg. Spada még a villa küszöbén meghalt, unokaöccse saját kapujában lehelt végsőt, de közben intett valamit, amit azonban felesége nem értett meg.

Cesare meg a pápa azonnal nekiláttak, hogy az örökséget birtokba vegyék, azzal az ürüggyel, hogy az elhunytak papírjait átvizsgálják. Az örökség azonban egy darabka papiros volt, amelyre Spada a következőket írta:

Szeretett unokaöccsémre hagyományozom ládáimat, könyveimet, ezek között aranyozott szélű imádságos könyvemet, és azt kívánom, őrizze meg ezt az emléket szerető nagybátyjától.

Az örökösök mindenféle nyomoztak, megcsodálták az imakönyvet, széthordták a bútorokat, és csodálkozva jöttek rá, hogy Spada, akit gazdagnak hittek, a valóságban a legszegényebb nagybácsi volt. Vagyonnak nyomát sem találták: hacsak nem számít vagyonnak az a tudomány, amelyet a könyvtár és a laboratóriumok őriztek.

Ez volt az egész. Cesare és apja kutattak, nyomoztak és kémkedtek, mégsem találtak semmit, vagy csak nagyon keveset: talán ezer tallér értéket kitevő ötvösmunkát és csaknem ugyanannyi készpénzt. De az unokaöcs, amikor hazatért, még annyit tudott mondani a feleségének:

---

¹⁵ Százados a régi római légióban.

¹⁶ A pápa saját személye mellé beosztott egyén.

- Csak kutass nagybátyám iratai között, van köztük egy valódi végrendelet is.

A családtagok talán még nagyobb odaadással kutattak, mint a fenséges örökösök. De minden hiábavaló volt: nem maradt más, mint két palota és egy szőlő a Palatinus-domb mögött. Ebben a korszakban azonban az ingatlanoknak igen mérsékelt értékük volt. A két palota meg a szőlő a család birtokában maradt, mint amelyek méltatlanok a pápának és fiának kapzsiságára.

Teltek a hónapok és az évek. VI. Sándor, mint tudjuk, egy tévedés következtében mérgezés áldozata lett. Cesarét ugyanakkor szintén megmérgezték, de ő levedlette bőrét, mint a kígyó, és új bőrt növesztett. A mérreg új bőrén is olyan nyomokat hagyott, mint a tigris bőrén levő foltok. Végül is kénytelen volt elhagyni Rómát, és egy olyan jelentéktelen éjszakai csetepatéban lelte halálát, amelyről ma már alig tud a történelem.

A pápa halála és fia száműzetése után mindenki azt várta, hogy a Spada család most újra abban a régi fényben fog tündökölni, mint Spada bíboros idejében. Nem így történt. A Spadák kétes jólétben éltek, erre a sötét ügyre örökös titok nehezedett, és a közhit az volt, hogy Cesare, aki ügyesebb politikus volt, mint az apja, a pápa elől elkaparintotta a két bíboros vagyonát. Azért mondom, hogy kettőt, mert Rospigliosi bíborost, aki semmiféle óvintézkedést sem tett, tökéletesen kifosztották.

- Amit mostanáig mondtam - jegyezte meg mosolyogva Faria, félbeszakítva a történetet -, az nem nagyon értelmetlen, ugye?

- Ó, barátom - felelte Dantès -, ellenkezőleg, úgy érzem, mintha valami nagyon érdekes történetet olvasnék. Nagyon kérem, folytassa.

- Folytatom: a család hozzászokott ehhez a titokzatossághoz. Teltek az évek. A leszármazottak közül némelyek katonák, mások diplomaták lettek. Egyesek papok, mások bankárok. Voltak, akik meggazdagodtak, voltak, akik végleg tönkrementek. Most érkeztem el a család utolsó sarjához, ahhoz, akinek titkára lettem, Spada grófhhoz.

Gyakorta hallottam panaszkodni amiatt, hogy vagyona nem áll arányban a rangjával. Tanácsoltam is neki, hogy fektesse életjáradékba azt a keveset, ami megmaradt. Elfogadta tanácsomat, és így megkettőzte jövedelmét.

A nevezetes imakönyv a család birtokában maradt, és most Spada gróf őrizte: apáról fiúra szállt, mert az egyetlen megtalált végrendelet különös záradéka miatt valósággal ereklyeszámba ment, és ezért a család valami babonás tisztelettel övezte. A könyvet gyönyörű gótikus képek díszítették, és olyan súlyos volt az aranyozástól, hogy nagy ünnepségeken mindig inas vitte a bíboros előtt.

Most már én kezdtem kutatni a különböző iratok, oklevelek, szerződések, pergamenek között, amelyeket a családi okmánytárban őriztek, és amelyek mind a megmérgezett bíborostól származtak. Elöttem már húsz belső bizalmas ember, húsz felügyelő, húsz titkár vizsgálta át ezt a rettentő iratcsomót. De igen szorgalmas és lelkiismeretes kutatásaim ellenére sem akadtam semmi nyomra. Pedig elolvastam, sőt, meg is írtam a Borgia család pontos és csaknem naptárszerű történetét, azzal az egyetlen céllal, hogy meggyőződjem róla, vajon nem jutott-e ezeknek a hercegeknek valami vagyongyarapodás az én Cesare Spada bíborosom halálakor, de nem találtam más feljegyzést, mint azt, hogy a család vagyonát Rospigliosi bíborosnak, Spada szerencsétlen társának vagyona egészítette ki.

Csaknem egészen bizonyosra vettem tehát, hogy az örökségből sem a Borgiáknak, sem pedig a Spadáknak nem volt haszna, hanem gazda nélkül maradt, mint az arab mesék kincsei, amelyek a föld méhében, egy szellem őrizetében szunnyadnak. Kutattam, számoltam, hozzávetőleg ezerszer és ezerszer felbecsültem a család jövedelmét és kiadásait a háromszáz év alatt: minden hiábavaló volt, semmit sem tudtam meg, és Spada gróf továbbra is nyomorgott.

Gazdám nemsokára meghalt. Az életjáradékra szánt vagyonából kivonta családi iratait, ötezer kötetből álló könyvtárát és a hírneves imakönyvet. Mindezt reám hagyta, és még ezer római tallér készpénzt, azzal a kikötéssel, hogy évente gyászmisét mondatok érte, elkészítem családfáját, és megírom a család történetét. Én mindennek pontosan eleget is tettem...

- Nyugodjék meg, kedves Edmond fiam, már a történet vége felé járunk.

1807-ben, egy hónappal letartóztatásom előtt és két héttel Spada gróf halála után, december 25-én - mindjárt megérti, hogy ez a nevezetes dátum miért maradt így meg az emlékezetemben - ezredszer olvastam át ezeket az iratokat, és elrendeztem őket, mert szándékomban volt elhagyni Rómát, hogy Firenzében telepedjem le, hiszen a palota úgysis idegen kézre kerül. Magammal akartam vinni mintegy tizenkétezer franknyi vagyonomat, könyvtáramat és a nevezetes imakönyvet. A rendezési munkától fáradtan s egy elég nehéz ebédetől kissé elbágyadva, két kezemre hajtottam a fejemet és elaludtam: délután három óra volt.

Akkor ébredtem fel, amikor az óra hatot ütött.

Felemeltem a fejem, sötét volt. Csengettem, hogy gyűjtsanak világot, de senki sem jelentkezett. Erre elhatároztam, hogy magam szolgálom ki magamat. Előbb-utóbb úgysis meg kell szoknom a filozófushoz illő életmódot. Egyik kezemmel fogtam egy előre odakészített gyertyát, a másikkal - gyufa híján - egy darabka papirost kerestem, hogy a tűzhelyen pislákoló utolsó lángnál meggyújtsam. De attól tartva, hogy a sötétben valami haszontalan papírdarab helyett értékes írást találok megfogni, habozni kezdtem, amikor hirtelen eszembe jutott, hogy az asztalon mellettem fekvő imakönyvben egy felül megsárgult papírdarabot láttam, amely nyilván olvasójegyül szolgált. Ez az olvasójel évszázadokat élhetett át, és az örökösök tiszteletből a helyén hagyták. Tapogatózva kerestem ezt a haszontalan papírdarabot, meg is találtam, összecsavartam és a kialvóban levő lánghoz tartva, meggyújtottam.

De az ujjaim alatt, mintha varázslat történt volna; amint a láng tovább terjedt, sárgás betűket láttam feltűnedezni a fehér papiroson. Megrémültem; kezembe szorítottam a papirost, eloltottam, a gyertyát egyenesen a tűzhely lángjáról gyújtottam meg, és kimondhatatlan izgalommal bontottam ki ismét az összegyűrt papírdarabkát. Rájöttem, hogy valami titokzatos és láthatatlan tintával írták meg ezt a levelet, és a betűk csak a nagy meleg hatására válnak láthatóvá. A papiroznak valamivel több mint egyharmada lett a lángok martaléka: ez az a papiros, amelyet ma reggel elolvastam. Olvassa el újra, Dantès, és ha majd ismét átolvasta, én kiegészítem a félbeszakított mondatokat, és megmagyarázom a homályos értelmet.

És Faria, félbeszakítva önmagát, odanyújtotta a papírt Dantèsnek, aki ezúttal mohón olvasta el a rozsdavörös tintával írott sorokat:

*A mai napon, 1498. április 25-én
attól tartok, hogy nem éri be
tőlem, és Caprara
megmérgezték, tudatom
hogy egy olyan helyen, ahol
Cristo nevű kis sziget barlangjaiban elástam
aranypénzben, drágakövekben, gyémántokban, ékszerekben
nek a kincsnek létezéséről, amely
ezt megtalálhatja, ha a kis keleti
huszadik sziklát eltávolítja. A
a kincs a második üreg legtávolabbi
és reá ruházok minden tulajdonjogot,*

1498. április 25.

Ces

- Most pedig - kezdte ismét az abbé - olvassa el ezt a másik papírt. - Ezzel egy másik lapot, és rajta más töredéksorokat mutatott Dantèsnek.

Dantès átvette, és a következőket olvasta róla:

*VI. Sándor meghívott ebédre, és mivel
a bíborosi kalap árával, hanem örökölni akar
és Bentivoglio bíborosok sorsát szánta nekem, akiket
unokaöccsém, Guido Spadával, aki általános örökösöm,
már járt velem együtt, vagyis a Monte
amim csak volt, aranyrudakban,
Csak én tudok en-
mintegy kétmillió római tallerra rúghat. Mind-
öböltől egyenes vonalban számított
barlangon két üreget vájtak:
sarkában van. Ezt a kincset reá hagyom
mint egyedüli örökösömre.*

are † Spada

Faria égő szemmel követte.

- És most - mondta, mikor látta, hogy Dantès az utolsó sorhoz ért - rakja egymás mellé a két töredéket, és ítéljen maga.

Dantès engedelmeskedett. A két töredék összerakása után a következő értelmes szöveg vált olvashatóvá:

A mai napon, 1498. április 25-én... VI. Sándor meghívott ebédre, és mivel attól tartok, hogy nem éri be... a bíborosi kalap árával, hanem örökölni akar tőlem, és Caprara... és Bentivoglio bíborosok sorsát szánta nekem, akiket megmérgezték, tudatom... unokaöccsém, Guido Spadával, aki általános örökösöm, hogy egy olyan helyen, ahol... már járt velem együtt, vagyis a Monte Cristo nevű kis sziget barlangjaiban elástam... amim csak volt, aranyrudakban, aranypénzben, drágakövekben, gyémántokban, ékszerekben... Csak én tudok ennek a kincsnek létezéséről, amely... mintegy kétmillió római tallerra rúghat. Mind- ezt megtalálhatja, ha a kis keleti... öböltől egyenes vonalban számított huszadik sziklát eltávolítja. A... barlangon két üreget vájtak: a kincs a második üreg legtávolabbi... sarkában van. Ezt a kincset reá hagyom és reá ruházok minden tulajdonjogot,... mint egyedüli örökösömre.

1498, április 25.

Ces... are † Spada

- No, most már megértette végre? - kérdezte Faria.

- Ez tehát Spada bíboros vallomása és végrendelete, amelyet olyan nagyon régóta kerestek? - kérdezte Edmond, még mindig hitetlenkedve.

- Igen, igen, az.

- Ki állította így helyre?

- Én. A megmaradt darab írástöredék segítségével kitaláltam a többit, a sorok hosszát összevettem a papírlap hosszával, és behatoltam a rejtett értelembé, a látható értelem segítségével, mint ahogy egy föld alatti barlangban irányítani tud valakit egy kis felülről beszüremelő világosság.

- És mi volt a szándéka, amikor úgy érezte, hogy meg van győződve az igazáról?

- El akartam utazni, és el is utaztam azonnal. Magammal vittem az Olasz Királyság egységéről írott nagy munkám első részét is. De ebben az időben, ellentétben azzal a tervvel, amit Napóleon fia születése óta meg akart valósítani, a császári rendőrség fel akarta osztani a tartományokat, és már

régóta rajtam tartotta a szemét: hirtelen elutazásom, amelynek okát nem is sejtették, gyanút keltett, és abban a pillanatban, amint Piombinóban hajóra szálltam, letartóztattak.

- Most - folytatta Faria, és csaknem apai tekintettel nézett Dantèsre -, most, barátom, éppen annyit tud, mint jómagam: ha valaha is együtt menekülünk meg, kincsem fele az öné. Ha én itt meghalok, és ön egymaga menekül meg, az egész kincs az öné.

- De - kérdezte Dantès habozva - ez a kincs nem illet-e inkább valami törvényesebb örököst, mint bennünket?

- Nem, nem, nyugodjék meg, a család tökéletesen kihalt, az utolsó Spada gróf egyébként engem tett meg örökösévé. Mikor reám hagyta ezt a jelképes imakönyvet, nekem hagyta azt is, amit tartalmaz: minden lelkifurdalás nélkül élvezhetjük ezt a vagyont, ha egyszer megszereztük.

- És ön azt állítja, hogy ez a kincs...

- Kétmillió római tallért, a mi pénzünkben számítva csaknem tizenhárommilliót tesz ki.

- Lehetetlen! - mondta Dantès, megjévedve a roppant összegtől.

- Lehetetlen? Ugyan miért? - felelte az öregember. - A Spada család a XV. század egyik legrégebb és leghatalmasabb családja volt. Egyébként abban az időben, amikor még hiányzott a spekuláció és az ipar, az arany és ékszer felhalmozása nem volt ritkaság. Még ma is vannak római családok, amelyek szinte éhen halnak, holott egymilliónyi vagyonuk van gyémántokban és drágakövekben, de nem nyúlhatnak hozzá, mert hitbizományban örökölték.

Edmond azt hitte, hogy álmodik: a kétség és az öröm közt hánykolódott.

- Sokáig megőriztem ezt a titkot, nem árultam el önnek - folytatta Faria -, először, hogy önt próbára tegyem, azután, hogy meglepjem. Ha merevgörcsöm rohama előtt elmenekültünk volna, elvittem volna önt Monte Cristo szigetére. Így most - tette hozzá sóhajtva - ön fog engem vezetni. No, mi az, Dantès, meg sem köszöni?

- Ez a kincs az öné, barátom - válaszolta Dantès -, egyedül önt illeti, nekem nincs semmi jogom hozzá: nem vagyok rokona önnek.

- Ön a fiam, Dantès! - kiáltotta az öreg. - Ön a fogságom gyermeke. Hivatásom nőtlenségre kárhoztatott: Isten küldte önt nekem, hogy megvigasztalja az embert is, aki nem lehetett apává, a foglyot is, aki nem lehetett szabaddá.

Faria abbé egészséges karját nyújtotta a fiatalember felé, aki sírva borult a vállára.

A harmadik roham

Hosszú ideig töprengett az abbé a kincs sorsán, és most, hogy ez a kincs annak a boldogulására szolgálhatott, akit igazán a fiaként szeretett, értéke még megkétszereződött Faria szemében. Napról napra mérlegelte a kincs nagyságát, magyarázta Dantèsnek, hogy manapság hogyan használhat fel valaki tizenhárom-tizennégy milliót barátai javára. Dantès arca erre ismét elsötétült, mert eszébe jutott bosszúállási fogadalma, és arra gondolt, hogy manapság mennyi rosszat is tehet valaki az ellenségeinek tizenhárom-tizennégy millióval.

Az abbé nem ismerte Monte Cristo szigetét. De Dantès már járt ott: gyakran elhaladt a Pianozától huszonöt mérföldnyire, Korzika és Elba szigete között fekvő kis sziget előtt, sőt, egy ízben ki is kötött rajta. Az a sziget mindig kopár volt, ma is az. A csaknem kúp alakú hatalmas sziklát valami vulkanikus kitörés hozhatta felszínre a tenger mélyéről.

Dantès felvázolta Fariának a sziget alaprajzát, az abbé pedig tanácsokkal látta el arra nézve, milyen módon találhat rá a kincse. Dantès azonban korántsem volt úgy tele lelkesedéssel és főleg bizalommal, mint az öreg. Igaz, az most már bebizonyosodott, hogy Faria nem örült, és iránta érzett csodálata még csak növekedett, amikor megtudta, hogy jutott az abbé arra a felfedezésre, amely miatt bolondnak tartották. De azt sem tudta elhinni, hogy ez az elrejtett kincs, feltéve, hogy volt, megvan még, és ha nem is tekintette agyémnek már: igen távolinak hitte.

Ebben az időben, mintha a sors meg akarta volna fosztani a két foglyot utolsó reménységétől, és értésükre akarta volna adni, hogy örökös fogságra vannak kárthatva, új szerencsétlenség szakadt rájuk: a tengerparti külső folyosót, amely már régóta beomlással fenyegetett, megjavították. Rendbe hozták az alapozást, és hatalmas szikladarabokkal betöltték a lyukat, amelyet Dantès már félig betemetett. Ha a fiatalember, mint emlékszünk, az abbé utasítására nem tette volna meg az óvintézkedéseket, szerencsétlenségük még fokozódott volna: felfedezték volna szökési kísérletüket, és kétségtelenül elválasztották volna őket egymástól. Most egy új, a többenél még erősebb, még kérlelhetetlenebb kapu csukódott rájuk.

- Láthatja - mondta szomorú mosollyal a fiatalember Fariának -, Isten el akar venni tőlem mindent, még azt az érdemet is, amelyet ön önfeláldozásnak nevez. Megígértem, hogy mindörökké önnel maradok, és most már nincs módomban megszegni ezt az ígéretemet. A kincs sem lesz már sem az enyém, sem az öné, és egyikünk sem menekülhet ki innen. Egyébként az igazi kincsem, látja, barátom, nem az, amely Monte Cristo sötét szikláin alatt várt reám, hanem az ön jelenléte, és az, hogy naponta öt vagy hat órát együtt tölthetünk, börtönreink akarata ellenére; az a tudás, amellyel ön világosította meg az agyamat, azok a nyelvek, amelyekre ön tanított meg; azok a különböző tudományok, amelyeket az ön mélységes tudása olyan könnyen érthetővé tett számomra, és a világos alapelvek, amelyekre visszavezette őket - ezek az én kincseim, barátom, ezzel tett ön engem gazdaggá és boldoggá. Higgyen nekem, vigasztalódjék, többet ér ez nekem, mint akárhány tonna arany és bármennyi, gyémánttal teli láda, még akkor is, ha ezek nem volnának éppolyan bizonytalanok, mint azok a felhők, amelyeket reggel a tenger fölött látunk és távolból szárazföldnek vélünk, de amint közeledünk feléjük, szertefoszlanak, szétmállanak és eltűnnek. Az nem agyém, hogy amíg csak lehetséges, ön mellett legyek, halljam ékesen szóló szavait, amelyek gazdagítják szellememet, betöltik lelkemet, egész lényemet képessé teszik arra, hogy nagy és rettenetes dolgokat vigyek véghez, ha valaha is szabad leszek! S ez ugyanúgy eltölt engem, mint ahogy a kétségbeesés eltöltött, amely már-már úrrá lett rajtam, mielőtt önt megismertem, amelynek azonban ma már nyoma sincs bennem. Ez az én vagyonom, ez! Ezzel tartozom én valójában önnek, és ezt a föld egyetlen uralkodója sem, még akár maga Cesare Borgia sem veheti el tőlem.

Így azután, ha nem is boldog, de mégis gyorsan elszálló napok következtek a két szerencsétlenre. Faria, aki évek hosszú során át mélységesen hallgatott a kincsről, most újra meg újra megragadott

minden alkalmat, hogy beszéljen róla. Mint ahogy előre látta, jobb karja és bal lába béna maradt, és semmi reménye sem volt arra, hogy jómaga valaha hasznát vegye a kincseknek. De abban mindig reménykedett, hogy ifjú barátja kiszabadul vagy megszökik, és így őhelyette is örvendhet neki. Attól való féltében, hogy a levél elkallódhat vagy elveszhet, rávette Dantès-t, hogy tanulja meg szóról szóra, és Dantès már tudta is elejétől végig. Ekkor megsemmisítette a második részt, mert úgy vélte, hogy ha az elsőt megtalálják és elcsípi is, igazi értelmét nem találhatják ki. Faria olykor órák hosszat utasításokat adott Dantèsnek. Ezek az utasítások szabadulása napjára szóltak. Ha már egyszer szabad lesz - attól a naptól, az órától, a perctől kezdve, hogy szabad lesz -, már csak egyetlen gondolata lehet: bármilyen úton-módon eljutni Monte Cristóra, valami olyan ürüggyel, amely nem kelt gyanút, egyedül maradni ott, és ha már ott lesz egyes-egyedül, meg kell keresnie a csodálatos barlangokat, fel kell kutatnia a megjelölt helyet. A megjelölt hely, mint emlékszünk, a második üreg legtávolabb eső sarka volt.

Az órák teltek, múltak, ha nem is gyorsan, de legalább elviselhetően. Faria, mint mondtuk, bár többé nem használhatta karját és lábát, ismét birtokában volt értelme teljes tisztaságának, és lassanként megtanította fiatal barátját a foglyok türelmes és nagyszerű készségére, amellyel a semmiből is tudnak valamit csinálni. Ezekon kívül erkölcsi ismeretekre is oktatta, ahogy már részletesen elmondtuk. Így tehát állandóan el voltak foglalva; Faria azért, mert félt az előregedéstől, Dantès pedig azért, mert félt, hogy csaknem elfeledett múltja ismét feléled emlékezetében, pedig ez már nem pislákol jobban, mint az éjszakába vesző távoli fény. Így telt az idő, mint az olyan lényeknél, akiknél a szerencsétlenség nem rombolt szét semmit, és akik gépiesen és nyugodtan élnek tovább a Gondviselés szeme előtt.

De a felszínes nyugalom alatt a fiatal ember szívében és talán az öregében is, visszatartott izgalmak és elfojtott sóhajok rejtőztek, s ezek akkor törtek elő, amikor Faria magára maradt, és Edmond visszatért cellájába.

Egy éjszaka Edmond felriadt, mert úgy hallotta, mintha a nevében szólítanák. Kinyitotta szemét, és igyekezett tekintetével áthatolni a sötétségen.

Nevét hallotta, vagyis inkább egy panaszos hangot, amely a nevét igyekezett kimondani.

Felugrott az ágyáról, homlokát kiverte a verejték az aggodalomtól, és hallgatózott. Semmi kétség többé, a jajszó társának cellájából jött.

- Szent isten! - mormogta Dantès. - Hát máris az volna?

Félrehúzta ágyát, kiemelte a követ, és a folyosón át a túlsó oldalra jutott. A kőlap le volt véve.

Annak az idomtalan és ingadozó lámpának a világánál, amelyről már beszélünk, Edmond megpillantotta az öreget, aki igen sápadt volt, de még állt, és ágyába kapaszkodott. Arcát feldúlták a betegség szörnyű jelei, amelyeket Dantès már ismert, és amelyek olyan nagyon megrémítették, amikor első ízben mutatkoztak.

- No, barátom! - mondta Faria lemondóan. - Érti a dolgot, ugye? És most már nincs is mit magyaráznom.

Edmond fájdalmasan felkiáltott, és fejét teljesen elveszítve, az ajtóhoz tartott, és kiáltozni kezdett:

- Segítség! Segítség!

Fariának még volt annyi ereje, hogy a karjánál fogva megragadja.

- Csend legyen! - mondta. - Vagy ön elveszett ember. Most már csakis önre kell gondolnunk, barátom, azzal kell törődnünk, hogy elviselhetővé tegyük fogságát, vagy lehetővé tegyük szökését. Évek hosszú sora kellene ahhoz, hogy ön egymaga végigcsinálja ismét azt, amit én megcsináltam, és aminek azonnal vége volna, ha az örség tudomást szerezne összeköttetésünkről. Egyébként legyen nyugodt, barátom, a zárka, amelyet én elhagyok, nem marad sokáig üresen: helyemet egy másik szerencsétlen foglalja el. E másíknak ön lesz a mentőangyala. Az új fogoly talán olyan fiatal, erős és türelmes lesz, mint amilyen ön, ő majd segíthet önnek a szökésben, míg én csak akadályoztam benne. Nem lesz már egy félholt önhöz kötözve, hogy megbénítsa minden mozdulatát. Most már tesz Isten önért valamit: többet fog adni, mint amennyit elvesz, és már itt az ideje, hogy meghaljak.

Edmond csak a kezét tördelte és felkiáltott:

- Ó, barátom, barátom, hallgasson!

Majd visszanyerte a váratlan csapástól ellankadt erejét és az öreg szavainak hatására megrendült bátorságát.

- Ó - mondta -, egyszer már megmentettem, másodszor is meg fogom menteni!

Ezzel felemelte az ágy lábát, és elővette belőle a kis üveget, amelynek még majdnem fele volt tele a piros folyadékkal.

- Várjon csak - mondta -, van még abból a jótevő orvosságból. Gyorsan, gyorsan, mondja meg, mit tegyek most. Van valami új tennivaló? Beszéljen, barátom, figyelek.

- Már nincs reménység - válaszolta Faria a fejét rázva. - De nem baj. Isten azt akarja, hogy az ember, akit alkotott, és akinek szívébe olyan mélyen begyökerezett az élet iránt való szeretetet, mindent megtegyen, amit csak lehet, hogy megtartsa ezt a sokszor kínos, de mindig drága létet.

- Igen, igen! - kiáltott Dantès. - És én megmentem önt, meglátja!

- Jól van, kísérleje meg! Már érzem a fagyos hideget, érzem, amint a vér az agyamba tódul. Az a szörnyű reszketés, amelytől összeverődik a fogam, és szinte szétmarcangolja a csontjaimat, elfogja egész testemet. Öt percen belül kitör a roham, és negyedórára rá nem marad más belőlem, csak egy holttest.

- Ó! - kiáltott Dantès, szívet marcangoló fájdalommal.

- Úgy tegyen, mint ahogy első ízben, de most ne várjon olyan sokáig. Az élet minden rugója elhasználódott már, és a halál - folytatta megbénult karjára és lábára mutatva - már csak félmunkát tud végezni. Ha a tíz csepp helyett most tizenkettőt csepegtet a számba, és azt látja, hogy nem térek magamhoz, töltse be a maradékot is. Most pedig vigyen az ágyamra, mert már nem bírok tovább állni.

Edmond karjaiba vette az öreget, és az ágyára fektette.

- Ön a barátom - mondta Faria -, nyomorult életem egyetlen vigasza, akit az Ég adott nekem. Ha kissé későn is, de végül is nekem adta ezt a megbecsülhetetlen ajándékot, én hálát mondok ezért. Abban a pillanatban, amikor örökre búcsút veszek öntől, azt kívánom, találja meg a boldogságot és mindazt a jót, amelyet megérdemel. Fiam, megáldom!

A fiatalember térdre esett, és fejét az öreg ágyához támasztotta.

- De főleg arra figyeljen, amit most, e végső percben mondok. Spada kincse létezik. Isten megengedi, hogy számomra már ne legyen sem távolság, sem akadály. Látom a kincset a második barlang mélyén. Szemem áthatol a föld mélységein, és elkáprázik ennyi gazdagság láttán. Ha eljut odáig, hogy szökni tud, jusson eszébe, hogy a szegény abbé, akit mindenki bolondnak hitt, nem volt az. Siessen Monte Cristóra, vegye birtokba vagyónukat, élvezze, eleget szenvedett.

Heves roham szakította félbe az öreget. Dantès felemelte a fejét, és látta, hogy az abbé szemét vér futotta el, mintha vérhullám tódult volna fel melléből a homlokáig.

- Isten vele! Isten vele! - mormogta az öreg, és görcsösen megszorította a fiatalember kezét. - Isten vele!

- Ó, ne még, ne még! - kiáltotta Dantès. - Ne hagyjuk el egymást. Ó, Istenem, segítsd meg... Segítség... segítség...

- Csendesesen! Csendesesen! - mormogta a haldokló. - El ne válasszanak bennünket, ha mégis sikerül megmentenie!

- Igaza van. Igen, igen, legyen nyugodt, megmentem! Nagyon szenvedhet, de mégis úgy látom, mintha kevésbé szenvedne, mint az első alkalommal.

- Ó, ne örüljön neki! Csak azért szenvedek kevésbé, mert már nincs hozzá erőm. Az ön korában még van hitünk az életben; a fiatalság joga hinni és remélni. De az öregek tisztábban látják a halált. Ó, már itt is van... jön... vége... látásom elvész... öntudatom elhagy... A kezedet, Dantès!... Isten veled... Isten veled!

Végső erejét megfeszítve, még egyszer felült.

- Monte Cristo! - mondta. - Ne feledkezz meg Monte Cristóról! - Visszazuhan az ágyára.

A roham rettenetes volt: görcsbe merevedett tagok, fennakadt szemhéj, véres hab, mozdulatlan test - ez maradt a betegágyon abból az értelmes lényből, aki még az imént itt feküdt.

Dantès fogta a lámpát, az ágy fejéhez állította egy kiugró kőre, ahonnan a lámpa remegő fénye furcsán és szeszélyesen világította meg a feldúlt arcot, a tehetetlen és megmerevedett testet.

Szemét le nem véve róla, lélegzetét visszafojtva várta azt a pillanatot, mikor beadhatja a megmentő orvosságot.

Amikor úgy látta, hogy eljött a pillanat, fogta a kést, szétfeszítette a beteg fogait, s ezek most kevesebb ellenállást fejtettek ki, mint az első ízben, tíz cseppet beadott és várakozott. Az üvegcsében csaknem kétszer annyi maradt még, mint amennyit beadott belőle.

Várt tíz percig, egy negyedóraig, félóraig, de semmi sem mozdult. Remegve, csapzott hajjal, verejtékező homlokkal számolta a másodperceket saját szívének dobbanásain.

Ekkor úgy vélte, itt az ideje az utolsó próbának: a fiolát odatartotta Faria elkékült ajkához, és mivel a nyitott ajkak már nem kellett szétfeszítenie, szájába öntötte az egész maradékot.

Az orvosság valóban galvanikus hatású volt, az öregember tagjait erős remegés rázta meg, rémületet keltő szeme ismét kinyílt, akkorát sóhajtott, hogy az már majdnem kiáltás volt, majd az egész remegő test lassanként visszanyerte teljes mozdulatlanságát.

Csak a szeme maradt nyitva.

Eltelt egy félóra, egy óra, másfél óra. Az aggodalom e másfél órája alatt Edmond barátjára hajolt, kezét a szívére tette, érezte, amint az abbé teste fokozatosan kihűl, és szíve egyre lassabban és halkabban ver.

Végül már semmi sem élt benne. Elhalt a szív utolsó rezzenése is, arca ólomszínt öltött, szeme nyitva maradt, de tekintete elhomályosult.

Reggeli hat óra volt, az éppen felkelő nap halvány sugara elárasztotta a cellát, és elhalványította a lámpa kihunyó világát. A holttest arcáról különös fény verődött vissza, és néha-néha élőnek mutatta. Míg az éjszaka így harcolt a nappal, még kételkedett Dantès. De amint győzött a nappal, megértette, hogy holttest fekszik előtte.

Ekkor mélységes és legyőzhetetlen félelem lett rajta úrrá. Már nem merte megfogni azt a kezét, amely az ágyról lecsüngött, már nem mert arra a merev szempárra nézni, amelyet több ízben, de hasztalanul próbált lezárni, mert mindig újra meg újra kinyílt. Eloltotta a lámpát, gondosan elrejtette, és elsietett, miután előbb a feje fölött helyére tette a záró kőlapot.

Ideje is volt, mert már nemsokára jönnie kellett a börtönőrnek. Ezúttal Dantèsnél kezdte meg látogatását, és csak utána készült Faria zárkájába menni, ahova reggelit és fehérneműt vitt.

Semmi sem vallott arra, hogy tudna valamit a halálesetről. Távozott.

Dantès ekkor legyőzhetetlen türelmetlenség fogta el, hogy megtudja, mi történt szerencsétlen barátja zárkájában. Visszatért tehát a föld alatti folyosóba, és éppen idejében érkezett, hogy meghallja a börtönőr segítséget hívó kiáltását.

Kisvártatva bejött a többi börtönőr is, azután hallani lehetett a katonák súlyos és szabályos lépéseit, amelyeket még szolgálatukon kívül is megszoktak. A katonák mögött érkezett oda az igazgató.

Edmond hallotta az ágy nyikorgását, amint a holttestet megmozdították rajta. Hallotta az igazgató hangját, amint elrendelte, hogy locsoljanak vizet a halott arcába, majd amikor látta, hogy ez a locsolgatás sem használ, s a fogoly nem tér magához, orvosért küldött. Az igazgató kiment, és Dantès fülét néhány részvevő szó és gúnyos nevetés hangja ütötte meg.

- Lám, lám - jegyezte meg az egyik -, a bolond rátalált a kincseire. Jó utazást!
- A tömérdek milliójával sem tudja kifizetni a szemfödélét - tette hozzá a másik.
- Ó - folytatta egy harmadik hang -, If várában a szemfödél nem valami drága.
- Meglehet - mondta az előbbieket valamelyike -, mivelhogy pap, az ő kedvéért talán rászánnak valamit.
- Talán megtisztelik a zsákkal.

Edmond fülelt, nem vesztett el egyetlen szót sem, de nem sokat értett az egészből. Csakhamar elhaltak a hangok, és úgy látszott, valamennyien elhagyták a szobát.

De azért mégsem mert bemenni: hátha otthagyták valamelyik börtönőrt, hogy a halott mellett virrasszon.

Csendben, mozdulatlanul, lélegzetét visszafojtva várt.

Csaknem egy óra telt el, mikor a csendet halk nesz váltotta fel, majd a nesz erősödött.

Az igazgató tért vissza, az orvos és néhány tisztviselő kíséretében. Egy pillanatig csend volt: bizonyára az orvos lépett az ágyhoz, és megvizsgálta a holttestet.

Azután következtek a kérdések.

Az orvos részletezte annak a betegségnek az okait, amelynek a fogoly áldozatul esett, és megállapította a beállott halált.

Mind a kérdések, mind a feleletek olyan könnyen hangzottak el, hogy Dantès felháborodott. Ő úgy érezte, hogy mindenkinek éppúgy kell szeretnie a szegény abbét, ahogy ő szerette.

- Rosszul esik nekem az, amit mond - jegyezte meg az igazgató, feleletképpen az orvosnak arra a kijelentésére, hogy az öregember valóban meghalt. - Szelíd, ártalmatlan és mulatságos fogoly volt a maga bolondságában, és főleg: könnyű volt az őrizete.

- Ó - felelte a börtönőr -, szinte nem is kellett vigyázni rá, fogadok, hogy itt maradt volna ez akár ötven évig is anélkül, hogy a szökést még csak meg is kísérelte volna.

- De azért - kezdte ismét az igazgató - úgy gondolom, az ön meggyőződése ellenére is, nem mintha kételkedném tudásában, hanem a saját felelősségem miatt, sürgősen meg kellene bizonyosodnunk, vajon valóban meghalt-e a fogoly.

Egy pillanatig tökéletes csend volt, s ezalatt Dantès, aki folyton figyelt, úgy gondolta, hogy az orvos még egyszer megvizsgálja a holttestet.

- Nyugodt lehet - jelentette ki az orvos -, meghalt, felelek róla.

- Tudja, uram - ellenkezett az igazgató -, hogy ilyen esetekben mi nem érjük be egyszerű vizsgálattal. Minden látszat ellenére legyen szíves, és végezze el a törvényszabta formákat is.

- Melegítsenek vasat - rendelkezett az orvos. - De igazán mondom, ez itt most teljesen fölösleges óvatosság.

A vasmelegítésre kiadott parancs megremegtette Dantèst.

Sietős lépések zaja hallatszott, az ajtó nyikordult, néhányan kimentek, bejöttek, majd pár pillanat múlva visszatért az egyik börtönőr, és azt mondta:

- Itt a parázs meg a vas.

Egy pillanatra csend lett, utána égett hús sístergése hallatszott, és nehéz, émelyítő szag hatolt keresztül a falon, amely mögött Dantès borzadva hallgatózott.

Az elszenesített emberi hús szagára verejték lepte el a fiatalember homlokát, és úgy érezte, menten elájul.

- Láthatja, uram, hogy igazán meghalt - mondta az orvos. - Ez az égés a sarkán döntő: ez a szegény bolond kigyógyult örületéből, és megszabadult fogságából.

- Nem Fariának hívták? - kérdezte az igazgató kíséretében levő egyik tisztviselő.

- De igen, uram, és amint ő állította, ősi családból származott. Egyébként nagy tudós és elég értelmes volt mindenben, ami nem a kincsére vonatkozott. De erre nézve, már csak be kell vallani, megátalkodott volt.

- Ezt a tünetet rögeszmének nevezzük - jegyezte meg az orvos.

- Magának sohasem volt rá panasz? - kérdezte az igazgató a börtönőrtől, aki az abbé élelmét szokta behozni.

- Soha, igazgató úr - válaszolta a börtönőr -, soha, igazán soha! Ellenkezőleg, azelőtt sokat mulattatott a történelmével. Egyszer, amikor a feleségem megbetegedett, még valami receptet is adott nekem, amitől az asszony meggyógyult.

- Lám, lám - mondta az orvos -, nem is tudtam, hogy kollégával álltam szemközt. Remélem, igazgató úr - tette hozzá nevetve -, illő elbánásban részesíti.

- Hogyne, hogyne, legyen csak nyugodt, illően beburkoljuk a legjobb zsákba, amit csak találunk. Meg van elégedve?

- Önnek is jelen kell lennie ennél az utolsó formaságnál? - kérdezte az egyik börtönőr.

- Természetesen, de siessenek. Nem maradhatok egész nap ebben a szobában.

Újabb jövő-menők léptei hallatszottak. Egy perccel később valami durva vászon suhogása jutott Dantès füléhez, az ágy csikorgott a rugóin, a kőlapra súlyos lépés nehezedett, mint az olyan emberé, aki terhet emel, majd újra nyikorgott az ágy a reá helyezett teher súlya alatt.

- Az esti vizontlátásra - mondta az igazgató.

- Miséit is mondanak? - kérdezte az egyik tisztviselő.

- Lehetetlen - válaszolta az igazgató. - A várbeli káplán tegnap szabadságot kért tőlem, mert egy hétre elutazott Hyeres-be, én kezességet vállaltam minden fogolyért erre az időre. Ha a szegény abbé nem sietett volna annyira, megkaphatta volna a rekviemjét.

- Ugyan, ugyan! - szólt közbe az orvos a hivatásbeliek közönyével. - Pap volt: Isten tekintettel lesz hivatására, és nem adja meg a pokolnak azt az örömet, hogy papot küldjön neki!

A rossz tréfát hangos nevetés követte.

Eközben tovább folyt a halott öltöztetése.

- Az esti vizontlátásra! - mondta az igazgató a munka befejeztével.

- Hány órákor? - kérdezte a börtönőr.

- Úgy tíz-tizenegy óra tájban.

- Virraszt valaki a halott mellett?

- Ugyan minek? Bezárjuk a zárka ajtaját, mintha élne, és kész.

A lépések eltávolodtak, a hangok is elhalkultak távozóban, felhangzott az ajtó nyikorgó zárjának és zörgő reteszének zaja, utána pedig a magányosság csendjénél is komorabb csend, a halál csendje ömlött el mindenre, még a fiatalember jéggé dermedt szívére is.

Ekkor a fejével lassan felemelte a kőlapot, és kutatóan körülnézett a szobában.

A szoba üres volt: Dantès előbújt a folyosóról.

If várának temetője

Az ablakon beszűrődő ködös fény gyenge világánál Dantès meglátta az ágyon hosszában fekvő durva vászonzsákot, amelynek széles redői alatt hosszú, merev alak rajzolódott ki: ez a vászonzsák volt Faria utolsó leple. A börtönőrök szerint ez a legolcsóbb szemfödél.

Így hát mindennek vége volt. Most már a halál választotta el Dantèst öreg barátjától. Nem láthatta többé a szemét, amely nyitva maradt, mintha a halálon túlra nézne, nem szoríthatta meg többet fáradhatatlan kezét, amely egy előtte ismeretlen világról lebbentette fel a fátyolt. Faria, a jóságos segítőtárs, akihez olyan forrón ragaszkodott, már csak az ő emlékezetében élt. Dantès leült a szörnyű haláloságy fejéhez, és sötét, keserű fájdalom öntötte el a szívét.

Egyedül volt, ismét egyedül. Visszazuhant a csendbe, újra szemközt állt a semmivel.

Egyedül! Nem hallhatja, nem láthatja többé az egyetlen emberi lényt, aki még a földhöz kötötte. Nem volna-e jobb, ha - mint Faria abbé - elmenne Istenhez, és megkérdezné az élet titkát, azt is megkockáztatva, hogy a szenvedések gyászos kapuján kell áthaladnia.

Barátja elüzte és jelenlétével távol tartotta tőle az öngyilkosság gondolatát, de Faria holttesténél ez a gondolat újra kísértett.

- Ha meghalhatnék - mondta -, oda mennék, ahová ő ment, és bizonyára rátalálnék. De hogyan haljak meg?... Hiszen ez igen egyszerű - válaszolt rögtön nevetve. - Itt maradok, rávetem magam arra, aki elsőnek belép, megfojtom, és akkor lefejeznek.

De mint ahogy a nagy viharokban, a nagy fájdalmakban is megtörténik, hogy az örvény körül magas hullámhegyek tornyosulnak, s Dantès visszariadt ettől a megbecstelenítő haláltól; hirtelen az élet és a szabadság heves vágyába menekült kétségbeeséséből.

- Meghalni? Nem, nem! - kiáltotta. - Nem lett volna érdemes annyit átélni, annyit szenvedni azért, hogy most meghaljak! Akkor lett volna jó meghalni, amikor annak idején, évekkel ezelőtt, elszántam rá magamat. De most csak nyomorult végzetem beteljesülését segíteném elő. Nem! Élni akarok, küzdeni akarok mindhalálig. Nem! Vissza akarom szerezni elrablott boldogságomat! Nem halhatok meg addig, míg meg nem büntetem hóhérait, és talán - ki tudja? - meg nem jutalmazom néhány jó barátomat. De most itt felejtene, és csak akkor hagyhatom el zárkám, ha Faria abbé sorsára jutok.

Erre a gondolatra Edmond megmerevedett, szeme egy pontra szegeződött, mint akinek hirtelen ötlete támadt, de ez az ötlet meg is ijesztette. Felugrott, végigsimította homlokát, mintha szédülés környékeznél, kétszer-háromszor körüljárta a szobát, majd újra az ágy elé állt.

- Ó - mormogta. - Vajon ki küldte nekem ezt az ötletet? Te küldted, Istenem? Minthogy innen csak a halottak szabadulhatnak ki, foglaljuk el a halottak helyét.

Azzal sem vesztegetve az időt, hogy meggondolja elhatározását; nehogy lemondjon kétségbeesett szándékáról, a szörnyű zsák fölé hajolt, felbontotta azzal a késsel, amelyet Faria készített, kihúzta a holttestet a zsákból, átcipelte a saját zárkájába, a maga ágyába fektette, becsavarta a fejét egy vászonrongyba, ahogy a saját fejét szokta, betakarta, utoljára megcsókolta a jéghideg homlokot, újra lezárta az ijesztően üresen, gondolat nélkül bámuló makacs szemet, de az megint csak kinyílt. A halott fejét a falnak fordította, hogy ha este a börtönőr behozza a vacsorát, hadd higgye, hogy már elaludt, mint máskor, azután visszatért a folyosóra, az ágyat a falhoz húzta, átment a másik szobába, ott a szekrényből elővette a tűt, cérnát, ledobta rongyait, hogy a zsákon át mezítelen testét érezzék, bebújt a felfejtett zsákba, úgy helyezkedett el benne, ahogy a halott feküdt, és belülről bevarrta a zsákot.

Ha szerencsétlen módon valaki be talált volna lépni, meghallhatta volna Dantès szíve dobbanását.

Dantès várhatott volna a börtönőr esti látogatásáig, de attól tartott, hátha az igazgató megmásítja elhatározását, és előbb viszik el a holttestet.

Akkor elveszett volna végső reménysége is.

Most mindenesetre kész terve volt:

Ha útközben a sírásók észrevennék, hogy halott helyett élő visznek, Dantès nem hagy rá időt, hogy felismerjék. Egy hirtelen metszéssel végighasítja késével a zsákot, és elképedésüket felhasználva, megszökik. Ha el akarnák fogni, a késével védekezik.

Ha elviszik a temetőig, és bedobják egy gödörbe, hagyja, hadd földelje el. Később, hiszen éjszaka lesz, alig távoznak a sírásók, ő azonnal kiássa magát a puha földből és elmenekül: remélte, hogy a föld nem lesz túlságosan nehéz, és fel bírja majd emelni.

Ha téved, és a föld túlságosan súlyos, akkor megfullad. Úgyis jó, akkor egyszerre mindennek vége.

Már előző este óta nem volt egy falat sem a szájában, de reggel nem gondolt az evésre, és még most sem jutott eszébe. Helyzete sokkal bizonytalanabb volt, semhogy egyébbel is tudott volna foglalkozni.

Az volt az első veszedelem, hogy ha a börtönőr hét órakor beviszi a vacsoráját, észreveszi a cserét. Szerencse, hogy akár embergyűlöletből, akár fáradtságból, több ízben ágyban fogadta a börtönört. Ilyen esetben az őt a levest és a kenyeret rendszerint az asztalra tette, és szó nélkül távozott.

De hátha ezúttal a börtönőr szokásától eltérően mégis megszólítja Dantèst, és látva, hogy a fogoly nem válaszol, az ágyhoz megy, és minden kiderül?

Közeledett az esti hét óra, és Dantès aggodalma egyre fokozódott. Kezét szívére szorította, hogy elfojtsa annak erős dobogását, másik kezével homlokáról törülgette a verejtéket, amely kis patakokban folyt le halántékára. Időről időre remegés futott át a testén, és úgy összeszorította a szívét, mint valami jeges marok. Azt hitte, rögtön meghal. Az órák teltek, és a várban semmi sem mozdult. Dantès látta, hogy az első veszedelmen túljutott. Ez jó előjel volt. Végre abban az időpontban, amelyet az igazgató megjelölt, lépések zaja hallatszott a lépcső felől. Edmond megértette, hogy elérkezett a nagy pillanat. Összeszedte minden bátorságát, lélegzetét visszafojtotta. Boldogan visszatartotta volna végig ugyanígy ereinek örült lüktetését is.

Az ajtó előtt megszűntek a lépések, két ember lépései. Dantès kitalálta, hogy a két sírásó jött érte. Ez a sejtés bizonyossággá lett, mikor meghallotta a zajt, amellyel a hordozóágyat letették a földre.

Nyílt az ajtó, és Dantès homályosan látott némi fényt felvillanni. A zsák szövetén keresztül látta, amint két árnyék közeledik az ágyhoz. Egy harmadik az ajtóban állt, lámpát tartott a kezében. Az ágyhoz lépő két ember megragadta a zsák egy-egy végét.

- Jó nehéz, ilyen sovány öregember létére - jegyezte meg az egyik, aki fejtől emelte fel.

- Azt mondják, a csontok minden évben nehezebbek lesznek egy fél fonttal - felelt a második, aki lábtól fogta meg.

- Megkötötted a csomót? - kérdezte az első.

- Majd bolond leszek - mondta a második -, miért cipeljünk fölösleges súlyt, majd megcsinálom odalent.

- Igazad van. Induljunk.

„Ugyan mire való az a csomó?” - töprengett Dantès.

A testet átemelték az ágyról a hordozóágyra. Edmond megmerevítette magát, hogy jobban játssza a holttest szerepét. Ráfektették a hordozóágyra, és a kíséret, amelynek útját az elöl haladó, lámpát vivő ember világította meg, felment a lépcsőn.

Dantèst hirtelen megcsapta az éjszaka friss és csípős levegője. Ráismert a misztrál-szélre. Ez a váratlan érzés gyönyörűséggel, de egyúttal aggodalommal töltötte el.

Mintegy húsz lépést vitték az emberek, akkor megálltak, és letették a hordozóágyat a földre.

Az egyik hordozóágyat vivő ember eltávozott. Dantès hallotta cipőjét a kövön kopogni.

„Ugyan, hol lehetek?” - tűnődött.

- Tudod-e, ugyancsak nem valami könnyű! - jegyezte meg az az ember, aki Dantès mellett maradt, miközben leült a hordozóágy szélére.

Dantès első gondolta az volt, hogy most szökik ki, de szerencsére lemondott erről a tervéről.

- Világíts hát ide, te állat! - hallatszott az eltávozott ember hangja. - Mert így sose találom meg azt, amit keresek.

A lámpát vivő ember engedelmeskedett a parancsnak, noha, mint láttuk, az nem a legilledelemesebb kifejezésekkel hangzott el.

„Vajon mit keresnek? - törte a fejét Dantès. - Bizonyára ásót.”

Elégedett felkiáltás bizonyította, hogy a sírásó megtalálta, amit keresett.

- Végre - mondta a másik -, nem valami könnyen ment.

- Igaz - felelte emez -, de hát ennek itt van ideje várni.

Ezzel Edmond-hoz lépett, aki hallotta, hogy valami súlyos tárgyat dobnak le mellé nagy robajjal. Ugyanakkor kötél csavarodott lába köré, erős és fájdalmas szorítással.

- Nocsak, megcsináltad a csomót? - kérdezte az a sírásó, aki eddig nem mozdult Dantès mellől.

- De még milyen remekül - válaszolt a másik. - Felelek érte.

- Hát ha így van, induljunk.

A felemelt hordozóágy folytatta útját.

Mintegy ötven lépésnyire haladtak, akkor megálltak, kinyitottak egy kaput, majd ismét tovább mentek. Minél előbbre jutottak, Dantès annál tisztábban hallotta, ahogy a tenger hullámai nagy zajjal megtörték azon a sziklán, amelyen a vár épült.

- De rossz idő! - mondta az egyik. - Nem volna valami nagyon kellemes ma éjjel a tengerben fürödni!

- Bizony, az könnyen megeshet, hogy az abbé vizes lesz - jegyezte meg a másik, és mind a ketten nevetésbe törtek ki.

Dantès nem egészen értette ezt a tréfát, de azért a haja szinte az égnek meredt a rémülettől.

- Jól van, megérkeztünk! - kezdte ismét az első.

- Messzebbre, messzebbre! - mondta a másik. - Hiszen tudod, hogy a legutóbbi is félúton maradt, a sziklára zuhant, és az igazgató másnap leszidott bennünket.

Most még négy-öt lépést feljebb mentek, végül Dantès érezte, hogy megfogják a fejénél meg a lábánál, és meglóbálják.

- Egy - mondták a sírásók.

- Kettő.

- Három!

Dantès közben érezte, hogy valóban ellódítják valami nagy ürességbe, és ő hasítja a levegőt, mint a sebzett madár. Zuhan, zuhan, és olyan rémület fogja el, amely megfagyasztja a szívét. Noha lefelé vonta valami súlyos tárgy, amely sebes röpülését még gyorsabbá tette, úgy rémlett neki, hogy egy évszázadig tartott ez a zuhanás. Végre rémületes zajjal, mint a nyíl, vágódott bele a jéghideg vízbe, akaratlanul szörnyűt kiáltott, de kiáltását elfojtotta a csobbanás zaja.

Dantèst a tengerbe vetették, a lábához kötözött harminchat fontos golyó a víz mélye felé húzta.

If várának temetője: a tenger.

Tiboulen szigete

Dantès elkábult, sőt fulladozott, de így is megőrizte lélekjelenlétét, és mivel - mint mondtuk - kését minden eshetőségre készen jobbában tartotta, gyorsan felhasította a zsákot, s előbb a karját, aztán a fejét szabadította ki. De a golyótól sehoggy sem tudott megszabadulni, érezte, hogy az mind lejjebb húzza. Ekkor meggörnyedt, megkereste a lábára csomózott kötelet, és ereje végső megfeszítésével elvágta éppen az utolsó pillanatban, mert már-már megfulladt. Hatalmas rúgással a tenger színére dobta magát, a golyó pedig az ismeretlen mélységbe húzta a durva zsákot, amely kis híján az ő szemfödele lett.

Dantès csak éppen lélegzetet vett, és újra alámerült, mert főként arra kellett vigyáznia, hogy észre ne vegyék.

Amikor másodszor felbukkant, már legalább ötven lépésnyire volt attól a helytől, ahol bedobták. A feje fölött minden sötét és viharos volt. A szél gyors felhőket röpített az égbolton, de olykor egy-egy parányi helyen kibukkantak a csillagok. Előtte a komor és morajló tenger, amelynek tajtékos hullámai vihar közeledését ígérték, mögötte pedig feketébben, mint a tenger, sötétebben, mint az égbolt, fenyegető kísértetként emelkedett a gránitóriás, amelynek sötét csúcsa mintha zsákmánya után nyújtotta volna karját. A legmagasabb sziklán egy kis lámpa két árnyat világított meg.

Dantèsnek úgy rémlett, hogy ez a két árnyék nyugtalankodva a tenger fölé hajol. A két különös sírásó valóban meghallhatta azt a kiáltást, amely Dantèsből zuhanása közben kitört. Dantès tehát újra lemerült, és eléggé hosszú utat tett meg a víz alatt. Valamikor nagyon megszokta ezt az úszást, amelynek a Világítótorony-öbölben rendszerint sok nézője akadt. Általában őt tartották Marseille legügyesebb úszójának.

Amikor ismét felbukkant a víz színére, a lámpa már eltűnt. Tájékozódnia kellett: az If várát környező szigetek közül Ratonneau és Pommègue szigete volt a legközelebb. De Ratonneau és Pommègue lakott helyek, ugyancsak laknak a kis Daume-szigeten is, így hát a legbiztonságosabbnak Tiboulen vagy Lemaire szigete látszott. Mindkettő egy mérföldnyire van If várától.

Dantès elhatározta, hogy eljut valamelyikre a két sziget közül. De hogyan találja meg ezeket a szigeteket éjnek idején, amikor egyre sűrűsödik körülötte a sötétség?

Ebben a pillanatban, mint egy csillag, felvillant előtte Planier világítótornya.

Ha egyenesen e világítótorony felé igyekszik, kissé balra hagyja Tiboulen szigetét, ha tehát most kissé balra tart, éppen útjába esik a sziget.

De, mint mondtuk, legalább egy mérföldnyi távolság van If vára és a sziget között.

Faria gyakran ismételte a börtönben, mikor látta, hogy a fiatalember levert és kimerült:

- Dantès, ne engedje, hogy elhatalmasodjék magán ez a gyengeség. Ha menekülni akar, de ereje elhagyja, belefulladás a tengerbe.

A tenger színe alatt megint fülében csengtek ezek a szavak. Ekkor sietve ismét felszínre dobta magát, és újra hasítani kezdte a hullámokat, hogy lássa, vajon csakugyan nem veszítette-e még el az erejét. Örömmel látta, hogy kényszerű tétlensége semmit sem ártott erejének és fűrgeségének.

Érezte, hogy ura az elemnek, amelyben kora gyermekéveiben olyan sokat játszott.

Egyébként a félelem, ez a gyors üldöző, megkettőzte Dantès erejét. A hullámok fölé hajolt, és fülelt, nem hall-e valami zajt. Valahányszor egy hullám a magasba sodorta, gyors pillantással végigmért a látóhatárt, és igyekezett áthatolni a sűrű sötétségen. Minden magasabbra csapó hullámot egy

üldözésére küldött csónaknak nézett. Ilyenkor megkettőzte erőfeszítését, és így jócskán előrehaladt ugyan, de ha ez többször megismétlődik, hamarosan kimerülhet.

Közben folyton úszott, és a szörnyű vár lassan belemerült az éjszaka ködébe; már nem látta tisztán, de még érezte, hogy hol van.

Egy óra telt el, mialatt Dantès egyre szelte a hullámokat abban az irányban, amelyet maga elé tűzött. Lelkesítette a szabadság érzése, amely egész lényét betöltötte.

- Már idestova egy órája, hogy úszom - mondta magában -, mivel azonban a szél szembe fúj, csak fele olyan gyorsan haladok előre. De azért, ha nem tévesztettem el az irányt, most már nem lehetek messze Tiboulentól... Hanem ha eltévesztettem...!

Remegés futott végig az úszó egész testén. Egy pillanatra megpróbált hanyatt feküdni, hogy megpihenjen, A tenger azonban egyre jobban háborgott, és Dantès látta, hogy a pihenésnek az a módja, amelyre számított, lehetetlen.

- Sebaj! - mondta. - Mindent megteszek, amíg csak a karom bírja, míg csak görcs nem áll a testembe, akkor pedig a mélybe bukom!

És a kétségbeesés erejével és ösztönzésével úszott tovább. Egyszerre csak úgy látta, hogy az égbolt, amely már eddig is sötét volt, egészen fekete lett, hogy egy sűrű, nehéz felhő egyenesen felé tart. Ugyanakkor heves fájdalom hasított a térdébe: a villámgyorsan működő képzelet azt súgta neki, hogy golyó érte, és azonnal hallani fogja a puska lövés zaját is. De semmi ilyesmit nem hallott. Dantès kinyújtotta kezét, és hozzáért valamihez. A lába is földet ért. Akkor látta csak, mit nézett felhőnek.

Húsz lépésnyire előtte furcsa sziklatömeg emelkedett. Olyan volt, mint valami óriási kemence, amely kővé vált, amikor legforróbban izzott: Tiboulen szigete volt.

Dantès kiszállt a vízből, néhány lépést ment előre, ledült egy gránitkőre, és hálát adott Istennek. Ezt a gránitkövet ebben az órában lágyabbnak érezte, mint a legkényelmesebb ágycsónakot.

Ezután a szél, a vihar és a megeredő eső ellenére, a fáradtságtól agyongyötörve, édes álomba merült, a teste elzsibbadt, a lelke azonban a nem remélt boldogság tudatával örködött felette.

Egy óra múlva iszonyú mennydörgés ébresztette fel: a vihar fékevesztetten tombolt, és csak úgy hasogatta a levegőt. Időről időre villám futott végig az égboltozaton, mint egy tűzkigyó, megvilágította a tengert és a felhőket, amelyek szörnyű összevisszaságban gomolyogtak. Dantèst nem csalta meg tengerész-szeme: csakugyan a két sziget egyikére, mégpedig Tiboulen szigetére jutott el. Úgy tudta, hogy a sziget kopár, lakatlan, és nem nyújt semmi menedéket. Ezért azt gondolta, hogy mihelyt a vihar lecsillapodik, újra a tengerbe veti magát, és elúszik Lemaire szigetére, amely szintén pusztaság, de nagyobb, és így több oltalmat is nyújthat.

Egy előrehajló szikla pillanatnyi menedéket adott Dantèsnek, alája húzódott, és szinte ugyanabban a pillanatban teljes őrvénybe eresztette a vihar.

Edmond érezte, hogy a menedéket nyújtó szikla megremeg. A hullámok nekicsapódtak az óriási piramis aljának, és hozzá is felcsapták a vizet. Bármennyire biztonságban volt is, ennek a szörnyű mennydörgésnek és villámlásnak a kellős közepében mégiscsak szédülés környékezte: úgy érezte, hogy a sziget reng alatta, és mint a lehorgonyzott hajó, amely hirtelen elszakítja a horgonykötelet, magával ragadja őt a rettenetes forgószelebe.

Most eszébe futott, hogy huszonnégy órája nem evett: éhes is volt, szomjas is volt. Kinyújtott kezével merített és ivott a szikla egyik mélyedésében összegyűlt esővízből.

Amikor ismét felállt, egy villám megvilágította a térséget, de úgy, hogy szinte Isten vakító trónusa is látszott. E villám fényénél, Lemaire szigete és a Croisille-hegyfok között a menedéket nyújtó sziklától negyed mérföldnyire, Dantès megpillantott egy kis halászbárkát, amelyet a vihar is meg a hullámok is vittek előre. Olyan volt ez a halászhajó, mint valami kísértet, amint a hullám tarajáról az örvénybe zuhan. Egy másodperc múlva a kísértet ismét felbukkant egy másik hullám tetején, és ijesztő sebességgel közeledett. Dantès kiáltani akart, valami ruhafoszlányt keresett, amivel jelezhetné, hogy

vesztükbe rohannak, de ezt nyilván őt maguk is jól látták. Egy másik villám fényénél a fiatalember megpillantott négy embert, akik az árbocokba és előkötelekbe kapaszkodtak. Az ötödik a törött kormányrúdba fogózott. Kétségtelen, hogy ezek az emberek is észrevették őt, mert a süvítő szélroham kétségbeesett kiáltások hangját hozta el hozzá. A nádszálként ingó árboc fölött egy foszlányokra szakadt vitorla csattogott vadul a levegőben. Hirtelen elszakadt a kötelék, amely még tartott, azután az egész hajó eltűnt az égbolt sötétjében, mint azok a nagy fehér madarak, amelyek néha élesen kirajzolódnak a fekete felhők hátterén.

Ugyanakkor rémületes recsegés, ropogás és halálordítások hangja hallatszott. Dantès megkapaszkodott a sziklában, mint a szfinx, amely az örvénybe készül vetni magát, előrehajolt és egy újabb villám fényénél meglátta a kis hajóroncsot s a roncsok között a kétségbeesett arcokat, égnek emelt karokat.

Azután megint minden az éjbe veszett, a rémületes látvány csak addig tartott, ameddig a villám megvilágította.

Dantès a sziklák síkos lejtőjére sietett, noha ő maga is könnyűszerrel a tengerbe zuhanhatott volna. Hiába figyelt, hiába hallgatózott, nem hallott és nem látott többé semmit: megszűnt a kiáltozás, az emberi erőfeszítés minden jele. Csak a vihar, Isten hatalmas teremtménye üvöltött továbbra is a szelekkel, és tajtékzott a hullámokkal.

Lassan-lassan azonban gyengült a szél. Az égen nyugat felé, nagy, szürke és a vihartól majdnem színehagyott felhők úsztak. A kék égbolt ismét megjelent, a csillagok fényesebben ragyogtak, mint valaha. Kelet felé egy hosszú, vöröses sáv rajzolta ki a látóhatáron a sötétkék hullámok vonalát. A hullámok magasra szöktek, tetejüket hirtelen fény futotta át, és tajtékzó csúcsaikat aranyló sörénnyé változtatta.

Hajnalodott.

Dantès mozdulatlan és néma maradt e nagyszerű látvány előtt, mintha először látná életében. És valóban, amióta If várába került, el is felejtette. Visszafordult a vár felé, hosszú pillantással méregette a földet és a tengert.

A messziségben a komor épület a mozdulatlan tárgyaknak azzal a tekintélyes fenségével emelkedett ki a hullámok öléből, amely örökös és egyben parancsol is.

Hajnali öt óra lehetett. A tenger egyre csendesebbé vált.

- Két vagy három óra múlva - tűnődött Edmond - a börtönőr belép a zárkamba, megtalálja szegény barátom holttestét, ráismer, engem hiába keres, és fellármáz mindenkit. Aztán rábukkannak a nyílásra, a folyosóra. Kifaggatják azokat az embereket, akik engem a tengerbe dobtak, és akik feltétlenül meghallották kiáltásomat, Felfegyverzett katonákkal megrakott bárkákat indítanak a szerencsétlen szökevény után, akiről jól tudják, hogy még nem lehet messze. Ágyúszóval értesítik az egész tengerpartot, hogy senki se fogadjon be egy mezítelen és kiéhezett csavargót. Marseille kémei és fogdmegei is utasítást kapnak, hogy vizsgálják át a partot, If várának igazgatója pedig a tengert kutatja végig. Így mind a tengeren, mind a szárazföldön bekerítve, ugyan mi lesz belőlem? Éhes vagyok, fádom, még a megmentő kést is eldobtam, hogy az úszásban ne akadályozzon. Ki vagyok szolgáltatva az első parasztnak, aki keresni akar rajtam húsz frankot. Már nincsen sem erőm, sem ötletem, sem elhatározásom. Ó, Istenem, Istenem! Látod, mennyit szenvedtem, te többet tehetsz értem, mint amennyit én tehetnék magamért!

Abban a pillanatban, amikor Edmond, ereje és gondolkozási képessége fogytán, szinte önkívületben If vára felé fordult, és ezt a hő imádságot mormolta, Pommègue szigetének csúcsánál egy kicsiny hajó háromszögletű vitorláját pillantotta meg a szemhatáron. A kis hajó olyan volt, mint a hullámot szárnyával érintő sirály, csak tengerész-szem ismerhette fel a még félhomályban úszó tengeren, hogy genovai vitorlás. A hajó Marseille kikötőjéből jött, és a nyílt tengerre tartott, csillogó tajtékot tolt hegyes orra előtt, amely könnyedén vágott utat a szélesen kiugró oldalaknak.

- Ó - kiáltott fel Edmond -, ha elgondolom, hogy egy félóra alatt ott lehetnék ezen a hajón, ha nem tartanék attól, hogy kifaggatnak, felismerik bennem a szökevényt, és visszavisznek Marseille-be! Most

mit tegyek? Mit mondjak? Miféle mesével áltathatom őket? Ezek az emberek valamennyien csempészek, félig kalózkod. Parti kereskedés örve alatt tengeri rablás a kenyerük. Többet ér nekik, ha eladnak engem, mint egy semmit sem jövedelmező jótett.

- Várjunk.

- De várni lehetetlenség. Éhen halok, néhány óra múlva a még megmaradt erőm is elfogy. Egyébként is közeledik a börtönőr látogatásának órája. A figyelmeztetést még nem adták le, talán nem is sejtene semmit, és így elhitethetem, hogy az éjjel itt elsüllyedt kis hajó egyik matróza vagyok. Ez a mese nem is valószínűtlen, senki sem hazudtolhat meg, valamennyien elpusztultak. Gyerünk.

E szavakat mormogva, Dantès arra a helyre pillantott, ahol a kis bárka hajótörést szenvedett. Megremegett. Egy kiálló sziklán fennakadt a hajótörött matrózok egyikének frígiai sapkája, és ehhez egészen közel lebegett a hullámokon a hajó fenékrészének néhány roncsa, ide-oda hánykolódó gerendák, amelyeket a tenger a sziget partjához csapkodott. Olyanok voltak, mint megannyi tehetetlen faltörő kos.

Dantès egy pillanat alatt határozott. A tengerbe ugrott, odaúszott a sapkáért és fejébe húzta, megragadta az egyik gerendát, és a legrövidebb úton a hajó felé kezdett úszni.

- Most már megmenekültem - mormogta.

Ez a tudat visszaadta az erejét.

Csakhamar megpillantotta a kis hajót, amely az ellenszél miatt If vára és a planier-i világítótorony között ingadozott. Dantès egy percig attól félt, hogy a kis hajó nem fut ki a nyílt tengerre, hanem a part mentén halad, ha például Korzika vagy Szardínia felé tart. De csakhamar észrevette, hogy a hajó Jaros és Calaseraigne szigetek között akar elhaladni, mint az Olaszországba induló hajók általában.

Ezalatt a hajó meg az úszó észrevétlenül egyre közeledtek egymáshoz. Az út egy szakaszán a kis hajó csaknem egy negyed mérföldnyire meg is közelítette Dantèst. A fiatalember ekkor kiemelkedett a hullámokból, és sapkáját lóbálva kért segítséget, de senki sem vette észre jeladását. A hajó elfordult a part mentén, és irányt változtatott. Dantès arra gondolt, hogy kiáltani fog, de szemével felmérte a távolságot, és látta, hogy hangja nem juthat el a hajóig, mert elviszi a tengeri szellő, és elnyeli a hullámok zaja.

Most örült csak, hogy előrelátóan ráfeküdt egy gerendára. Annyira legyengült, hogy talán már nem is tudta volna a víz színén tartani magát, amíg eléri a kis hajót. És bizonyos, hogy ha a hajó elhaladna anélkül, hogy őt észrevenné - ami nem lehetetlen -, nem tudott volna ismét partot érni.

Dantès, bár csaknem bizonyos volt a kis hajó útja felől, mégis aggódva követte szemével, míg csak észre nem vette, hogy a vitorlás megfordul, és feléje tart.

Ekkor elébe úszott. De még mielőtt találkoztak volna, a kis hajó újra fordulni kezdett.

Dantès összeszedte végső erejét, és csaknem egészen felállt a vízben, sapkájával integetett, és fájdalmas kiáltás tört ki ajkán. A tengerészek csak nagy bajban kiáltanak így, és kiáltásuk úgy hangzik, mintha a tenger szellemének panaszkodnának.

A hajón végre észrevették Dantèst. A vitorlás megszakította útját, és feléje fordult. Dantès látta, hogy csónakot bocsátanak a vízre. Egy perc múlva a csónakban levő két ember kettős evezőcsapással Dantès felé tartott. Dantès ekkor elengedte a gerendát, mert úgy vélte, már nincs rá szüksége, és erejét megfeszítve úszott, hogy az útjuk felét megtakarítsa az elébe jövőknek.

Az úszó azonban túlbecsülte csaknem egészen elfogyott erejét. Most érezte csak, mennyire hasznára volt az a darab fa, amely már tőle száz lépésnyire tehetetlenül hanyódott. Karja kezdett megmerevedni, lába elveszítette rugalmasságát, mozdulatai nehezek és szakadozottak lettek, melle kifulladt.

Nagyot kiáltott. A két evezős megkettőzte erejét, és egyikük odakiáltott olaszul:

- Bátorság!

Akkor jutott el hozzá ez a szó, amikor egy hullám, amelyet már nem volt ereje kivédeni, átcsapott a feje fölött, és tajtékkal borította be.

Újra felbukkant, a fuldokló ember egyenlőtlen és kétségbeesett mozdulataival szelte a tenger vizét, harmadszor is felkiáltott, és érezte, hogy elmerül, mintha még mindig a lábán volna a halálos golyó. A víz összecsapott a feje fölött, és a vízen keresztül látta az ólomszürke égboltot és rajta a fekete foltokat.

Valami hatalmas erő ismét a víz színére dobta. Ekkor érezte, hogy a hajánál fogva megragadják. Azután már nem látott és nem hallott semmit. Elvesztette eszméletét.

Amikor Dantès újra kinyitotta a szemét, a kis hajó fedélzetén találta magát. A hajó folytatta útját. Első dolga az volt, hogy megnézzé, milyen irányban halad. Továbbra is távolodott If várától.

Dantès annyira kimerült volt, hogy örömkialtása fájdalmas sóhajnak tetszett.

Már mondtuk, hogy a hajó fedélzetén feküdt; egy matróz gyapjútakaróval dörzsölte tagjait, egy másik - ráismert, hogy az kiáltotta neki: „Bátorság!” - kulacsból itatta, egy harmadik, valami öreg tengerész, aki kormányos és gazda volt egy személyben, bizonyos önző részvétellel nézte. Efféle szájalmat olyan szerencsétlenség láttára érez az ember, amelyből maga is csak nemrég szabadult, és amely másnap újra elérheti.

A kulacsban levő néhány csepp rum hatására a fiatalember gyengülő szíve erőre kapott, és ahogy az előtte térdeplő matróz továbbra is dörzsölte a gyapjútakaróval, lassan visszatért tagjai rugalmassága is.

- Ki vagy? - kérdezte a gazda rossz franciasággal.

- Máltai matróz vagyok - felelte tört olasz nyelven Dantès. - Szirakuzából jöttünk, bort és panolint szállítottunk. A vihar az éjjel a Morgion-foknál lepett meg bennünket, és hajónk összetört azokon a sziklákon, amelyeket amott láttok.

- Honnan jössz?

- Azokról a sziklákról, mert szerencsémre meg tudtam kapaszkodni bennük. Bezzeg szegény kapitányunk széttörte rajtuk a fejét. Három többi társam a tengerbe fulladt. Azt hiszem, csak én maradtam életben. Megpillantottam a hajókat, és attól féltem, hogy soká kell várnom ezen az elhagyott, puszta szigeten, inkább megkockáztattam, hogy hajónk egy roncsdarabján eljussak hozzátok. Köszönöm - folytatta Dantès -, hogy megmentettétek az életemet. Már-már elvesztem, amikor egy matrózotok a hajamnál fogva megkapott.

- Én voltam az - mondta egy nyílt, őszinte tekintetű matróz, akinek arcát hosszú, fekete barkó keretezte. - Legfőbb ideje volt. Alámerültél volna.

- Igen - felelte Dantès, és kezét nyújtotta neki -, igen, barátom, még egyszer köszönöm.

- Szavamra mondom - mondta a tengerész -, szinte haboztam. Hat hüvelyk hosszú szakálladról és egy láb hosszú hajadról inkább rablónak hittelek, semmint becsületes embernek.

Dantèsnek eszébe jutott, hogy amióta If várába került, valóban sem a haját, sem a szakállát nem vágta le.

- Igen - mondta -, egyszer egy igen veszélyes pillanatban megfogadtam a Notre-Dame del Pie de la Grottának, hogy tíz évig nem vágom le sem a hajamat, sem a szakállamat. Ma jár le a fogadalom, és az évfordulón majdnem a tengerbe fulladtam.

- Mit csináljunk veled? - kérdezte a gazda.

- Sajnos - válaszolta Dantès -, amit akartok. A vitorlás, amelyen dolgoztam, elsüllyedt, a kapitánya meghalt. Mint látjátok, én ugyan megmenekültem ettől a sorstól, de teljesen mezítelenül. Szerencsére elég jó tengerész vagyok, tegyetek ki a legelső kikötőben, ahol megállapodtok. Azután csak elhelyezkedem valamelyik kereskedelmi hajón.

- Ismered a Földközi-tengert?
  - Azon hajózom gyerekkorom óta.
  - Ismered-e a jó horgonyzó helyeket?
  - Kevés olyan kikötő van, még a legnehezebbek is, ahova bemenni vagy ahonnan kijönni ne tudnék behunyt szemmel.
  - Nohát! Mondja csak, gazda - kérdezte az a matróz, aki az utolsó pillanatban „bátorság”-gal biztatta Dantèst -, ha a barátunk igazat mond, miért ne maradhatna velünk?
  - Úgy van, ha igazat mond - válaszolta a gazda kételkedő arccal -, hanem ilyen állapotban sokat ígér ám az efféle szegény ördög, de csak azt tartja meg, amit tud.
  - Többet fogok megtartani, mint amennyit ígértem - mondta Dantès.
  - Ó, ó! - felelte, a gazda nevetve. - Majd meglátjuk.
  - Ha úgy akarja - mondta Dantès felállva. - Hová tartanak?
  - Livornóba.
  - Hát akkor miért mennek kerülő úton, hiszen így sok időt elfecsérelnek, ahelyett hogy egyszerűen a szél iránt haladnának.
  - Mert akkor egyenesen Rion szigetéhez jutnánk.
  - Több mint húsz ölnyire mennek el mellette.
  - Fogd meg a kormányrudat - mondta a gazda -, hadd próbáljuk ki, mit tudsz.
- A fiatalember odaült a kormányrúdhhoz, meggyőződött róla, hogy a hajó gyenge nyomásnak is enged, és ha nem is valami érzékeny szerkezet, de könnyen kezelhető.
- Mindenki a fordító- és feszítőkötelekhez! - mondta.
- A négy matróz - a hajó legénysége - a helyére futott, a gazda pedig nézte a munkájukat.
- Meghúzni - mondta Dantès.
- A matrózok elég pontosan engedelmeskedtek.
- Kössétek meg!
- Ezt a parancsot éppúgy teljesítették, mint az első kettőt, és a kis hajó egyenesen Rion szigete felé fordult, de elsiklott mellette, ahogy Dantès előre megmondta, és mintegy húsz ölnyire hagyta el jobb felől a szigetet.
- Bravó! - mondta a gazda.
  - Bravó! - ismételték a matrózok.
- És valamennyien bámulva nézték ezt az embert, akinek a tekintete ismét annyi értelmességet, teste pedig olyan sok erőt ígért, amennyit fel sem tételeztek volna róla.
- Látja - mondta Dantès, és lejött a kormányrúd mellől -, hogy hasznukra lehetek, legalábbis az átkelésnél. Ha majd Livornóban nem akarja, hogy magukkal maradjak, hagyjon ott. Első zsoldomból meg fogom fizetni ellátásomat és azt a ruhát, amelyet kölcsönadnak nekem.
  - Rendben van, rendben van - felelte a gazda. - Megegyezünk, ha nem kérsz túlságosan sokat.
  - Egy ember egy embert ér - jegyezte meg Dantès. - Amennyit a cimborák kapnak, annyit adjon nekem is, és megvan.
  - Ez nem igazság - mondta az a matróz, amelyik Dantèst kihúzta a tengerből -, mert te többet tudsz, mint mi.

- Mi az ördögöt avatkozol bele? A te dolgod ez, Jacopo? - kérdezte a gazda. - Mindenki annyiért szegődik el, amennyiért akar.

- Helyes - mondta Jacopo -, csak éppen mondtam valamit.

- No bizony, sokkal jobban tennéd, ha egy nadrágot meg egy zubbonyt adnál kölcsön ennek a derék fiúnak, hiszen egészen mezítelen. Ha ugyan van még egy váltásod.

- Nincs - felelte Jacopo -, de van egy ingem meg egy nadrágom.

- Nem is kell nekem más - mondta Dantès. - Köszönöm, barátom.

Jacopo lecsúszott a lejárón, majd kisvártatva visszatért a két ruhadarabbal, amelyet Dantès kimondhatatlan boldogsággal öltött magára.

- Van-e még valamire szükséged? - kérdezte a gazda.

- Egy darabka kenyérre és még egy kortyra abból a kitűnő rumból, amelyet már megkóstoltam. Mert bizony jó ideje, hogy semmit sem ettem.

Csaknem negyven órája volt, valóban.

Hoztak Dantèsnek egy darab kenyeret, Jacopo pedig odaadta neki a kulacsot.

- Balra fordíts! - kiáltott a kapitány a kormányosnak.

Dantès is bal felé pillantott, miközben ajkához emelte a kulacsot, de keze a feleúton megállt.

- Nohát, mi történhetett If várában? - kérdezte a gazda.

Csakugyan, If vára déli bástyájának lőrési körül egy kis fehér felhő vont a magára Dantès figyelmét.

Egy másodperccel később távoli lövés zaja jutott el alig hallhatóan a kis hajó fedélzetéig.

A matrózok felkapták fejüket, és egymásra néztek.

- Mit jelent ez? - kérdezte a gazda.

- Bizonyára valamelyik fogoly szökött meg az éjszaka - felelte Dantès -, és most vészjelet adnak az ágyúval.

A gazda a fiatalemberre nézett, aki e szavak után szájához emelte a kulacsot, és olyan nyugodtan és elégedetten itta ki belőle a rumot, hogy ha a legkisebb gyanú ébredt volna is a gazdában, rögtön szertefoszlott volna.

- Ez aztán pokolian erős rum - jegyezte meg Dantès, és inge ujjával megtörülte verejtékes homlokát.

„Ha ő az - tűnődött a gazda, a fiatalembert nézve -, annál jobb, mert egy jó erős legényt szereztem.”

Dantès fáradtsága ürügyén kérte, hogy leülhessen a kormányrúdhöz. A másodkormányos boldog volt, hogy leváltották, szemével kérdezte meg a gazdát, a gazda pedig intett neki, hogy nyugodtan rábízhatja a kormányrudat a jövevényre.

Dantès új helyéről jól elláthatott a marseille-i partra.

- Hányadika is van ma? - kérdezte Dantès Jacopótól, aki melléje telepedett, amikor már nem láthatta If várát.

- Február huszonnyolcadika - válaszolta Jacopo.

- Melyik év? - folytatta Dantès a kérdezősködést.

- Hogyhogy melyik év? Azt kérded, melyik év?

- Azt - felelte a fiatalember -, azt kérdeztem, melyik év?

- Elfelejtetted, melyik évben vagyunk?

- Hát aztán? Annyira féltem ma éjszaka - mondta nevetve Dantès -, hogy szinte az eszemet vesztettem, és az emlékezetem megzavarodott, ezért kérdezem, hogy melyik év február huszonnyolcadika van ma?

- Az 1829-es évé - felelte Jacopo.

Pontosan tizennégy esztendeje volt annak, hogy Dantèst letartóztatták.

Tizenkilenc éves volt, amikor bekerült If várába, és harminchárom esztendőes fejjel jött el onnan.

Fájdalmas mosoly játszott ajka körül. Arra gondolt, vajon mi lett ezalatt Mercédèsszel, hiszen azt hihette róla, hogy meghalt. Később a gyűlölet villáma gyúlt ki szemében, amikor arra a három emberre gondolt, akik hosszú és kegyetlen rabságát okozták.

És most megismételte a börtönben tett esküjét, hogy kegyetlen bosszút áll Danglars-on, Fernand-on és Villefort-on.

Ez az eskü most már nem volt hiú fenyegetés, mert a Földközi-tenger leggyorsabb vitorlása sem érhetne volna többé utol a kis hajót, amely dagadó vitorláival Livornónak tartott.

MÁSODIK KÖNYV

A csempészek

Még egy egész napot sem töltött Dantès a hajón, de már tudta, hogy kikkel van dolga. A *Jeune-Amélie* nevű genovai vitorlás hajó érdemes gazdája, anélkül, hogy kijárta volna Faria abbé iskoláját, csaknem minden olyan nyelven értett - az arabtól a provence-ig -, amelyet a Földközi-tengernek nevezett nagy tó körül beszélnek. Ezért nem volt szüksége tolmácsokra sem, ezekre a kellemetlen és sokszor fecsegő emberekre; igen könnyen érintkezésbe léphetett akár azokkal a hajósokkal, akikkel a tengeren találkozott, akár a csónakosokkal, akikkel a part mentén akadt dolga, végül pedig a névtelen, hontalan, minden látható foglalkozás nélküli emberekkel, amilyenek mindig akadnak a rakodópartok kövezetén, a tengeri kikötők közelében. Ezek az emberek a maguk titokzatos és rejtett jövedelméből élnek, amelyet talán egyenesen a Gondviselés küld nekik, minthogy nincs semmi szemmel látható megélhetési alapjuk. Könnyű kitalálni, hogy Dantès csempészhajóra került.

A gazda némi bizalmatlansággal is fogadta Dantèst a hajón. A part valamennyi vámőre igen jól ismerte, és mivel közöttük és a vámtiszt urak között ügyesebbnél ügyesebb ravaszkodó csatározások folytak, eleinte azt hitte, hogy Dantès talán az illetékhivatal kiküldött ügynöke, aki ilyen ötletes módon akar behatolni a mesterség titkaiba. Amikor azonban Dantès olyan ragyogóan kitett magáért, tökéletesen eloszlott minden gyanúja. Majd amikor megpillantotta If várának bástyája fölött azt a felszálló könnyű füstgomolyagot, és hallotta az ágyúlövés távoli hangját, egy pillanatig azt hitte, olyan valakit kapott a hajóra, akinek tiszteletére ágyút sütnék el, mint a királyok megjelenésekor és távoztakor. El kell ismerni, hogy ez már kevésbé nyugtalanította, mintha a jövevény vámőrnek bizonyult volna. De az újonc tökéletes nyugalma láttán második feltevése is csakhamar szertefoszlott, akárcsak az első.

Edmond tehát előnyben volt, mert tudta, kicsoda a gazdája, anélkül, hogy az bármit is tudhatott volna őróla. Akárhogyan faggatta is az öreg tengerész vagy a cimborái, ő állta a sarat, és nem árult el semmit sem. Nápolyról és Máltáról is részletes adatokat tudott, hiszen ezeket a városokat úgy ismerte, akár Marseille-t, és utóbb is ugyanúgy mesélt róluk mindent, mint először. Mindezt kitűnő emlékezőtehetségének köszönhetette. Így hát, bármilyen ravasz volt is a genovai, Edmond szelídsége, tengerész-tapasztaltsága és főleg igen ügyes tettetése segítségével most mégis rászedte.

Ezenkívül a genovai talán olyan volt, mint azok az okos emberek, akik sohasem tudnak mást, csak ami rájuk tartozik, és csak azt hiszik el, amit érdekük elhinni.

Így állt a kettőjük dolga, amikor megérkeztek Livornóba. Edmond-nak itt új próbát kellett kiállnia: meg kellett tudnia, vajon ráismer-e önmagára, hiszen tizennégy esztendeje nem látta a saját arcát. Elég pontosan emlékezett rá, hogy milyen volt fiatal korában, most pedig meg fogja látni, milyen férfi lett belőle. Társai úgy tudták, hogy fogadalmi ideje már letelt. Legalább húsz alkalommal járt Livornóban, ismert egy borbélyt a Santo Ferdinando utcában, ahhoz ment el, hogy levágassa szakállát és haját.

A borbély csodálkozva nézett a hosszú hajú és sűrű fekete szakállt viselő emberre. Dantès olyan volt, mint egy gyönyörű Tiziano-fej. Abban az időben nem volt divatban a hosszú haj és szakállviselet: manapság a borbély csak azon csodálkozna, hogy akinek ilyen ajándékot adott a természet, hogyan válhat meg tőle saját jószántából.

A livornói borbély szó nélkül munkához látott.

Amikor elkészült, mikor Edmond érezte, hogy álla sima és a haja divatos hosszúságú lett, tükröt kért, és megnézte magát. Harminchárom éves volt, mint mondtuk, és a tizennégy évi fogság okozta nagy lelki változás tükröződött az arcán.

Amikor Dantès bekerült If várába, kerek, nevető, vidám arcú, boldog ifjú volt, aki könnyen tette meg az életben az első lépéseket, és aki úgy számított a jövőre, mint a múlt természetes folytatására. Mindez azonban megváltozott.

Tojásdad arca megnyúlt, nevető szája elszántságra vallóan kemény és határozott vonalúvá lett. Szemöldöke egyetlen mély redő alatt ívelt. Szeme mélységes szomorúságot árult el, a mélyén időről időre komor fények villantak meg: az embergyűlölet és a harag fényei. Arcán, amely olyan hosszú időn át nélkülözte a világosságot és a napsütést, halvány sápadtság ömlött el. Ez a sápadtság az északi ember arcát nemesen széppé varázsolja, főleg ha azt a halvány arcot fekete haj keretezi. Dantès arcán az értelem biztonságának fényében ömlött el az a hatalmas tudás, amelyet megszerzett. Azonfelül termete magas és izmos volt.

Azelőtt előkelően ideges és törékeny alkata most keménykötésű lett. Hangját a sok imádkozás, zokogás és átkozódás olykor különösen szelíd csengésűvé, olykor nyerssé, szinte rekedtessé tette.

Szeme az állandó félhomályban megszokta, hogy az éj sötétjében is meg tudja különböztetni a tárgyakat, mint a hiéna meg a farkas. Edmond elmosolyodott, amint meglátta magát. Még a legjobb barátja sem ismerhetne rá, ha ugyan maradt barátja. Szinte saját maga sem ismerte fel magát.

A *Jeune-Amélie* gazdája ragaszkodott hozzá, hogy ez az értékes ember megmaradjon a hajó legénységében. A jövődő haszonrészesezésére előleget ajánlott fel neki, és Edmond el is fogadta az ajánlatot. A borbélytól jövet - akinek az első átváltozást köszönhetette - első gondja volt, hogy egy ruhásboltban teljes matróz-öltözéket vásároljon. Ez az öltözet köztudomásúan igen egyszerű: fehér nadrágból, csíkos ingből és frígiai sapkából áll. Jacopónak visszavitte a kölcsönkapott inget, nadrágot, és új öltözkében jelent meg a *Jeune-Amélie* gazdája előtt, akinek újra el kellett beszélnie történetét. A gazda alig ismerte fel a csinos és elegáns tengerészben azt a nagy szakállú, csuromvizes embert, akinek a haja moszattal volt tele, és akit mezítelen és félig holt állapotban szedett fel hajója fedélzetére.

Annyira elragadta Dantès jó megjelenése, hogy megismételte szerződési ajánlatát. Dantèsnek azonban megvolt a maga terve, és csak három hónapra szegődött el.

Ezalatt a *Jeune-Amélie* legénysége szorgalmasan dolgozott, olyan gazda parancsait teljesítette, aki nem szokta az idejét vesztegetni. A hajó egy hete volt Livornóban, amikor tágas rekeszei máris megteltek festett muszlinnal, csempészgyapottal meg angol puskaporral és dohánnyal, amelyre a pénzügyi hatóság elfelejtette rányomni bélyegzőjét. Az volt a feladat, hogy mindezt vámfizetés nélkül vigyék ki Livornóból, és kikössenek Korzika partján, ahonnan bizonyos spekulánsok dolga lesz az egész rakományt Franciaországba szállítani.

Elindultak. Edmond ismét azon az égszínkék tengeren haladt, ifjúsága első látóhatárán, amelyet olyan gyakran látott fogsága álmaiban. Jobboldalt hagyta Gorgonét, bal felől Pianosát, azután Paoli és Napóleont hazája felé tartott.

Másnap reggel a gazda, amint felment a hídra - s ez mindig jó korán történt -, Dantést a hajó oldalához támaszkodva találta, amint különös tekintettel bámult egy gránitszikhalmazt, amelyet a felkelő nap rózsaszínű fénybe burkolt: Monte Cristo szigete volt az.

A *Jeune-Amélie* mintegy háromnegyed mérföldnyire hagyta el a szigetet, és folytatta útját Korzika felé.

Amíg elhaladtak e számára annyira nagy jelentőségű sziget mellett, Dantès elgondolta, hogy csak a tengerbe kellene ugrania, és egy félóra alatt ott lenne az ígért földjén. De ugyan mit csinálna ott szerszámok nélkül, amelyek segítségével rátalálhatna a kincsre, és fegyverek nélkül, amelyekkel megvédegetné? S különben is mit szólnának a matrózok? Mit gondolna a gazda? Várni kellett.

Szerencsére Dantès tudott várni. Tizennégy esztendeig várt a szabadságára. Most, hogy szabad volt, igazán várhatott hat hónapig vagy egy évig a gazdagságra.

Nem fogadta volna el a szabadságot vagy a pénzt, ha felajánlották volna?

Ez a vagyon egyébként is nem volt-e agyérmet csupán? Vajon nemcsak a szegény Faria abbé beteg agyában született, és nem halt-e meg vele együtt?

Bár az igaz, hogy Spada bíboros levele különösen szabatos volt. És Dantès gondolatban elejétől végig elismételte a levél szövegét. Egyetlen sorát sem felejtette el.

Leszállt az este. Edmond látta a szigetet változó színeiben, amelyekkel az alkonyat ékesítette fel, és látta, amint mindenki más számára elvész a szürkületben. De az ő tekintete megszokta a börtön sötétjét, és bizonyára továbbra is jól látta, mert ő maradt utolsónak a fedélzeten.

Másnap Aleria közelében ébredtek fel. Egész nap ide-oda kerülgettek, este azután tüzek gyúltak ki a parton. E sok tűz kétségtelenül jeladás volt, hogy kiköthetnek, mert zászló helyett lámpa került a kis hajó vitorlarúdjára, és a partot már egy puska lövésnyire megközelítették.

Dantès észrevette, hogy kétségtelenül az ünnepélyes alkalom miatt, a *Jeune-Amélie* gazdája, amint a parthoz közeledtek, két kis ágyút vontatott fel, amelyek a sáncpuskához hasonlítottak, és minden nagyobb zaj nélkül csinos kis négyfontos golyót tudtak kilőni ezer lépés távolságra.

Ezen az estén azonban fölöslegesnek mutatkozott ez az óvintézkedés. Minden a világon a legbékésebben és a legudvariasabban bonyolódott le. A hajóhoz négy csónak közeledett egész halkán, és a hajó, kétségtelenül tiszteletadásból, maga is lebocsátotta saját csónakját. Az öt csónak olyan derekasan dolgozott, hogy hajnali két órára a *Jeune-Amélie* egész rakománya partra került.

A *Jeune-Amélie* gazdája olyan rendszerető ember volt, hogy még akkor éjjel szétosztotta a részesedéseket: minden embernek száz toszkánai font jutott, vagyis körülbelül nyolcvan frank a mi pénzünkben.

Az expedíció azonban még nem fejeződött be. Most Szardínia felé indultak. Arról volt szó, hogy az imént kiürült hajó új rakományt vegyen fel.

A második művelet éppen olyan szerencsésen ment végbe, mint az első. A *Jeune-Armélie*-nek kedvezett a szerencse.

Az új rakomány Lucca nagyhercegségnek szült. Csaknem teljes egészében havannai szivarból, xerisi és malagai borból állott.

Itt már összetűzésük volt a vámhivatallal, a *Jeune-Amélie* gazdájának örökös ellenségével. Egy vámőr maradt ott holtan, és két matróz megsebesült. Az egyik matróz Dantès volt; golyó fűrődött át a bal vállán.

Dantès szinte boldog volt a csetepaté miatt, és tulajdonképpen örült, hogy megsebesült. Ez a kemény lecke legalább megmutatta, hogyan tud szembenézni a veszedelemmel, és hogyan viseli el a fájdalmat. Nevetve nézett szembe a veszedelemmel, és amikor megsebesült, azt mondta, amit a görög bölcs: „Fájdalom, te nem is fájsz.”

Egyébként megnézte a halálosan megsebesült vá mórt, de akár mert még felhevült volt a harctól, akár mert az emberi érzések kihültek benne, ez a látvány nem izgatta fel különösebben. Dantès már azon az úton volt, amelyen haladni akart, már a célja felé tartott: a szíve már-már kővé vált.

Jacopo pedig, amikor látta társát elesni, halottnak hitte, hozzárohant, felemelte, azután jó barát módjára odaadóan ápolta.

A világ tehát nem volt sem olyan jó, mint ahogy Pangloss¹ doktor hitte, sem olyan gonosz, mint amilyennek Dantès látta, hiszen ez az ember, aki semmit sem várhatott társától azonkívül, hogy a ráeső részesedést örökölné, nagyon kétségbeesett, amikor azt hitte, hogy Dantèst megölték.

De mint már mondtuk, Dantès szerencsére csak megsebesült. Hála azoknak a gyógyító füveknek, amelyeket szardíniai öregasszonyok bizonyos évszakban szedtek és eladtak a csempészeknek, a seb igen gyorsan begyógyult. Edmond ekkor próbára akarta tenni Jacopót. Felajánlotta a saját részesedését neki, amiért olyan odaadással ápolta, Jacopo azonban méltatlankodva utasította vissza az ajánlatot.

Jacopo már az első pillanattól kezdve, azóta, hogy meglátta Edmond-t, olyan szeretettel vette körül, hogy Edmond is megkedvelte a derék matrózt. Jacopo azonban nem kívánt semmi mást; ösztönösen megérezte Edmond-ban a fensőbbiséget, éppen azt, amit Edmondnak sikerült mindenki elől rejtienie. És Jacopo beérte azzal a kevéssel, amit Dantès neki juttatott.

---

¹ Voltaire *Candide* című regényének alakja. Híres mondása: „Ez a világ a lehetséges világok legjobbika.”

A hajózás hosszú napjai alatt, amikor a hajó a vitorlái dagasztó kedvező széllel teljes biztonsággal siklott előre az azúrkék tengeren - és nem volt szükség a másodkormányosra -, Edmond, egy tengerész-térképpel kezében, tanítgatni kezdte Jacopót, ahogy valaha szegény Faria abbé őt tanítgatta. Megmutogatta neki a tengerpartok fekvését, megmagyarázta az iránytű mozgását, megtanította rá, hogyan kell olvasni Isten gyémántbetűs írását abban a nagy, nyitott könyvben, amely a fejünk fölé borul, és amelyet égboltnak nevezünk. Jacopo megkérdezte tőle:

- Mire jó ennyi mindent megtanulni a magamfajta szegény matrónak?

Edmond ezt felelte:

- Ki tudja? Hátha egy szép napon hajóskapitány lesz belőled. Honfitársadból, Napóleontól császár lett!

Elfelejtettük megmondani, hogy Jacopo korzikai volt.

Már két és fél hónap telt el ezekkel az egymást követő utakkal. Edmond éppen olyan ügyes parti hajós lett, mint amilyen merész tengerész volt egykor. Ismeretséget kötött a part valamennyi csempészével, megismerte az összes titkos jelzéseket, amelyekről ezek a félkalózok ráismertek egymásra.

Hússzor is elhaladt ide-oda Monte Cristo szigete mellett, de egyetlenegyszer sem talált rá lehetőséget, hogy kikössön rajta.

Ekkor nagy dologra szánta rá magát: ha majd a *Jeune-Amélie*-vel kötött szerződése lejár, saját zsebére bérel egy kis bárkát - Dantès megtehetette ezt, hiszen különböző útjai alatt összeszedett mintegy száz piaszt - , és valami ürüggyel elmegy Monte Cristo szigetére. Ott pedig egészen szabadon végezheti kutatásait.

De mégsem egészen szabadon, mert kétségtelen, hogy kémkedni fognak utána azok, akik odaviszik.

Hanem már ezen a világon mindig kell valamit kockáztatni. Viszont a börtön óvatossá tette Edmond-t, nem akart semmit sem kockáztatni.

De hiába törte a fejét, bármilyen nagy volt is a képzelőereje, nem talált más módot arra, hogy eljusson a vágyva vágyott szigetre. Dantès még ingadozott elhatározásában, amikor a gazda, aki nagyon megbízott benne, és nagyon szerette volna továbbra is megtartani szolgálatában, egy este karon fogta, és elvitte magával a via del Oglia egyik csapszékébe, ahol Livorno hétpróbás csempészei szoktak találkozni.

Rendszerint itt intézték el a part menti ügyeket. Dantès már két vagy három ízben járt ezen a tengerész-tőzsdén, és amikor látta a merész kalózokat, akiket idevetett ez a kétezer mérföldnyi partvidék, azon tűnődött, miféle hatalma lehetne annak az embernek, aki saját akarata szerint tudná irányítani az itt összebogozódó vagy szétágazó szálakat.

Ezúttal nagy vállalkozást terveztek: török szőnyegekkel, levantei szövetekkel és kásmirral megrakott hajóról volt szó. Semleges területre volt szükség, ahol végrehajthatják a cserét, azután meg kellett kísérelni, hogy az árut a francia tengerpartra juttassák.

A részesedés óriási lenne, ha a vállalkozás sikerül: fejenként ötven-hatvan piaszt.

A *Jeune-Amélie* gazdája úgy találta, hogy a kikötésre Monte Cristo szigete volna a legalkalmasabb. Teljesen elhagyatott, sem katonasága, sem vámőrsége nincs, valósággal olyan, mintha a pogány Olümposz idejében Mercurius, a kereskedők és tolvajok istene helyezte volna oda. Mi már elválasztjuk egymástól ezt a két osztályt, a kereskedőket és tolvajokat - ha nem is egészen világosan -, az antik világ azonban, mint látjuk, ugyanabba a csoportba sorozta őket.

A Monte Cristo név hallatára Dantès megremegett örömeiben. Felállt, hogy leplezze izgalmát, és körüljárta a füstös kocsmát, ahol a frank nyelv minden ismert idiómája röpködött a levegőben.

Amikor a két beszélgetőhöz lépett, már elhatározták, hogy Monte Cristón kötnek ki, és hogy már a következő éjjel nekivágnak ennek az útnak.

Edmond, némi megbeszélés után, azon a nézeten volt, hogy a sziget minden elképzelhető biztonságot megad, és hogy a nagy vállalkozások sikere a gyors végrehajtástól függ.

A már megbeszélte tervben tehát semmi sem változott. Úgy állapodtak meg, hogy másnap este felkészülnek az indulásra, és mivel a tenger szép nyugodt, a szél kedvező, harmadnap estére a semleges sziget vizein lesznek.

Monte Cristo szigete

Néha a nem remélt boldogság bekopogtat azoknál, akikkel a sors régóta mostohán bánt. Dantèsnél is így történt: egyszerű és természetes módon közeledett céljához, hogy semmi gyanút sem keltve partra szálljon a szigeten. Ettől a régen várt utazástól már csak egy éjszaka választotta el.

Ez volt Dantès életének egyik leglázásabb éjszakája. Ezen az éjszakán megfordult agyában minden jó és rossz lehetőség. Ha behunyta a szemét, a falon látta Spada bíboros lángoló betűkkel írott levelét, ha elaludt egy pillanatra, agyát a legsztelenebb álmok gyötörték. Smaragdokkal kirakott, rubintos falú, gyémánt cseppkövel ékes barlangokba szállt le. A gyöngyök cseppenként hulltak, mint a föld alatti vízcseppek. Edmond bámulva, elragadtatva töltötte meg zsebeit drágakövekkel. Azután ismét feljött a napvilágra, mire a drágakövek egyszerű kavicsokká váltak. Erre vissza akart térni a csodálatos barlangokba, de éppen csak megpillantotta őket, mert az út végét nem érő csigavonalba csavarodott, és a bejárat ismét láthatatlanná lett. Hasztalanul kereste fáradt emlékezetében azt a bűvös és titokzatos szót, amely az arab halász számára megnyitotta Ali Baba ragyogó barlangjait. Minden hiábavaló volt. Az eltűnt kincs visszakerült a föld szellemeinek tulajdonába, pedig egy perccel előbb még azt remélte, hogy elragadhatja tőlük.

Csaknem olyan lázasan telt el a nappal is, mint az éjszaka, de a nappal segítségül hozta a képzeletnek a logikát, és Dantès most már megállapodhatott annál a tervnél, amelyet mindaddig csak bizonytalanul forgatott agyában.

Leszállt az este, és ezzel eljött az utazás előkészületeinek ideje is. Dantès a készülődéssel nagyszerűen leplezte izgatottságát. Lassanként olyan tekintélyre tett szert társai között, hogy úgy parancsolhatott, mintha ő volna a hajó gazdája. És mivel parancsai mindig világosak, pontosak és könnyen végrehajthatók voltak, társai nemcsak gyorsan, hanem örömmel is engedelmeskedtek.

Az öreg tengerész engedte, hogy hadd rendelkezék. Ő maga is jól látta, hogy Dantès nemcsak a többi matrónál, hanem nála is különb. Természetes utódját látta a fiatalemberben, és csak azt sajnálta, hogy nincs leánya, s így a házasság révén nem láncolhatja magához Elmond-t.

Esti hét órára minden készen állt. Hét óra tíz perckor megkerülték a világítótornyot, éppen abban a pillanatban, amikor kigyulladt a fény.

A tenger nyugodt volt, hűvös délkeleti szél fűjt. A hajó tiszta kék ég alatt indult neki útjának. Isten is meggyújtotta körös-körül a világítótornyait, amelyek mindegyike egy-egy külön világ. Dantès azt mondta, hogy mindenki lefekhet aludni, majd ő ellátja a kormányos tisztét.

Erre mindenki nyugodtan aludni tért.

Ez már több ízben megtörtént. Dantès, aki a magányból visszakerült az emberek közé, időről időre úgy érezte, hogy feltétlenül szüksége van egyedüllétre. És van-e hatalmasabb és poétikusabb magány, mint azé a hajóé, amely egymagában siklik a tengeren az éjszaka sötétjében, a végtelenség csendjében, az Úr tekintete alatt?

Ezúttal a magányt benépesítették gondolatai, az éjszakát megvilágították illúziói, a csendet pedig kitöltötte fogadalma.

Midőn a gazda felébredt, a hajó kifeszített vitorlákkal haladt előre: nem volt egyetlen vászonfoszlány sem, amelyet ne lobogtatott volna a szél. Több mint két és fél mérföldet tettek meg óránként.

Monte Cristo szigete egyre nagyobbak látszott.

Edmond ismét átadta a hajó vezetését gazdájának, és most ő dült le függőágyára. Noha álmatlanul töltötte az éjszakát, egyetlen pillanatra sem tudta lehunyni szemét.

Két órával később ismét a hídon állt. A hajó éppen megkerülte Elba szigetét; Marciana magasságában és Pianosa sík és zöldellő szigete fölött jártak. Az égboltozat kékjén egyre magasabbra nőtt Monte Cristo szigetének ragyogó csúcsa.

Dantès úgy rendelkezett, hogy a másodkormányos a kormányt balra fordítsa, hadd maradjon el Pianosa jobb felől. Úgy számított, hogy ilyen módon két vagy három csomónyi utat megtakarít.

Este öt óra felé már az egész szigetet jól lehetett látni. Megkülönböztethetők voltak a legapróbb részletek is, mert a levegő a leáldozó nap sugarainak fényében rendszerint nagyon tiszta.

Edmond majd felfalta tekintetével azt a sziklatömböt, amely az alkonyat minden színárnyalatában ragyogott, az élénk rózsaszíntől a sötétképig. Időnként forróság öntötte el az arcát. Homloka kivörösödött, szeme előtt bíborszínű felhő lebegett.

Soha még játékost, akinek egész vagyona forog kockán, nem fogott el a kockadobáskor olyan aggodalom, mint Edmond-t most, reményei lázas forróságában.

Leszállt az éjszaka; este tíz órakor kikötöttek. A *Jeune-Amélie* ért oda elsőnek a találkozóra.

Dantès, bár rendszerint uralkodott magán, most nem tudta megőrizni nyugalmát. Elsőnek ugrott a partra, és ha merte volna, megcsókolja a földet, mint Brutus.

Sötét volt az éjszaka, de tizenegy órakor felkelt a hold a tenger közepéből, s a víztükör minden rezdülését ezüsttel vont be. Majd, amint magasabbra hágott, sugarai fehér csillogással áradtak szét az új Pélion² sziklatömegei felett.

A *Jeune-Amélie* legénysége ismerte a szigetet, megszokott állomásuk volt. Ami Dantèst illeti, ő ráismert levantei utazásaiból, de eddig még sohasem szállt itt partra.

Megkérdezte Jacopót:

- Hol töltjük az éjszakát?
- Hát a hajón - válaszolta a matróz.
- Nem lenne jobb a barlangokban?
- Miféle barlangokban?
- Ej, hát a sziget barlangjaiban.
- Nem ismerek semmiféle barlangot - mondta Jacopo.

Dantès homlokát kiverte a hideg verejték.

- Nincsenek barlangok Monte Cristón? - kérdezte.
- Nincsenek.

Dantès egy pillanatra elkábult, aztán arra a gondolatra jutott, hogy azok a barlangok valami szerencsétlenség következtében be is omolhattak, sőt, az is lehet, hogy maga Spada bíboros tömte be őket csupa óvatosságból.

Ebben az esetben a legfontosabb, hogy megtalálja az elveszített bejáratot. Éjnek idején ezt hiába kereste volna. A nyomozást tehát másnapra halasztotta. Egyébként egy jelzés, amely a tengeren félmérföldnyi távolságban bukkant fel, és amelyre a *Jeune-Amélie* hasonló jeladással felelt, jelentette, hogy eljött az a pillanat, amikor munkához láthatnak.

Az elkésve befutó másik hajó, amelyet a jeladás megnyugtatott arról, hogy érintkezésbe léphetnek egymással, fehérén és némán, mint a kísértet, csakhamar megjelent, és horgonyt vetett a parttól egy kötélhosszúságra.

Az átrakodás azonnal megkezdődött.

---

² A mitológiából ismert hegység Thesszáliában.

Dantès munka közben arra gondolt, milyen örömrivalgás törne ki, ha most hangosan kifejezést adna ezek közt az emberek közt annak az egyetlen gondolatának, amely szüntelenül fülébe és szívébe duruzsolt. De nem árulta el a nagyszerű titkot, inkább attól tartott, hogy máris sokat mondott, és jövőmenésével, ismételt kérdezősködéseivel, aprólékos megjegyzéseivel és állandó készülődésével máris gyanút keltett. Szerencsére, legalábbis ebből a szempontból szerencsés módon, az arcán nem tükröződött más, mint fájdalmas múltjának kitörülhetetlen szomorúsága, és a felhő alatt fel-felderengő vidám fények valóban csak villanásszerűek voltak.

Senki sem sejtett tehát semmit, és amikor másnap puskával, golyókkal és puskaporral felszerelve, Dantès kijelentette, hogy olyan vadkecskére akar vadászni, amelyet szikláról sziklára ugrálni láttak, társai vadászszenvédélyének vagy a magány után való vágyának tulajdonították ezt a tervét. Csupán Jacopo ragaszkodott hozzá, hogy vele menjen. Dantès nem akart ellenkezni, mert félt, hogy tiltakozása gyanút kelthet. De alig tettek meg egy negyed mérföldet, módját ejtette, hogy lelőjön egy kecskét, amellyel Jacopót visszaküldte társaihoz. Kérte, hogy süssék meg, és amikor készen lesz, adjanak neki jelt egy puskalövessel, hogy ő maga is visszatérjen, és elfogyassza a reá eső részt. A lakomát szárított gyümölcsnek és egy üveg Monte Pulcianó-i bornak kellett kiegészítenie.

Dantès folytatta útját, de időnként hátra-hátrafordult. Amint egy szikla csúcsára ért, ezer lépésnyire maga alatt megpillantotta társait, akikhez Jacopo már visszatért, és akik valamennyien a reggeli elkészítésével foglalkoztak. Ez a reggeli Dantès jóvoltából megszorodott a fő fogással.

Edmond egy pillanatig szelíden fölényes és szomorú mosollyal nézte őket. Két óra múlva ezek az emberek ötven piaszterrel gazdagabban elutaznak, hogy életük veszélyeztetésével újabb ötvenet szerezzenek. Később visszajönnek száz fonttal gazdagabban, hogy ezt a kincset a szultánhoz illő büszkeséggel és a nábobhoz illő önhibtséggel eltékozzolják valamelyik városban.

„Ma a reménységnek köszönhetem - gondolta -, hogy megvetem gazdagságukat, és a legmélyebb nyomornak tekintem. Holnap, talán, a csalódás után, majd a legfőbb boldogságnak látom ezt a nyomort... Ó, nem! - kiáltott fel Edmond. - Sohasem! A tudós, a csálhatatlan Faria nem tévedhetett ebben az egy dologban. Hiszen akkor inkább kívánta volna a halált, semmint hogy ezt a nyomorúságos és alárendelt életet folytassa.”

Dantès, aki három hónappal ezelőtt semmi mást nem kívánt, csak a szabadságot, most már nem érte be a szabadsággal, és gazdagságra is vágyott. Ebben nem ő volt a hibás, hanem az Isten, aki korlátozta az ember hatalmát, de végtelen vágyakat oltott belé.

Ezalatt Dantès két sziklafal között elvesző úton, majd egy esővájta ösvényen, amelyen minden valószínűség szerint ember sohasem járt, közeledett ahhoz a helyhez, ahol a barlangokat sejtette. A legjelentéktelenebb tárgyakat is feszült figyelemmel nézte meg, némelyik sziklán emberi kéz véste nyomokat vélt látni.

Az idő, amely minden érzékelhető tárgyra ráborítja mohaköpenyét, mint ahogy a feledés köpenyével takarja be az erkölcsi dolgokat, mintha tiszteletben tartotta volna ezeket a bizonyos szabályossággal húzott jeleket, amelyek valószínűleg abból a célból kerültek oda, hogy nyomot mutassanak. Időről időre azonban ezek a jelek eltűntek a mirtuszágak alatt, amelyek nagy, virágos bokrokká terebélyesedtek, másutt meg moha alá rejtőzhetek.

Edmond-nak ezért most félre kellett hajtania az ágakat, vagy feltépnie a mohát, hogy ismét nyomára akadjon azoknak a jeleknek, amelyek ebben az útvesztőben vezették. A jelek egyébként jó reménységgel töltötték el Edmond szívét. Ugyan, miért is ne készíthette volna a bíboros ezeket a jeleket? Bizonyára azért vésette őket, hogy valami szerencsétlenség esetén - amelyről maga sem gondolta, hogy ilyen végzetes lesz - segítsék unokaöccsét. Ez a magányos hely nagyszerűen megfelelő lehetett annak, aki kincset akart elásni. De vajon ezek a csalóka jelek nem vonzották-e magukhoz mások tekintetét is, nemcsak azét, akinek szánták őket? És vajon a sötét csodák szigete hűségesen megőrizte-e nagyszerű titkát?

Mintegy hatvan lépésnyire a parttól Edmond - akit a dimbes-dombos terep egyébként még mindig eltakart társai szeme elől - egyelőre nem látott több bevésést jelt, s egy barlangot sem talált sehol. Egy

szilárd alapon nyugvó nagy, kerek szikla volt az egyetlen célpont, amelyhez a jelek vezettek. Edmond úgy gondolta: nemhogy célhoz ért volna, hanem ellenkezőleg, talán csak a kezdet kezdetén van. Ennélfogva sarkon fordult, és visszafelé indult.

Társai ezalatt elkészítették a reggelit, vízért mentek a forráshoz, kenyeret és gyümölcsöt hoztak le a hajóról, és megsütötték a kecskét. Abban a pillanatban, amikor zsákmányukat lehúzták a rögtönzött nyársról, megpillantották Edmond-t, amint szikláról sziklára ugrált, könnyedén és merészen, akár a zerge. Elsütöttek egy puskát, hogy jelt adjanak. A vadász rögtön irányt változtatott, és futva indult feléjük. De abban a pillanatban, amikor valamennyien szemmel követték a távolból szökellését, és felbecsülték vakmerő ügyességét, mintha csak aggodalmukat akarta volna igazolni, Edmond talajt vesztett. Látták, amint meginog egyik szikla ormán, nagyot kiált és eltűnik.

Valamennyien felugráltak, és odaszaladtak, hiszen mindnyájan szerették Edmond-t, minden fölénye ellenére is. Elsőnek mégis Jacopo ért oda hozzá.

Edmond-t a földön fekvő, véresen és csaknem eszméletlenül találta. Mintegy tizenkét-tizenöt lábnyi magasból gurulhatott le. Néhány csepp rumot öntöttek a szájába, és ez az orvosság, amely egyszer már visszaadta az erejét, most is ugyanolyan hatással volt rá, mint az első alkalommal.

Edmond kinyitotta a szemét, erősen fájlalta a térdét, fején nagy nyomást érzett, és oldalában elviselhetetlen volt a nyilallás. Le akarták vinni a tengerpartra, de amint hozzáértek - bár az egész műveletet Jacopo irányította -, Edmond nagy nyögések között kijelentette, hogy nem bírja el a szállítást.

Érthető, hogy Dantès hallani sem akart a reggeliről, de azt megkövetelte, hogy társai, akiknek semmi hasonló okuk nem volt a böjtölésre, visszatérjenek helyükre. Kijelentette, hogy neki semmi másra nincs szüksége, csak nyugalomra, és hogy mire visszatérnek hozzá, már jobban fogja érezni magát.

A tengerészek nem sokat kérték magukat: éhesek voltak, a kecskehús illata hozzájuk szállt, és a tengeri fókák közt nem járja a sok ceremónia.

Egy órával később visszatértek. Edmond mindössze annyit tudott csinálni, hogy közben elvonszolta magát mintegy tíz lábnyi távolságra, és nekitámaszkodott egy mohlepte sziklának.

De úgy látszott, Dantès fájdalmai nemhogy csillapodtak volna, hanem egyre hevesebbeké váltak. Az öreg gazda, akinek korán reggel el kellett indulnia, hogy rakományát Piemont és Franciaország határán, Nizza és Fréjus között elhelyezze, egyre azon volt, hogy Dantès próbálja meg talpra állni. Dantès emberfölötti erőfeszítéseket tett, hogy engedjen a felszólításnak, de minden erőlködése után nyögve, sápadtan zuhant vissza.

- Eltört az oldalbordája - jelentette ki halkán a gazda -, no, nem baj, jó bajtársunk, nem szabad elhagynunk. Igyekezzünk levinni a hajóig.

Dantès azonban kijelentette, hogy inkább meghal ott, ahol van, semmint elviselje azt a kegyetlen fájdalmat, amelyet a legcsekélyebb mozgás is okozna neki.

- Jól van - felelte a gazda -, jöjjön, aminek jönnie kell, de ne mondhassa senki, hogy faképnél hagyunk egy ilyen derék bajtársat, mint amilyen te vagy. Csak estére indulunk.

Ezen az ajánlaton a matrózok nem győztek eléggé csodálkozni, de egyikük sem tiltakozott ellene, inkább helyeselték. A gazda eddig szigorú ember volt, most első ízben látták, hogy lemond egy vállalkozásról, vagy legalábbis késlekedik elintézésével.

Dantès azt sem akarta, hogy miatta ilyen módon megsértsék a hajó fegyelmét.

- Nem - mondta a gazdának -, ügyetlen voltam, és az az igazság, hogy viseljem ügyetlenségem következményeit. Hagyjanak itt nekem egy kis kétszersültet, egy puskát, puskaport és golyókat, hogy löhessek kecskét, vagy megvédjem magam, meg egy csákányt, hogy valami házikót tákoljak össze magamnak, ha kissé késve jönnének értem.

- De hiszen éhen halsz - jegyezte meg a gazda.

- Inkább ezt választom - felelte Edmond -, semhogy elviseljem azt az irtózatot, amelyet csak egyetlen mozdulatra is el kell szenvednem.

A gazda a hajó felé fordult, amely már az indulásra várva ringott a kis kikötőben, készen arra, hogy ismét a nyílt tengerre fusson, mihelyt a vitorláit felvonják.

- Ugyan hova gondolsz, máltai? - felelte (így nevezték Dantès). - Nem hagyhatunk itt így, de nem is maradhatunk.

- Csak menjenek, menjenek! - kiáltotta Dantès.

- Legalább egy hétig távol leszünk - mondta a gazda -, és akkor is kerülővel kellene utunkból ide visszatérnünk, teérted.

- Hallgasson ide - mondta Dantès -, ha két vagy három nap múlva találkoznak valami halászhajóval, vagy más olyan hajóval, amely erre a környékre igyekszik, ajánljanak figyelmébe engem. Huszonöt piasztert fizetek annak, aki visszavisz Livornóba. Ha nem találunk ilyen hajót, jöjjenek vissza értem.

A gazda lehajtotta a fejét.

- Nézze csak, Baldi gazda - jegyezte most meg Jacopo -, van rá mód, hogy mindent összeegyeztessünk. Maguk csak utazzanak el, én pedig itt maradok a sebesülttel, hogy ápoljam.

- És te lemondanál a részesedésről, hogy velem maradhass? - kérdezte Edmond.

- Le én, mégpedig nem is sajnálnám - felelte Jacopo.

- Hát akkor te igazán derék fiú vagy, Jacopo - mondta Edmond -, és Isten megjutalmaz jószágodért. De nekem nincs szükségem senkire sem, köszönöm. Egy-két napi nyugalom helyrehoz, és remélem, hogy ezeken a sziklákon majd találok kitűnő gyógyító füveket zúzódásaimra.

Dantès ajka körül különös mosoly villant meg. Melegen megszorította Jacopo kezét, de megingathatatlan maradt elhatározásában, hogy ott marad, és hogy egyedül marad.

A csempészek mindazt otthagyták Edmond-nak, amit kért, és eltávoztak. Több ízben hátrahátranéztek, és mindannyiszor baráti istenhózzádot intettek neki. Edmond csak kezével intett vissza, mintha többi tagjait nem tudná megmozdítani.

- Különös - mormogta nevetve, mikor már eltűntek -, hogy ilyen emberek között igaz barátságot és önfeláldozást lehet találni.

Ekkor óvatosan az egyik szikla csúcsára vonszolta magát, amely úgy elrejtette, hogy a tengerről nem lehetett látni, és onnan nézte, amint a kis hajó felvonja vitorláit, látta, hogy felszedi a horgonyt, és ott himbálózik kecsesen, mint a sirály, mielőtt felrepül. Azután látta elindulni is.

Egy óra múlva végképpen eltűnt a hajó; legalábbis arról a helyről, ahol a sebesült maradt, már semmit sem lehetett látni belőle. Ekkor Dantès, fűgében és könnyedebben, mint azok a kecskék, amelyek körülötte szökdécseltek a mirtuszok és masztixfák között a vad sziklákon, egyik kezébe a puskáját, a másikba csákányát fogva, arra a sziklára futott, amelynél a bevéssett jelek végződtek.

- És most - kiáltott annak az arab halásznak történetére gondolva, akiről Faria mesélt -, most nyílj meg, Szezám!

Káprázat

A nap már pályájának csaknem harmadrészét befutotta, a ragyogó májusi sugarak melegen, éltetően áradtak szét a sziklákon, s azok mintha maguk is érezték volna ezt a meleget. Tücskök ezrei bújtak meg láthatatlanul a fű között, egyhangúan és folytonosan cirpelték. A mirtusz és az olajfa levelei remegve himbálóztak, és szinte érces csengésű hangot adtak. Edmond minden lépésére, amelyet a forró köveken megtett, gyíkok menekültek el, mint megannyi smaragdkő. A távolból látni lehetett a meredek lejtőkön szökellő vadkecskéket, amelyek olykor vadászokat is csalnak a szigetre. Egyszóval: voltak a szigetnek lakói, eleven és élénk életet élt, de Edmond mégis úgy érezte, hogy egyedül van Isten kezében.

Valami megmagyarázhatatlan érzés töltötte el, amely nagyon hasonlított a félelemhez. Már a nappali fényben sem bízott. Úgy érezte, hogy még a pusztaságban is kutató szemek figyelik.

Ez az érzése olyan erős volt, hogy abban a pillanatban, amint munkához látott, hirtelen letette csákányát, elővette puskáját, még egyszer felmászott a sziget legmagasabb sziklájára, és onnan nézett körül az egész környező vidéken.

De meg kell mondanunk, figyelmét nem a poétikus Korzika vonta magára, amelynek még a házait is jól látta, sem a csaknem ismeretlen Szardínia, amely utána következik, sem pedig a nagy emlékeket hordozó Elba szigete, de még az a csaknem észrevehetetlen vonal sem, amely a szemhatáron húzódott, és amelyben a tengerész gyakorlott szeme felismeri a pompás Genovát és Livornót, a kereskedővárost. Nem, hanem az a kis kétárbocos hajó, amely hajnalban indult útnak, és a csempészhajó, amely nemrég ment el.

Az első éppen eltűnőben volt a Bonifacio-szorosban, a másik az ellenkező irányban haladva, Korzika partja mentén siklott, amelyet éppen meg akart kerülni.

Ez a látvány megnyugtatta Edmond-t.

Ekkor azokat a tárgyakat vette szemügyre, amelyek közvetlen közelében voltak. Látta magát a kúp alakú sziget e legmagasabb pontján, mint törékeny szobrot valami hatalmas talapzaton. Alatta sehol egyetlen ember. Körülötte sehol egy csónak. Semmi egyéb, csak az azúrszínű tenger, amely hullámaival örökösen csapkodta és ezüstös rojtokkal hímezte tele a sziget szélét.

Gyors léptekkel, de igen óvatosan lesietett. Nagyon vigyázott, nehogy olyasféle baleset érje, amelyet ügyesen és szerencsésen megjárt.

Dantès, mint már mondtuk, visszafelé követte a sziklákon bevéselt jeleket, és látta, hogy ez az irány egy elrejtett kicsike öbölhöz vezet, amely olyan volt, mint valami antik nimfa fürdőmedencéje. A kis öböl nyílása elég széles volt, és közepe elég mély ahhoz, hogy egy egészen kicsi hajó behatolhasson, és odabent rejtve maradhasson. Követve tehát a következtetések fonalát, amelyről úgy látta, hogy már Faria abbét is olyan könnyedén vezette tovább a valószínűség útvesztőjében, arra a megoldásra jutott, hogy Spada bíboros ennél a kis öbölnél köthetett ki, ott elrejtette kis hajóját, hogy az észrevétlen maradjon, követte a rovátkákkal megjelölt vonalat és e vonal végénél elásta kincsét.

Dantèst azután ez a feltevése visszavezette a kerek szikla közelébe.

Mindössze egy dolog nyugtalanította Edmond-t - és ez fizikai ismereteivel is élénk ellentétben állott -, hogyan lehetett minden jelentékenyebb erő alkalmazása nélkül felállítani az öt-hatezer font súlyú sziklát erre a talapzatra, amelyen áll?

Hirtelen ötlete támadt: talán nem is emelték fel a sziklát, hanem inkább legurították - mondta magában.

Felment a szikla tetejére, hogy megkeresse, hol volt annak régi helye.

Valóban, csakhamar észrevette, hogy enyhe lejtőt ástak, amelyen a szikla lecsúszott, és azon a helyen állt meg, ahol most van. Egy tömör terméskőből leszelt másik szikladarab szolgált támasztékkul. A réseket gondosan eltömködték kövekkel és kavicsokkal, hogy sehol se legyen hézagos. Ezt a befalazott helyet termőfölddel fedték be, amelyen lassan megeredt a fű, kiütött a moha, és egy-egy mirtusz és maszti-cserje magja is kikelt. A vén szikla végül is úgy hatott, mintha ott nőtt volna ki a földből.

Dantès vigyázva elkotorta a földet, és felismerte vagy felismerni vélte, milyen okosan tervezték ki az egészet.

Bontani kezdte csákányával a vastag falat, amelyet az idő jó erőre edzett. Tízpercnyi munka után a fal engedett, és nyílás támadt rajta, amelyen befért Dantès karja.

Dantès kivágta a legvastagabb olajfát, amit csak talált, letisztította róla az ágakat, bedugta a nyíláson, és emelőnek használta.

A szikla azonban túlságosan nehéz volt, és az alsó szikla olyan szilárdan támasztotta, hogy emberi erő nem bírta volna megmozgatni, még ha maga Herkules kísérelte volna is meg.

Dantès ekkor arra gondolt, hogy legjobb lesz magát a támasztékot eltávolítani.

De milyen módon?

Körülnézett, mint általában a tanácstalan emberek szoktak, és tekintete arra a vadjuh-tülokre esett, amelyet puskaporral megtöltve Jacopo barátja hagyott ott neki.

Mosolygott: ez a pokoli találmány fogja helyette elvégezni a munkát. Dantès csákányával a felső szikla és a támasztékul szolgáló alsó szikla közé robbantó-aknát vájt, ahogy a bányászok szokták, amikor valami nagy és fárasztó munkát nem emberi erővel akarnak elvégezni, azután teletömte puskaporral, majd széttépdeste zsebkendőjét, meghengergette a salétromban, és kanócot sodort belőle.

Amint meggyújtotta a kanócot, eltávozott.

A robbanás nem váratott magára: megmérhetetlen ereje a felső sziklát egy pillanat alatt felemelte, az alsó szikla pedig szilánkokban repült széjjel. Azon a kis nyíláson át, amelyet Dantès először vájt, egész csomó remegő rovar röppent elő, és egy óriási vipera, amely mintha ezt a titkos utat őrizte volna, gördült végig kékes színű csigavonalán, aztán eltűnt.

Dantès most odalépett: a felső szikla, most már támasz nélkül, a szakadék fölé hajolt. A rettenthetetlen kincskereső körüljárta, kiválasztotta a legjobban ingadozó helyet, emelőjét az egyik éle alá támasztotta, és Sziszifuszként, minden erejével a sziklának feszült.

A sziklát már megmozgatta a rázkódtatás, és most megingott. Dantès megkettőzte erőfeszítését, mintha csak azoknak a titánoknak egyike lett volna, akik hegyeket mozdítottak meg, hogy az istenek királya ellen háborút viseljenek. Végül is engedett a szikla, egyet ugrott, azután nekilódult, legördült és a tengerbe merült.

Fedetlenül hagyott egy kerek földdarabot, és napvilágra hozott egy kocka alakú kőlap közepébe erősített vaskarikát.

Dantès felkiáltott örömeiben és bámulatában. Első kísérletet még sohasem koronázott pompásabb eredmény.

Folytatni akarta a munkát, de a lába olyan erősen remegett, szíve annyira vert, és olyan égető ködfátyol borult a szemére, hogy meg kellett állnia.

Csak egy másodpercig habozott. Beakasztotta emelőjét a vaskarikába, hatalmas erővel megemelte, és a kiszabadult kőlap megnyílt, felfedve egy erősen meredek lépcsőjáratot, amely egy egyre sötétebbé váló barlang mélyébe torkollott.

- Ejnye már - mondta magának -, legyünk férfiak! Alaposan megszoktam a viszontagságot, nem sújthat le egy csalódás, hiszen akkor hiába szenvedtem volna annyit! A szív összetörik, ha a reménység langyos áradata már nagyon is eltöltötte, és utána a rideg valóság ront reá! Faria álmod

látott csupán, Spada bíboros semmit sem ásott el ebben a barlangban, talán nem is járt itt soha, vagy ha el is jött ide, Cesare Borgia, ez a rettenthetetlen kalandor, a fáradhatatlan, sötét lelkű lator követte ide, felfedezte a nyomát, sőt a bevéselt jeleket is éppúgy nyomon követte, akárcsak én, felemelte a követ, mint én, leszállt énelöttem, és nem hagyott itt semmit az én számomra.

Egy pillanatig mozdulatlan maradt, elgondolkozott, szemét a sötét és mélyen behúzódozó nyílásra meresztette.

- És most, hogy már nem számítok semmire - mormolta -, hogy azt mondtam magamnak, esztelenség volna még reménykedni, pusztán kíváncsiságból folytatom a kalandot.

Még mindig nem mozdult, továbbra is mélyen gondolataiba merült.

- Igen, igen, ez a kaland nagyon is beleillik annak a királyi haramiának fényel és árnyékkal vegyes életébe, a különös események sorozatába, amelyekből sokszínű élete összetevődik. Ez a mesébe illő esemény kikapcsolhatatlan láncszemként illeszkedett élete történetébe. Igen, Borgia idejött valamelyik éjjel, egyik kezében fáklyát, a másikban kardot tartott, mögötte húsz lépésnyire pedig, talán ennek a sziklának a lábánál, sötétben és fenyegetően, két poroszló fürkészte a földet, a levegőt és a tengert. Borgia belépett a barlangba, mint én most, megremegtetve a sötétséget félelmes és lángoló kardjával.

- Igen ám, de mit csinált Cesare azokkal a poroszlókkal, akik tudták titkát? - tűnődött Dantès.

- Ugyanazt - felelte önmagának mosolyogva -, amit Alarik gót király sírásóival csináltak: a halottal együtt őket is eltemették.

- De ha itt járt volna - töprengett tovább Dantès -, megtalálja és elviszi a kincset. Borgia, aki Olaszországot egy articsókához hasonlította és levelenként falta fel, sokkal jobban fel tudta használni az idejét, és nem vesztegette volna arra, hogy ezt a sziklát visszahelyezze a talapzatára.

- Gyerünk csak le!

Kétkedő mosoly játszott ajka körül, és amint lefelé indult, az emberi bölcsesség e végső szavát mormogta:

- Talán...

De Dantès a várt sötétség és romlott levegő helyett szelíd, kékes fényt látott derengeni. A levegő és a világosság nemcsak azon a résen keresztül szűrődött be, amelyet ő ütött, hanem a külső sziklák kívülről láthatatlan repedésein is. Ezeket át látni lehetett a kék égboltot, a zöldellő tölgyek rezgő ágait meg a földiszeder hajladozó, tövises indáit. Dantès néhány másodperc múlva körülnézett ebben a barlangban, amelynek inkább enyhe, semmint nyirkos, inkább illatos, mint kellemetlen levegője csak annyira különbözött a sziget hőmérsékletétől, amennyire kékes derengése a napfénytől. Már tudjuk, hogy szeme megszokta a sötétséget, itt is ellátott hát a barlang legtávolabbi zugába. A barlang oldalai gránitból voltak, falai csillogtak és ragyogtak, akár a metszett gyémánt.

- Sajnos! - tűnődött Edmond mosolyogva. - Más kincset valószínűleg nem is hagyott itt a bíboros. A derék abbé, amikor ezeket a csillogó falakat látta álmában, hiú reményeket táplált.

Dantèsnek azonban eszébe jutottak a végrendelet következő szavai is: „A második barlang legtávolabbi eső sarkában...” Eddig csak az első barlangba hatolt be, most már meg kell keresnie a másodiknak a bejáratát is.

Megkísérelt tájékozódni. Ennek a második barlangnak természetesen a sziget belsejébe kellett benyúlnia. Megvizsgálta a kövek alapzatát, és megkopogtatta az egyik oldalfalat, mert azt gondolta, hogy ott kell lennie a nyílásnak, amelyet nagyobb biztonság kedvéért bizonyára befalaztak.

Egy helyen a csákányütés tompa zajt adott, és egy pillanatig visszhangzott a sziklán. Ennek hallatára Dantès homlokát kiverte a verejték. A kutató bányásznak úgy tetszett, hogy a gránitfal egyik részén tompábban és mélyebben verődik vissza a hang, Egő pillantását a vastag falra vetette, és a fogságban szerzett finom ösztönével felismerte azt, amit talán senki más fel nem ismert volna: ott egy nyílásnak kell lennie.

De hogy ne végezzen hiábavaló munkát, Dantès, akár Cesare Borgia, mivel tudta mérlegelni az időt, kipuhította csákányával a többi falat is, puskája agyával megvizsgálta a talajt, a gyanús helyeken felásta a földet, és amikor semmit sem talált, semmire sem jött rá, visszatért a fálnak ahhoz a részéhez, amely az imént azt a vigasztaló hangot adta.

Újra és még nagyobb erővel vágta bele a csákányt.

Most azután különös dolgot észlelt. A csákány ütésére valami vakolatféle, amely hasonló a freskófestők által használt anyaghoz, levált és lehámlott, miáltal kibukkant egy fehéres és lágy kődarab, olyan alakú, mint egy közönséges kovakő. A szikla nyílását ilyen kövekkel zárták el, a kövekre azután ráhúzták ezt a vakolatot, majd a vakolatra a gránit színét és kristályos külsejét varázsolták rá.

Dantès ekkor a csákány hegyes végével kezdett dolgozni, és így egy hüvelyknyire behatolt a falba.

Itt kellett tovább kutatni.

Az emberi szervezetnek valami különös titkaképpen, minél jobban bebizonyosodott, hogy Faria nem tévedett, annál inkább kételkedett Dantès szíve, sőt, csaknem elcsüggedt. Ez az új tapasztalat, melynek növelnie kellett volna az erejét, inkább elgyengítette. A csákány megállt, és csaknem kiesett a kezéből. Letette a földre, megtörülte homlokát, és visszament a napvilágra. Azzal az ürüggyel csapta be önmagát, hogy meg akarja nézni, nem leste-e meg valaki. Pedig tulajdonképpen csak levegőre volt szüksége, mert úgy érezte, hogy mindjárt elájul.

A sziget elhagyatott volt, és a zeniten álló nap szinte beborította tűzszemével. A távolban kis halászbárkák nyitogatták szárnyukat a zafirkék tengeren.

Dantès még semmit sem evett: de ilyen pillanatokban ugyan ki gondolna evésre? Lehajtott egy korty rumot, és újra megerősödött szívvel tért vissza a barlangba.

A csákány, amelyet az imént olyan nehéznek érzett, most ismét könnyű lett. Úgy emelte fel, mint valami tollat, és nagy erővel munkához látott.

Néhány csákányütés után észrevette, hogy a kövek nincsenek erősen összeillesztve, csak egyik a másik mellé van téve, és be van takarva azzal a vakolattal, amelyről már beszéltünk. Az egyik ilyen hasadékba beleszúrta a csákány hegyével, ránehezedett a csákány nyelére, és örömmel látta, hogy a kő elfordul, és a lába elé gurul.

Ettől kezdve Dantèsnek már csak ki kellett kaparnia minden követ a csákány vashegyével, és a kövek sorjában kiestek, egyik a másik után.

Már kezdetben elég nagy volt a nyílás, annyira, hogy Dantès befért volna rajta, de az, hogy néhány percig várakozott, azt jelentette, hogy késlelteti a bizonyosságot, és addig is a reménybe kapaszkodhatik.

Végül is egy percnyi újabb habozás után Dantès az első barlangból átment a másodikba.

Ez a második barlang alacsonyabb, sötétebb és félelmesebb volt, mint az első. Ide a levegő csak az imént készített nyíláson át hatolt be, és a barlang tele volt azzal a dögletes szaggal, amelynek hiányán Dantès az elsőnél csodálkozott.

Időt engedett a kívülről jövő szellőnek, hogy felfrissítse a belső áporodott levegőt, azután belépett.

A nyílástól balra volt egy sötét és mély sarok.

De Dantès szemének, ahogy már mondtuk, semmi sem volt sötét. Tekintetével végigkutatatta a második barlangot: éppen olyan üres volt, mint az első.

A kincs, ha ugyan volt, ebben a sötét sarokban lehetett elásva. Elérkezett az aggodalom órája. Két láb felásni való föld - csak ennyi maradt meg Dantèsnek a legnagyobb öröm és a legnagyobb kétségbeesés között.

A saroknak tartott, hirtelen elszánta magát, és merészen nekivágott a talajnak.

Az ötödik vagy hatodik csákányütésre a vas vas-visszhangra talált.

Soha félrevert harang, soha semmiféle vészjel nem hatott úgy hallgatójára, mint ez. Ha Dantès semmit sem talál, akkor sem sápadhatott volna el jobban.

Most kissé arrább vágta be a csákányt, mint ahol már az előbb keresgélt, és ugyanarra az ellenállásra talált, de most nem ugyanazt a hangot hallotta.

- Faláda, vasabronccsal körülvéve - állapította meg.

Ebben a pillanatban gyors árnyék suhant el, és elfogta a világosságot.

Dantès leejtette csákányát, puskájához kapott, kirohant a nyíláson, és kiment a napvilágra.

Egy vadkecske ugrott el a szikla első bejárata előtt, és onnan néhány lépésnyire legelni kezdett.

Jó alkalom lett volna, hogy biztosítsa ebédjét, de Dantès attól tartott, hogy a lövés zaja oda talál csalni valakit.

Egy pillanatig töprengett, azután levágott egy gyantás fát, meggyújtotta a még füstölgő tűznél, amelynél a csempészek a reggelijüket készítették el, és ezzel a fáklyával tért vissza.

Semmit sem akart elveszíteni abból, amit látni fog.

A fáklyát az alaktalan és befejezetlen gödörhöz tartotta, és meglátta, hogy nem tévedett: csákányütései felváltva hol a vasat, hol pedig a fát érték.

Fáklyáját a földbe szúrta, és munkához látott.

Egy perc alatt eltakarított egy három láb hosszú, két láb széles területet, és megpillantott egy vésett vasabronccsal körülpántolt tölgyfa ládát. A láda fedelének közepén, ezüst lemezen, amelyet a föld sem tudott homályossá tenni, a Spada-család címere fénylett: kard keresztezett olyan ovális pajzsot, mint amilyenek általában az olasz pajzsok, legfelül pedig egy bíborosi kalap díszlett.

Dantès könnyen ráismert; Faria abbé olyan sokszor lerajzolta neki.

Ettől kezdve már nem kételkedett, Bizonyos, hogy a kincsnek itt kell lennie. Nem történt volna ennyi óvintézkedés, ha csak az üres ládát akarták volna visszatenni.

Rövid percek alatt a láda egész környékét megtisztította, és Dantès egymás után látta felvillanni a középső zárat, két lakat között, és az oldalfogantyúkat; mindez metszett munka volt, mert ez volt a divat abban a korban, amikor a művészet a legsilányabb fémeket is értékesé tudta tenni.

Dantès megragadta a ládát az egyik fogantyúnál, és fel akarta emelni. Lehetetlen volt.

Ki akarta nyitni: a zár és a lakatok nem engedtek. A hűségesek őrizők nem akarták kiadni kincsüket.

Most csákánya hegyes végét a láda és a fedél közé dugta, nagy erővel lenyomta a csákány nyelét, mire a fedél nagyot recsenve felpattant. A deszkalemezek széles nyílása hasznavehetetlenné tette a vas-pántokat, leestek, de szívós karmukkal még szorították a deszkalapot, amelyet estükben felsértettek. A láda kinyílt.

Szédítő láz ejtette hatalmába Dantèst. Megragadta puskáját, megtöltötte és maga mellé helyezte. Először lehunyta a szemét, mint a gyermekek, hogy képzeletük ragyogó éjszakájában több csillagot lássanak meg, mint amennyit megszámálhatnak a még világos égbolton, azután ismét kinyitotta a szemét, és elvakultan nézett.

A láda három rekeszre oszlott.

Az elsőben vörhenyes csillogású, sárgászörös aranytallérok ragyogtak.

A másodikban csiszolatlan aranyrudak álltak sorjában; ezek súlyuk miatt voltak értékesek.

Végül a harmadikban, amely félig volt csak tele, Edmond belemarkolt a gyémántokba, gyöngyökbe, rubinokba, és ezek, amint egymás után - mint valami csillogó vízesés - visszahulltak, olyan hangot adtak, akár a jégeső az ablaküvegen.

Edmond, miután mindent megérintett, megtapogatott, és remegő kezét belemerítette az aranyba és a drágakövekbe, az örület szélén álló ember reszkető izgalmával megint végigrohant a barlangokon, felugrott egy sziklára, ahonnan áttekinthette a tengert, de nem látott rajta semmit. Egyedül volt, egészen egyedül, megszámlálhatatlan, hallatlan, mesébe illő gazdagságával, amely egyedül csak az övé. De vajon álmodik-e, vagy ébren van? Röpke álmokép játszik-e vele, vagy szemtől szemben áll-e a valósággal?

Viszont kellett látnia aranyait, bár érezte, hogy ebben a percben nem bírja el ezt a látványt. Egy pillanatig két kezébe fogta a fejét, mintha elméje józanságát féltene, azután nekifutott a szigetnek, de nem valamilyen út mentén, hiszen Monte Cristo szigetén nincs is út, de még határozott irányt sem követett. Kiáltozásaival és mozdulataival megszalajtott a vadkecskéket, és elijesztette a tengeri madarakat. Azután nagy kerülővel visszatért, mert ismét kétség fogta el, berohant az első barlangba, onnan a másodikba, és ismét szemben állott az arany- és gyémántbányával.

Térdre esett, görcsösen összeszorított két kezével elfojtotta szíve heves dobogását, és imát mormolt, amelyet csak egyedül Isten érthetett meg.

Csakhamar lecsillapodott, és boldog érzés fogta el, mert csak ettől az órától kezdve kezdett hinni szerencséjében.

Hozzáfogott, hogy megszámlálja vagyonát. Ezer rúd aranya volt, és ezek mindegyike két-három fontot nyomott. Azután felrakott egymásra huszonötezer aranytallért, amelyek egyenként mintegy nyolcvan frankot érhetnek a mi mai pénzünk szerint, valamennyi VI. Sándor pápa és elődei képmását viselte. Akkor észrevette, hogy a rekesznek még csak a felével végzett. Végül tíz marék gyöngyöt, drágakövet és gyémántot, mért ki, amelynek legtöbbször a kor legjobb aranyműveseinek kezét dicsérte. Már ezért is nagyon értékes volt.

Dantès látta, hogy a nap hanyatlóban van, és lassan-lassan leáldozik. Attól tartott, hogy valaki meglepi, ha itt marad a barlangban, és a puskával a kezében távozott. Egy darabka kétszersült és néhány korty bor volt a vacsorája. A követ visszatette a helyére, reá feküdt, és néhány órát aludt. Testével takarta el a barlang bejáratát.

Ez a sok és szörnyű izgalmat átélt ember kétszer vagy háromszor már végigélt ilyen élvezetes, de egyúttal félelmes éjszakát.

Az ismeretlen

Beköszöntött a reggel. Dantès már régóta nyitott szemmel várta. A nap első sugarára felkelt, és mint az előző este, most is felmászott a sziget legmagasabb sziklájára, hogy áttekintse a környéket. Minden éppen olyan elhagyatott volt, mint az előző este.

Edmond lemászott a szikláról, felemelte a követ, zsebeit megtöltötte drágakövel, legjobb tudása szerint visszahelyezte a láda tetejét és vaspántjait, befedte földdel, a földet letaposta, megszórta homokkal, hogy a frissen felásott helyet semmi se különböztesse meg a talaj többi részétől, kiment a barlangból, helyére tette a kőlapot, majd különböző nagyságú köveket rakott rá, a hézagokat teleszórta földdel, mirtuszt és avarfüvet ültetett bele, meglocsolta az új növényzetet, hogy réginek lássék, megsemmisítette a lábnyomokat a hely körül, és türelmetlenül leste társai visszatérését. Most már valóban nem kellett azzal töltenie az időt, hogy nézegesse aranyait és gyémántjait, és ott maradjon Monte Cristón, hogy mint a sárkány, őrizze használatlan kincseit. Most már vissza kellett térnie az életbe, az emberek közé, és a társadalomban elfoglalnia azt a rangot, befolyást és hatalmat, amelyet ebben a világban a gazdagság, minden erők e legnagyobbika, adhat birtokosának.

A csempészek a hatodik napon tértek vissza. Dantès már messziről felismerte a *Jeune-Amélie*-t járásáról. Dantès a kikötőhelyhez vonszolta magát, mint egy sebesült Philoktetész,³ és amikor társai partra szálltak, még mindig keseregve jelentette nekik, hogy valamivel jobban érzi magát, azután ő hallgatta meg a kalandorok elbeszélését. Igaz, hogy szerencsével jártak, de alig adtak túl a rakományon, mikor híre jött, hogy egy ellenőrző kétárbocos hajó futott ki a touloni kikötőből, és feléjük tart. Erre ők nyílsebesen elmenekültek, és csak azt sajnálták, hogy Dantès nincs velük, mert ő tudta a lehető leggyorsabban előrerepíteni a hajót. És csakugyan hamarosan megpillantották az üldöző hajót, de az éjszaka védelme alatt és a korzikai hegyfokot megkerülve sikerült megszökniük.

Egészben véve utazásuk nem volt rossz, és valamennyien sajnálták, de főleg Jacopo, hogy Dantès nem volt velük, mert akkor megkaphatta volna részesedését, amely csaknem ötven piaster volt.

Edmond nem árulta el magát, még csak el sem mosolyodott, amikor felsorolták, hogy milyen nagy nyereség jutott volna neki, ha el tudott volna jönni a szigetről. Mivel a *Jeune-Amélie* csak éppen érte jött Monte Cristóra, még aznap este hajóra szállt, és követte a gazdát Livornóba.

Livornóban beállított egy zsidóhoz, és legapróbb gyémántjaiból négy darabot eladott neki ötezer frankjával. A zsidó kíváncsiskodhatott volna, hogy vajon honnan van egy matrónak ilyen drága holmija, de nem kérdezett semmit, mert mindegyiken nyert ezer frankot.

Másnap egy vadonatúj bárkát vásárolt, s ezt Jacopónak adta. Ajándékát még megtoldotta száz piasterrel, hogy szerződtessen a bárkára legénységet. Mindezt azzal a feltétellel, hogy Jacopo elmegy Marseille-be, ott kérdezősködjék egy bizonyos Louis Dantès nevű öregemberről, aki az allées de Meilhanon, és egy Mercédès nevű fiatal lány után, aki a katalánok telepén lakott.

Jacopo azt hitte, hogy álmodik. Edmond azt a mesét találta ki, hogy önféjűségből lett tengerész, mivel családjá nem volt hajlandó őt kellő pénzzel ellátni, de amint most megérkezett Livornóba, megkapta az örökséget, amelyet nagybátyja reá, mint egyedüli örökösére hagyományozott. Dantès jó modora olyan valószínűvé tette ezt a mesét, hogy Jacopo egyetlen pillanatig sem kételkedett régi bajtársa szavaiban.

Másrészről, mivel Edmond szerződése a *Jeune-Amélie*-n lejárt, búcsút vett a gazdától, aki előbb megkísérelte, hogy visszatartsa, de mint Jacopo, ő is megtudta az örökség történetét, és lemondott arról, hogy régi matrónát más elhatározásra bírja.

---

³ Görög hős a trójai háborúban.

Másnap Jacopo elvitorlázott Marseille-be, Edmond-nal Monte Cristo szigetén kellett majd találkoznia.

Dantès még aznap elutazott, nem mondta meg, hová megy, elbúcsúzott a *Jeune-Amélie* legénységétől, busás ajándékokat osztogatva, búcsút vett a gazdától is, és megígérte, hogy előbb-utóbb hírt ad majd magáról.

Dantès Genovába ment.

Amikor megérkezett, éppen egy kis jachtot próbáltak ki. Ezt a jachtot egy angol rendelte, aki hallott arról, hogy a genovaiak a Földközi-tenger legjobb hajóépítői, és ezért egy Genovában készült jachtot akart vásárolni. Az angol negyvenezer frankot fizetett volna, Dantès hatvanezret ígért érte azzal a feltétellel, hogy aznap szállítják neki a hajót. Mivel az angol arra az időre, míg a jacht elkészül, Svájcba utazott, és csak három hét vagy egy hónap múlva kellett visszatérnie: a hajóépítő úgy gondolta, hogy van ideje az új hajó megépítéséhez. Dantès elvitte a hajóépítőt egy zsidóhoz, együtt bementek a bolt hátsó helyiségébe, és a zsidó a hajóépítő kezébe leolvasott hatvanezer frankot.

A hajókészítő felajánlotta Dantèsnek, hogy összeválogatja a hajó legénységét.

Dantès megköszönte, de azt felelte, hogy egyedül szokott hajózni, és hogy egyetlen kérése van csupán: szereljenek fel a kabinjában, az ágy feje fölött, egy titkos szekrényt, és abban legyen három, szintén titkos rekesz. Megadta a rekeszek méreteit, és a rekeszek másnap elkészültek.

Dantès két órával később elhagyta a genovai kikötőt. Sok kíváncsi tekintet kísérte indulását. Sokan akarták látni a spanyol urat, aki egymagában szokott hajózni.

Dantès szerencsésen indult. A kormányrúd segítségével, és anélkül hogy azt el kellett volna hagynia, hajójával úgy kanyargott, ahogy éppen akart. Olyan volt ez a hajó, mint valami eszes lény, amely a legkisebb ösztönzésre engedelmeskedik, és Dantès elismerte, hogy a genovaiakat megérdemelten tartják a világ első hajóépítőinek.

A kíváncsiak szemmel követték a kis hajót, míg csak el nem tűnt, azután vitatkozni kezdtek azon, hogy hová ment. Egyesek Korzikára esküdtek, mások Elba szigetére. Ezek fogadást ajánlottak, hogy Spanyolországba ment, amazok kitartottak Afrika mellett. Monte Cristo szigete senkinek sem jutott eszébe.

Pedig Dantès Monte Cristóra tartott.

A második nap vége felé ért oda. A hajó igen gyors járású volt, és harmincöt óra alatt tette meg az utat. Dantès tökéletesen ismerte már a sziget partjának fekvését, és most nem a megszokott helyen, hanem a kis öbölben vetett horgonyt.

A sziget elhagyatott volt. Úgy látszott, hogy Dantès távozása óta senki sem járt ott. Edmond egyenesen a kincseihez ment: minden úgy volt, ahogy otthagyta.

Óriási vagyonát másnapra átvitte a jachtra, és bezárta a titkos szekrény három rekeszébe.

Még egy hétig várakozott ott. Ezalatt jachtjával körüljárta a szigetet, úgy tanulmányozta, mint egy jó lovas a lovát. A hét leteltével ismerte minden előnyét és minden fogyatékoságát. Megfogadta magában, hogy az előbbieket fokozza, az utóbbiakat pedig csökkenti.

A nyolcadik napon Dantès egy kis hajót pillantott meg, amely kifeszített vitorlákkal közeledett, és felismerte Jacopo bárkáját. Jelt adott, mire Jacopo felelt, és két órával később a bárka már ott állt a jacht mellett.

Edmond mindkét kérdésére szomorú választ kapott.

Az öreg Dantès meghalt, Mercédès eltűnt.

Edmond nyugodt arccal hallgatta végig a két hírt, de csakhamar partra szállt, és megtiltotta, hogy oda bárki is kövesse.

Két óra múltán visszatért. Jacopo bárkájáról két ember átment a jachtra, hogy segítsen a horgonyt felszedni, és Dantès utasítást adott, hogy Marseille-nek tartsanak.

Sejtette, hogy édesapja meghalt. De vajon hová lett Mercédès? Edmond nem adhatott megfelelő utasítást megbízottjának anélkül, hogy titkát elárulná, és más felvilágosításokra is szüksége volt, amelyeket csak saját maga szerezhethet meg. Tükre még Livornóban elárulta neki, hogy a felismerés veszélye nem fenyegeti, egyébként is lehetősége volt rá, hogy minden módon elrejtse valódi énjét. Egy reggel tehát a jacht, a kis bárka kíséretében, bátran bevonult Marseille kikötőjébe, és megállt pontosan szemközt azzal a hellyel, ahol azon a végzetes emlékü estén egy Edmond Dantès nevű fiatalembernek csónakra kellett szállnia, hogy If várába hurcolják.

Dantès mégiscsak összeborzongott, amikor észrevette, hogy az egészségügyi csónakban egy csendőr közeledik feléje. De azzal a tökéletes magabiztossággal, amelyet már megszokott, felmutatott egy angol útlevelet, amelyet még Livornóban vásárolt, és ezzel az idegen menetlevéllel, amelyet Franciaországban sokkal többre értékelnek, mint a sajátjukat, minden nehézség nélkül partra szállt.

Legelőször is a *Pharaon* egyik volt matrózát pillantotta meg, amint a Canebière-en áthaladt. Ez az ember valamikor az ő parancsnoksága alatt szolgált, és most mintegy eszközül kínálkozott Dantèsnek, hogy bizonyosságot szerezzen a saját magán végbement változásokról. Egyenesen ehhez az emberhez lépett, több kérdést intézett hozzá, a tengerész válaszolt is, de sem szavai, sem arca nem mutatták, hogy emlékezete szerint valaha is látta volna a kérdezősködőt.

Dantès egy pénzdarabbal köszönte meg a felvilágosításokat. Egy perccel később észrevette, hogy a derék ember utánaszalad. Dantès hátrafordult.

- Bocsásson meg, uram - mondta a matróz -, de ön bizonyára tévedett. Azt hihette, hogy egy negyven sou-s pénzdarabot ad nekem, pedig egy dupla napóleont adott.

- Igaza van, barátom - felelte Dantès -, csakugyan tévedtem. De mivel becsületessége jutalmat érdemel, adok még egyet, és kérem, igyék egyet barátaival az én egészségemre.

A matróz olyan csodálattal nézte Edmond-t, hogy még hálálkodni is elfelejtett, és utánabámultában így tűnődött:

- Valami nábob lehet, aki Indiából érkezett.

Dantès folytatta útját. Minden lépésnél újabb izgalom fogta el, megremegett a szíve. Minden gyerekkori emléke - ezek az emlékek kitörölhetetlenek, és állandóan ott motoszkálnak gondolatainkban - most mind-mind felbukkant, minden tér sarkán, minden utcakanyarulatban, minden keresztút határkövéénél. Amint a rue de Noailles végére ért, és megpillantotta az allées de Meilhan, érezte, hogy térde megbicsaklik, és majdnem egy kocsi kerekei alá került. Végre ahhoz a házhoz ért, amelyben édesapja lakott. A farkasalma meg a sarkantyúvirág eltűnt a padlásszoba ablakából, ahol az öregember valamikor annyi gonddal ápolgatta őket.

Dantès egy fához támaszkodott, elgondolkozott és feltekintett a szegény kis ház felső emeleteire. Végül is a kapunak tartott, belépett a házba, megkérdezte, nincs-e kiadó lakosztály, és noha már laktak benne, rávette a kapust, hogy mutassa meg neki az ötödik emeleti lakást. A kapus felmászott, és egy idegen úr nevében felkérte az ott lakókat, engedjék meg, hogy a látogató megtekinthesse két szobából álló lakásukat. Fiatal pár lakott a kis lakásban, mindössze egyhetes házaspár voltak.

Dantès nagyot sóhajtott az ifjú házaspár láttára.

Odabent egyébként már semmi sem emlékeztette Dantès apja lakására. A falakat már nem ugyanaz a kárpit borította, a régi bútorok, Edmond-nak e gyerekkori barátai, amelyekre a legapróbb részletekig emlékezett, mind-mind eltűntek. Csupán a falak voltak a régiak.

Dantès most az ágy felé fordult, amely a régi ágy helyén állott. Edmond szeme könnyes lett: bizonyosan ezen a helyen sóhajtott utolsót az öregember, miközben a fiát szólongatta.

A két fiatal teremtés megdöbbenve nézett erre a szigorú homlokú emberre, akinek arcán két könnycsepp folyt végig, de vonásai merevek maradtak. Minthogy azonban minden fájdalom látása részvétet ébreszt az emberben, a fiatalok nem kérdeztek semmit az ismeretlentől, csak hátravonultak, hadd sírja ki magát kedvére. Amikor azután eltávozott, kikísérték és felajánlották neki, hogy jöjjön csak el, amikor akar, ők mindig szívesen látják szerény hajlékukban.

Mikor Edmond az alatta levő emeletre ért, megállt az egyik ajtó előtt, és megkérdezte, vajon még mindig Caderousse szabó lakik-e ott. A kapus azonban azt válaszolta, hogy a szóban levő ember tönkrement, és most egy kis kocsmája van a Bellegarde-ból Beaucaire-be vezető úton.

Dantès lement, elkérte az allées de Meilhanon levő ház tulajdonosának lakáscímét, felkereste, bejelentette magát lord Wilmore néven (erre a névre és rangra volt útlevele kiállítva), és megvette tőle a kis házat huszonötezer frankért. Legalább tízezer frankkal túlfizette a ház értékét, de akkor is megvette volna, ha történetesen félmilliót kérnek érte.

Az ötödik emeleti lakás fiatal bérlőit még aznap értesítette az a jegyző, aki a szerződést készítette, hogy az új hájtulajdonos választást enged nekik a ház valamennyi lakása közt anélkül, hogy házbéruket felemelné, de csak azzal a feltétellel, hogy eddigi kétszobás lakásukat átengedik neki. Ez a különös esemény több hétig foglalkoztatta az allées de Meilhan lakóit, és ezerféle feltevés merült fel, de az igazi okot senki sem találta ki.

Főleg azonban az zavarta meg a lelkeket, hogy ugyanaz az ember, akit az allées de Meilhanon levő házba láttak bemenni, este a kis katalán telepen sétált, és bement egy szegény kis halászkunyhóba. Több mint egy óra hosszat maradt benn, többekről kérdezősködött, akik már meghaltak, vagy akik tizenöt-tizenhat éve eltűntek.

Másnap azután azok az emberek, akiknél bent járt tudakozódni, ajándékba kaptak egy vadonatúj katalán bárkát. A bárka két húzóhálóval és egy zsákhálóval volt felszerelve.

A derék emberek szerettek volna köszönetet mondani a nagylelkű kérdezősködőnek. De látták, hogy miután távozott, néhány utasítást adott egy tengerésznek, majd lóra szállt, és az aixi kapun elhagyta Marseille-t.

A Pont Du Gard-hoz címzett vendégfogadó

Azok, akik - mint magam is - gyalog járták be Franciaország déli részét, Bellegarde és Beaucaire között, közelebb Beaucaire-hez, mint Bellegarde-hoz, láthattak egy kis vendégfogadót. Ez előtt egy bádogtáblán, amely a legkisebb szélre ide-oda leng, egy híd groteszk képmása látható. Ez a kis kocsmá, ha a Rhône folyása iránt állunk, az országút bal felén épült, háttal a folyónak. Körülveszi valami, amit a Languedocban kertnek neveznek. Ez azt jelenti, hogy az utasoknak szánt bejáráttal szemben van egy kis elkerített hely, ahol néhány satnya olajfa és egy-két vadfügefű nyújtogatja portól szürke ágait: Közöttük néhány zöldségféle, fokhagyma, paprika és mogyoróhagyma tenyészik. Végül az egyik szögletben, mint valami ottfedetett őrszem, hajlékony törzsű, magas mandulafenyő emelkedik mélabúsan, legyező alakúra szélesedő koronája pedig mozdulatlan a harmincfokos hőségben.

Mindezek a fák, kicsinyek és nagyok, arrafelé hajlanak, amerre a misztrál-szél fújja őket. A Provence három istencsapása közül a misztrál-szél az egyik. A másik kettő, mint tudjuk vagy nem tudjuk, a Durance-folyó és a parlament.

Itt-ott a környező síkságon, ezen a valóságos portengeren, néhány búzakaralász tengődik, amelyet a vidék kertészei bizonyára különlegességként természetnek. Minden búzakaralász egy-egy tücsök kakasülője. A tücsök éles és egyhangú énekükkel még azokat az utasokat is elüldözik, akik betévednek ebbe a remeteségbe.

Mintegy hét vagy nyolc esztendeje egy házaspár vezeti ezt a fogadót. Alkalmazottjuk csak egy Trinette nevű szobalány meg egy istállófiú, aki a Pacaud névre hallgat. Ennyi segítő kéz is könnyen győzte a munkát, mióta a Beaucaire-ből Aiguemortes-ba vezető csatornát megásták, és az úri hintókat a hajók, a postakocsikat pedig a személyszállító uszályok győztesen kiszorították a helyükből.

Ez a csatorna mintha még szerencsétlenebbé akarta volna tenni a tönkrement kocsmáros, a medrét tápláló Rhône és az általa elnéptelentett országút között folyt, körülbelül száz lépésnyire a fogadótól, amelynek éppen most adtuk rövid, de hű leírását.

A fogadós mintegy negyven-negyvenöt esztendő férfi lehet, magas termetű, szikár és ideges, igazi délvidéki típus, szeme mélyen ülő és ragyogó, orra a sas csőrére emlékeztet, és fogsora olyan fehér, mint a hűsevő állatoké. Haja, bár már itt-ott kiütözik belőle egy-egy ezüstös szál, még nem szánta rá magát az őszülésre, és sűrű, göndör körszakállában is csak szórványosan csillan meg egy-egy fehér szál. Természettől barna arcbőrét még barnábbá tette a szabad levegő, mert a szegény ördög reggeltől estig a kapujában ácsorog, hogy lesse, vajon nem érkezik-e akár gyalog, akár kocsin valami rendes vendég. E várakozás csaknem mindig megcsalja, és ő semmi mással sem védekezik a nap szörnyű heve ellen, csak egy piros kendővel, amelyet spanyol öszvérhajcsárok módjára köt a fejére. Ez az ember régi ismerősünk: Gaspard Caderousse.

Felesége, leánynevén Madeleine Radelle, vele ellentétben sápadt, sovány és beteges asszony. Arles vidékén született, és bár megőrizte az e vidékről származó nők hagyományos szépségének ősi nyomait, vonásait lassanként mégis tönkretették annak az alattomos láznak csaknem szüntelenül megújuló rohamai, amely olyan gyakori az aiguemortes-i tavak és a camargue-i mocsarak mentén. Csaknem állandóan dideregve kuporog első emeleti szobája mélyén vagy karosszékében, vagy ágyának támaszkodva, miközben férje, szokása szerint, a kapuban őrködik, s ezt a tevékenységet lehetőleg hosszúra nyújtja, mert ha együtt van házastársával, az asszony örökké üldözi panaszaival. E panaszokra férje mindig csak ezekkel a bölcs szavakkal válaszolt:

- Hallgass, Carconte! Isten akarja így!

Ez a gúnynév onnan ragadt szegény nőre, hogy Madeleine Radelle a Carconte nevű faluban született, amely Salon és Lambesc között húzódik meg. A vidék szokásai azt kívánták, hogy az embereket csaknem mindig gúnynévvel lássák el, ahelyett hogy rendes nevükön szólítanák, így hát az ő férje is

felcserélte a Madeleine nevet, amely talán nagyon is szelíd és kedves hangzású volt nyers beszéd-módjához.

A Gondviselés akaratába való látszólagos beletörődés ellenére sem szabad azt hinni, hogy fogadó-sunkat érzéketlenül hagyta az a nyomorúságos helyzet, amelyre őt az az átkozott beaucaire-i csatorna kárhóztatta, és hogy ne bántották volna felesége örökös panaszai. Caderousse, mint minden délvidéki, mértéktartó és kisigényű volt, de hiú a külsőségekre. A jólét napjaiban nem is mulasztott el egyetlen népi ünnepélyt, körmenetet, mindenütt ott volt Carconte-tel együtt. Egyikük a délvidéki férfiaknak abban a festői öltözkézésben, amely félig katalán, félig andalúziai, másikuk az arles-i nők bájos ruhájában, amely olyan, mintha a görögöktől és az araboktól vették volna kölcsön. Lassacskán azonban az óraláncok, nyakékek, ezer színben játszó övek, hímzett derekak, bársonymellények, finom harisnyák, színes kamáslik, ezüstcsatos cipők, mind eltűntek, és Gaspard Caderousse, mivel most már nem ragyoghatott régi fényében, mind a maga, mind felesége nevében lemondott minderről a világi pompáról, amelynek vidám zaját fájó szívvel hallgatta visszhangozni a szegény kocsmából. A kocsmat most inkább menedéknek, mint üzletnek tekintette.

Caderousse tehát, mint rendesen, a délelőtt egy részét a kapu előtt töltötte. Szomorú pillantását egy kis kopárrá égett pázsitos térségen sétáltatta. Néhány tyúk kapirgált az elhagyatott út két végén, amely egyik oldalon délre, a másikon északra fordult, mikor felesége rikácsoló hangjára hirtelen ott kellett hagynia őrhelyét. Morogva ment be a házba, felment az első emeletre, de a kaput tárva-nyitva hagyta, mintha csak az utasokat hívná, valahogy el ne mulasszanak betérni hozzá, ha arra járnak.

Abban a percben, mikor Caderousse bement, az országút, amelyről szó volt, és amelyet átfutott tekintetével, éppen olyan üres és elhagyatott volt, mint a sivatag délidőben. Fehéren és végtelenül terült el a két sor satnya fa között, és igazán érthető volt, hogy semmiféle olyan utas nem szánja rá magát ebben az ijesztő Szaharában való utazásra, aki erre az útra szabadon választhatja meg a nap bármely más óráját.

Pedig ha Caderousse a helyén marad, minden valószínűség ellenére Bellegarde felől egy lovas pillanthatott volna meg. A nyugodt poroszkálásból látszott, hogy ló és lovasa igen jól megértik egymást. A herélt ló kedvesen ügetett. A lovas feketébe öltözött pap volt, háromszögletű kalapot viselt, noha a delelőn álló nap csak úgy perzselte. Igen meggondoltan, lépésben közeledtek.

A kapuhoz érve mindketten megálltak. Nehéz lett volna kitalálni, vajon a ló állította-e meg az embert, vagy az ember a lovat. De a lovas mindenesetre lezárt, és a lovat kötőfékjénél vezetve, odakötözte egy korhadt, félig leszakadt ablakdeszka kilincséhez. Aztán a kapu felé közeledett, miközben megtörülte izzadságtól csepegő homlokát egy piros gyapotkendővel, és a kezében tartott vashegyű bottal háromszor kopogott a küszöbön.

Csakhamar felugrott egy nagy fekete kutya, amely ugatva és éles fehér fogát mutogatva futott elébe. Kettős bizonyítéka volt ez annak az ellenséges indulatnak, amelyet a vendégekhez nem szokott kutya tanúsított az érkezők iránt.

Nehéz lépések ingatták meg hamarosan a falépcsőt, amely a fal hosszában futott fel, és amelyen a szegényes kocsmá fogadósa meghajolva, hátrálva jött le a kapuhoz, ahol a pap várakozott.

- Itt vagyok! - mondta Caderousse csodálkozva. - Itt vagyok! Csend legyen, Margottin. Ne féljen, uram, ugat, de nem harap. Bort parancsol, ugyebár? Mert cudar meleg van... Ó, bocsánat - szakította félbe magát Caderousse, amikor meglátta, milyen utassal van dolga -, bocsásson meg, nem tudtam, kit van szerencsém fogadni. Mit kíván, mit parancsol, abbé úr? Rendelkezésére állok.

A pap két vagy három másodpercig különös figyelemmel nézett erre az emberre, sőt, valósággal úgy látszott, mintha ő akarná magára vonni a kocsmáros figyelmét. Amikor azonban látta, hogy annak arca nem fejez ki mást, csak csodálatot, amiért nem kapott választ, úgy vélte, most már ideje, hogy véget vessen ennek a csodálkozásnak, és erősen olaszos kiejtéssel kérdezte:

- Nem Caderousse úrhoz van szerencsém?

- De igen, uram - felelte a fogadós. A kérdés talán még jobban meglepte, mint az imént a hallgatás. - Az vagyok, Gaspard Caderousse, szolgálatára.

- Gaspard Caderousse... Igen, azt hiszem, ez a teljes neve. Valamikor ön az allées de Meilhanon lakott, ugye? A negyedik emeleten?

- Pontosan ott.

- És ott szabómester volt?

- Igen, de rosszra fordult a sorom. Abban a bitang Marseilleben olyan nagy a hőség, hogy azt hiszem, a végén egyáltalán nem fognak ruhát viselni az emberek. De a hőségről jut eszembe, nem akar valami frissítőt, abbé úr?

- Dehogynem, adjon egy üveggel a legjobb borából, azután, ha akarja, folytathatjuk a beszélgetést ott, ahol elhagytuk.

- Ahogy parancsolja, abbé úr - felelte Caderousse.

Caderousse, kihasználva az alkalmat, hogy túladjon az egyik utolsó üveg cahors-i borán, gyorsan felemelte a padlóba épített csapóajtót. A csapóajtó a földszinti szobából nyílt, amely ivó és egyúttal konyha volt.

Amikor öt perc múlva újra megjelent, az abbé egy lócán ült, a hosszú asztalra könyökölve, míg Margottin, a kutya, úgy látszik, már megbarátkozott vele. Mikor a kutya megértette, hogy ez a különös utas, a szokás ellenére, rendel is valamit, lesóványodott nyakát az abbé térdére fektette, és nagy sóvárogva nézett fel rá.

- Egyedül van? - kérdezte az abbé a fogadóstól, míg az egy üveg bort és poharat tett elé.

- Ó, istenem! Egyedül vagyok, vagy csaknem egyedül, abbé úr. Mert van ugyan feleségem, de nem tud segítségemre lenni semmiben, hiszen mindig beteg a szegény Carconte.

- Ah! Hát házas! - jegyezte meg az abbé érdeklődéssel, és úgy nézett körül, mint aki felbecsüli a szegényes háztáj silány berendezését.

- Úgy látja, hogy nem vagyok valami gazdag, ugye, abbé úr? - sóhajtott Caderousse. - De hát mit tegyek? A mai világban nem elég a becsületesség, ha valaki boldogulni akar.

Az abbé kutatóan nézett rá.

- Igen, a becsületesség. Ezzel aztán dicsekedhetem, uram - jelentette ki a fogadós, állva az abbé tekintetét. Egyik kezét mellére tette és bólintott. - És manapság bizony nem mindenki mondhatja ezt el magáról.

- Akkor nincs baj, ha igaz az, amivel dicsekszik - mondta az abbé. - Mert szilárd meggyőződésem, hogy a becsületes ember előbb vagy utóbb elnyeri jutalmát, a gonosz pedig megbűnhődik.

- Önnek ezt kell mondania hivatása miatt, abbé úr... hivatása miatt ezt kell mondania - folytatta Caderousse keserűen. - De azért mindenkinek joga van hozzá, hogy ne higgyen abban, amit önök mondanak.

- Nincs igaza, ha így beszél, uram - mondta az abbé -, mert talán én magam leszek mindjárt a bizonyíték arra, amit állítottam.

- Mit akar ezzel mondani? - kérdezte Caderousse csodálkozva.

- Azt akarom mondani: mindenekelőtt meg kell bizonyosodnom arról, hogy ön az, akivel dolgom van.

- Milyen bizonyítékokat kíván?

- Ismert ön 1814-ben vagy 1815-ben egy tengerészt, akit Dantèsnek hívtak?

- Dantèsnek!... Hogy ismertem-e a szegény Edmond-t? Meghiszem azt! Egyik legjobb barátom volt! - kiáltotta Caderousse, és arcát bíborhullám öntötte el, míg az abbé tiszta és nyílt tekintete valósággal rámeredt.

- Igen, azt hiszem, csakugyan Edmond-nak hívták.

- Még hogy Edmond-nak hívták a fiút, meghiszem azt! Olyan igaz, mint az, hogy az én nevem Gaspard Caderousse. Ugyan mi lett belőle, uram, mi lett a szegény Edmond-ból? - folytatta a fogadós.

- Ön ismerte? Él még? Szabadlábban van? Boldog?

- A börtönben halt meg, kétségbeesettebben és nyomorultabbul, mint a touloni fegyenctelep rabjai, akik vasgolyót vonszolnak magukkal.

Caderousse arcán az eddigi pirosságot halálos sápadtság váltotta fel. Hátrafordult, és az abbé látta, hogy piros kendője sarkával, amelyet egyébként a fején viselt, megtörülte könnyes szemét.

- Szegény fiú! - mormogta Caderousse. - No látja, ismét itt van egy bizonyíték arra, amit az imént mondtam, abbé úr, hogy a jóisten csak a gonoszokhoz jó. Ah, a világ egyre rosszabbá lesz! - folytatta Caderousse a délvidékiek színes nyelvjárásával. - Bárcsak két álló napon keresztül puskapor és egy óra hosszát tüzeső esne, vége lenne mindennek!

- Úgy látszik, ön szívből szerette azt a fiút, uram? - kérdezte az abbé.

- Bizony, nagyon szerettem - felelte Caderousse -, bár most is bánt a lelkiismeret, amiért egy percre megirigyeltem a szerencsését. De esküszöm önnek, nevem becsületére mondom, azóta nagyon-nagyon megsirattam szerencsétlen sorsa miatt.

Egy percnyi csend állott be, és ezalatt az abbé le nem vette kutató pillantását a kocsmáros arcáról.

- És ön ismerte azt a szegény fiút? - kérdezte Caderousse.

- A halálos ágyához hívtak, hogy megadjam neki a vallás végső vigaszát - felelte az abbé.

- És miben halt meg? - kérdezte Caderousse elcsukló hangon.

- Ugyan mi ölhet meg a börtönben valakit harmincéves korában, hacsak nem maga a börtön?

Caderousse megtörülte verejtékező homlokát.

- Az egészben az a legkülönösebb - kezdte ismét az abbé -, hogy Dantès a halálos ágyán, a feszületet megcsókolva, megesküdtött rá, hogy nem tudja, tulajdonképpen miért is fogták el.

- Úgy van, úgy van - mormogta Caderousse -, nem is tudhatta. Nem, abbé úr, nem hazudott az a szegény fiú.

- Éppen azzal bízott meg engem, derítsem fel szerencsétlensége okát, amely előtte mindig titok maradt, és mossam tisztára emlékét, ha ez az emlék beszennyeződött volna.

Az abbé tekintete egyre áthatóbb lett, és mohón leste, mennyire elkomorul Caderousse arca.

- Egy gazdag angol - folytatta az abbé -, szerencsétlen rabtársa, aki a második Restauráció alatt szabadult ki a börtönből, egy nagyértékű gyémánt birtokában volt. Amikor kiszabadult a börtönből, ezt a gyémántot Dantèsnak ajándékozta, hogy ezzel fejezze ki háláját, amiért a fiú őt betegsége alatt, testvéreként ápolta. Dantès nem arra használta fel a gyémántot, hogy börtönőreit megvesztegesse vele, akik egyébként el is árulhatták volna, miután a gyémántot elfogadták, hanem gondosan megőrizte arra az esetre, ha ki talál szabadulni a börtönből. Mert ha szabadlábba kerül, a szerencsését alapozhatta volna meg, pusztán azáltal, hogy értékesíti ezt a gyémántot.

- Akkor hát, mint mondja - jegyezte meg Caderousse égő szemmel -, igen nagyértékű gyémánt lehetett.

- Minden viszonylagos - mondta az abbé -, Edmond szemében igen értékes volt. A gyémántot ötvenezer frankra becsülték.

- Ötvenezer frankra! - felelte Caderousse. - Hiszen akkor legalábbis dió nagyságú lehetett, ugye?

- Nem, nem egészen - felelte az abbé -, de ítélje meg saját maga, a kő itt van nálam.

Caderousse szinte az abbé öltözéke alatt kutatott szemével.

Az abbé kivett zsebéből egy fekete bőrtokot, kinyitotta és Caderousse káprázó szeme előtt megcsillogtatta a csodálatos foglalatú gyűrűben ragyogó gyémántot.

- És ez ötvenezer frankot ér?

- A foglalat nélkül, mert annak is megvan a maga értéke - felelte az abbé.

Lezárta a tokot, és visszatette zsebébe a gyémántot, amely most már Caderousse gondolatai mélyén tovább tündökölt.

- De hogy került ez a gyémánt az ön birtokába, abbé úr? - kérdezte Caderousse. - Talán Edmond önt tette meg örököséül?

- Nem örököséül, hanem végrendelete végrehajtójául. „Három jó barátom volt, és egy menyasszonyom - mondta. - Bizonyosra veszem, hogy mind a négyen szívük mélyéből sajnálnak. E jó barátaim egyikét Caderousse-nek hívják.”

Caderousse megremegett.

- „A másikat - folytatta az abbé, és úgy tett, mintha észre sem vette volna Caderousse izgatottságát -, a másikat Danglarsnak hívták. A harmadik, noha vetélytársam volt - tette hozzá -, szintén szeretett engem.”

Caderousse arcán ördögi mosoly villant át, és egy mozdulattal félbe akarta szakítani az abbét.

- Várjon - mondta az abbé -, hadd fejezzem be, és ha van valami megjegyezni valója, majd utána megteheti. „A harmadik, noha vetélytársam volt, szintén szeretett; őt Fernand-nak hívták. Ami a menyasszonyomat illeti, az ő neve...” Nem jut eszembe a menyasszonya neve - jelentette ki az abbé.

- Mercédès - mondta Caderousse.

- Ah, igen! Csakugyan Mercédès - jegyezte meg elfojtott sóhajjal az abbé.

- No és? - kérdezte Caderousse.

- Adjon csak egy korsó vizet - kérte az abbé.

Caderousse sietett engedelmeskedni.

Az abbé megtöltötte poharát, és ivott néhány kortyot.

- Hol is tartottunk? - kérdezte, és letette poharát az asztalra.

- A menyasszonyt Mercédèsnek hívták.

- Igen, igen. „Menjen el Marseille-be...” Még mindig Dantès beszél, érti?

- Hogyne érteném.

- „Adja el ezt a gyémántot, az árát ossza el ötfelére, és adja oda azoknak a jó barátoknak, akiken kívül engem a világon senki sem szeretett!”

- Miért öt részre? Hiszen csak négy nevet említett.

- Mivel megtudtam, hogy az ötödik meghalt... Az ötödik Dantès édesapja volt.

- Sajnos, igaz - mondta Caderousse, akit felizgatott a benne dúló sokféle érzés. - Sajnos, bizony meghalt az a szegény ördög.

- Marseille-ben értesültem róla - válaszolta az abbé, és nagy erőfeszítésre volt szüksége, hogy megőrizze a közönyösség látszatát. - De ez a haláleset olyan régen történt, hogy már a részleteket sem tudtam meg felőle... Talán ön tudna valamit az aggastyán utolsó napjairól?

- Hát már ugyan ki tudna róla, ha nem én? - válaszolta Caderousse. - Közvetlen szomszédja voltam az öregnek... Hát, istenem, alig egy évre rá, hogy a fia eltűnt, meghalt a szegény öreg!

- De mi okozta a halálát?

- Adtak az orvosok valami nevet a betegségének... Bélgyulladás, azt hiszem. Akik ismerték, úgy mondták, a fájdalomba halt bele... Én pedig, akinek úgyszólván a szeme előtt halt meg, én azt mondom, hogy...

Caderousse elhallgatott.

- Hát miben halt meg? - kérdezte aggodalmasan a pap.

- No hát: éhen halt!

- Éhen halt? - kiáltott fel az abbé, és felugrott a padról. - Éhen halt! A leghitványabb állatok sem halnak éhen! A kóbor kutya is talál segítő kézre, amely odadob neki egy darab kenyeret. És egy ember, egy keresztény, éhen hal olyan emberek között, akik szintén keresztényeknek vallják magukat, mint ő! Lehetetlen! Ó, ez lehetetlen!

- Amit mondtam, megmondtam - jelentette ki Caderousse.

- Elég rosszul tetted - hallatszott egy hang a lépcsőről -, ugyan mit avatkozol bele?

A két férfi megfordult, és a lépcső karfái közt megpillantották Carconte beteges arcát. Odáig vonszolta magát, úgy hallgatta a beszélgetést, az utolsó lépcsőfokon ült, és fejét térdére hajtotta.

- Miért ártod bele magadat, asszony? - kérdezte Caderousse. - Ez az úr felvilágosítást kér, az udvariasság azt követeli, hogy megadjam neki.

- Igen, de a józan ész azt parancsolja, hogy hallgass. Ki mondja meg, miféle célból faggatnak, te ostoba?

- Kitűnő célból, asszonyom, arról felelek - mondta az abbé. - Nincs hát a férjének mitől tartania, feltéve, hogy őszintén beszél.

- Nincs mitől tartania! Igen, szép ígéretekkel kezdik, azután már csak azt mondják, nincs mitől tartania, végül elmennek anélkül, hogy az ígéretekből bármit is megtartanának, s egy szép napon csak rászakad a baj a szegény emberre, azt sem tudja, honnan jön.

- Legyen nyugodt, jóasszony, énmiattam nem éri önöket semmiféle baj, arról felelek.

Carconte asszony mormogott még valamit, de nem lehetett megérteni, mit, egy pillanatra felvetett fejét újra térdére hajtotta, és ismét csak kirázta a hideg. Hagyta, hadd folytassa férje a beszélgetést, de úgy helyezkedett el, hogy egyetlen szót se veszítsen el, belőle.

Eközben az abbé ivott néhány korty vizet, és összeszedte magát.

- De hát - mondta - azt a szegény öregembert annyira elhagyta mindenki, hogy így éhen halhatott?

- Ó, uram - felelte Caderousse -, nem hagyta el sem a katalán Mercédès, sem Morrel úr. A szegény öreg azonban mélységesen gyűlölte Fernand-t, azt a Fernand-t - tette hozzá Caderousse gúnyos mosollyal -, akit Dantès a barátai közé sorolt.

- Hát nem volt az? - kérdezte az abbé.

- Gaspard! Gaspard! - mormogta az asszony a lépcső tetejéről. - Gondold meg, mit beszélsz.

Caderousse türelmetlenül intett, és nem is válaszolt az asszonynak.

- Hát lehet barátja valaki annak, akinek a menyasszonyát megkívánta? - válaszolta az abbénak. - Dantès, ez az aranyzívű fiú, ezeket mind a barátainak tartotta... Szegény Edmond!... Igazán jobb is, hogy semmiről sem tudott. Ennyi mindent nem is bocsáthatott volna meg a halála küszöbén... És bármit mondanak is - folytatta Caderousse a maga nyelvén, amelyben volt jó adag nyers költészet is -, jobban félek én a halottak átkától, mint az élők haragjától.

- Ostoba! - kiáltotta Carconte.
  - Tud-e arról - folytatta az abbé -, mit vétett Fernand Dantèsnek?
  - Meghiszem azt, hogy tudok.
  - Mondja hát el.
  - Gaspard, Gaspard, te vagy az úr, azt teszed, amit akarsz - szólt közbe az asszony. - De ha rám hallgatsz, nem szólsz egy szót sem.
  - Ez egyszer, azt hiszem, igazad van, asszony - mondta Caderousse.
  - Így hát nem akarja elmondani? - kérdezte az abbé.
  - Ugyan minek? - vélte Caderousse. - Ha a fiú élne, és hozzám fordulna, hogy megismerje barátait és ellenségeit, nem mondom... De ő a föld alatt van, mint ön mondta, már nem tud gyűlölni és bosszút állni. Jobb, ha nem beszélünk róla.
  - Ön tehát azt akarja - mondta az abbé -, hogy akiket ön méltatlan és hamis barátoknak tart, azok részesüljenek a hűség jutalmában?
  - Ez igaz, ebben igaza van - mondta Caderousse. - Egyébként mit is jelentene most számunkra szegény Edmond hagyatéka? Egy cseppet a tengerben!
  - Nem szólva arról, hogy azok az emberek egyetlen mozdulattal tönkretelhetnek téged - jegyezte meg az asszony.
  - Ugyan már! Hát olyan vagyokra és hatalomra tettek szert?
  - Hát nem ismeri a történetüket?
  - Nem én, beszélje el.
- Caderousse egy pillanatig elgondolkodott.
- Nem, ez igazán nagyon hosszadalmas lenne - mondta.
  - Jogában áll hallgatni, barátom - jelentette ki az abbé, a legnagyobb közöny hangján -, én igazán megértem aggodalmait. Egyébként az, amit ön csinál, derék emberre vall: ne beszéljünk róla többé. Mi is volt az én feladatam? Egyszerű formáság. El fogom adni a gyémántot.
- Elővette zsebéből a gyémántot, kinyitotta a tokot, és megcsillogtatta az ékszer Caderousse ámuló szeme előtt.
- Gyere csak ide, asszony, nézd meg! - mondta Caderousse rekedten.
  - Gyémánt! - kiáltott Carconte felállva, és elég szilárd lépésekkel jött le a lépcsőn. - Miféle gyémánt ez!
  - Hát nem hallottad, asszony? - kérdezte Caderousse. - Ezt a gyémántot nekünk hagyta a fiú: először az apjának és három barátjának, Fernand-nak, Danglars-nak és nekem, azután Mercédèsnek, a menyasszonyának. A gyémánt ötvénezer frankot ér.
  - Ó, de szép ékszer! - mondta az asszony.
  - Így hát ennek az összegnek egyötöde a miénk? - kérdezte Caderousse.
  - Úgy van, uram - felelte az abbé -, és még hozzájön Dantès édesapjának a része, mert úgy gondolom, jogomban áll azt négyük között felosztani.
  - De miért négyünk között? - kérdezte Carconte.
  - Mert önök négyen voltak Dantès barátai.
  - Azok csak nem jó barátok, akik elárulnak valakit - mormogta most az asszony dühösen.

- Igaz, igaz - mondta Caderousse -, hát nem megmondtam, csaknem szentségtörés lenne megjutalmazni az árulást vagy talán a büntettet.

- Ön akarta így - felelte nyugodtan az abbé, és visszatette a gyémántot reverendája zsebébe. - Most pedig kérem, adja meg nekem Edmond barátainak címét, hogy végre tudjam hajtani utolsó kívánságát.

Caderousse homlokán nagy cseppekben gyöngyözött a verejték.

Látta, hogy az abbé feláll, a kapu felé indul, hogy egy pillantást vessen a lovára, azután visszatér.

Caderousse és a felesége jelentősen összenéztek.

- A gyémánt egészen a miénk lehetne - mondta Caderousse.

- Azt hiszed? - kérdezte a felesége.

- Pap csak nem csap be bennünket.

- Tégy, ahogy jónak látod - felelte az asszony. - Én nem avatkozom bele - és dideregve ment fel a lépcsőn. A nagy hőség ellenére is vacogott a foga.

A legfelső lépcsőfokon megállt egy pillanatra.

- Jól gondold meg, Gaspard! - mondta.

- Már határoztam - felelt a férje.

Carconte nagyot sóhajtván ment be a szobájába. Lépései alatt csikorgott a padló, míg csak vissza nem zuhant karosszékébe.

- Mit határozott? - kérdezte az abbé.

- Azt, hogy mindent elmondok önnek - felelte a fogadós.

- Azt hiszem, ez igazán a legjobb, amit csak tehet - mondta a pap. - Nem mintha olyasmit akarnék tudni, amit ön titkolni óhajt előttem, de végre is sokkal jobb lesz, ha segítségemre lehet abban, hogy a hagyatékot a végrendelkező óhaja szerint osszam el.

- Remélem, így is lesz - válaszolta Caderousse, és arcát a reménység és a kapzsiság festette pirosra.

- Hallgatom - mondta az abbé.

- Várjon csak - jegyezte meg Caderousse -, még félbeszakíthatna valaki a legérdekesebb résznél, márpedig az kellemetlen volna. De egyébként is felesleges bárkinek tudnia az ön idejövételéről.

Ezzel a kocsma kapujához ment, bezárta, sőt fölösleges óvatosságból még az éjszakára való reteszt is elfordította.

Ezalatt az abbé jó helyet keresett magának, ahol mindent kedvére hallhat. Az egyik sarokba ült olyan módon, hogy arca árnyékban maradjon, a fény pedig társának arcát világítsa meg. Lehajtotta a fejét, kezét összekulcsolta, és teljes figyelemmel várta, hogy mit fog hallani.

Caderousse odahúzott egy zsámolyt, és szembe ült vele.

- Védj az eszedbe, hogy én nem beszéltelek rá semmire! - hallatszott Carconte didergő hangja, mintha a padlón keresztül láthatta volna az egész készülő jelenetet.

- Jól van, jól van - felelte Caderousse. - Ne beszéljünk már erről. Mindent magamra vállalok. - És elkezdte az elbeszélést.

Az elbeszélés

- Mindenekelőtt - kezdte Caderousse - arra kérem, ígérjen meg valamit, uram.

- Mit? - kérdezte az abbé.

- Azt, hogy ha ön felhasználna csak egyet is azokból a részletekből, amelyeket most el fogok mondani, soha senkinek sem árulja el, hogy tölem hallotta őket, mert azok, akikről majd beszélek, gazdagok és hatalmasok, és hacsak az ujjuk hegyével érintenek is, pozdorjává törnek.

- Legyen nyugodt, barátom - mondta az abbé -, pap vagyok, és a gyónás titkát megőrzöm. Jusson eszébe, nincs más célunk, csak az, hogy barátunk végakarátát méltó módon hajthassam végre. Beszéljen hát kímélet és gyűlölet nélkül. Az igazat mondja, a színigazságot: nem ismerem és valószínűleg sohasem is fogom megismerni azokat az embereket, akikről ön beszélni fog. Egyébként is olasz vagyok, nem francia. Istenhez tartozom, nem pedig az emberekhez, és visszatérek kolostoromba, ahonnan csupán azért jöttem ki, hogy egy haldokló utolsó kívánságát teljesítsem.

Ez a határozott ígéret mintha egy kissé megnyugtatta volna.

- Nohát, ebben az esetben - mondta Caderousse - fel akarom világosítani, sőt, többet mondok, fel kell világosítanom önt azokról a barátságokról, amelyeket a szegény Edmond őszintéknek és odaadóknak vélt.

- Kezdjük az édesapjánál, ha úgy tetszik - jegyezte meg az abbé. - Edmond sokat beszélt nekem erről az öregemberről, akit mélységesen szeretett.

- Szomorú történet ez, uram - mondta Caderousse, a fejét csóválva. - A kezdetét bizonyára ismeri...

- Ismerem - felelte az abbé -, Edmond mindent elmondott nekem addig a percig, amíg le nem tartóztatták egy Marseille melletti kis kocsmában.

- A Réserve-ben! Ó, istenem, még ma is magam előtt látom az egészet, mintha ott volnék.

- Nem az eljegyzési lakomáját ülték éppen?

- De igen, és amilyen vígan kezdődött ez a lakoma, éppen olyan szomorú véget ért: egy rendőrbiztos lépett be négy fegyveres kíséretében, és Dantèst letartóztatták.

- Eddig ismerem az ügyet, uram - mondta a pap. - Maga Dantès sem tudott többet, csak azt, ami saját személyére vonatkozott, mert soha többé nem látta viszont azt az öt embert, akiket már megneveztem, sőt, nem is hallott róluk többé semmit.

- Hát amikor Dantèst letartóztatták, Morrel úr elkezdett szaladgálni, tudakozódni, de szomorú eredménnyel járt. Az öregember pedig egyedül tért haza otthonába, ünneplő ruháját sírva hajtogatta össze, egész nap fel-alá járkált szobájában, este le sem feküdt: én ugyanis alatta laktam, és egész éjszaka hallottam járkálni. Meg kell mondanom, hogy akkor éjjel én sem hunytam le a szememet, mert nagyon átéreztem a szegény öreg édesapa fájdalmát, és minden lépése a szívembe szúrt, mintha csak valóban rajta lépkedett volna a mellemen. Másnap Mercédès Marseille-be ment, hogy Villefort úr pártfogásáért könyörögiön. Nem járt sikerrel. De ugyanakkor meglátogatta az öreget is. Amikor meglátta, hogy az öreg Dantès szomorú és leverte, hogy egész éjjel le sem feküdt, és előző este óta egy falatot sem evett, magával akarta vinni és gondozni, de az öreg nem egyezett bele. „Nem - mondta -, nem hagyom itt a házat, mert szegény gyermekem engem szeret legjobban, és ha kijön a börtönből, legelőször is hozzám fog sietni. Mit szólna hozzá, ha engem nem találna itt, hogy őt fogadjam?” Mindezt a lépcsőházból hallgattam, mert nagyon szerettem volna, ha Mercédès rá tudja bírni az öreget, hogy vele menjen. Az öregember szüntelen járkálása a fejem fölött egy pillanatnyi nyugtot sem hagyott nekem.

- De hát ön maga nem ment fel az öreghez, hogy megvigasztalja? - kérdezte a pap.

- Ah, uram - válaszolta Caderousse. - Csak azokat vigasztalhatjuk, akik meg akarnak vigasztalódni, márpedig ő nem akart. Azonkívül nem tudom, miért, de úgy vettem észre, hogy némileg idegenkedett tőlem. Egy éjjel azonban, amikor meghallottam zokogását, nem tudtam ellenállni, és felmentem hozzá. De mire az ajtajához értem, már nem zokogott, hanem imádkozott. El sem tudnám ismételni, uram, az ő ékesen szóló szavait és fájdalmas könyörgéseit: több volt az, mint ájtatosság, több volt, mint fájdalom. Nem vagyok álszenteskedő, és nem szeretem a jezsuitákat, de aznap így gondolkodtam: „Micsoda szerencse, hogy egyedül vagyok, és hogy a jóisten nem adott nekem gyermeket, mert ha apa volnék, és olyan fájdalom érne, mint a szegény öreget, mivel sem agyamban, sem szívémben nem találnék olyan szavakat, mint amelyeket ő mondott a jóistennek, fognám magam és egyenesen a tengernek szaladnék, hogy véget vessek szenvedéseimnek.”

- Szegény apa! - mormogta a pap.

- Napról napra magányosabban és elhagyatottabban élt; Morrel úr és Mercédès gyakran eljöttek hozzá, de ajtaját zárva találták. És, noha bizonyosra vettem, hogy otthon tartózkodik, nem felelt. Egyik nap, amikor szokása ellenére beengedte Mercédès-t, és a szegény kislány, bár maga is kétségbeesett volt, vigasztalni igyekezett, ezt felelte neki: „Higgy nekem, lányom, Edmond meghalt, és nem mi várjuk őt, hanem ő vár minket: boldog vagyok, mert öregebb lévén, én látom őt viszont először.” Látja, akármilyen jószívű is az ember, egy idő múlva nem látogatja meg azokat, akik elszomorítják. Az öreg Dantès végül már egészen magára maradt. Nem is láttam felmenni hozzá mást, mint időről időre idegen embereket, akik egy-egy rosszul takart csomaggal távoztak tőle. Azóta megértettem, miféle csomagok voltak ezek. Lassanként mindenét eladogatta, hogy legyen miből élnie. Végül is a jó öreg már az ócska ruháig jutott, s három házbérrészlettel tartozott. Megfenyegették, hogy kiteszik lakásából. Nyolcnapi haladékat kért, ezt meg is adták neki. Tudtam ezekről a részletekről, mert a háziúr tőle kijövet, hozzám is betért. Az első három napon éppúgy hallottam járkalni, mint rendszeren. A negyedik napon azonban már nem hallottam semmit. Végül rászántam magam, és felmentem hozzá: az ajtó zárva volt, de a kulcslyukon keresztül megpillantottam. Olyan sápadtnak és gyengének látszott, hogy - mivel betegnek véltem - értesítettem Morrel urat, és elfutottam Mercédès-hez. Mind a ketten azonnal odasiettek. Morrel úr orvost hozott magával. Az orvos bélgyulladást állapított meg, és diétát rendelt. Ott voltam, uram, és sohasem felejttem el, hogyan mosolygott az öreg erre a rendelkezésre. Ettől kezdve ajtaja nyitva állt: jó ürügye volt rá, hogy többé ne egyék. Az orvos diétát rendelt.

Az abbé felnyögött.

- Érdeklí önt ez a történet, ugye, uram? - kérdezte Caderousse.

- Érdekel - felelte az abbé. - Nagyon megható.

- Mercédès újra eljött, és annyira leromlottnak találta, hogy mint első ízben, ismét haza akarta vitetni saját otthonába. Ezt Morrel úr is helyeselte, és erőnek erejével véghez is akarta vinni. Az öreg azonban annyira kiáltozott, hogy megijedtek. Mercédès ott maradt az ágy fejénél. Morrel úr eltávozott, de intett a katalán leánynak, hogy a kandallóra tett egy erszényt. Az öreg azonban, az orvos tilalmára hivatkozva, nem fogadott el egy falat ételt sem. Végre, kilencnapos kétségbeesés, és önmegtartóztatás után, az öreg kiszenvedett, elátkozta boldogtalansága okozóit, és azt mondta Mercédèsnek: „Ha viszontlátod az én Edmond-omat, mondd meg neki, hogy őt áldottam utolsó leheletemig.”

Az abbé felállt, kétszer körüljárt a szobában, miközben remegő kezével kiszáradt torkához kapott.

- Azt hiszi tehát, hogy úgy halt meg...

- Éhen halt... uram, éhen halt - mondta Caderousse. - Felelek róla, és ez olyan igaz, mint az, hogy mi mind a ketten keresztények vagyunk.

Az abbé görcsösen fogta meg a félig telt poharat, egy hajtásra kiitta, majd újra letette. Szeme vörös, arca sápadt volt.

- Vallja be, hogy ez borzasztó szerencsétlenség volt - mondta rekedten.

- Annál nagyobb, uram, mert nem Isten küldte, hanem az emberek okozták.
  - Beszéljünk hát ezekről az emberekről - mondta az abbé. - De ne feledje - folytatta csaknem fenyegető arccal -, kötelezte magát, hogy mindent elmond nekem: lássuk csak, kik voltak azok, akik miatt kétségbeesetten kellett meghalni a fiúnak, és éhen halnia az apának?
  - Két irigye, uram, az egyik szerelemből, a másik becsvágyból volt az: Fernand és Danglars.
  - És mondja, mi módon nyilvánult meg ez az irigység?
  - Feljelentették Dantèst mint bonapartista ügynököt.
  - De kettőjük közül melyik volt a feljelentő, az igazi bűnös?
  - Mind a kettő, uram, egyik megírta a levelet, a másik postára adta.
  - Hol írták ezt a levelet?
  - A Réserve-kertben, az eljegyzést megelőző este.
  - Ez az, ez az - mormogta az abbé. - Ó, Faria, Faria, mennyire ismerted az embereket, a világot.
  - Mit mondott, uram? - kérdezte Caderousse.
  - Semmit - felelte az abbé -, csak folytassa.
  - A feljelentést Danglars írta meg bal kézzel, hogy ne ismerjék fel az írását, és Fernand vitte el.
  - De hiszen - kiáltott hirtelen az abbé - ön maga is ott volt!
  - Én? - csodálkozott Caderousse. - Ki mondta önnek, hogy én ott voltam?
- Az abbé látta, hogy kissé túllőtt a célon.
- Senki - felelte -, de szemtanúja kellett hogy legyen az egésznek, ha egyszer ennyire ismeri a részleteket.
  - Igaz - nyögte Caderousse fojtott hangon -, ott voltam.
  - És ön nem tiltakozott ez ellen az aljasság ellen? - kérdezte az abbé. - Hiszen akkor ön a cinkosuk.
  - Uram - válaszolta Caderoussé -, annyira itattak mind a ketten, hogy úgyszólván nem is voltam eszemnél. Mindent csak ködösen láttam. Mindent megmondtam én, amit ilyen állapotban csak mondhat az ember. De ők mindketten azt felelték, hogy csak tréfáról van szó, és hogy ennek a tréfának nem lesz semmi következménye.
  - De másnap, uram, másnap már látta jól, hogy igenis van következménye, és mégsem szólt semmit. Pedig ön is ott volt, amikor Dantèst letartóztatták.
  - Ó, uram, ott voltam, és akartam is beszélni, mindent el akartam mondani, de Danglars visszatartott. „Ha véletlenül csakugyan bűnös - mondta nekem - ha valóban ott időzött Elba szigetén, és ha csakugyan hozott levelet a párizsi bonapartista bizottságnak, ha megtalálják nála a levelet, bűntársnak számítanak mindazok, akik pártját fogták.” Én bizony, bevallom, féltem az akkori politikától. Hallgattam tehát. Beismerem, hogy ez gyávaság volt, de nem büntett.
  - Értem. Ön tehát nem avatkozott bele a dolgukba, ennyi az egész.
  - Úgy van, uram - válaszolta Caderousse -, és ezért furdal éjjel-nappal a lelkiismeret. Ezért kérem annyiszor Isten bocsánatát, esküszöm önnek, annál is inkább, mert ez az egyetlen olyan cselekedeten egész életemben, amiért komoly szemrehányást tehetek magamnak, és kétségtelenül ezért üldöz a balszerencse is. Vezekelnem kell egy percnyi önzésért. Hiszen ezért mondom mindig Carconte-nak, amikor panaszkodik: „Hallgass, asszony, Isten akarja ezt így.”
- És Caderousse őszinte megbánással hajtotta le a fejét.
- Jól van, uram - mondta az abbé -, ön őszinte volt hozzám. Aki így vádolja magát, az megérdemli a bűnbocsánatot.

- Fájdalom - mondta Caderousse -, Edmond meghalt, és nem bocsáthat meg soha!

- Nem is tudott róla... - jegyezte meg az abbé.

- De most már talán tudja - folytatta Caderousse. - Azt mondják, hogy a halottak mindent tudnak.

Egy pillanatig csend állott be. Az abbé felállt, és elgondolkozva sétált fel és alá, végül visszaült a helyére.

- Két vagy három ízben is beszélt valami Morrel úrról - mondta. - Kicsoda ez az ember?

- A *Pharaon* hajó tulajdonosa és Dantès főnöke volt.

- És miféle szerepe volt ennek az embernek az egész szomorú ügyben? - kérdezte az abbé.

- A becsületes, bátor és jóindulatú ember szerepe, uram. Húsz alkalommal is közbenjárt Edmond érdekében. Amikor a császár visszatért, akkor írt, kért, fenyegetőzött, annyira, hogy a második Restauráció, mint bonapartistát, erősen üldözte is. Mint már mondtam, tízszer is eljött Dantès apjához, hogy elvigye saját otthonába, és az öreg halála előtt való este, hiszen ezt is elmondtam már, a kandallón hagyott egy pénztárcát, amiből kifizették a szegény öreg adósságait, és rendezték temetését is. Így legalább a szegény öregember úgy halhatott meg, ahogyan élt: nem ártott senkinek. Még nálam is van ez a pénztárca, egy nagy, piros, kötött tárca.

- És Morrel úr életben van még? - kérdezte az abbé.

- Hogyne - felelte Caderousse.

- Ebben az esetben - folytatta az abbé - bizonyára az Isten áldása kíséri, gazdag ember... Boldog?

Caderousse keserűen mosolygott.

- Igen, olyan boldog, mint amilyen én vagyok - mondta.

- Morrel úr szerencsétlen volna? - kiáltott az abbé.

- Nyomorog, uram, sőt mi több, becsülete is kockán forog.

- Hogyan lehetséges ez?

- Bizony, ez így van - jegyezte meg Caderousse. - Huszonöt esztendei munka után, amikor a marseille-i kereskedelemben már a legbecsültebb helyet érdemelte ki, Morrel úr tökéletesen tönkrement. Két év alatt öt hajóját veszítette el, végigszenvedett három szörnyű csődöt, és már csak abban az egyetlen *Pharaon*-ban van minden reménye, amelyet valamikor a szegény Dantès vezetett, és amelyet bíbor- és indigórákománnyal mostanában várnak haza Indiából. Ha ez a hajó sem tér haza, mint a többiek, akkor Morrel elveszett.

- Van felesége, vannak gyermekei a szerencsétlen embernek? - kérdezte az abbé.

- Hogyne volna. Van felesége, aki úgy áll mellette, mint egy szent. Van leánya, aki férjhez mehetne szerelmeséhez, de a vőlegény családja ellenzi, hogy a fiatalember egy tönkrement ember leányát vegye feleségül. És van fia is, hadnagy a hadseregben. De mindez, talán ön megérti, inkább növeli a szegény jó ember fájdalmát, semhogy enyhítené. Ha egyedül állna, golyót röpítene az agyába, és minden baja el volna intézve.

- Rettenetes - mormogta a pap.

- Hát így jutalmazza meg Isten az erényt, uram - jelentette ki Caderousse. - Látja, én, aki az említett egyetlenegy eseten kívül sohasem vétettem semmit életemben, nyomorban élek. Majd látni fogom, hogyan viszi el a láz a feleségemet, anélkül hogy valamit is tehetnék érte, azután majd magam is éhen halok, mint ahogy éhen halt Dantès apó, míg Fernand és Danglars roskadoznak az aranytól.

- Hogyan?

- Mivelhogy minden sikerült nekik, a becsületes embereknek meg rosszul megy a soruk.

- Mi lett Danglars-ból? Ő volt a legnagyobb bűnös, ugye, az értelmi szerző?

- Hogy mi lett belőle? Otthagyta Marseille-t, azután Morrel úr ajánlására, aki mit sem tudott Danglars bűnéről, egy spanyol bankár irodájába került. A spanyol háború idején a francia hadsereg szállítója lett, és szerencsével dolgozott. Ezzel az első pénzzel üzleteket kötött, megháromszorozta, négyszerezte tőkét. Amikor első feleségét, a bankárja leányát elveszítette és özvegyen maradt, maga is egy özvegyasszonyt, Nargonnét, a mostani király kamarásának, Servieux úrnak leányát vette feleségül. Servieux úr a legnagyobb kegynek örvend. Danglars milliomos lett, bárói címet is kapott. Ilyenképpen hát ő most Danglars báró, palotája van a rue du Mont-Blanc-on, istállójában tíz lova, előszobájában hat lakája és pénztárában, isten tudja, hány milliója.

- Na lám - mondta az abbé különös hangsúllyal. - És boldog?

- Hogy boldog-e? Ki tudhatja? A boldogtalanság és a boldogság a falak titka. Fülük van ugyan a falaknak, de nyelvük nincs. Ha a nagy vagyon boldogít, akkor Danglars boldog.

- És Fernand?

- Fernand-nak még különösebb története van.

- De már ugyan hogy gazdagodhatott meg egy szegény katalán halász, akinek sem segítsége, sem a legcsekélyebb műveltsége nem volt? Megfoghatatlannak tartom, bevallom.

- Mindenki így van vele. Kell hogy legyen valami különös titok az életében, amiről senki sem tud.

- De végre is, miféle látható ranglétrán kúszott fel, hogy ezt a nagy vagyont vagy magas állását elérje?

- Mind a kettőt, uram, mind a kettőt! Vagyona is van, magas rangra is jutott, minden együtt vala nála.

- De hiszen ez valóságos dajkamese!

- Meseszerűen hangzik valóban. De hallgassa csak meg, és meg fogja érteni... Fernand-t néhány nappal a császár visszatérte előtt besorozták. A Bourbonok nyugton hagyták ott a katalánok közt, de amikor Napóleon visszaért, soron kívül mozgósítást rendeltek el, és Fernand-nak is be kellett vonulnia. Én magam is bevonultam, de mivel idősebb voltam, mint Fernand, és mert éppen akkortájt vettem nőül szegény feleségemet, engem csak a tengerparti szolgálatra osztottak be. Fernand a tényleges csapatokhoz került, ezredével a határszélre vitték, és részt vett a lignyi csatában. Az ütközetet követő éjszakán őrségen volt annak a tábornoknak az ajtaja előtt, aki titokban összejátszott az ellenséggel. A tábornoknak még azon az éjszakán találkoznia kellett az angolokkal. Felajánlotta Fernandnak, hogy kísérelje el. Az beleegyezett, elhagyta őrhelyét, és követte a tábornokot.

Mindazért, amit cselekedett, ha Napóleon uralmon marad, haditörvényszék elé állították volna, a Bourbonoknál azonban inkább becsületet szerzett vele. Alhadnagyi vállrojjtal tért haza Franciaországba. És mivel a tábornok, aki nagy kegyben áll, továbbra is pártfogolta, 1823-ban kapitány lett, éppen a spanyol háború idején, vagyis akkortájt, amikor Danglars is első spekulációival próbálkozott. Fernand spanyol volt, Madridba küldték, hogy kipuhatolja honfitársai hangulatát. Ott összetalálkozott Danglars-ral, tárgyalt vele, megígérte tábornokának, hogy a főváros és a vidék királypárti lakossága támogatni fogja, és ennek fejében ígéreteket kapott; ő maga is vállalt kötelezettségeket, ezredét átvezette azokon a hegyesorsokon, amelyeket csak ő ismert, és amelyeket királypártiak őriztek, és végül annyi szolgálatot tett e rövid hadjárat alatt, hogy a Trocadéro bevétele után ezredesnek nevezték ki, megkapta a Becsületrend tisztjéét és a grófi rangot.

- Ó, a sors, a sors! - mormogta az abbé.

- Igen, de figyeljen csak, ez még nem minden. Amint a spanyol háború véget ért, Fernand pályafutását megakasztotta a tartósan ígérkező európai béke. Csupán a görögök keltek fel Törökország ellen, hogy szabadságharcot indítsanak függetlenségükért. Minden szem Athén felé fordult: divat volt sajnálni és támogatni a görögöket. A francia kormány, mint tudja, nyíltan nem támogatta őket, de elnézte az önkéntes vállalkozásokat. Fernand kérte és megkapta az engedélyt, hogy görögországi szolgálatra mehessen, noha továbbra is a francia hadsereg kötelékében maradt. Hamarosan híre kelt, hogy Morcerf gróf - ezt a nevet viselte, mint kiképző tiszt - tábornoki ranggal - Ali pasa szolgálatába lépett. Ali pasát megölték, mint tudja. De még halála előtt tekintélyes összeggel jutalmazta Fernand-t szolgálataiért. Fernand ezek után visszajött Franciaországba, ahol megerősítették tábornoki rangjában.

- Úgyhogy ma...? - kérdezte az abbé.

- Úgyhogy ma - folytatta Caderousse - pompás palotája van Párizsban, a rue du Helder 27. szám alatt.

Az abbé kérdezni akart valamit, egy pillanatig mintha habozott volna, de végül is erőt vett magán.

- Hát Mercédès? - kérdezte. - Azt hallottam, hogy eltűnt.

- Eltűnt - felelte Caderousse -, igen, mint ahogy eltűnik a nap is, hogy másnap annál ragyogóbban keljen fel.

- Ő is szerencsét csinált talán? - kérdezte az abbé gúnyos mosollyal.

- Mercédès most Párizs egyik legelőkelőbb hölgye - jelentette ki Caderousse.

- Folytassa - mondta az abbé -, úgy rémlik, mintha álmodt volna. Hiszen magam is olyan rendkívüli események szemtanúja voltam, hogy nem is túlságosan csodálkozom a hallottakon.

- Mercédès előbb kétségbeejtette az a csapás, amely elszakította Edmond-tól. Elmondtam már, mennyit könyörgött Villefort úrnak, és milyen odaadással gondoskodott Dantès apóról. Legnagyobb kétségbeesésében új csapás érte: Fernand bevonulása. Ő mit sem tudott Fernand bűnéről, és a fiút testvérként szerette... Fernand elutazott, Mercédès pedig egyedül maradt... Három hónap telt el folytonos könnyhullatások közt. Semmi hír Edmond-ról, semmi hír Fernand-ról. Semmi mást nem látott maga előtt, mint egy öregembert, aki az ő szeme láttára halt meg kétségbeesésében... Egy este azután, hogy szokása szerint az egész napot azoknak az utaknak a keresztezésénél töltötte, amelyek Marseille-ből a katalán telep felé vezetnek, még a szokottnál is levertebben tért haza: a két út egyikén sem jött meg sem a kedvese, sem a jó barátja, és hírt sem hallott felőlük. Hirtelen mintha ismerős lépéseket hallott volna. Félve fordult hátra, nyílt az ajtó, és megjelent Fernand, alhadnagyi egyenruhájában. Nemcsak az egyik elszírtott tért vissza, hanem egész elmúlt életének egy része is. Mercédès olyan izgatottan ragadta meg Fernand kezét, hogy a fiú azt hitte, szerelmes belé. Pedig Mercédès csak annak örült, hogy nem kell többé egyedül lennie, és hogy a szomorú magány hosszú órái után viszontláthatja végre egyik barátját. Sohasem volt ugyan szerelmes Fernand-ba, ezt meg kell hagyni, de nem is gyűlölte a fiút. Mercédès szíve másé volt, de az eltűnt... talán meg is halt. Mercédès, ha erre gondolt, zokogásba tört ki, és fájdalomban a kezét tördelte. De ez a gondolat, amelyet azelőtt még akkor is elhessegetett, ha mások említették, most magától is eszébe jutott. Ráadásul az öreg Dantès is folytonosan ezt mondogatta: „A mi Edmond-unk meghalt, mert ha élne, már visszajött volna.” Az öregember elhunyt, ezt már mondtam. Ha életben marad, Mercédès talán sohasem ment volna férjhez, mert itt lett volna az öreg, hogy számon kérje hűtlenségét. Fernand jól tudta ezt. Amikor hallotta, hogy az öreg meghalt, újra eljött. Most már hadnagy volt. Az első látogatásakor egyetlen szóval sem beszélt Mercédèsnek szerelemről. A másodiknál már emlékeztette rá, hogy szereti. Mercédès haladékat kért; arra kérte, hadd várja még vagy hadd sirassa el Edmond-t.

- Ez már - mondta az abbé keserű mosollyal - összesen másfél év. A legjobban imádott kedves sem kívánhat ennél többet! - Később az angol költő szavait mondta magában: *Frailty, thy name is woman!*⁴

- Egy fél évvel később - folytatta Caderousse - megtartották az esküvőt az Accoules templomában.

- Ugyanabban a templomban kellett volna Edmond-nal megesküdnie - mormogta a pap. - Csak éppen a vőlegény volt más.

- Mercédès tehát férjhez ment - folytatta Caderousse -, és bár nyugodtan viselkedett, kis híja volt, hogy el nem ájult, amikor elhaladt a Réserve előtt, ahol másfél évvel előbb ünnepelte eljegyzését azzal a férfival, akít, ha szíve mélyére mer nézni, megvallhatja magának: most is szeret... Fernand boldogabb volt ugyan, de nem nyugodtabb. Láttam akkoriban, és tudom, hogy állandóan félt Edmond visszatérésétől. Fernand azzal a gondolattal is foglalkozott, hogy kivándorol a feleségével együtt. Ha a katalánok között marad, sok veszedelemmel és sok emlékekkel kell számolnia. Egy héttel az esküvő után elutaztak.

---

⁴ Gyarlóság, asszony a neved! (Shakespeare Hamlet-jéből.)

- És viszontlátta ön Mercédèst? - kérdezte a pap.

- Viszontlátam a spanyol háború kitörésekor Perpignanban, ahol Fernand hátrahagyta. Akkor kisfia nevelésével foglalkozott.

Az abbé megremegett.

- Fia? - kérdezte.

- Fia - válaszolta Caderousse -, a kis Albert.

- De hogyan nevelhette a fiát, hiszen ő maga sem kapott semmiféle nevelést - folytatta a pap. - Mintha Edmond azt mondta volna, hogy egyszerű halász leánya volt, szép, de műveletlen.

- Ó - felelte Caderousse. - Hát ilyen rosszul ismerte Edmond a saját menyasszonyát! Mercédès királynő is lehetett volna, uram, ha a korona mindig csak a legszebb és legértelmesebb fejre kerülne. Vagyona gyarapodott, és vagyonával együtt maga is feljebb emelkedett. Tanult rajzolni, tanult muzsikát, mindent tanult. Magunk között szólva egyébként, azt hiszem, mindezt csak azért csinálta, hogy szórakozzék és felejtse, csak azért töltötte meg a fejét, mert túlcsoordult a szíve. Most azonban mindent el kell mondanom - folytatta Caderousse -, kétségtelen, hogy a vagyon és a rang megvigasztalta. Gazdag is, grófné is, és mégis...

Caderousse elhallgatott.

- Mégis? - kérdezte az abbé.

- Mégis bizonyos vagyok benne, hogy nem boldog - jelentette ki Caderousse.

- Miből gondolja ezt?

- Nohát, amikor nagyon szerencsétlennek éreztem magamat, azt gondoltam, majd csak segítenek rajtam régi barátaim. Beállítottam Danglars-hoz, aki még csak nem is fogadott. Elmentem Fernand-hoz, ez meg száz frankot küldött ki az inasával.

- Így hát egyiküket sem látta?

- Nem. De Morcerf grófné látott engem.

- Miképpen?

- Mikor eljöttem, egy erszény esett a lábam elé. Huszonöt arany volt benne. Felkaptam a fejemet, és megpillantottam Mercédèst, amint éppen becsukta az ablakredőnyt.

- És Villefort úr? - kérdezte az abbé.

- Ó, hát az nem volt barátom. Azt én nem is ismertem, nem is kértem tőle soha semmit.

- Azt sem tudja, mi lett vele, és mi része volt Edmond szerencsétlenségében?

- Nem én. Csak annyit tudok, hogy a letartóztatás után rövidesen nőül vette Saint-Méran kisasszonyt, és hamarosan elköltözött Marseille-ből. Kétségtelen, hogy a szerencse őrá is rámosolygott, mint a többiekre. Bizonyára gazdag, mint Danglars, és tekintélyes, mint Fernand. Látja, csupán én maradtam szegény nyomorult, csak rólam feledkezett meg az Isten.

- Téved, barátom - mondta az abbé. - Néha úgy hisszük, hogy Isten megfedkezik rólunk, pedig csak még nem osztott igazságot, de azért mindig eljön annak is az ideje. Itt a bizonyíték.

E szavakkal az abbé elővette zsebéből a gyémántot, és átnyújtotta Caderousse-nak.

- Vegye el, barátom - mondta -, tegye el ezt a gyémántot, mert az öné.

- Hogyan? Az enyém, csak az enyém? - kiáltott fel Caderousse. - Ah, uram, nem csúfolódik velem?

- Ezt a gyémántot Edmond barátai között kellett volna szétosztanom, de Edmond-nak csak egyetlen barátja volt, így hát a szétosztás fölöslegessé válik. Vegye át ezt a gyémántot, és adja el. Ötvenezer

frankot ér, ismétlem, és ez az összeg, remélem, elég lesz arra, hogy megszabadítsa önöket a nyomortól.

- Ó, uram - mondta Caderousse, miközben félve nyújtotta ki egyik kezét, és a másikkal verejtéktől gyöngyöző homlokát törülgette: - Ó, uram, ne üzzön tréfát egy ember boldogságából vagy kétségbeeséséből!

- Jól tudom én, mi a boldogság és mi a kétségbeesés, és soha-soha nem játszanék fölöslegesen ezekkel az érzésekkel. Vegye el hát, és cserébe...

Caderousse már-már elvette a gyémántot, de most visszakapta a kezét. Az abbé elmosolyodott.

- Cserébe - folytatta - adja nekem azt a piros selyemerszényt, amelyet Morrel úr hagyott az öreg Dantès kandallóján. Azt mondotta, hogy önnél van.

Caderousse egyre nagyobb csodálkozással lépett egy nagy tölgyfa szekrényhez, kinyitotta és átnyújtott az abbénak egy hosszúkás, kopott, piros selymerszényt, amelyen két, hajdan aranyozott rézkarika függött.

Az abbé átvette, és cserébe odanyújtotta Caderousse-nak a gyémántot.

- Ó, ön csakugyan Isten szolgálja, uram - kiáltott Caderousse -, mert igazán senki sem tudta, hogy Edmond önre bízta a gyémántot, és ön meg is tarthatta volna.

„Jól van - mondta magában az abbé -, te bizonyára úgy cselekedtél volna.”

Aztán felállt, vette a kalapját és a kesztyűjét.

- Megbízhatom, ugye, mindabban, amit elmondott, és mindent elhihetek önnek?

- Nézze csak, abbé úr - felelte Caderousse -, itt, ebben a sarokban van egy megáldott fa-feszület, ezen a lánán pedig feleségem imádságos könyve. Űsse fel a könyvet, és én kezemet a feszületre emelve, lelkem üdvösségére, keresztény hitemre esküszöm önnek, hogy mindent úgy mondtam el, ahogyan megtörtént, és ahogyan az emberek őrangyala Isten fülébe fogja súgni az utolsó ítélet napján!

- Rendben van - mondta az abbé, most már meggyőződve róla, hogy Caderousse a tiszta igazságot mondta -, rendben van. Kívánom, hogy ez a pénz szerencsét hozzon önöknek! Isten velük, én elrejtőzöm távolra az emberek elől, akik annyi bajt okoznak egymásnak.

Ezzel az abbé, nagy nehezen szabadulva Caderousse hála-kitöréseitől, kinyitotta a kaput, kiment, felült a lovára, búcsút intett a fogadósnak, aki véget nem érő búcsúzkodásba kezdett, és ugyanabban az irányban távozott, mint amerről jött.

Mikor Caderousse hátrafordult, ott állt mögötte Carconte, sápadtabban és még jobban remegve, mint valaha.

- Igaz, amit hallottam? - kérdezte.

- Micsoda? Hogy nekünk adta a gyémántot, csak nekünk? - mondta Caderousse, szinte megzavarodva örömeiben.

- Igen.

- Semmi sem igazabb ennél, tessék, itt a gyémánt.

Az asszony egy pillanatig nézte, azután tompa hangon kérdezte:

- Hátha hamis?

Caderousse elsápadt és megszedült.

- Hamis - mormogta -, hamis... Ugyan miért adott volna ez az ember hamis gyémántot?

- Hogy megkaparintsa a titkodat fizetség nélkül, te ostoba!

Caderousse egy pillanatra elkábult ettől a feltevéstől.

- Ó - mondta azután. - Fogta a kalapját, feltette a fején körülkötött piros kendőre. - Majd mindjárt megtudjuk.

- Ugyan, hogyan?

- Beaucaire-ben vásár van, ott vannak a párizsi ékszerészek is. Megmutatom nekik a gyémántot. Te csak őrizd a házat, asszony. Két óra múlva itthon leszek.

Caderousse, kirohanva a házból, nekiiramodott éppen az ellenkező irányban, mint amerre az ismeretlen távozott.

- Ötvenezer frank! - mormogta Carconte, mikor magára maradt. - Ez már pénz... De még nem vagyon.

A fogolylajstrom

Egy nappal később, hogy a Bellegarde-ból Beaucaire-be vezető országúton az imént elbeszélte jelenet lejátszódott, egy harminc-harminckét éves férfi állított be a marseille-i polgármesterhez. A férfi búzavirággék frakkot, nanking nadrágot és fehér mellényt viselt, magatartása és kiejtése egyaránt angolra vallott.

- Uram - mondta a fiatalember -, én a római Thomson és French cég első segédje vagyok. Tíz esztendeje állunk összeköttetésben a marseille-i Morrel és Fia céggel. Mintegy százezer frank erejéig vagyunk érdekelve náluk, és kissé nyugtalanok vagyunk, mert azt hallottuk, hogy a cég a csőd szélén áll. Azért jöttem Rómából, hogy felvilágosításokat kérjek erről a cégről.

- Uram - felelte a polgármester -, határozottan tudom, hogy négy vagy öt év óta szinte üldözi a balsors Morrel urat. Egymás után vesztette el négy vagy öt hajóját, átvészelt három vagy négy csődöt. De nem vagyok illetékes abban, hogy felvilágosítást adjak vagyoni viszonyairól, noha magam is mintegy tízezer frankot hiteleztem neki. Ha tőlem, mint polgármestertől, azt kérdezi, miként vélekedem Morrel úrról, azt felelem, hogy becsületes, tisztességes ember, és hogy mindeddig a legnagyobb pontossággal tett eleget minden fizetési kötelezettségének. Csak ennyit mondhatok, uram. Ha egyebet is akar tudni, forduljon Boville úrhoz, a börtönök főfelügyelőjéhez, rue de Noailles 15. szám alatt. Úgy hiszem, neki kétszázezer frankja van elhelyezve a Morrel és Fia cégnél, és ha valóban van mitől tartania, mivel ez az összeg sokkal tekintélyesebb, mint az én követelésem, ő bizonyára pontosabb felvilágosításokat adhat, mint én.

Az angol méltányolta ezt a tapintatosságot, köszönt, távozott, és Nagy-Britannia fiainak jellegzetes lépteivel elindult a mondott utca felé.

Boville úr a dolgozószobájában ült. Az angol a börtönök főfelügyelőjének láttára igen meglepődött. Mintha most nem első ízben állana szemben azzal, akit meglátogatott. Boville úr pedig annyira kétségbeesett volt, hogy bizonyosnak látszott: e percben agyának minden kis zugát egyetlenegy gondolat tölti be, amely sem emlékezőtehetségének, sem képzeletének nem ad időt ahhoz, hogy a múltban révedezzen.

Az angol, fajtájának egykedvűségével, csaknem ugyanazokkal a kifejezésekkel ugyanazt a kérdést vetette fel, mint amelyet az imént a marseille-i polgármesterhez intézett.

- Ó, uram! - kiáltott Boville úr. - Sajnos, igen alaposnak vélem félelmüket. Kétségbe vagyok esve. Kétszázezer frankot, leányom hozományát helyeztem el a Morrel cégnél. Úgy volt, hogy leányom két hét múlva férjhez megy. Ez a kétszázezer frank két részletben volt esedékes: százezer e hónap 15-én, százezer pedig a jövő hónap 15-én. Figyelmeztettem Morrel urat arra a kívánságomra, hogy ez a kifizetés pontosan történjék, és tessék, uram, alig egy félórával ezelőtt idejött, hogy tudtomra adja: ha *Pharaon* nevű hajója 15-ig be nem fut a kikötőbe, nem tud eleget tenni fizetési kötelezettségének.

- Hiszen - mondta az angol - ez csak halasztást jelent.

- Mondja inkább, hogy csődöt! - kiáltott fel Boville úr kétségbeesetten.

Az angol kissé elgondolkodott, azután azt kérdezte:

- Így hát, uram, ez a kinnlevősége aggodalmat kelt önben?

- Helyesebben: elveszettnek tekintem az egészet.

- Én pedig megveszem öntől.

- Ön?

- Igen, én.

- De bizonyára óriási engedménnyel.

- Nem, kétszáz ezer frankért. A mi cégünk nem köt tisztességtelen üzleteket - tette hozzá mosolyogva az angol.

- És hogyan fizetik?

- Készpénzben.

Az angol kivett zsebéből egy köteg bankjegyet. Ez kétszerese lehetett annak az összegnek, amelynek elvesztésétől Boville úr annyira félt.

Boville úr arcán az öröm fénye villant fel, de erőt vett magán, és azt mondta:

- Figyelmeztetnem kell, uram, hogy minden valószínűség szerint ön az összegnek hat százalékát sem kapja vissza.

- Ez nem tartozik rám - felelte az angol. - Ez a Thomson és French cég dolga, amelynek megbízásából eljárak. Meglehet, hogy érdekében áll siettetni egy versenytársa bukását. Annyit azonban tudok, uram, hogy kész vagyok az ön elismervényére ezt az összeget leszámolni, a magam részére csak az ügynöki díjat kérem.

- Természetesen, uram, ez rendjén is van! - kiáltott fel Boville úr. - A jutalék rendszeren másfél százalék. Akar kettőt? Akar hármát? Akar ötöt? Vagy ennél is többet? Beszéljen!

- Uram - nevetett az angol -, olyan vagyok, amilyen a cégem, nem csinállok efféle üzleteket. Nem, az én jutalékom egészen más természetű.

- Beszéljen hát, uram, hallgatom.

- Ön a börtönök főfelügyelője?

- Több mint tizennégy éve.

- Megvannak önnél a letartóztatási és elbocsátási lajstromok?

- Természetesen.

- Ezekben a lajstromokban vannak a foglyokra vonatkozó feljegyzések is?

- Minden fogolynak megvan a maga iratcsomója.

- Nézze, uram, engem Rómában valamikor egy szegény abbé nevelt, aki egyszer csak hirtelen eltűnt. Azóta megtudtam, hogy If várában volt fogoly, és szeretnék részleteket megtudni halálának körülményeiről.

- Hogy hívták?

- Faria abbénak.

- Ó, jól emlékszem rá! - kiáltott fel Boville úr. - Bolond volt.

- Úgy beszéltek.

- Ó, egészen bizonyos, hogy az volt.

- Lehetséges. És miféle rögeszméje volt?

- Azt állította, hogy valami óriási kincsről van tudomása, és örült összegeket kínált a kormánynak, ha szabadlábba helyezi.

- Szegény ördög! És meghalt?

- Meg, uram, talán öt vagy hat hónappal ezelőtt, az, elmúlt februárban.

- Remek emlékezőtehetsége van, uram, hogy ennyire meg tudja jegyezni az adatokat.

- Erre emlékszem, mert ennek a szegény ördögnek a halála igen különös körülmények között történt.

- Megtudhatnám ezeket a körülményeket? - kérdezte az angol, és arcán olyan kíváncsiság tükröződött, hogy a figyelmes szemlélő csodálkozott volna; erről az egykedvű arcról nem tételezett volna fel ilyesmit.

- Ó, istenem! Természetesen. Az abbé zárkája mintegy negyvenöt-ötven lábnyi távolságra volt egy régi bonapartista ügynök zárkájától. Ez egyike volt azoknak, akik nagyban hozzájárultak, hogy a bitorló 1815-ben visszatérhetett. Igen elszánt és veszedelmes ember volt.

- Csakugyan? - kérdezte az angol.

- Bizony - felelte Boville úr -, nekem magamnak is volt alkalmam látni ezt az embert 1816-ban vagy 1817-ben. Zárkájába csak katonai kísérettel lehetett lemenni. Ez az ember mély hatást tett rám, és az arcát sohasem fogom elfelejteni.

Az angol alig észrevehetően elmosolyodott.

- És azt mondja, uram - folytatta -, hogy az a két zárka...

- Ötven lábnyi távolság választotta el őket egymástól. De úgy látszik, hogy ez az Edmond Dantès...

- Azt a veszedelmes embert hívták így?

- Edmond Dantèsnek, igen, uram. Úgy látszik, hogy ez az Edmond Dantès szerzett vagy készített magának szerszámokat, mert egy kivájt folyosóra bukkantunk, amelyen át a két fogoly érintkezett egymással.

- Ezt a folyosót kétségtelenül szökés céljából készítették...

- Természetesen. De szerencsétlenségükre Faria abbét elfogta a merevgörcs, és meghalt.

- Értem. Ez természetesen meghiúsította szökési tervüket.

- A halottét mindenesetre - felelte Boville úr -, de az élőét nem. Ez a Dantès, éppen ellenkezőleg, úgy látta, hogy ez az eset siettetni menekülését. Kétségtelenül azt hitte, hogy az If várában meghalt foglyokat rendes temetőben földelik el. Az elhunytat becipelte a saját zárkájába, annak a helyét elfoglalta a zsákban, amelybe a halott már be volt varrva, úgy várta a temetés pillanatát.

- Ugyancsak veszedelmes módszer volt ez, és nem kis bátorságra vall - jegyezte meg az angol.

- Megmondtam önnek, uram, hogy nagyon veszedelmes ember volt. Tiszta szerencse, hogy ő maga megszabadította a börtön igazgatóságát a sok aggodalomtól, amelyet okozott.

- Hogyhogy?

- Hogyan? Hát nem érti?

- Nem én.

- If várának nincsen temetője. A halottakat egész egyszerűen a tengerbe vetik, miután előbb egy harminchat fontos ágyúgolyót kötnek a lábukra.

- No és? - kérdezte az angol, mint akinek eléggé nehéz a felfogása.

- No és rákötöttek a lábára egy harminchat fontos ágyúgolyót, és mindenestül a tengerbe dobták.

- Igazán? - kiáltott fel az angol.

- Bizony, uram - folytatta a főfelügyelő. - Képzelterti, milyen nagy lehetett a szökevény meglepetése, amikor érezte, hogy a sziklák tetejéről zuhan lefelé. Szerettem volna látni, milyen arcot vágott hozzá.

- Az bajos lett volna.

- Sebaj - mondta Boville úr, akit jókedvre hangolt a tudat, hogy visszakapja kétszázezer frankját. - Sebaj! El tudom képzelni.

És nevetésbe tört ki.

- Én is - tette hozzá az angol.

Ő is nevetett, de csak úgy, ahogy az angolok nevetnek, vagyis éppen csak a fogát mutatta meg.

- Így hát - folytatta az angol, aki elsőnek nyerte vissza hidegvérét -, így hát a szökevény a vízbe fulladt.

- Az bizony alaposan.

- Úgyhogy a börtön igazgatója egyszerre szabadult meg az őrzőgótól meg a bolondtól.

- Szóról szóra.

- De erről az esetről bizonyára van valami feljegyzés az iratokban, ugye? - kérdezte az angol.

- Hogyne, hogyne, a halotti anyakönyvben. Érthető, ugye, hiszen Dantès rokonait, ha ugyan vannak, érdekli, hogy mi történt a fogollyal.

- Így hát most nyugodtak lehetnek, ha ugyan örökölnek utána. De egészen bizonyos, hogy meghalt?

- Ó, istenem, bizony meg. És ha kívánják, adnak nekik halotti bizonyítványt is róla.

- Ez rendjén van - mondta az angol. - De térjünk vissza a lajstromokhoz.

- Igaz. Kissé elkalandoztunk. Bocsánat.

- Miért kér bocsánatot? A történetért? Nincs miért. Nagyon érdekesnek találtam.

- Valóban, az is. Tehát ön látni kívánja, uram, mindazt a feljegyzést, ami az ön szegény abbéjára vonatkozik, aki maga volt a megtestesült szelídség.

- Nagyon örülnék, ha láthatnám.

- Jöjjön át az irodámba, ott majd megmutatom.

Ott valóban minden a legnagyobb rendben volt; minden lajstromnak megvolt a maga száma, minden iratsomónak a rekesze. A főfelügyelő leültette az angolt a karosszékébe, és elébe tette az If várára vonatkozó lajstromot és iratsomót. Rábízta, hogy lapozgasson benne, míg ő maga, egy sarokban ülve, újságot olvasott.

Az angol könnyen megtalálta a Faria abbéra vonatkozó iratokat. De úgy látszott, az a történet, amelyet Boville úr elmondott neki, élénken érdekelte, mert amikor az első lapokon átfutott, folytatta a lapozgatást addig, míg Elmond Dantès iratsomójához nem ért. Ott is mindent a helyén talált: a feljelentést, a kihallgatási jegyzőkönyvet, Morrel kérvényét, Villefort úr véleményezését. Teljes nyugalommal összehajtogatta a feljelentést, zsebre tette, elolvasta a kihallgatási jegyzőkönyvet, és észrevette, hogy a Noirtier név nem szerepelt benne, átfutotta az 1815. április 10-én kelt kérvényt, amelyben Morrel, az ügyészhelyettes tanácsára, a legjobb szándékkal kijelentette - mert hiszen akkor Napóleon uralkodott -, hogy Dantès a császár ügyének nagyszerű szolgálatokat tett, és ezeket a szolgálatokat Villefort tanúsítványa is megerősítette. Ekkor megértett mindent. Ez a Napóleonhoz írott kérvény, amelyet Villefort visszatartott, a második Restauráció alatt szörnyű fegyverré lett a királyi ügyész kezében. Már nem is csodálkozott, mikor a lajstromot fellapozva, szemébe ötlött a neve mellé írott jegyzet:

EDMOND DANTÈS

*Dühös bonapartista. Tevékeny részt vett
az Elba szigetéről való visszatérésben.
A legszigorúbb titkos őrizet alatt tartandó.*

E sorok alatt más kézírással, a következő volt olvasható:

„Tekintettel a fenti jegyzetre: *nincs mit tenni.*”

Csak amikor összehasonlította a nevéhez fűzött megjegyzést a Morrel kérvénye sarkába írt záradékkal, akkor látta, hogy a záradékot ugyanaz a kéz írta, mint a megjegyzést, vagyis mind a kettő Villefort keze írása.

Az angol a megjegyzést követő jegyzetből látta, hogy azt valami felügyelő írhatta, aki futólagosan érdeklődött Dantès sorsa iránt, de úgy látszik, hogy az imént idézett megjegyzés lehetetlenné tette, hogy közbelépjen.

Mint már mondtuk, a főfelügyelő, csupa tapintatból, és hogy ne zavarja Faria abbé tanítványát kutatómunkájában, félrevonult és a *Drapeau Blanc*-t olvasta. Nem látta tehát, hogy az angol összehajtja és zsebre teszi azt a feljelentést, amelyet Danglars a Réserve-kert lugasában írt, és amelyet marseille-i postai bélyegző szerint, február 27-én este hat órakor adtak fel. De meg kell mondanunk, hogy még ha észreveszi is, nem nagy fontosságot tulajdonított volna ennek a papírdarabnak, és sokkal fontosabbnak tartotta a saját kétszáz ezer frankját, semhogy ellenezte volna az angol cselekedetét, bármennyire szabálytalan volt is.

- Köszönöm - mondta az angol, és jó hangosan becsapta a lajstromot. - Már megvan minden, amire szükségem volt. Most azután rajtam a sor, hogy beváltsam ígéretemet: kérem, készítsen egy egyszerű engedménylevelet követeléséről, amelyben elismeri, hogy megkapta az ellenértéket, és én azonnal le is olvasom az összeget.

Átadta helyét az íróasztalnál Boville úrnak, aki fesztelenül leült, és gyorsan megírta a kért levelet, miközben az angol leszámolta a bankjegyeket az iratszekrény szélére.

A Morrel cég

Aki néhány évvel ezelőtt hagyta el Marseille-t, és ismerte a Morrel cég akkori belső életét, nagy változásokat tapasztalna, ha visszatérne.

A sürgés-forgás, jólét és boldogság helyett, ami úgyszólván árad a jólmenő üzletházakból, a vidám arcok helyett, amelyek az ablakok függönyei mögül kandikálnak ki, az elfoglalt írkok helyett, akik tollal a fülük mögött sietnek át a folyosókon, a csomagokkal eltorlaszolt udvarok helyett, amelyek a rakodó emberek kiáltozásától és nevetgélésétől hangosak, most első látásra valami különös szomorúságot és kihaltságot észlelt volna. Ezen az üres folyosón és kihalt udvaron a hajdani számos alkalmazottból, akik valamikor benépesítették az irodákat, nem maradt több, mint kettő. Az egyik egy huszonhárom-huszonnégy éves fiatalember, Emmanuel Raymond, aki szerelmes volt Morrel úr lányába, és megmaradt a cégnél, bármennyire ellenezték is a szülei. A másik pedig egy öreg, félszemű kiegészítő pénztáros, akit gúnynevéen Coclèsnek hívtak. Azok a fiatalemberek adták neki ezt a nevet, akik valamikor ott nyüzsögtek a hatalmas méhkas körül, amely ma csaknem lakatlan. Az öreg annyira megszokta már a ráragadt nevet, hogy talán meg sem fordul, ha manapság a valódi nevével szólítják.

Coclès megmaradt Morrel úr szolgálatában, ami a derék ember helyzetében lényeges változást jelentett. Pénztárosi rangra emelkedett, ugyanakkor a háziszolga tennivalóit is elvégezte. De azért ugyanaz a régi Coclès volt: jó, türelmes, hűséges, ám a számtani műveletekben hajthatatlan. Ez volt az egyetlen pont, ahol szembeszállt volna az egész világgal, még magával Morrel úrral is. Nem hallgatott másra, csak az egyszeregyre, de az a kisujjában volt, bárhogy is forgatták, vagy próbálták belezavarni.

Az általános szomorúság közepette, amely a Morrel cégnél uralkodott, Coclès volt az egyetlen, aki érzéketlen maradt. De ne értsük félre: ezt az érzéketlenséget nem a szeretet hiánya okozta, inkább valami rendíthetetlen meggyőződés. Mint a patkányok, amelyek mint mondják, jó előre otthagyják a halálra szánt hajókat, ugyanúgy hagyta el lassanként, mint mondtuk, az irodákat és raktárakat az írkok és alkalmazottak tömege, amely a hajótulajdonos cégétől kapta kenyerét. Coclès látta őket eltávozni, anélkül hogy eszébe jutott volna azon törni a fejét: miért is mennek el? Mint már említettük, Coclès szemében minden csak számok kérdése volt: húsz esztendeje, mióta a Morrel cég alkalmazásában állott, mindig azt látta, hogy a számlák szabályos pontossággal egyenlítődnek ki. Eszébe sem jutott, hogy ez megszűnhet, és a fizetések megakadnak, mint ahogy a molnár, akinek malmát egy nagy esésű víz hajtja, nem hiszi, hogy a folyó vize elapadhat. És valóban, mindmostanáig semmi sem kellett, hogy megingassa Coclès bizalmát. Az utolsó hónap végén is szigorúan pontos volt minden kifizetés. Coclès egy hetven centime-os tévedést fedezett fel, amelyet Morrel úr saját kárára követett el, és még aznap meghozta a behajtott tizennégy sou-s túlfizetést Morrel úrnak, aki bánatos mosollyal vette át, és egy csaknem üres fiókba dobva, mondta:

- Jól van, Coclès, maga a pénztárosok gyöngye.

És Coclès a lehető legboldogabban távozott, mert ez a dicséret, amelyet Morrel úrtól, a marseille-i becsületes emberek e gyöngyétől kapott, jobban hízelgett Coclèsnek, mint egy ötventalléros jutalom.

De a hősiesen teljesített hóvégi fizetések után Morrel úrra kegyetlen órák következtek. Hogy az újabb hóvégi elszámolással szembe tudjon nézni, minden értékét összeszedte, de mivel félt, hogy kétségbeesett kapkodása Marseille-ben kínos feltűnést keltene, elutazott a beaucaire-i vásárra, hogy ott adja el felesége és leánya néhány ékszerét és ezüstjei egy részét. Ezzel az áldozattal meg tudta még ez egyszer menteni a Morrel cég becsületét. A pénztár teljesen kiürült. A hitel, a rossz hír hallatára, szokásos önzésével visszahúzódott. És ahhoz, hogy Boville úrnak a most folyó hónap 15-én járó százezer frankot és a következő hónap 15-én esedékes másik százezer frankot ki tudja egyenlíteni, Morrel úrnak már csak a *Pharaon* hazatértében volt minden reménye. A *Pharaon*-nal egy időben szedte fel horgonyát egy másik hajó, amely szerencsésen befutott a kikötőbe, és hírt hozott a *Pharaon*-ról is.

De ez a hajó, amely mint a *Pharaon*, Kalkuttából indult, már két hete megérkezett, de a *Pharaon*-ról semmi újabb hír sem jött. Így álltak a dolgok, amikor a római Thomson és French cég megbízottja megjelent Morrel úrnál, egy nappal azután, hogy Boville úrral az említett fontos ügyet elintézte.

Emmanuel fogadta. A fiatalember minden idegen arc láttára megijedt, mivel minden idegen arcban új hitelezőt sejtett, aki nyugtalanságában bizonyára a cég főnökéhez jött kérdezősködni. A fiatalember, mint mondtuk, meg akarta kímélni főnökét e látogatás izgalmától; ő faggatta ki a jövevényt. A jövevény azonban kijelentette, hogy Emmanuel úrral semmi dolga, hanem személyesen magával Morrel úrral akar beszélni. Emmanuel sóhajtva hívta Coclèst, Coclès meg is jelent, és a fiatalember utasította, hogy az idegent vezesse fel Morrel úrhoz.

Coclès elöl ment, az idegen követte.

A lépcsőn összetalálkoztak egy tizenhat-tizenhét éves szép fiatal lánnyal, aki nyugtalanul nézett az idegenre.

- Morrel úr bent van a dolgozószobájában, ugye, Julie kisasszony? - kérdezte a pénztáros.

- Bent van, vagy legalábbis azt hiszem - felelte habozva a fiatal lány. - Nézze meg előbb, Coclès, és ha bent van édesapám, jelentse be az urat.

- Fölösleges volna engem bejelenteni, kisasszony - mondta az angol -, Morrel úr nem ismeri a nevemet. Csak annyit mondjon ez a derék ember, hogy első segédje vagyok a római Thomson és French cégnek, amellyel kedves apja összeköttetésben áll.

A fiatal lány elsápadt, és tovább folytatta útját lefelé, míg Coclès és az idegen felfelé haladtak.

A lányka bement az irodába, ahol Emmanuel tartózkodott, Coclès pedig a nála levő kulccsal, amely szabad bejárást biztosított neki főnökéhez, kinyitotta a második emeleti lépcső kanyarulatában levő ajtót, az idegent bevezette egy előszobába, kinyitott egy második ajtót, amelyet becsukott maga mögött, egy percre magára hagyta a Thomson és French cég megbízottját, azután ismét megjelent, és intett neki, hogy bemehet.

Az angol belépett, Morrel urat az asztalnál ülve találta. Sápadtan nézte az ijesztő számoszlopot, amely tartozásait tüntette fel. Morrel úr, az idegent megpillantva, becsukta könyvét, felállt és elébe tolt egy széket, majd maga is leült.

Tizennégy esztendő bizony megváltoztatta az érdeemes kereskedőt, aki e történet elején harminchat éves volt, de most már az ötvenedik évéhez közeledett. Haja megőszült, homlokára a gond barázdái vésődtek. Tekintete, amely valamikor olyan szilárd és határozott volt, most bizonytalanná és határozatlanná lett, és mintha mindig félt volna megállapodni egy gondolatnál vagy egy embernél.

Az angol nyilvánvaló érdeklődéssel, sőt kíváncsisággal nézte.

- Uram - kezdte Morrel úr, és úgy látszott, hogy ez a kutató tekintet még növeli kényelmetlen érzését -, velem kívánt beszélni?

- Igenis, uram. Tudja, hogy kinek a megbízásából jövök, ugye?

- A Thomson és French cég megbízottja, legalábbis így mondta a pénztárosom.

- Igazat mondott, uram. A Thomson és French cégnek e hónap és a jövő hónap folyamán három- vagy négyezer frankot kell lefizetnie Franciaországban, és mivel ismeri az ön szigorú pontosságát, egyesítette az összes váltókat, amelyeket csak talált ezzel az ismert aláírással, és engem megbízott azzal, hogy aszerint, amint ezek a váltók lejárnak, váltsam be őket önnél, és használjam fel a kifizetésekre.

Morrel mélyet sóhajtott, és végigsimította verejtékező homlokát.

- Így hát, uram - kérdezte Morrel -, több váltóm is van a birtokában?

- Hogyne volna, uram, mégpedig elég tekintélyes összegűek.

- Mekkora az az összeg? - kérdezte Morrel olyan hangon, amely igyekezett nyugodtnak látszani.

- Itt van legelőször is - mondta az angol, és elővett zsebéből egy iratcsomót - egy kétszázézer frankról szóló engedmény Boville börtönfőfelügyelő úr részéről, amely a mi cégünkre szól. Elismeri, hogy ezzel az összeggel tartozik Boville úrnak?

- El, uram. Ezt az összeget nálam helyezte el négy és fél százalékos kamatra, csaknem öt esztendővel ezelőtt.

- És ezt önnek vissza kell fizetnie...

- A felét e hónap 15-én, a másik felét a jövő hónap 15-én.

- Úgy van. Azután itt van még harminckétezer-ötszáz frank, a folyó hó végén esedékes: ezeket a váltókat ön írta alá, és a másik forgató ránk ruházta.

- Elismerem őket - mondta Morrel, és elpirult szégyenében, mert arra gondolt, hogy talán életében először nem tudja majd teljesíteni aláírásával vállalt kötelezettségét. - Ez az összes?

- Nem, uram, itt vannak még nálam a jövő hónap végén esedékes tételek, amelyeket a marseille-i Pascal és a Wild és Turner cégek engedményeztek ránk, körülbelül ötvenezer frank értékben. Az egész összeg kétszáznyolcvanhétezer-ötszáz frank.

Leírhatatlan, hogy mit szenvedett a szerencsétlen Morrel e felsorolás hallatára.

- Kétszáznyolcvanhétezer-ötszáz frank - ismételte gépiesen.

- Annyi, uram - felelte az angol. - Nem akarom titkolni, Morrel úr - tette hozzá kisvártatva -, hogy bár mindmostanáig az ön becsületessége teljesen kifogástalan volt, Marseille-ben az a hír járja, hogy ön már nem tud eleget tenni fizetési kötelezettségének.

Erre a szinte durván nyers bevezetésre Morrel rettenetesen elsápadt.

- Uram - mondta -, mostanáig és csaknem huszonnégy éve, amióta átvettem ezt a céget apámtól, aki azt maga is harmincöt esztendeig vezette, mostanáig soha egyetlen Morrel és Fia aláírással ellátott váltót sem mutattak be a pénztárnál, hogy azt ki ne fizettük volna.

- Igen, tudom - felelte az angol. - De most egyik becsületes ember áll szemben a másikkal. Beszéljünk őszintén. Mondja, uram, ezeket is ugyanolyan pontosan ki fogja fizetni?

Morrel összerezett, és most sokkal határozottabban nézett a vele beszélőre, mint eddig.

- A teljes nyíltsággal feltett kérdésre - mondta - nyílt válasz jár. Igen, uram, fizetek, ha, mint remélem, a hajóm szerencsésen befut a kikötőbe, mert érkezése visszaadja hiteletem, amelyet elvettek tőlem a sorozatos balesetek, s én ezeknek az áldozata vagyok. De ha szerencsétlenségemre a *Pharaon*, amely utolsó mentsvárom, és amelyre számítok, nem találna megjönni...

A szegény hajótulajdonos szemébe könny szökött.

- Nos, ha nem válik be ez az utolsó reménysége? - kérdezte az angol.

- Hát akkor, uram - folytatta Morrel -, még kimondani is rossz... de miután már hozzászoktam a szerencsétlenséghez, majd hozzászokom a szégyenhez is... hát bizony, azt hiszem, akkor kénytelen leszek felfüggeszteni kifizetéseimet.

- Nincsenek hát barátai, akik kisérik a bajból?

Morrel szomorúan mosolygott.

- Üzleti ügyekben, uram - mondta -, nincsenek jó barátok, hiszen tudja, itt csak üzletfelek vannak.

- Az igaz - mormogta az angol. - Így hát már csak egyetlen reménysége van?

- Egyetlen.

- Az utolsó?

- Az utolsó.

- Úgy, hogy ha ez a remény nem válik be...

- Akkor elvesztem, uram, teljesen elvesztem.

- Önhöz jövet láttam, amint befutott a kikötőbe egy hajó.

- Tudom, uram. Egy fiatalember, aki hű maradt hozzám balszerencsémben is, idejének egy részét a házon levő kilátótoronyban tölti, abban a reményben, hátha ő hozhat elsőnek jó hírt nekem. Tőle tudom, hogy érkezett egy hajó.

- És ez nem az ön hajója?

- Nem, ez egy bordeaux-i hajó, a Gironde. Ez is Indiából jött, de nem az enyém.

- Hátha ismerte a *Pharaon*-t, és adhat róla valami hírt.

- Meg kell önnek vallanom, uram, majdnem inkább félek attól, hogy hírt hallok hajómról, mint attól, hogy bizonytalanságban maradok. A bizonytalanságban még lehet reménykedni.

Morrel úr még tompán hozzátette:

- Ez a késés nem természetes dolog. A *Pharaon* február 5-én indult el Kalkuttából. Több mint egy hónap óta itt kellene lennie.

- Mi lehet ez? - kérdezte az angol fülelve. - Mit jelenthet ez a zaj?

- Ó, istenem! Istenem! - kiáltott fel Morrel elsápadva. - Mi jöhet még?

Valóban nagy zaj hallatszott a lépcső felől. Jövés-menés, sőt egy panaszos kiáltás is hangzott.

Morrel felállt, hogy kinyissa az ajtót, de ereje elhagyta, és visszaesett karosszékebe.

A két férfi a helyén maradt, egymással szemközt. Morrel minden tagjában remegett, az idegen pedig a legnagyobb részvétellel figyelte. A zaj megszűnt, de látszott, hogy Morrel még vár valamire. A zaj nem ok nélkül támadt, kellett hogy folytatása is legyen.

Az idegennek úgy tetszett, hogy valaki közeledik a lépcsőn, és hogy a lépések, amelyek több embertől eredtek, megtorpannak a lépcsőházban.

A külső ajtó zárjában most kulcs fordult meg, és hallani lehetett, amint ez az ajtó megcsikordul.

- Csak két embernek van kulcsa ehhez az ajtóhoz - mormogta Morrel. - Coclèsnek és Julie-nek.

Ugyanakkor már a második ajtó is kinyílt, és megjelent a fiatal lány, sápadtan, könnyáztatta arccal.

Morrel remegve állt fel, és széke karfájához támaszkodott, mert nem bírt megállni a lábán. Kérdezni akart valamit, de nem jött ki hang a torkán.

- Ó, apám! - kezdte a fiatal lány, kezét összetéve. - Bocsáss meg gyermekekednek, amiért rossz hírt hoz neked!

Morrel rettenetesen elsápadt. Julie a karjába vetette magát.

- Ó, apám! Apám! - mondta. - Bátorság!

- Így hát elveszett a *Pharaon*? - kérdezte Morrel fojtott hangon.

A fiatal lány nem válaszolt, de igent intett fejével, és apja mellére borult.

- És a legénység? - kérdezte Morrel.

- Megmenekült - felelte Julie -, megmentette az a bordeaux-i hajó, amely az imént futott be a kikötőbe.

Morrel az ég felé tárta két karját. Benne volt ebben a mozdulatban a lemondás, de a tiszta hála kifejezése is.

- Köszönöm, Istenem! - mondta Morrel, - Legalább csak engem egyedül sújtasz.

Bármilyen hidegvérű volt is az angol, szemét könny homályosította el.

- Gyertek be - mondta Morrel -, gyertek csak be, úgyis tudom, hogy itt vagytok mindannyian az ajtó előtt.

És csakugyan, alig ejtette ki e szavakat, zokogva megjelent Morrelné, Emmanuel követte, és hátul, az előszoba végén, hét vagy nyolc, félig meztelen matróz esetlen alakja volt látható. Ezek láttára az angol megremegett. Egyet lépett, mintha oda akarna sietni hozzájuk, de visszatartotta magát, és éppen ellenkezőleg, a szoba legsötétebb és legtávolabb eső sarkába húzódott.

Morrelné leült a karosszékre, megfogta férje kezét, Julie pedig ott maradt, apja mellére borulva. Emmanuel a szoba közepén maradt állva, mintegy összekötő kapocsként a Morrel család csoportja és az ajtónál álló tengerészek közt.

- Hogyan történt a dolog? - kérdezte Morrel.

- Jöjjön csak ide, Penelon - mondta Emmanuel -, és beszélje el az eseményeket.

Egy öreg matróz lépett elő, akinek arcát az egyenlítő napja festette bronzszínűre, és egy kalap maradványait forgatta kezében.

- Adj' isten, Morrel úr - mondta, mintha csak előző este hagyta volna el Marseille-t, és Aixből vagy Toulonból érkezett volna vissza.

- Jó napot, barátom - felelt a hajótulajdonos, és nem állhatta meg, hogy könnyei közt el ne mosolyodjék, - De hol a kapitány?

- Hát ami a kapitányt illeti, Morrel úr, ő ott maradt Palmában, betegen. De ha Isten is úgy akarja, nem lesz semmi baj, és néhány nap múlva éppen olyan makkegészséges lesz, mint ön vagy én, s visszatér közünk.

- Akkor jó... És most beszéljen, Penelon - mondta Morrel úr.

Penelon arca jobb oldaláról áttolta a bagót a bal oldalra, kezét szája elé tette, hátrafordult, nagyot sercintett ki az előszobába, előre lépett egyet, és kissé meghimbálta derekát.

- Akkor, Morrel úr - mondta -, körülbelül a Blanc-fok és a Boyador-fok között lehettünk, jó kis délnyugati széllel futottunk, miután előbb vagy egy hétig gürcöltünk a szélcsend miatt. Egyszer csak odajön hozzám Gaumard kapitány, meg kell mondanom, hogy a kormányrúdnál álltam, és aszongya: „Penelon bácsi, mit szól ahhoz a felhőhöz, amelyik ott úszik felfelé a szemhatáron?” Hát én is éppedig abban a pillanatban vettem észre. „Hogy mit gondolok, kapitány? Azt gondolom, hogy egy kicsikét gyorsabban jön, mint ahogy szabad volna, és egy kicsikét feketébb, mint az olyan felhők, akikben nincsen semmi gonosz szándék.” „Éppen ez az én véleményem is - mondta a kapitány -, és én szeretek óvatos lenni. Kissé túlságosan sok a vitorlánk ahhoz a szélhez, ami itt készülődik... Hollá, hé! Sodorjátok fel a felső árboc vitorláját és az orrvitorlát!” Már ideje is volt, Még készen sem voltak a parancs teljesítésével, amikor a szél már utolért bennünket, és a hajót oldalt kapta. „Jól van - mondta a kapitány -, de még mindig sok a vitorlánk. Felcsavarni a nagyvitorlát!” Öt perccel később már a nagyvitorla is fel volt csavarva, és az elővitorlával, derékvitorlával meg a sudárvitorlával mentünk. „No hát, Penelon bácsi - kérdezte a kapitány -, miért csóválja a fejét?” „Azért - feleltem -, hogy a maga helyében én nem mennék ilyen hamvába-hóttan.” „Alighanem igaza van, öreg folytatta -, nagy szelet kapunk.” „No hiszen; kapitány úr - feleltem neki -, nem is olyan kis szellőcske jön itt ránk, vihar az, annak rendje és módja szerint, vagy én nem értek hozzá!” Meg kell hagyni, úgy láttuk jönni egyre közelebb a vihart, mint Montredonban a porfelhőt. Szerencsére itt emberére akadt. „Két fogást bekötni a derékvitorlákon! - kiáltott most a kapitány. - Eresszék meg a vitorlaköteleket, feszítsék a fogáshúzókat a vitorlafákon!”

- Ez nem volt elég azon a környéken - szólt közbe az angol. - Én négy fogást kötöttem volna be, és megszabadítottam volna magamat az előtörzsvitorlától.

E szilárd, csengő és váratlanul jött hang hallatára mindenki megremegett. Penelon a szeméhez emelte a kezét, úgy nézegette, hogy ki bírálta olyan magabiztosan az ő kapitányának cselekedeteit.

- Mi még ennél is jobbat tettünk, uram - mondta az öreg tengerész bizonyos tisztelettel -, mivelhogy felcsavartuk a farvitorlát, és a rudat szél iránt állítottuk, hogy a vihar elől fussunk. Tíz percre rá becsavartuk a derékvitorlákat is, és bevont vitorlákkal mentünk.

- Ilyen régi hajóval ez nagy kockázat volt - jelentette ki az angol.

- Úgy ám, igaza van! Ez lett a vesztünk, tizenkét órai hányódás után, mikor úgy vitt a szél, mintha az ördög kapott volna el, léket kaptunk. „Penelon - mondta a kapitány -, azt hiszem, süllyedünk, öregem. Engedj engem a kormányhoz, és menj le a fenékre!” Átadom hát neki a kormányrudat, lemegyek. Odalent már három lábnyi magasan állt a víz. Felrohanok és azt kiáltom: „A szivattyúkhöz! A szivattyúkhöz!” Hát bizony már késő volt. Nekiláttunk, de minél többet merítettünk ki, annál több víz folyt be. „Ejnye, a kutyafejét! - mondom négyórai munka után. - Hát ha süllyedünk, akkor hadd süllyedjünk, hiszen úgymint csak egyszer halunk meg!” „Nohát, ilyen példát mutatsz, Penelon koma? - kérdezte a kapitány. - Várj csak, várj!” Lement a kabinjába, és felhozott két pisztolyt. „Az első golyót az kapja aki otthagyja a szivattyút - mondta. - Annak szédurrantom az agyvelejét!”

- Helyes - jegyezte meg az angol.

- Semmi sem ad annyi bátorságot, mint az efféle jó tanács - folytatta a tengerész. - Annyival is inkább, mert közben kiderült az ég, és a szél is elült. Hanem azért a víz egyre jobban emelkedett a hajóban, nem gyorsan, de óránként mintegy két hüvelyknyit. Két hüvelyknyi óránként, az nem valami sok, tizenkét óra alatt azonban mégiscsak huszonnégy hüvelyknyi, és huszonnégy hüvelyk, az már két láb. Három lábnyi vízünk már előbb is volt, ahhoz kettőt számítva, az már összesen öt láb. Mikor egy hajó gyomrában már öt lábnyira áll a víz, akkor annak a hajónak már vízibetegsége van. „Nohát - mondta a kapitány -, ebből elég volt, és Morrel úr nem vethet semmit a szemünkre. Mindent megtettünk, amit megtehettünk, hogy megmentsek a hajót. Most az a fő, hogy megkíséreljük menteni az embereket. Csónakba, fiúk, mégpedig minél szaporábban!”... Ide hallgasson, Morrel úr - folytatta Penelon -, mi osztán igazán szeretjük a *Pharaon*-t, de bármennyire szereti is a tengerész a hajóját, a saját bőrét még annál is jobban szereti. Nem is mondtuk ezt kétszer magunknak. Mintha még a hajó is azt mondta volna nekünk: „Menjete már, menjete már!” És nem hazudott a szegény *Pharaon*, éreztük, amint süllyed a lábunk alatt. Egykettőre a vízen volt a csónak, és mink mind a nyolcan benne ültünk. Utolsónak a kapitány szállt be, vagyis inkább nem is szállt be, merthogy nem akarta otthagyni a hajót, én kaptam derékon, és odadoztam a bajtársak közé, azután magam is beugrottam a csónakba. Éppen ideje is volt. Alig ugrottam be, akkorát recsent a fedélzet, mintha negyvennyolc hajóágyú adott volna sortüzet. Tíz perccel később elsüllyedt a hajó eleje, majd a hátulja, azután úgy megfordult maga körül, mint a farka után szaladó kutya. No, osztán meg jóccakát, fiúk!... Mindennek vége volt, nem volt többé *Pharaon*! Mi meg bizony három nap étlen-szomjan maradtunk, és már-már azon a ponton voltunk, hogy sorsot húzunk, melyikünket együk meg, amikor megpillantottuk a Gironde-ot: integettünk neki, meglátott minket, felénk indult, csónakot küldött értünk, és felvett mindannyiunkat. Hát így történt, Morrel úr, becsületesemre mondom! Tengerészbecsületesemre! Így volt-e? Mondjátok!

Egyhangú helyeslő morgás bizonyította, hogy az elbeszélő általános tetszést aratott, mind a történet alapvető igazságát, mind pedig a részletek festői leírását tekintve.

- Jól van, barátaim - mondta Morrel úr -, maguk derék emberek. Mindjárt tudtam, hogy az engem ért csapásnak senki sem oka, csak az én végzetem. Isten akarata volt, nem emberek hibája. Nyugodjunk meg Isten akaratában. Most mondják meg, mennyi zsoldjuk jár még?

- Ej, ugyan! Ne beszéljünk erről, Morrel úr.

- Dehogynem, erről beszélnünk kell - mondta a hajótulajdonos szomorú mosollyal.

- Hát, kérem, jár még nekünk háromhónapi zsold... - jelentette ki Penelon.

- Coclès, fizessen ki fejenként kétszáz frankot ezeknek a derék embereknek. Más körülmények között, barátaim - folytatta Morrel -, még azt is hozzátettem volna: adjon mindegyiknek kétszáz frank külön jutalmat is! De, sajnos, rossz idők járnak, barátaim, és az a kevéske pénz, ami még van, már nem az enyém. Ne nehezteljenek hát rám, és ne vonják meg tőlem emiatt szeretetüket.

Penelon nyelt egyet meghatottságában, társaihoz fordult, beszélt velük néhány szót, azután visszajött.

- Ami ezt illeti, Morrel úr - mondta, átlökve bagóját arca másik oldalába, és újra nagyot sercintve az előszobába, s ez a sercintés az előbbinek méltó társa volt -, ami ezt illeti...

- Mit?

- A pénzt...

- Nos?

- Hát, Morrel úr, kérem, a pajtások azt mondják, hogy pillanatnyilag beérik ötven-ötven frankkal is, a többire meg szívesen várnak.

- Köszönöm, barátaim, köszönöm - kiáltott Morrel úr, szíve mélyéig meghatottan. - Igazán derék emberek mindannyian. De csak tegyék el a pénzt, és ha találnak valami jó helyet, szegődjenek el, hiszen szabadok.

A mondatnak ez a második fele csodálatos hatást keltett a derék tengerészekben. Elképedve tekingettek egymásra. Penelonnak tátva maradt a szája, majd lenyelte a bagóját. Szerencsére, még éppen idejében, a torkához kapott.

- Mi az, Morrel úr - mondta alig hallhatóan -, mi az, hát elküld bennünket? Hát nincs velünk megelégedve?

- Szó sincs róla, fiaim - felelte a hajótulajdonos -, dehogyan vagyok én elégedetlen magukkal, sőt, éppen ellenkezőleg. Nem küldöm én el magukat. De hát, ha egyszer már nincs hajóm, akkor nincs szükségem tengerészekre sem.

- Hogyhogy nincsen hajója? - kérdezte Penelon. - Majd építtet újakat, mi pedig megvárjuk. Hála istennek, értünk ahhoz, hogyan tengődjünk el.

- Nincs már pénzem ahhoz, hogy hajókat építtessenek, Penelon - mondta Morrel úr szomorú mosollyal -, így hát nem fogadhatom el ajánlatukat, bármennyire jólesik is.

- No hát, ha nincsen pénze, minek fizet nekünk? Mi is vállaljuk a szegény *Pharaon* sorsát, mi is zátonyra futunk.

- Elég, elég, barátaim - mondta Morrel, és meghatottságában a szavakat kereste. - Menjenek, nagyon kérem. Jobb időkben majd ismét találkozunk. Emmanuel - tette hozzá Morrel úr -, kísérje le őket, és ügyeljen, hogy minden a kívánságom szerint történjék.

- De akkor legalább a viszontlátásra, ugye, Morrel úr? - kérdezte Penelon.

- Hogyne, barátaim, legalábbis remélem. Menjenek.

Intett Coclèsnek, aki előttük ment. A tengerészek követték a pénztárost, és Emmanuel követte a tengerészeket.

- Most pedig - fordult Morrel úr a feleségéhez és leányához -, hagyjatok egy percre magamra. Beszédem van ezzel az úrral.

Szemével a Thomson és French cég megbízottjára mutatott, aki mozdulatlanul állt a szoba sarkában az egész jelenet alatt, amelyben csupán néhány szóval vett részt. A két nő az idegenre pillantott, akinek jelenlétéről mindketten tökéletesen megfeledkeztek, azután eltávoztak. De mialatt kimentek, a fiatal lány könyörgő tekintetét vetett az angolra. A férfi olyan mosollyal felelt, amin a közönyös szemlélő elcsodálkozott volna, mert különösen hatott azon a fagyos arcon. A két férfi most magára maradt.

- Nos hát, uram - mondta Morrel, és visszaroskadt karosszékébe -, most mindent látott, mindent hallott, nincs egyéb mondanivalóm önnek.

- Láttam, uram - jegyezte meg az angol -, hogy meg nem érdemelten sújtotta a sors, éppúgy, mint a többi esetekben is, és ez a körülmény megerősített abban az óhajvásomban, hogy segítségére legyek.

- Ó, uram! - mondta Morrel.

- Lássuk csak - folytatta az idegen -, én vagyok egyik legfőbb hitelezője, igaz?
- Legalábbis az ön birtokában vannak a leghamarabb lejáráó váltóim.
- Akar haladékot a kifizetésekre?
- A haladék megmenthetné becsületemet, következésképpen az életemet is.
- Mennyi haladékra van szüksége?

Morrel habozott.

- Két hónapra - felelte.
- Rendben van - mondta az idegen -, adok három hónapot.
- De vajon a Thomson és French cég...
- Legyen nyugodt, uram, mindent vállalok. Ma június 5-e van:
- Igen.
- Hát, kérem, írja át ezeket a váltókat szeptember 5-i lejáratra. Szeptember 5-én, délelőtt tizenegy órakor - a falóra ebben a pillanatban éppen tizenegyet mutatott - ismét jelentkezem önnél.
- Várni fogom, uram - felelte Morrel -, és akkor vagy kifizetek mindent, vagy meghalok.

Ezeket az utolsó szavakat olyan halkán mondta, hogy az idegen nem is hallhatta.

A váltókat átírták új lejáratra, a régieket eltépték, és így a szegény Morrelnek legalább háromhavi haladéka volt, hogy minden forrását kimerítse.

Az angol fajtájának különleges egykedvűségével fogadta a köszönetet, és búcsút vett Morreltől, aki hálálkodva kísérte ki az ajtóig. A lépcsőn találkozott Julie-vel. A fiatal lány úgy tett, mintha lefelé akarna menni, de valójában őt várta.

- Ó, uram! - mondta, és összetette a kezét.
- Kisasszony - mondta az idegen. - Valamelyik napon levelet fog kapni azzal az aláírással, hogy... Szindbád, a tengerész... Kérem, hogy pontról pontra teljesítse azt, amit ez a levél kíván majd öntől, bármilyen különösnek is látná ezeket a kívánságokat.
- Meglesz, uram - válaszolta Julie.
- Ígéri, hogy megteszi?
- Esküszöm.

- Jól van. Isten önnel, kisasszony. Maradjon mindig ilyen derék, tiszta lelkű leány, és én merem remélni, hogy Isten megjutalmazza; Emmanuelból és önből egy pár lesz.

Julie halkán felsikoltott, piros lett, mint a cseresznye, és megkapaszkodott a lépcső karfájában, hogy el ne essék.

Az idegen folytatta útját, de még egyszer búcsút intett a lánynak. Az udvaron az angol találkozott Penelonnal, aki mindkét kezében egy-egy százfrankost szorongatott, de úgy látszott, nem tudja rászánni magát, hogy elvigye.

- Jöjjön csak, barátom - mondta neki az angol -, beszélni szeretnék magával.

Szeptember ötödike

A haladék, amelyet a Thomson és French cég megbízottja engedélyezett, olyan pillanatban jött, amikor Morrel azt a legkevésbé várta. A szegény ember úgy fogadta ezt a haladékot, mint sorsa jobbrafordulását; úgy vélte, a végzet végre felhagyott az üldözésével. Még aznap elbeszélte a lányának, feleségének és Emmanuelnek, hogy mi történt vele, és a család, ha nem is nyerte vissza egészen nyugalma, de egy kissé mégis reménykedni kezdett. Sajnos, azonban Morrelnek nemcsak a Thomson és French céggel volt dolga, amely olyan kedvező egyezséget kötött vele. Ahogy mondta, az üzleti világban csak üzletfelek vannak, és nem jó barátok. Ha alaposabban mérlegelte a dolgot, maga sem nagyon értette a Thomson és French cég iránta tanúsított nagylelkűségét. Csupán egy ügyesen, de önzőn okoskodó elgondolás alapján tudta magának megmagyarázni a cég viselkedését: többet ér támogatást nyújtani valakinek, aki csaknem háromszázezer frankkal tartozik nekünk, és így a háromszázezer frankot megkapni három hónap múlva, semmint siettetni bukását, és a tőkének csak hat vagy nyolc százalékát kapni vissza.

Szerencsétlenségére, akár gyűlöletből, akár elvakultságból, nem minden üzletfele gondolkodott így, sőt egyesek éppen az ellenkező véleményen voltak. A Morrel aláírásával ellátott váltókat tehát a legszigorúbb pontossággal mutatták be a cég pénztáránál, de hála az angol adta halasztásnak, Coclès a legnagyobb könnyedséggel tudta kifizetni azokat. Coclès tehát megmaradt a maga rendíthetetlen nyugalmaiban. Csak Morrel látta iszonyodva, hogy ha 15-én le kellett volna fizetnie Boville százezer frankját, 30-án pedig a harminckétezer-ötszáz frankos váltókat - amelyekre éppúgy, mint a börtönfőfelügyelő hitelére, haladékot kapott -, akkor már ettől a hónaptól fogva elveszett ember volna.

Marseille egész üzleti világában az a nézet alakult ki, hogy Morrelnek össze kell roskadnia a sorozatos csapások súlya alatt. Nagy volt tehát a meglepetés, mikor látták, hogy Morrel hónapvégi kifizetéseit a tőle megszokott pontossággal teljesíti. Ám azért a régi bizalom nem tért vissza, és egyhangúlag a következő hónapra jósolták a szerencsétlen ember csődbejutását.

Morrel az egész hónapot hallatlan erőfeszítésekkel töltötte el, hogy összeszedje minden segélyforrását. Azelőtt, bármilyen keltezésű volt is egy-egy váltója, mindig bizalommal fogadták, sőt, keresték is. Morrel most el akart helyezni egy kilencven napi lejáratra kiállított váltót, de minden bank elzárkózott előle. Szerencsére Morrelnek magának volt néhány kinnlevősége, amelyre számíthatott. Kinnlevőségei befolytak, Morrel tehát július végén ismét pontosan teljesítette kifizetéseit.

Marseille-ben egyébként nem látták többé viszont a Thomson és French cég megbízottját. Másnap vagy harmadnap a Morrel úrnál tett látogatás után eltűnt. És mivel Marseille-ben csak a polgármesterrel, a börtönök főfelügyelőjével és Morrel úrral volt kapcsolata, ottlétének nem maradt egyéb nyoma, mint az a három, egymástól egészen eltérő vélemény, amelyet ez a három ember megőrzött róla. Ami a *Pharaon* matrózait illeti, azok, úgy látszik, találtak valami elhelyezkedést, mert ők is eltűntek.

Gaumard kapitány közben felépült betegségéből, amely Palmához kötötte, és visszatért Marseille-be. Habozott, jelentkezék-e Morrel úrnál. Morrel azonban, amint hazatértéről értesült, maga látogatta meg. A hajótulajdonos már Penelon elbeszéléséből tudta, milyen derekasan viselkedett Gaumard az egész szerencsétlenség alatt, és még ő akarta megvigasztalni a kapitányt. Elvitte a neki járó zsoldot, amelyért Gaumard kapitány aligha mert volna elmenni.

Mikor Morrel úr innen távozóban lefelé ment a lépcsőn, találkozott Penelonnal, aki éppen felfelé igyekezett. Úgy látszott, Penelon jól használta fel a kapott pénzt, mert tetőtől talpig új ruhába öltözött. Amint észrevette Morrelt, a derék kormányos nagy zavarba jött. A lépcső távolabb eső zugába húzódott, bagóját hol balról jobbra, hol meg jobbról balra tologatta, nagy, rémült szemmel nézett Morrelre, és amikor az a szokott barátsággal nyújtotta kezét, ő csak félve szorította meg. Morrel úr Penelon zavarát új ruhájának tulajdonította: nyilvánvaló volt, hogy a derék ember nem a saját pénzéből vette ezt a finom ruhaneműt, kétségtelen, hogy már elszegődött valami más hajóra, és most

szégyelli magát, amiért, ha szabad így kifejezni, nem gyászolja többé a *Pharaon*-t. Sőt, az is meglehet, hogy Gaumard kapitánnyal is közölni akarta szerencsésjét, és új gazdája nevében ajánlatot is tesz neki.

„Derék emberek - gondolta Morrel távozóban -, bárcsak éppen úgy szeretné majd őket az új gazda, mint ahogy én, és kívánom, hogy nagyobb legyen az ő szerencsésük, mint az enyém!”

Az augusztus úgy telt el, hogy Morrel szüntelen régi hitelének felújításán és új hitelezők szerzésén fáradozott. Augusztus 20-án úgy tudták Marseille-ben, hogy helyet biztosított magának a postakocsin, mire úgy okoskodtak, hogy a hónap végén esedékes a csőd, és Morrel bizonyára azért utazik el már jó előre, mert nem akar részt venni ebben a kegyetlen eseményben, amelyet bizonyára rábízott első helyettesére, Emmanuelre, és pénztárosára, Coclèsre. Amikor azonban augusztus 31-e elérkezett, a cég pénztárát, minden jóslatát ellenére, annak rendje és módja szerint kinyitották. A rács mögött megjelent Coclès, nyugodt volt, akár Horatius igaz embere, a szokott figyelemmel vizsgált meg minden elébe tett váltót, és az elsőtől az utolsóig, a legnagyobb pontossággal kifizette valamennyit. Még két olyan utánvét is érkezett, amelyekre Morrel úr már előre számított, és Coclès ezeket is éppen olyan pontossággal fizette ki, mint a hajótulajdonos személyes váltóit. Már semmit sem értettek az emberek, de a rossz hírek prófétáinak makacs szívósságával szeptember végére halasztották a cég valószínű bukását.

Elsején megérkezett Morrel. Egész családja nagy aggodalommal várta, mert e párizsi útjától remélték az utolsó segítséget. Morrel ugyanis Danglars-ra gondolt, aki ma milliomos, és valamikor neki lekötöztette volt, hiszen Danglars Morrel ajánlata révén lépett be annak a spanyol bankárnak a szolgálatába, akinél megvetette hatalmas vagyona alapjait. Mint mondták, Danglars-nak ma hat-nyolc milliója van, hitele pedig korlátlan. Danglars-nak egy tallért sem kellett volna kivennie zsebéből ahhoz, hogy megmentse Morrelt, csupán egy kölcsönért kellett volna kezességet vállalnia, és ezzel már meg is mentette volna. Morrel gondolataiban már régebben felmerült Danglars neve, de vannak olyan dolgok, amelyektől az ember ösztönösen visszariad, anélkül, hogy tehetne róla, és Morrel, ameddig csak lehetett, halogatta ezt a végső megoldást. Igaza is volt, mert Danglars visszautasította, és ezt a derék hajótulajdonos igen megalázónak érezte.

Mikor Morrel hazatért, egyetlen rossz szót sem ejtett, és nem panaszkodott. Könnyezve csókolta meg feleségét és lányát, barátian kezét szorította Emmanuellel, bezárkózott második emeleti dolgozószobájába, és hívatta Coclèst.

- Most már igazán végünk van - jelentette ki a két nő Emmanuelnek.

Azután rövid titkos megbeszélést tartottak, és elhatározták: Julie azonnal ír bátyjának a nîmes-i garnizonba, hogy rögtön jöjjön haza.

A szegény nők ösztönösen érezték, minden erejükre szükség van a fenyegető veszedelem elviseléséhez.

Egyébként Maximilien Morrel, noha alig volt huszonegy éves, igen nagy befolyást gyakorolt édesapjára.

Határozott és egyenes lelkű fiatalember volt. Amikor arról volt szó, hogy pályát válasszon, apja nem erőszakolta rá akaratát, hanem megkérdezte Maximiliént, mihez volna kedve. A fiú akkor kijelentette, hogy a katonai pályára szeretne lépni. Ennek megfelelően kitűnő tanulmányi eredményeket ért el, felvételi vizsgálat után a Katonai Műszaki Főiskolára került, és onnan mint hadnagy lépett a 53. ezred szolgálatába. Már egy esztendeje viselte ezt a rangot, és megígérték neki, hogy az első alkalommal megkapja főhadnagyi kinevezését. Az ezredben Maximilien Morrelt nemcsak a katonai, hanem az emberi kötelességek teljesítése szempontjából is szigorúan fegyelmeztetnek tartották, nem is hívták másképpen, csak a sztoikusnak. Magától értetődik, hogy többen azok közül, akik ezt a nevet adták neki, csak hallomásból ismerték a fogalmat, és nem is sejtették, hogy mit jelent ez a jelző.

Ezt a fiatalember hívta haza édesanyja és húga, hogy támogassa őket súlyos helyzetükben.

Nem tévedtek, a helyzet valóban igen nehéz volt, mert alig pár perccel később, hogy Morrel úr Coclesszel belépett dolgozószobájába, Julie látta, amint az utóbbi sápadtan, remegve és feldúlt arccal rohan ki onnan.

A fiatal lány, amikor Coclès elrohant mellette, meg akarta kérdezni, mi történt, de a derék ember, szokása ellenére, olyan gyorsan futott le a lépcsőn, hogy csak annyit kiáltott vissza futtában, égnek emelt karral:

- Ó, kisasszony, kisasszony! Micsoda szörnyű szerencsétlenség! Ki hitte volna?

Egy perccel később Julie látta, amint visszaroohan, és két vagy három nagy üzleti könyvet, egy bankjegytárcát meg egy pénzes zacskót cipel magával.

Morrel átnézte a könyveket, kinyitotta a tárcát, és megolvasta a pénzt.

Összes készpénze hat-nyolcezer frank, követelése ötödikéig négy-ötezer frank volt, ami azt jelentette, hogy legjobb esetben is tizenháromezer frank készpénz állott szemben kétszáznyolcvanhétezer frank esedékességgel. Így hát még elfogadható törlesztést sem lehetett felajánlani.

Amikor azonban Morrel lement ebédelni, elég nyugodtnak látszott. Ez a nyugalom jobban megremítette a két nőt, mint a legmélyebb levertség.

Ebéd után Morrel rendszerint elment kissé hazulról. A Phokaiak Társaskörében szokta meginni kávéját, és ott olvasta el rendszerint a *Sémaphore*-t. Aznap nem távozott el hazulról, felment dolgozószobájába.

Coclès teljesen megzavarodott.

A nap egy részét az udvaron töltötte, egy kövön üldögélt, hajadonfővel a harmincfokos hőségben.

Emmanuel igyekezett a lelket tartani a két nőben, de bizony nem volt valami ékesszóló. A fiatalember sokkal bennfentesebb volt a cég ügyeiben, semhogy ne érezte volna, hogy nagy szerencsétlenség súlya nehezedik a Morrel családra.

Leszállt az éj. A két nő virrasztott, mert mindketten azt remélték, hogy Morrel a dolgozószobájából lejövet, benéz hozzájuk is. De hallották, hogy elhalad ajtajuk előtt, sőt, meg is gyorsítja lépteit, nehogy behívják.

Mindketten hallgatóztak, és hallották, hogy Morrel a szobájába megy, és magára zárja ajtaját.

Morrelné aludni küldte lányát. Egy félórával azután, hogy Julie visszavonult, az asszony felállt, levetette cipőjét, és végigsietett a folyosón, hogy a kulcslyukon át meglesse, mit csinál a férje.

A folyosón egy árnyékot pillantott meg, amely visszahúzódott: Julie volt az, aki maga is nyugtalankodott, és megelőzte édesanyját.

A fiatal lány Morrelnéhez lépett.

- Ír - mondta neki.

A két nő mindegyike némán is megértette, mire gondol a másik. Morrelné a kulcslyukhoz hajolt.

Morrel valóban írt. De amit lánya nem vett észre, Morrelné meglátta azt, hogy férje bélyeges papirosra ír.

Az a szörnyű gondolata támadt, hogy a végrendeletét írja. Egész testében remegett, de volt hozzá ereje, hogy hallgasson erről. Másnap Morrel úr teljesen nyugodtnak látszott. Úgy dolgozott irodájában, mint rendesen, lejött az ebédhez, mint ahogy szokta, de vacsora után maga mellé ültette leányát, megölelte a gyermeket, és sokáig magához szorította.

Este Julie azt mondta édesanyjának, hogy bár apja látszólag nyugodt, ő észrevette, hogy a szíve igen hevesen vert.

A két következő nap hasonlóképpen telt el.

Szeptember 4-én este Morrel visszakérte leányától a dolgozószoba kulcsát.

Julie erre a kérésre összerezett, mert baljóslatúnak érezte. Ugyan miért kérte vissza tőle édesapja azt a kulcsot, amely mindig nála szokott lenni, és amelyet gyermekkorában is csak büntetésből vettek el néha tőle?

A fiatal lány apjára nézett.

- Mi rosszat követtem el, apám - kérdezte -, hogy elveszed tőlem ezt a kulcsot?

- Semmit, gyermekem - felelte a szerencsétlen Morrel, és az egyszerű kérdésre könny szökött a szemébe -, semmit, csak szükségem van rá.

Julie úgy tett, mintha keresné a kulcsot.

- Azt hiszem, a szobámban hagytam - mondta.

Kiment, de nem a saját szobájába, hanem leszaladt, hogy Emmanuellel beszéljen.

- Ne adja vissza a kulcsot édesapjának - mondta a fiú -, és ha lehetséges, holnap reggel maradjon mellette.

Julie faggatni kezdte Emmanuelt, de az nem tudott semmi mást, vagy nem akart egyebet mondani.

Szeptember 4-ről 5-re virradóra Morrelné egész éjszaka fülével a szomszéd szoba falához tapadt, ahol hajnali három óráig hallotta férjét hevesen fel és alá járkálni szobájában.

Morrel csak három órákor vetette le magát az ágyára.

A két nő együtt töltötte az éjszakát. Múlt este óta virrasztva Maximilient várták.

Reggel nyolc órákor Morrel belépett hozzájuk. Nyugodt volt, de az éjszaka izgalmai meglátszottak sápadt és feldúlt arcán.

A nők nem merték tőle megkérdezni, jól aludt-e.

Morrel gyöngédebb volt feleségéhez és atyaiabb a lányához, mint valaha. Nem győzte nézegetni és ölelgetni a szegény gyermeket.

Julie-nek eszébe jutott, mit tanácsolt Emmanuel, és amikor apja kiment a szobából, követni akarta. Morrel azonban szelíden visszatolta.

- Maradj édesanyádnál - mondta.

Julie ellenkezni próbált.

- Így akarom! - jelentette ki Morrel.

Most történt meg először, hogy Morrel azt mondta a lányának: „Így akarom!” De most is annyi apai gyöngédséggel ejtette ki e szavakat, hogy Julie nem mert egy lépést sem tenni utána. Ott állt egy helyben, némán és mozdulatlanul. Egy perccel később ismét nyílt az ajtó, és a fiatal lány érezte, hogy két kar átöleli, és valaki homlokon csókolja.

Felpillantott és felsikoltott örömeiben.

- Maximilien! Bátyám!

E kiáltásra Morrelné is odafutott, és fia karjába esett.

- Édesanyám - mondta a fiatalember, és hol anyjára, hol hűgára nézett -, mi történt hát, és mi a baj? A leveletek megrémített. Rohantam haza.

- Julie - mondta Morrelné, és intett a fiatalembernek -, eredj, mondd meg apádnak, hogy Maximilien hazaérkezett.

A fiatal lány kisietett a szobából, de alig ért a lépcső alsó fokára, egy férfi jött vele szemben, kezében levéllel.

- Nem ön Julie Morrel kisasszony? - kérdezte a férfi a legtisztább olasz kiejtéssel.
- Igen, uram, én vagyok az... - válaszolta Julie dadogva. - De mit óhajt tőlem? Nem ismerem önt.
- Olvassa el ezt a levelet - mondta az idegen, és egy levélkét nyújtott át neki.

Julie habozott.

- Édesapján segíthet vele - mondta a küldönc.

A fiatal lány kikapta kezéből a levelet. Gyorsan kibontotta, és ezt olvasta benne:

Siessen azonnal az allées de Meilhanra, menjen be a 15. számú házba, a portástól kérje el az ötödik emeleti szoba kulcsát, menjen be ebbe a szobába, a kandalló párkányára sarkáról vegye el az ott levő kis piros selyemerszényt, és vigye el azt az édesapjának.

Fontos, hogy édesapja ezt tizenegy óra előtt kézhez kapja.

Ön megígérte, hogy vakon engedelmeskedik nekem, most emlékeztetem ígéretére,

Szindbád, a tengerész

A fiatal lány felsikoltott örömeiben, felpillantott, hogy kérdést intézzen ahhoz az emberhez, aki a levelet hozta, de hiába kereste, mert az már eltűnt.

Ekkor még egyszer átolvasta a levelet, és észrevette, hogy egy utóirat is van benne.

Azt is elolvasta hát:

Fontos, hogy ezt a küldetését ön személyesen és egymaga hajtsa végre. Ha bárki elkísérné, vagy más jelentkezne ön helyett, a portás azt felelné, hogy nem tudja, mit kívánnak tőle.

Ez a *postscriptum* erősen megnyirbálta a fiatal lány örömét. Nem kell-e valamitől tartania? Nem csalják-e törbe? Ártatlanságában nem is sejtette, miféle veszedelmek fenyegethetnek egy ilyen korú fiatal lányt, mint ő, de a félelemhez nem is kell tudni a veszedelem nagyságát. Sőt, különösképpen az ismeretlen veszedelmek okozzák a legnagyobb félelmet.

Julie habozott, és elhatározta, hogy tanácsot kér.

De valami különös érzés azt sugallta, hogy ne anyjához és ne bátyjához, hanem Emmanuelhez fusson.

Lesietett, elmondta neki, mi történt aznap, amikor a Thomson és French cég megbízottja apjánál járt, elbeszélte a lépcsőházi jelenetet, elismételte, milyen ígéretet tett, és megmutatta a levelet.

- El kell mennie, kisasszony - mondta Emmanuel.
- El kell mennem? - mormolta Julie.
- El bizony, majd én elkísérem.
- Hát nem olvasta, hogy egyedül kell mennem? - kérdezte Julie.
- Egyedül is lesz - válaszolta- a fiatal ember -, én majd odalent várok a rue du Musée sarkán. És ha olyan soká talál késni, hogy aggodalomra ad okot, felmegyek önért, és fogadom, hogy akkor jaj azoknak, akikre önnek panasza lehet!
- Akkor, Emmanuel - kezdte ismét habozva a fiatal lány -, az ön véleménye szerint eleget kell tennem ennek a meghívásnak?
- Hogyne. Hiszen a küldönc megmondta, hogy az édesapjáról van szó, ugye?
- De végre is, Emmanuel, miféle veszedelemtől kell tartanunk? - kérdezte Julie.

Emmanuel habozott egy pillanatig, de mindennél erősebb volt benne az a kívánság, hogy egy csapásra és azonnal elhatározásra bírja a lányt.

- Ide hallgasson - mondta neki. - Ugye ma szeptember 5-e van?
- Igen.

- Ma délelőtt tizenegy órakor édesapjának majdnem háromszázezer frankot kell lefizetnie.
- Ezt tudjuk.
- Nohát - mondta Emmanuel -, a pénztárban nincs még tizenötezer frank sem.
- Mi fog hát történni?
- Az történik, hogyha ma délelőtt tizenegy órára az ön édesapja nem kap valahonnét segítséget, délben kénytelen lesz bejelenteni a csődöt.
- Ó, hát jöjjön, jöjjön! - kiáltott a fiatal lány, magával vonva Emmanuelt.

Morrelné ezalatt mindent elmondott a fiának.

A fiatalember jól tudta, hogy az apját ért sorozatos csapások következtében jócskán csökkenteni kellett a háztartás költségeit, azt azonban nem is sejtette, hogy már idáig fejlődtek a dolgok. Egészen megsemmisülten ült a helyén.

Hirtelen azonban kiszaladt a szobából, gyorsan felfutott a lépcsőn, mert azt hitte, hogy édesapja a dolgozószobájában van, de ott hiába kopogtatott. A dolgozószoba ajtaja előtt állt, amikor hallotta, hogy nyílik apja lakosztályának ajtaja. Hátrafordult és meglátta édesapját. Morrel úr ahelyett hogy egyenesen dolgozószobájába ment volna fel, a hálószobába nyitott be, és onnan éppen most jött ki.

Morrel úr felkiáltott meglepetésében, mikor megpillantotta Maximiliént. Nem tudott semmit a fiatalember megérkezéséről. Mozdulatlanul megállt a helyén, a bal kezében, kabátja alatt takargatva vitt valamit.

Maximilien gyorsan leszaladt a lépcsőn, és apja nyakába ugrott. De hirtelen visszahőkölt, és csak jobb kezével támaszkodott apja melléhez.

- Édesapám - mondta, és halálsápadt lett -, miért szorongatsz két pisztolyt a kabátod alatt?
- Itt van, lám ettől féltem! - mondta Morrel.
- Apám! Apám! Az isten szerelmére! - kiáltott a fiatalember. - Miért vannak nálad ezek a fegyverek?
- Maximilien - felelte Morrel, és merően nézte a fiát -, te férfi vagy, méghozzá becsületes férfi. Gyere, elmondom neked.

Morrel biztos léptekkel ment fel dolgozószobájába, míg Maximilien támolyogva követte.

Morrel kinyitotta az ajtót, és bezárta fia után. Áthaladt az előszobán, belépett az irodába, a két pisztolyt letette az asztal sarkára, és ujjá hegyével a nyitott könyvet mutatta fiának.

E könyvben pontosan fel volt tüntetve a pillanatnyi helyzet. Morrelnak egy félórán belül le kellett fizetnie kétszáznyolcvanhétezer-ötszáz frankot, és mindössze tizenötezer-kétszázötvenhét frankja volt.

- Olvasd - mondta Morrel.

A fiatalember elolvasta, és egy pillanatra mintha megkövült volna. Morrel egy szólt sem szólt.

Mit mondhatott volna, amit a számok kérlelhetetlensége már fel nem tárt?

- És mindent megtettél, édesapám - kérdezte a fiatalember egy percnyi hallgatás után -, hogy megelőzd ezt a szerencsétlenséget?
- Mindent - felelte Morrel.
- Semmiféle kintlevőségedre sem számíthatsz?
- Semmiféle.
- Kimerítettél minden lehetőséget?
- Ki.
- És egy félóra múlva - mondta tompán Maximilien - a nevünk becstelenné válik!

- A vér lemossa a becstelenséget - jegyezte meg Morrel.

- Igazad van, apám, megértelek.

Azután a pisztolyok felé nyúlt:

- Az egyik a tiéd, a másik az enyém - mondta. - Köszönöm!

Morrel elkapta a kezét.

- Hát édesanyád... húgod... Ki fogja őket eltartani?

- Édesapám - kezdte -, arra gondolsz, hogy nekem élnem kell?

- Igenis, arra gondolok - felelte Morrel -, mert ez a kötelességed. Te erős lelkű, meggondolt ember vagy, Maximilien... Maximilien, te nem vagy mindennapi ember. Nem parancsolok neked semmit, nem utasítalak semmire, csak annyit mondom: vizsgálj meg a helyzetedet, mintha kívülálló volnál, és ítéld magad.

A fiatalember egy percre elgondolkodott, azután a magasztos lemondás kifejezésének fénye villant meg szemében. Csupán lassú és szomorú mozdulattal vállrojtját és vállszalagját - rangja jelvényeit - szedte le.

- Jól van - mondta, és odanyújtotta kezét Morrelnek -, halj meg hát békével, édesapám! Én élni fogok.

Morrel egy pillanatig azon a ponton volt, hogy térdre esik a fia előtt. Maximilien azonban magához vonta, és a két nemes szív egy pillanatra összedobbant.

- Tudod, hogy nem az én hibám okozta? - kérdezte Morrel.

Maximilien mosolygott.

- Tudom, édesapám, hogy a legbecsületesebb ember vagy, akit csak valaha ismertem.

- Akkor jól van, tudsz mindent. Most menj vissza édesanyádhoz és húgodhoz.

- Édesapám - mondta a fiatalember térdre esve -, add rám áldásodat!

Morrel két keze közé fogta fia fejét, hozzáhajolt és több ízben megcsókolta.

- Ó, igen, igen - mondta -, áldásomat adom reád a magam és családjunk három feddhetetlen nemzedéke nevében. Hallgasd meg hát, mit mondanak általam: azt az épületet, amelyet a balsors ledöntött, a Gondviselés újjáépítheti. Még a legkönyörtelenebbek is meg fognak szánni téged, látva, hogy én milyen halállal haltam meg. Neked talán megadják azt az időt, amit tőlem megvontak. Azon légy, hogy a „gyalázat” szó el ne hangozzék. Láss munkához és dolgozz, ifjú ember, küzdj erősen és bátran! Te, anyád, és húgod, érjék be a legszükségesebbel, hogy kezed között napról napra gyarapodjék azoknak vagyona, akiknek tartozom. Gondold el, hogy eljön egy szép nap, egy nagy nap, egy ünnepélyes nap, az a nap, amelyen a te neved már tisztára van mosva, az a nap, amelyen ugyanebben a szobában azt fogod mondani: „Azért halt meg az én apám, mert nem tudott annak megfelelni, amit én ma cselekszem. De nyugodtan és csendesen halt meg, mert halála előtt tudta, hogy én végrehajtom az akaratát.”

- Ó, édesapám, édesapám! - kiáltott a fiatalember. - Talán mégis lehetséges volna, hogy tovább élj!

- Ha tovább élek, minden másképpen lesz. Ha tovább élek, az érdeklődésből kételkedés, a szájalomból rosszakarat lenne. Ha tovább élek, már csak olyan emberszámba vesznek, aki nem tartotta meg a szavát, aki nem tett eleget kötelezettségeinek, végül nem leszek más, mint egy csődbe jutott ember. Ha meghalok, gondold csak el, minden ellenkezőképpen van. Maximilien, az én holttestem már egy szerencsétlen, becsületes ember holtteste. Ha élek, legjobb barátaim elkerülik házamat, ha meghaltam, egész Marseille zokogva kíséri ki utolsó utamra. Ha élek, szégyellned kell a nevedet, ha meghaltam, emelt fővel mondom: „Annak az embernek a fia vagyok, aki megölte magát, mert életében először nem tudta megtartani adott szavát.”

A fiatalemberben felcsuklott az elfojtott sírás, de úgy látszott, beletörődik a sorsába. Most már másodízben adott igazat apjának, ha szívével nem is, de az értelmével.

- És most - mondta Morrel - hagyj magamra, és tartsd távol anyádékat.

- Nem akarod még egyszer látni a húgomat? - kérdezte Maximilien.

A fiatalemberben egy utolsó, néma remény lobbant fel ezzel a találkozással kapcsolatban, ezért indítványozta.

Morrel a fejét rázta.

- Láttam már ma reggel - mondta -, és el is búcsúztam tőle.

- Nincs számomra valami különös megbízásod, édesapám? - kérdezte Maximilien izgatottan.

- Dehogynincs, fiam, mégpedig egy szent kötelesség.

- Mondd meg, apám, mi az?

- A Thomson és French cég volt az egyetlen, amely emberségből vagy talán önző szempontokból (nem az én feladatomból, hogy az emberi szívekben olvassak) megkönyörült rajtam. Megbízottja, aki tíz perc múlva jelentkezni fog itt, hogy egy kétszáznyolcvanhétezer-öt száz frankról szóló kötelezvény kifizetését kérje, nemcsak beleegyezett a halasztásba, hanem ő maga ajánlott fel háromhónapi haladékokat. Azt akarom, hogy legelső sorban ezt a céget elégtételek ki, fiam. Szent legyen előtted ez az ember.

- Így lesz, apám - felelte Maximilien.

- És most még egyszer isten veled - mondta Morrel. - Menj, menj, most egyedül kell maradnom. Végrendeletemet a hálósobám íróasztalában fogod találni.

A fiatalember tehetetlenül állt a helyén, távozni akart, de nem volt hozzá ereje.

- Hallgass ide, Maximilien - mondta az apja -, tegyük fel, hogy én is katona vagyok, mint te, hogy azt a parancsot kaptam, el kell foglalnom egy sáncot, és te tudva tudnád, hogy eközben engem meg fognak ölni: Nem azt mondanád-e, amit az imént mondtál: „Menj, édesapám, mert ha itt maradsz, elveszítéd a becsületedet, és inkább a halál, mint a becstelenség?”

- Igen, igen - felelte a fiatalember -, így van. - És Morrelt görcsösen magához szorítva, mondta: - Menj hát, édesapám.

Ezzel kirohant a dolgozószobából.

Morrel egy pillanatig egy helyben állva meredt a fia után becsukódó ajtóra. Azután kinyújtotta a kezét, megtalálta a csengő zsinórját és csengetett.

Egy perc múlva megjelent Coclès.

Nem ugyanaz az ember volt, mint azelőtt. A három utolsó nap bizonyosságai teljesen megtörték. Az a gondolat, hogy a Morrel cég beszünteti a fizetéseit, sokkal jobban meggörcsyztetette, mint húsz másik esztendő tette volna.

- Kedves jó Coclèsem - mondta Morrel leírhatatlan hangsúllyal -, maradj az előszobában. Ha az az úr, aki három hónappal ezelőtt már itt járt, tudod, a Thomson és French cég megbízottja, megérkezik, jelentsd nekem.

Coclès nem válaszolt, csak a fejével intett, kiment, leült az előszobában és várakozott.

Morrel visszazuhant székébe. A falióra pillantott: már csak hét perc van hátra. Az óramutató hihetetlen gyorsasággal vágatott. Szinte úgy rémlett neki, látja, amint mozog.

Nem lehet szóval kifejezni, mi ment végbe ebben a végső percben Morrel agyában, akit talán, ha nem is ésszerű, de mindenesetre különleges okok arra késztettek, hogy elhagyjon mindent, amit szeretett, és fiatalon elhagyja magát az életet is, amely pedig minden családi boldogsággal elhalmozta. Látnunk kellett volna verejtékező homlokát és mégis nyugodt vonásait, könnyes, de égnek emelt szemét.

Az óramutató egyre szaladt, a pisztolyok meg voltak töltve. Odanyúlt az egyik után, kezébe vette, és leánya neve jött az ajkára. De ismét letette a halált hozó fegyvert, fogta a tollat, és írt néhány szót.

Úgy érezte, hogy még nem búcsúzott el eléggé kedves leányától. Azután újra az órára pillantott, már nem is a percek számolta, hanem csak a másodperceket.

Fogta a pisztolyt, szája félig kinyílt, szeme az óramutatóra meredt, és hirtelen összerezett arra a neszre, amelyet a ravasz felhúzásával ő maga okozott.

Jeges verejték lepte el homlokát, szívét pedig még halálosabb félelem töltötte el.

Hallotta, amint megcsikordul a lépcsőház kapuja. Utána megnyílt a dolgozószoba ajtaja is.

A falióra mindjárt elüti a tizenegyet.

Morrel hátra sem fordult, szinte hallani vélte Coclès szavait: „A Thomson és French cég megbízottja.”

A pisztoly csövét a szájához emelte.

Hirtelen azonban sikoltást hallott: leánya hangja volt. Megfordult és Julie-t pillantotta meg. A pisztoly kiesett kezéből.

- Édesapám! Édesapám! - kiáltott a fiatal lány kifulladásra és örömeiben csaknem magánkívül. - Meg vagy mentve! Meg vagy mentve!

Apja karjaiba vetette magát. Egyik kezében egy piros selyemerszényt szorongatott.

- Megmentve? - ismételte Morrel. - Hogy érted ezt, gyermekem?

- Igen, meg vagy mentve! Ide nézz! - mondta a fiatal lány.

Morrel kezébe vette az erszényt, és megremegett, mert valahogy bizonytalanul úgy rémlett neki, hogy ez az erszény valamikor az övé volt.

Az erszény egyik rekeszében ott volt a kétszáznyolcvanhétezeröttszáz frankról szóló váltó.

A váltó ki volt egyenlítve.

A másik rekeszben egy mogyoró nagyságú gyémánt volt, mellette egy pergamendarabkára írott két szó: „Julie hozománya.”

Morrel végigsimította homlokát: azt hitte, álmodik. A falióra ebben a pillanatban elütötte a tizenegyet.

Morrel úgy érezte, hogy minden egyes óraütés az ő szívét éri.

- Magyarázd meg hát, gyermekem - kérdezte -, hol találtad ezt az erszényt?

- Az allées de Meilhan 15. számú házban, egy ötödik emeleti szegényes kis szoba kandallójának sarkán.

- De - kiáltott fel Morrel - hiszen ez az erszény nem a tied.

Julie átnyújtotta apjának a reggel kapott levelet.

- És egymagad mentél el abba a házba? - kérdezte Morrel, amint elolvasta a levelet.

- Emmanuel elkísért, édesapám. Neki a rue du Musée sarkán kellett engem várnia, de különös módon visszatértemkor már nem volt ott.

- Morrel úr! - kiáltotta egy hang a lépcsőházból. - Morrel úr!

- Ez az ő hangja - mondta Julie.

Ebben a percben belépett Emmanuel, arca örömtől ragyogott, és szörnyen izgatott volt.

- A *Pharaon*! - kiáltotta. - Itt a *Pharaon*!

- Mi az? A *Pharaon*? Megbolondult, Emmanuel? Hiszen tudja, hogy elsüllyedt!

- A *Pharaon*! Uram, a *Pharaon*-t jelzik. A *Pharaon* most fut be a kikötőbe.

Morrel visszaroskadt székébe, minden ereje elhagyta. Esze sehogy sem tudta felfogni a hihetetlen, hallatlan, mesébe illő események sorozatát.

De most belépett a fia.

- Édesapám! - kiáltotta Maximilien. - Miért mondtad azt, hogy a *Pharaon* elsüllyedt? Az őrség jelezte, és most fut be a kikötőbe.

- Barátaim - mondta Morrel -, ha így volna, isteni csodában kellene hinnünk. Lehetetlen! Lehetetlen!

De valóság volt, ha nem is kevésbé hihetetlen, mint az a kis erszény, amelyet a kezében tartott, a kiegyenlített váltó és a pompás gyémánt.

- Uram - szólt most közbe Coclès -, mi az, hát megjött a *Pharaon*?

- Menjünk, gyermekeim - mondta Morrel felállva -, nézzük csak meg, és Isten legyen nekünk irgalmas, ha a hír hamis.

Mindannyian lementek.

A lépcső közepe táján várakozott Morrelné. A szegény asszony nem mert felmenni.

Kisvártatva a Canebière-en voltak. A kikötőben nagy volt a tömeg. Morrel előtt a tömeg utat nyitott.

- A *Pharaon*! A *Pharaon*! - kiáltotta mindenki.

És csodálatos, hallatlan dolog: a Saint-Jean toronnyal szemben csakugyan állt egy hajó, amelynek oldalára fehér betűkkel fel volt írva *Pharaon (Morrel és Fia, Marseille)*. A hajó tökéletesen olyan volt, mint a másik *Pharaon*, és éppúgy bíborfestékekkel és indigóval volt megrakva. A hajó lehorgonyzott, és felcsavarta vitorláit. A hídon Gaumard kapitány parancsnokolt, és Penelon mester integetett Morrel úrnak.

Nem volt többé kétség: a bizonyosság érzékelhető volt, és tízezer ember adott róla tanúbizonyságot.

Mialatt Morrel meg a fia ott a mólón egymás nyakába borultak, és az egész város tombolt örömeiben a csoda láttán, egy férfi, akinek arcát félig eltakarta fekete szakálla, és aki egy parti őrsem házikója mögött elrejtve állt, ellágyulva szemlélte a jelenetet, és e szavakat mormolta:

- Légy boldog, te nemes lélek. Áldott légy mindazért a jóért, amit cselekedtél, és amit a jövőben tenni fogsz. Hálám maradjon éppúgy titokban, mint ahogy titokban maradt a te jötted is.

Az öröm és a boldogság mosolyával eltűnt rejtekhelyéről, anélkül, hogy bárki is észrevette volna, mert mindenkit elfoglalt a nap nagy eseménye. A fekete szakállas férfi lement a kis lépcsők egyikén, amelyeket itt rakodóhelyül használnak, és háromszor kiáltotta:

- Jacopo! Jacopo! Jacopo!

Kis csónak siklott oda hozzá, és ő beszállt a csónakba, amely egy pazarul felszerelt jachthoz vitte. A fedélzetre egy matróz ügyességével kúszott fel. Onnan még egy pillantást vetett Morrelre, aki sírt örömeiben, boldoggal-boldogtalannal kezét rázott, és bizonytalan tekintettel mondott köszönetet annak az ismeretlen jótévőnek, akit, úgy látszott, az égben keres.

- És most - mondta az ismeretlen - isten hozzád, jóság, emberszeretet, hála... Isten hozzátok olyan érzések, amelyek betöltik a szívet!... A Gondviselés helyett megjutalmaztam a jókat... hogy a bosszúállás istene helyett megbüntessem a gonoszokat!

E szavak után jelt adott, és a jacht nekiindult a tengernek.

Olaszország - Szindbád, a tengerész

Az 1838. év elején Firenzében tartózkodott két fiatalember. Mindkettő Párizs legelőkelőbb társaságához tartozott. Az egyik Albert de Morcerf vicomte, a másik Franz d'Épinay báró volt. Elhatározták, hogy a karnevált az idén, Rómában töltik, ahol Franz lesz majd Albert ciceronéja, mert ő már négy esztendeje lakik Olaszországban.

Mivel nem holmi csekélység Rómában tölteni a karnevált, főleg ha valaki nem akar a Piazza del Popolón vagy a Campo Vaccinón háltni, írtak Pastrini mesternek, a London Szálló tulajdonosának a Piazza del Espagnára, hogy biztosítson számukra kényelmes lakosztályt.

Pastrini mester azt válaszolta, hogy már csak két szobája és egy kisebb kamrája van *al secondo piano*,⁵ és hogy azt mérsékelt bérért, napi egy aranyért, bocsátja rendelkezésükre. A két fiatalember elfogadta az ajánlatot, azután Albert, hogy a még rendelkezésre álló időt kihasználja, Nápolyba utazott, Franz pedig Firenzében maradt.

Amikor Franz végigélvezte már mindazt, amit a Mediciek városa nyújt, amikor eleget sétált már abban az Édenben, amelynek Casines a neve, amikor részt vett már azokon a fényes ünnepélyeken, amelyeket Firenze előkelőségei rendeztek, eszébe jutott, hogy - miután Korzikát, Bonaparte bölcsőjét már látta - meglátogatja Napóleon számkivetésének helyét, Elba szigetét is.

Egyik este tehát leoldott egy *barchetta*-t⁶ vasgyűrűjéről, amellyel az a livornói kikötőben a parthoz volt erősítve, köpenyébe burkolózva leheveredett a csónak fenekére, és a tengerészeknek csak annyit mondott:

- Elba szigetére!

A bárka elhagyta a kikötőt, mint ahogy a vízimadár elhagyja fészket, és másnap Franz partra szállt Porto Ferrajóban.

Átvágott a császári szigeten, követte az óriás minden ottmaradt nyomát, majd Marcianában hajóra szállt.

Két órával azután, hogy a szárazföldet elhagyta, Pianosában kikötött, és ismét partra szállt, mert azzal kecsegtették, hogy ott vörös fogolymadarak végtelen sokasága várja.

A vadászat nem sikerült. Franz nagy ügyel-bajjal lőtt néhány sovány foglyot, és mint minden vadász, aki hiába fáradt, elég rossz hangulatban szállt csónakjába.

- Ó, ha eccellenza akarná - mondta a csónakosgazda -, pompás vadászterületet tudnék ajánlani!

- Ugyan hol?

- Látja ezt a szigetet? - kérdezte a gazda, ujjával délnek mutatva, egy kúp alakú sziget felé, amely sötétén vált ki a legszebb indigókék tengerből.

- Miféle sziget az? - kérdezte Franz.

- Monte Cristo szigete - válaszolta a livornói.

- De nekem nincs engedélyem, hogy ezen a szigeten vadásszak.

- Erre nincs is szüksége excellenzának, hiszen a sziget teljesen lakatlan.

---

⁵ A második emeleten, (olasz)

⁶ Bárkácska. (olasz)

- Micsoda? - kiáltott fel a fiatalember. - Egy lakatlan sziget a Földközi-tenger kellős közepén? Ez igazán különös.

- Sőt természetes, excellenza, Ez a sziget merő fehér sziklatömeg, és talán az egész területén nincsen egy holdnyi megművelhető föld sem.

- És kié ez a sziget?

- Toszkánáé.

- Milyen vadat lehet ott találni?

- Sok ezer vadkecskét.

- Amelyek a sziklák nyaldosásából élnek? - kérdezte Franz hitetlen mosollyal.

- Nem, hanem felkutatják az avarfüvet, mirtuszt, masztixfát, amelyek a repedésekben kihajtanak.

- De hol tudnék aludni?

- A földön, bent a barlangban, vagy a hajón, a saját köpenyén. Egyébként, ha óhajtja, excellenza, a vadászat után akár azonnal is eltávozhatunk. Tetszik tudni, hogy éjszaka éppen olyan jól vitorlázhatunk, mint nappal, és ha nem jó a vitorla, még mindig ott vannak az evezők.

Mivel még elég ideje maradt Franznak addig, amíg barátjával találkoznia kellett, és mert nem kellett nyugtalanodnia római szállása miatt, elfogadta az ajánlatot, hogy kárpótolja magát a rosszul sikerült első vadászatért.

Mikor kijelentette, hogy elmegy a szigetre, a matrózok halkán néhány szót váltottak egymással.

- No, mi az? - kérdezte Franz. - Mi a baj? Közbejött talán valami akadály?

- Dehogy - felelte a gazda -, csak azt kell még megmondanunk excellenzának, hogy a sziget vesztegzár alatt áll.

- Mit jelent ez?

- Azt jelenti, hogy mivel Monte Cristo lakatlan, és olykor találkozóhelye azoknak a csempészeknek és kalózkodnak, akik Korzikából, Szardíniából vagy Afrikából jönnek, ha bármiféle jel elárulja, hogy a szigeten tartózkodtunk, Livornóba való hazatértünkkel kénytelenek lennénk hatnapos vesztegzárát eltűrni.

- Mi az ördög! No, ez már változtat a helyzeten! Hat nap! Éppen annyi, amennyire a Jóistennek szüksége volt ahhoz, hogy megteremtse a világot. Ez egy kissé sok lesz, gyermekeim.

- De ugyan ki árulja majd el, hogy excellenza Monte Cristón volt?

- Ó, hát én bizonyára nem - kiáltotta Franz.

- Bizony mi sem - tették hozzá a matrózok.

- Akkor hát gyerünk Monte Cristóra!

A gazda parancsot adott az indulásra. A sziget felé fordultak, s a bárka elindult a kijelölt irányba.

Franz nem zavarta munkájukat, és csak akkor kezdett újra beszélgetni, amikor már a nyílt tengeren voltak, mikor a szél duzzasztotta vitorlájukat, és a négy tengerész elfoglalta a helyét: három elöl, egy pedig a kormánynál.

- Kedves Gaetano barátom - mondta a gazdának -, azt hiszem, úgy mondotta, hogy Monte Cristo szigete kalózkodok menedékekül szolgál, márpedig azok egészen másféle vadak, mint a vadkecskék.

- Úgy van, excellenza, ez az igazság.

- Sokat hallottam arról, kik a csempészek, de azt hittem, hogy mióta Algírt elfoglaltuk, és a régensséget eltörölték, a kalózkodok már csak Cooper és Marryat kapitány regényeiben élnek.

- Bizony akkor tévedett, eccellenza. A kalózzal is úgy vagyunk, mint a banditákkal, akiket XII. Leó pápa kipusztítottak vélt, s akik mégis naponta támadják meg az utasokat, és fosztogatják őket egészen Róma kapujáig. Nem hallott róla, hogy alig hat hónappal ezelőtt a francia diplomáciának a Szentszékhez beosztott ügyvivőjét Velletritől mintegy ötszáz lépésnyire kirabolták?

- Hallottam.

- No hát. Ha eccellenza is Livornóban lakna, mint mi, időről időre hallhatná, hogy egy áruval megrakott kis hajó, vagy egy csinos kis angol jacht, amelyet Bastiában, Porto Ferrajóban vagy Civita Vecchiában vártak, egyáltalán nem érkezett meg, nem is tudják, mi lett vele, és hogy kétségtelenül valamelyik sziklán zátonyra futott. Nos hát, az a zátony, aminek nekifutott, csak egy alacsony és szűk kis bárka, amelyen alig van hat vagy nyolc ember. Ezek egy sötét, viharos éjszakán valami vad és lakatlan sziget kanyarulatánál éppúgy megrohanták és kifosztották azt a hajót, mint ahogy a haramiák megállítanak és kifosztanak egy postakocsit valamelyik erdő szélén.

- De végre is - kezdte ismét Franz, még mindig elnyújtózva a csónakban -, hogy van az, hogy azok, akik ilyen kalandon estek át, nem tesznek panaszt? Miért nem kérnek megtorlást a francia, szardíniai vagy toszkánai kormányoktól a kalózzok ellen?

- Miért? - mondta Gaetano mosolyogva. - Igenis, miért?

- Mert a kalózzok legelőször is minden valamire való holmit átcipelnek a saját bárkájukra, azután megkötözik a legénység kezét-lábát, minden ember nyakába kötnek egy huszonnégy fontos golyót, a foglyul ejtett hajó gerincébe hordó nagyságú lyukat fűrnak, ismét felmennek a fedélzetre, elzárják a lejárókat, azután visszatérnek a bárkájukra. Tíz perccel később a hajó elkezd nyöszörögni és nyögni, majd lassan-lassan elsüllyed. Először csak az egyik oldala merül le, utána a másik. Majd megint a felszínre kerül, megint lebukik, és egyre mélyebbre és mélyebbre süllyed. Hirtelen olyan zaj támad, mintha ágyút sütöttek volna el: a levegő letépi az egész fedélzetet. Ekkor a hajó úgy mozog, mint a vízbefúló ember, mikor vergődik, és minden mozdulatánál egyre lomhább lesz. Csakhamar azután a víz, amely nagyon megszorul az üregekben, nekizúdul a nyílásoknak, mint azok a vízoszlopok, amelyeket az óriás bálnák lövellnek ki az orrukon keresztül. Végül a hajó egy utolsó hörgést hallat, még egyszer megfordul maga körül és elmerül, miközben hatalmas tölcsért vág. Az örvény egy percig még forog, de lassacskán elcsendesedik, majd egészen eltűnik, elannyira, hogy öt perccel később már csak a Jóisten szeme találná meg az eltűnt hajót a nyugodt tenger mélyében.

- Megérti most már - tette hozzá a gazda mosolyogva -, miért nem tér vissza a hajó a kikötőbe, és miért nem tesz panaszt a legénység?

Ha Gaetano akkor mesélte volna el ezt az egészet, amikor még nem ajánlotta a kirándulást, valószínű, hogy Franz kétszer is meggondolta volna, hogy beleegyeznek-e az új vadászatba, vagy sem. De most már úton voltak, és úgy érezte, gyávaság volna meghátrálni. Az a fajta ember volt, aki nem keresi éppen a veszedelmet, de ha szembekerül vele, rettenthetetlen hidegvérrel küzd. Nyugodt természetű férfi volt, azok közül való, akik az életben előforduló veszedelmet úgy tekintik, mint párbajbéli ellenfelüket, kiszámítják minden mozdulatát, mérlegelik erejét, védekeznek, hogy lélegzethez jussanak, de nem annyira, hogy gyávának tűnjenek fel, és akik egyetlen pillantással felismerve minden előnyüket, egy csapással ölnek.

- Ugyan! - mondta. - Megjártam Szicíliát és Kalábriát, két hónapig hajóztam a görög Archipelagoszon is, és sehol színét sem láttam haramiának vagy kalóznak.

- Nem is azért említettem meg a dolgot, eccellenza, hogy eltérítsem szándékától - szólt közbe Gaetano.

- Ön kérdezett, én pedig feleltem, ez az egész.

- Helyes, kedves Gaetano barátom, az ön elbeszélése igen érdekes is volt. És mivel minél tovább akarom élvezni társalgását, megyünk Monte Cristóra.

Eközben sebesen közeledtek utazásuk célja felé. Jó szelűk volt, és a bárka hat-hét mérföldet tett meg óránként. Közelebb kerülve a szigethez, az egyre nagyobbak látszott, ahogy kiemelkedett a tengerből, és a hanyatló nap utolsó sugarának megvilágításában az egymásra rakódott sziklatömbök

úgy hatottak, mint a fegyvertárban felhalmozott ágyúgolyók. A sziklák körül avarfű piroslott elő, és fák zöld lombja kandikált ki. A matrózok egészen nyugodtaknak látszottak, de bizonyos, hogy éberem figyeltek, tekintetükkel át-átfutották a hatalmas tükröt, amelyen végigsiklottak, és amelynek szemhatárát pusztán néhány halászbárka népesítette be fehér vitorláival, amint sirályok módjára himbálóztak a hullámok tetején.

Már csak mintegy tizenöt mérföldnyire lehettek Monte Cristótól, amikor a nap kezdett lebukni Korzika mögött, amelynek jobb felől látszó hegyei sötét csipkével szegték be az eget. Ez a hatalmas kötömeg, mint egy óriás Adamastor, fenyegetően állt szemben a bárkával, elfogta előle a napot, amely megaranyozta a sziklák csúcsait. Az árnyék egyre feljebb szállt a tengerből, és olybá tűnt, mintha maga előtt kergetné a nap utolsó sugarait, amelyek már kialvóban voltak, végül is a ragyogó napsugár a kúp alakú sziklahegy csúcsára futott, ahol egy pillanatra úgy állt meg, mint valami vulkán lángoló tűzkoronája. Az egyre növekvő homály alulról felfelé kúszva beborította a szikla csúcsait is. Most már a sziget csak valami egyre sötétedő szürke hegynek látszott. Egy félórával később sötét éjszaka volt.

Szerencse, hogy a tengerészek megszokott tájakon jártak, és jól ismerték a toszkánai szigettenger legapróbb szikláit is, mert a bárkát körülvevő sűrű sötétségben Franz nem lett volna nagyon nyugodt. Korzika teljesen eltűnt, Monte Cristo szigete is láthatatlanná lett. A matrózok azonban, mint a hiúzok, a sötétben is láttak, és a kormányos, aki az irányzólapátot tartotta, a legnagyobb biztonsággal vezette a bárkát.

Körülbelül egy óra telhetett el napnyugta óta, amikor Franz mintegy negyed mérföldnyire bal felől valami sötét tömeg körvonalait látta kibontakozni, de olyan homályosan, hogy attól tartott, valami arra szálló felhőt nézhetett szárazföldnek, ezért inkább hallgatott. A parton azonban hirtelen nagy fény villant fel. A szárazföldet még össze lehetett téveszteni valami gomolygó felhővel, de a tűz mégsem lehetett meteor.

- Miféle fény lehet ez? - kérdezte.

- Csitt! - felelte a gazda. - Valami jelzőtűz.

- De hiszen azt mondta, hogy a sziget lakatlan!

- Azt mondtam, hogy nincs állandó lakossága, de azt is mondtam, hogy csempészek találkozóhelye.

- És kalózké?

- És kalózké - mondta Gaetano, Franz szavait ismételve. - Azért adtam azt az utasítást, hogy kerüljük meg a szigetet, mert így, mint láthatja, a tűz mögöttünk van.

- De én úgy gondolom - jegyezte meg Franz -, hogy ez a tűz inkább megnyugtató, semmint nyugtalanító jelenség. Aki fél, hogy meglátják, az nem gyújt tüzet.

- Ó, ez nem jelent semmit - felelte Gaetano -, ha nem volna sötét, és látná a sziget helyzetét, azt is látná, hogy ezt a tüzet sem a partról, sem Pianosa felől nem lehet észrevenni, csak a nyílt tengerről.

- Attól tart hát, hogy ez a tűz valami rossz társaságot jelez?

- Éppen erről kellene megbizonyosodnunk - mondta Gaetano, és szemét le nem vette erről a földi csillagról.

- Hogyan lehet erről megbizonyosodni?

- Mindjárt meglátja.

E szavak után Gaetano tanácskozott társaival, ötpercnyi vita után a bárkát csendben megfordították, és visszavitorláztak azon az úton, amerről jöttek, és az irányváltoztatás után néhány másodperccel a tűz eltűnt, mert elrejtette valami kiálló szikla.

Ekkor a kormányos új irányba fordult bárkájával, amely szemmel láthatóan közeledett a szigethez, már csak ötven lépésnyire volt tőle.

Gaetano bevonta a vitorlát, és a bárka megállt.

Míndez a legnagyobb csendben történt. A bárkán, amióta irányt változtattak, egyébként sem hangzott el egyetlen szó sem.

Gaetano, mint a kirándulás indítványozója, magára vállalt minden felelősséget. A négy matróz rajta tartotta a szemét, amíg az evezőket előkészítette, és mind a négyen készen álltak, hogy nekilássanak az evezésnek, ami hála a sötétségnek, nem volt nehéz feladat.

Franz pedig azzal a hidegvérrel vizsgálta meg fegyvereit, amelyről már szólottunk.

Két duplalövetű puskája és egy karabélyá volt. Megtöltötte őket, ellenőrizte a závarzatokat és várakozott.

Eközben a hajósgazda levetette tengerészköpenyét és ingét, nadrágját jól megerősítette a derekán, és mivel mezítláb volt, nem kellett levetnie sem cipőjét, sem harisnyáját. Amikor ebben a ruházatban volt, vagyis inkább ruha nélkül, ujját ajkára téve csendet intett, majd a vízbe ereszkedett, és olyan óvatosan kezdett úszni a part felé, hogy a legcsekélyebb neszt sem okozta. Útját csak az úszó mozdulatai nyomán csillogó barázda jelezte.

Kisvártatva még ez a barázda is eltűnt. Nyilvánvaló volt, hogy Gaetano partot ért.

A bárkán egy félóra hosszat senki sem moccan. Ekkor a partnál újra feltűnt és egyre közeledett a bárkához az iménti csillogó barázda.

Egy perccel később, két hatalmas tempóval, Gaetano elérte a bárkát.

- No, mi az újság? - kérdezte egyszerre Franz és a négy matróz.

- Hát azok ott spanyol csempészek - felelte a hajósgazda. - Csak két korzikai bandita van velük.

- És mit keres az a két korzikai bandita a spanyol csempészek között?

- Ej, Istenem! Eccellenza - mondta Gaetano a mélységes keresztényi részvét hangján -, hát csak segíteniük kell egymást! Gyakran megesik, hogy a csendőrök vagy a carabinieriek ugyancsak szorongatják a szárazföldön a banditákat, nohát akkor azok találnak valami bárkát, és a bárkán olyan jó fiúkat, mint mi vagyunk. Bebocsátást kérnek úszó házukba. Csak nem utasíthatunk vissza üldözött szegény ördögöket? Szívesen látjuk őket, és a nagyobb biztonság kedvéért kimegyünk velük a nyílt tengerre. Nekünk ez semmibe sem kerül, és megmentjük az életét vagy legalábbis a szabadságát egy hozzánk hasonló embernek, aki adott esetben hálás lesz a neki tett jó szolgálatért, és kitűnő helyre vezet bennünket a szárazföldön, ahol szabadon kirakhatjuk áruinkat, anélkül hogy holmi kíváncsiszók megzavarnának.

- Hát így van? - jegyezte meg Franz. - Hát ön maga is csempész egy kissé, kedves Gaetano barátom?

- Hát mit képzél, excellenza? - felelte a gazda leírhatatlan mosollyal. - Mindenféleképpen kell foglalkozni. Meg kell élni.

- Így hát ön jó ismeretségben van azokkal is, akik éppen most Monte Cristón tanyáznak?

- Körülbelül igen. Mi, tengerészek, olyanok vagyunk, mint a szabadkőművesek, bizonyos jelekből mindjárt ráismerünk egymásra.

- És azt hiszi, nincs mitől tartanunk, ha most mi is kikötünk a szigeten?

- Semmitől a világon. A csempészek nem tolvajok.

- De az a két korzikai bandita... - kezdte ismét Franz, a veszedelem minden eshetőségével számolva.

- Ej, istenem! - felelte Gaetano. - Nem az ő hibájuk, hogy banditákká lettek, hanem a hatóságé.

- Hogy érti ezt?

- Ez így van! Azért üldözik őket, mert *elaltattak* valakit, semmi másért. Márpedig a korzikaiaknak vérükben van a bosszúállás!

- Mit ért azon, hogy elaltattak valakit? Meggyilkoltak egy embert? - érdeklődött tovább Franz.

- Úgy értem, hogy megölték egy ellenségüket - felelte a hajósgazda -, ami igen nagy különbség.
- Jól van - mondta a fiatalember -, kérjünk hát vendégszeretetet a csempészektől és a banditáktól. Gondolja, hogy megadják?
- Kétségtelenül.
- Hányan vannak?
- Négyen, és a két bandita, az együttvéve hat, excellenza.
- Nohát, ugyanannyian, mint mi... Még ha azok az urak rossz hangulatban találnának lenni, akkor is ugyanannyian vagyunk, tehát elbánunk velük. Így hát, utoljára mondom: előre Monte Cristóra!
- Igenis, excellenza. De megengedi, ugye, hogy némi óvintézkedéseket tegyünk?
- Hogyne, barátom. Legyen csak bölcs, akár Nestor, és ravasz, mint Odüsszeusz. Nemcsak megengedem, egyenesen felkérem rá.
- Hát akkor most csend legyen! - mondta Gaetano.

Mindenki elhallgatott.

Olyan körütekintő ember számára, mint Franz, nem volt titok, hogy ha nem is veszedelmes, de mindenképpen nehéz helyzetbe került. A legsűrűbb sötétségben, elszigetelten, a tenger közepén, olyan tengerészek között volt, akik nem is ismerték, és akik nem voltak semmiképpen lekötelezettjei. Ezek a matrózok jól tudták, hogy az övében néhány ezer frankot hozott, ha nem is irigységgel, de legalábbis kíváncsian tízszer is odasandítottak fegyvereire, amelyek igazán szépek voltak. Másrészt ki fog kötni mindjárt, csupán ezeknek az embereknek a kíséretében, egy olyan szigeten, amely igen vallásos nevet visel ugyan, de a csempészek és banditák miatt nem ígért Franznak más vendégszeretetet, mint Krisztusnak a Kálvária. Azután az elsüllyesztett hajók története, ami a napvilágnál túlzottan látszott, most a sötétben sokkal valószínűbbnek tetszett. És mivel e kettős veszedelem középpontjába jutott, amely talán csak képzelt veszedelem volt, nem vette le a szemét kísérőiről, és kezét puskáján tartotta.

Eközben a tengerészek ismét felvonták a vitorlákat, és újra visszatértek azon a barázdán, amelyet már oda- és visszamenet vájtak a vízben. Franz szeme lassan hozzászokott a sötétséghez, és a homályon át látta az óriási gránitsziklát, amely mellett a bárka elsiklott. Végül, ismét elhaladva egy szikla kiszögellése mellett, megpillantotta a tüzet, amely most még fényesebben ragyogott, mint az előbb, és látta azt az öt vagy hat embert is, aki a tűz körül ült.

A tűz mintegy száz lépésnyire visszaverődött a tenger vizében. Gaetano a fénysáv mellett haladt, de úgy intézte, hogy a bárka a meg nem világított részen maradjon. Majd amikor a csónak egészen szembekerült a tűzzel, nekifordult, bátran a fény közepébe hatolt, és rákezdedt egy halásznótára, amelyet egymaga énekelt és tárai kórusban dalolták hozzá a refrént.

A dal első hangjára a tűz körül üldögélő alakok felugráltak, és a kikötőhely felé közeledve alaposan szemügyre vették a bárkát, mert szemmel láthatóan fel akarták becsülni erőit, és ki akarták találni célját. Csakhamar úgy látszott, hogy vizsgálatuk kielégítette őket, és egyikük kivételével eltávoztak. Ez az egy ott maradt állva a parton, amíg a többiek ismét helyet foglaltak a tűz körül, amelyen egy egész kecskét sütöttek.

Amikor a bárka már csak mintegy húsz lépésnyire volt a szárazföldtől, akkor az az ember, aki a parton állt, gépiesen felkapta karabélyát, ahogy az őrjáratot váró strázsák szokták, és tősgyökeres szardíniai kiejtéssel ezt kiáltotta:

- Állj, ki vagy?

Franz hidegvérrel húzta fel duplacsövű puskája ravaszát.

Gaetano néhány szót váltott az emberrel. Az utas mit sem értett beszélgetésükből, pedig nyilvánvalóan reá vonatkozott.

- Meg akarja nevezni magát, excellenza? - kérdezte a hajósgazda, - Vagy megőrzi inkognitóját?

- A nevetem nem szabad ismernie senkinek. Mondja nekik egyszerűen azt, hogy francia vagyok, és szórakozásból utazgatók - mondta Franz.

Mikor Gaetano közvetítette ezt a feleletet, az őrszem parancsot adott a tűz körül ülők egyikének, mire az felugrott, és eltűnt a sziklák között.

Most csend állott be. Mindenki a saját tennivalójával volt elfoglalva. Franz a partraszállással, a matrózok a vitorlákkal, a csempészek a kecskéjükkel. E látszólagos gondtalansága közepett azonban kölcsönösen résen álltak.

Az az ember, aki az imént eltűnt, most ismét megjelent, de az ellenkező oldalról jött, mint amerre eltávozott. Fejével intett az őrszemnek, aki odafordult a jövevényekhez, és mindössze ennyit mondott:

- *S'accomodi.*

Ez az olasz kifejezés: *s'accomodi*, lefordíthatatlan. Sok mindent jelent: tessék jönni, lépjen be, isten hozta, érezze magát otthon, öné a házam. Olyan ez, mint Molière-nél a török mondat, amely sokféle jelentésével annyira bámulatba ejti az úrhatnám polgárt.

A matrózok nem mondták kétszer maguknak, a bárka négy evezőcsapással földet ért. Gaetano kiugrott a partra, és még váltott néhány halk szót az őrszemmel. Társai egymás után szálltak ki, végül Franzra került a sor.

Vállán átvette egyik puskáját, a másik Gaetanónál volt, karabélyát pedig egyik matróz vitte. Ruházata félig művészre, félig dandyre vallott. Egyik sem keltett semmi gyanút, és így nem nyugtalanította a vendéglátókat.

A bárkát kikötötték a parton, azután néhány lépést mentek, hogy valami tanyának alkalmas helyet keressenek. De úgy látszik, hogy az a hely, amely felé tartottak, nem lehetett ínyére az őrség tisztét betöltő csempésznek, mert odakiáltott Gaetanónak:

- Nem, ne oda, kérem.

Gaetano valami mentegetőzésfélét hebegett, és nem szabadott, hanem az ellenkező irányban indult el, mialatt két matróz a tűz lángjánál meggyújtott két fáklyát, hogy az utat világítsa vele.

Alig tettek meg harminc lépést, megállapodtak egy kis térségen, amelyet a sziklák teljesen körülvettek. Ezeken a sziklákon, mintegy őrhelyeknek, apró bemélyedéseket vájt valaki. Körös-körül a gyéren húzódo földcsíkokon néhány törpe tölgy és sűrű mirtuszbozót nőtt. Franz felemelte az egyik fáklyát: egy hamurakás figyelmeztette rá, hogy nem ő az első, aki rátalált erre a kényelmes kis tisztásra, és valószínű, hogy Monte Cristo vándor látogatóinak egyik megszokott pihenőhelyén jár.

Megnyugodott, hogy semmi olyasmi nem történt, amire felkészült. Amint a szárazföldre tette a lábát, amint látta a vendéglátók hangulatát, amely ha nem is baráti, de legalábbis közönyös volt, eloszlott minden aggodalma, és a szomszédos táborban sült kecskehús illatára ez az aggodalma étvágygá változott.

Néhány szóval megemlítette ezt Gaetanónak, aki azt felelte, hogy a dolog megoldása igen egyszerű, hiszen van a bárkájukban kenyér, bor, hat fogolyamadár, és rendelkezésükre áll a tűz is, hogy a madarakat megsüssék.

- Egyébként - tette hozzá -, ha excellenza olyan étvágygerjesztőnek találja a kecskesült illatát, két madarunkat felajánlhatom szomszédainknak egy szelet kecskehúsért.

- Ez jó lesz, Gaetano - mondta Franz. - Ön igazán a cserebere tudományára született.

Eközben a matrózok avarfű-nyalábokat szedtek össze, mirtusz- és tölgyágakat tördeltek le, és elég tekintélyes tűzhelyet raktak. Franz, a kecskehús illatát érezve, türelmetlenül várta vissza a gazdát. Az csakhamar meg is jelent, mégpedig igen töprengő arccal.

- Nohát - kérdezte Franz -, mi újság? Nem fogadták el az ajánlatunkat?

- Dehogynem - felelte Gaetano. - Ellenkezőleg. Amikor megmondták a főnöknek, hogy ön francia fiatalember, meghívta önt vacsorára.

- No hát, ez a főnök aztán civilizált ember - mondta Franz -, és nem látom be, miért utasítanám vissza, annál is inkább, mert viszek is magammal valami ennivalót.

- Ó, nem erről van szó: van ott mit vacsorázni bőven, csak hogy egy különös feltételhez köti az otthonába való meghívást.

- Otthonába! - vágott közbe a fiatalember. - Hát házat építettett?

- Nem, de azért igen kényelmes otthona van, legalábbis azt mondják.

- Ismeri hát ön ezt a főnököt?

- Hallottam a hírét.

- Jó vagy rossz hírét?

- Mind a kettőt.

- Az ördögbe is! És ugyan mi az a feltétel?

- Önnek meg kell engednie, hogy bekössék a szemét, és a köteléket nem veheti le addig, amíg ő maga fel nem szólítja rá.

Franz mélyen Gaetano szemébe nézett, hogy kifürkéssze, mit rejt ez az ajánlat.

- Ejnye, no! - mondta a gazda, mintegy Franz gondolatára feelve. - Tudom jól, hogy ezt meg kell fontolni.

- Mit tenne ön a helyemben? - kérdezte a fiatalember.

- Nekem nincs vesztenivalóm, én mennék.

- Elfogadná ezt a feltételt?

- El én, már csak kíváncsiságból is.

- Van hát valami érdekes látnivaló a főnöknel?

- Nézze - felelte Gaetano, lehalkítva a hangját -, nem tudom, igaz-e, amit beszélnek...

Elhallgatott és körülnézett, vajon nem hallgatózik-e valaki.

- És ugyan mit beszélnek?

- Azt mondják, hogy ez a főnök valami föld alatti palotában lakik, amelyhez képest eltölpül a Pitti-palota.

- Mesebeszéd! - felelte Franz, és újra leült.

- Biz az nem mesebeszéd - folytatta a gazda -, hanem valóság! Cama, a *Saint-Ferdinand* kormányosa, egyszer bent járt nála, és odavolt a csodálattól, amikor onnan kijött. Azt mondta, csak a tündérmesékben vannak ilyen kincsek.

- Ez már beszéd! - mondta Franz. - De tudja-e, hogy ilyesmivel még arra is rábírhatna, hogy lemenjek az Ali Baba barlangjába?

- Én csak azt mondom, amit hallottam, excellenza.

- Így hát azt tanácsolja, hogy fogadjam el a meghívást?

- Ó, én azt nem mondom! Excellenza azt tegye, amit jónak lát, ilyen helyzetben nem adhatok tanácsot.

Franz gondolkodott néhány percig. Úgy vélte, hogy ez a gazdag ember nem kívánhatja az övét, hiszen neki mindössze csak néhány ezer frankja van, és mivel az egészet nem tartotta egyébnek, mint egy kitűnő vacsora reményének, elfogadta az ajánlatot.

Gaetano sietett vissza a válasszal.

Mondottuk, hogy Franz óvatos ember volt. A lehető legtöbbet akarta megtudni különös és titokzatos vendéglátó gazdájáról. Most tehát ahhoz a matrózhoz fordult, aki a párbeszéd alatt a fogolyadarakat kopasztotta a hivatására büszke ember komolyságával, és megkérdezte tőle, hogy ezek az emberek hogyan kerültek ide, hiszen bárkának, csónaknak, kis vitorlásnak nyoma sincs sehol.

- Emiatt nem nyugtalankodom - mondta a matróz -, hiszen ismerem a hajójukat.

- Szép az a hajó?

- Olyat kívánok excellenzának, hogy a föld körül hajókázhassék rajta.

- Milyen erős?

- Ej, legalábbis száztonnás lehet. Egyébként nem olyan mindennapi hajó az, jacht, mint ahogy az angolok mondják, de úgy van elkészítve, tudja, hogy elbír minden tengeri vihart.

- Hol készült az a hajó?

- Nem tudom. De azt hiszem, Genovában.

- És hogy mer magának egy csempészbanda feje a saját üzleti céljaira hajót építtetni a genovai kikötőben? - folytatta Franz a kérdezősködést.

- Azt én nem állítottam, hogy ennek a hajónak a tulajdonosa csempész - mondta a matróz.

- Nem. De úgy emlékszem, Gaetano azt mondta.

- Gaetano messziről látta a hajó legénységét, de akkor még nem beszélt senkivel sem.

- De ha ez az ember nem csempészfőnök, akkor kicsoda tulajdonképpen?

- Egy gazdag nagyúr, aki szórakozásból utazgat.

„No lám - gondolta magában Franz -, ez az ember csak annál titokzatosabb, minél különösebb híreket hallok róla.”

- És hogy hívják?

- Ha megkérdezik tőle, azt feleli, hogy ő Szindbád, a tengerész. De nem hinném, hogy ez volna az igazi neve.

- Szindbád, a tengerész?

- Igen.

- És hol lakik ez az úr?

- A tengeren.

- Melyik országba való?

- Azt nem tudom.

- Maga látta már?

- Néhányszor.

- Miféle ember?

- Majd excellenza megítéli maga.

- Hol fog engem fogadni?

- Bizonyára abban a föld alatti palotában, amelyet Gaetano említett.

- És magukat sohasem vitte rá a kíváncsiság, amikor itt tartózkodtak az elhagyott szigeten, hogy megkíséreljenek behatolni abba az elvarázsolt palotába?

- Ó, dehogynem, eccellenza - felelte a matróz -, mégpedig nem is egyszer. De mindannyiszor hiába keresgélünk utána. Átkutattuk a barlangot minden oldalról, de semmiféle nyomra sem akadunk. Azt mondják egyébként, hogy a kapuja nem kulcsra nyílik, hanem varázsszóra.

- Úgy látszik - mormogta Franz -, az Ezeregyéjszaka valamelyik meséjébe keveredtem bele.

- Öexcellenciája várja önt - szólalt meg mögötte valaki. Franz ráismert az őrszem hangjára.

A jövevényt a jacht legénységének két tagja kísérte.

Franz minden felelet helyett elővette zsebkendőjét, és átnyújtotta annak, aki az imént szólt hozzá.

Szó nélkül bekötötték a szemét, mégpedig olyan gonddal, amely varra vallott, hogy elejét akarják venni minden kíváncsiszkodásnak. Azután megeskették, hogy semmiféle módon nem kísérli meg levenni szeméről a köteléket.

Megesküdött. A két ember akkor kétoldalt karon fogta, s így az ő vezetésükkel ment előre, előtte pedig az ő haladt.

Mintegy harminc lépést tehetett meg így. Franz mindjobban érezte a kecskesült egyre étvágygerjesztőbb illatát, amely elárulta, hogy a tanya közelében járnak. Utána még körülbelül ötven lépést kellett előremennie, bizonyára azon az oldalon, amelyre Gaetanót nem akarták beengedni. Most megértette ezt a tilalmat. A levegő változásáról nemsokára megérezte, hogy egy föld alatti helyiségbe került. Néhány másodpernyi járás után valami recsegést hallott, és úgy rémlett neki, hogy a levegő ismét megváltozott: langyos és illatos lett. Végül érezte, hogy vastag és puha szőnyegen lépked. Vezetői most elengedték. Egy pillanatig csend volt, majd egy hang kissé idegenszerű kiejtéssel, de kitűnő franciasággal ezt mondta:

- Isten hozta nálam, uram. Vegye le a kendőjét.

Gondolni lehet, hogy Franz nem mondatta ezt kétszer magának. Levette szeméről zsebkendőjét, és szembetalálta magát egy harmincnégy éves emberrel, aki tuniszi öltözetet viselt, vagyis piros sapkát, hosszú kék selyembojttal, arannyal hímzett fekete posztómellényt, vérvörös, széles és bő bugyogót, ugyanolyan színű és ugyancsak arannyal hímzett harisnyát és sárga papucsot. Gyönyörű kasmírkendő övezte derekát, és övébe kis hegyes és görbe handzsár volt tűzve.

Bár feltűnően sápadt, mégis igen szép volt az arca. Szeme élénk és átható tekintetű. Orrának egyenes vonala csaknem egybeszaladt a homlok vonalával. Ez tiszta görög típusra vallott, foga fehér, akár a gyöngy, és csodálatosan ragyog elő fekete bajusza alól.

Csak sápadtsága volt különös. Mintha hosszú ideig egy sírboltba lett volna bezárva, és nem tudta volna visszanyerni az élők színét. Nem volt különösen magas, de arányos termetű, és mint a délvidéki embereknek általában, keze-lába kicsiny.

Franzot azonban legjobban a berendezés pompája lepte meg, holott éppen ezt tartotta mesének Gaetano elbeszélésében. Az egész szoba falát arany virágokkal hímzett, karmazsinvörös török szövet takarta. Egy egybenállóan elhelyezett dívány fölött aranyozott, ezüsthüvelyű, drágakövekkel kirakott markolatú arab fegyverek díszlettek. A mennyezetről velencei üvegből készült, művészi formájú, színes lámpa függött, a padlót török szőnyeg borította, amelybe a láb bokáig belesüppedt. Függöny fedte azt az ajtót, amelyen át Franz belépett, és egy másik ajtót is, amely egy következő szobába vezetett. A másik szoba pazar fényt árasztott.

A házigazda egy percig engedte, hogy Franz felocsúdjék meglepetéséből, de ezalatt, mint vendége, ő is vizsgálódott, s nem vette le róla tekintetét.

- Uram - mondta végre -, szíves elnézését kérem azért az óvóintézkedésért, amellyel hozzám bevezették. De mivel ez a sziget többnyire elhagyatott, ha e lakás titka nyilvánosságra kerülne, szállásomat, mikor ide visszatérek, elég rossz karban látnám viszont. Ez pedig igen kellemetlen volna, nem a veszteség miatt, hanem mivel nem volna meg a lehetőségem arra, hogy amikor akarom, elszigetelhessem magam a világtól. Most pedig megkísérlem, hogy elfeledtessem önrel ezt a kis kellemetlenséget, amennyiben felajánlom azt, amire itt nem számított: túrhető vacsorát és elég jó ágyat.

- Szavamra mondom, kedves házigazdám - felelte Franz -, emiatt nem kell mentegetőznie. Nem újság nekem, hogy bekötik azoknak a szemét, akiket valami elvarázsolt kastélyba vezetnek; emlékezzék Raoulra, a *Hugenották*-ból. Valóban nincs okom panaszkodni, mert az, amit ön mutat, valósággal az Ezeregyéjszaka csodái közé tartozik.

- Azt mondhatnám önnek, amit Lucullus mondott: „Ha tudtam volna, hogy megtisztel látogatásával, felkészültem volna reá.” De végre is így, ahogy van ez az én kis remetelakom, egészen rendelkezésére áll, és vacsorámat, ha szerény is, szívesen megosztom önnel. Ali, tálalva van?

Ebben a pillanatban félrehúzódott az ajtó függönye, és egy ébenfekete bőrű, egyszerű fehér tunikába öltözött núbiai néger intett gazdájának, hogy át lehet menni az ebédlőbe.

- Most pedig - mondta Franznak az ismeretlen -, nem tudom, osztozik-e ön felfogásomban, de én úgy gondolom, hogy igen kellemetlen érzés kettesben tölteni valakivel két-három órát, anélkül, hogy tudnánk róla, mi a neve vagy mi a rangja, amin szólítsuk. Meg kell jegyeznem, hogy sokkal jobban tiszteletben tartom a vendéglátás törvényeit, semhogy akár a nevét, akár a rangját megkérdezném öntől. Csak annyit kérek, jelöljön meg tetszése szerint valami megszólítást, hogy könnyebben intézhessem önhöz szavaimat. Magamról annyit mondhatok, hogy egyszerűen így szoktak hívni: Szindbád, a tengerész.

- Én pedig - felelte Franz -, miután csak a híres csodalámpa hiányzik a kezemből, hogy Aladdin lehessen, semmi akadályát nem látom annak, hogy egyelőre Aladdinnak szólítson. Ez nem zökkent ki bennünket a Kelet hangulatából, amelybe talán valami jó szellem varázsa vezérelt engem.

- Jól van, Aladdin úr - válaszolta a különös házigazda -, hallotta, ugye, hogy tálalva van, kérem tehát, fáradjon át az ebédlőbe. Alázatos szolgálja ön előtt halad, hogy az utat mutassa.

E szavakkal Szindbád félrevonta a függönyt, és valóban ő lépett be elsőnek az ebédlőterembe.

Franz egyik ámulatból a másikba esett. Az asztal pazarul volt megterítve. Mikor erről a fontos dolgról meggyőződött, alaposabban körülnézett. Az ebédlőterem nem volt kevésbé fényűző berendezésű, mint a másik szoba, ahonnan az előbb kijött. Tiszta márványból voltak a falak, értékes antik fémdomborművekkel díszítve. A hosszúkás terem két végében két pompás szobor állott, fején kosárral. A két kosár színültig volt a legfinomabb gyümölcsökkel; szicíliai ananász, malagai gránátalma, a Baleári-szigetektől való narancs, francia őszibarack és tuniszi datolya kínálta magát.

A vacsora korzikai rigókkal körülrakott fácánpecsenyével kezdődött, utána vaddisznó-sonkából készült kocsonya, tartármártással körített kecskecomb, pompás tengerihal és hatalmas rák következett. A fő ételek között, apró tálakon, könnyű fogásokat szolgáltak fel.

A tálak ezüsből készültek, a tányérok japán porcelánból.

Franz megdörzsölte a szemét, hogy megbizonyosodjék róla, vajon nem álmodik-e.

Ali egymagában látta el a felszolgáló tisztét, és nagyszerűen megfelelt feladatának. A vendég meg is dicsérte.

- Igen - felelt a házigazda, miközben a legnagyobb könnyedséggel látta el vendéglátó tisztét -, szegény ördög ez, igen odaadóan szolgál, és mindent megtesz, ami csak tőle telik. Nem felejtette el, hogy megmentettem az életét, és mivel szemlátomást sokra becsüli a fejét, kissé hálás nekem azért, amiért megtarthatta.

Ali odalépett gazdájához, megragadta a kezét és megcsókolta.

- Túlságos kíváncsiskodás volna-e részemről, Szindbád úr - mondta Franz -, ha megkérdezném, hogy milyen körülmények között vitte véghez ezt a szép cselekedetét?

- Ó, istenem, igen egyszerű volt az egész - válaszolt a házigazda -, úgy látszik, a kis fickó kóborlása közben kissé közelebb került a tuniszi bej szerájához, semmint ilyen sötét bőrű kölyökhöz illett volna. Így azután a bej arra ítélte, hogy le kell vágni a nyelvét, a kezét meg a fejét. Első nap a nyelvét, második napon a kezét s a harmadikon a fejét. Mindig kedvemre való lett volna, hogy legyen egy néma szolgám. Megvártam hát, míg kivágják a nyelvét, akkor felajánlottam a bejnek, hogy adja el

nekem cserébe a fiút azért a pompás duplacsövű puskáért, amely előtte való este, mint láttam, nagyon megnyerte őfelsége tetszését. A bej habozott egy pillanatig, annyira ragaszkodott hozzá, hogy végezzen a szegény ördöggel. De akkor a puskán kívül odaigértem még egy angol vadászkést is, amellyel apróra vagdaltam őfelsége jatagánját. Ilyen módon azután a bej megkegyelmezett a fiú kezének és fejének, de csak azzal a feltétellel, hogy soha többé nem teszi be a lábát Tuniszba. Ez a feltétel felesleges volt, mert a hitetlen fickó bármilyen távolból pillantja meg Afrika partjait, már hanyatt-homlok menekül le a hajó fenekére, és onnan nem lehet előcsalogatni, csak amikor túl vagyunk már a harmadik világrész látótávolságán.

Franz egy percig némán elgondolkozott, nem tudta, miként vélekedjék arról a kegyetlen jószívúségről, amellyel házigazdája ezt a történetet előadta.

- És mint az a tiszteletre méltó tengerész, akinek a nevét felvette - mondta, fordítva a beszélgetésen -, ön is utazgatással tölti életét?

- Igen. Fogadalmam kötelez. Akkor fogadtam meg, amikor még nem reméltem, hogy teljesíteni is tudom majd - felelte az ismeretlen mosolyogva -, tettem egynéhány ilyenféle fogadalmat, és remélem, sorra beválthatom valamennyit.

Noha Szindbád e szavakat a legnagyobb hidegvérrel ejtette ki, szeme valami különös, vad fényben égett.

- Sokat szenvedett, uram? - kérdezte Franz.

Szindbád összerezgett, és mereven ránézett.

- Miből gondolja? - kérdezte.

- Sok mindenből - válaszolta Franz. - A hangjából, a tekintetéből, a sápadtságából, sőt, az életmódjából is.

- Életmódból! A lehető legboldogabban élek, úgy élek, ahogy csak egy pasa élhet. Én vagyok a teremtés királya: ha valamelyik hely kedvemre való, ott maradok, ha megunom, továbbállok. Szabad vagyok, mint a madár, nekem is éppolyan szárnyam van, mint annak. Környezetem egyetlen intésemre engedelmeskedik. Időnként azzal szórakozom, hogy megtréfálom az emberi igazságszolgáltatást, amennyiben kiragadok a kezéből egy banditát, akit keres, egy gonosztevőt, akit üldöz. Hanem azután magam szolgáltatom igazságot mindenütt, és nem tűrök halasztást, sem fellebbezést, magam ítélek, vagy magam adom meg a felmentést, és ebbe nem szólhat bele senki sem. Ó, ha egyszer belekóstolna az életembe, sohasem kívánná másként élni, sohasem térne vissza a nagyvilágba, feltéve, ha nincs olyan nagyra törő terve, amelyet végre akar hajtani.

- Valami bosszúállás például - jegyezte meg Franz.

Az ismeretlen a szívnek és gondolatnak legmélyére hatoló tekintettel nézett a fiatalemberre.

- Miért éppen bosszúállás? - kérdezte.

- Azért - válaszolta Franz -, mert önt olyan embernek látom, aki a társadalom üldözése következtében valami nagy leszámolásra készül.

- Ejha! - mondta Szindbád, a maga különös nevetésével, miközben kivillantotta hegyes, fehér fogsorát.

- Ezt ugyan nem találta el. Én bizony inkább afféle emberbarát vagyok, és meglehet, hogy egy szép napon csak betoppanok Párizsba, hogy versenyre keljek Appert úrral és a Kis Kék Köpenyes emberrel.

- Első ízben teszi majd meg ezt az utat?

- Hát, istenem, első ízben. Nem látszom valami kíváncsinak, ugye? De biztosíthatom, nem az én hibám, hogy ilyen későn kerül rá sor. Majd csak eljön az ideje!

- Úgy számítja, hogy hamarosan odautazik?

- Még nem tudom, ez bizonytalan körülmények összejátszásától függ.

- Szeretnék Párizsban lenni, amikor ön odaérkezik, hogy amennyire módomban lesz, viszonyozhassam azt a vendégszeretetet, amellyel ön engem itt olyan bőkezűen elhalmoz.

- A legnagyobb örömmel fogadnám el ajánlatát - felelte a házigazda -, de sajnos, meglehet, hogy csak inkognitóban leszek ott.

Eközben lezajlott a vacsora, amelyről úgy látszott, mintha azt csakis Franz kedvéért szolgálták volna fel, mert az ismeretlen alig nyúlt a pompás lakoma egy-két fogásához, amíg a váratlan vendég ugyancsak kitett magáért.

Végül Ali odahozta a csemegét is, helyesebben levette a kosarakat a szobrok fejről, és az asztalra helyezte őket.

A két kosár közé egy kicsiny aranyozott serleget tett, amelynek fedele szintén aranyozva volt.

Az az áhítatos tisztelet, amellyel Ali ezt a kelyhet odahozta, felkeltette Franz kíváncsiságát. Felemelte a fedelet, és valami zöldes színű pépet pillantott meg, amely angyalfüves tésztahoz hasonlított, és amelyet még sohasem látott.

Visszatette rá a fedőt, de éppúgy nem tudta, mi van a serlegben, mint mielőtt belenézett. A házigazdára pillantott, és látta, hogy az mosolyog zavarán.

- Nem tudja kitalálni, ugye, miféle ennivaló van ebben a kis edényben, és ez most zavarba hozza?

- Bevallom, így van.

- Hát nézze, ez a zöldes színű csemege nem más, mint az az ambrózia, amelyet Hébé szolgált fel Jupiter asztalánál.

- De ez az ambrózia - jegyezte meg Franz, -, emberi kézre kerülve, kétségtelenül elveszítette égi nevét, hogy valami földi névvel cserélje fel. Hogy hívják hát köznapi nyelven ezt a nyaláncságot, amelyre egyébként, bevallom, nem valami nagyon vágyom!

- Éppen ez árulja el anyagi eredetünket - kiáltott fel Szindbád. - Ugyanígy megyünk el gyakran a boldogság mellett, és nem vesszük észre, rá sem pillantunk, vagy ha már láttuk és megnéztük, nem ismerjük fel. Ha a valóság embere ön, és az aranyat vallja istenének, ízlelje meg ezt, és Peru, Guzarate és Golkonda bányái tárulnak fel a szeme előtt. Ha azonban a képzelet embere, ha költő, akkor is kóstolja meg, és a lehetőség minden korlátja eltűnik ön előtt, megnyílnak a végtelen mezők, szabad lélekkel, szabad szellemmel, az álmodozás határtalan honában sétálhat. Ha becsvágyó ember és földi hatalom után futkos, akkor is ízlelje meg, és egy óra múlva király lesz, nem valami olyan kis országnak, mint Franciaország, Spanyolország vagy Anglia, amelyek el vannak dugva Európa valamelyik sarkában, hanem a világ királya, a teremtés királya. A trónusa odafent fog állni azon a hegyen, amelyre a Sátán vitte fel Jézust, és anélkül hogy hódolnia kellene a Sátán előtt, vagy meg kellene csókolnia érte a karmait, ön lesz minden földi ország ura. Ugye, csábító az ajánlatom, mondja, és nem könnyű dolog-e engedni neki, amikor csak ennyit kell tennie - nézze!

E szavakkal most ő vette le a fedelet arról a kis aranyozott kehelyről, amely az agyondicsért anyagot tartalmazta, kivett magának egy kávéskanálnyit a bűvös csemegéből, a szájába vette, és félig behunyt szemmel és hátravetett fejjel lassan ízlelgette.

Franz bevárta, amíg Szindbád elfogyasztja kedvelt csemegéjét, majd mikor az kissé magához tért, azt mondta neki:

- De végre is micsoda hát ez az értékes eledel?

- Hallott-e már valamit a Hegység Vénjéről - kérdezte a gazda -, aki valamikor meg akarta gyilkoltatni Fülöp-Ágostont?

- Természetesen.

- Nahát. Azt tudja, hogy egy gazdag völgy ura volt. A völgyből emelkedett ki az a hegység, amelytől az öreg festői nevére kapták. Ezt a völgyet pompázatos kertek díszítették, amelyeket még Hasszen-ben-Szabah ültetett, és a kertekben magányos kertlakók álltak. A lakókba csak kiválasztottait bocsátotta

be, itt vendégelte meg őket, mint Marco-Polo mondja, valami olyan fűvel, amely elvitte őket a paradicsomba, örökké virágzó növények közé, mindig érett gyümölcsök és mindig szűzen maradó nők közé. Márpedig az, amit ezek a boldog fiatal emberek valóságnak véltek, álom volt csupán. De annyira édes, annyira részegítő, annyira gyönyörrel teljes, hogy testüket-lelküket eladták annak, aki rájuk bocsátotta ezt az álmot, és úgy engedelmeskedtek parancsainak, mint Isten parancsainak, elmentek a világ végére is, hogy az áldozatra lesújsanak, arra gondoltak, hogy a halál is csupán átmenet lesz abba a csodálatos világba, amelyből ízelítőt adott nekik a szent fű, amely most itt van ön előtt.

- Akkor hát ez a hasis! - kiáltotta Franz. - Ismerem, legalábbis hallottam róla.

- Eltalálta, Aladdin úr, hasis ez, mégpedig a legjobb és legtisztább hasis, amelyet Alexandriában Abugor, a nagy mester, az egyetlen ember készít. Ennek az embernek palotát kellene építeni ezzel a felirattal: A boldogság kalmárjának - a hálás világ.

- Tudja-e - kérdezte Franz -, hogy kedvem támadt megítélni, vajon mennyi igaz az ön dicsérő magasztalásából?

- Ítélje meg maga, kedves vendégem, ítélje meg; de ne érje be az első kísérlettel, mert mint mindennél, itt is hozzá kell szoktatni az érzékeket az új ingerhez, akár heves, akár szelíd, szomorú vagy vidám hatást kelt is. Ez ellen az isteni anyag ellen lázadozik a természet, mert a természet nem az örömekre van alkotva, hanem a fájdalomhoz ragaszkodik. Ebben a harcban el kell buknia a legyőzött természetnek; az álmot ismét a valóságnak kell követnie. Ilyen módon úr marad az álom, az álom lesz maga az élet, és az élet álommal lesz: de micsoda különbség van ebben az átalakulásban! Vagyis, ha összehasonlítja a valóságos lét fájdalmait a mesterséges lét gyönyöreivel, sohasem kíván többé élni, csak örökké álmodni. Amikor azután elhagyja a saját külön világát a második világért, úgy fog rémülni önnek, mintha a nápolyi tavaszról a lappföldi télbe kerülne, úgy érzi majd, hogy elhagyta a paradicsomot a földért, az eget a pokolért. Kóstolja meg a hasist, kedves vendégem, kóstolja meg!

Franz felelet helyett kivett egy kiskanálnyit a csodálatos pépből, annyit, amennyit házigazdájától látott kivenni, és szájába vette.

- Az ördögbe is! - kiáltott fel, amikor lenyelte az isteni eledelt. - Azt még nem tudom, vajon csakugyan kellemes lesz-e a következménye, mint ahogy ön mondta, de nem találok olyan zamatosnak, mint amilyenek ön.

- Mert az ínye még nem szokta meg ezt a nagyszerű anyagot. Mondja csak: ízlett-e önnek mindjárt előszörre az osztriga, a tea, a porter sör, a szarvasgomba vagy mindaz, amit később annyira megkedvelt? Vagy megérti a rómaiakat, kik *assa foetida*-val fűszerezték a fécánt, és a kínaiakat, akik fecskefészket esznek? Ej, istenem, dehogy. Hát így vagyunk a hasissal is: csak egy hétig fogyasszon belőle egyfolytában, a világ semmiféle étele nem tud majd versenyezni azzal az ízzel, amelyet most utálatosnak és émelyítőnek talál. Menjünk át egyébként a benyíló szobába, vagyis az ön szobájába, Ali majd felszolgálja a kávé, és ad nekünk pipát.

Mindketten felálltak. Az a férfi, aki Szindbádnak hívatta magát, és akit időről időre mi is így neveztünk - hogy mint a vendége, mi is nevére nevezhessük -, néhány utasítást adott szolgájának, Franz pedig belépett a szomszédos szobába.

Ez már egyszerűbb bútorzatú, de azért éppen olyan gazdagon berendezett szoba volt. A kerek szobában nagy dívány futott körbe. De a dívány, a falak, a mennyezet és a padló egyaránt pompás bőrökkel volt borítva, olyan lágy és finom tapintású bőrökkel, mint a legpuhább szőnyegek. Voltak itt hatalmas sörényű atlaszi oroszlánbőrök, meleg színekkel csíkozott bengáliai tigrisbőrök, vidáman pettyezett fokföldi párdúc-bőrök, amilyenekről Dante írt, végül szibériai medvebőrök, norvég rókabőrök, és mindezek nagy tömegben egymás hegyén-hátán, úgy, hogy olyan érzést keltett az egész, mintha az ember a legsűrűbb pázsiton járna, és a legselymesebb ágyban pihenne.

Mindketten leheveredtek a díványra. Kezüik ügyében volt néhány jázminszárú és ámbraszopókás csibuk, úgy előkészítve, hogy ne kelljen kétszer ugyanarra rágyújtani. Mindegyikük elvett egyet. Ali meggyújtotta a pipákat, és kiment a kávéért.

Egy percig csend volt, ezalatt Szindbád átengedte magát azoknak a gondolatoknak, amelyek állandóan foglalkoztatták, még akkor is, amikor beszélgetett. Franz pedig elmerült abba a néma álmodozásba, amely rendesen úrrá lesz rajtunk, ha finom dohányt szívunk. A dohány mintha füstjével együtt minden gondunkat megsemmisítené, és helyette cserébe kellemes ábrándokat hozna.

Ali behozta a kávé.

- Hogyan issza? - kérdezte az ismeretlen. - Franciásan vagy törökösen, erősen vagy gyengén, cukorral vagy anélkül, átszűrve vagy aljastul? Választhat, minden módon rendelkezésére áll.

- Török módra kérem - válaszolta Franz.

- Igaza van - jelentette ki a házigazda. - Ez arról tanúskodik, hogy van érzéke a keleti élet iránt. Látja, csak a keleti emberek tudnak jól élni! Ami engem illet - tette hozzá azzal a különös mosollyal, amely nem került el a fiatalember figyelmét -, majd ha Párizsban elintézem minden ügyemet, Keletre megyek meghalni. És ha még valaha találkozni akarna velem, Kairóban, Bagdadban vagy Iszpahánban kell keresnie.

- Szavamra mondom - felelte Franz -, ez igazán nem lesz nehéz, mivel úgy érzem, hogy sasszárnyam nő, és ezzel a szárnyal huszonnégy óra alatt körülrepülök a földet.

- Ó, hát már dolgozik a hasis. Jól van, tárja csak ki szárnyát, és repüljön el a földöntúli régiókba, ne tartson semmitől, vigyáznak önre, és ha szárnya a nap hevétől leolvadna, mint Ikarusnak, itt vagyunk valamennyien, hogy felfogjuk.

Néhány arab szót mondott Alinak. A fiú engedelmesen bólintott és hátrább vonult, de nem távozott el.

Franz bensejében valami különös átalakulás ment végbe. Az egész napi fáradtság, minden szellemi feszültség, amelyet az este eseményei okoztak, egy csapásra eltűnt, mint az elalvás előtti pillanatban, mikor még van annyi öntudatunk, hogy érezzük az álom közeledtét. Teste mintha anyagtalanul könnyűvé vált volna, szelleme megvilágosodott, érzékei megkétszerezték működésüket. A szemhatár egyre szélesedett, de ez már nem az a komor látóhatár volt, amely fölött bizonytalan félelem honol, és amelyet elalvás előtt látunk, hanem valami átlátszó, rengeteg kék szemhatár, a tenger minden azúrszínével, a nap valamennyi aranyugarával, a szellő minden illatával. Azután matrózainak tiszta, csengő énekéből valami isteni harmónia csendült fel, s ennek hallatára felködlött előtte Monte Cristo szigete, de most már nem a hullámok közül felmeredő zátonynak, hanem a pusztában felbukkanó oázisnak látta. Ahogy közeledett a bárka, egyre erősebb lett az ének, mert valami elragadó és titokzatos harmónia szállt fel a szigetről Istenhez, mintha egy tündér, talán Loreley, vagy valami olyan varázsló, mint Amphion, egy lelket akart volna hangjával odacsábítani, vagy ott akart volna várost építeni.

Végre a bárka partot ért, de minden erőfeszítés és minden zökkenő nélkül, ahogy ajak érinti az ajkat, és ő belépett a barlangba anélkül, hogy az édes muzsika elhallgatott volna. Lement, vagy inkább úgy rémlett, hogy lemegy néhány lépcsőfokon, beszitta az üde, balzsamos levegőt - Kirké barlangja körül lebeghetett -, telve olyan illatokkal, amelyekről elbódul az agy, olyan forrósággal, amelytől lángra gyúlnak az érzékek, és újra látta mindazt, amit elalvása előtt látott, kezdve Szindbádon, a fantasztikus házigazdán, egészen Aliig, a néma szolgáláig. Azután úgy látszott, hogy minden elmosódik és összezavarodik a szeme előtt, mint a *laterna magica* végső árnyképei, mielőtt kialusznak, és egyszerre csak újra ott volt abban a szobában, ahol a szobrok álltak. Csupán egyetlen halvány fényű antik lámpa világított, olyan, aminő éjnek idején a gyönyör vagy az álom falett szokott örködni.

Most is ugyanazok a remekművűen mintázott, szemérmetlen és poétikus, delejes szemű, pajkos mosolyú, dús hajú szobrok álltak itt. Ott volt Phriné, Kleopátra, Messalina, e három nagy kurtizán. E szemérmetlen árnyak között tiszta sugárként, mint az Olümposzon egy keresztény angyal, ott szerénykedett egy nyugodt árny. Szűzies, szelíd látomás, aki tiszta homlokát fátyollal borította be mind e márványból való szemérmetlenség előtt.

Akkor úgy rémlett, mintha ez a három szobor három szerelmét egyetlen férfi felé fordítaná, és ez a férfi ő maga volt. Úgy tetszett, hogy közelednek az ágyához, amelyben most második álmat alszik.

Lábuk elvész hosszú, fehér leplükben, nyakuk mezítelen, hajuk nagy hullámokban omlik le, és olyan mozdulattal állnak meg, amelytől az istenek elbuknak, amelynek azonban a szentek ellen tudtak állni, tekintetük olyan átható és bűvölő, mint amilyennel a kígyó mered a madarakra, és ő úgy érezte, hogy átengedi magát e tekinteteknek, amelyek fájdalmasak, mint a végső ölelés, és édesek, akár a csók.

Franznak úgy rémlett, hogy behunyta a szemét, és hogy utolsó pillantásával a szemérmes szobrot látta, amely akkor egészen beburkolózott fátyolába. Mikor a valóság számára lecsukódott a szeme, érzékei megnyíltak az elképzelhetetlen érzések számára.

Ekkor szünet nélküli gyönyör fogta el, folytonos szerelem, olyan, amelyet a Próféta ígért kiválasztottjainak. A kőajkak megelevenedtek, a hideg keblek forróakká lettek, elannyira, hogy Franz számára, aki most első ízben járt a hasis birodalmában, ez a szerelem szinte fájdalmas, ez a gyönyör csaknem szenvedés volt, minthogy érezte, hogy midőn a szobrok ajkai az ő szomjazó ajkát érintik, simák és hidegek, mint a vipera teste. De minél jobban el akarta távolítani magától a szerelmet, annál inkább vágyakoztak érzékei a titokzatos álom varázsa után, olyannyira, hogy olyan küzdelem után, amelynek sikeréért a lelkét adta volna, fenntartás nélkül átengedte magát, és végül is e márványszeretők csókjaitól fáradtan, a gyönyörtől kimerülten, csodálatos álom bűvöletétől elcsigázva omlott el.

Ébredés

Amikor Franz magához tért, úgy rémlett neki, hogy a külső tárgyak is beleolvadnak az álmába. Azt hitte, valami sírban fekszik, ahová csak szánakozva néz be a nap sugara. Kinyújtotta a kezét, és követ tapintott. Meg akart fordulni fekvőhelyén, s akkor látta, hogy burnuszába burkolva feküdt egy igen lágy és illatos füvekkel borított ágyon.

Eltűnt minden látomás, és mintha a szobrok csak olyan árnyak lettek volna, amelyek álmában keltek ki sírjukból, ébredésére valamennyi elillant.

Néhány lépést tett arrafelé, ahonnan a napvilág fénylett. Az álom minden izalmát a valóság nyugalma követte. Látta, hogy egy barlangban van, a barlang szája felé ment, és a boltíves nyíláson keresztül megpillantotta a kék eget és az azúrszínű tengert. Mind a levegő, mind a víz a reggeli nap fényében ragyogott. A tengerparton üldögéltek a matrózok, beszélgettek és nevetgéltek. Tíz lépésnyire a tengeren kecsesen ringott a lehorgonyzott bárka.

Egy darabig élvezte a friss levegőt, amely végigsimította homlokát, hallgatta a hullámok gyengülő zaját, amint megtörtek a parton, és csipkeszerű, ezüstszerű tajtékok hagytak hátra a sziklákon. Franz gondolkodás nélkül átengedte magát a természet isteni szépségének, amelyet különleges élességgel lát meg az ember olyankor, amikor fantasztikus álomból tér magához. Ez a nyugodt, tiszta, nagyszerű, valóságos élet lassanként rávezette álma valószínűtlenségére és az igazi élmények kezdtek visszatérni emlékezetébe.

Eszébe jutott, hogyan érkezett a szigetre, hogyan mutatták be egy csempészfőnöknek, ismét látta a pompázatos föld alatti palotát, emlékezett a kitűnő vacsorára és a kanálka hasisra.

Csakhogy most, a napvilág valóságában, úgy tűnt fel, mintha mindez legalább egy esztendővel ezelőtt történt volna. De igen élénken élt lelkében az elmúlt álom, és erősen foglalkoztatta agyát. Azok az árnyak, amelyek éjszaka elbágyasztották tekintetükkel és csókjaikkal, képzeletében most hol odatelepedtek a matrózok közé, hol valamelyik sziklán bukkantak fel, vagy ott ringatóztak a bárkán. Feje teljesen tiszta, teste egészen kipihent volt, agyában semmi bágyadtságot sem érzett, ellenkezőleg, valami különös, általános jó érzés töltötte el, és jobban élvezte a friss levegőt, a napfényt, mint valaha.

Jókedvűen közeledett tehát a matrózaihoz.

Azok, amint megpillantották, felkeltek. A hajósgazda odament hozzá:

- Szindbád úr megbízott bennünket azzal - mondta a gazda -, hogy adjuk át üdvözlését excellenzának, és fejezzük ki sajnálkozását, amiért nem tudott elbúcsúzni, de reméli, hogy eccellenza megbocsát neki, ha megtudja, hogy igen sürgős ügy szólította Malagába.

- Kedves Gaetano barátom - kérdezte Franz -, hát igazán valóság ez? Létezik az az ember, aki fogadott, királyi lakomával vendégelt meg engem ezen a szigeten, és mialatt aludtam, elutazott?

- Hogyne léteznék! Annyira létezik, hogy kis jachtjának felvont vitorlája amott fehérlik a tengeren, és ha ön előveszi messzelátóját, minden valószínűség szerint felismeri házigazdáját a legénység körében.

E szavakkal Gaetano egy kicsiny hajó irányába mutatott, amely Korzika déli partja felé vitorlázott.

Franz elővette messzelátóját, szeméhez igazította, és a megjelölt irányba nézett.

Gaetano nem tévedett. A hajó hátsó részén állt a titokzatos idegen, szintén messzelátót tartott a kezében, és őfelé fordult. Ugyanaz az öltözék volt rajta, amelyet előtte való este, a vacsoránál is viselt. Zsebkezdőjével istenhozzádot integetett.

Franz is elővette zsebkendőjét, és ugyanúgy búcsút integetett vele. Néhány másodperc múlva a hajó tatján könnyű füstfelhő rajzolódott ki, kecsesen elvált a hajótól, majd lassan az ég felé szállt. Kisvártatva gyenge dörrenés zaja hatolt el Franzhoz.

- Hallja? - jegyezte meg Gaetano. - Így mondott istenhozzádöt önnek!

A fiatalember elővette karabélyát, és a levegőbe lőtt, bár nem remélte, hogy ez a zaj áthatolhat azon a távolságon, amely a jachtot a parttól már elválasztotta.

- Mit parancsol, eccellenza? - kérdezte Gaetano.

- Legelőször is azt, hogy gyújtson egy fáklyát.

- Ah, igen, értem - mondta a hajósgazda -, meg akarja keresni a varázskastély-bejáratot. Kész örömmel, eccellenza, ha ez önt szórakoztatja. Azonnal átadom a kért fáklyát. Magam is foglalkoztam azzal a gondolattal, amely most önnek is az eszében jár, vagy három-négy ízben próbálkoztam vele, de végül is le kellett mondanom róla. Giovanni - tette hozzá -, gyújts meg egy fáklyát, és vidd oda az eccellenzának.

Giovanni engedelmeskedett. Franz átvette a fáklyát, és Gaetano kíséretében lement a föld alatti barlangba.

Felismerte azt a helyet, ahol még most is gyűrött ágán felébredt álmából. De hiába sétáltatta végig fáklyájának fényét a barlang egész külső felületén, nem látott semmit, hacsak nem a füst nyomait. Ezeket öelőtte hagyták ott mások, akik szintén hiába kutagattak.

Pedig egyetlen lábnyi területet sem hagyott megvizsgálatlanul ezen a gránitfalán, amely éppen olyan kifürkészhetetlen volt, akár a jövő. Minden repedésbe belefeszítette vadászskése pengéjét, minden kiugró részt megnyomkodott abban a reményben, hogy az engedni fog. De minden hiábavaló volt, s ezzel a kereséssel elvesztegetett két órát.

Akkor lemondott a további kutatásról. Gaetano diadalmaskodott. Amikor Franz visszatért a tengerpartra, a jacht már csak kicsinyke fehér pontnak látszott a szemhatár szélén. Elővette messzelátóját, de már azon keresztül sem tudott többet meglátni.

Gaetano emlékeztette rá, hogy tulajdonképpen kecskevadászatra jött, amiről ő tökéletesen megfeledezett. Fogta hát a puskáját, és úgy vágott neki a szigetnek, mint aki inkább a kötelességét teljesíti, semmint élvezetet szerez magának. Egy negyedóra múlva egy kecske és két gida volt a zsákmánya. Ezek a kecskék azonban, noha vadak és gyorsfutásúak voltak, akár a zergék, sokkal jobban hasonlítottak a mi házi kecskéinkhez, semhogy Franz vadzsákmánynak tekintette volna őket.

Azután egészen másfajta gondolatok foglalták el agyát. Tegnap este óta valósággal az *Ezeregyéjszaka* egyik meséjének a hőse volt, és szinte legyőzhetetlenül vonta valami a barlang felé.

Ekkor, nem törődve első kutatásai kudarcával, másodszor is nekilátott, miután előbb megkérte Gaetanót, süttesse meg az egyik kecskegödölyét. Ez a második kutatás elég hosszú ideig tartott, mert mire visszatért, a kecske már megsült, és a reggeli készen állott.

Franz ugyanoda ült le, ahová előtte való este a titokzatos vendéglátó érte küldött, hogy meghívja vacsorára, és erről a helyről még egyszer megpillantotta a Korzika felé haladó kis jachtot, amely olyan volt, mint egy hullám taraján ringatózó sirály.

- De hiszen - fordult Gaetanóhoz - ön azt mondta nekem, hogy Szindbád úr Malagába vitorlázik, holott én úgy látom, mintha egyenesen Porto Vecchiónak tartana.

- Hát már nem emlékszik? - kérdezte a hajósgazda. - Pedig említettem, hogy két korzikai bandita tartózkodik a legénység között.

- Igaza van! És azokat partra teszi? - kérdezte Franz.

- Természetesen. Ó, ez aztán az ember! - kiáltott fel Gaetano. - Nem fél ez sem az Istentől, sem az ördögtől, ahogy mondani szokás, és nem habozik, hogy ötven mérfölddel megtoldja útját, csak hogy szolgálatot tegyen egy szegény embernek.

- No, az effajta szolgálat miatt ugyancsak meggyűlhet a baja azoknak az országoknak a hatóságaival, ahol az ilyen emberbaráti tevékenységet kifejti - jegyezte meg Franz.

- Ó, ugyan - nevetett Gaetano -, mit törődik az a hatóságokkal? Rájuk se hederít. Próbálják csak meg üldözőbe venni. Először is a jachtja nem hajó, hanem valósággal madár, és még egy fregattnak is három csomónyi előnyt adhat egy tizenkét csomónyi útnál. Azután meg nem kell más, mint az, hogy maga is partra szálljon. Mindenütt talál jó barátokat.

Mindebben az volt a legvilágosabb, hogy Szindbád úr, Franz vendéglátó gazdája, összeköttetést tartott fenn a Földközi-tenger partvidékének minden csempészével és banditájával, és ez mégicsak elég furcsa megvilágításba helyezte.

Franzot most már semmi sem kötötte Monte Cristo-hoz, minden reményét elveszítette arra, hogy rábukkanjon a barlang titkára. Sietve megreggelizett hát, és úgy rendelkezett embereivel, hogy mire bevégzi reggelijét, a bárkát tartsák indulásra készen. Egy félórával később már a bárkán volt.

Utolsó pillantást vetett a jachtra. Az már-már eltűnt a Porto Vecchio-i öbölben.

Jelt adott az indulásra.

Abban a pillanatban, amikor a bárka elindult, a jacht teljesen eltűnt. Vele együtt szertefoszlott az előző éjszaka minden valósága: a vacsora, Szindbád, a hasis, a szobrok, mind-mind egyetlen álommal olvadtak össze Franz képzeletében.

A bárka egész nap és egész éjjel úton volt. Másnap napfelkeltekor eltűnt a szemük elől Monte Cristo szigete.

Amint Franz a szárazföldre került, azokról az eseményekről, melyek vele történtek, legalábbis egyelőre elfeledkezett, szórakozásainak élt, és udvariassági kötelezettségeit teljesítette Firenzében. Nem érdekelte más, mint az, hogy összetalálkozzék barátjával, aki Rómában várt reá. Elutazott tehát, és szombaton este, a postakocsival megérkezett a római Vám térre.

Mint mondtuk, a szállást előre lefoglalták, tehát csak Pastrini mester fogadóját kellett felkeresnie, ami nem volt éppen könnyű dolog, mert a tömeg ellepte az utcákat, és Róma máris annak a tompa és lázas zajnak a martaléka lett, amely minden nagy eseményt meg szokott előzni. Rómában évenként négy esemény zajlik le: a karnevál, a nagyhét, Úrnapja és Szent Péter napja.

Az év többi részében a város visszazuhan komor közönyébe, és olyan, mintha nem volna sem eleven, sem holt, mintha állomás volna az élet és a másvilág között. Fenséges, költői és jellegzetes állomás, amelyet Franz már ötször vagy hatszor megjárt, és amelyet minden egyes alkalommal még csodálatosabbnak és még fantasztikusabbnak talált.

Végül is keresztülhatolt az egyre növekvő és egyre izgatottabb tömegen, és elért a fogadóba. A foglalt bérkocsisoktól és túlhalmozott fogadósoktól azt a megszokottan szemtelen választ kapta első kérdésére, hogy a London Szállóban már nincs hely a számára. Ekkor beküldte névjegyét Pastrini mesternek, és Albert de Morcerf-re hivatkozott. Ez a módszer bevált, Pastrini mester maga futott elébe, nem győzött bocsánatot kérni, amiért megváratta az excellenzát, összeszidta pincéreit, a gyertyát kivette a cicerone kezéből, aki már ráakaszkodott az utasra. A fogadós éppen el akarta kísérni Albert-hez, amikor az egyszerre csak szembejött velük.

A fenntartott lakosztály két kis szobából és egy benyílóból állt. A két szoba az utcára nyílt, s ezt a körülményt Pastrini mester felbecsülhetetlen érdemnek tartotta. Az emelet többi részét valami igen gazdag személyiségnek adták ki, akiről azt tartották, hogy vagy szicíliai, vagy máltai. A fogadós nem tudta pontosan megmondani, hogy ez az utas a két nemzet közül melyikhez tartozik.

- Minden rendben van, Pastrini mester - mondta Franz -, de nekünk ma estére azonnal szükségünk van valami vacsorára, és holnapra meg a következő napokra hintó is kellene.

- A vacsorára nézve - válaszolta a fogadós - azt mondhatom, hogy azzal akár azonnal szolgálunk. Hanem ami a hintót illeti...

- Hogyhogy! Nincs hintó? - kiáltott Albert. - Ugyan már, ne tréfáljon, Pastrini mester! Nekünk feltétlenül szükségünk van hintóra.

- Uram - felelte a fogadós -, mindent megteszek, hogy szerezzek egyet. Csak ennyit mondhatok.

- És mikor kapjuk meg a választ? - kérdezte Franz.

- Holnap reggel - válaszolta a fogadós.

- Az ördögbe is! - mondta Albert. - Többet fizetünk érte, és kész. Tudjuk jól, mi jár: Drake-nek vagy Aaronnak huszonöt frank jár hétköznap, és harminc vagy harmincöt frank vasárnap és ünnepnapokon. Tegyen hozzá még napi öt frankot a közvetítésért, az együttvéve negyven, és ne beszéljünk többet róla.

- Attól tartok, hogy még a kétszereséért sem kapnak fogatot az urak.

- Akkor hát fogasson be lovakat az én kocsimba. Kissé megviselte ugyan az utazás, de ez nem tesz semmit.

- Nem kapunk lovakat.

Albert úgy nézett Franzra, mint aki nem érti ezt a választ.

- Érti ezt, Franz? Azt mondja, nincsen ló. Na de hát postalóvat csak lehet kapni?

- Már jó két hete valamennyit bérbe vették, és már csak azok vannak szabadon, amelyekre feltétlen szükség van a postai szolgálatban.

- Mit szól ehhez? - kérdezte Franz Albert-től.

- Azt mondom - felelte Albert -, hogy ha valami meghaladja az értelmet, nem szoktam tovább törődni vele, hanem mással foglalkozom. Készen van a vacsora, Pastrini mester?

- Igenis, eccellenza.

- No, hát akkor először vacsorázzunk.

- De hát a hintó meg a lovak? - kérdezte Franz.

- Legyen csak nyugodt, kedves barátom, majd előkerülnek valahonnan, hiszen csak az árát kell jól megfizetni.

És Morcerf azzal a csodálatos filozófiával, amely nem ismer lehetetlenséget addig, amíg erszénye tele van, megvacsorázott, lefeküdt, szép nyugodtan elaludt, és azt álmodta, hogy a karnevált hatlovas hintón járta végig.

Római banditák

Másnap elsőnek Franz ébredt fel, és alig nyitotta ki a szemét, azonnal csengetett.

A csengő még bűgött, mikor már Pastrini mester személyesen megjelent.

- No, lám! - kezdte diadalmasan a fogadós, és meg sem várta, amíg Franz kérdezősködik. - Jól sejtettem tegnap, és már akkor megmondtam excellenzának, hogy semmit sem ígérhetek. Nagyon is későn jöttek, és ma már nincs Rómában egyetlen hintó sem, mármint az utolsó három napra.

- Értem - felelte Franz -, vagyis éppen azokra a napokra nincs, amikor legjobban kellene.

- No, mi az? - kérdezte az éppen belépő Albert. - Hát csakugyan nincs hintó?

- Éppen erről van szó, kedves barátom - válaszolta Franz -, erre ráhibázott.

- Ejnye, hát csakugyan gyönyörű egy város ez a maguk örök városa!

- Ezt úgy kell érteni, excellenza - kezdte ismét Pastrini mester, aki meg akarta őrizni vendégei előtt a keresztény világ fővárosának méltóságát -, hogy vasárnap reggeltől kedd estig nincs hintó, de addig akár ötvenet is kaphatnak, ha akarnak.

- Na, ez már valami! - jelentette ki Albert. - Ma csütörtök van, ki tudja, még mi minden történhetik vasárnapig?

- Tíz-tizenkétezer utas érkezik akkorra - felelte Franz -, és akkor még nehezebb lesz.

- Barátom - mondta Morcerf -, élvezzük a jelent, és ne tekintsünk komor arccal a jövő felé.

- De legalább egy ablakot szerezhethünk, ugye? - kérdezte Franz.

- Ugyan hol?

- A mindenségét, hát a Corsón!

- Micsodát? Ablakot? - kiáltotta Pastrini mester. - Lehetetlen! Teljesen kizárt dolog! A Doria-palotában maradt egyetlen üres ablak az ötödik emeleten, de most azt is kiadták egy orosz hercegnek, napi húsz zecchinóért.

A két fiatalember elképedve nézett egymásra.

- Nohát, barátom - mondta Franz Albert-nek -, tudja-e, mi volna a legokosabb? Menjünk el Velencébe, töltsük ott a karnevált. Ott, ha nem találunk kocsit, találunk legalább gondolat.

- Ó, szó sincs róla! - kiáltott fel Albert. - A fejembe vettem, hogy Rómában nézem meg a karnevált, és ebből nem engedek még akkor sem, ha gólyalábon kell állnom.

- Na látja! - kiáltott Franz. - Ez aztán az ötlet, főleg pedig arra jó, hogy kioltogathatjuk a *moccolettá*-kat. Vámpíroknak fogunk öltözni, vagy esetleg sivataglakóknak, és óriási sikerünk lesz.

- Excellenza, még mindig óhajtanak kocsit vasárnapig?

- A kutyafáját - mondta Albert -, hát mit gondol, gyalog fogunk futkározni Róma utcáin, mint az adóvégrehajtók?

- Azon leszek, hogy teljesítem az excellenzák parancsát - szólt Pastrini mester -, csak azt bocsátom előre, hogy a kocsi hat piaszterbe fog kerülni naponta.

- Márpedig, kedves Pastrini uram - mondta Franz -, én nem vagyok olyan, mint milliomos szomszédunk, és csak annyit mondok, hogy mivel én most már éppen negyedszer vagyok Rómában,

jól ismerem a hintók árát hétköznapiakra, vasárnapokra és ünnepekre egyaránt. Adunk önnek a mai, holnapi és holnaputáni napra tizenkét piaszt, önnek még így is elég haszon úti a markát.

- Márpedig, eccellenza... - próbált lázadozni Pastrini mester.

- Ugyan, elég már, kedves fogadás uram - mondta Franz -, vagy pedig magam alkuszom meg az *affettatore*-jával, aki egyébként jól ismer engem is, régi barátom, már szép összegeket csalt ki tőlem életében, és abban a reményben, hogy ismét kifoszthat, mérsékeltebb árat fog kérni, mint amilyent most önnek felajánlottam. A különbség persze, az ön kára lesz, mégpedig a saját hibájából.

- Ne fáradjon vele, eccellenza - mondta Pastrini mester, és ő is úgy mosolygott, mint általában az olasz spekulánsok, mikor bevallják, hogy lefőzték őket -, minden megteszek, amit csak lehet, és remélem, meg lesznek elégedve.

- Nagyszerű! Ez már beszéd.

- Mikor parancsolják a kocsit?

- Egy óra múlva.

- Egy óra múlva a kapu előtt lesz.

Egy órával később csakugyan kocsi várta a két fiatalembert. Szerény bérkocsi volt, amelyet az ünnepélyes alkalomra való tekintettel hintóvá léptettek elő. De bármennyire jelentéktelen külsejű volt is, a két fiatalember boldog lett volna, ha a három utolsó napra kaphat ilyen alkalmatosságot.

- Eccellenza! - kiáltott a cicerone, mikor látta, hogy Franz az orrát az ablak üvegéhez nyomja. - A palota elé menjek a hintóval?

Bármennyire megszokta is Franz az olaszok áradozásait, első pillanatban mégis körülnézett. De bizony, ezeket a szavakat hozzá intézték.

Franz volt az eccellenza, a bérkocsi volt a hintó, a palota pedig a London Szállót jelentette. Ebben az egyetlen mondatban benne volt az olaszok minden hízelgő tehetsége.

Franz és Albert lementek. A hintó közeledett a palota felé. Az eccellenzák kinyújtották lábukat a kis ülésre, a cicerone pedig felugrott a hátsó bakra.

- Hová parancsolják, hogy vigyem az eccellenzákat?

- Először a Szent Péter templomhoz, azután a Colisée-hez - felelte Albert, mint vérbeli párizsi.

De egyvalamit nem tudott Albert: a Szent Péter templomnak csak felületes megtekintéséhez is egy egész napra van szükség, tanulmányozásához pedig egy egész hónapra. Az egész nap tehát a Szent Péter templom megtekintésével telt el.

A két jó barát egyszer csak azt vette észre, hogy leáldozóban van a nap.

Franz elővette az óráját, és látta, hogy már fél ötre jár.

Rögtön visszatértek a szállóba. A kapuban Franz azt az utasítást adta a kocsisnak, hogy nyolc órára álljon készen. Meg akarta mutatni Albert-nek a Colosseumot holdfényénél, mint ahogy a Szent Péter templomot napvilágnál mutatta meg. Amikor valaki olyan várost mutat meg barátjának, amelyet maga már jól ismer, valahogy olyanformán dicsekszik, mintha azt az asszonyt mutatná meg, aki valamikor a kedvese volt.

Így hát Franz adta meg a kocsisnak az útirányt. Menjen ki a Porta de Popolón, haladjon végig a külső fál mentén, és térjen vissza a Porta San Giovannin, így a Colosseumot minden átmenet nélkül tekinthetik meg, anélkül, hogy előbb a Capitoliumot, a Forum Romanumot, Septimus Severus diadal-kapuját, Antonius és Faustina templomát és a Via Sacrát érintve útjukon, kibővítenék a hatását.

Asztalhoz ültek. Pastrini kitűnő lakomát ígért vendégeinek. Tűrhető ebédet adott, nem lehetett semmi kifogásuk.

Az ebéd végén ő maga is bejött. Franz azt hitte először, hogy bókjaikat kívánja hallani, és éppen készült is rá, hogy ilyenfélét mondjon neki, de a fogadós már az első szavaknál félbeszakította:

- Eccellenza - mondta -, boldog vagyok, ha meg vannak elégedve, de most nem emiatt jöttem fel önökhöz...

- Csak nem azt akarja tudunkra adni, hogy kocsit talált? - kérdezte Albert, szivarra gyújtva.

- Erről szó sincs, és mondhatom, excellenza, okosan tennék, ha végleg le is mondanának róla. Rómában vagy lehetséges valami, vagy lehetetlen. Ha azt mondták önöknek, hogy nem lehet, akkor nem lehet.

- Párizsban ez sokkal kényelmesebb. Ha ott valami lehetetlen, akkor megfizetjük a dupláját, és abban a pillanatban már meg is van, amit kívántunk.

- Minden franciától ezt hallom - jegyezte meg Pastrini mester kissé sértődötten -, és éppen ezért nem értem, hogy akkor miért is utazgatnak.

- Igaza van - mondta Albert, egész hidegvérével a mennyezet felé fújva szivarja füstjét, és karosszéke két hátsó lábán himbálózva -, igaz, hogy bolond és együgyű ember, aki utazik, mi magunk is. Az okos emberek nem hagyják ott a rue du Helderén levő lakásukat, a boulevard de Gand-t és a Café de Paris-t.

Mondanunk sem kell, hogy Albert az említett párizsi utcában lakott, mindennap *fashionable*⁷ sétát tett, és naponta abban az egyetlen kávéházban ebédelt, ahol ebédelni lehet, ha az ember jól kezeli a pincéreket.

Pastrini mester egy percig hallgatott. Látszott, hogy a fejeleten gondolkozik, de nem tudta világosan, mit is válaszoljon.

- No de hát ön nem minden cél nélkül jött fel ide - szólalt meg most Franz, félbeszakítva a fogadós földrajzi elmélkedését -, nem mondaná meg, mi járatban van itt?

- Ah, igaza van, megmondom: önök nyolc órára rendelték a hintót, ugye?

- Úgy van.

- Önök el akarnak menni a Colosseót megnézni?

- Vagyis a Colisée-t.

- Az egyre megy.

- Rendben van.

- Önök azt mondták a kocsisnak, hogy a Porta del Popolón hajtson ki, kerülje meg a falakat, és a Porta San Giovannin térjen vissza?

- Így mondtam.

- Nohát, ez az útirány lehetetlen!

- Lehetetlen?

- Vagy legalábbis nagyon veszedelmes.

- Veszedelmes? Ugyan miért?

- A hírhedt Luigi Vampa miatt:

- Először is, kedves fogadós uram, ki az a hírhedt Luigi Vampa? - kérdezte Albert. - Lehet, hogy Rómában nagy a híre, de Párizsban mit sem tudnak róla.

- Hogyan? Önök nem ismerik?

---

⁷ Divatos. (angol)

- Nincs hozzá szerencsém.
- A nevét sem hallották?
- Soha.
- Hát az bizony egy rablóvezér, aki mellett a Deserarisok és a Gasparonék ma született bárányok.
- Figyelem, Albert! - kiáltott fel Franz. - Végre egy bandita!
- Előrebocsátom, kedves fogadós uram, hogy egyetlen szót sem hiszek el abból, amit itt mondani fog. Minthogy ebben mi már döntöttünk, beszéljen csak, amit akar, hallgatom. „Hol volt, hol nem volt...” No, kezdje hát!

Pastrini mester most Franzhoz fordult, mert azt tartotta az okosabbnak a két fiatalember közül. Igazságot kell szolgáltatni a derék embernek: igen sok franciát szállásolt már el életében, de szellemességüket bizonyos tekintetben sohasem értette meg.

- Eccellenza - jelentette ki igen komolyan, és mint mondtuk, Franzhoz intézve szavait -, ha önök engem hazugnak tartanak, akkor fölösleges elmondanom azt, amit közölni akartam önökkel. De annyit ki kell jelentenem, hogy csak az excellenzák érdekében akartam beszélni.
- Albert nem azt mondta, hogy ön hazudik, kedves Pastrini uram - mondta Franz -, csak annyit jegyzett meg, hogy nem fogja elhinni azt, amit mond, ennyi az egész. De legyen nyugodt, én el fogom hinni. Beszéljen hát!
- De már kérem, azt csak megérti, excellenza, hogy ha kétségbe vonják a szavahihetőségemet...
- Kedves uram - szakította félbe Franz -, ön érzékenyebb, mint maga Cassandra, márpedig az jósnő volt, mégsem hitt neki senki, míg ön hallgatóságának legalább az egyik felére számíthat. Üljön hát le, és mondja el nekünk, ki is az a Vampa úr.
- Már megmondtam, excellenza, egy rablóvezér, olyan, amelyet a híres-nevezetes Mastrilla óta nem láttunk.
- No és miféle összefüggésben van ez a bandita azzal az utasítással, amelyet a kocsisnak adtam, hogy a Porta del Popolón hajtson ki, és a Porta San Giovannin térjen vissza?
- Az az összefüggés - felelte Pastrini mester -, hogy az egyik kapun kimehetnek ugyan, de kétlem, hogy a másikon visszatérhessenek.
- És ugyan miért? - kérdezte Franz.
- Mert ha leszállt az éj, a kapuktól ötven lépésnyire már nincs senki sem biztonságban.
- Hihetetlen! - kiáltott fel Albert.

- Vicomte úr - mondta Pastrini mester, még mindig vérig sértve, amiért Albert kétségbevonta igazmondását -, nem önnek beszélek, hanem az útítársának, aki már ismeri Rómát, és jól tudja, hogy ilyesmivel nem tréfálunk.

- Kedves barátom - mondta Albert Franzhoz fordulva -, látja, ez aztán csodálatos egy kaland, mégpedig a javából: megtömjük hintónkat pisztolyokkal és kétlövetűekkel. Mikor Luigi Vampa elénk áll, hogy elfogjon bennünket, mi füleljük le őt. Magunkkal hozzuk Rómába, és hódolattal Őszentségének ajándékozzuk, aki majd azt sem tudja, hogyan hálálja meg ezt a nagy szolgálatot. Arra mi egyszerűen és szerényen csak egy hintót kérünk, és két lovat az istállójából, és máris kocsiból nézhetjük végig az egész karnevált. Nem is szólva arról, hogy talán a római nép hálából megkoronáz bennünket a Capitóliumon, és a haza megmentőinek kiált ki, mint valamikor Curtiust és Horatius Coclest.

Mialatt Albert ezt a javaslatát kifejtette, Pastrini mester olyan arcot vágott, amelyet igazán nem lehet leírni.

- Először is - kérdezte Franz Albert-től -, honnan veszi a pisztolyokat, a szélescsövű puskákat és a kétlövetűeket, amelyekkel meg akarja tölteni a kocsiját?

- Annyi bizonyos, hogy nem a fegyvertáramból - felelte -, hiszen Terracinában az utolsó kisbicskámig mindent elszedtek tőlem. Öntől is?

- Tőlem már Aqua Pendentében elvettek mindent.

- Tudja-e, kedves fogadós uram - kérdezte Albert, az első szivarja csutkájáról egy másodikra gyújtva -, milyen kényelmes ez a rendszer a tolvajoknak? Szinte azt hinné az ember, hogy feles haszonra hozták az intézkedést.

Pastrini mester természetesen sértőnek találta ezt a tréfát, mert csak félig felelt rá, és akkor is Franzhoz intézte a szót, mint az egyetlen józan lényhez, akivel úgy-ahogy megértik egymást.

- Azt tudja, eccellenza, hogy ha az embert banditák támadják meg, akkor nem szokás védekezni.

- Hogyhogy? - kiáltott fel Albert, akinek a bátorsága lázadozott az ellen, hogy szó nélkül engedje magát kifosztani. - Hogy lehet az, hogy nem szokás védekezni?

- Nem bizony! Mert minden védekezés hiábavaló lenne. Mit is tehetne ön vagy tizenkét banditával szemben, amikor azok kiugranak egy árokból, egy romhalmaz mögül vagy a csatornából, és valamennyien egyszerre céloznak önre?

- Azt a mindenségit! Én megöletem magam! - kiáltotta Albert.

A fogadós Franzhoz fordult. Arca azt fejezte ki: „Eccellenza, az ön barátja igazán bolond.”

- Kedves Albert-em - kezdte ismét Franz -, a felelete igazán magasztos, és felér az öreg Corneille *Haljon meg*⁸-jével. Csakhogy mikor Horatius felelt így, akkor Róma biztonságáról volt szó, az pedig megérte ezt az árat. De a mi esetünkben ne feledje, hogy csupán egy személyről van szó, és hogy nevetséges dolog lenne életünket kockáztatni holmi szeszély miatt.

- Ah! *Per Bacco!* - kiáltott fel Pastrini mester, - Végre! Ezt aztán okosan mondta.

Albert töltött magának egy pohár *Lacrima Christi* bort, és kis kortyokban iszogatta, miközben néhány érthetetlen szót mormolt.

- Nézze, Pastrini mester - kezdte Franz -, most, hogy a barátom kissé lecsillapodott, és hogy ön meggyőződhetett az én békés hangulatomról, mondja hát meg, kicsoda is tulajdonképpen ez a Luigi Vampa úr? Pásztor vagy főúr? Fiatalkor vagy öreg? Alacsony vagy magas? Írja le, hogy ha valahol véletlenül meglátjuk, mint Jean Sbogart vagy Larát, legalább ráismerjünk.

- Nem fordulhattak volna jobbhöz, mint hozzám, eccellenza, hogy pontos részleteket kapjanak róla, mert ismertem Luigi Vampát már kicsiny gyermekkorában. És egy napon, mikor Ferentinóból Alatriba menet magam is a kezébe kerültem, szerencsére emlékezett reám és régi ismeretségünkre. Elbocsátott és nemcsak hogy nem követelt tőlem váltságdíjat, hanem még egy szép zsebórával is megajándékozott, és elbeszélte történetét.

- Lássuk csak azt az órát - mondta Albert.

Pastrini mester a mellényzsebéből elővett egy pompás Breguetórát, amelyen rajta volt az órák neve, a párizsi bélyegző és egy grófi korona.

- Tessék, itt van - mondta.

- Teringettél! - jegyezte meg Albert. - Ehhez azután gratulálok. Nekem is hasonló van... (elővette mellényzsebéből az óráját) és bizony háromezer frankomba került.

- Halljuk a történetet - mondta most Franz. Karosszéket húzott elő, és intett Pastrini mesternek, hogy foglaljon helyet.

---

⁸ Utalás Corneille Horatius című drámájára.

- Megengedik? - kérdezte a fogadós.

- Ej no, hiszen nem prédikátor ön, barátom, hogy állva szónokoljon - jegyezte meg Albert.

A fogadós mindkét hallgatója felé mélyen meghajolt, ezzel jelezve, hogy hajlandó elbeszélni a Luigi Vampáról szóló történetet, azután leült.

- Várjon csak! - szólt közbe Franz abban a pillanatban, amikor Pastrini mester éppen szóra nyitotta a száját: - Ön azt mondta, hogy ismerte Luigi Vampát mint kisgyermeket. Akkor hát még most is fiatalember?

- Hogy fiatalember-e? Meghiszem azt! Alig huszonkét esztendő! Ó, ez a fickó még sokra viszi, legyenek nyugodtak!

- Mít szól ehhez, Albert? Igazán szép dolog, ha valakinek huszonkét éves korában már ilyen hírneve van - jegyezte meg Franz.

- Úgy bizony. Az ő korában még sem Nagy Sándor, sem Julius Caesar, sem pedig Napóleon, akik pedig idősebb korokban elég nagy port vertek fel a világban, nem tartottak ott, ahol ő.

- Így hát - fordult Franz ismét a fogadóshoz - az a hős, akinek a történetét hallani fogjuk, mindössze huszonkét éves?

- Alig annyi, mint már volt szerencsém mondani önöknek.

- Magas vagy alacsony?

- Közepes termetű, körülbelül olyan magas, mint az excellenza - mondta a fogadós, Albert-re mutatva.

- Köszönet az összehasonlításért - jegyezte meg Albert kissé meghajolva.

- Folytassa csak, Pastrini mester - kezdte ismét Franz, barátja érzékenységén mosolyogva. - És melyik társadalmi osztályhoz tartozott?

- Egyszerű kis pásztorfiú volt San Felice gróf birtokán, amely Palestrina és a Gabri-tó között van. Pampinarában született, ötesztendő volt, amikor a gróf szolgálatába lépett. Édesapja maga is juhász volt Anagniban, a saját kis nyáját legeltette, birkái gyapját és tejét hordta be Rómába eladni. Ebből éldegélt. A kis Vampa kora gyermekkorra óta különös jellem volt. Hétesztendő lehetett, amikor bement a palestrinai plébánoshoz, és arra kérte, tanítsa meg olvasni. Ez nem volt könnyű dolog, mivel a fiatal bojtár nem hagyhatta el a nyáját. A jóságos plébános azonban mindennap eljárt misézni egy falucskába, amely sokkal szegényebb volt, semhogy fizetni tudta volna a papját. Ennek a kis falunak még neve sem volt, csak Dell'Borgónak emlegették. A pap azt ajánlotta Luiginak, hogy legyen mindig az országúton, amikor ő hazatérőben van, ilyenkor szívesen tanítja, de figyelmeztette, hogy nagyon kell igyekeznie, mert a rövid leckékből másként semmi sem marad a fejében.

A gyermek örömmel fogadta az ajánlatot. Luigi mindennap a Palestrina és Dell'Borgo közötti úton legeltette nyáját. A plébános minden reggel kilenc órakor arra haladt el. A pap meg a gyermek leültek az árok partjára, és a kis pásztorfiú a pap imakönyvéből tanult. Három hónap múlva már tudott olvasni.

De ez még nem volt minden, most még az írást is meg kellett tanulnia.

A pap egy szépírástanárral három ábécés lapot készíttetett: egy nagyot, egy közepes nagyságút meg egy kicsit, és megmutatta Luiginak, hogy e szerint az ábécé szerint palavesszőjével egy palatáblán hogyan tanulhatja meg a betűk írását.

Ugyanaznap este, mikor a nyáj hazatért a majorba, a kis Vampa beszaladt a palestrinai lakatoshoz, fogott egy nagy szeget, addig kalapálta, kovácsolta, kerekítgette, míg valami antik íróvesszőféle nem lett belőle.

Másnap összeszedett egy nagy halom palakövet, és munkához látott.

Három hónap múlva már tudott írni.

A plébánost annyira meglepte a fiú értelmessége, és úgy meghatotta a tehetsége, hogy ajándékba adott neki néhány irkát, egy csomag lúdtollat, meg egy tollkést.

Vampa újra tanulhatott, de ez már gyerekjáték volt az eddigéhez képest. Egy héttel később már úgy tudott bánni a lúdtollal, mint az íróvesszővel.

A plébános elbeszélte a történetet San Felice grófnak, aki látni akarta a kis bojtárt, íratott és olvastatott vele, intézőjének pedig meghagyta, hogy Luigi ezentúl együtt kapjon enni a cselédséggel, és adott neki havonta két piasztert.

Ebből a pénzből Luigi könyveket és ceruzát vásárolt.

Valóban mindenfélét könnyen tudott utánozni, és mint gyermekkorában Giotto, ő is juhokat és házakat rajzolt palatábláira. Később tollkése hegyével fából kezdett faragni különféle alakokat.

Így kezdte Pinelli, a népszerű szobrász is...

Palestrina szomszédságában volt egy major. Ott őrizte báránykait egy hat-hét év körüli leányka, aki valamivel fiatalabb volt, mint Luigi. Árva kislány volt, Valmontéban született, és Teresának hívták.

A két gyermek találkozott, és egymás mellett üldögélt. Nyájaik összekeveredtek. Együtt legelésztek, ők pedig beszélgettek, nevetgéltek, játszottak. Estére a gyermekek szétválasztották a San Felice gróf és a Cervetri báró nyáját, elváltak egymástól, mindegyik hazatért a maga tanyájára, és megígérték egymásnak, hogy másnap reggel ismét találkoznak.

Másnap találkoztak is, és így növekedtek fel egymás mellett. Vampa már tizenkét esztendő volt, a kis Teresa pedig tizenegy. Közben természetadta ösztöneik is kezdtek kibontakozni. Luigi, amellet, hogy művészi hajlamai voltak, amelyeket annyira kifejlesztett, amennyire magányában csak tehetett, néha szomorú, olykor heves és mindig gunyoros fiú volt. Pampinara, Palestrina vagy Valmontone egyetlen fiatal legénye sem tudott volna még csak hatni sem reá, nemhogy jó pajtása lehetett volna. Zsarnoki vérmérséklete mindig csak követelt, de sohasem hajolt meg semmiféle más akarat előtt, és ez távol tartott tőle minden baráti közeledést, minden meleg érzés megnyilvánulását. Ennek a hajthatatlan jellemnek csak Teresa tudott parancsolni egyetlen szavával, egy pillantásával, egy mozdulatával. Egy lány keze alatt meghajolt, de bármilyen férfival akadt össze, a pattanásig megmerevedett...

Teresa ellenben élénk, fürgé és vidám, de túlzottan kacér teremtés volt. Az a két piaszter, amelyet San Felice gróf intézője Luiginak havonta adott, és mindaz a pénz, amelyet a római díszműárkereskedőktől a kis faragványokért kapott, gyöngy fülbevalóra, üveg gyöngysorra, aranytűkre kellett. Ifjú barátja bőkezűségének köszönhetette Teresa, hogy valóban a legszebb és legcicomásabb parasztlány lett Róma egész környékén...

A két gyermek tovább növekedett, napjaikat mindig együtt töltötték, és egészen átengedték magukat természetes ösztöneiknek. Beszélgetéseikben, kívánságaikban, ábrándjaikban Vampa mindig csak hajóskapitánynak, tábornoknak vagy valamely tartomány kormányzójának képzelte magát. Teresa pedig szeretett volna gazdag lenni, mindig szép ruhákban járni, libériás szolgahadnak parancsolni. Egész nap ilyen bolond és ragyogó színekkel hímezték ki jövő életüket, estefelé elváltak, visszatereltek birkáikat az aklokba, és álmaik magasságából leszálltak a valóságba.

Egy szép napon a fiatal pásztor azt jelentette a gróf intézőjének, hogy farkast látott kisompolyogni a szabin hegyek közül, és ez a farkas az ő nyáját kerülgeti. Az intéző puskát adott neki. Vampa csak ezt akarta... Ez a puska véletlenül kitűnő bresciai fegyver volt, úgy hordta a golyót, mint egy angol karabély. De egyszer a gróf, mikor egy megsebesített rókát ütött vele agyon, eltörte a puska agyát, és a puskát akkor félrerakták.

Ez azonban nem okozott semmi nehézséget az ezermester Vampának. Megvizsgálta az eredeti puskaagyat, kiszámította, mennyit kell rajta változtatni, hogy az ő méreteinek megfeleljen, és új agyat készített, olyan csodás faragványokkal, hogy ha csak magát a puskaagyat beviszi a városba, legalább tizenöt-husz piasztert kapott volna érte.

De eszében sem volt eladni. A fiatalember már régen álmodozott egy puskáról. Minden olyan országban, ahol a függetlenség helyettesíti a szabadságot, minden bátor szívű és erős szervezetű

férfinak fő szükséglete egy olyan fegyver, amely mind támadásra, mind védelemre alkalmas, és amely tulajdonosát félelmissé, sőt, néha rettegetté teszi.

Ettől kezdve Vampa minden szabad percében a puskával gyakorlatozott. Vásárolt puskaport és puskagolyót, és minden jó célpontnak bizonyult: a csenevész, satnya és szürke olajfa koronája, amely a szabin hegyeken nő, a róka, amely estére kelve kibújik barlangjából, hogy éjjeli vadászatra induljon, vagy akár a levegőt hasító sas. Csakhamar olyan ügyes lett, hogy Teresa inkább leküzdötte félelmét, amelyet eleinte a puskalövés zaja keltett benne, csak hogy lássa, amint ifjú társa olyan pontosan eltalálja a célba vett tárgyat, mintha csak a kezével lökné le.

Egy este csakugyan megjelent egy farkas a fenyőerdő szélén, amely mellett a két fiatal tanyázni szokott. Alig tett meg a farkas tíz lépést a tisztáson, máris holtan esett össze.

Vampa büszkén vállára vette zsákmányát, és hazavitte a majorba...

Mindezek az események a major körül már hírnevet szereztek Luiginak. Az erős ember a világon mindenütt csodálókat szerez magának. A fiatal pásztort széltében-hosszában a legügyesebb, legerősebb és legderekkabb *contadino*-ként emlegették, s legalább tíz mérföldnyi körzetben ismerték a nevét. És noha Teresa még ennél szélesebb körben volt híres, mint a szabin hegyvidék egyik legszebb lánya, senki nem mert neki szerelemről beszélni, mert jól tudták, hogy Vampa szereti.

Pedig azok ketten sohasem beszéltek arról, hogy szeretik egymást. Úgy nőttek fel egymás mellett, mint két olyan fa, amelynek gyökérzete közös talajban, ágazata a levegőben, illata az égben keveredik össze. Csak az a vágyuk volt közös, hogy egymást láthassák. Ez a vágyuk olyan szükségletté vált, hogy inkább választották volna a halált, mint azt, hogy akár egy napra is elváljanak egymástól...

Teresa már tizenhat esztendő volt, Vampa pedig tizenhét... Ez idő tájt sokat kezdtek emlegetni valami rablóbandát, amely a Lepini-hegységben garázdálkodott. Az útonállást tulajdonképpen sohasem irtották ki igazán Róma környékéről. Olykor nincs is feje a bandának, de ha egy vezér jelentkezik, ritka eset, hogy bandára ne találjon.

A hírneves Cucumetto, akit az Abruzzókban bekerítettek és kiűztek a nápolyi királyságból, ahol valóságos háborút viselt, átkelt a Gariglianón, mint Manfréd, és a Sonnino meg Juperno között, az Amasina partjaira menekült.

Cucumetto új bandát szervezett, Decesaris és Gasparone nyomdokain haladt, akiket hamarosan túl akart szárnyalni. Palestrinából, Frascatiból és Pampinarából több fiatalember eltűnt. Eleinte aggódtak miattuk, de nemsokára megtudták, hogy csatlakoztak Cucumetto bandájához.

Nem sok időre rá mindenki rettegett Cucumettótól. Az volt a híre, hogy rendkívül merész és vérlázítóan kegyetlen.

Egy ízben elrabolt egy fiatal lányt, a frosinonei földmérő leányát. A banditák törvényei meg vannak szabva: a fiatal lány először azé, aki elrabolta, utána a többiek sorsot húznak, és a szerencsétlen teremtés az egész banda zsákmánya lesz, míg csak ott nem hagyják; vagy el nem pusztul.

Ha a szülők elég gazdagok, hogy kiváltsák leányukat, a banditák követet küldenek hozzájuk, aki megalkuszik a váltságdíjról. A megbízott biztonságáért a fogoly lány a fejével kezeskedik. Ha a váltságdíjat nem adják meg, a fogoly lány sorsa meg van pecsételve...

A fiatal lány kedvese Cucumetto bandájában volt, Carlininak hívták.

A lány ráismert kedvesére, feléje tárta a karját, és azt hitte, meg van mentve. De amikor a szegény Carlini is ráismert a lányra, azt hitte, megszakad a szíve, mert ő már sejtette, milyen sors vár kedvesére.

Mivel azonban ő volt Cucumetto kedvence, s mivel három év óta minden veszedelmet megosztott vele, mivel megmentette Cucumetto életét - egyetlen pisztolylövéssel ledurrantotta azt a csendőrt, aki már feje fölé emelte kardját -, azt remélte, hogy Cucumetto megkegyelmez neki.

Félrehívta hát a vezért, míg a fiatal lány az erdei tisztáson, egy nagy fenyőfa törzsének támaszkodva ült, és a római parasztlányok festői fejdíszét borította arca elé, hogy elrejtse a banditák buja tekintete elől.

Carlini elmondott a vezérnek mindent, a fogoly lány iránt érzett szerelmét, hűségeskűjüket, és azt is, hogyan találkoztak titokban a romok között minden éjjel, mióta ők a környéken tanyáznak.

Éppen azon az estén történt, hogy Cucumetto Carlinit egyik szomszédos faluba küldte, így maradt el a fiú a találkáról. De Cucumetto ott járt véletlenül, mint mondta, és így esett, hogy elhurcolta a lányt.

Carlini könyörgött vezérének, tegyen kivételt az ő kedvéért, ne bántsák Ritát, akinek gazdag apja bizonyára busás váltságdíjat fog fizetni.

Cucumetto, úgy látszott, enged barátja könyörgésének, és megbízta azzal, hogy keressen valami pásztort, akit Frosinonéba küldhetnek Rita apjához.

Carlini boldogan újságolta a fiatal lánynak, hogy túl van minden veszedelmen, csak azt kérte: írjon apjának levelet, amelyben elmondja, mi történt vele, és tudtára adja, hogy váltságdíját háromszáz piasterben állapították meg.

Tizenkét órai időt adtak az apának a váltságdíj lefizetésére, vagyis a határidő másnap reggel kilenc órakor járt le.

Amint a levél elkészült, Carlini magához vette, és elsietett a síkság felé, hogy alkalmas küldöncöt keressen.

Egy fiatal pásztorfiúra talált, aki éppen a nyáját legeltette. A banditák természetes követői a pásztorok szoktak lenni, akik a város és a hegyek között félig vad, félig civilizált életet élnek.

A pásztorfiú azonnal el is indult, és megígérte, hogy egy órán belül Frosinonéban lesz.

Carlini jókedvűen sietett vissza kedveséhez, hogy megvigye neki ezt a jó hírt.

A bandát ott találta a tisztáson. Mindannyian vígan falatoztak abból a készletből, amelyet sarcként harácsolnak össze a parasztoktól. A jókedvű kompániában azonban hiába kereste Cucumettót és Ritát.

Megkérdezte, hol vannak, mire a rablók nagy röhögéssel válaszoltak. Carlini homlokát jeges veríték lepte el, és az aggodalomtól még a haja szála is égnek állt.

Megismételte a kérdését. Az egyik rabló egy pohár orviettói bort töltött, odanyújtotta neki, és azt mondta:

- A derék Cucumetto és a szépséges Rita egészségére!

Ebben a pillanatban Carlini női sikoltást vélt hallani. Mindent kitalált.

Fogta a poharat, arcába vágta annak, aki odanyújtotta neki, és elfutott a sikoltás irányába.

Mintegy száz lépésnyire, egy bokor sűrűjében, eszméletlenül találta Ritát Cucumetto karjában.

Cucumetto, amint Carlinit megpillantotta, felállt, mindkét kezében egy-egy pisztolyt tartott.

A két bandita egy pillanatig farkasszemet nézett. Az egyik ajka körül buja mosoly bujkált, a másikkal arcát halotti sápadtság öntötte el.

Azt lehetett volna várni, hogy valami iszonyatos dolog játszódik majd le a két ember között. De Carlini vonásai lassanként kisimultak, keze, amely az övében viselt pisztolyok egyikét markolta, lassan lehanyatlott.

Rita ott feküdt kettőjük között. A hold megvilágította a jelenetet.

- Nohát - kezdte Cucumetto -, elvégezted, amivel megbíztalak?

- El, kapitány - válaszolta Carlini -, és holnap reggel kilenc óra előtt itt lesz Rita apja a pénzzel.

- Nagyszerű. Addig még vidáman tölthetjük el az éjszakát. Bájos ez a fiatal lány, igazán jó ízlésed van, Carlini mester. És mivel nem vagyok önző, visszatérünk a bajtársakhoz, és sorsot húzunk, hogy most ki következik.

- Tehát úgy határozott, hogy mégiscsak a közös törvénynek veti alá? - kérdezte Carlini.

- Ugyan miért tennék vele kivételt?

- Azt hittem, hogy az én kérésemre...

- Te talán több vagy, mint a többi?

- Igaz.

- De légy nyugodt - folytatta Cucumetto nevetve -, előbb vagy utóbb, de te is sorra kerülsz.

Carlini úgy összeszorította a fogát, hogy szinte belecsikordult.

- Gyerünk - mondta Cucumetto, s a banditák felé indult. - Jössz?

- Megyek majd én is.

Cucumetto úgy ment előre, hogy szemmel tartotta Carlinit, mert kétségtelenül tartott tőle, hogy hátulról leüti. A banditának azonban egyetlen mozdulata sem árult el ellenséges szándékot. Keresztbe font karral állt a még mindig ájultan fekvő Rita mellett.

Cucumetto egy pillanatig azt hitte, hogy a fiatalember a karjaiba kapja a lányt, és elmenekül vele. De ez sem érdekelte, már megkapta Ritától, amit akart. A pénzből, a háromszáz piasterből pedig - ha felosztják a banda tagjai között - oly kevés jut egyre-egyre, amiatt tehát nem nyugtalankodott.

Folytatta hát útját a tisztás felé. De legnagyobb ámulatára Carlini csaknem vele egyszerre ért oda.

- Sorsot húzni! Sorsot húzni! - kiáltották a banditák, hogy a főnököt megpillantották.

A rablók szeme ragyogott az ittasságtól és bujaságtól, miközben a tűzhely lángja rőt fényel világította meg őket. Ebben a vörös fényben olyanok voltak, mint az ördögök.

Kérésük jogos volt, és a főnök is bólintással jelezte, hogy teljesíti kívánságukat. Valamennyiük nevét egy kalapba tették, Carlini nevét csakúgy, mint a többiekét, és a legfiatalabb bandita kihúzta az egyik cédulát a rögtönzött urnából.

A cédulára Diavolaccio neve volt írva.

Ez volt az, aki Carlininak egy pohár bort adott, hogy ürítse ki a főnök egészségére, és akinek Carlini feleletül arcába vágta a poharat. Hatalmas seb tátongett a halántékától a szájáig, és erősen vérzett. Diavolaccio látva, hogy a szerencse így kedvezett neki, hangos hahotában tört ki.

- Kapitány - mondta -, az imént Carlini nem akart a te egészségedre inni, ajánld neki, hogy igyék az enyémmre. Talán veled szemben engedékenyebb lesz.

Mindenki azt várta, hogy Carlini dühbe jön, de valamennyiük legnagyobb meglepetésére a fiatalember egyik kezébe poharat vett, a másikba az üveget, és teletöltötte poharát.

- A te egészségedre, Diavolaccio - mondta nyugodt hangon.

Kiitta a pohár bort, és még csak a keze sem remegett. Azután leült a tűz mellé.

- Kérem a vacsorámat! - mondta. - A szaladgálás alaposan meghozta az étvágyamat.

- Éljen Carlini! - kiáltották a rablók. - Ez aztán legény a talpán, igazi jó pajtás módjára viselkedik.

És újra körülülték a tüzet, miközben Diavolaccio eltávozott. Carlini úgy evett és ivott, mintha a világon semmi sem történt volna.

A rablók bámulva nézték, semmit sem értettek ebből a hidegvérűségből. A hátuk mögül egyszerre csak nehézkes lépések zaját hallották.

Hátrafordultak és megpillantották Diabolacciót, amint a fiatal lányt a karján tartva hozza.

A lány feje lecsüngött, és hosszú haja a földig omlott.

Mikor a tűz megvilágította kör közelébe értek, tisztán látszott, milyen halálsápadt a lány és a rabló arca.

Ez a jelenség annyira megdöbbentő volt, és valami olyan ünnepélyes volt benne, hogy mindenki felállt, kivéve Carlinit, aki ülve maradt, és folytatta az evést-ivást, mintha semmi sem történt volna körülötte.

Diabolaccio a legnagyobb csendben haladt a kör közepe felé, és Ritát letette a kapitány lába elé.

Ekkor már mindenki felismerte mindkettőjük sápadtságának okát: Rita bal mellébe markolatig egy kés volt döfve.

Minden szem Carlini felé fordult: övéből a tőr tokja üresen állt ki.

- Ó, most már értem, miért maradt hátra Carlini - mondta a főnök.

A vad természetű emberek mindig méltányolják az ilyesfajta erőre valló cselekedetet. Noha talán a rablók egyike sem tette volna meg azt, amit Carlini elkövetett, de valamennyien meg tudták érteni.

- Nohát - kezdte Carlini felállva, és kezét pisztolyára téve közeledett a holttesthez. - Van-e még valaki, aki elvitatja tőlem ezt a lányt?

- Nincs - felelte a főnök -, a tiéd.

Ekkor Carlini vette a karjába, és kivitte abból a körből, amelyet a tűzhely lángja megvilágított.

Cucumetto beosztotta az őrszemeket, mint rendesen, a rablók pedig, köpenyeikbe burkolózva, lefeküdtek a tűz körül.

Az őrszem éjfélkor jelt adott, mire a főnök és a banda tagjai rögtön talpon termettek.

Rita apja érkezett, személyesen hozta el lányáért a váltságdíjat.

- Itt a pénz - mondta Cucumettonak, és átnyújtott neki egy zacskó pénzt -, itt van a háromszáz pistole, add vissza a gyermekemet.

A főnök azonban nem vette át a pénzt, hanem intett neki, hogy kövesse. Az öreg engedelmeskedett. Mind a ketten eltávoztak a fák alá, amelyeknek ágai között átszűrődött a hold fénye. Végre Cucumetto megállt, kinyújtott kezével a fa alatt ülő alakra és a lányra mutatott:

- Ide nézz - mondta -, Carlinitól kérd számon a lányodat, ő fog felelni érte. - Ezzel visszatért társaihoz.

Az öregember mozdulatlanul, kimeredt szemmel állt ott. Érezte, hogy valami ismeretlen, irtózatoss, soha nem hallott szerencsétlenség fenyegeti.

Végül néhány lépést tett a különös alakok felé, akiket nem tudott felismerni.

Lépései neszére Carlini felemelte a fejét, és a két alak körvonalai most már tisztán kirajzolódtak az öreg szeme előtt.

A földön egy női alak feküdt, feje egy ülő férfi ölében nyugodott, s a férfi a nő fölé hajolt. A férfi felemelt feje most már láthatóvá tette annak a nőnek az arcát, akit magához szorított.

Az öregember ráismert leányára, és Carlini felismerte az öreget. .

- Vártalak - mondta a rabló Rita apjának.

- Nyomorult - felelte az öreg. - Mit tettél?

És irtózáttal nézett Ritára, aki sápadtan, mozdulatlanul, véresen feküdt ott, késsel a szívében.

Egy holdsugár éppen ráesett, halvány fénye megvilágította a halott lányt.

- Cucumetto erőszakoskodott a lányoddal - mondta a bandita -, és mivel én szerettem, megöltem. Mert tudd meg, őutána az egész banda zsákmánya lett volna a leányod.

Az öregember nem felelt, csak sápadt lett, mint egy kísértet.

- És most - mondta Carlini -, ha rosszul cselekedtem, állj bosszút.

Ezzel kihúzta a kést a fiatal lány melléből, felállt, egyik kezével odanyújtotta a kést az öregnek, a másikkal kibontotta mellényét, és meztelen mellét tárta elé.

- Helyesen cselekedtél - mondta az öregember tompa hangon. - Ölelj meg, fiam.

Carlini zokogva vetette magát kedvese apjának karjába. Életében először borította el könny e véres kezű ember szemét.

- Most pedig - mondta Carlininak az öreg -, segíts eltemetni leányomat.

Carlini elment két csákányért, s az apa meg a szerető hozzáfogtak sírt ásni egy tölgyfa alatt, amelynek lombos ágai ráborulhatnak majd a fiatal lány sírhantjára.

Amikor a sír készen állt, előbb az apa, majd a szerető csókolta meg a lányt. Azután az egyik a lábát emelte meg, a másik a vállát, és lebocsátották a sírgödörbe.

Utána kétfelől letérdeltek, és elmondták a halottakért szóló imádságot.

Mikor befejezték, behantolták a sírt. Akkor az öreg a kezét nyújtotta:

- Köszönöm, fiam - mondta Carlininak. - Most pedig hagyj magamra.

- De mégis, ha... - felelte Carlini.

- Hagyj magamra, parancsolom.

Carlini engedelmeskedett, visszatért társaihoz, betakarózott köpenyébe, és úgy látszott, hamarosan éppen olyan mélyen alszik, mint a többiek.

Előző este elhatározták, hogy új helyen ütik fel tanyájukat. Cucumetto egy órával virradat előtt felébresztette embereit, és kiadta a parancsot az indulásra.

Carlini azonban nem akarta elhagyni az erdőt, amíg nem tudja, mi lett Rita apjával.

Arra a helyre indult, ahol az öreget hagyta.

Meg is találta. Az öregember felakasztotta magát annak a tölgyfának egyik ágára, amely leánya sírjára vetette árnyékát.

Carlini az öreg holtteste és a lány sírhantja mellett megesküdü, hogy megbosszulja mind a kettőt.

Ezt az esküjét azonban nem tarthatta meg, mert két nap múlva - a római csendőrökkel vívott harc közben - halálát lelte.

Csak azon csodálkozott mindenki, hogy Carlini, bár szemben állt az ellenséggel, mégis két váll között érte a golyó.

Akkor azonban megértették a dolgot, amikor az egyik bandita megsúgta társainak, hogy Cucumetto tíz lépésnyire állt Carlini háta mögött, mikor az elesett.

A frosinonei erdőből való távozásuk reggelén, a sötétben Carlini után lopózott, hallotta esküjét, és mint afféle óvatos ember, megelőzte banditátársát.

Erről a rettenetes haramiavezérről még legalább tíz, nem kevésbé különös történet járt szájról szájra. Így hát Fonditól Perugiáig mindenki reszketett Cucumetto neve hallatára.

Luigi és Teresa gyakran beszélgettek ezekről a történetekről.

A fiatal lány csak úgy remegett az ilyen elbeszélések hallatára. Vampa azonban mosolyogva nyugtatta meg, ráveregetett derék puskájára, amely olyan remekül hordta a golyót. Ha pedig Teresa még mindig

nyugtalanzkodott, rámutatott a tőlük talán száz lépésnyire valami száraz ágon ülő hollóra, célba vette, meghúzta a ravaszt, és a madár holtan esett le a fa tövébe.

Az idő azonban haladt. A fiatalok elhatározták, hogy összeházasodnak, mielőtt Vampa húszéves lesz, Teresa pedig tizenkilenc. Mindketten árvák voltak. Nem kellett másról beleegyezést kérniük, csak gazdáiktól. Az ő beleegyezésüket meg is kapták. Valamelyik nap, amikor éppen jövőjüket tervezgették, vagy három puska lövést hallottak. Csaknem rögtön utána abból az erdőből, amely mellett a fiatalok nyájaikat legeltetni szokták, egy ember futott feléjük.

Amint közelebb ért, meghallották a hangját:

- Üldöznek - kiáltotta -, el tudtok rejteni?

A fiatalok felismerték ugyan, hogy a menekülő csak valami bandita lehet, de a római bandita és paraszt között valami olyan vele született rokonérzés van, hogy az utóbbi mindig kész az előbbin segíteni.

Vampa tehát szó nélkül odafutott ahhoz a kőhöz, amely barlangjukat elzárta, félretolta a követ, feltárta a bejáratot, és intett a menekülőnek, hogy bújjon be a mindenki előtt ismeretlen menedékbe, a követ visszatolta, és újra leült Teresa mellé.

Majdnem ugyanabban a pillanatban négy lovas csendőr jelent meg az erdőszélen. Úgy látszott, hogy hárman a szökevényt keresik, a negyedik pedig egy elfogott rablót vonszol a nyakánál fogva.

A három csendőr egyetlen pillantással átkutatta a környéket. Meglátták a két fiatalembert, odavágtattak hozzájuk, és faggatni kezdték őket.

Ők semmit sem láttak.

- Bosszantó, mert éppen a bandavezért hajszoljuk - jegyezte meg az őrmester.

- Cucumettót? - szaladt ki egyszerre a kiáltás Luigi és Teresa ajkán.

- Igenis, őt - felelte az őrmester. - És mivel ezer római tallért tűztek ki a fejére, ötszázat ti kapnátok belőle, ha segítenétek elfogni.

A fiatalok összenéztek. Az őrmester egy pillanatig reménykedett. Ötszáz római tallér az háromezer frank, márpedig háromezer frank egész kis vagyon egy házasságra készülő árva jegyespárnak.

- Csakugyan bosszantó - mondta Vampa -, de ha egyszer nem láttuk.

A csendőrök keresztül-kasul végigportyázták a környéket, de hasztalan volt minden.

Erre sorjában eltűntek.

Vampa pedig félrehúzta a követ, mire Cucumetto kijött a rejtekéből.

A gránitkapu hasadékain jól látta, amint a fiatalok a csendőrökkel beszélgettek, sejtette, miről volt szó közöttük, leolvasta mind a Vampa, mind a Teresa arcáról a rendíthetetlen elhatározást, hogy nem adják ki őt. Zsebéből egy arannyal telt erszényt húzott elő, és azt átnyújtotta nekik.

Vampa büszkén vetette fel a fejét, de Teresa szeme bizony megcsillant arra a gondolatra, mennyi ragyogó ékszert és gyönyörű ruhát vehetne azon az erszény aranyon.

Cucumetto igen ügyes sátán volt, a kígyó alakja helyett a bandita alakját öltötte magára. Elkapta azt a pillantást, felismerte Teresában Éva méltó lányát, és mialatt az erdőbe visszatért, több ízben hátra-hátrafordult, azzal az ürüggyel, hogy üdvözli megmentőit.

Teltek a napok, anélkül hogy viszontlátták volna Cucumettót, vagy hallottak volna róla.

Közeledett a karnevál ideje. San Felice gróf nagy álarcosbált rendezett, amelyre meghívta Róma előkelőségeit.

Teresa nagyon szerette volna látni ezt a bált. Luigi a pártfogójától, az intézőtől kért engedélyt mindkettőjük számára, hogy elrejtőzhessenek a ház szolgálái között. Az engedélyt meg is kapta.

A gróf ezt a bált főleg azért rendezte, hogy örömet szerezzen imádott leányának, Carmelának.

Carmela egyidős volt Teresával, sőt, természetük is hasonlított egymáshoz, Teresa legalább olyan szép volt, mint Carmela.

A bál estéjén Teresa legszebb ruháját öltötte fel, legpompásabb tüit, legragyogóbb üveg csecsebecsét vette magára. A frascati nők viseletében pompázott.

Luigi a római parasztnők festői ünneplőjét viselte.

Mindketten engedélyt kaptak rá, hogy a szolgák és parasztnők közé vegyüljenek.

Az ünnepség pazar volt. Nemcsak a villa úszott ragyogó fényárban, hanem a kert fái is ezerszámra csüngtek a színes lampionok. A palotából csakhamar a teraszokra és a teraszokról a fasorokba özönlöttek a vendégek.

Minden fordulónál zenekar muzsikált, és frissítővel megrakott asztal pompázott. A sétálók megálltak, francia négyest alakítottak, és ott kezdtek táncba, ahol éppen kedvük tartotta.

Carmela soninói lánynak öltözött. Pártája gyönggyel volt kihímezve, arany hajtüit gyémántok díszítették, nagy virágokkal átszótt török selyemövet viselt, köpenye és szoknyája kasmírból volt, köténye indiai muszlinból készült, ruhája derekán drágakövekből voltak a gombok. Társnői közül az egyik nettunói, a másik ricciai asszony viseletét öltötte magára.

Róma leggazdagabb és legelőkelőbb négy fiatalembere kísérte őket, azzal az olaszos szabadossággal, amely az egész világon csak rájuk jellemző. Ezek albanói, velletri, Civita Castellana-i és sorai parasztnőknek öltöztek.

Mondanunk sem kell, hogy mindezek a parasztleány- és parasztleány-jelmezek csak úgy ragyogtak az aranytól és drágakövektől. Carmelának az az ötlete támadt, hogy alakítsanak egy négyest egyenlő parasztruhás táncosokból. Csak egy nő hiányzott hozzá. Carmela körülnézett, de egyetlen vendégen sem látott a maga és társnői ruhájához hasonló öltözetet.

San Felice gróf oda mutatott, ahol a parasztnők között Teresa állt, Luigi karjába kapaszkodva.

- Megengedi, apám? - kérdezte Carmela.

- Természetesen - válaszolt a gróf -, hiszen karnevál van!

Carmela az egyik fiatalemberhez fordult, aki csevegve kísérte. Néhány szót mondott neki, miközben ujjával a lányra mutatott.

A fiatalember szemével követte a szép kezét, amely irányt mutatott neki, és beleegyezően bólintott, és odament Teresához, hogy meghívja, vegyen részt abban a négyesben, amelyet a gróf lánya rendez.

Teresa érezte, hogy arca lángba borul. Kérdő tekintetet vetett Luigira. A meghívást nem lehetett visszautasítani. Luigi lassan elbocsátotta Teresa karját, és Teresa, előkelő gavallérja kíséretében, egész testében remegve, elfoglalta helyét az arisztokraták négyesében.

Bizonyos, hogy egy művészembernek sokkal jobban tetszett volna Teresa hű és természetes öltözéke, mint Carmela és társnői jelmeze. Teresa viszont könnyelmű és kacér leány volt, s a muszlin hímzések, a díszes övek, a vakító kasmírszövetek csillogásától, a zafírok és gyémántok ragyogásától egészen elvesztette a fejét.

Luigi lelkében pedig valami addig ismeretlen érzés ébredt. Először tompa fájdalom kezdte marni a szívét, azután reszketve futott át az erein ez az érzés, és szétáradt egész testében. Tekintetével követte Teresa és lovagja legkisebb mozdulatát is. Amikor azoknak a keze összeért, őt szédülés környékezte, erei heves lüktetésbe kezdtek, és úgy rémlett neki, mintha harangzúgást hallana. Amikor azok beszélgettek, bár Teresa félénken és lesütött szemmel hallgatta gavallérja szavait, Luigi a szép ifjú égő tekintetéből kiolvasta, hogy bókokat mond a lánynak. Egyszerre úgy érezte, hogy minden forog körülötte, és a pokol minden hangja gyilkolást és véres bosszút sziszeg a fülébe. Megrémült, hogy indulata elhatalmasodik rajta, ezért egyik kezével abba a gyertyánfába kapaszkodott, amelyhez

támaszkodva állt, a másikkal görcsösen megragadta azt a faragott nyelű tört, amelyet övében viselt, és maga sem vette észre, hogy olykor csaknem egészen kihúzta tokjából.

Luigi féltékeny volt! Érezte, hogy a kacér és kevés Teresát könnyen elcsábíthatják tőle.

Eközben a fiatal parasztlány, aki eleinte félénken és csaknem ijedten viselkedett, lassanként összeszedte magát. Már mondtuk, hogy igen szép volt, de ezenkívül valami olyan különös, természetes báj is előmlött rajta, amely egészen más hatást kelt, mint a mi cifrázkodó és mesterkelt modorunk.

Szinte ő lett a négyes királynője. És noha irigyelte San Felice gróf leányát, nem mernék azt állítani, hogy Carmela viszont nem féltékenykedett-e őreá.

Szép lovagja a bókók özönével kísérté vissza arra a helyre, ahonnan elhozta, és ahol Luigi várta.

A francia négyes alatt a fiatal lány kétszer-háromszor is reá pillantott, és mindannyiszor sápadtnak, feldúltnak látta Luigi arcát. Sőt egyszer, amint a fiatalember félig kivonta tokjából a tört, az bizony baljóslatú fényben villant meg Teresa szeme előtt.

Most szinte reszketve fogta meg újra kedvese karját.

A négyes igen nagy sikert aratott, és természetesen már azon voltak, hogy megismétlik. Csak Carmela ellenezte. San Felice gróf azonban olyan szeretettel kérlelte leányát, hogy az végre is beleegyezett.

Az egyik lovag Teresát akarta felkérni, hiszen nélküle nem járhatták el a négyest.

A fiatal leánynak azonban nyoma veszett.

Luigi nem bírt volna elviselni még egy megpróbáltatást, és félig rábeszéléssel, félig erőszakkal a kert másik részébe kísérté Teresát. A lány kelleetlenül engedelmeskedett, de látta a fiatalember feldúlt arcán, megértette ideges remegéséből és hallgatásából, hogy valami egészen rendkívüli dolog megy végbe a lelkében. Őt magát is belső felindulás tartotta hatalmában, és noha nem követett el semmi rosszat, úgy érezte, Luigi joggal haragudhat rá. Hogy miért, azt nem tudta, de mégis úgy érezte, hogy meg is érdemelné a szemrehányásait.

De Luigi - Teresa legnagyobb csodálkozására - hallgatott, és az este egész hátralevő részén nem nyitotta szája az ajkát. Amikor az éj hideg levegője a vendégeket bekergette a kertből, és a villa kapuit bezárták mögöttük, hogy odabent folytassák a mulatságot, hazavezette Teresát, és búcsúzóul megszólalt:

- Teresa - mondta -, mire gondoltál, amikor a táncban szembekerültél San Felice grófkisasszonnyal?

- Arra gondoltam - felelte a fiatal lány, őszinte szívből -, hogy életem felét odaadnám, ha olyan ruhám lehetne, mint az övé.

- És mit mondott neked a lovagod?

- Azt mondta, csak rajtam áll, és csupán egy szavamba kerül, hogy nekem is legyen.

- Igaza is volt - jelentette ki Luigi. - Csakugyan olyan forrón óhajtod, ahogy mondtad?

- Igen.

- Jól van. Megkapod!

A fiatal lány csodálkozva kapta fel a fejét, hogy valamit kérdezzen.

De a fiú arca olyan komor és rettenetes volt, hogy Teresának ajkára fagyott a szó.

Luigi egyébként e szavak után eltávozott.

Teresa tekintetével követte az éjszakában, amíg csak láthatta. Amikor Luigi eltűnt, a fiatal lány sóhajtva ment be szobájába. Ugyanezen az éjszakán nagy esemény történt, kétségtelenül valamelyik szolga hanyagságából, aki elfelejtette leoltani a gyertyákat. Tűz ütött ki a San Felice villában, éppen a szép Carmela lakosztályának szobáiban. A fiatal lány az éjszaka közepén felébredt a lángok fényére, kiugrott az ágyából, magára kapta háziruháját, és menekülni akart a kapun keresztül. De az odavezető

folyosó már a lángok martaléka volt. Erre visszafutott szobájába, és erős hangon segítségért kiáltott, midőn megnyílt a húsz lábnyi magasságban levő ablaka. Egy fiatal parasztleány jelent meg a szobában, karjába kapta a lányt, és emberfeletti erővel és ügyességgel kivitte a pázsitra, ahol Carmela elájult. Amikor ismét magához tért, már apja állt előtte. Körülvette az egész cselédség, mindannyian a segítségére voltak. A villa egyik szárnya teljesen, leégett, de senki sem törődött vele, az volt a fő, hogy Carmela megmenekült.

Mindenfelé keresték megmentőjét, de az eltűnt. Széltében kérdezősködtek utána, de senki sem látta. Carmela pedig annyira meg volt zavarodva, hogy rá sem ismert volna.

A gróf egyébként olyan gazdag volt, hogy édeskeveset törődött a tűz okozta kárral. Minthogy Carmela olyan csodálatos módon megmenekült az életveszélyből, inkább a Gondviselés újabb kegyén, semmint a rászakadt szerencsétlenségen töprengett.

Másnap a két fiatal a megszokott órában találkozott az erdő szélén. Elsőnek Luigi érkezett oda. Jókedvűen ment a fiatal lány elé, mintha teljesen elfelejtette volna az előző esti jelenetet. Teresa szemmel láthatóan szórakozott volt, de midőn látta Luigi vidámságát, úgy tett, mintha ő is gondtalanul jókedvű volna, amilyen természetből fogva szokott is lenni, ha semmiféle indulat sem zavarja meg kedélyét.

Luigi karon fogta Teresát, és a barlang nyílásáig vezette. Ott megállott. A fiatal lány megértette, hogy valami rendkívülit fog hallani, és merően nézte.

- Teresa - kérdezte Luigi -, azt mondtad tegnap este, mindent odaadnál érte, ha olyan ruhád lehetne, mint amilyen a grófkisasszonynak van?

- Igen - felelte a fiatal lány csodálkozva -, de bolond voltam, hogy ilyesmit kívántam.

- Én pedig azt feleltem neked: „Jól van. Megkapod.”

- Igen - mondta Teresa, akinek csodálkozása Luigi minden szavára nőttön-nőtt. - De hiszen te csak azért mondtad ezt, hogy nekem örömet okozz.

- Sohasem ígértem neked semmi olyat, amit meg ne adtam volna, Teresa - szólt büszkén Luigi. - Menj csak be a barlangba, és öltözz fel.

Elhúzta a követ, és odamutatott a kivilágított barlangra, amelyben egy gyönyörű tükör két oldalán gyertyák égtek. A kézzel faragott asztalon, amely Luigi műve volt, ki volt rakva a gyémántos tűk, a gyöngy nyakék, és egy oldalt álló széken hevert maga a ruha.

Teresa felsikoltott örömeiben. Nem kérdezte, honnan szerezte, arra sem vesztegette az időt, hogy köszönetet mondjon Luiginak, hanem beszaladt a barlangba, a rögtönzött öltözőszobába.

Mögötte Luigi visszatolta a követ, mert a kis domb tetején, amely eltakarja Palestrina felé a kilátást, egy lovas pillantott meg. A lovas egy pillanatra megállt, mint aki nem tudja az utat, alakjának körvonala olyan tisztán rajzolódott ki az ég kékjére, ahogy csak a távoli délvídeken látható.

Amint az utas megpillantotta Luigit, megsarkantyúzta lovát, és hozzá vágatott.

Luigi nem tévedett. Az utas, aki Palestrinából Tivoliba igyekezett, nem ismerte az utat.

A legény útba igazította. Mivel azonban egy negyed mérfölddel odább az út háromfelé ágazik, ahol az utas ismét eltévedhet, megkérte Luigit, legyen a vezetője.

Luigi levette köpenyét, és lerakta a földre, vállára vetette karabélyát, és így, megszabadulva nehéz kabátjától, a hegyilakóknak azzal a gyors járásával haladt az utas előtt, amellyel még a ló is nehezen tud lépést tartani.

Tíz perc alatt Luigi meg az utas elértek ahhoz a keresztúthoz, amelyet a fiatal pásztor említett.

Amint ott voltak, Luigi egy császár felséges mozdulatával mutatta meg, melyik a három közül az az út, amelyet az utasnak követnie kell.

- Erre kell mennie, eccellenza - mondta -, itt már nem tévesztheti el az utat.

- Itt a jutalmad, nesze - mondta az utas, és néhány aprópénzdarabot nyújtott a fiatal pásztor felé.

- Köszönöm - felelte Luigi, kezét visszahúzza -, de nem pénzért tettem.

- Hanem - vetett ellen az utas, aki, úgy látszik, ismerte a különbséget a városi emberek szolgáltsága és a falusiak gögje között -, ha a borraivalót vissza is utasítod, ajándékot csak elfogadsz?

- No, azt igen, az más.

- Fogd hát ezt a két velencei zecchinót - mondta az utas -, add a menyasszonyodnak, hogy csináltasson belőle egy pár fülbevalót magának.

- Ön pedig vegye el tőlem ezt a tört - felelte a fiatal pásztor. - Albanótól Civita Castellanáig nem talál olyat, amelynek szebben faragott nyele volna.

- Elfogadom - mondta az utas. - De akkor megint én tartozom neked, hiszen ez a tört értékesebb, mint két zecchino.

- Egy kereskedőnek talán értékesebb, de nekem, aki magam faragtam, alig ér meg egy piasztert.

- Hogy hívnak? - kérdezte az utas.

- Luigi Vampának - felelte a pásztor olyan arccal, mintha azt mondta volna: Nagy Sándor, Macedónia királya. - Hát maga kicsoda?

- Az én nevem Szindbád, a tengerész - felelte az utas.

Franz d'Épinay felkiáltott meglepetésében.

- Szindbád, a tengerész! - mondta.

- Igen - folytatta az elbeszélő -, e néven nevezte meg magát Vampának az utas.

- Nos, mi kivetnivalót talál ebben a névben? - szakította félbe Albert. - Igen szép név ez, és be kell vallanom, ifjúkoromban ugyancsak szórakoztattak e név eredeti viselőjének csodálatos kalandjai.

Franz nem okoskodott tovább. Érthető, hogy Szindbádnak, a tengerésznek neve nagy csomó emléket ébresztett fel benne, éppen úgy, mint előtte való este Monte Cristo grófjáié.

- Folytassa csak - mondta a fogadósna.

- Vampa megvetően zsebre tette a két zecchinót, és lassan visszaindult azon az úton, amerről jött. Mintegy két-háromszáz lépésnyire a barlangtól úgy rémlett neki, mintha kiáltást hallana.

Megállt, figyelte, hogy merről jön a hang.

Egy másodperc múlva tisztán hallotta a saját nevét. A kiáltás a barlang felől hallatszott.

Akkorát ugrott, mint egy zerge, futás közben felhúzta puskáján a ravaszt, és nem telt el egy perc, már fent is termett egy kis domb tetején. Ez a domb szemben állt azzal a másikkal, amelyen az imént az utast megpillantotta.

Innen még tisztábban hallatszott a kiáltás: „Segítség!”

Jól szemügyre vette az alatta elterülő térséget, és látta, hogy egy férfi úgy ragadja el Teresát, mint ahogy valamikor Nessus kentaur Dejanirát.

A férfi az erdőnek tartott, és már az út háromnegyed részét megtette a barlangtól az erdőig.

Vampa felmérte a távolságot: ennek az embernek legalábbis kétszáz lépésnyi előnye volt, lehetetlenség lett volna utolérni, mielőtt beér az erdőbe.

A fiatal pásztor megállt, mintha gyökeret vert volna a lába, puskája agyát a vállához támasztotta, a csövet lassan a rabló felé fordította, egy másodpercig követte futását, azután lőtt.

A lányrabló nyomban megtorpant, térde összecsukszott és lezuhant, estében magával rántva Teresát.

Teresa azonban azonnal felállt, elrablója pedig haldokolva vergődött a földön.

Vampa azonnal Teresához futott, mert a lány lába mintegy tíz lépésnyire a haldoklótól felmondta a szolgálatot. Teresa térdre rogyott. A fiatal pástort szörnyű félelem fogta el, vajon az ellenségnek szánt golyó nem sebesítette-e meg menyasszonyát is.

Szerencsére a lánynak nem esett semmi baja, csak az ijedtség bénította meg erejét. Amikor Luigi meggyőződött arról, hogy Teresának nem történt semmi bántódása, a sebesülthöz sietett.

A férfi ökölbe szorított kézzel, a fájdalomtól eltorzult arccal, az agónia kínjától verejtékezve, éppen utolsót lehel.

Vampa közel lépett a halotthoz, és felismerte benne Cucumettót. Attól a naptól kezdve, amikor a fiatalok megmentették az életét, Cucumetto szerelmes lett Teresába, és megfogadta magában, hogy a lány az övé lesz. E nap óta leleskedett utána, és kihasználva azt a pillanatot, amikor kedvese magára hagyta, elrabolta, s már-már azt hitte, hogy a lány az övé, mikor Vampa golyója, amelyet az ifjú pástort csalhatatlan szeme irányított, keresztülfúrta a szívét.

Vampa egy percig érzéketlenül nézte, a még mindig reszkető Teresa pedig csak apró lépésekkel mert közelíteni a holt banditához, és csak kedvese vállán keresztül mert rápillantani a holttestre.

Egy perccel később Vampa a kedveséhez fordult:

- Nicsak! - mondta. - Nagyon helyes, hogy már felöltöztél. Most rajtam a sor, hogy én is átöltözködjem.

Teresa valóban tetőtől talpig a San Felice grófkisasszony öltözékét viselte.

Vampa a karjára emelte Cucumetto holttestét, becipelte a barlangba, Teresa pedig kívül maradt.

Ha egy második utas halad arra, bizony furcsa dolgot látott volna: egy kasmírruhába öltözött pástrolányt, amint birkáit legelteti, és gyöngy nyakéket, fülbevalót, gyémántos tűket és zafir-, smaragd meg rubingombokat visel.

Kétségtelenül azt hitte volna, hogy Florian idejében él, majd visszatérve Párizsba, azt erősítgette volna, hogy a szabin hegyek alján látta ülni az alpesi pástrolányt.

Egy negyedóra elteltével Vampa kilépett a barlangból. Az ő öltözéke is volt olyan előkelő a maga nemében, mint a Teresáé. Gránitpiros bársony ujjasát vésett aranygombok díszítették, selyem mellényét hímzés borította, római nyaksálat, arannyal, piros és zöld selyemfonállal kivarrt tölténytáskát viselt. Égszínkék bársony térdnadrágját térde alatt gyémántos csat szorította össze, ezer arabeszkkal kivarrt szarvasbőr lábszárvédője és tarka pántlikás kalapja volt. Övéből két óra csüngött alá, és tölténytartójában remekbe készült tör ékeskedett.

Teresa felkiáltott ámulatában. Vampa ebben az öltözékben olyan volt, mintha egy Léopold Robert-vagy Schnetz-féle festményből lépett volna elő.

Teljesen magára öltötte Cucumetto ruháját.

A fiatalember észrevette, hogyan hatott menyasszonyára, és ajka körül büszke mosoly játszadozott.

- Na most, hajlandó vagy-e megosztani velem sorsomat, bármi következik is? - kérdezte Teresától.

- Igen! Igen! - kiáltott a fiatal lány elragadtatással.

- Hajlandó vagy követni engem, bárhová megyek?

- A világ végére is.

- Karolj hát belém, és induljunk, mert nincs veszíteni való időnk.

A fiatal lány kedvese karjába fűzte kezét, és meg sem kérdezte, hová mennek. Mert most szépnek, büszkének és hatalmasnak látta, mint egy istent.

Az erdőnek tartottak, és néhány perc múlva eltűntek a fák között.

Mondanunk sem kell, hogy Vampa ismerte a hegy minden kis ösvényét. Így hát egy percet sem habozott, ment előre az erdőben, noha nem volt sehol járt út, csak a fákról és a bokrokról ismerte az irányt, amelyen haladniuk kell.

Vagy másfél órát mentek így előre.

Akkor beértek az erdő sűrűjébe. Egy hegyi patakhoz jutottak, amelynek kiszáradt medre mély szakadékba torkollott. Vampa ezen a furcsa úton indult tovább, amely két part közé szorítva, a fenyők sűrű árnyékában, könnyed lejtésétől eltekintve olyan volt, mint az averne-i ösvény, amelyről Vergilius beszél.

Teresa ismét félni kezdett e vad és elhagyatott vidék láttán. Vezetőjéhez simult, de nem szólt egy szót sem. Amikor azonban látta, hogy a legény egyenletesen lépked előre, és arcáról mélységes nyugalom árad, ő is erőt vett magán, hogy izgalmát leplezze.

Tíz lépésnyire tőlük hirtelen egy ember bukkant elő a fa mögül, ahol elrejtőzve várt, és Vampára célzott fegyverével:

- Egy lépést se tovább! - kiáltotta. - Vagy a halál fia vagy.

- Ugyan hagyd csak - felelte Vampa, és megvetően legyintett, míg Teresa már nem is rejtve félelmét, hozzásimult. - Egyik farkas nem marja meg a másikat!

- Ki vagy? - kérdezte az őrszem.

- Luigi Vampa vagyok, pásztor a San Felice-i tanyán.

- Mit akarsz?

- Beszélni akarok a társaiddal, akik a Rocca Bianca-i tisztáson tanyáznak.

- Akkor kövess - felelte az őr -, vagyis inkább menj elől, ha egyszer tudod az utat.

Vampa lenézően mosolygott a banditának ezen az óvatosságán, elől lépkedett Teresával, és ugyanolyan szilárdan és nyugodtan járt, mint eddig.

Ötperces út után a bandita szólt nekik, hogy álljanak meg. A két fiatal engedelmeskedett.

A rabló három hollókárogást hallatott. A hármasként egy káromlás volt a felelet.

- Rendben van - jegyezte meg a bandita. - Tovább mehetsz.

Luigi és Teresa folytatták útjukat.

De amint előbbre haladtak, Teresa egyre jobban remegve simult kedveséhez. A fák lombjai között valóban puskacsövek csillogtak.

A Rocca Bianca-i tisztás egy kis hegy tetején búj meg. Ez a hegy valamikor vulkán lehetett, de kialudt talán abban az időben, mikor Romulus és Remus még nem hagyta el Alba városát, hogy Rómát megalapítsa.

Teresa és Luigi felértek a hegy csúcsára, és máris szemben álltak mintegy húszfőnyi rablócsapattal.

- Ez a fiatalember keres benneteket, és beszélni akar veletek - jelentette az őr.

- És mit akar mondani? - kérdezte az, aki a főnök távollétében a kapitány tennivalóit látta el.

- Azt akarom mondani, hogy meguntam a pásztorkodást - mondta Vampa.

- Értem - felelte a kapitány -, és azt kéred most, hogy vegyünk be a bandába?

- Szívesen látjuk! - kiáltotta több ferrusinói, pampinarai és anagni bandita, akik felismerték Luigi Vampát.

- Igen ám, csak hogy nem azt akarom kérni, hogy társnak vegyetek a bandába, hanem másvalamit.

- Ugyan mit? - csodálkoztak a rablók.

- Én a vezérek szeretnék lenni - válaszolt a fiatalember.

A rablók hahotázni kezdtek.

- Ugyan mit műveltél, hogy ekkora tisztségre pályázol? - kérdezte a kapitány.

- Megöltem a vezéreteket, Cucumettót, a ruhája rajtam van - felelte Luigi. - Azonkívül felgyújtottam a San Felice gróf villáját, hogy nászruhát szerezzek menyasszonyomnak.

Egy órával később Luigi Vampát kapitánnyá választották Cucumetto helyébe.

- Nos, kedves Albert - mondta Franz, a barátjához fordulva -, most mi a véleménye Luigi Vampa polgártársról?

- Azt mondom, hogy mítosz az egész, és ez az ember soha nem is élt.

- Mi az, hogy mítosz? - kérdezte Pastrini.

- Nagyon hosszú volna ezt most elmagyarázni önnek, kedves fogadós uram - válaszolta Franz. - És ön azt mondja, hogy Vampa mester e pillanatban Róma környékén úzi hivatását?

- Mégpedig olyan merészen, amilyenre még sohasem volt példa.

- Hát a rendőrség hasztalanul próbálta elcsípni?

- Mit gondol! Jó barátságban van a síkság minden pásztorával, a Tiberis halászaival és a partmenti csempészekkel. Ha a hegyekben nyomoznak utána, akkor éppen a folyón van. Ha a folyón kergetik, akkor a nyílt tengeren jár. Amikor pedig azt hiszik, hogy Giglio, Guanuti vagy Monte Cristo szigetén kell lennie, egyszerre csak megjelenik Albanóban, Tivoliban vagy Riccián.

- És hogyan bánik az utasokkal?

- Ó, istenem! Ez igen egyszerű. Aszerint, hogy milyen messzire vannak a várostól, ad nekik nyolc órát, tizenkét órát, egy egész napot, hogy kifizessék váltságdíjukat. Ha az idő letelt, kegyelemből ráad még egy órát. Ennek az órának hatvanadik percében, ha nincs pénz, egy pisztolylövéssel szétloccsantja a fogoly agyvelejét, vagy törével szíven szúrja, és ezzel mindent elintézett.

- No, Albert - kérdezte Franz a barátjától -, még mindig a külső körutakon át akar elmenni a Colosseumhoz?

- Természetesen, ha arra olyan festői az út - felelte Albert.

Ebben a pillanatban kilencet ütött az óra, nyílt a kapu, és megjelent a kocsis.

- Eccellenzák - mondta -, a kocsi előállott.

- Jól van - felelte Franz -, akkor hát a Colosseumhoz!

- A porta del Popolón keresztül, eccellenzák, vagy inkább az utcákon át?

- Az utcákon át, a mindenségít! Az utcákon át! - kiáltotta Franz.

- Ejnye, barátom - jegyezte meg Albert felállva, és rágyújtott harmadik szivarjára -, sokkal bátrabbnak hittem.

A két fiatalember lement a lépcsőn, és kocsiba szállt.

Különös jelenség

Franz módját ejtette, hogy Albert minden más antik rom megpillantása nélkül jusson el a Colosseumhoz, nehogy az előző élmények akár csak egyetlen arasznyival is csökkentse az óriási építmény hatalmas arányainak hatását. A via Sistinán kellett tehát haladniuk, derékszögben kellett átvágniuk a Santa Maria Maggiore előtt a via Urbanán, és a San Pietro in Vincolin keresztül menniük egészen a via del Colosseóig.

Ennek az útiránynak egyébként másik előnye is volt, nem vonta el Franz figyelmét Pastrini mester történetéről, amelyben az ő Monte Cristó-i titokzatos házigazdája is szerepelt. A kocsi egyik sarkába könyökölt, és újra meg újra feladta magának azt az ezer, véget nem érő kérdést, amelyek közül egyre sem tudott kielégítően válaszolni.

Egyébként még valami emlékeztette Szindbádra, a tengerészre: a titokzatos összeköttetések a rablók és a matrózok között. Pastrini mester azt mondta, hogy Vampa mindenkor menedéket talál a halászok és a csempészek bárkáin. Ez eszébe juttatta Franznak azt a két korzikai banditát, akiket a kis jacht legénységével vacsorázni látott. Emlékezett arra, hogy a kis jacht kerülőt tett, és kikötött Porto Vecchióban csak azért, hogy őket partra tegye. Az a név, amelyen Monte Cristó-i házigazdája bemutatkozott, és amelyet az Espagna Szálló fogadósa is említett, azt bizonyította, hogy az illető ugyanolyan emberbaráti szerepet játszik Piombino, Civita-Vecchia, Ostia és Gaëta partjain, mint Korzikában, Toszkánában és Spanyolországban. Franz emlékezett arra, hogy még maga Szindbád is említette Tuniszt és Palermót, ez pedig arról tanúskodott, hogy kapcsolatai meglehetősen széles körre terjednek ki.

De bármilyen mélyen foglalkoztatták is a fiatalembert ezek a gondolatok, azonnal szertefoszlottak, amint eléje tárult a komor és hatalmas Colosseum, amelynek minden nyílásából, mint megannyi kísértet szeméből, a hold szórta bágyadt, halvány fényét. A kocsi néhány lépésnyire a Mesa Sudanstól állt meg, a komis kitérte az ajtót, mire a fiatalemberék kiugrottak a kocsiból, és szemben álltak egy ciceronéval, aki mintha a föld alól termett volna ott.

Mivel a fogadóbeli vezető is elkísérte őket, így már két ciceronéjuk is volt.

Rómában egyébként nem lehet kikerülni ezeket a vezetőket. Azon a főciceronén kívül, aki hozzánk csatlakozik abban a pillanatban, mikor átlépjük a szálló küszöbét, és nem tágit mellőlünk addig a napig, amíg ki nem tesszük lábunkat a városból, még minden középület mellett, sőt mondhatnám az épület minden apró részlete mellett is akad egy-egy külön cicerone. Hát vajon lehetett-e hiány ciceronékban a Colosseumnál, ennél a kiváltképpen nevezetes épületnél, amelyről Martialis ezeket mondja: „Hagyja abba Memphis a piramisok barbár csodáinak dicséretét, ne daloljon többé senki Babilon varázsáról, mert minden eltörpül a cézárok amfiteátrumának hatalmas műve mellett, és a hír minden hangjának azért kell egyesülnie, hogy ezt az építményt magasztalja.”

Franz és Albert meg sem kísérelték, hogy lerázzák magukról a ciceronei zsarnokságot. Ez egyébként annál is nehezebb lett volna, mivel csupán ezeknek van joguk égő fáklyával bejárni a hatalmas épületet. Beletörődtek tehát ellenkezés nélkül, és tehetetlenül átadták magukat a vezetők kényenekkedvének.

Franz ismerte ezt a körsétát, hiszen tízszer is végigjárta már, de társa most első ízben lépett be Flavius Vespasianus hatalmas épületébe, és dicséretére meg kell mondani, hogy az a tudatlan vezetők fecsegése ellenére is igen nagy hatást tett rá. Aki nem látta, valóban nem is tudja elképzelni egy ilyen óriási rom nagyszerűségét. Az épület arányait még fokozza a délszaki hold titokzatos ragyogása, amelynek sugarai a napnyugta szürkületéhez hasonló derengést idéznek elő.

Alig tettek száz lépést a belső oszlopcsarnokban, amikor Franz, elgondolkozva, átengedte Albert-t vezetőinek, mivel azok nem akartak lemondani elévülhetetlen jogukról, hogy töviről hegyire

megmutassák neki az Oroszlánok vermét, a Gladiátorok kamráját és a Cézárook emelvényét. Franz egy félíg romba dőlt lépcsőre ment fel, és amíg amazok a maguk szabályos útját járták, leült az egyik oszlop árnyékában, szemben egy kiszögelléssel, ahonnan remekül beláthatta a gránitóriást, a maga egész fenséges nagyságában.

Franz csaknem negyedórát töltött ott, mint mondtuk, megbújva egy oszlop árnyékában, és elnézte barátját, aki két fáklyavívője kíséretében éppen kilépett a Colosseum másik szélén levő egyik vomitoriumból. A vezetők olyanok voltak, mint a lidércfényt követő árnyak, fokról fokra szálltak le a Vesta-szüzeknek fenntartott helyekhez - midőn egyszerre úgy tetszett neki, mintha a romhalmazból egy kődarab válna le, és legurulna a vele szemben levő lépcsőn, amelyen át oda ért le, ahol most ő ül. Bizonyára nem valami ritka eset, hogy az idő hatására leválik egy-egy kődarab, és legördül a mélységbe. De ezúttal úgy tetszett neki, mintha valakinek a léptei alatt indult volna meg a kő, és lépések nesztét is hallaná, bárha az, aki ezt a zajt okozta, mindent elkövetett, hogy a neszt tompítsa. Valóban, csakhamar meg is jelent egy ember alakja, és fokról fokra világosabban látszott, amint fellépkedett a lépcsőn. Ez a Franzcal szemközt levő lépcső volt, amelynek tetejét holdfény világította meg, de az alja már homályba veszett.

Valami olyasféle utas lehetett, mint ő maga, aki inkább kedveli a magányos elmélkedést, mint a vezetők üres fecsegését, ennél fogva megjelenése cseppet sem volt meglepő. De az a tétovázás, amellyel az utolsó lépcsőfokokon felment, és amellyel a tetőre érve megállt és hallgatózott, nyilvánvalóvá tette, hogy valami különös céllal jött ide, és vár valakit.

Franz ösztönös mozdulattal egészen az oszlop mögé húzódott. Tíz lépésnyire attól a helytől, ahol mind a ketten tartózkodtak, a beszakadt boltozaton egy kúthoz hasonló kerek nyílás volt, amelyen keresztül látni lehetett a csillagos eget.

Ezt a nyílást, amely talán már évszázadok óta bocsátotta át a hold sugarait, körülötte a bozót, s ennek gyenge zöld hajtásai erősen elütöttek az égbolt bágyadt kékségétől, míg a felső teraszról nagy folyondárok és repkényhajtások csüngtek és himbálóztak a boltozat alatt, mintha lebegő kötelek volnának.

Az a férfi, akinek titokzatos megjelenése magára vonta Franz figyelmét, a félhomályban helyezkedett el, úgyhogy nem lehetett jól látni arcvonásait, de ahhoz viszont nem volt elég sötét, hogy ruházatát szemügyre ne lehetett volna venni, Nagy, barna köpenyt viselt, amelynek egyik szárnyát bal vállára visszadobta, s így leplezte vele arca alsó részét, széles karimájú kalapja pedig a homlokát takarta el. Ruházatának csupán alsó részét világította meg a nyíláson rézsütösen besütő holdfény, és csak a hosszú fekete nadrág meg a ragyogó lakkcsizma látszott.

Nyilvánvalóan az előkelő osztályhoz tartozott, ha ugyan nem az arisztokráciához.

Néhány perce várakozott már ott, és türelmetlenségének szemmel látható jeleit adta, midőn a felső terasz felől könnyű nesz hallatszott.

Ugyanakkor árnyék törte meg a fényt, és a felső nyílás torkolatában megjelent egy ember. Kutatva kémlelődött a sötétségbe, és megpillantotta a köpönyeges férfit. Azonnal megmarkolt egy csomó csüngő folyondárt meg libegő repkényt, és lekúszott rajta. Amikor már csak három-négy lábnyira volt a talajtól, könnyedén leugrott. A Tiberisen túliai öltözékét viselte.

- Bocsásson meg, eccellenza - mondta római kiejtéssel -, amiért megvárakoztattam. Egyébként mindössze néhány perccel késtem. A San Giovanni in Laterano templom órája most ütötte a tízet.

- Én jöttem hamarabb, nem ön késett - válaszolta az idegen, a legtisztább toszkánai kiejtéssel. - Nincs szüksége tehát a mentegetőzésre. Egyébként, még ha meg is várakoztatott volna, akkor is tudnám, hogy nem az ön akaratán múltott.

- Igaza is lett volna, eccellenza. Az Angyalvárból jövök, és ugyancsak nem volt könnyű dolgom, míg Beppóval beszélni tudtam.

- Ki az a Beppo?

- Beppo a börtön egyik alkalmazottja. Egy kis járadékot biztosítottam neki, hogy tudjak arról, ami történik Őszentsége várának belsejében.
- Ó, ó, látom már, hogy ön igen előrelátó ember, kedves barátom.
- Nézze, eccellenza, sohasem lehet tudni, mi történhetik, hátha egyszer csak én is horogra kerülök, mint az a szegény Peppino, és szükségem lesz egy patkányra, hogy elrágja börtönöm néhány rácsát. - Röviden, mit tudott meg?
- Kedden két órakor két kivégzés lesz Rómában, a szokás szerint, a nagy ünnepek megnyitójaként. Az egyik elítélt *mazzolato* lesz. Ez a nyomorult meggyilkolta azt a papot, aki felnevelte. Nem érdemel semmi részvétet. A másik *decapitato* lesz, és ez a szegény Peppino.
- Ne szóljon egy szót se, kedves barátom, hiszen ön már olyan rémületben tartja nemcsak a pápai kormányt, hanem a szomszédos országokat is, hogy feltétlenül példát akarnak mutatni.
- De hiszen Peppino nem is tagja a bandámnak. Csak szegény pásztor, és nem is volt egyéb bűne, csak az, hogy bennünket élelemmel látott el.
- Ez elég ahhoz, hogy önöknek büntársa legyen. De láthatja azt is, hogy tekintettel vannak rá, mert ahelyett hogy agyonütnék, mint ahogy önt fogják kivégezni, ha egyszer nyakon csípi, beérik azzal, hogy lefejezzék. Ez egyébként változatossá teszi a nép örömeit, és mindenki kedvére szórakozhat majd.
- Nem szólva arról a szórakozásról, amelyet majd én talállok fel, és amely váratlan lesz - tette hozzá a Tiberisen túli ember.
- Kedves barátom, engedjen meg egy figyelmeztetést - mondta a köpönyeges ember -, úgy nézem, ön valami ostobaságot készül elkövetni.
- Mindenre el vagyok szánva, hogy megakadályozzam annak a szegény ördögnek a kivégzését, aki azért van bajban, amiért engem szolgált. A Madonnára! Nyomorult gyáva volnék, ha nem tennék valamit ezért a derék fiúért.
- Mit akar csinálni?
- Mintegy húsz embert állítok fel a vérpad köré, és abban a pillanatban, amikor odavezetik, az általam megadott jelre kivont törrel rontunk a kísérőkre, és elraboljuk a fiút.
- Ezt nagyon is kockázatosnak látom, és határozottan azt hiszem, hogy az én tervem többet ér, mint az öné.
- És mi az ön terve, eccellenza?
- Adok tízezer piasztert valakinek, akit ismerek, az pedig majd kiszökteti a börtönből.
- Bizonyos, hogy ez a terve sikerül?
- *Parbleu!*⁹ - tört ki franciául a köpönyeges ember.
- Tessék? - kérdezte a Tiberisen túli.
- Csak annyit mondtam, kedvesem, hogy az én aranyammal egymagam többre megyek, mint ön meg az emberei a tűreikkel, pisztolyaikkal, karabélyaikkal és mordályaiakkal. Engedjen hát engem cselekedni.
- Csak tessék. De ha kudarcot vall, mi készenlétben leszünk.
- Ha kedve tartja, legyenek készenlétben, de meglátja, hogy kieszközlöm a kegyelmet.
- Ne feledje, hogy holnapután már kedd lesz. Csak a holnapi napon cselekedhet.

---

⁹ Teringettét!

- Hát aztán? A nap huszonnégy órából áll, minden óra hatvan percből és minden perc hatvan másodpercből. Márpedig nyolcvanhatezer-négyszáz másodperc alatt sok mindent el lehet intézni.

- Hogyan tudjuk meg, sikerült-e a terve, eccellenza?

- Nagyon, egyszerűen. Kibéreltem a Rospoli Kávéház három utolsó ablakát. Ha megkaptam a halasztást, akkor a sarok felőli két szélső ablakon sárga damasztfüggöny lesz, de a középsőn fehér függöny, vörös kereszttel a közepén.

- Nagyszerű, és kivel juttatja el a kegyelmi levelet?

- Küldje hozzám egyik emberét vezeklő barátunk öltözve, annak odaadom. Ilyen öltözetben eljuthat egészen a vérpad lábáig, ott átadja a pecsétetes levelet a kegyes társulat főnökének, az pedig majd továbbadja a hóhérnak. De addig is tudassa ezt a hírt Peppinóval. Meg ne haljon vagy meg ne bolonduljon félelmében, mert akkor hiába vertük volna költségbe magunkat.

- Ide hallgasson, eccellenza - mondta a paraszt -, én igazán őszintén ragaszkodom önhöz, ezt tudja, ugye?

- Legalábbis remélem.

- Nohát, ha megmenti Peppinót, a jövőben nemcsak ragaszkodni fogok önhöz, hanem engedelmes szolgája is leszek.

- Ügyelj rá, hogy mit mondasz, kedves barátom! Meglehet, hogy egy szép napon emlékeztetni foglak rá, mert talán nekem magamnak is szükségem lesz reád...

- Akkor majd, a szükség órájában, megtalál engem, eccellenza, mint ahogy én is megtaláltam önt ebben az órában. Még ha a világ másik végén lenne is, csak ennyi írjon: „Tedd meg ezt” - és én megteszem, esküszöm az...

- Csitt! - vágott közbe az ismeretlen. - Zajt hallok.

- Utasok, akik fáklyafénynél tekintik meg a Colosseumot.

- Fölösleges, hogy együtt találjanak bennünket. Ezek a besúgó vezetők még fel találják önt ismerni. És bármilyen becsülésre méltó is az ön barátsága, ha megtudnák, hogy milyen szálak fűznek össze bennünket, attól tartok, én is veszítenék valamit a tekintélyemből.

- Így hát, ha megkapja a halasztást...?

- A középső ablakon vörös keresztes damasztfüggöny lesz.

- És ha nem kapja meg?

- Három sárga posztó.

- És akkor?

- Akkor, kedves barátom, használják kedvük szerint a törüket, megengedem. Én pedig ott leszek, hogy lássam, mit csinálnak.

- Isten önnel, eccellenza, számítok önre, ön pedig számítson rám.

E szavak után a Tiberisen túli ember eltűnt a lépcsőn, miközben az ismeretlen, arcát még jobban eltakarva köpenyével, két lépésnyire haladt el Franz mellett, és a külső lépcsőn át lement az arénába. Egy másodperccel később Franz a saját nevét hallotta a boltozat alól: Albert szólította.

Franz addig várt a felelettel, amíg a két ember eltávozott, nehogy ezek megsejtsék, hogy tanújuk is volt, aki, bár az arcukat nem látta, beszélgetésükből egyetlen szót sem veszített el. Tíz perccel később Franz kocsija az Espagna fogadó felé gördült. A fiatalember leplezetlen szórakozottsággal hallgatta azt a magasröptű értekezést, amelyet Albert adott elő neki, Plinius és Calpurnius nyomán, azokról a vasszegekkel ellátott hálókról, amelyek a vadállatokat távol tartották a nézőktől.

Hagyta, hadd beszéljen, nem szólt közbe. Alig várta, hogy egyedül maradjon, mert zavartalanul végig akarta gondolni mindazt, ami előtte lejátszódott.

A két iménti férfi közül az egyik teljesen idegen volt számára, most látta és hallotta először. De nem így volt a másikkal. Noha az arcát nem tudta megismerni, mivel állandóan árnyékban volt, és a köpenye is eltakarta, hangjának csengése első ízben sokkal jobban megkapta, semhogy rá ne ismert volna most, amint újra meghallotta.

Gunyoros hanghordozásában volt valami éles és érces, amitől a Colosseum romjai közt Franz éppúgy megremegett, mint Monte Cristo barlangjában.

Bizonyosra is vette, hogy ez az ember nem volt más, mint Szindbád, a tengerész.

Más körülmények között a kíváncsiság, amelyet ez az ember ébresztett benne, olyan nagy lett volna, hogy felfedi magát előtte. Az a beszélgetés azonban, amelyet ez alkalommal végighallgatott, nagyon bizalmas jellegű volt, és joggal félt attól, hogy megjelenése kellemetlenül hatna Szindbádra. Hagyta tehát, hadd menjen el, mint ahogy láttuk, de megfogadta, ha még egyszer összetalálkoznak, ezt a második alkalmat már nem mulasztja el, mint az elsőt.

Franz sokkal izgatottabb volt, semhogy el tudott volna aludni. Az éjszakát azzal töltötte, hogy újra meg újra végiggondolta mindazokat a körülményeket, amelyek a barlangbeli ember és a colosseumi ismeretlen köré fonódtak, és amelyek következtében a két személyből egy és ugyanaz az ember formálódott ki. Minél tovább gondolkodott Franz, annál inkább megerősödött ez a véleménye.

Hajnal volt már, mire elaludt, így hát jó későre járt, amikor felébredt. Albert, mint afféle vérbeli párizsi, máris biztosította az estéjét. Páholyt bérelt az Argentína Színházba.

Franznak több levelet kellett megírnia Franciaországba, így hát a kocsit egész napra átengedte Albertnek.

Albert öt órakor tért haza. Széthordta ajánlóleveleit, meghívásokat kapott minden estére, és megnézte Rómát.

Albertnek mindehhez elég volt egy nap.

Még arra is maradt ideje, hogy kérdezősködjék, milyen darabot játszanak, és hogy kik lesznek a szereplők.

A darab címe: *Parisina* volt, a szerepeket pedig Coselli, Moriani és Spech kisasszony játszották.

Mint látjuk, a mi két fiatalemberünk nem volt éppen szerencsétlen: a *Lammermoori Lucia* szerzőjének egyik legjobb operáját láthatják, s az előadáson Olaszország három legnevesebb művésze lép fel.

Albert sohasem tudta megszokni ezeket a római színházakat, ahol nem lehet keresztüljárni a zenekaron, ahol nincs erkély, sem nyitott páholy. Ez cseppet sem volt ínyére annak az embernek, akinek földszinti zártszéke volt a Bouffes Színházban, és megvolt a helye az Opera alsó páholyában.

Mindez nem gátolta meg Albert-t, hogy kicsípje magát, valahányszor Franzcal az Operába ment. De hiábavaló volt az elegancia, mert be kell vallani, hogy a divatos ifjúság egyik legmértöbb képviselőjének, szégyenszemre, még egyetlen kalandja sem akadt a négy hónap alatt, amióta Olaszországban utazgatott.

Albert olykor eltréfálkozott ezen, de voltaképpen vérig volt sértve, merthogy ő, Albert de Morcerf, a legkeresettebb ifjak egyike, eddig még hiába fáradozott. Annál kínosabb volt a dolog, mert kedves honfitársainak szerény szokása szerint, Albert azzal a meggyőződéssel utazott el Párizsból, hogy Olaszországban igen nagy hódításai lesznek, és hogy a boulevard de Gand-t elkápráztatja majd kalandjainak elbeszélésével.

Sajnos, mindebből semmi sem lett: a bájos genovai, firenzei és nápolyi grófnők hívek voltak, ha nem is a férjükhöz, akkor szeretőjükhöz, és Albert megszerezte azt a kegyetlen meggyőződést: az olasz nőknek a franciákkal szemben megvan az az előnyük, hogy legalábbis hűtlenségükhöz maradnak hívek.

Nem akarom azt állítani, hogy Olaszországban, mint mindenhol, nincsenek kivételek.

Márpedig Albert nemcsak tökéletesen elegáns gavallér volt, hanem igen elmés is. Azonfelül a vicomte-i rangot is viselte. Bár az új nemességhez tartozott, manapság, mióta az okmányokkal való igazolás már nem divat, mit számít az, hogy valakinek a nemessége 1399-ből vagy 1815-ből származik-e! Ezenfelül ötvenezer frank évjáradéka volt. Mint látjuk, mindez tökéletesen elég ahhoz, hogy Párizsban közkedvelt ifjú legyen. Éppen ezért kissé megalázó volt reá nézve, hogy bár annyi várost bejárt, sehol sem akadt meg rajta senkinek a szeme.

Arra számított azonban, hogy Rómában a karnevál idején kárpótolja majd magát. A földkerekség minden országában, ahol él még a kedves szokás, különös szabadság korszakát jelenti ez, amikor még a legszigorúbbak is megengednek maguknak némi bohóságot. Mivel a karneválnak másnap kellett kezdődnie, fontos volt, hogy Albert még előtte észrevétesse magát.

Albert ezért kibérelte a színház egyik legszembeötlőbb páholyát, és gyönyörűen kiöltözködött erre az alkalomra. A páholy az első emeleti sorban volt, ami megfelel a mi erkélyünknek. Egyébként az első három páholsor egyformán előkelő, és ezért nemesi soroknak hívják őket.

Ez a páholy, amelyben tizenketten is kényelmesen elfértek, a két jó barátunk egyébként nem került annyiba, mint egy négyszemélyes páholy az Ambigu Színházban.

Albert-nek még egy reménysége volt: hogy ha sikerül helyet kapnia egy szép római nő szívében, az természetesen azt is jelenti, hogy helyet kap a kocsiában, következésképpen a karnevált egy előkelő hintóból vagy valami pompás erkélyről nézheti végig. Mindezek a körülmények olyan izgatottá tették Albert-t, amilyen még sohasem volt. Hátat fordított a színpadnak, félig kihajolt a páholyból, és hat hüvelyk hosszú messzelátójával vizsgálta a szép asszonyokat.

Mindez azonban egyetlen szép asszonyt sem indított arra, hogy ha kíváncsiságból is, akár csak egyetlen pillantással jutalmazza Albert fáradozását.

Itt mindenki a maga dolgairól, szerelméről, örömeiről, és a megnyitó karneválról beszélt, amely a közeli nagyhét másodnapján kezdődik. Nem figyeltek egy percig sem a színészekre, sem a darabra, kivéve egyes részeket, amikor a színpad felé fordultak, akár hogy meghallgassák Coselli recitatívójának egyik részletét, akár hogy megtapsolják Moriani játékának néhány ragyogó mozzanatát, vagy hogy megéltessék Spech kisasszonyt. Utána folytatták a meghitt beszélgetéseket.

Az első felvonás vége felé kinyílt valamelyik üresen maradt páholy ajtaja, és Franz egy hölgyet látott rajta belépni, akinek bemutatják Párizsban, és akiről azt hitte, hogy még Franciaországban van. Albert észrevette barátja meglepett mozdulatát, és feléje fordult: - Ismeri ezt az asszonyt?

- Ismerem. Milyenek találja?

- Bájosnak, kedvesnek és szökének. Ó, de gyönyörű a haja! Francia nő?

- Velencei.

- És hogy hívják?

- G... grófnőnek.

- Névről ismerem - kiáltott fel Albert -, azt mondják, éppen olyan elmés, mint amilyen szép. A mindenségit, ha elgondolom, hogy Villefort-né legutóbbi bálján bemutatthattak volna neki, és én elmulasztottam az alkalmat. Milyen ostoba is voltam!

- Akarja, hogy kiköszörüljem ezt a csorbát? - kérdezte Franz.

- Elég közletről ismeri ahhoz, hogy bevigyen magával a páholyába?

- Kétszer vagy háromszor volt szerencsém vele beszélni életemben. De tudja, ez elég ahhoz, hogy ne számítson illetlenségnek.

Ebben a pillanatban a grófnő megpillantotta Franzot, és kedvesen intett neki, mire a fiatalember tiszteletudó meghajlással válaszolt.

- Ej, úgy látom, elég jó viszonyban vannak - jegyezte meg Albert.
- Nézze csak, ebben téved, és mi, franciák, valamennyien emiatt követünk el ezer baklövést. Nem szabad mindent párizsi szemmel nézni. Spanyolországban és főleg Olaszországban sohase ítéljen az emberek fesztelen modorából. A grófnőt meg engem csak némi rokonszenv fűz egymáshoz.
- A szívek rokonszenve, ugye? - kérdezte Albert nevetve.
- Nem, csak a lelkeké - felelte komolyan Franz.
- És mióta?
- Egy olyan colosseumi séta óta, amelyet ma együtt tettünk meg.
- Holdvilágnál?
- Igen.
- Kettesben?
- Csaknem!
- És miről beszélgettek?
- A halottakról.
- Ah, ez igazán nagyon szórakoztató lehetett! - kiáltott fel Albert. - Hát én megígérem, ha olyan szerencsés leszek, és lovagja lehetek a szép grófnőnek egy ilyen sétán, bizony csak az élőkről fogok vele beszélni.
- Lehet, hogy rosszul teszi.
- De addig is bemutat neki, ahogy ígérte?
- Azonnal, amint leeresztik a függönyt.
- Milyen hosszú ez az ostoba első felvonás!
- Hallgassa csak a finálét, gyönyörű, és Coselli csodálatosan énekl.
- Igen, de micsoda esetlen megjelenés!
- Spech kisasszonynál nincs kiválóbb drámai énekesnő.
- De nézze, ha valaki Sontagot és Malibrant hallotta...
- Nem találja, hogy Morianinak kitűnő a játéka?
- Nem szeretem a barnákat, ha úgy énekelnek, mintha szökék volnának.
- Ó, kedvesem - mondta Franz elfordulva, miközben Albert tovább vizsgálódott távcsövével -, ön igazán sokat kíván.

Végre mégis legördült a függöny, Morcerf vicomte nagy meglepedésére. Fogta a kalapját, sietve lesimította a haját, megigazította nyakkendőjét, kézelőjét, és közölte Franzcal, hogy indulhatnak.

Franz tekintetével kérdezte meg a grófnőt; és mivel az egy intéssel értésére adta, hogy szívesen látja, a fiatalember nem késett tovább, hogy eleget tegyen Albert sürgetésének. Elindultak tehát, és Albert, amíg a félkör alakú termet körüljárták, útközben is talált igazítanivalót inggallérján és kabátja-hajtokáján. Franz azután bekopogtatott a négyes számú páholyba, a grófnő páholyába.

Az a fiatalember, aki a páholy előterében mellette ült, olasz szokás szerint felállt, hogy átadja helyét az újonnan érkezettnek, aki maga is átengedi majd ezt a helyet, ha újabb látogató találna jönni.

Franz úgy mutatta be Albert barátját a grófnőnek, mint olyan ifjút, aki mind társadalmi helyzeténél, mind szellemi képességeinél fogva a legelőkelőbb helyet foglalja el. Ez egyébként igaz is volt, mert Párizsban és abban a körben, amelyben Albert élt, igazán kifogástalan gavallérnak tartották. Hozzáfüzte még, hogy Albert kétségbe volt esve, amiért a grófnő párizsi tartózkodása alatt nem volt

módjában bemutatkozni, és arra kéri a grófnőt, engedje meg, hogy most pótolja ezt a mulasztást. Egyúttal elnézést kér a grófnőtől, hiszen neki magának is szüksége lett volna szószólóra, aki szerénytelenségéért kimenti.

A grófnő feleletképpen kedvesen üdvözölte Albert-t, és kezet nyújtott Franznak.

Intésére Albert elfoglalta a mellette megüresedett helyet, Franz pedig a grófnő mögött ült le.

Albert remek társalgási témát talált: Párizst. Közös ismerőseikről beszélt a grófnőnek, Franz látta, hogy barátja elemében van. Hagyta, hadd beszéljen, elkérte tőle óriási messzelátóját, és most ő vizsgálta körül a termet.

Egyik velük szemben levő páholyban, a harmadik páholsorban, elöl ült egymagában egy csodálatosan szép fiatal nő. Görög ruhában volt, amelyet annyi bájjal viselt, hogy ez kétségtelenül saját nemzeti viselete lehetett.

Mögötte a félhomályban egy férfi alakja rajzolódott ki, de az arca nem látszott.

Franz félbeszakította Albert és a grófnő társalgását, hogy az utóbbtól megkérdezze, nem ismeri-e a szép görög nőt, aki méltó volt rá, hogy ne csak a férfiak, hanem a nők figyelmét is magára vonja.

- Nem - felelte a grófnő. - Csak annyit tudok, hogy az évad kezdete óta Rómában van, mert amióta a színház megnyílt, mindig ott látom, ahol most ül. Egy hónap óta egyetlen előadásról sem hiányzott, hol annak a férfinak kíséretében volt, aki most is vele van, hol pedig egyszerűen egy fekete szolgál követi.

- Milyennek találja, grófnő?

- Rendkívül szépek. Csak Medora lehetett hozzá hasonló.

Franz és a grófnő egymásra mosolyogtak. Azután az asszony ismét Albert-rel beszélgetett. Franz pedig tovább gyönyörködött a görög nő szépségében.

Felgördült a függöny, megkezdődött a balett. Gyönyörű olasz balett volt, a híres Enrico rendezte, aki mint koreográfus igen nagy hírnevet szerzett magának Olaszországban. Ebben a balettben, az első szereplőtől az utolsó statisztáig, mindenki tevékenyen részt vesz a cselekményben. Százötven személy csinálja ugyanabban a pillanatban ugyanazt a mozdulatot, egyszerre emeli fel ugyanazt a karját vagy lábát.

A balett címe *Poliska* volt.

Franz érdeklődését sokkal jobban lekötötte a szép görög nő, semhogy a balettre figyelt volna, bármilyen érdekes volt is. A nő viszont, úgy látszott, rendkívül élvezte a látványt. Ez az élvezet igen élénk ellentétben állott kísérelje tökéletes közönyével. A férfi a balett egész ideje alatt meg sem moccant, és úgy látszott, hogy a trombiták, a réztányérok meg a csengettyúk pokoli zajában békés, nyugodt álomba szenderült.

Végül befejezték a balettet, a függöny a megittasodott közönség óriási tapsvihara közepette gördült le.

Olaszországban az a szokás, hogy az opera egyes felvonásait balett szakítja meg, és ezért igen rövidek a felvonások, mert hiszen az énekesek kipihenhetik magukat, és átöltözködések addig, amíg a táncosok szórakoztatják a közönséget.

Megkezdődött az opera második felvonásának nyitánya. Franz észrevette, hogy az addig alvó férfi a hegedű első hangjára lassan feláll, odalép a görög nőhöz, aki hátrafordult, hogy néhány szót mondjon neki, azután ismét a páholy peremére könyököl.

A férfi arca még mindig árnyékban volt, és Franz egyetlen vonását sem látta.

A függöny most felment.

Franz figyelmét természetesen magukra vonták a szereplők, és pillantása egy percre lesiklott a szép görög nő páholyáról, hogy a színpadra figyeljen.

A cselekmény, mint tudjuk, az álomkettőssel kezdődik: Parisina, álmában, elárulja Azzo előtt Ugo iránt érzett titkos szerelmét. A megcsalt férjen annyira erőt vesz a féltékenység, hogy miután meggyőződött felesége hűtlenségéről, felébreszti és megígéri neki, hogy bosszút fog állni.

Ez a duó a termékeny Donizetti egyik legszebb, legkifejezőbb és legborzalmasabb szerzeménye. Franz már harmadszor hallotta, és noha nem volt valami szenvedélyes zenebolond, mégis mélységes hatást tett reá. Így hát ő is csatlakozni akart a terem tapsolóihoz, de tapsra emelt keze hirtelen megállt a levegőben, és bravó-kiáltása a torkán akadt.

A páholybeli férfi egészen felállt, és amint a fény megvilágította arcát, Franz felismerte benne Monte Cristo szigetének titokzatos lakóját, akinek alakját és hangját előtte való este, a Colosseum romjainál vélte felismerni.

Nem volt több kétség: az idegen világjáró Rómában lakott. Franz arcvonásai elárulhatták azt a zavart, amelyet az idegen megpillantása okozott, mert a grófnő, amint reánézett, kacagni kezdett, és megkérdezte, hogy mi történt vele.

- Grófnő - felelte Franz -, azt kérdeztem az imént, nem ismeri-e azt a görög nőt. Most azt kérdezem, ismeri-e a férjét?

- Éppen olyan kevéssé, mint őt magát - válaszolta a grófnő.

- Még sohasem vette szemügyre?

- No, ez a kérdés már megint a franciára vall! Jól tudja, hogy mi, olasz nők sohasem nézünk más férfira, mint arra, akit szeretünk.

- Ez igaz - felelte Franz.

- Mindenesetre - mondta a nő, szeméhez emelve Albert messzelátóját, és a páholy felé tekintve -, valami új életre keltett halott lehet, aki a sírásó engedelmével kelt ki sírjából, mert rettenetesen sápadt.

- Mindig ilyen - jegyezte meg Franz.

- Hát ismeri? - kérdezte a grófnő. - Akkor hát én kérdezem meg öntől, hogy ki ez az ember?

- Úgy rémlik, már láttam valahol, és mintha most ráismernék.

- Csakugyan - felelte a grófnő, és szép válla megrándult, mintha borzongás futna végig az ereiben -, megértem, hogy aki csak egyszer is látta ezt az embert, nem felejtí el többé.

Úgy látszik tehát, nemcsak Franzra volt ez az ember ilyen nagy hatással, látása másokban is különös érzést keltett.

- Mondja, grófnő - kérdezte Franz az asszonyt, miután az már másodszor is jól megnézte messzelátóján a férfit -, mi a véleménye erről az emberről?

- Az, hogy valóságos lord Ruthwen.¹⁰

Ez a Byronra való célzás szíven ütötte Franzot. Ha valaki, ez az ember el tudta hitetni, hogy vannak vámpírok.

- Meg kell tudnom, kicsoda - mondta Franz felállva.

- Ó, nem! - kiáltott fel a grófnő. - Ne menjen el. Számítok önre, hogy hazakísér. Nem engedem el.

Franz a nő füléhez hajolt.

- Fél?

- Hallgasson ide - felelte a grófnő -, Byron megesküdött nekem, hogy hisz a vámpírokban. Azt mondta, látott is vámpírt, leírta arcukat. No hát ez tökéletesen olyan! Fekete hajú, nagy szeme valami különös lánggal ragyog, arca halálsápadt... Azután figyelje meg, nem ugyanolyanféle az a nő sem, aki

---

¹⁰ Byron egyik alakja.

vele van, mint amilyenek mi vagyunk... idegen asszony... görög... eretnek... bizonyára éppen olyan varázsló, mint ő maga. Nagyon kérem, ne menjen hozzá. Kutasson utána holnap, ha jónak látja, de ma nem engedem el magam mellől.

Franz ellenkezett.

- Nézze - mondta a grófnő felállva -, én elmegyek. Nem várhatom be az előadás végét, vendégeim vannak. Csak nem lesz olyan udvariatlan, hogy megtagadja tőlem kíséretét?

Franz erre nem válaszolhatott másként, mint hogy veszi a kalapját, kinyitja a páholy ajtaját, és karját nyújtja a grófnőnek.

Úgy is tett.

A grófnő valóban nagyon izgatott volt, sőt Franz maga sem tudott szabadulni bizonyos babonás félelemtől. Ez természetes is volt, mert amit a grófnő csak ösztönösen érzett meg, Franz számára már egy különös emlék leszűrődése volt.

Franz érezte, hogy az asszony reszket, amikor beszáll a kocsijába. Egészen hazakísérte. Nem volt ott semmiféle vendég, nem várta senki sem. A fiatalember szemrehányást tett neki.

- Igazán nem érzem jól magam - mondta az asszony -, és szükségem van rá, hogy egyedül legyek. Annak az embernek a látása egészen felkavart.

Franz nevetni próbált.

- Ne nevéssen - mondta a grófnő. - Úgy sincs igazán kedve hozzá. Azután ígérjen meg valamit.

- Ugyan mit?

- Ígérje meg.

- Mindent, amit csak akar, kivéve azt, hogy ki ne nyomozzam, ki ez az ember. Van rá okom, csak most nem mondhatom meg, hogy miért akarom tudni a kilétét, meg azt, hogy honnan jön, és hová megy.

- Hogy honnan jön, azt nem tudom, de hogy hová megy, azt megmondhatom: egészen bizonyosan a pokol fenekére.

- Térjünk vissza ahhoz az ígérethez, amelyet ki akar csikarni tőlem, grófnő - jegyezte meg Franz.

- Ah, igen! Hogy térjen haza egyenesen a szállóba, és ne próbálja meg ma este felkeresni ezt az embert. Azok közt, akikkel együtt voltunk, és akikhez megyünk, bizonyos finom szálak szövődnek. Ne legyen ön kapocs köztem és e férfi közt. Járjon utána holnap, ha kedve tartja, de nekem ne mutassa be soha, hacsak nem akarja, hogy szörnyethaljak a félelemtől. És most jó éjszakát. Próbáljon meg aludni. Én jól tudom, hogy ki az, aki ma nem fogja lehunyni a szemét.

E szavak után a grófnő otthagya Franzot, rábízva, törje a fejét rajta, vajon csak tréfálkozott-e, vagy valóban érezte is azt a félelmet, amelyről beszélt.

Franz a szállóba érve Albert barátját házi köntösben és bő nadrágban találta, amint kényelmesen hátradőlt egy karosszékben és szivarozott.

- Nahát, ön az? - kezdte. - Szavamra mondom, azt hittem, csak holnap jön haza.

- Kedves Albert - válaszolta Franz -, örülök, hogy alkalmam nyílik egyszer s mindenkorra megmondani, milyen rosszul ítéli meg az olasz nőket. Pedig azt hittem, elmaradt szerelmi kalandjai már meggyőzték balítéletéről.

- Ugyan, ugyan! Ki ismeri ki magát e sok pokoli nő között? Kezüket nyújtják, megszorítják a kezünket! A fülünkbe sugdosnak, hazakísértetik magukat. Ezeknek a mókáknak egy negyed része elég lenne ahhoz, hogy tönkretégye egy párizsi nő jó hírét.

- Ej, hiszen éppen azért van ez így, mert nincs mit rejtegetniük, mert a napvilágon élnek, mert a nők olyan kevés teketóriát csinálnak ebben a szép országban, ahol csak úgy visszhangzik a sok *si*,¹¹ mint Dante mondja. Egyébként ön is láthatta, hogy a grófnő valóban félt.

- Ugyan mitől félt? Attól az udvarias úrtól, aki velünk szemközt ült azzal a szép görög nővel? De én meg is akartam bizonyosodni felőlük, és amikor elhagyták a páholyt, a folyosón kereszteztem az útjukat. Nem tudom, honnan a pokolból szedték önök azokat a másvilágról szóló gondolatokat! Nagyon jóképű fiatalember, kitűnő megjelenésű, úgy látszik, Franciaországban készítetteti a ruháit, Blinnél vagy Humann-nál. Kissé sápadt, az igaz, de tudja, hogy a sápadtság az előkelőség jele.

Franz mosolygott, Albert nagyon szeretett volna sápadt lenni.

- Magam is úgy véltem - mondta Franz -, hogy a grófnő túlságosan megijedt ettől az embertől. Beszél az az úr az ön közelében, hallotta néhány szavát?

- Beszél, de újjörögül. Felismertem néhány elrontott görög szótól. Meg kell mondanom, kedves barátom, hogy a kollégiumban igen jól megtanultam görögül.

- Tehát újjörögül beszélt?

- Valószínűleg.

- Semmi kétség többé - mormogta Franz -, ez ő.

- Tessék?

- Semmi. Mit csinált azután?

- Meglepetést készítettem önnek.

- Miféle meglepetést?

- Tudja, hogy semmi szín alatt sem lehet hintót szerezni?

- A mindenit! Hiszen már mindent elköveltünk érte, ami emberileg csak lehetséges volt, és - hiába.

- Nohát, nekem csodálatos ötletem van.

Franz úgy nézett Albert-re, mint aki nem nagyon bízik a másik képzelőerejében.

- Kedves barátom - mondta Albert -, ön úgy nézett most rám, hogy ezért bizvást elégtételt kérhetnék öntől.

- Kész vagyok az elégtételt megadni, kedves barátom, ha az ötlet valóban olyan elmés, ahogy mondja.

- Hallgasson ide.

- Hallgatom.

- Nincs rá mód, hogy kocsit szerezzünk, ugye?

- Nincs.

- Lovakat sem?

- Azokat sem?

- De szekeret tudunk szerezni?

- Talán.

- És egy pár ökröt is?

- Valószínűleg.

---

¹¹ Igen. (olasz)

- Nohát, kedvesem, akkor rendben vagyunk. Feldíszítottam a szekeret, nápolyi aratóknak öltözünk, és megelevenítjük Léopold Robert pompás festményét. Ha a nagyobb hasonlatosság kedvéért a grófnő hajlandó egy puzzelei vagy sorrentói asszony ruhájába öltözni, az álarcos menet tökéletes lesz, ő pedig elég szép ahhoz, hogy az *Asszony gyermekkel* című festmény nőalakját megszemélyesítse.

- No, ezúttal kitett magáért! - kiáltott fel Franz. - Ez igazán kitűnő gondolat, Albert.

- És egészen franciás ötlet. Az árnyékkirályok életrehívása, semmi más! Ah, római urak, azt hiszitek, gyalogszerrel fogunk végigszaladni az utcáitokon, mint a *lazzaronik*,¹² csupán azért, mert kevés a hintótok és a lovak? Túljárunk az eszeteken!

- És közölte már valakivel ezt a ragyogó ötletét?

- Hogyne, a fogadóssal. Mikor hazaértem, felhívtam és elmondtam neki kívánságomat. Biztosított róla, hogy ennél semmi sem könnyebb. Be akartam aranyoztatni az ökrök szarvait, de erre azt felelte, hogy az három napba kerülne, így hát lemondtam róla.

- És hol van?

- Kicsoda?

- A fogadós.

- Ebben az ügyben szaladgál. Holnapra talán már késő lenne.

- Tehát még ma este megadja a választ?

- Remélem.

Ebben a pillanatban nyílt az ajtó, és Pastrini mester dugta be a fejét.

- *Permesso?*¹³ - kérdezte.

- Hogyne volna szabad! - kiáltott fel Franz.

- Nohát, megtalálta a kért szekeret és ökröket? - kérdezte Albert.

- Jobbat találtam - felelte a fogadós öntelten.

- Ohó, kedves fogadós uram, vigyázzon ám, mert a jobb ellensége a jónak.

- Bizzák csak rám a dolgot, *eccellenza* - mondta Pastrini mester fontoskodó arccal.

- No de hát mégis, mi történt? - kérdezte most már Franz.

- Azt tudják - mondta a fogadós -, hogy Monte Cristo grófja ugyanezen az emeleten lakik, mint önök?

- Meghiszem azt - felelte Albert -, hiszen neki köszönhetjük, hogy úgy lakunk, mint két diák a rue Saint-Nicolaus-du-Chardonnet-n.

- A gróf tehát meghallotta, hogy önök milyen zavarban vannak, és felajánlott két helyet a hintájában és két ablakot a Rospolipalotában.

Albert és Franz összenéztek.

- De - kezdte Albert - elfogadhatjuk-e ennek az idegennek az ajánlatát, olyan emberét, akit nem is ismerünk?

- Miféle ember ez a Monte Cristo grófja? - kérdezte Franz a fogadóstól.

- Valami szicíliai vagy máltai igen nagy úr, nem tudom egészen bizonyosan, de nemes, akár egy Borghese, és gazdag, mint egy aranybánya.

---

¹² Koldusok. (olasz)

¹³ Szabad? (olasz)

- Úgy gondolom - mondta Franz Albert-nek -, hogy ha ez az ember csakugyan olyan kitűnő modorú, mint ahogy a fogadósunk mondja, más módon kellett volna meghívnia bennünket, akár írásban, akár...

Ebben a pillanatban kopogtak az ajtón.

- Szabad - mondta Franz.

Egy tökéletesen elegáns, libériába öltözött szolga jelent meg a küszöbön.

- Monte Cristo grófja küldi Franz d'Épinay úrnak és Albert de Morcerf vicomte úrnak - mondta.

Ezzel két névjegyet nyújtott át a fogadósnak, amelyeket az továbbadott a két fiatalembernek.

- Monte Cristo grófja - folytatta a szolga - engedelmet kér az uraktól, hogy holnap reggel szomszédi látogatást tehessen önöknél. Bátor volna tudakozódni, hogy hány órákor teheti tiszteletét.

- Szavamra mondom - mondta Albert Franznak -, nincs ebben semmi kivetnivaló.

- Mondja meg a grófnak - válaszolta Franz -, hogy majd mi tesszük tiszteletünket nála.

A szolga eltávozott.

- Ezt nevezik előkelő vetélkedésnek - jegyezte meg Albert. - Igaza volt, Pastrini mester, igazán kifogástalan úr az ön Monte Cristo grófja.

- Tehát elfogadják az ajánlatát? - kérdezte a fogadós.

- El ám, el bizony - válaszolta Albert. - De azért mégiscsak bevallom, hogy sajnálom a szekerünket és az aratóinkat. És ha nem volna az a Rospoli-palotabeli ablak, hogy kárpótoljon ezért a veszteségért, azt hiszem, visszatérnék első ötletemhez. Mit szól hozzá, Franz?

- Azt hiszem, hogy számomra is a Rospoli-palota ablakai a döntők - válaszolta Franz Albert-nek.

A Rospoli-palota ablakában felajánlott két hely arra a beszélgetésre emlékeztette, amely a Colosseum romjai között az ismeretlen meg a Tiberisen túli paraszt között lefolyt, és amelyet kihallgatott. Ennek a beszélgetésnek a során a köpönyeges férfi magára vállalta, hogy az egyik halálraítéltnek megszerzi a kegyelmet.

A köpönyeges ember ugyanaz volt, akinek megjelenése már az Argentína Színházban is annyira foglalkoztatta - pedig minden jel erre vallott -, ott minden biztonnyal felismeri majd, s megtudja, amit akart.

Franz az éjszaka nagy részét azzal töltötte, hogy erről a két jelenségről álmodozott, és alig várta a másnapot. Holnap valóban mindennek tisztázódnia kell. És ezúttal, hacsak Monte Cristo-beli vendéglátó gazdája nincs birtokában Gyges gyűrűjének, nem tud láthatatlanná válni, nem szökhet el előle. Így ébredt fel nyolc óra előtt.

Albert, mivel neki nem voltak ilyen okai a koránkelésre, még javában aludt.

Franz behívatta a fogadóst, aki a megszokott alázattal jelent meg.

- Pastrini mester - kérdezte tőle -, nem lesz ma valami kivégzés?

- Dehogynem, excellenza. De ha azért tetszik kérdezni, hogy ablakot szerezzek hozzá, akkor már elkésett.

- Nem azért - mondta Franz. - Egyébként, ha éppenséggel látni akarom, úgy gondolom, találnék helyet magamnak a Monte Pinción.

- Ó, csak nem akar excellenza a csöcselék közé vegyülni? Mert az nézi onnan az ingyen színházat.

- Valószínűleg nem megyek oda - mondta Franz -, de szeretnék megtudni néhány részletet.

- Miféle részleteket?

- Szeretném megtudni, hány halálraítélt van, tudni szeretném a nevüket és kivégzésük módját.

- Ezt a legjobbkor kérdezi, excellenza! Éppen most hozták el a *tavolettá*-kat.

- Mik azok a *tavolettá*k?

- Afféle fából készült táblácskák, amelyeket a kivégzés előtti estén minden utcasarokra kiakasztanak. Ezeken fel vannak tüntetve a halálraítéltek nevei, az ítéletek megokolása és a kivégzések módja. Ez az értesítés felszólítja a híveket, hogy imádkozzanak Istenhez, adjon őszinte megbánást a bűnösök lelkébe.

- Önnek is azért hozzák a *tavolettá*kat, hogy imádságát a hívek imáihoz fűzze? - kérdezte Franz kétkedő arccal.

- Nem, excellenza. Én megállapodást kötöttem a kihordóval, hogy hoz nekem ebből is, mint a színlapokból, hogy ha vendégeim közül valaki jelen akar lenni a kivégzésen, megtudhassa a körülményeket.

- Micsoda gyöngéd figyelem! - kiáltott fel Franz.

- Ó - nevetett Pastrini mester -, dicsekedhetem vele, minden tőlem telhető elkövetek, hogy szolgálatára legyen előkelő vendégeimnek, akik bizalmukkal kitüntetnek.

- Azt látom, fogadós uram! És el is fogom mondani mindenkinek, aki csak tudni akarja, legyen egészen nyugodt. De egyelőre szeretnék látni egy ilyen *tavolettá*t.

- Semmi akadály - felelte a fogadós, és kinyitotta az ajtót. - Egyet kifüggesztettem az emeleten.

Kiment, leakasztotta a *tavolettá*t, és bevitte Franznak.

- Íme, itt az akasztófa-hirdetmény szó szerinti fordítása:

Közhírré tételik, hogy február 22-én, kedden, a karnevál első napján, az egyházi főtörvényszék rendeletére kivégzik a piazza del Popolón Andrea Rondolót, a nagybecsű főtisztelendő Don Cesare Terlininek, a San Giovanni in Laterano templom kanonokának gyilkosát, és Peppinót, aki Rocca Priori néven bünszövetségben állt a gyűlöletes Luigi Vampa rablóval és bandája tagjaival.

Az első mazzolata lesz.

A második decapitato.

Kérjük a könyörületes lelkeket, imádkozzanak Istenhez, hogy adjon a két szerencsétlen halálraítélt szívébe őszinte megbánást.

Ugyanúgy hallotta ezt Franz két nappal előbb este, a Colosseum romjai alatt, azóta tehát semmi változás sem történt a programban.

A halálraítéltek nevei, elítéltetésük oka, kivégzésük módja, pontosan megegyezett.

Így tehát a Tiberisen túli paraszt minden valószínűség szerint maga Luigi Vampa, a köpönyeges ember pedig Szindbád, a tengerész, aki mind Rómában, mind Porto Vecchióban és Tuniszban részt vesz az emberbaráti cselekedetekben.

Közben telt az idő, kilenc óra volt már, és Franz éppen fel akarta költeni Albert-t, mikor, legnagyobb meglepetésére, az már teljesen felöltözve lépett ki szobájából. A karnevál gondolata nem hagyta nyugodni, sokkal korábban felébresztette, mint ahogy barátja remélte.

- Mondja csak, kedves Pastrini mester - szólította meg Franz a fogadóst -, minthogy mind a ketten készen állunk, mit gondol, alkalmas volna-e, ha most látogatnánk meg Monte Cristo grófját?

- Ó, hogyne, egészen bizonyosan! - válaszolta a fogadós. - Monte Cristo grófja jókor reggel szokott kelni, és bizonyos, hogy legalább két órája ébren van már.

- És nem gondolja, hogy illetlenség lenne, ha most látogatnánk be hozzá?

- Szó sincs róla.

- Akkor hát, Albert, ha ön készen van...
- Teljesen készen vagyok - felelte Albert.
- Menjünk és köszönjük meg szomszédunk előzékenységét.
- Menjünk.

Franznak és Albert-nek csak a folyosón kellett átmenniük. A fogadás előttük ment, és be is csengetett helyettük. Egy szolga nyitott ajtót.

- *I signori Francesi*¹⁴ - mondta a fogadás.

A szolga meghajolt, és intett, hogy lépjenek be.

Két olyan fényűzően berendezett szobán haladtak keresztül, amelyet nem tételeztek volna fel Pastrini mester fogadójáról, és végül egy tökéletesen előkelő szalonba jutottak, A padlót török szőnyeg borította, a legkényelmesebb bútorok kínálták duzzadó párnákat és rugalmas támlákat. A falakon pompás, mesteri festmények és művészien csoportosított, remek fegyverek váltakoztak. Az ajtókat hatalmas hímzett függönyök borították.

- Kegyeskedjenek helyet foglalni, excellenza, míg értesítem a gróf urat - mondta a szolga.

Ezzel eltűnt az egyik ajtó mögött.

Mikor ez az ajtó kinyílt, egy guzla hangja szűrődött be a két jó barátához, de azonnal el is halt. Az ajtó, amely éppen csak megnyílt, s máris becsukódott, a dalnak úgyszólván csak egy foszlányát bocsátotta be a szalonba.

Franz és Albert összenéztek, pillantásuk azután ismét végigfutott a bútorokon, a képeken és a fegyvereken. Mindez másodsorra még pompásabbnak látszott, mint amikor először megpillantották.

- Mit szól ehhez? - kérdezte Franz a barátjától.

- Azt kell hinnem, kedves barátom, hogy szomszédunk tőzsdeügynök, aki besszre spekulál a spanyol papírokkal, vagy valami inkognitóban utazgató herceg.

- Csitt! - mondta Franz. - Rögtön megtudjuk, mert már itt is van.

Csakugyan ajtónyitás zaja hallatszott, és csaknem ugyanabban a pillanatban félrehúzódott a függöny, hogy utat nyisson e gazdagság urának.

Albert elébe ment, Franz azonban, mintha gyökeret vert volna a lába, nem mozdult.

A belépő férfi nem volt más, mint a colosseumi köpönyeges ember, a páholybeli ismeretlen és Monte Cristo szigeti titokzatos vendéglátója.

---

¹⁴ A francia urak. (olasz)

A mazzolata

- Uraim - kezdte Monte Cristo grófja, amint belépett -, ezerszer bocsánatot kérek, amiért engedtem, hogy megelőzzenek, de attól tartottam, hogy alkalmatlan leszek, ha korábban látogatom meg önöket. Egyébként, mivel azt üzenték nekem, hogy átjönnek, alkalmazkodtam kívánságukhoz.

- Franz és én hálás köszönetet mondunk önnek, gróf úr - mondta Albert. - Igazán nagy zavarból ment ki bennünket, már-már a legfantasztikusabb járóművekről gondolkoztunk, mikor megkaptuk az ön szíves meghívását.

- Ej, ej, istenem! - kezdte ismét a gróf, és intett a két fiatalembernek, hogy üljenek le egy pamlagra. - Bizony csak annak az ostoba Pastrininak köszönhető, hogy olyan sokáig hagyta kintlódni önöket! Egy szóval sem tett említést az önök zavaráról, pedig én, aki olyan magányosan és elszigetelten élek itt, szinte lestem az alkalmat, mikor ismerkedhetek meg a szomszédaimmal. Abban a pillanatban, amikor tudomásomra jutott, hogy valamiben segítségükre lehetek, láthatták, hogyan ragadtam meg az alkalmat.

A két fiatalember meghajolt. Franz még mindig nem talált szavakat, még nem jutott semmiféle elhatározásra, és mivel a gróf arcán nem látszott, hajlandó-e ráismerni, vagy kívánja-e, hogy ő felismerje, nem tudta, szabad-e egyáltalán célzást tennie a múltra, vagy jobb, ha bevárja, míg újabb bizonyosságokat hoz a jövő. Egyébként, ha azt tudta is, hogy őt látta előző este a páholyban, azt nem állíthatta teljes bizonyossággal, hogy a Colosseumban is vele találkozott két nappal azelőtt. Elhatározta tehát, hogy szabad folyást enged a dolgoknak, anélkül hogy bármit is szavá tenne a grófnak. Franz különben is fölényben volt, mert tudott a gróf titkáról, neki pedig, minthogy nem volt mit rejtegetnie, nem kellett tartania a gróftól.

De azt azért elhatározta, olyan mederbe tereli a társalgást, hogy némi fény derengjen kétségeire.

- Gróf úr - mondta -, ön helyet ajánlott nekünk a kocsijáiban és a Rospoli-palota ablakaiban. Nem tudná megmondani azt is, hogyan lehetne a piazza del Popolón bármilyen „helyet” szerezni?

- Ah, igaz! - mondta a gróf szórakozott arccal és merőn nézve Morcerf-re. - Nem valami kivégzés lesz a piazza del Popolón?

- De igen - felelte Franz, mert látta, hogy a gróf maga tér arra a tárgyra, amelyre reá akarta vezetni.

- Várjon csak, azt hiszem, tegnap megbízta vele a titkáromat, hogy szerezzen oda helyet. Meglehet, hogy ebben is tudnék egy kis szolgálatot tenni önöknek.

Egy csengő zsinórja után nyúlt, és háromszor meghúzta.

- Nem gondolt még a gazdaságos időbeosztásra és arra, hogy egyszerűsítse a szolgák járás-keelését? - kérdezte Franztól. - Én tanulmányoztam ezt. Ha egyet csengetek, az inasomat hívom, a kettős csengetés a pincért szólítja, a három csengetés pedig a titkárt hívja be. Ilyen módon egyetlen pillanatot sem vesztegetek el, és a felesleges beszédetől is megkímélem magam. Tessék, itt a mi emberünk.

Belépett egy negyven-ötven év körüli férfi. Franz úgy látta, hogy ez annyira hasonlít ahhoz a csempészhez, aki őt a barlangba bevezette, mint egyik vízcsepp a másikhoz. Úgy látszott azonban, hogy az ember egyáltalában nem ismerte fel őt. Franz látta, hogy ez parancssóra történik.

- Bertuccio úr - mondta a gróf -, megkísérelt ablakot foglalni a piazza del Popolón? Tegnap utasítást adtam rá.

- Igenis, eccellenza - válaszolta a titkár -, de már elkéstem vele.

- Hogy lehet az? - kérdezte a gróf, összehúzza szemöldökét. - Nem megmondtam, hogy helyet akarok?

- Van is, eccellenza, az, amelyet Lobanyev herceg bérelt ki. De fizetnem kellett érte száz...

- Jól van, jól van. Bertuccio úr, kímélje meg ezeket az urakat az apró-cseprő részletektől. Az a fontos, hogy megvan az ablak. Majd adja meg a kocsisnak a házsámot, és maradjon a lépcsőn, hogy odavezessen bennünket: ez elég. Elmehet.

A titkár elköszönt, és távozni akart.

- Igaz - mondta még a gróf -, legyen szíves, kérdezze meg Pastrinitól, megkapta-e a tavolettát, és kéretem, küldje ide nekem a kivégzés programját.

- Fölösleges - jegyezte meg Franz, és kihúzta zsebéből kis jegyzőkönyvét. - Elolvastam azt a kis táblát és lemásoltam. Tessék.

- Nagyszerű! Akkor távozhat, Bertuccio úr, nincs már szükségem önre. Csak akkor kérek értesítést, amikor a reggelit felszolgálták. Az urak - folytatta a két fiatalemberhez fordulva - megtisztelnék velem, hogy velem reggeliznek?

- De gróf úr - vetette ellen Albert -, ezt már nem fogadhatjuk el.

- Szó sincs róla, ellenkezőleg, igen nagy örömet okoznak velem. Majd egy szép napon Párizsban viszonzhatja egyikük vagy másikuk, esetleg mindketten. Bertuccio úr, három terítéket adasson.

Átvette Franztól a jegyzőkönyvecskét.

- Eszerint tehát - folytatta olyan hangon, mintha a *Petites Affiches*-t¹⁵ olvasta volna -, „Február 22-én, kedden kivégzik Andrea Rondolót, a nagybecsű főtisztelendő don Cesare Terlininek, a San Giovanni in Laterano templom kanonokának gyilkosát, és Peppinót, aki Rocca Priori néven bünszövetségben állt a gyűlöletes Luigi Vampa rablóval és bandája tagjaival...” Hm! „Az első mazzolata lesz, a második decapitato.” Igen, csakugyan - folytatta a gróf -, valóban így is kellett volna történnie a dolognak, de azt hiszem, tegnap óta valami változás történt a ceremónia rendjében és menetében.

- Ugyan! - mondta Franz.

- Igen, tegnap Rospigliosi bíborosnál töltöttem az estét, és ott úgy hallottam, hogy az egyik halálraítélt kivégzését elhalasztják.

- Andrea Rondolót? - kérdezte Franz.

- Nem - felelte hanyagul a gróf -, a másikat... (egy pillantást vetett a jegyzőkönyvecskébe, mintha a név nem jutna eszébe) a Peppinót, az úgynevezett Rocca Prioriét. Így elmulasztják a lefejezést, de még mindig végignézhetik a mazzolatát, ami igen érdekes kivégzési mód annak, aki először látja, sőt, még annak is, aki másodsorra nézi végig. A lefejezés, mint bizonyára jól tudják, igen egyszerűen, simán megy: nincs benne semmi váratlan. A mandaia sohasem véti el, nem remeg, nem üt mellé, nem csap le harmincszor, mint az a katona, aki Chalais gróf fejét vágta le. Richelieu talán külön is figyelmébe ajánlotta a grófot. De nézzék - tette hozzá a gróf megvetően -, ne beszéljünk az európaiakról, ha a halálbüntetésről van szó, nem értenek ők hozzá, a kegyetlenség itt még valósággal gyermekcipőben jár, vagy inkább már elaggott.

- Gróf úr - jegyezte meg Franz -, úgy fest a dolog, mintha ön összehasonlító tanulmányt végzett volna a világ különböző népeinek halálbüntetéseiről.

- Legalábbis kevés olyan kivégzés van, amelyet ne láttam volna - jegyezte meg a gróf hidegen.

- És örömet leltek ezekben a szörnyű látványosságokban?

- Első érzésem az irtózat volt, a második a közöny, a harmadik már a kíváncsiság.

- A kíváncsiság! Borzasztó ez a szó.

- Miért? Az életben csak egyetlen komoly gondolat van: a halál. Nos, nem érdekes-e tanulmányozni, hány módon távozhat el a lélek a testből, és hogy az egyes emberek jellemük, vérmérsékletük, sőt országuk szokásai szerint miképpen teszik meg azt a végső utat, amely a létből a nemlétebe vezet?

---

¹⁵ Párizsi kereskedelmi közlöny.

Annyit mondhatok: minél több embert látunk meghalni, annál könnyebben nyugszunk bele a halál gondolatába. Nézetem szerint a halál egyébként is csak testi büntetés, de nem valódi bűnhődés.

- Nem egészen értem önt - jelentette ki Franz. - Magyarázza meg bővebben, mert rendkívül érdekel, amit mondott.

- Hallgasson ide - mondta a gróf. Arcát úgy elöntötte a gyűlölet, ahogy más ember arcát a vér. - Ha egy ember irtózatossá kínzásokkal, véget nem érő szenvedések okozásával pusztulásra ítélné az ön apját vagy anyját, vagy kedvesét, egyszóval olyasvalakit, akinek elvesztése örökké fájdalmas ürt és vérző sebhelyet hagy szívében, úgy gondolja, eléggé kárpótolhatja önt a társadalom, ha a gyilkos nyakszirtje és csuklyás izma közé behatol a guillotine vasa, vagy ha az, aki önnek hosszú esztendőket erkölcsi kinszenvedését okozta, néhány másodpercig fizikai fájdalmat érzett?

- Igen, tudom - válaszolta Franz -, az emberi igazságszolgáltatás vigasztalásnak nem elég. Csupán vért onthat véreért, ez az egész tudománya. De nem követelhetünk tőle többet, mint amit adni tud.

- Pedig ezúttal egyszerű példára hivatkoztam - kezdte ismét a gróf -, amikor a társadalom, amelyet egy ember halála az alapjaiban támad meg, ezt a halált halállal bosszulja meg. De vajon nincs-e milliószámra olyan fájdalom, amely porig sújthatja az embert anélkül, hogy a társadalom a legkevésbé is foglalkozna vele, anélkül, hogy a bosszúállásnak azt a ki nem elégítő módját is nyújtaná neki, amelyről az imént beszéltünk? Nincsenek-e olyan bűnök, amelyekre még a törökök karóbahúzása, a perzsák keréketörése, az irokézok idegszagatója is csak enyhe büntetés, noha éppen ezeket a közönyös társadalom büntetlenül hagyja?... Feleljen, nincsenek-e ilyen bűnök?

- De vannak - válaszolta Franz -, és ezeknek a megtorlására való a párbaj.

- Ah, a párbaj! - kiáltott fel a gróf. - Szavamra mondom, ez aztán szép kis módja a cél elérésének, ha a bosszúállás a cél! Ha valaki elrabolta öntől a kedvesét, elcsábította a feleségét, meggyalázta a leányát, ha az ön életét, amely joggal várhatta Istentől a boldogságot, minden Isten teremtette emberi lény jogos osztályrészét, nyomor vagy gyalázat martalékává tette - azt hiszi ön, hogy bosszút áll azon az emberen, aki megzavarta az ön eszét, és kétségbeesést ültetett el az ön szívébe, ha kardjával a mellébe vág, vagy agyába golyót röpít? Dehogynem! Nem is szólok arról, hogy gyakran az a másik ember kerül ki diadalmasan a párviadalból, tisztára mosva magát a világ előtt, és úgyszólván felmentve önmagát Isten előtt is. Nem, nem - folytatta a gróf -, ha nekem valaha is volna mit megbosszulnom, nem így csinálnám.

- Ön tehát nem híve a párbajnak? Nem is párbajozik? - kérdezte most Albert, igen meglepődve e különös felfogáson.

- Ó, dehogynem! - mondta a gróf. - Értsük meg egymást: kiállok párbajra valami hitványság, valami jogtalanság, meghazudtolás vagy arculütés megtorlásául, és annál is nagyobb nemtörődomséggel forgatom a feyvert, mivel alaposan megszoktam a veszedelmet, s így csaknem bizonyos, hogy én ölöm meg az ellenfelemet. Igen, mindezekért én is kiállok párbajra. De lassú, mély, vég nélküli, örökké tartó fájdalomért, amit nekem okoztak, hacsak lehetséges, én is hasonló fájdalommal fizetnék. Szemet szemért, fogat fogért, mint ahogyan a keletiek, a teremtés kiválasztottjai mondták, ők, akik mindenben mestereink, akik meg tudták teremteni a maguk álmvilágát és a valóságok paradicsomát.

- De - vetette ellen Franz - ezzel az elmélettel, amellyel önmagát teszi meg bírává és hóhéréé saját ügyében, nehéz olyan mértéket tartani, hogy ne ütközzék bele a törvényes hatalomba. A gyűlölség vak, a harag nem ismer mértéket, és aki bosszút akar állni, könnyen ihatja ki maga is a keserű poharat.

- Hogyne, ha valaki szegény és ügyetlen. De akkor már nem, ha milliomos és ügyes. Egyébként a legrosszabb reá nézve az az utolsó kivégzési mód, amelyről az imént beszéltünk és amelyet az emberbaráti érzelmű francia forradalom a felnégyelés és a keréketörés helyébe állított, tehát mondják csak, a lefejezés talán megtorlást jelent? Igazán, szinte haragszom, amiért az a nyomorult Peppino itt valószínűleg nem lesz ma decapitato, mint ahogy hírlik: meglátták volna, milyen rövidke ideig tart az ilyesmi, jóformán beszélni sem érdemes róla. De uraim, igazán furcsa egy téma ez a karnevál napjára. Hogy is került szóba? Ah, emlékszem már! Önök helyet kértek az ablakomban. Rendben van, megszerez. De előbb talán üljünk asztalhoz, mert éppen jelentik, hogy tálalva van.

Valóban, a szalon négy ajtaja közül az egyik megnyílt, és felhangzottak a szertartásos szavak:

- *Al suo comodo!*¹⁶

A fiatalemberek felálltak, és átmentek az ebédlőbe.

A kifogástalanul felszolgált kitűnő reggeli alatt Franz Albert tekintetét kereste, hogy kiolvassa belőle, milyen hatást keltettek benne vendéglátó gazdájuk szavai. De akár mert a gróf könnyed hangja miatt Albert nemigen vetett ügyet a mondottakra, akár, mert a párbaj tekintetében Franz nézetei részben megegyeztek Monte Cristo grófjának felfogásával, végül pedig talán azért, mert az előzményeket, amelyeket elbeszéltünk, csupán Franz ismerte, a gróf elmélete csak reá hatott ilyen erősen. Nem vette észre, hogy barátja egyáltalán foglalkozott volna vele. Ellenkezőleg, Albert alaposan nekilátott a lakomának, minthogy négy vagy öt hónap óta olasz konyhára, vagyis a világ egyik legrosszabb konyhájára volt kárhozthatva. A gróf alig nyúlt az ételekhez, mintha azzal, hogy vendégeivel asztalhoz ült, csupán egyszerű udvariassági kötelességet akart volna teljesíteni, és arra számította, hogy távozásuk után különös vagy sajtószerű ételeket szolgáltat majd fel magának. Franznak ekkor, akarata ellenére, eszébe jutott, hogy a gróf látása milyen rémületet keltett G... grófnőben, és hogy a grófnő annak a meggyőződésének adott kifejezést: a szemközti páholyban ülő férfi vámpír.

Amint befejezték a reggelit, Franz elővette óráját.

- Mít csinál? - kérdezte a gróf.

- Bocsásson meg, gróf úr - válaszolta Franz -, de még ezer dolgunk van.

- Mégpedig?

- Még nincs jelmezünk sem, márpedig a jelmez ma mindenkinek kötelező.

- Sose törődjenek vele. Külön szobánk lesz, ha jól tudom, a piazza del Popolón, majd oda vitetek olyan jelmezeket, amelyeket önök kívánnak, ott nyugodtan átöltözünk.

- A kivégzés után? - kiáltott fel Franz.

- Természetesen utána, de lehet közben vagy előtte, ahogy óhajtják.

- A vérpaddal szemben?

- A vérpad is az ünnepség egy része.

- Nézze, gróf úr, én meggondoltam - jegyezte meg Franz. - Mindenesetre nagyon köszönöm lekötő szívésségét, de megelégszem vele, ha ad egy helyet a kocsijában, egy helyet a Rospoli-palota ablakában, és kérem, rendelkezék csak nyugodtan azzal a hellyel, amelyet nekem szánt a piazza del Popolón levő ablakban.

- Figyelmeztetnem kell, hogy igen különleges látványtól fosztja meg magát - válaszolta a gróf.

- Majd elbeszéli nekem - mondta Franz -, és bizonyos vagyok benne, hogy az ön elbeszélésének színessége éppúgy fog rám hatni, mintha csak láttam volna az eseményt. Egyébként már több ízben akartam végignézni egy-egy kivégzést, de sohasem tudtam rászanni magam. Hát ön, Albert?

- Én láttam - felelte a vicomte - a Castaing kivégzését. De azt hiszem, aznap kissé részeg voltam. Azon a napon végeztem a kollégiumot, és nem is tudom, miféle kocsmában töltöttük az éjszakát.

- Különben pedig - mondta a gróf -, amiért Párizsban nem csinált valamit, külföldön még megteheti. Ha az ember utazik, okulni akar. Csak azért változtatunk helyet, hogy sok mindent láthassunk. Gondolja csak el, ha párizsi ismerősei megkérdik: milyen Rómában a kivégzés? És így válaszol: nem tudom. Azonfelül azt mondják, hogy a halálraítelt valami gyalázatos gazfickó, egy csirkefogó, aki piszkavassal verte agyon azt a derék kanonokot, aki őt úgy nevelte fel, mintha saját fia lett volna. Az ördögbe is! Ha már az ember papot öl meg, akkor valami illedelmesebb szerszámmal üsse agyon, ne piszkavassal, főleg ha az a pap talán az apja is. Ha Spanyolországba utaznánk, megnéznénk a

---

¹⁶ Tessék parancsolni! (olasz)

bikaviadalokat is, ugyebár? Hát, kérem, képzelje azt, hogy viadalt fog látni. Jussanak eszébe a régi rómaiak cirkuszelőadásai, vadászatok, ahol megöltek háromszáz oroszánt és vagy száz embert. Emlékezzenek arra a nyolcvanezer nézőre, aki mind tapsolt, azokra a bölcs matrónákra, akik elvitték oda eladó leányaikat, és azokra a bájos Veszta-szüzekre, akik fehér kezük hüvelykujjával jelezték kecsesen: „Előre, gyorsabban! Végezzetek ezzel az emberrel, akiben már alig van élet.”

- Ön odamegy, Albert? - kérdezte Franz.

- Már hogyan mennék, barátom! Én is úgy vélekedtem, mint ön, de a gróf ékesszólása megmásította elhatározásomat.

- Menjünk hát, ha kedve tartja - mondta Franz. - De a piazza del Popolóra menet a Corsón szeretnék végigmenni. Lehetséges ez, gróf úr?

- Gyalog igen. Kocsin nem.

- Sebaj, gyalog megyek.

- Feltétlenül a Corsón át akar menni?

- Igen, valamit meg akarok nézni.

- Rendben van, menjünk hát a Corsón keresztül, a kocsisnak meghagyjuk, hogy a piazza del Popolón várjon ránk, és menjen oda a strada del Babuinón. Magam sem bánom, ha a Corsón át megyünk, legalább meglátom, vajon végrehajtották-e bizonyos utasításaimat.

- Eccellenza - nyitott be most a szolgál -, egy vezeklőbarát szeretne önnel beszélni.

- Ah, igen! - mondta a gróf. - Tudom, miről van szó. Uraim, fáradjanak vissza a szalonba, kitűnő havanna-szivarokat találnak a középső asztalon, egy perc múlva magam is ott leszek.

A két fiatalember felállt, és az egyik ajtón távozott, míg a gróf, ismételt bocsánatkérések közepette, a másikon ment ki. Albert, aki imádta a jó füstölnivalót, és amióta Olaszországban időzött, valóságos áldozatnak érezte, hogy nem élvezheti a Café de Paris dohányját, most az asztalhoz lépett, és örömeiben felkiáltott, amikor megpillantotta a valódi havanna-szivarokat.

- Mondja csak - kérdezte Franz -, mi a véleménye Monte Cristo grófjáról?

- Hogy mi a véleményem? - felelte Albert, szemmel láthatóan csodálkozva, amiért barátja ilyen kérdést intéz hozzá. - Az a véleményem, hogy kedves ember, kitűnő házigazda, sokat látott, sokat tanult, nagy gondolkodó, és mint Brutus, a sztoikus iskola híve. Főként pedig - tette hozzá, szinte szeretettel fújva ki a füstkarikákat, amelyek csiga alakban szálltak a mennyezet felé - kitűnő szivarjai vannak.

Ez volt Albert véleménye a grófról. Mivel pedig Franz jól tudta, hogy Albert csak érett megfontolás után mond véleményt emberekről és dolgokról, meg sem kísérelte, hogy ezt a véleményt megváltoztassa.

- De - mondta - nem vett észre valami különöset?

- Ugyan mit?

- Hogy milyen figyelmesen nézte önt.

- Engem?

- Igen, önt.

Albert elgondolkodott.

- Ó - mondta sóhajtván -, ezen nincs mit csodálkozni. Én már csaknem egy esztendeje távol vagyok Párizstól, a ruháim egészen ódivatúak. A gróf bizonyára valami elmaradott vidékinek tart. Ábrándítsa ki őt, kedves barátom, és mondja meg neki az első alkalommal, hogy tévedett.

Franz mosolygott. Egy perccel később belépett a gróf.

- Már itt is vagyok, uraim - mondta -, és egészen rendelkezésükre állok. Az utasításokat kiadtam. A kocsi a piazza del Popolóra megy, mi a magunk útvonalán megyünk oda, ha úgy akarják, a Corsón keresztül. Vegyen magához ebből a szivarból néhányat, Morcerf úr.

- Ezer örömmel - mondta Albert -, hiszen az önök olasz szivarjai még a mi kincstári szivarjainknál is rosszabbak. Majd ha Párizsba jön, mindent viszonzni fogok.

- Nem utasítom vissza. Egyszer majd ellátogatok Párizsba, és ha megengedi, önnél is bekopogtatok. Induljunk, uraim, induljunk, nincs veszíteni való időnk. Fél egyre jár, mennünk kell.

Mindhárman lementek. A kocsis átvette gazdája utolsó parancsait, áthajtott a via del Babuinón, mialatt a gyalogosok a piazza del Espagnán és a via Frattinán felfelé tartottak, és útjuk éppen a Fiano-palota és a Rospoli-palota között vezetett tovább.

Franz pillantása a Rospoli-palotát kereste. Nem felejtette el, miféle jeladásban állapodott meg a köpönyeges férfi a Tiberisen túli paraszttal a Colosseum romjai között.

- Melyek az ön ablakai? - kérdezte Franz a grófot, a tőle telhető legtermészetesebb hangon.

- A három utolsó - felelte a gróf hanyagul, minden tettetés nélkül, mert hiszen nem is sejtette, miért kérdezte meg Franz.

Franz pillantása gyorsan erre a három ablakra esett. A két oldalsó ablakon sárga damasztfüggöny volt, a középsőn pedig fehér függöny vörös kereszttel.

A köpönyeges ember tehát megtartotta a parasztnak adott szavát, és ahhoz immár kétség sem fért, hogy a köpönyeges férfi nem volt más, mint maga a gróf.

A három ablak még üresen állt.

A többi ablakokban már készülődtek. Székeket helyeztek el, állványokat hordtak össze, kitárták az ablaktáblákat. Az álarcosok nem jelenhettek meg, a kocsik nem indulhattak el, amíg meg nem kondult a harang. De azért minden ablak mögött ott settenkedtek az álarcosok, és minden kapu mögött a hintók.

Franz, Albert és a gróf folytatták útjukat a Corsón. Amint közelebb kerültek a piazza del Popolóhoz, egyre sűrűbb lett a tömeg, és a tömeg feje fölött már csak két dolog volt látható: az obeliszk, amelynek keresztje a tér közepét jelzi, és az obeliszk előtt, szemben a három odatorkolló utcával, a Babuinóval, a Corsóval és a Ripettával, a vérpad két tartógerendája. Ezek közül a mandaia kerek vasa fénylett.

Az utca sarkán már ott találták a gróf titkárát, aki gazdáját várta. Az az ablak, amelyet a gróf kétségtelenül borsos áron bérelt, de amelyhez vendégeitől nem fogadott el hozzájárulást, a via del Babuino és a Monte Pincio között levő nagy palota második emeletén volt. Mint már mondtuk, afféle öltözőszoba volt ez, amely egy hálószobára nyílt. Ha a bérlők bezárták a hálószoba ajtaját, otthon érezhették magukat. A székeken a legelegánsabb fehér és kék selyem bajazzó-jelmezek feküdtek.

- Minthogy reám bízták a jelmezek kiválasztását - mondta a gróf a két jó barátának -, ezeket szemeltem ki. Először is az idén ez a legdivatosabb, azután meg nem látszik meg rajta a liszt, és így nyugodtan állja a konfettit is.

Franz nem értette egészen tisztán a gróf szavait, és talán nem is értékelte kellően ezt az újabb figyelmességet, mert minden érdeklődését lekötötte az a látvány, amelyet a piazza del Popoló nyújtott, és az a rettenetes szerszám, amely ebben az órában a tér legfőbb díszét jelentette.

Franz most látott első ízben guillotine-t. Guillotine-nak nevezzük, mert a római mandaia csaknem teljesen arra a mintára készült, mint a mi halálgépünk. A félhold alakú kés a domború oldalával vág, és alacsonyabban áll, ez az egész különbség.

Azon az emelvényen, ahová az elítélteket fektetik, két ember üldögélt. Várakozás közben reggeliztek, amennyire Franz láthatta, kenyeret és kolbászt falatoztak. Egyikük a dobogó alá nyúlt, egy üveg bort húzott ki alóla, ivott egyet, azután továbbadta társának az üveget. A hóhér segédei voltak.

Franznak erre a pusztá látványra elöntötte a verejték a homlokát.

Az elítélteket előző este a Carceri Nuovéból áthozták a Santa Maria del Popolo kis templomába, az éjszakát két-két pap társaságában, egy vasráccsal elzárt gyászkapornában töltötték. Óráként felváltott őrök sétáltak a kápolna előtt.

A templom ajtajától a vérpadig két sor katonaság állt mindkét oldalon. A katonák mintegy tíz lábnyi széles utat, a guillotine körül pedig mintegy száz lépésnyi térséget hagytak szabadon, egyébként teljesen körülvették a vérpadot. A térnek minden talpalatnyi helyén férfiak és nők szorongtak, fej fej mellett. Sok asszony a vállára emelve tartotta gyermekét. Ezek a gyermekek egész törzsükkel emelkedtek ki a tömegeből, és így pompás helyük volt.

A Monte Pincio olyan volt, mint egy hatalmas amfiteátrum, amelynek lépcsőit zsúfolásig megtöltötték a nézők. A via Babuino és a Ripetta sarkán levő két templom erkélyeit kiváltságos érdeklődők foglalták el. Az oszlopos folyosó lépcsőfokai olyanok voltak, mint egy mozgó, tarka hullám, amelyet valami állandó áradat az oszlopcsarnok felé sodor. A vastag fal minden kiszögellésén, ahol csak volt rá hely, egy-egy eleven szobor állott.

Igaz volt hát, amit a gróf mondott: az életben a legérdekesebb látvány a halál.

A csend helyett azonban, amelyet a látvány ünnepélyessége parancsolt volna, a tömegeből nagy zaj, nevetgélés, kiabálás és vidám sikoltozás zsvivaja szállt fel. Nyilvánvaló lett ekkor, hogy - mint ahogy a gróf mondotta - ez a kivégzés mindenki számára csak a karnevál kezdetét jelentette.

A zaj, mintegy varázsszóra, hirtelen elült, és megnyílt a templom ajtaja.

Először vezeklőbarátok jelentek meg, valamennyien szürke csuklyát viseltek, csak a szemük látszott ki belőle, kezükben pedig égő viaszgyertyát tartottak. Élükön a csoport vezetője haladt.

A vezeklőbarátok mögött hatalmas szál ember lépkedett. Mezítelen volt, csupán kis vászonnadrág volt rajta, amelynek bal oldaláról nagy, tokba rejtett kés csüngött. Ezenkívül szandált is viselt, amelyet zsinór szorított a lábszarához. Jobb vállán súlyos vasbunkót cipelt. A hóhér.

A hóhér mögött, a kivégzés sorrendje szerint, előbb Peppino, azután Andrea haladt.

Mindegyiket két-két pap kísérte. A szemük nem volt bekötve.

Peppino elég határozott léptekkel ment. Kétségtelenül értesítették arról, ami az érdekében történt.

Andreát mindkét hóna alatt egy-egy pap támogatta.

Időről időre mindketten megcsókolták a feszületet, amelyet a gyóntató nyújtott oda nekik.

Erre a látványra Franz úgy érezte, hogy meginog a lába. Albert-re pillantott. Albert fehér volt, mint az inge, és egy gépies mozdulattal messzire eldobta szivarját, noha még csak félig szívta el.

Csak a gróf látszott érzéketlennek, de gyenge pirosság színesítette meg arca sápadtságát.

Orrlyuka kitágult, mint a vért szimatoló vadállaté, és félig kinyílt ajkán át látszott fehér, apró és hegyes fogazata, amely olyan volt, mint a sakalé.

És mindezek ellenére arcán valami mosolygó szelídség ömlött el, amelyet Franz eddig még nem látott rajta. Főleg fekete szeme volt csodálatosan jószágos és bársonyos tekintetű.

Az elítéltek közben egyre közelebb mentek a vérpadhoz, és előrehaladtukban egyre jobban lehetett látni arcukat.

Peppino huszonnégy-huszonhat éves szép fiú volt, arca napbarnított, tekintete szabad és vad. A fejét magasra tartotta, és körülszimatolt, hogy vajon melyik irányból jön majd a szabadítója.

Andrea erős, zömök ember volt. Durván kegyetlen arca nem árulta el a korát. Mégis: mintegy harminc esztendősen lehetett. A börtönben megnőtt a szakáll. A fejét egyik vállára ejtette, a lába megmégbicsaklott alatta. Olyan gépiesen lépkedett, mint aki már el is vesztette öntudatát.

- Úgy emlékszem - mondta Franz a grófnak -, ön azt mondta, hogy csak egy kivégzés lesz.

- Igazat is mondtam - felelte a gróf hidegen.

- És mégis, két elítélt van itt.

- Igen, de a két elítélt közül csak az egyik hal meg, a másik még sokáig fog élni.

- Azt hiszem, ha kegyelmet várunk, nem sok idő van már hátra.

- Lám, már jön is, nézzen csak oda - mondta a gróf.

Valóban abban a pillanatban, amikor Peppino a mundaia lábához ért, egy vezeklőbarát, aki, úgy látszott, megkésve érkezett, áthatolt a sorfalon, anélkül, hogy a katonák útját állták volna, és a vezeklőbarátok vezetőjéhez sietve, átnyújtott neki egy négyrét összehajtott papírlapot.

Peppino égő tekintete semmit sem veszített el e részletekből. A vezető kibontotta a papirost, elolvasta és felemelte a kezét:

- Áldott legyen az Úr, és dicsérettessék Őszentsége - mondta hangosan és jól érthetően. - Az egyik halálraítélt kegyelmet kapott.

- Kegyelem! - zúgott a tömeg. - Megkegyelmeztek!

A „kegyelem” szóra Andrea megrázkódott, és felkapta a fejét.

- Megkegyelmeztek? Melyiknek? - kiáltotta.

Peppino nem mozdult, némán és lihegve figyelt.

- Kegyelmet kapott a halálra ítélt Peppino, akit Rocca Priorinak is neveznek - mondta a vezeklőbarátok vezetője.

Az írást átadta a csendőrök parancsnokának, aki elolvasta, azután visszaadta neki.

- Peppinónak kegyelem! - kiáltott Andrea, egyszerre felocsúdva fásultságából, amely mostanáig elhatalmasodott rajta. - Miért neki, miért nem nekem? Együtt kellett volna meghalnunk... Azt ígérték, ő hal meg előbb. Nincs joguk hozzá, hogy egyedül engem öljenek meg! Nem akarok egyedül meghalni, nem akarok!

Ezzel kiszakította magát a két pap karjából, görcsösen rángatózott, üvöltött, ordított, és esztelen erőfeszítéseket tett, hogy széttépje a kezét szorító köteléket.

A hóhér intett két segédjének, ezek leugrottak a vérpadról, és megragadták az elítéltet.

- Mi történt? - kérdezte Franz a gróftól, mert nemigen értette meg a római tájszólással mondott szavakat.

- Hogy mi történt? - mondta a gróf. - Hát nem érti? Az történt, hogy ez az emberi lény, aki meg fog halni, dühös a társára, amiért az nem hal meg vele együtt, és ha lehetne, a saját körmeivel és fogával marcangolná széjjel, semhogy az visszakapja az életet, amit tőle elvesznek. Ó, emberek! Emberek! Igazi krokodilfajzat, mint ahogy Karl Moor mondja! - kiáltott a gróf, és mindkét öklével megfenyegette a tömeget. - Mennyire rátok ismerek, és mennyire méltók vagytok önmagatokhoz mindig!

Andrea meg a két pribék már akkor lent hempergett a porban. A halálraítélt egyre azt kiáltotta: „Meg kell halnia! Azt akarom, hogy meghaljon! Nincs joguk hozzá, hogy csak engem öljenek meg!”

- Nézzék, nézzék - mondta a gróf, mindkét fiatalember kezét megragadva -, nézzék hát, mert lelkemre mondom, érdekes látvány. Ez az ember már belenyugodott a sorsába, a vérpad felé haladt, gyáván ugyan, de ellenállás és panaszkodás nélkül halt volna meg. Tudják, mi adott neki erőt? Tudják, mi vigasztalta meg? Tudják, miért bírta volna elviselni a kivégzés gondolatát? Mert más is osztozott volna a sorsában, Mert más is meghalt volna vele együtt. Mert másvalaki meghalt volna őelőtte! Vigyenek két ökröt a vágóhídra, két birkát a mészárszékre, értessék meg egyikükkel, hogy a másik nem hal meg, a birka bégetni fog örömeiben, az ökor bögni fog a boldogságtól. De az ember, az az ember, akit Isten saját képmására alkotott, az az ember, akinek Isten a legfőbb, a legelső és egyetlen törvényül adta a felebaráti szeretetet, az az ember, akinek Isten szavakat adott, hogy kifejezhesse gondolatait, ha megtudja, hogy társa megmenekült, mit mond az első szavával? Istent káromolja. Üdv az embernek, a természet e remekének, a teremtés királyának!

És a gróf nevetésben tört ki, de olyan félelmes nevetésben, amely arról tanúskodott, hogy borzasztó sokat kellett szenvednie, míg eljutott addig, hogy így nevéssen.

A küzdelem eközben folytatódott. Iszonyú látvány volt. A két pribék felvonszolta Andreát a vérpadra. Az egész nép ellene fordult, húszezer hang kiáltotta egyszerre: „Halál reá! Halál reá!”

Franz elfordult, de a gróf megragadta a karjánál, és ott tartotta az ablaknál.

- Mit csinál? - kérdezte. - Sajnálja? No, a szájalomnak itt nincs helye. Ha veszett kutya után hallana kiáltozni, fogná a puskáját, kirohanna az utcára, és sajnálkozás nélkül megölné a szegény állatot, amelynek végül is nem volt egyéb bűne, csak az, hogy megharapta egy másik kutya. Most pedig ön megszán egy olyan embert, akit nem harapott meg egy másik ember, aki azonban meggyilkolta jótévőjét. És mivel már nem tud gyilkolni, mert a keze meg van kötözve, mindenáron látni akarja, miként hal meg fogolytársa, a bajtársa a szerencsétlenségben. Nem, nem, nézze csak, nézze!

Ez a felszólítás szinte felesleges volt, hiszen Franzot egészen megbűvölte az irtózatoss látvány. A két pribék felvonszolta az elítéltet a vérpadra, és ott, annak minden erőfeszítése, harapása, kiáltozása ellenére, térdre kényszerítette. Ezalatt a hóhér oldalt állt, és felemelte a bunkóját. Adott jelre a pribékek félreálltak. Az elítélt fel akart állni, de mielőtt ezt megtehetette volna, a vasbunkó lesújtott a bal halántékára. Tompa, súlyos ütés hangja hallatszott, az elítélt úgy zuhant le, mint egy letaglózott ökör, arccal a földre fordult, majd egy második csapás a hátára terítette. Ekkor a hóhér leeresztette bunkóját, övéből elővette kését, egyetlen metszéssel elvágta a halálraítélt torkát, majd azon nyomban a hasára lépve, lábbal kezdte taposni.

Az elítélt nyakából minden egyes nyomásra vér szökkent elő. Franz most már nem bírta tovább. Hátrament és félig eszméletlenül vetette magát egy karosszékbe.

Albert behunyt szemmel a helyén maradt, de az ablakfüggönybe kapaszkodott.

A gróf nyugodtan és diadalmasan állt, mint egy gonosz szellem.

A római karnevál

Mikor Franz magához tért, azt látta, hogy Albert éppen egy pohár vizet iszik, amire - mint sápadtsága bizonyította - igen nagy szüksége volt, a gróf pedig már éppen bajazzó-jelmezét ölti fel.

Franz gépiesen a térre pillantott. Minden eltűnt már onnan, vérpadnak, hóhérok, áldozatoknak már híre-hamva sem volt. Nem maradt ott más, csak a zajongó, zsibongó, vidám nép. A Monte Citorio harangja, amely csak a pápa halálakor vagy az álarcos menet megnyitása alkalmával szokott megkondulni, most teljes erejéből zúgott.

- Mi történt hát? - kérdezte a gróftól.

- Semmi, egyáltalában semmi - felelte a gróf -, nézzen körül. Csak a karnevál kezdődött meg, öltözzünk fel gyorsan.

- Valóban - mondta Franz a grófnak -, az egész irtózatos jelenetből nem maradt egyéb, csak egy álom emléke.

- Mert csakugyan nem is látott egyebet, mint egy álmot, egy lidérces álmot.

- Én álmodtam, de az elítélt?

- Az is álmodott. De ő továbbra is alszik, ön pedig felébredt. És ki a megmondhatója, vajon kettőjük közül melyik a szerencsésebb?

- De mi lett Peppinóval? - kérdezte Franz.

- Peppinónak megvan a magához való esze, és egyáltalán nem olyan hiú, mint általában az emberek, akik haragusznak, ha nem foglalkoznak velük. Ő inkább boldog volt, amikor látta, hogy az általános figyelem a társa felé fordul. Kihasználta az alkalmat, a tömeg közé vegyült, és szépen meglépett, még csak el sem köszönt a derék papoktól, akik addig kísérték. Az ember határozottan igen hálátlan és önző állat... De készülődjék. Nézze csak, Morcerf úr már jó példával jár elől.

Albert csakugyan éppen öltözködött. Gépies mozdulatokkal öltötte fel fekete nadrágjára és lakkcsizmájára a taft bugyogót.

- Mondja csak, Albert - kérdezte Franz -, olyan hangulatban van, hogy hajlandó valami bolondságot elkövetni? Feleljen őszintén.

- Egyáltalán nem - felelte Albert -, de azért igazán örülök, hogy láttam ilyesmit, és most már elhiszem, amit ön mondott: ha valaki megszokta az efféle látványt, akkor már csak ez tud neki izgalmat okozni.

- Nem szólva arról, hogy csakis ilyen pillanatokban lehet tanulmányozni az emberi jellemet - mondta a gróf. - A halál a vérpad első lépcsőjén lerántja azt az álarcot, amelyet az ember egész életén át viselt, és kibukkan az ember igazi arca... Azt meg kell adni, Andrea arca nem volt valami épületes látvány... Utálatos egy gazfickó!... Öltözzünk, uraim, öltözzünk!

Nevetséges lett volna, ha Franz még mindig kényeskedik, és nem követi két társa példáját. Felöltözött tehát, és feltette álarcát, mely cseppet sem volt sápadtabb igazi arcánál.

Amikor elkészültek az öltözködéssel, lementek. A kocsi a kapu előtt várt, tele volt aggatva konfettivel és bokrétával.

Belekerültek a menet sodrába.

Nehéz nagyobb ellentétet még csak elképzelni is, mint azt, aminek itt most tanúi voltak. A halál komor és néma jelenete után a piazza del Popolo a bolondos és zajos tivornya színhelyévé vált. Minden oldalról nagy csomó álarcos bukkant elő, kiszöktek a kapuk alól, leugráltak az ablakokból. Minden utcasarokról pierrot-kkal, arlekinókkal, dominókkal, marquis-kkal, Tiberisen túliakkal,

bohócokkal, lovagokkal, parasztokkal teli kocsik bukkantak elő. Mindenki kiabált, hadonászott, liszttel megtöltött tojánhéjat, konfetti, virágot dobált. Megszólítottak és megdobáltak jó barátot és idegent, ismerőst és ismeretlent, senkinek sem volt joga megharagudni, mindenki csak nevetett rajta.

Franz és Albert - mint az olyan emberek, akik bánatukat feledni mennek a multságba, és minél többet isznak, minél jobban lerészegednek, annál inkább érzik, hogy fátyol ereszkedik a múlt és a jelen közé - még egyre látták, vagy inkább talán továbbra is érezték annak a hatását, amit végignéztek. Lassanként azonban erőt vett rajtuk az általános mámor. Úgy tetszett, hogy ingadozó józanságuk elhagyja őket. Úgy érezték, hogy ki kell venniük a részüket ebből a zajból, jövés-menésből, kábulatból. Az egyik szomszédos kocsiból egy marék konfetti szórtak Morcerf-re, akinek éppúgy, mint két társának, szeme-szája tele lett porral. A konfetti szúrta a nyakát és arcának azt a részét, amelyet nem takart az álarc, mintha legalább száz gombostűt szórtak volna rá, erre aztán ő is belevegyült az általános csatározásba, amelyben már minden szemközt jövő álarcos részt vett. Felállt a kocsiban, tele marokkal merített a zsákokból, és a tőle telhető legnagyobb erővel és ügyességgel dobálta szét szomszédaira a tojásokat és a cukros mandulát.

A nagy ütközet ezzel megkezdődött. A félórával ezelőtt látottak emléke teljesen elhalványodott a két fiatalember lelkében. Teljesen lekötötte figyelmüket az előttük nyüzsgő tarkabarka, mozgalmas, bolondos tömeg. Ami Monte Cristo grófját illeti, mint mondtuk, ő soha, egyetlen pillanatra sem vesztette el hidegvérét.

Magunk elé képzelhetjük a nagy és gyönyörű Corsót, amelynek mindkét oldalán négy-ötemeletes paloták állnak, minden erkélyről szőnyegek csüngnek alá, az ablakokat függönyök díszítik, az erkélyeken és az ablakokban háromezrezer néző, rómaiak, olaszok és a világ négy sarkából érkezett idegenek, az arisztokrácia minden fajtája, a születés, a pénz és a szellem arisztokráciája, bájos nők, akik maguk is a látvány hatása alatt állnak, lenézegetnek az erkélyekről, kihajolnak az ablakokból, a konfetti özönét szórják az arra haladó kocsikra, azokból virágcsokrokat dobálnak nekik vissza, a levegőben sűrűn lebeg a sok lehulló cukros mandula és a feldobott virág. Az utcán jókedvű, egyre áramló és bolondos tömeg nyüzsg esztelen jelmezeiben: óriási káposztafejek sétálnak, bivalyfejek bögnék emberi törzseken, két lábon járó kutyák szaladgálnak, és mindezek kétlős közepén felemelkedik egy álarcos: a Callot megálmodta *Szent Antal megkísértésé*-ben egy Astarte megmutatja elragadó arcát, de hiába akarnánk követni, mert különféle démonok veszik körül, amilyeneket csak álmában lát az ember - még ha el is tudjuk képzelni mindezt, akkor is csak halvány fogalmunk lesz a római karneválról.

A második fordulónál a gróf megállította a kocsit, és arra kérte társait, engedjék meg, hogy távozhassék, bár kocsiját továbbra is rendelkezésükre bocsátja. Franz felpillantott: éppen szemközt voltak a Rospoli-palotával, és a középső ablakban, amelyen reggel fehér damasztfüggöny volt nagy piros kereszttel, most egy kék dominó állt. A dominóban Franz képzelete az Argentína Színházban látott, szép görög nőt vélte felfedezni.

- Uraim - mondta a gróf, leugorva -, ha belefáradnak a multságba, és ismét csak nézők óhajtanak lenni, jól tudják, a helyük várja önöket az ablakaimban. Addig is rendelkezzenek kocsisommal, hintómmal és szolgáimmal.

Elfelejtettük megemlíteni, hogy a gróf kocsisa fekete medvebőrt viselt, pontosan ugyanolyan, mint amilyen Odrynak *A medve és a pasa* című darabjában szerepel, és hogy a hintó hátsó bakján álló két lakájnak zöld majomjelmeze volt. Ez egészen rájuk volt szabva, és olyan rugóval működő álarcot viseltek, amellyel fintorogni tudtak a szembejövőkre.

Franz megköszönte a gróf lekötelező ajánlatát. Albert pedig római parasztlányokkal mulatott, akiknek kocsija éppen megállt, mint a grófé, a kocsisor összetorlódása miatt. Albert virággal dobálta a kocsit.

Szerencsétlenségére a kocsisor ismét nekiindult, és míg ők a piazza del Popolo felé tartottak, a másik kocsi, amely magára vonta figyelmét, a Palazzo di Venezia ellenkező irányába haladt előre.

- Ah, kedves barátom - mondta Franznak -, nem is látta?...

- Mit? - kérdezte Franz.

- Azt a hintót, amely telve van római parasztlányokkal.

- Nem én.

- Ej, pedig bizonyos vagyok benne, hogy csupa bájos teremtés.

- Milyen kár, hogy álarcot visel, Albert - jegyezte meg Franz -, itt lett volna a pillanat, amikor kárpótolhatja magát szerelmi kudarcaiért.

- Ó - felelte Albert félig nevetve, félig komolyan -, remélem, nem is múlik el a karnevál úgy, hogy ne kárpótolna valamivel.

Albert-éknek e reménye ellenére sem akadt egész nap más kalandjuk, mint az, hogy még kétszer-háromszor összetalálkoztak ugyanazzal a hintóval, amelyben a római parasztlányok ültek. Egyik ilyen találkozáskor vagy véletlenül, vagy készakarva történt, de Albert álarca lecsúszott.

Ekkor Albert fogta még megmaradt bokrétáit, és mind áthajította a hintóba.

A csinos parasztlány alatt gyanítható bájos nők egyikének kétségtelenül megtetszett ez a lovagias viselkedés, mert amikor a két jó barát kocsija ismét arra haladt, ibolyacsokrot dobott át.

Albert elkapta a bokrétát. Mivel Franz egy percig sem hitte, hogy a virágot neki dobták, átengedte Albert-nek. Albert büszkén tűzte a gomblyukába, és a kocsi folytatta diadalmas útját.

- No látja - mondta Franz -, ez már a kaland kezdete!

- Hiába nevet - válaszolta Albert -, magam is azt hiszem, hogy úgy van, és oda nem adnám ezt a kis csokrot semmiért.

- Meghiszem azt! - nevetett Franz. - Hiszen ez az ismertetőjel.

A tréfálkozásból egyébként hamarosan valóság lett, mert amint a kocsisorban Franz és Albert ismét összetalálkoztak a contadinák kocsijával, az a nő, aki az ibolyát átdobta, tapsolt örömeiben, amikor meglátta a virágot Albert gomblyukában.

- Bravó, kedves barátom, bravó! - mondta Franz. - Ez aztán remekül halad! Akarja, hogy elmenjek, talán kellemesebb lesz, ha egyedül hagyom?

- Nem - felelte Albert -, ne siessük el a dolgot, nem akarok az első adott jelre beugrani, találgára menni az óra alá, ahogy mi mondjuk. Ha a szép kis parasztlánynak kedve van ahhoz, hogy tovább jusson velem, megtaláljuk holnap, vagy megtalál ő bennünket. Akkor majd ő ad nekem valami jelet, és meglátom, mit tegyek.

- Kedves Albert barátom - mondta Franz -, ön igazán olyan bölcs, akár Nesztor, és olyan eszes, mint Odüsszeusz. Az ön Kirkéjének ugyancsak ügyes varázslónak kellene lennie ahhoz, hogy önt valami állattá változtathassa.

Albert-nek igaza volt. A szép ismeretlen elhatározta, hogy aznap nem megy tovább a játékkal. Mert noha a fiatal emberek még néhányszor végigkocsikáztak az úton, nem találtak rá többé a hintóra, hiába keresték: kétségtelenül eltűnt valamelyik mellékutcában.

Ekkor visszatértek a Rospoli-palota elé, de a grófot és a kék dominót már nem találták ott. A két sárga damasztfüggönyös ablakot egyébként most is több néző foglalta el, kétségtelenül a gróf vendégei.

Ebben a pillanatban ugyanaz a harang, amely az álarcos menet megnyitását jelezte, befejezését kezdte kongatni. A Corso kocsisora azonnal megszakadt, és a kocsik egykettőre eltűntek a keresztutcákban.

Franz és Albert szemben voltak a via della Marattával.

A kocsi szó nélkül befordult az utcába, és áthaladva a piazza di Spagnán, a Poli-palota mellett, megállt a szálló előtt.

A kapuban Pastrini mester fogadta vendégeit.

Franz első dolga volt, hogy a gróf után érdeklődött, és kifejezte sajnálkozását, amiért nem mentek érte idejében. Pastrini azonban megnyugtatta, hogy Monte Cristo grófja rendelt magának egy másik kocsit, és hogy az a kocsi elment érte négy órákor a Rospoli-palotába. Egyébként őt megbízta azzal, hogy Argentína Színház-beli páholyának kulcsát adja át a két jó barátoknak.

Franz megkérdezte Albert-t, mik a szándékai, és Albert-nek sokkal fontosabb elintéznivalója akadt, semhogy a színházzal törődött volna.

Így hát felelet helyett aziránt érdeklődött, vajon Pastrini mester tudna- valami jó szabót szerezni neki.

- Szabót? - kérdezte a mester. - Ugyan minek?

- Hogy holnapra római parasztruhát készítsen nekünk, amilyen szépet csak tud - jelentette ki Albert.

Pastrini mester a fejét rázta.

- Hogy holnapra két ruhát készítsen! - kiáltott fel. - Bocsánatot kérek az excellenzáktól, de ez olyan igazi francia kívánság. Két ruhát! Egy hét alatt se találhatnak olyan szabót, aki hajlandó hat gombot felvarrni egy mellényre, még ha egy-egy tallért fizetnének is minden egyes gomb felvarrásáért!

- Így hát le kell mondanunk róla, hogy megszerezzük ezeket a ruhákat?

- Nem, mert megkapják őket készen. Bízzák ezt rám, és holnap reggel, mire felébrednek, egy nagy csomó kalapot, mellényt, térdnadrágot fognak találni a szobájukban. Meg lesznek velük elégedve.

- Kedves barátom - mondta Franz Albert-nek -, bízzuk rá magunkat fogadósunkra, hiszen már bebizonyította, hogy ügyes ember. Ebédeljünk meg nyugodtan, ebéd után pedig menjünk el a színházba: az *Olasz nő Algírban*-t játsszák.

- Nem bánom, megnézhetjük - mondta Albert. - De gondolja csak el, Pastrini mester, én és ez az úr - folytatta Franzra mutatva - igen fontosnak tartjuk, hogy holnapra meglegyenek a kért ruhák.

A fogadós még egyszer biztosította őket, hogy nincs miért nyugtalankodniuk, minden meglesz kívánságuk szerint, mire Franz és Albert felmentek, hogy levessék bajazzó-jelmezüket.

Albert, amikor levetkezett, gondosan eltette ibolyacsokrát. Ez volt másnapra az ismertetőjele.

A két jó barát asztalhoz ült. De ebéd közben Albert nem állhatta meg, hogy meg ne jegyezze, mekkora különbség van Pastrini mester és Monte Cristo gróf szakácsának érdemei között. Az igazságérzet arra sarkallta Franzot, hogy a gróf iránt táplált minden látszólagos balítélete ellenére is, az összehasonlítást ne a Pastrini mester szakácsa javára döntse el.

A csemegénél az inas megkérdezte, hogy a fiatalemberek hány órára kívánják a kocsit. Albert és Franz összenéztek, mert komolyan attól tartottak, hogy visszaélnék a gróf szívességével. Az inas megértette őket.

- Öexcellenciája, Monte Cristo grófja határozottan úgy rendelkezett, hogy a kocsi egész nap az uraságok rendelkezésére álljon. Minden aggodalom nélkül rendelkezhetnek vele.

A fiatalemberek elhatározták, hogy végsőkéig kihasználják a gróf előzékenységét, és utasítást adtak, hogy fogjanak be, amíg ők esti öltözékkel cserélik fel nappali ruhájukat, amelyet a csatározások egy kissé megviseltek.

Ilyen előkészületek után elmentek az Argentína Színházba, és elfoglalták a gróf páholyát.

Az első felvonás alatt G... grófnő is megjelent páholyában. Első pillantása arra a helyre esett, ahol előző este a grófot látta. Most Franzot és Albert-t pillantotta meg annak az embernek a páholyában, akinek a rovására huszonnégy órával előbb Franznak olyan különös véleményt nyilvánított.

Olyan makacsul szegezte rá messzelátóját, hogy Franz úgy érezte, kegyetlenség lenne továbbra is kielégítetlenül hagyni kíváncsiságát. A két jó barát, élve az olasz színházak közönségének szokásával, amely fogadósobának tekinti a nézőteret, elhagyta páholyát, felkereste a grófnőt, és kifejezte neki hódolatát.

Alig léptek a páholyba, a grófnő intett Franznak, hogy foglalja el a fő helyet, Albert a hátsó sorba ült le.

- Úgy látom - mondta a grófnő, alighogy Franz leült -, nem volt sürgősebb dolga, mint megismerkedni az új Ruthwen lorddal, és máris igen jó barátok lettek.

- Noha nem vagyunk olyan bizalmas viszonyban egymással, mint ahogy ön mondja, grófnő - válaszolta Franz -, nem tagadhatom, hogy egész napi szórakozásunkat neki köszönhetjük.

- Hogyhogy egész napi szórakozásukat?

- Bizony, ez a helyes kifejezés. Ma reggel nála reggeliztünk, az egész álarcos menet alatt az ő kocsiján hajtottunk végig a Corsón, végül ma este az ő páholyából élvezzük végig az előadást.

- Tehát ismerik?

- Igen is, nem is.

- Hát ez hogy lehet?

- Hosszú a története.

- Elmeséli?

- Nagyon megijesztené önt.

- Annál inkább.

- Várja meg legalább a történet kibontakozását.

- Rendben van, szeretem a befejezett történeteket. Egyébként, hogyan kerültek kapcsolatba? Ki mutatta be önöket neki?

- Senki. Ellenkezőleg, ő mutatkozott be nekünk.

- Mikor?

- Tegnap este, miután öntől elbúcsúztunk.

- Kinek a közvetítésével?

- Ó, istenem! A fogadósunk nagyon is prózai közvetítésével.

- Egyszóval ő is az Espagna Szállóban lakik, mint önök?

- Nemcsak ugyanabban a szállóban, hanem még hozzá ugyanazon az emeleten.

- Mi a neve? Bizonyára tudja a nevét is.

- Hogyne tudnám: Monte Cristo grófja.

- Miféle név ez? Nem valami régi családi név.

- Nem, hanem annak a szigetnek a neve, amelyet megvásárolt.

- És gróf?

- Toszkánai gróf.

- Majd őt is eltűrjük a többivel - folytatta a grófnő, aki Velence környékének egyik legősibb családjából származott. - És milyen ember egyébként?

- Kérdezze meg Morcerf vicomte-tól.

- Hallotta, uram, önhöz utasítottak - mondta a grófnő Alberthez fordulva.

- Ugyancsak bogaras emberek volnánk, ha a gróft nem találnánk kedvesnek, asszonyom - válaszolta Albert. - Aki tíz esztendeje a legjobb barátunk, az sem tehetett volna többet értünk, mint amennyit ő tett. És mindezt kedvesen, gyöngéden, udvariasan, mint ahogy tökéletes úriemberhez illik.

- Ugyan - nevetett a grófnő -, majd meglátják, hogy az én vámpírom egész egyszerűen nem egyéb, mint valami újjgazdag, aki le akarja vezetelni a millióit, és Lara külsejét veszi fel, hogy össze ne tévesszék Rotschilddal. Hát a nőt látták?

- Miféle nőt? - kérdezte Franz mosolyogva.

- A tegnapi szép görög asszonyt.

- Nem, Azt hiszem, hogy csak a guzlája hangját hallottuk, de ő maga láthatatlan maradt.

- Vagyis, amikor ön azt mondja, hogy láthatatlan, kedves Franz barátom - mondta most Albert -, akkor egész egyszerűen titokzatoskodik. Hát ugyan mit gondol, ki volt az a kék dominó, aki a fehér damasztfüggönyös ablakban állt?

- És hol volt az a fehér damasztfüggönyös ablak? - kérdezte a grófnő.

- A Rospoli-palotában.

- A grófnak tehát ablakai voltak a Rospoli-palotában?

- Három. Végigment ön a Corsón?

- Hogyne.

- Mondja csak, észrevette-e, hogy két ablakon sárga damaszt és egy ablakon fehér damasztfüggöny volt piros kereszttel? Ez a három ablak volt a grófé.

- Úgy! De hiszen akkor nábobnak kell lennie! Tudják, mennyibe kerül három ilyen ablak a karnevál hetére, és éppen a Rospoli-palotában, vagyis a Corso legszebb helyén?

- Két-háromszáz római tallérba.

- Talán inkább két-hárromezerbe.

- A mindenségit!

- És a szigete hozza neki ezt a szép jövedelmet?

- A szigete? Az bizony nem jövedelmez egy garast sem.

- Hát akkor miért vette meg?

- Szeszélyből.

- Hát afféle különc?

- Annyi bizonyos - jegyezte meg Albert -, hogy elég különködőnek látszik. Ha párizsi volna, és a mi színházainkba járna, azt mondanám, hogy vagy nagyképűsködik, vagy szegény ördög, akit megbolondított az irodalom. Ma reggel is két vagy három olyan dolgot művelt, amely Didier-hoz vagy Antony-hoz volna méltó.

Ebben a pillanatban látogató érkezett a páholyba. Franz a bevett szokás szerint átadta helyét az újonnan jött vendégnek. Ez a körülmény a helycserén kívül azt is eredményezte, hogy a társalgás más mederbe terelődött.

Egy órával később a két jó barát visszatért a szállóba. Pastrini mester már a másnapi jelmezekkel foglalatoskodott, és megígérte nekik, hogy elégedettek lesznek az ügyességével.

Másnap reggel kilenc órakor csakugyan bement Franz szobájába, vele volt egy szabó is, aki nyolc-tíz római parasztruhát hozott. A két jó barát kiválasztott két egymáshoz hasonlót, olyanokat, amelyek csaknem rájuk voltak szabva, megbízták a fogadóst, hogy mindegyikük kalapjára varrasson húsz-húsz méter szalagot, és szerezzen nekik két olyan keresztben csíkos, élénk színű selyemkendőt, amelyet a parasztleányok ünnepeken a derekukon viselnek.

Albert alig várta, hogy megállapíthassa, hogyan illik rá új ruhája. Kék bársony ujjas és térdnadrág volt, hímzett sarkú harisnya, csatos cipő és selyem mellény. Albert különben is csak nyerhetett ezzel a

festői öltözékekkel, és amikor az övet is felkötötte karcsú derekára, amikor kissé félrekapott kalapjáról valóságos szalageső zúdult a vállára, Franznak is be kellett vallania, hogy bizony az öltözék olykor nagyon is emeli azt a megjelenést, amelyet egy-egy népnek tulajdonítunk. A törökök, akik hajdan olyan festőien hatottak élénk színű hosszú ruháikban, nem visszataszítók-e most végiggombolt kék kabátjukban és görögös sapkájukban, amelyben olyanok, mint valami piros kupakos borosüvegek?

Franz megdicsérte Albert megjelenését. A fiatalember a tükör előtt állva, félre nem érhető meglepődéssel mosolygott önmagára. Ekkor lépett be Monte Cristo grófja.

- Uraim - mondta -, bármilyen kellemes is a megfelelő társaság, a szabadság még ennél is kellemesebb. Közölni akarom önökkel, hogy mára és a következő napokra rendelkezésükre bocsátom azt a kocsit, amely tegnap is szolgálatukra állt. Fogadásunk bizonyára elmondta, hogy három vagy négy kocsim is van nála, miattam tehát ne aggódjanak. Használják a kocsit nyugodtan, akár szórakozni mennek, akár valami más ügyben kívánják igénybe venni. Ha valami mondanivalónk lenne egymásnak, a Rospoli-palotában találkozhatunk.

A fiatalemberek szabódni akartak, de a valóságban igazán semmi okuk sem volt, hogy visszautasítsák a kellemes ajánlatot. Végül is elfogadták.

Monte Cristo grófja csaknem egy negyedórát töltött velük, mindenféléről a legnagyobb könnyedséggel beszélt. Mint ahogy már észre lehetett venni, nagyon alaposan ismerte a világirodalmat.

Csak egy pillantást kellett vetniük szalonja falára, és Franz meg Albert meggyőződhetett róla, hogy a képekhez is ért. Néhány elejtett szó arról tanúskodott, hogy a tudományok sem ismeretlenek előtte. Úgy látszott, főleg a kémiával foglalkozott alaposabban.

A jó barátok nem akarták viszonzni a grófnál elfogyasztott reggelit, rossz tréfa lett volna, ha az ő kitűnő ételsora után Pastrini mester nagyon is köznapi reggelijét ajánlják fel. Ezt egész őszintén meg is mondták, ő pedig úgy fogadta mentegetőzésüket, mint aki méltányolja a gyöngéd figyelmet.

Albert el volt ragadtatva a gróf modorától, akit éppen csak a tudományokban való jártassága miatt nem tudott vérbeli nemesúrnak tekinteni. Főleg az tetézte örömét, hogy a kocsival egészen szabadon rendelkezhetnek. Folyton a bájos parasztlányokra gondolt, és mivel előtte való este igen elegáns kocsiban látta őket, nem bánta, hogy ebben a tekintetben egyenlő rangúak lesznek.

Fél kettőkor a két fiatalember lement. A kocsis meg az inasok mára azt találták ki, hogy libériáikat az állatbőrök fölé vették fel, ami még furcsábbá tette megjelenésüket, mint amilyen az előző napi volt. Franz és Albert megdicsérte őket.

Albert érzélgősen gomblyukába tűzte az elhervadt ibolyacsokrot. Az első harangszóra elindultak, és a via Vittorián át a Corso forgatagába vetették magukat.

A második fordulóban, amikor egy bajazzónókkal teli hintóból friss ibolyacsokor repült a gróf kocsijába, Albert meglátta, hogy amint ő és barátja, a tegnapi parasztlányok is jelmez váltottak, akár véletlenségből, akár rokonszenvből történt: ők ketten udvariasan a nők tegnapi viseletét öltötték fel, a tegnapi parasztlányok pedig a két jó barát előbbi jelmezét választották.

Albert a friss csokrot tűzte a régi helyébe, de a hervadt virágot is a kezében szorongatta. És amikor ismét összetalálkozott a hintóval, szerelmesen ajkához emelte a csokrot. Úgy látszott, ez a mozdulat nemcsak azt a lányt mulattatta, aki a csokrot dobta, hanem bolondos társnőit is.

Ez a nap sem volt kevésbé mozgalmas, mint az előző, sőt valószínű, hogy alaposabb megfigyelő a zajnak és jókedvnek még a fokozódását is észlelte volna. Egy percre látni lehetett ablakában a gróft is, de mire a kocsis visszafelé megint arra hajtott, a gróf már eltűnt.

Mondanunk sem kell, hogy Albert és az ibolyacsokros bajazzónó közt napestig tartott a kacér játék.

Este, amikor hazatértek, Franzot levél várta a követségtől: arról értesítették, hogy Őszentsége másnap kegyeskedik őt fogadni. Valahányszor eddig Rómában járt, Franz mindannyiszor kérvényezte és meg is kapta ezt a kegyet. És mind vallásos érzésből, mind pedig hálából, nem akart volna elutazni a

keresztény világ fővárosából anélkül, hogy mély hódolattal le ne boruljon Szent Péter egyik minden erénnyel ékes utódjának lába elé.

Aznap tehát nem törődött többé a karnevállal, mert Őszentségét nemcsak jóság és nagyság övezi, az ember mindig valami különös meghatottságot és tiszteletet érez, amikor meghajol a nemes és szent aggastyán elé, akit XVI. Gergelynek neveznek.

A Vatikánból kijövet Franz még a Corsót is elkerülve, egyenesen a szállóba ment. Jámbor gondolatok kincsét hozta magával, s ilyenkor az álarcos menet bolondos jókedve valósággal szentségtörés lett volna.

Öt óra után tíz perccel hazatért Albert. Vidámsága tetőfokán volt. A bajazzónő visszaöltözött parasztruhájába, és amikor ismét szembejött Albert kocsijával, felemelte álarcát.

Igazán bájos volt.

Franz őszinte örömét fejezte ki Albert-nek, aki pedig úgy fogadta ezt, mint ami jár is neki. Mint mondta, az elegancia bizonyos utánozhatatlan jeleiből felismerte, hogy szép ismeretlenjének a legmagasabb arisztokráciához kell tartoznia.

Elhatározta, hogy másnap ír neki.

Ezt a bizalmas közlést hallva, Franz észrevette, hogy Albert valamit szeretne kérni tőle, de habozik, hogy szóljon-e. Unszolni kezdte hát, hogy beszéljen, és előre megígérte: barátja boldogságáért hajlandó minden áldozatra, ami csak módjában áll. Albert a baráti udvariasság megkövetelte ideig kérette magát, végül is bevallotta Franznak, hogy igen nagy szívességnek tekintené, ha másnap csak ő használhatná a hintót.

Albert ugyanis csak barátja távollétének tulajdonította azt a végtelen kegyet, hogy a szép parasztlány felemelte az álarcát.

Franz nem volt annyira önző, hogy megakadályozza barátját olyan kaland folytatásában, amely egyrészt kíváncsiságát elégítette ki, másrészt hiúságának hízelgett. Ismerte annyira derék barátja fecsegő természetét, hogy bizonyosan tudta, Albert el fogja neki beszélni kalandját a legapróbb részletekig. És mivel két vagy három év óta keresztül-kasul járta Olaszországot, de még sohasem volt része efféle kalandban, Franz szinte örült, hogy majd megtudja, miként történnek az efféle dolgok.

Megígérte hát Albert-nek, hogy másnap csak a Rospoli-palotából fogja szemlélni a látványosságot.

Másnap valóban látta Albert-t újra meg újra elhaladni. Óriási bokrétája volt, amelyet kétségtelenül azért szerzett, hogy abban elrejtve adja át szerelmes levelét. Ez a valószínűség bizonyossággá lett, amikor Franz a fehér kaméliákról könnyen felismerhető bokrétát később egy rózsaszínű selyemruhát viselő bájos bajazzónő kezében pillantotta meg.

Este már nem is boldogan, hanem magánkívül tért haza Albert. Nem kételkedett benne, hogy a szép ismeretlen ugyanezen az úton fog válaszolni neki. Franz megelőzte barátja kíváncsiságát, amikor kijelentette: a sok zaj már fárasztja, és elhatározta, másnap átnézi vázlatkönyvét, feljegyzéseket fog készíteni.

Albert végül is nem csalódott sejtelmében. Másnap este Franz azt látta, hogy barátja egyetlen ugrással a szobában terem, és gépiesen rázogat egy négyszögletes papírdarabot, amelyet egyik sarkánál fogva tart kezében.

- No hát, ugye nem csalódtam? - kérdezte.

- Felelt a kislány! - kiáltott fel Franz.

- Olvassa csak el.

Ezt olyan hangon mondta, amelyet le sem lehet írni. Franz fogta a levélkét, és ezt olvasta benne:

Kedden este hét órakor szálljon le kocsijáról a viva dei Ponteficivel szemközt, és kövesse azt a római parasztlányt, aki kikapja kezéből moccolettóját. Amikor a San Giacomo templom első lépcsőfokára ér, legyen gondja rá, hogy bajazzo-jelmezének vállára egy rózsaszínű szalagot kössön, erről a lány fel fogja ismerni. Addig nem fog viszontlátni.

Állhatatosság és titoktartás

- No hát, mi a véleménye erről, kedves barátom? - kérdezte Albert, amikor az végigolvasta a levelet.

- Azt hiszem - válaszolta Franz -, hogy igen kellemes kaland lesz belőle.

- Magam is így vélekedem - mondta Albert -, és nagyon tartok tőle, hogy ön nélkül meg megy el Bracciano herceg báljára.

Franz és Albert aznap reggel kaptak egy-egy meghívót a híres római bankártól.

- Vigyázzon csak, kedves Albert barátom - jegyezte meg Franz -, mert a hercegnél jelen lesz az egész arisztokrácia, és ha az ön szép ismeretlenje valóban az arisztokráciához tartozik, neki is meg kell jelennie a bálon.

- Akár megjelenik, akár nem, állom, amit róla mondtam - folytatta Albert. - Olvasta a levelet, ugye?

- Olvastam.

- Van róla tudomása, hogy Olaszországban milyen fogyatékos nevelésben részesültek a *mezzo cito* leányai?

A polgárságot nevezik így.

- Van - válaszolta Franz.

- Olvassa hát el újra ezt a levélkét, vizsgálja meg az írást, és keressen benne akárcsak egyetlen nyelvtani vagy helyesírási hibát is.

Az írás valóban kedves és a helyesírás kifogástalan volt.

- Ön a sors kegyeltje - mondta Franz Albert-nek, miközben másodszor is visszaadta a levélkét.

- Ne vessen, amennyit csak akar, mulasson, ahogy csak jólesik - jelentette ki Albert -, de én szerelmes vagyok.

- Ó, istenem! Ön megijeszt! - kiáltott fel Franz. - Már látom, hogy nemcsak Bracciano herceg báljára megyek el ön nélkül, hanem Firenzébe is egymagam fogok visszatérni.

- Annyi bizonyos, hogy ha az én ismeretlenem olyan kedves, mint amilyen szép, kijelentem, legalább hat álló hétig el nem mozdulok Rómából. Imádom Rómát, és egyébként is mindig rendkívül érdeklődtem az archeológia iránt.

- No, egy vagy két ilyen találkozás, és nem kétlem, hogy mint a Tudományos Akadémia tagját fogom üdvözölhetni.

Albert bizonyára komolyan vitatta volna az Akadémia bársony székéhez való jogait, de akkor jelentették a két fiatalembernek, hogy tálalva van. Albert étvágyát a szerelem semmiképpen sem rontotta el. Sietett tehát asztalhoz ülni, akárcsak barátja, és a vitát nyugodtan ebéd utánra halasztotta.

Ebéd után Monte Cristo grófját jelentették be. A két jó barát már két nap óta színét se látta. Mint Pastrini mester mondta, valamilyen ügy Civita Vecchiába szólította a grófot. Előtte való este utazott el, és csak egy órája tért vissza.

A gróf nagyon kedves volt, lehet, hogy azért, mert ügyelt magára, de az is lehet, hogy ezúttal az alkalom nem ébresztett olyan epés megjegyzéseket, amilyenek már két vagy három ízben keserű szavakat csaltak ajkára. Olyan volt most, mint bárki más. Franz szemében valóságos rejtély volt ez az ember. A gróf nem kételkedhetett abban, hogy a fiatal utas felismerte, mégsem ejtett ki újabb találkozásuk óta egyetlen olyan szót sem, amely arra célzott volna, hogy valahol már találkoztak. Franz azonban - bármilyen kedve lett volna is célzást tenni erre az első találkozásukra - félt, hogy

meqbántja azt az embert, aki olyan lekötelezően szíves volt hozzá és barátjához, s ez visszatartotta a kíváncsiskodástól. Így hát továbbra is éppen olyan tartózkodó maradt, mint maga a gróf.

A gróf megtudta, hogy a két jó barát páholyt akart bérelni az Argentína Színházban, és azt az értesítést kapták, hogy minden jegy elkelt. Erre hozta nekik a saját páholya kulcsát. Legalábbis ez volt látogatásának látható indítóoka.

Franz és Albert ellenvetéseket fettek, kifejtették aggodalmukat, hogy így őt fosztják meg páholyától, a gróf azonban azt felelte, hogy mivel ő ma este a Palli Színházba megy, az Argentína Színházban levő páholya kárba vész, ha ők nem használják fel. Ez a megokolás rábírta a két jó barátot, hogy elfogadják a gróf ajánlatát.

Franz lassanként megszokta a gróf arcának sápadtságát, amely első alkalommal annyira megdöbben-tette. El kellett ismernie büszke fejének szépségét, amelynek egyetlen fogyatkozása a sápadtság volt, vagy talán ez volt legfőbb vonzóereje. Valódi byroni hős. Franz nemhogy ránézni, hanem még rágondolni sem tudott nélkül, hogy ezt a komor arcot ne képzelje oda Manfréd vállára vagy Lara sapkája alá. Homlokán egy ránc valami állandóan jelenlevő keserű gondolatról tanúskodott. Égő szeme olvasni tudott a lelkek legmélyén is. Gőgös és gúnyos ajka olyan különös jelleget adott szavainak, hogy ezek mélyen bevésődtek annak az emlékezetébe, aki hallgatta őket.

A gróf már nem volt fiatal. Legalább negyven esztendő lehetett, és mégis csodálatos módon érthető volt, hogy kiállta a versenyt azokkal a fiatalokkal, akikkel összetalálkozott. Valóban, még ebben is megegyezett az angol költő fantasztikus hőseivel, hogy szinte varázsos ereje volt.

Albert nem győzött áradozni a szerencsén, amely őt és Franzot ilyen emberrel hozta össze. Franz kevésbé lelkesedett, de azért ő is érezte azt a hatást, amelyet minden kiváló ember áraszt környezetére.

Arra a tervre gondolt, amelyet a gróf már két vagy három ízben is kifejtett, hogy Párizsba megy. Nem kételkedett abban, hogy a gróf különös jellemével, jellegzetes arcával és felmérhetetlen vagyonával ott is nagy hatást fog kelteni.

És mégsem vágyott arra, hogy Párizsban legyen, amikor a gróf ott tartózkodik majd.

Az este úgy telt el, ahogyan a színházi esték Olaszországban rendszeren eltelnek; nem az énekeseket hallgatják, hanem egymást látogatják és beszélgetnek. G... grófnő ismét Monte Cristóra akarta terelni a beszélgetést, de Franz jelezte neki, hogy valami sokkal jobb hírt tud, és Albert-nek minden álszerénykedő tiltakozása ellenére is elbeszélte a grófnőnek azt a nagy eseményt, amely három nap óta mindkettőjüket foglalkoztatta.

Mivel az efféle kalandok, ha az utasoknak hinni lehet, nem éppen ritkák Olaszországban, a grófnő cseppet sem hitetlenkedett, és szerencsét kívánt Albert-nek a kaland kezdetéhez, amely valószínűleg igen kedvezően fejeződik be.

Amikor elbúcsúztak, megígérték egymásnak, hogy találkoznak Bracciano herceg bálján, ahová egész Róma hivatalos volt.

Az ibolyacsokros hölgy megtartotta szavát. Sem másnap, sem harmadnap nem adott Albert-nek életjelt magáról.

Végre elérkezett a kedd, a karnevál utolsó és legzajosabb napja. Kedden a színházakat már reggel tíz órakor nyitják, mivel este nyolc óra után megkezdődik a böjt. Kedden mindazok, akik idő, pénz vagy jókedv híján még nem vették ki részüket az előző ünnepekből, belevegyülnek a tivornyába, engedik, hadd ragadja őket magával a hejehuja, és az általános zsvajgást és felfordulást újabb lármával s ugrálással is tetézik.

Franz és Albert két órától ötig hajtattak a kocsisorban, konfetti-csatát vívtak a szemközt jövő kocsikkal és a gyalogosokkal, akik a lovak lábai és a hintó kerekei körül keringtek nélkül, hogy ebből a szörnyű zúrzavarból akárcsak egyetlen baleset, egyetlen vita vagy egyetlen civakodás is származott volna. Ebben a tekintetben az olaszok egyedülállóak. Az ünnepet igazán ünnepnek tekintik. E történet szerzője öt vagy hat évig lakott Olaszországban, és nem emlékszik rá, hogy akár csak egyetlen

alkalommal is megzavart volna valamely ünnepélyességet olyan esemény, amilyen a mi francia ünnepeinken mindig összetűzést idéz elő.

Albert büszkén feszített bajazzó-jelmezében. Vállán rózsaszínű szalagcsokor ékeskedett, amelynek vége térdét verdeste. Hogy össze ne tévesszék Franzcal, az továbbra is parasztjelmezét viselte.

Ahogy múlt az idő, egyre nőtt a kavarodás is. Sem a tömegben, sem a kocsikban, sem az ablakokban nem volt egyetlen száj sem, amely hallgatott volna, egyetlen kar sem, amely ne mozgott volna. Valósággal emberi vihar volt, amely a kiáltások mennydörgéséből, a cukros mandulák, bokréták, tojások, narancsok és virágok esőjéből alakult ki.

Három órakor a piazza del Popolón és a Palazzo di Veneziában a versenyek kezdetét ágyúlövés zaj jelezte, amely csak nagy nehezen tudta túldörögni a szörnyű lármát.

A versenyek, éppúgy, mint a *moccolo*, a karnevál utolsó napjának legkülönösebb eseményei. Az ágyú hangjára a kocsik sora azonnal felbomlott, és mindegyik jármű bemenekült a hozzá legközelebb eső mellékutcaiba.

Ez a kibontakozás rendkívül ügyesen és bámulatos gyorsasággal ment végbe, pedig a rendőrség a legkevésbé sem törődött azzal, hogy kijelölje a kocsik helyét, vagy bárkinek az útvonalát is meghatározza.

A gyalogosok a paloták falaihoz lapultak, azután nagy lódobogás és kardcsörgés hallatszott. Egy csapat carabinieri vágatott végig tizenötös sorokban, a Corso egész szélességét betöltve, végigseperte az utat, hogy helyet csináljon a barberiknek. Mikor ez a csapat a Palazzo di Veneziához ért, egy másik üteg ágyúdörgése jelezte, hogy szabad az út.

Csaknem ugyanakkor hatalmas, általános, fülsiketítő láрма közepette, árnyékként suhant el hét vagy nyolc ló, amelyet háromszázezer ember zsvajgása és a hátukhoz verődő sallangdíszek izgató érintése hajszolt előre. Ekkor háromszor megdördült az ágyú az Angyalvárban: azt jelezte, hogy a hármas számú ló lett a győztes.

Erre az egyetlen jeladásra a kocsik ismét nekiindultak, visszaözönlöttek a Corso felé, pataként áradtak ki az összes utcákból, és egy perc alatt egyesültek ama folyam medrében, amelyet ők tápláltak; a hatalmas áradás sebesebben, mint valaha, újra megindult a két gránitpart között.

Ehhez a tömeghez azonban a zaj és mozgás új eleme járult: most léptek színre a *moccolo*-árusok.

A *moccolo* vagy *moccoletto* nem más, mint különböző nagyságú gyertya, a húsvéti viaszgyertyától egészen a csavart pincegyertyáig, amely a római karnevált befejező nagy jelenet résztvevői elé két ellentétes feladatot tűz ki:

1. Vigyázniuk kell, hogy el ne oltsák a *moccolettó*jukat.
2. Azon kell igyekezniük, hogy ők eloltsák a többiekét.

Olyan a *moccoletto*, mint az élet: az ember csak egy módon tudja továbbadni, és ehhez az Isten segítségével kell. De ezer módot fedezett fel arra, hogy kioltsa; igaz, ehhez a végső művelethez kissé segítségül jött az ördög is.

A *moccolettó*t bármiféle láng fölött meg lehet gyújtani.

De ugyan ki írhatná le azt az ezer módszert, amely mind arra való, hogy eloltsa a *moccolettó*t: a hatalmas fűjtatókat, az óriási gyertyakoppantókat, az emberfölötti nagyságú legyezőket?

Mindenki sietett tehát *moccolettó*t vásárolni. Franz és Albert csakúgy, mint a többiek.

Az éjszaka gyorsan közeledett. És mikor a *Moccoli!* kiáltás felhangzott ezernyi árus hangján, a tömeg feje fölött már kigyúlt két-három csillag. Mintha csak jeladás lett volna.

Tíz perccel később ötvenezer fény ragyogott a Palazzo di Veneziától lefelé a piazza del Popolóig, majd ismét fel a piazza del Popolótól a Palazzo di Veneziáig.

Mintha csak lidércfények ünnepe lett volna.

Aki nem volt részese, az nem alkothat magának fogalmat erről a látványról. Mintha valamennyi csillag lehullana az égről, és belevegyülne egy őrült táncforgatagba a földön.

Mindezt olyan kiáltozás kíséri, amelyet emberi fül még nem hallott a földkerekségen.

Itt már megszűnt minden társadalmi különbség. A *facchino* együtt van a herceggel, a herceg a Tiberisen túli paraszttal, a paraszt a polgárral, mindenki fűj, olt, újra gyújt. Ha ebben a percben megjelenne az öreg Aeolus, őt kiáltanák ki a moccoło királyának, trónörökösnek pedig Aquilont.

Ez a lángokkal való bolond futkározás körülbelül két óra hosszat tartott. A Corso olyan világos volt, mint fényes nappal, a nézők arcvonásait még a harmadik és negyedik emeleten is fel lehetett ismerni.

Albert ötpercenként nézte meg az óráját. Végre hetet mutatott. A két jó barát éppen a via dei Pontefici környékére került. Albert moccolettóját kezében tartva, kiugrott a hintóból.

Három vagy négy álarcos is közeledni akart hozzá, hogy eloltsa moccolettóját, vagy kiragadja kezéből. De Albert, mint egy ügyes bokszoló, egyiket a másik után taszította félre, és folytatta útját a San Giacomo templom felé.

A lépcső fokait kíváncsiak és álarcosok lepték el, akik egymással azon viaskodtak, ki veszi el a másiktól a gyertyát. Franz követte tekintetével Albert-t, és látta, amint az rálép az első lépcsőfokra. Csaknem ugyanakkor egy álarcos, aki az ibolyacsokros parasztlány jól ismert jelmezét viselte, kinyújtotta a karját, és elvette tőle a moccolettót, anélkül hogy a fiatalember ezúttal a legkevésbé is ellenkezett volna. Franz sokkal messzebb állt, semhogy hallhatta volna szavaikat. Az azonban kétségtelen volt, hogy semmi ellenséges érzés nem fűtötte őket, mert látta, amint Albert és a parasztleány karonfogva távoznak.

Egy darabig még követte tekintetével barátját a tömegben, de a via Macellónál szem elől veszítette őket.

Hirtelen felhangzott a karnevál végét jelző harangszó, és ugyanakkor, mintegy varázsütésre, kialudt minden moccoło. Mintha csak egyetlen óriási szélroham oltotta volna ki őket.

Franz a legmélyebb sötétségben maradt ott.

Minden kiáltozás is megszűnt, mintha az a hatalmas szélroham, amely a fényeket kioltotta, a zajokat is elnyomta volna.

Már nem hallatszott egyéb, csak a hintók robaja, amelyek hazavitték az álarcosokat. Már nem látszott más, mint itt-ott egy-egy fény, amely az ablakokból kiviláglott.

A karnevál véget ért.

Szent Sebestyén katakombái

Franz talán még soha életében nem látott ilyen hirtelen félbeszakadt hangulatot, ilyen gyors átmenetet a vidámságból a szomorúságba, mint ebben a pillanatban. Mintha Róma az éjszaka démonjának bűvös leheletére egy óriási sírboltta változott volna át. A sötétséget még jobban fokozta az a véletlen, hogy a fogyó holdnak csak este tizenegy óra tájban kellett felkelnie. Azok az utcák tehát, amelyeken a fiatalember keresztülhaladt, a legmélyebb sötétségbe merültek. Az út egyébként rövid volt. Tíz perc múlva kocsija, vagyis inkább a gróf kocsija meg is állt a London Szálló előtt.

Vacsorával várták, de mivel Albert előre megmondta, nem hiszi, hogy olyan korán hazatérjen, Franz önélküle ült asztalhoz.

Pastrini mester, aki megszokta, hogy együtt vacsoráznak, kérdezősködött Albert távollétének okáról. Franz azonban csak azt felelte, hogy Albert már két nappal ezelőtt meghívást kapott valahová és odament.

A moccolettók hirtelen kioltása, az a sötétség, amely a fény helyébe lépett, az a csend, amely a nagy lármát követte, Franz lelkébe bizonyos nyugtalansággal vegyes szomorúságot oltott. Így hát egészen csendben vacsorázott, noha a fogadós szolgálatkészen sürgölődött körülötte, kétszer vagy háromszor is bejött megkérdezni, nincs-e valamire szüksége.

Franz elhatározta, hogy ha csak lehetséges, bevárja Albert-t. Ezért a kocsit csak tizenegy órára rendelte, és arra kérte Pastrini mestert, mindenestre azonnal értesítse, ha Albert megérkezik a szállóba. Tizenegy órakor Albert még nem tért vissza. Franz felöltözött, eltávozott, és meghagyta a fogadósoknak, hogy az éjszakát Bracciano hercegnél töltsi.

Bracciano herceg háza Róma egyik legkedvesebb épülete. A herceg felesége, a Colonnák egyik legutolsó örököse, tökéletes háziasszony volt. Ennek köszönhette estélyeinek valósággal európai hírét. Franz és Albert, Rómába érkezésükkor, ajánlólevelet hoztak hozzá.

A hercegnőnek az is volt az első kérdése Franzhoz, mi van az útitársával. Franz azt felelte, hogy akkor vált el tőle, mikor éppen a mocolókat kezdték oltogatni, és így szem elől veszítette a via Macellónál.

- Albert tehát nem tért haza? - kérdezte a herceg.

- Egészen mostanáig vártam rá - felelte Franz.

- És tudja, hová ment?

- Nem, pontosan nem tudom, de azt hiszem, valami találkaféléről lesz szó.

- Mi az ördög! - mondta a herceg. - Rossz nap ez a mai, vagyis inkább rossz éjszaka a kimaradásra, ugye, grófnő?

Ezeket az utolsó szavakat G... grófnőhöz intézte, aki éppen most érkezett, és Torlonia úrnak, a herceg testvérének karján sétálgatott.

- Ellenkezőleg, én úgy gondolom, hogy ez igen elragadó éjszaka - válaszolta a grófnő -, és azok, akik itt vannak, csak amiatt fognak panaszkodni, hogy nagyon is hamar elmúlik.

- Én nem is azokról beszélek, akik itt jelen vannak - mondta a herceg mosolyogva -, itt a férfiakat nem fenyegeti más veszedelem, mint az, hogy szerelmesek lesznek önbe, a nőket pedig az, hogy belebetegednek az irigységbe, amiért ilyen szépnek látják önt. De azokról beszélek, akik most Róma utcáin szaladgálnak.

- No már, istenem - kérdezte a grófnő -, ugyan ki szaladgál Róma utcáin ebben az órában, hacsak nem igyekszik bálba?

- A mi Albert de Morcerf barátunk, grófnő, akit otthagytam este hét óra tájban, amint ismeretlen hölgyét követte - mondta Franz -, és akit azóta sem láttam viszont.

- Micsoda? És nem is tudja, hova lett?

- Fogalmam sincs róla.

- Van nála fegyver?

- Bajazzó-jelmezben van.

- Nem lett volna szabad elengednie - jelentette ki a herceg Franznak -, hiszen ön jobban ismeri Rómát, mint ő.

- Ó, hogyné! Csak hogy megpróbálhattam volna megállítani ma azt a hármasszámú barberit, amelyik elnyerte a lóverseny első díját? - válaszolta Franz. - Meg azután: mi baja is eshetne?

- Ki tudja? Az éjszaka igen sötét, és a Tiberis nagyon közel esik a via Macellóhoz.

Franz érezte, hogy megborzong, amikor rádöbbsent, hogy a herceg és a grófnő gondolatai mennyire megegyeznek saját aggodalmaival.

- Meg is mondtam a fogadósnak, hogy szerencsém van önöknél tölteni az éjszakát, herceg - mondta Franz. - Ide kell jönniük, hogy értesítsenek róla, ha Albert hazaérkezik.

- Nézze csak - mondta a herceg -, azt hiszem, egyik inasom éppen önt keresi.

A herceg nem tévedett. Az inas, amint megpillantotta Franzot, odalépett hozzá.

- Eccellenza - mondta az inas -, a London Szálló gazdája azt üzeni, hogy egy ember várja önt otthon. Morcerf vicomte úr levelével.

- A vicomte levelével! - kiáltott fel Franz.

- Igenis.

- Kicsoda az az ember?

- Nem tudom.

- Miért nem hozta ő ide a levelet?

- A küldönc nem adott semmiféle magyarázatot.

- És hol van a küldönc?

- Azonnal eltávozott, amikor látta, hogy belépek a bálterembe önt értesíteni.

- Ó, istenem - mondta a grófnő Franznak. - Siessen. Szegény fiatalember, talán valami baleset érte.

- Futok is már - mondta Franz.

- Viszontlátjuk majd, hogy híreket kapjunk, ugye? - kérdezte a grófnő.

- Hogyné, ha ugyan nincs valami komoly dolgról szó. Ha azonban baj van, még nem tudom, mit teszek.

- Mindenesetre: okosan - mondta a grófnő.

- Ó, legyen csak nyugodt.

Franz vette a kalapját, és sietve távozott. Kocsiját ugyan már régebben elküldte azzal az utasítással, hogy két órákor térjen vissza, szerencsére azonban a Bracciano-palota, amelynek egyik homlokzata a Corsóra, a másik a piazza dei Santo Apostolóra nyílik, mindössze tíz percrenyire van a London Szállótól.

Amikor Franz a szálló közelébe ért, egy embert pillantott meg, aki az utca közepén állt. Egy percig sem volt kétséges, hogy Albert küldöncé. Az ember maga is nagy köpenybe burkolózott. Franz odalépett hozzá, de legnagyobb meglepetésére a férfi szólította meg elsőnek.

- Mit óhajt tőlem, excellenza? - kérdezte hátralépve, mint aki résen áll.
- Ugye, ön hozott nekem levelet Morcerf vicomte-tól? - kérdezte Franz.
- Excellenza lakik Pastrini fogadójában?
- Én.
- Excellenza a vicomte útitársa?
- Én.
- Hogy hívják az excellenzát?
- Franz d'Épinay bárónak.
- Akkor hát excellenzának szól ez a levél.
- Kell rá válasz is? - kérdezte Franz, miközben átvette a levelet.
- Kell, legalábbis a barátja reméli, hogy kap.
- Jöjjön fel hozzám, ott majd megírom a választ.
- Inkább idelent várok - mondta nevetve a küldőnc.
- Ugyan miért?
- Majd megérti, excellenza, mihelyt végigolvasta a levelet.
- Így hát itt fogom találni?
- Kétségtelenül.

Franz bement. A lépcsőn találkozott Pastrini mesterrel.

- Mi történt? - kérdezte a fogadós.
- Hogyhogy mi történt?
- Találkozott már azzal az emberrel, akivel a barátja üzenetet küldött?
- Igen, láttam - válaszolta a fiatalember -, ide is adta a levelet. Kérem, gyűjtson világot a szobámban.

A fogadós megbízott egy szolgát, hogy világítson Franznak, míg felér. A fiatalember Pastrini mester arcát igen aggódónak látta, és ezért még inkább vágyott már arra, hogy elolvassa Albert levelét. Mihelyt szobájában meggyújtották a gyertyát, odalépett a világossághoz, és kibontotta a papirost. A levél Albert keze írása volt, és ő is írta alá. Franz kétszer is átfutotta, olyan váratlanul érte az, amit olvasott.

Szóról szóra ez volt a levélben:

Kedves barátom, amint kézhez veszi ezt a levelet, legyen szíves, vegye ki azonnal levéltárcám-ból, amelyet az íróasztal fiókjában talál, a hitellevelet. Tegye hozzá az önét is, ha az enyém nem elég. Siessen el Torloniához, azonnal vegyen fel négyezer piasztert, és adja át a küldőncnek. Nagyon sürgős a dolog, ennek az összegnek késedelem nélkül itt kell lennie.

Nem mondhatok többet, számítok önre, mint ahogy ön is számíthatna énrám.

P. S. I believe now to italien banditti.¹⁷

Barátja

ALBERT DE MORCERF

---

¹⁷ Most már hiszem hogy vannak olasz banditák. (angol)

E sorok alatt idegen kézzel ez a néhány olasz szó volt írva:

*Se alle sei delta mattina le quattro mile piastre non sono nelle mie mani, alle sette il conte Alberto avia cessato di vivere.*¹⁸

LUIGI VAMPA

Ez a második aláírás mindent megmagyarázott Franznak, és most megértette, miért vonakodott a küldönc feljönni hozzá. Biztonságosabbnak találta az utcát, mint Franz szobáját. Albert annak a hírhezt haramiavezérnek a kezébe került, akinek a létezésében olyan sokáig nem akart hinni.

Nem volt veszíteni való idő. Franz az íróasztalhoz sietett, kinyitotta és a megjelölt fiókban megtalálta a levéltárcát, abban pedig a hitellevelet. Összesen hatezer piaszterre volt kiállítva, de erre a hatezer piaszterre Albert már háromezret felvett. Franznak viszont nem volt semmiféle hitellevele. Minthogy Firenzében lakott, és azzal a szándékkal jött Rómába, hogy itt csak hét-nyolc napot tölt, száz aranyat vett magához, ebből a száz aranyból pedig már legfeljebb csak ötven volt meg.

Hét- vagy nyolcszáz piaszterre lett volna tehát szükség ahhoz, hogy ők ketten, Franz és Albert összeadják a kért összeget. Igaz, hogy ezúttal Franz számíthatott Torlonia bankár segítségére.

Így hát, egy percet sem veszítve, vissza akart térni a Braccianopalotába, de hirtelen ragyogó ötlete támadt. Monte Cristo grófja jutott eszébe.

Franz éppen be akarta hívni Pastrini mestert, mikor az maga jelent meg az ajtóban.

- Kedves Pastrini uram - mondta neki élénken -, mit gondol, itthon van a gróf?

- Itthon, eccellenza, most jött haza.

- Volt már rá ideje, hogy lefeküdjék?

- Nem hinném.

- Akkor hát nagyon kérem, csengessen nála, és kérjen számomra engedelmet, hogy bemehessek hozzá.

Pastrini mester sietett teljesíteni a kapott utasítást. Öt perccel később már vissza is tért.

- A gróf várja eccellenzát - mondta.

Franz áthaladt a folyosón, egy inas bevezette a grófhöz. Egy kis szobában volt, amelyet Franz még nem látott. A szobában pamlagok futottak körös-körül.

A gróf eléje jött.

- Mi szél hozta hozzám ilyen későn? - kérdezte. - Nem akarna véletlenül velem vacsorázni? Ez igazán nagyon kedves volna öntől.

- Nem, nagyon komoly ügyben szeretnék önnel beszélni.

- Komoly ügyben! - ismételte a gróf, és a nála megszokott kutató pillantással nézett Franzra. - Miféle ügyben?

- Egyedül vagyunk?

A gróf az ajtóhoz ment és visszajött.

- Teljesen egyedül - felelte.

Franz megmutatta Albert levelét.

- Kérem, olvassa el - mondta.

A gróf végigolvasta a levelet.

---

¹⁸ Ha reggel hat óráig a négyezer piaszter nincs a kezemben, hét órákor Albert de Morcerf vicomte meghal. (olasz)

- Ej, no - szólt.

- Látta a post-scriptumot is?

- Hogyne - mondta -, jól látom: „Se alle sei della mattina le quattro mille piastre non sono nelle mie mani, alle sette il conte Alberto avia cessato di vivere. Luigi Vampa.”

- Mit szól ehhez? - kérdezte Franz.

- Van önnek ennyi pénze?

- Nyolcszáz piaszterrel kevesebb van.

A gróf az íróasztalához lépett, kinyitotta és kihúzott egy arannyal teli fiókot.

- Remélem - mondta Franznak -, nem bánt meg azzal, hogy máshoz fordul?

- Ellenkezőleg, hiszen láthatja, hogy egyenesen önhöz jöttem - felelte Franz.

- Nagyon köszönöm. Tessék.

Intett Franznak, hogy vegyen ki belőle.

- Feltétlenül el kell küldeni ezt az összeget Luigi Vampának? - kérdezte a fiatalember, és most ő nézett merőn a grófra.

- Ejnye - felelte a gróf. - Ítélje meg saját maga, a post-scriptum elég pontos.

- Úgy gondoltam, ha ön nagyon akarná, találna módot arra, hogy az ügyet egyszerűbben bonyolítsuk le - jegyezte meg Franz.

- Éspedig milyen módon? - kérdezte a gróf csodálkozva.

- Például, ha mi kettesben felkeresném Luigi Vampát, bizonyosra veszem, hogy nem tagadná meg Albert szabadonbocsátását.

- Mit gondol, miféle befolyásom van nekem erre a rablóra?

- Hát nem tett neki ön olyan szolgálatot, amit nem lehet elfelejteni?

- Ugyan mit?

- Nem mentette meg Peppino életét?

- Ugyan ki mondta ezt önnek?

- Nem mindegy az? Tudom.

A gróf egy pillanatig hallgatott, és összehúzta a szemöldökét.

- És ha én felkeresném Vampát, ön elkísérné?

- Ha a társaságom nem nagyon kellemetlen önnek.

- Jól van, nem bánom. Szép az idő, egy jó séta Róma környékén nem fog ártani.

- Vigyünk fegyvert is?

- Ugyan minek?

- Hát pénzt?

- Fölösleges. Hol az az ember, aki a levélkét hozta?

- Az utcán.

- A válaszra vár?

- Igen.

- Tudnunk kellene, hogy tulajdonképpen hová kell mennünk. Felhívom azt az embert.

- Hiába hívja, nem akar feljönni.

- Talán önhöz nem, de énhozzám minden szabódás nélkül fel fog jönni.

A gróf az utcára néző ablakhoz lépett, és sajátságos füttyöt hallatott. A köpönyeges férfi eljött a faltól, és kiállt az utca közepére.

- *Salite!* - mondta a gróf olyan hangon, mint ahogy valamelyik szolgájának adna parancsot.

A küldönc késedelem nélkül, habozás nélkül, sőt készséggel engedelmeskedett, és átugorva a külső lépcső négy fokát, belépett a fogadóba. Öt másodperc múlva már a kis szoba ajtajában állt.

- Ni, hát te vagy az, Peppino? - kérdezte a gróf.

Peppino azonban felelet helyett térdre esett, megragadta a gróf kezét, és elhalmozta csókjaival.

- Ó, ó - mondta a gróf -, hát még nem felejtetted el, hogy megmentettem az életedet? Különös, pedig már éppen egy hete történt.

- Nem felejtettem el, excellenza, és nem is fogom soha elfelejteni - válaszolta Peppino a mélységes hála hangján.

- Soha, az nagy idő! De már az is szép, ha így gondolod. Kelj fel és felelj!

Peppino nyugtalan pillantást vetett Franzra.

- Ó, beszélhetsz az excellenza előtt - mondta a gróf -, ő a barátaim közé tartozik.

- Megengedi, hogy ezt a címet adjam önnek? - folytatta franciául a gróf, és Franzhoz fordult. - Csak ezzel tudjuk megnyerni ennek az embernek a bizalmát.

- Előttem beszélhet - mondta most Franz -, a gróf egyik barátja vagyok.

- Akkor nincs baj - felelte Peppino, és most ő fordult a grófhoz. - Eccellenza kérdezzen, én meg felelek.

- Hogyan került Albert vicomte Luigi keze közé?

- Eccellenza, a francia hintaja több ízben keresztezte Teresa kocsiját.

- A főnök kedveséét?

- Igen, A francia több ízben reá kacsintott, Teresának meg kedve telt benne, hogy viszonozza pillantását. A francia csokrokat dobált neki, erre ő is dobott oda virágot. De mindez a főnök beleegyezésével történt, hiszen ő is ott ült a kocsiban.

- Hogyan? - kiáltott fel Franz. - Luigi Vampa a római parasztlányok kocsijában ült?

- Ő hajtotta a kocsit. Kocsisnak öltözött - válaszolta Peppino.

- És azután? - kérdezte a gróf.

- No hát, azután a francia levetette álarcát. Teresa, továbbra is a főnök beleegyezésével, követte példáját. A francia találkát kért, Teresa megadta a kért találkát, csak hogy a San Giacomo templom lépcsőjén a francia Teresa helyett Beppót találta.

- Micsoda? - szakította félbe újra Franz. - Hát az a parasztlány, aki kikapta kezéből a moccolettót...

- Az egy tizenöt éves fiúcska volt - válaszolta Peppino. - De egy cseppet sem szégyenletes a barátjára nézve, hogy rászédtek. Beppo másokat is lépre csalt már.

- És Beppo kivezette a város falain túlra?

- Hogyne. A via Macello végén kocsi várta őket. Beppo beugrott a kocsiba, és hívta a franciát, hogy üljön mellé. Az se mondatta kétszer magának. Udvariasan átengedte a jobb oldalt Beppónak, ő pedig mellé ült. Beppo akkor bejelentette neki, hogy elviszi egy villába, amely egy mérföldnyire esik Rómától. A francia biztosította Beppót, hogy követi akár a világ végére is. A kocsi felment a via di

Ripettán, és elért a San Paolo kapuhoz. Kétszáz lépésnyire a mezőségen, amikor a francia nagyon is merész kezdett lenni, Beppo bizony nekiszegedett a nyakának egy pár pisztolyt. A kocsis megállította a lovakat, maga is hátrafordult a bakon, és hasonlóképpen cselekedett. Ugyanakkor négyen a mieink közül, akik az Almo partján rejtőzködtek, a kocsi ajtajánál termettek. A franciának kedve kerekedett védekezni, úgy mondják, kissé meg is szorongatta Beppo nyakát; de mit tehetett volna öt fegyveres ember ellen? Meg kellett adnia magát. Leszállították a kocsiról, végigvezették a folyócska mentén, elvitték Teresához és Luigihoz, akik a Szent Sebestyén katakombáiban várták.

- Hát bizony úgy látom - mondta a gróf Franzhoz fordulva -, hogy ez nem is olyan rossz kis történet. Mit szól hozzá ön, a szakértő?

- Azt mondom, hogy nagyon mulatságosnak találnám - válaszolta Franz -, ha valaki mással és nem éppen a szegény Albertrel esett volna meg.

- Annyi bizonyos - jegyezte meg a gróf -, hogy ha ön most nem talált volna itt engem, ez a jó tréfa kissé sokba került volna a barátjának. De legyen nyugodt, megússza a félelemmel.

- És most is állja a szavát, hogy elmegyünk érte? - kérdezte Franz.

- Már hogyne mennénk! Annál is inkább, mert igen festői helyen tartózkodik. Ismeri ön a Szent Sebestyén katakombáit?

- Nem én, sohasem jártam arra, de megfogadtam, hogy egyszer lemegyek oda is.

- No hát, itt a legjobb alkalom, jobbat keresve sem találna. Itt a kocsija?

- Nincs itt.

- Nem baj. Éjjel-nappal befogva tartanak számomra egy kocsit.

- Befogva?

- Befogva, mert én bizony nagyon szeszélyes természetű ember vagyok. Tudnia kell, hogy olykor, ha felébredek, vagy ebéd után, vagy akár éjnek idején kedvem támad elutazni a világ valamelyik pontjára. Ilyenkor el is megyek oda, ahová akarok.

A gróf egyet cseppet sem izgott, mire megjelent az inasa.

- Hozassa ki a kocsit a színből - mondta -, és vegye ki a pisztolyokat az oldaltáskákból. A kocsist nem kell felébreszteni. Ali fog hajtani.

Egy perc múlva már hallották, hogy kocsi gördül a kapu elé, és ott megáll.

A gróf elővette az óráját.

- Fél egy van - mondta -, ráérnénk hajnali öt órakor elindulni, akkor is idejében érkezünk. De meglehet, hogy ez a késedelem rossz éjszakát okozna a barátjának, jobb lesz tehát, ha minél előbb kiszabadítjuk a pogányok keze közül. Még mindig kitart amellett, hogy elkísér?

- Inkább, mint valaha.

- Jól van! Akkor hát jöjjön.

Franz és a gróf lementek. Peppino követte őket.

A kapuban már várt a kocsi. A bakon Ali ült. Franz ráismert arra a néma rabszolgára, akit a Monte Cristo barlangjában látott. Franz és a gróf beszálltak egy zárt hintóba. Peppino Ali mellé ült. Vágtatva indultak útnak. Ali már előre megkaphatta az utasításokat, mert a Corsón hajtott végig, átvágott a Campo Vaccinón, majd felment a strada San Gregorió, és megérkezett a Szent Sebestyén kapuhoz. A kapuőr okvetetlenkedett, de Monte Cristo grófja felmutatta Róma kormányzójának felhatalmazását, amely engedélyt adott neki arra, hogy éjjel-nappal, bármely órában szabad ki- és bejárása legyen a város kapuin. A sorompót tehát felemelték, a kapuőr egy aranyat kapott a fáradságáért, és így szabad lett az útjuk.

A kocsi a régi via Appián hajtott végig, amelyet sírok szegélyeztek.

Franznak a most felkelő hold világánál időnként úgy tetszett, hogy a romok között őrszemeket lát felbukkanni. De a jelre, amelyet Peppino és az őrszemek váltottak, sorra visszahúzódtak az árnyékba és eltűntek.

Caracalla cirkusza közelében megállt a kocsi, Peppino kinyitotta az ajtót, a gróf és Franz kiszállt.

- Tíz perc múlva ott vagyunk - jegyezte meg útitársának a gróf.

Azután félrevonta Peppinót, halkán adott neki valami utasítást, mire Peppino a kocsi ládájából elővett fáklyával eltávozott. Ismét eltelt öt perc, ezalatt Franz látta, amint a pásztorfiú egy kis ösvényen, Róma síkságának girbegörbe talaját alkotó dombok között folytatja útját, míg végül eltűnik egy vörhenyes bozótban, amely olyan, mint valami óriási oroszlán borzas sörénye.

- Most pedig kövessük - mondta a gróf.

Franz és a gróf ugyanarra az ösvényre tértek, amely száz lépéssel arrább kis völgybe vezette őket egy szelíd lejtőn át.

Csakhamar megpillantottak két embert, amint az árnyékban beszélgettek.

- Tovább is menjünk? - kérdezte Franz a gróftól. - Vagy itt várjunk?

- Menjünk. Peppinónak már értesítenie kellett az őrszemet érkezésünkről.

A két ember közül az egyik csakugyan Peppino volt, a másik pedig az őrt álló haramia.

Franz és a gróf közelebb mentek. A rabló köszönt nekik.

- Eccellenza - mondta Peppino, a grófhhoz intézve szavait -, ha velem akar jönni, a katakombák bejárata két lépésnyire van innen.

- Helyes - felelte a gróf -, menj előre.

Valóban, a bokrok sűrűjében néhány szikla között akkorka nyílás vált láthatóvá, amelyen egy ember, ha bajosan is, befért. Ezen a hasadékon Peppino bújt be elsőnek. De alig tett néhány lépést, a föld alatti folyosó kiszélesedett. Ekkor megállt, meggyújtotta fáklyáját, és hátranézett, hogy lássa, követik-e.

Először a gróf furakodott be ezen a szelelőlyukszerű nyíláson. Franz nyomon követte.

Az üreg szelíd lejtőbe hajlott, és egyre szélesebb lett, amint előbbre jutottak. Franz és a gróf azonban még kénytelenek voltak meggörnyedve járni, és aligha fértek volna el egymás mellett. Még százötven lépést tettek meg így, akkor megállította őket egy kiáltás:

- *Állj, ki vagy?*

Ugyanakkor a félhomályban saját fáklyájuk fényét látták megcsillanni egy karabély csövén.

- *Jó barát!* - felelt Peppino.

Egyedül ment tovább, és néhány szót mondott halkán annak a második őrszemnek, aki, miként az első, köszönt, és intett az éjszakai látogatóknak, hogy folytathatják útjukat.

Az őr mögött mintegy húsz lépcsőfokot találtak. Franz és a gróf lementek ezen a húsz lépcsőn, és valami sírboltszerű üregbe jutottak. Őt, csillagsugárként szétágazó út és az elválasztófalakba vájt koporsóforma fülkék jelezték, hogy végre a katakombákban vannak.

Az egyik odúba, amelynek nagyságát nem lehetett felmérni, napközben csak gyéren hatolt be a fény.

A gróf Franz vállára tette a kezét.

- Akar látni egy rablóbandát pihenés közben? - kérdezte.

- Hogyne - felelte Franz.

- No hát, akkor jöjjön csak velem... Peppino, oltsd ki a fáklyát! Peppino engedelmeskedett, mire Franz meg a gróf a legmélyebb sötétségben maradt. Csak mintegy ötven lépésnyire előttük táncolt a fal hosszában néhány vörös fény, amely még tisztábban látszott, amióta Peppino leoltotta a fáklyáját.

Csendben haladtak előre, a gróf úgy vezette Franzot, mintha valami különös tehetsége volna ahhoz, hogy a sötétben is lásson. Egyébként Franz maga is egyre tisztábban látta az utat maga előtt, amint ahhoz a kis világossághoz közeledtek, amely vezetőjük volt.

Három bolthajtáshoz jutottak, amelyek közül a középső kapunak látszott.

A bolthajtások egyik oldalán arra a folyosóra nyíltak, ahol már a gróf és Franz jött, a másikon egy nagy, négyszögletes szobára, amelyet éppen olyan fülkék vettek körül, amilyenekről már beszéltünk. A szoba közepén négy kő emelkedett, ezek valamikor oltárok lehetek. Erre vallott az a kereszt is, amely most is ott volt fölöttük.

Egy oszloptörzsre állított egyetlen lámpa világította meg halvány és pislákoló fénnel azt a különös jelenetet, amely a két árnyékba rejtett látogató elé tárult.

Az oszlopra könyökölve ült ott egy ember és olvasott, hátat fordítva a boltívnek, amelynek nyílásán keresztül a jövevények nézték.

Ez volt Luigi Vampa, a banda feje.

Körülötte, kedvük szerint csoportosulva, kabátjukon fekvő vagy valami kőpadféléhez támaszkodva, amely a hamvvederkamra körül futott, mintegy húsz rablót lehetett látni. Mindegyik a keze ügyében tartotta karabélyát.

Hátul, csendben, alig láthatóan és szinte árnyékszerűen sétált fel és alá egy őrszem valami nyílás előtt, amely csak azért látszott, mert a koromsötétség ezen a helyen talán még sűrűbb volt.

Mikor a gróf úgy gondolta, hogy Franz már eleget gyönyörködött ebben a festői látványban, ajkára tette az ujját, hogy csendre intse, fellépett azon a három lépcsőn, amely a folyosóról a hamvvederkamrába vezetett, a középső bolthajtás alatt belépett a helyiségbe, és Vampa felé indult, aki olyan mélyen elmerült olvasmányába, hogy meg sem hallotta lépteit.

- Állj, ki vagy! - kiáltott az őrszem, aki éberebb volt, és aki a lámpa világánál észrevette, hogy főnöke háta mögött valami egyre növekvő árnyék bukkan fel.

E kiáltásra Vampa felugrott, és hirtelen kirántotta övéből a pisztolyát.

Egy pillanat alatt valamennyi rabló talpon termett, és húsz karabély csöve meredt a grófra.

- No, mi az? - szólalt meg a gróf, tökéletesen nyugodt hangon, és anélkül, hogy arcának egyetlen izma is megrándult volna. - Mi az, kedves Vampa, hát nem kár ezért a sok mókáért, amikor jó barát közeledik?

- Lábhoz a fegyvert! - kiáltott a főnök, és parancsolóan intett egyik kezével, a másikkal pedig tisztelettudóan leemelte kalapját. Azután a rendkívüli ember felé fordult, aki ura volt ennek az egész jelenetnek.

- Bocsásson meg, gróf úr - mondta neki -, de mivel sejtelmem sem volt megtisztelő látogatásáról, nem ismertem meg azonnal.

- Úgy látszik, mindenben rossz az emlékezete, Vampa - mondta a gróf -, és nemcsak az emberek arcát felejtí el, hanem a velük kötött egyezséget is.

- Ugyan miféle egyezségről feledkeztem volna meg, gróf úr? - kérdezte a haramia, mint aki helyre akarja hozni mulasztását.

- Nem egyeztünk meg abban, hogy nemcsak az én személyem, hanem barátaim személye is szent lesz ön előtt? - kérdezte a gróf.

- És miben szegtem meg ezt a szerződést, excellenza?

- Ma este elrabolták és ide hurcolták Albert de Morcerf vicomte-ot. Hát, kérem - folytatta a gróf olyan hangsúllyal, hogy Franz beleremegett -, ez a fiatalember a barátaim közé tartozik, velem egy szállóban lakik, ez a fiatalember egy héten keresztül az én hintómban járta a Corsót, önök pedig, ismétlem, elrabolták, ide hurcolták, és - tette hozzá a gróf, kihúзва zsebéből a levelet - váltságdíjat is szabtak ki rá, mint valami jöttmentre.

- Hát ezt miért nem jelentettétek nekem? - kérdezte a főnök az emberekhez fordulva, akik visszahőköltek tekintete elől. - Hogy merésztétek úgy intézni a dolgot, hogy megszegjem a gróf úrnak adott szavamat? Valamennyiünk életét a kezében tartja! Krisztus vérére esküszöm, ha tudnám, hogy valamelyikőtök tudott a fiatalember és az eccellenza barátságáról, saját kezemmel lőném szét a fejét.

- No lám - mondta a gróf Franzhoz fordulva -, ugye megmondtam, hogy valami tévedés történt a dologban.

- Nem tetszik egyedül lenni? - kérdezte Vampa nyugtalanul.

- Avval az úrral vagyok, akinek a levél szólt, és akinek be akartam bizonyítani, hogy Luigi Vampa megtartja a szavát. Jöjjön, eccellenza - mondta Franznak -, Luigi Vampa maga fogja megmondani önnek, mennyire kétségbe van esve a tévedés miatt.

Franz közelebb lépett hozzá, a főnök is elébe ment pár lépést.

- Isten hozta nálunk, eccellenza - mondta. - Tetszett hallani, mit mondott a gróf úr, és azt is, hogy én mit feleltem rá. Még csak azt teszem hozzá, hogy a barátjára kirótt négyezer piaszterért sem adnám, ha ez a dolog meg nem történt volna.

- De - mondta Franz, és nyugtalanul nézett körül - hol van a fogoly? Nem látom sehol.

- Remélem, semmi bántódása sem esett? - kérdezte a gróf, összevonva szemöldökét.

- Ott van a fogoly - mondta Vampa, arra a bemélyedésre mutatva, amely előtt az őrt álló rabló sétálgatott -, majd magam adom tudtára, hogy szabad.

A főnök arrafelé indult, amerre az Albert fogsága helyét jelölte meg. Franz meg a gróf nyomon követték.

- Mit csinál a fogoly? - kérdezte Vampa az őrtől.

- Bizony nem tudom, kapitány - válaszolt az őr. - Már több mint egy órája nem hallottam mozdulni.

- Jöjjön, eccellenza! - mondta Vampa.

A gróf és Franz felmentek hét vagy nyolc lépcsőn. A főnök mindig előttük járt, majd félretolt egy reteszt, és belökött egy ajtót. Ekkor a hamvederkamra lámpájához hasonló lámpa világánál meglátták Albert-t, aki az egyik rablótól kölcsönkapott köpenybe burkolózva, egy sarokban feküdt és mélyen aludt.

- Lám csak - mondta a gróf, sajtáságos mosolyával. - Ez már valami, ha meggondoljuk, hogy reggel hétkor agyonlőtték volna.

Még Vampa is bizonyos bámulattal szemlélte az alvó Albert-t.

Látszott rajta, hogy nem volt érzéketlen az ilyen módon megnyilvánuló bátorsággal szemben.

- Igaza van, gróf úr - mondta -, ez az ember csakugyan az ön barátja kell hogy legyen.

Azután odament Albert-hez, és a vállára tette a kezét.

- Eccellenza! - mondta. - Legyen szíves, ébredjen fel.

Albert nyújtózkodott, megdörzsölte, majd kinyitotta a szemét.

- Á, ön az, kapitány? - mondta. - Bizony még hagyhatott volna aludni. Olyan kedves álmom volt. Azt álmodtam, hogy galoppot táncoltam Torloniánál G... grófnővel.

Elővette az óráját, amelyet megtarthatott, hogy ő maga is ellenőrizhesse az idő múlását.

- Hajnali fél kettő! - mondta. - De ugyan mi az ördögnek vernek fel ilyenkor?

- Meg akartam mondani, hogy ön szabad, excellenza.

- Kedvesem - kezdte ismét Albert tökéletes lelki nyugalommal -, a jövőre nézve jegyezze meg magának a nagy Napóleon egyik alapelvét, aki azt mondta: „Csak akkor ébresszenek fel, ha valami rossz hír jött.” Ha hagytak volna aludni, akkor befejeztem volna a galopp-táncomat, és egész életemben hálás lettem volna érte... Megfizették hát a váltságdíjamat?

- Nem, excellenza.

- Ej, hát akkor hogyan vagyok szabad?

- Olyasvalaki kérte önt számon tőlem, akinek nem tagadhatok meg semmit sem.

- Idejött?

- Ide.

- Ejha! Az a valaki valóban nagyon szeretetre méltó.

Albert körülnézett, és megpillantotta Franzot.

- Hát ön az, kedves Franz barátom - mondta -, aki ennyi áldozatra kész értem?

- Nem én vagyok az - válaszolta Franz -, hanem a szomszédunk, Monte Cristo grófja.

- Istenemre, gróf úr, ön igazán nagyszerű ember - jelentette ki Albert vidáman, miközben megigazította nyakkendőjét és kezeltőjét -, és remélem, úgy tekint engem, mint örök lekötelezettjét, elsősorban a kocsi miatt, és most pedig ezért itt - és kezét nyújtotta a grófnak, aki maga is odanyújtotta jobbját, bár megremegett, mikor hozzáért.

A rabló értetlenül nézte végig ezt a jelenetet. Nyilvánvalóan megszokta, hogy a foglyai reszketnek előtte, és most itt van egy, aki tréfálkozó jókedvét végig megőrizte. Ami Franzot illeti, őt egyenesen elbűvölte, hogy Albert kitett a nemzeti becsületért, hacsak egy rablóval szemben is.

- Kedves Albert barátom - mondta neki -, siessen, és akkor még lesz rá időnk, hogy Torloniánál fejezhessük be ezt az éjszakát. Ott folytathatja majd a galoppját, ahol félbehagyta, úgyhogy nem is tehet majd szemrehányást Luigi úrnak, aki ebben az ügyben igazán kifogástalanul viselkedett.

- Ó! Csakugyan igaza van, ott lehetünk két órára. Luigi úr - folytatta Albert -, kell-e még valami formáság ahhoz, hogy elbúcsúzzunk uraságodtól?

- Nincs semmi, uram - válaszolta a rabló -, ön szabad, mint a madár.

- Ebben az esetben éljen boldogul és vidáman. Jöjjenek, uraim, jöjjenek!

Albert Franz és a gróf kíséretében lement a lépcsőn, és keresztülhaladt a nagy, négyszögletes termen. A rablók valamennyien kalaplevéve álltak ott.

- Peppino - mondta a főnök -, add ide a fáklyát!

- Ugyan! Mit csinál? - kérdezte a gróf.

- Visszakísérem önöket - mondta a kapitány. - Ez a legkevesebb, amit megtehetek az excellenza tiszteletére.

És kivéve a pásztor kezéből az égő fáklyát, vendégei előtt lépkedett, nem mint a szolgálatát teljesítő inas, hanem mint egy király, aki a nagykövetek előtt halad.

A kijáráthoz érve meghajolt.

- És most, gróf úr - mondta -, megismételem bocsánatkérésemet, és remélem, nem neheztel a történetek miatt?

- Nem neheztelek, kedves Vampám - felelte a gróf. - Ön különben is olyan finom modorban mentette ki magát tévedéséért, hogy az ember szinte örül, amiért ezt a tévedést elkövette.

- Uraim! - kezdte ismét a főnök, a fiatalemberekhez fordulva. - Meglehet, hogy az ajánlatom az önök szemében nem lesz nagyon vonzó, de ha bármikor kedvük kerekedne engem újra meglátogatni, akárhol lennék is, szívesen látom önöket.

Franz és Albert elköszöntek. Elsőnek a gróf távozott, utána Albert ment, utolsónak maradt Franz.

- Eccellenza kérdezni akar valamit? - mondta Vampa mosolyogva.

- Bevallom, igen - válaszolta Franz. - Arra vagyok kíváncsi, mit olvasott olyan nagy figyelemmel, mikor ideérkeztünk.

- *Caesar Kommentárjai*-t - felelte a rabló. - Ez az én legkedvesebb könyvem.

- No, mi az, hát nem jön? - kérdezte Albert.

- Dehogynem, már itt is vagyok - válaszolta Franz.

És ő is kimászott a szelelőlyukon.

Néhány lépést tettek kint a szabadban.

- Ó, bocsánat! - mondta Albert hátralépve. - Megengedi, kapitány?

És Vampa fáklyájának tüzénél gyújtott rá szivarjára.

- Most pedig, gróf úr, a lehető leggyorsabban menjünk. Szeretnék ragaszkodni ahhoz, hogy az éjszakámat Bracciano hercegnél fejezzem be.

A kocsit ott találták, ahol hagyták. A gróf egyetlen szót mondott Alinak arabul, és a lovak máris vágatni kezdtek.

Pontosan kettőt mutatott Albert órája, amikor a két jó barát belépett a táncterembe.

Visszatérésük feltűnést keltett, de mivel együtt érkeztek, az Albert-re vonatkozó minden aggodalom rögtön szertefoszlott.

- Asszonyom - mondta Morcerf vicomte, a grófnőhöz közeledve -, tegnap volt olyan szíves, ígért nekem egy galoppot. Kissé késve szólítom fel e kedves ígéret teljesítésére, de itt a barátom, akinek a szavahihetőségét már ismeri, ő bizonyíthatja, hogy nem az én hibámból történt a késedelem.

És mivel ebben a pillanatban a zene jelt adott a keringőre, Albert átkarolta a grófnő derekát, és mindketten eltűntek a táncolók forgatagában.

Ezalatt Franz arra a különös borzongásra gondolt, amely Monte Cristo grófjának egész testét megremegtette abban a pillanatban, amikor kénytelen volt kezét szorítani Albert-rel.

A találkozó

Amikor Albert másnap reggel felkelt, első szava az volt, hogy Franzcal együtt meg kellene látogatniuk a grófot. Előző este köszönetet mondott ugyan már, de úgy érezte, hogy az a nagy szolgálat, amelyet a gróf tett neki, kétszeri köszönetet is megérdemel.

Franz, aki valami félelemmel vegyes vonzódást érzett Monte Cristo grófja iránt, nem akarta hagyni, hogy barátja egyedül menjen el ehhez az emberhez, és elkísérte őt. Mindkettőjüket a szalonba vezették be. Öt perc múlva megjelent a gróf.

- Gróf úr - mondta Albert, és eléje ment -, engedje meg, hogy megismételjem azt, amit az este olyan rosszul fejeztem ki: hogy soha el nem felejttem, milyen körülmények között jött a segítségemre, és mindig emlékezni fogok arra, hogy úgyszólván önnek köszönhetem az életemet.

- Kedves szomszédom - válaszolt nevetve a gróf -, ön túlozza az irányomban érzett kötelezettségét. Ön mindössze azt köszönheti nekem, hogy megtakarított húszezer frankot úti kiadásából. Láthatja, nem is érdemes beszélni róla. Viszont - tette hozzá - ön fogadja elismerésemet, elragadóan viselkedett a maga fesztelenségében és nemtörődömségében.

- Tudja, gróf - válaszolta Albert -, elképzeltem, hogy valami kellemetlen perpatvarba keveredtem, amelyet párbaj fog követni, és meg akartam mutatni azoknak a banditáknak valamit: a világon mindenütt tudnak verekedni, de nevetve verekedni csak a franciák tudnak. Mindamellet, minthogy az ön irányában fennálló kötelezettségem ezzel nem lett kisebb, meg akarom kérdezni, nem lehetnék-e szolgálatára akár én magam, akár barátaim vagy ismerőseim révén. Apám, Morcerf gróf, aki spanyol származású, magas tisztséget tölt be Franciaországban és Spanyolországban, és mind én, mind azok, akik engem szeretnek, rendelkezésére állunk.

- Helyes! - felelte a gróf. - Bevallom, Morcerf úr, vártam az ajánlatát, és örömmel el is fogadom. Már fentem rá a fogam, hogy egy nagy kérést intézzek önhöz.

- Éspedig!

- Sohasem jártam még Párizsban, nem ismerem Párizst...

- Igazán? - kiáltott fel Albert. - Hogyan élhetett mostanáig úgy, hogy ne lássa Párizst? Hihetetlen!

- És mégis így van. De most úgy érzem, mint ön, hogy lehetetlenség volna, ha még most sem ismerném meg a művelt világ fővárosát. Sőt, többet mondok: talán már régen megtörtént volna ez az elengedhetetlen utazásom, ha ismerek valakit, aki bevezessen abba a társaságba, ahová nincs semmiféle összeköttetésem.

- Ó, olyan embernek, mint ön! - kiáltott Albert.

- Ön igazán kedves, de mivel nincs egyéb érdemem, csak az, hogy mint milliomos versenyre kelhetek Aguado vagy Rothschild urakkal, és mivel nem azért megyek Párizsba, hogy a tőzsdén játsszam, ez a szerény körülmény visszatartott. Az ön ajánlata most elhatározásra bírta. Megígéri-e, kedves Morcerf úr - a gróf különös mosollyal kísérte e szavakat -, megígéri-e, hogy mikor Franciaországba megyek, megnyitja előttem annak a társaságnak az ajtait, ahol éppoly idegen leszek, mint egy huron vagy egy kokinkinai?

- De hát természetesen és ezer örömmel, gróf úr! - válaszolta Albert. - És ezt annál is szívesebben teszem meg (kedves Franz, ne csúfoljon ki nagyon!), mert Párizsba szólít egy levél, amelyet ma reggel kaptam, és amelyben arról van szó, hogy egy igen tekintélyes és a francia társaságban kiváló hírnévnek örvendő családdal kerülök összeköttetésbe.

- Talán házasság révén? - kérdezte Franz nevetve.

- Hát istenem, igen! Így hát mire ön Párizsba érkezik, már mint megállapodott embert, sőt, talán mint családapát fog viszontlátni. Ez kitűnően illik majd természetes komolyságomhoz, ugye? Mindenesetre ismétlem, gróf úr, mind én, mind az enyéim testestül-lelkestül rendelkezésére állunk.

- Elfogadom - felelte a gróf -, mert esküszöm, hogy csak erre az alkalomra vártam, hogy valóra váltsam tervemet, amelyen régóta rágódom.

Franz egy pillanatig sem kételkedett abban, hogy ezek a tervek ugyanazok voltak, mint amelyeket a gróf Monte Cristó-i barlangjában is említett, és jól szemügyre vette a gróft, miközben beszélt, hogy leolvassa arcáról, miféle tervek szólítják Párizsba. De nagyon nehéz volt behatolni ennek az embernek a lelkébe, főleg mikor mosolyával elleplezte gondolatait.

- De mondja, gróf úr - kezdte ismét Albert, aki el volt ragadtatva, amiért olyan embert vezethet be a társaságba, mint Monte Cristo -, ez nem egyike azoknak a légvár-terveknek, amelyeket ezerszámra csinálunk mindig utazásaink közben, és amelyek, miután homokra épültek, elszállnak az első szélfuvallatra?

- Nem, szavamra mondom - jelentette ki a gróf. - Párizsba akarok menni, oda kell mennem.

- És mikor?

- Mikor lesz ön ott?

- Én - mondta Albert -, istenem, két hét, legfeljebb három hét múlva, amennyi a hazatéréshez kell.

- Jól van - felelte a gróf -, adok önnek három hónapot, elég hosszú határidőt szabtam ki.

- És három hónap múlva ön kopogtat az ajtómon? - kiáltott fel Albert örömmel.

- Akar egy napra, sőt, órára pontos találkozót? - kérdezte a gróf. - Azt előre megmondom, hogy kétségbeejtően pontos vagyok.

- Kérem a pontos napot és órát - felelte Albert -, nekem is így van kedvemre.

- Jól van, tessék. - A tükör mellett függő naptár után nyúlt. - Ma - mondta - február 21-e van - elővette az óráját -, délelőtt fél tizenegy. Lenne szíves várni engem május 21-én, délelőtt fél tizenegy órákor?

- Nagyszerű - felelte Albert. - Várni fogja a reggeli.

- Hol lakik?

- Rue du Helder 27.

- Legényszállása van ott, nem leszek terhére?

- Apám házában lakom, de egészen különálló kis udvari pavilonban.

- Rendben van.

A gróf elővette jegyzőkönyvecskéjét és felírta: rue du Helder 27, május 21-én, délelőtt fél tizenegy órákor.

- És, kérem - mondta a gróf, ismét zsebre téve kis jegyzőkönyvét -, legyen nyugodt, faliórájának mutatója nem lesz pontosabb, mint én.

- Látom még, mielőtt elutazom? - kérdezte Albert.

- Ez attól függ, mikor utazik.

- Holnap délután öt órákor.

- Akkor hát elbúcsúzom öntől. Dolgom van Nápolyban, és csak szombaton este vagy vasárnap reggel jövök ide vissza. És ön - kérdezte a gróf Franztól - szintén elutazik, báró úr?

- El.

- Franciaországba?

- Nem, Velencébe. Még egy-két évet Olaszországban töltök.

- Így hát Párizsban nem is látjuk egymást?

- Tartok tőle, hogy nem lesz szerencsém.

- Tehát, uraim, jó utat - mondta a gróf a két jó barátának, és kezet nyújtott nekik.

Franz most először érintette meg ennek az embernek a kezét. Összeborzongott, mert a gróf keze olyan jéghideg volt, mint egy halotté.

- Még utoljára - mondta Albert -, ugye becsületszavát adta? Rue du Helder 27, május 21-én, délelőtt fél tizenegykor?

- Május 21-én, délelőtt fél tizenegykor, rue du Helder 27 - ismételte a gróf.

Erre a két fiatalember elköszönt a gróftól és távozott.

- Mi lelte önt? - kérdezte Albert Franztól, amikor hazatértek.

- Olyan levertnek látszik.

- Igen - felelte Franz -, bevallom, a gróf különös ember, és bizonyos nyugtalansággal nézek az önök párizsi találkozója elé.

- Ez a találkozó nyugtalanítja! Ugyan már! Bolond ön, kedves Franz barátom? - kiáltott fel Albert.

- Akár bolond vagyok, akár nem, ez így van - jegyezte meg Franz.

- Hallgasson ide - kezdte újra Albert -, én nagyon örülök, hogy alkalom adódik ezt megmondanom. Úgy találtam, hogy ön mindig eléggé hideg volt a grófhoz, holott ő viszont mindenkor kifogástalanul viselkedett irányunkban. Van valami kifogása ellene?

- Talán van.

- Találkozott már vele valahol, mielőtt itt megismertük?

- Találkoztam.

- Ugyan hol?

- Megígéri, hogy sohasem beszél arról, amit elmondok?

- Megígérem.

- Becsületszavára?

- Becsületszavamra.

- Rendben van. Hallgasson ide.

Franz ekkor elbeszélte Albert-nek Monte Cristo szigetén tett kirándulását, elmondta, hogyan találkozott egy hajó csempészekből álló legénységével és a csempészek között két korzikai banditával.

Hosszasan kitért a tündérmesébe illő vendégség körülményeire, amelyben a gróf az ezeregyéjszakai barlangjában részesítette. Elmondta a vacsorát, a hasist, a szobrokat, a valóságot meg az álmot, és hogy ébredéskor semmi bizonyítéka sem maradt, s hogy az események emlékeként nem látott mást, mint azt a kis jachtot, amely a szemhatáron vitorlázott Porto Vecchio felé.

Azután Rómára tért át, a colosseumi éjszakára, arra a beszélgetésre, amelyet a gróf és Vampa között hallott lefolyni, ez a beszélgetés Peppinóra vonatkozott, és a gróf ígéretet tett, hogy kegyelmet eszközöl ki a rabló számára. Ígéretét meg is tartotta, mint ahogy olvasóink is megíthették.

Majd elérkezett az előző este kalandjához, beszélt arról a zavarról is, amely akkor fogta el, amikor látta, hogy az összeghez hat-hétszáz piasztér hiányzik. Végül elmondta, hogyan jutott eszébe a grófhoz fordulni, és hogy ez az ötlet végül is festői látványt és teljes elégtételt eredményezett.

Albert csak úgy nyelte Franz szavait.

- Jól van - mondta, amikor véget ért az elbeszélés -, de hát miféle kivetnivalót talál mindebben? A gróf sokat utazik, saját hajója van, mivel gazdag ember. Menjen csak el Portsmouth-ba vagy Southamptonba, majd meglátja, milyen rengeteg sok jacht horgonyoz a kikötőben. Ezek a jachtok olyan gazdag angolok tulajdonai, akiknek ugyanaz a szenvedélyük. Hogy legyen hol megállni a kirándulásai közben, hogy ne legyen kénytelen erről a szörnyű konyháról élni, amely engem négy hónapja mérgez, önt pedig négy esztendeje mérgezi, hogy ne kelljen ezekben a szörnyűséges ágyakban hálnia, ahol lehetetlen aludni, berendeztetett magának egy szállást Monte Cristón. Mikor már berendezte, attól félt, hogy a toszkánai kormány megvonja az engedélyét, és hogy költségei ne vesszenek kárba, megvásárolta az egész szigetet, és viseli a sziget nevét is. Kedvesem, kutasson csak az emlékezetében, és mondja meg, hogy ismerősei közül hányan viselik annak a birtoknak a nevét, amely sohasem volt az övék?

- De - vetette ellen Franz - hát a korzikai rablók, akik a hajó legénysége között voltak?

- Ugyan mi csodálkoznivaló van ezen? Ön mindenkinél jobban tudja, ugye, hogy a korzikai banditák nem tolvajok, hanem egészen egyszerűen szökevények, akiket valami vendetta számkivetett városukból vagy falujukból. Senkire sem vethet rossz fényt, ha befogadja őket. Ami engem illet, kijelentem, hogy ha valaha is Korzikára mennék, mielőtt a kormányzónál vagy a prefektusnál jelentkezném, Colomba banditáit látogatnám meg, ha ugyan egyáltalán megközelíthetők. Én bizony kedveseknek találom őket.

- De Vampa és bandája - kezdte ismét Franz - olyan rablók ám, akik azért tartóztatják fel az embert, hogy raboljanak. Remélem, ezt nem tagadja. Mi a véleménye arról, hogy a grófnak nagy tekintélye van az ilyen emberek között?

- Azt mondom, kedves barátom, hogy mivel minden valószínűség szerint ennek a tekintélynek köszönhetem az életemet, én nem nagyon bírálghatom. Így hát, ahelyett, hogy mint ön, nagy bűnül rónám ezt fel neki, érje be azzal, hogy mentegetem a grófot, ha nem is azért, mert megmentette az életemet, ami talán kissé túlzott feltevés, de legalább azért, amiért megtakarított nekem négyezer piasztert, ami a mi pénzünk szerint huszonnégyezer frank. Franciaországban bizonyára nem értékelték volna engem ilyen magasra, ami azt bizonyítja - tette hozzá Albert nevetve -, hogy senki sem próféta a saját hazájában.

- No hát, ez az éppen. Melyik országból való a gróf? Milyen nyelvet beszél? Milyenek az életkörülményei? Honnan származik mérhetetlen vagyona? Hogyan zajlott le titokzatos és ismeretlen életének első fele, amely annyira komorrá és embergyűlölővé tette a másodikat? Tessék, ezeket szeretném tudni az ön helyében.

- Kedves barátom - kezdte Albert -, amikor levelem vételekor látta, hogy szükségünk van a gróf közbenjárására, ön azt mondta neki: Albert de Morcerf, a barátom élete veszedelemben forog, segítsen kimenteni ebből a veszedelemből! Ugye?

- Igen.

- Kérdezte ő akkor, kicsoda ez az Albert de Morcerf? Honnan származik a neve? Honnan van a vagyona? Milyenek az életkörülményei? Hol van a hazája? Hol született? Kérdezte mindezt öntől? Mondja!

- Bevallom, nem kérdezte.

- Egyszerűen eljött, Kiszabadított a Vampa úr kezéből, ahol, mint önök mondották, „teljesen fésztelen viselkedésem” látszata ellenére, bizony, bevallom, nem valami jól éreztem magam. No hát, kedves barátom, ha egy ilyen szolgálatért cserébe annyit kér, tegyem meg neki azt, amit megteszünk minden Párizsban átutazó orosz vagy olasz hercegnek, hogy mutassam be a társaságban, azt akarja, hogy visszautasítsam? Ugyan már, Franz, hiszen ön bolond!

Meg kell mondanunk, hogy bár ez szokatlan, de ezúttal Albertnek volt igaza.

- Végre is - mondta Franz sóhajtva - tegyen úgy, ahogy jónak látja, kedves vicomte, mert mindaz, amit mond, látszólag önnek ad igazat, bevallom. De azért nem kevésbé igaz, hogy Monte Cristo grófja igen különös ember.

- Monte Cristo grófja emberbarát. Nem mondta meg önnek, milyen célból megy Párizsba. Talán azért megy, hogy megpályázza a Montyon-díjat. És ha csak az én szavazatom hiányzik hozzá, hogy elnyerje, és annak a csúnya embernek a befolyása, akitől függ, hogy ki kapja, ej, hát az egyiket biztosítanám neki, a másikat megszerezném. Ezek után ne beszéljünk erről, kedves Franz, hanem üljünk asztalhoz, és látogassuk meg még egyszer a Szent Péter templomot.

Minden úgy történt, ahogy Albert mondta, és másnap délután öt órakor a két fiatalember elbúcsúzott egymástól. Albert de Morcerf azért, hogy visszatérjen Párizsba, Franz d'Épinay pedig, hogy két hetet Velencében töltsön.

Albert azonban annyira félt, hogy vendége meg talál feledkezni a találkozóról, hogy mielőtt kocsiba szállt volna, a fogadó pincérének átadott egy névjegyet Monte Cristo grófja számára. A névjegyre e szavak alá: „Albert de Morcerf vicomte”, ceruzával odaírta:

*Május 21, délelőtt fél tizenegy óra,
rue du Helder 27.*

VÉGE AZ ELSŐ KÖTETNEK